

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE

PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII ȘI STRATEGIEI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE CU PARTICIPARE
INTERNAȚIONALĂ – 14-15 APRILIE 2005 –

SECȚIUNEA: APĂRARE ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
BUCUREȘTI - 2005

COMITET ȘTIINȚIFIC:

Cam.fl.(r) prof.univ. dr. *Marius HANGANU* – *coordonator*
Cdor.prof.univ.dr. *Gavril MALOȘ*, lt.col. conf. univ. dr. ing. *Toma PLEȘANU* –
Management și educație
Col.prof.univ.dr. *Constantin HLIHOR* – Istorie, geopolitică și geostrategie
Lt.col.prof.univ.dr. *Ion ROCEANU* – E-learning și software educațional
Col.prof.univ.dr. *Gelu ALEXANDRESCU* – Sisteme informaționale militare
Cdor.conf.univ.dr. *Florin MOISESCU* – Război electronic și securitatea datelor
Col.(r) CS I dr. *Constantin MOȘTOFLEI* – Apărare și securitate națională
Col.prof.univ.dr. *Gheorghe UDEANU* – Strategie militară
Gl.bg.(r)prof.univ.dr. *Costică Țenu* – Artă operativă
Col.prof.univ.dr. *Ion BĂLĂCEANU* – Tactică
Col.prof.univ.dr. *Constantin RIZEA* – Logistică, economie și finanțe
Lector univ. *Margareta BOACĂ* – Rolul limbilor străine în comunicarea
interculturală la începutul secolului XXI
Lt.col.conf.univ.dr. *Ioan DEAC* – Comunicare și relații publice
Col.prof.univ.dr. *Ion DRAGOMAN* – Drept
Conf.univ. dr. *ION Emil*
SECRETAR ȘTIINȚIFIC:
Lt.col. *Marian BOGĂȚOIU*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
**PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII ȘI STRATEGIEI LA
ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI. SESIUNE DE COMUNICĂRI
ȘTIINȚIFICE CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
(BUCUREȘTI; 2005)**
Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI:
Sesiunea de Comunicări Științifice cu participare internațională:
Secțiunea Apărare și Securitate Națională: București, 14-15 aprilie
Universitatea Națională de Apărare. – București: Editura Universității
Naționale de Apărare, 2005
Bibliogr.
ISBN 973-663-182-6

I. Universitatea Națională de Apărare (București)
335.45 (498) (063)

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea
taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.
● Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine
în totalitate autorilor.

ISBN 973-663-182-6

CUPRINS

GLOBALIZARE ȘI SECURITATE

<i>GLOBALIZAREA ȘI ORDINEA INTERNAȚIONALĂ POST-RĂZBOIUL RECE</i>	9
General maior prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI	
<i>MAREA NEAGRĂ - EPICENTRUL ELIPSEI STRATEGICE EUROPEANO-ARABO-ASIATICE. GEOPOLITICA PETROLULUI</i>	29
Colonel lector univ. dr. ing. Marian RIZEA	
<i>CONFLUENȚE, INTERFERENȚE ȘI INFLUENȚE ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE</i>	35
Dr. Grigore ALEXANDRESCU	
<i>SECURITATEA ÎN GLOBALIZARE</i>	43
General de brigadă (r.) dr. Constantin ONIȘOR	
<i>THE PLACE AND ROLE OF POLAND IN THE STRATEGY AND SECURITY ENVIRONMENT AT THE BEGINNING OF THE XXIST CENTURY. MILITARY PERSPECTIVE</i>	50
Capt. (Navy) Piotr GAWLICZEK	
<i>OMUL – SUBIECTUL SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE</i>	61
Alexandra SARCINSCHI	
<i>ROMÂNIA ÎN ACTUALA CONFIGURAȚIE ARHITECTURALĂ DE SECURITATE</i>	71
Maior (r) Eugeniu NICULAE Locotenent Petru BĂICEANU	
<i>GLOBALIZARE VERSUS ANTIGLOBALIZARE</i>	76
General maior conf. univ. dr. Gabriel NAGHI General de brigadă prof. univ. dr. Gheorghe TOMA	
<i>DINAMICA MODALITĂȚILOR DE MANIFESTARE A GLOBALIZĂRII</i>	89
Maior Ovidiu POP	
<i>CONSIDERAȚII PRIVIND DEFINIREA CONCEPTELOR „SECURITATE”, „SECURITATE MONDIALĂ – EUROPEANĂ – REGIONALĂ”</i>	97
Locotenent-colonel Gheorghe TĂTARU	

<i>REDEFINIREA TRĂSĂTURILOR ȘI FACTORILOR GLOBALIZĂRII SUB IMPACTUL MEDIULUI DE SECURITATE LA ÎNCEPUT DE SECOL</i>	104
--	-----

Lector universitar dr. Nicoleta Daniela BRAUN

<i>RELAȚIA DINTRE STAT ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII</i>	114
---	-----

Mădălina Virginia ANTONESCU

<i>PROCESUL DE GLOBALIZARE. SENSURI ȘI TERMINOLOGII</i>	136
---	-----

General maior dr. ing. Marin MĂCIUCĂ

<i>APĂRAREA ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN CONTEXT CONTINENTAL. PREZENT ȘI VIITOR</i>	145
--	-----

Mirela ATANASIU

SECURITATE, APĂRARE, PROTECȚIE

<i>CRIMA ORGANIZATĂ – FACTOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE</i>	155
--	-----

Colonel conf.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC

<i>TERORISMUL – PROVOCARE NECONVENȚIONALĂ LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE</i>	164
--	-----

Elena Cristina VLĂDESCU

<i>CRIMA ORGANIZATĂ – GENERATOARE DE RISCURI LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE</i>	174
--	-----

General de brigadă (r) dr. Gheorghe CREȚU

<i>TERORISMUL - FACTOR DE RISC ȘI AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI MILITARE</i>	183
--	-----

Maior Felicia DEDIU

<i>PROTECȚIA INFRASTRUCTURILOR CRITICE – O NOUĂ PROVOCARE</i>	189
---	-----

Locotenent-colonel ing. George DEDIU

Dr. Alexandru MANAFU

<i>EVOLUȚIA SISTEMELOR OPTOELECTRONICE DE VEDERE PE TIMP DE NOAPTE ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ȘI CONTRACĂRĂRII AMENINȚĂRILOR ASIMETRICE</i>	199
--	-----

Locotenent-colonel dr.ing. Liviu COȘEREANU

Locotenent-colonel ing. Vasile JIPA

Căpitan ing. Cornel PLEȘA

<i>INFLUENȚA ARMELOR NELETALE ÎN CONTROLABILITATEA PROCESULUI DE COMANDĂ-CONTROL (C2).....</i>	206
Lt. col. ing. Vasile JIPA, Cpt. ing. Vasilică VOINEA, Cpt. ing. Mihai TUDOR, Cpt. ing. Florinel IANCU	
<i>SPIONAJULUI PSIHIC – AGRESIUNE ASIMETRICĂ NONCONVENȚIONALĂ.....</i>	221
Colonel dr. Emil STRĂINU	
<i>SECURITATEA FRONTIEREI DE STAT. SISTEMUL INTEGRAT DE SECURITATE A FRONTIEREI ROMÂNIEI – PRIM ALINIAMENT DE COMBATERE A INFRAȚIONALITĂȚII TRANSFRONTALIERE.....</i>	236
Comisar de poliție Daniel BOBA	
<i>SISTEM INFORMATIC GEOGRAFIC (S.I.G.) PENTRU ORGANIZAREA DISPOZITIVULUI DE ORDINE PUBLICĂ LA O PARADĂ MILITARĂ.....</i>	244
Căpitan ing. Horia POPESCU	
SECURITATE EUROPEANĂ, SECURITATE INTERNAȚIONALĂ	
<i>ROMÂNIA ÎN NOUA DIMENSIUNE POLITICO-INSTIȚIUNALĂ A SECURITĂȚII EUROPENE.....</i>	252
General maior Florian PINȚĂ	
<i>IMPLICAȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA STABILITĂȚII EUROPENE. CONTRIBUȚII LA ASIGURAREA ȘI DEZVOLTAREA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI MONDIALE.....</i>	264
General de brigadă Valeriu NICUȚ	
<i>WIDER BLACK SEA REGION AND THE CONCEPT OF FRIENDLY VICINITY.....</i>	280
Dr. Paul DUȚĂ	
<i>EUROPEAN NEIGHBOURING POLICY IS A NEW DIVIDING LINE OR A FUTURE EUROPEAN PARTNERSHIP?.....</i>	302
Dr. Paul DUȚĂ	
<i>PENTRU O STRATEGIE EURO-ATLANTICĂ ÎN ZONA MĂRII NEGRE.....</i>	322
Colonel dr. Ion COȘCODARU	
<i>EUROPEAN CITIZENSHIP AND IDENTITY.....</i>	332
Alina BUZĂIANU..... 332	

<i>SUPORTUL CULTURAL AL SECURITĂȚII NAȚIUNILOR.....</i>	338
Lector universitar Margareta BOACĂ	
<i>METODOLOGIA PROIECTĂRII MODELULUI DE SECURITATE A NAȚIUNILOR. MODELUL ȘI STRATEGIA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI.....</i>	344
Maior (r) Carmen BARANGA	
<i>SECURITATE IDENTITARĂ – FUNDAMENT ȘI EXPRESIE ALE SECURITĂȚII NAȚIUNII.....</i>	360
Mălina-Iona CIOCEA	
<i>FIZIONOMIA NOILOR PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI. MODALITĂȚI DE ACȚIUNE LA NIVEL GLOBAL, REGIONAL ȘI NAȚIONAL.....</i>	368
Colonel Vasile VOIVOD	
<i>CONSIDERAȚII PRIVIND AMPLOAREA FENOMENULUI TERORIST ÎN PERIOADA 1991-2003.....</i>	375
Conf. univ. dr. Neculai STOINA CSII dr. Vasile CĂRĂUȚAȘU	
<i>PROVOCĂRI ASIMETRICE ÎN ZONA MARELUI ORIENT MIJLOCIU.....</i>	390
Dr. Gheorghe VĂDUVA	
<i>IMPACTUL FACTORILOR DEMOGRAFICI ASUPRA SECURITĂȚII UMANE GLOBALE.....</i>	400
CS II dr. Petre DUȚU	
<i>EVOLUȚIA CONCEPTELOR DE SECURITATE.....</i>	411
Maior Gheorghe IORDACHE Maior Stan ANTON	
<i>INFLUENȚELE CIVILIZAȚIEI ȘI GLOBALIZĂRII CULTURALE ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE.....</i>	415
Colonel prof. univ. dr. Mircea COSMA	
<i>ROMÂNIA - UN PILON AL SECURITĂȚII EUROPENE.....</i>	426
Profesor univ. dr. Eugen SITEANU Colonel prof. univ.dr. Benone ANDRONIC	
<i>CONSTITUȚIA EUROPEANĂ ȘI POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE.....</i>	432
Colonel Vasile PIRNEA	

SECURITATE NAȚIONALĂ.....	446
<i>ROLUL FORȚELOR TERESTRE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII ROMÂNIEI – ȚARĂ MEMBRĂ NATO.....</i>	<i>446</i>
General-locotenent dr. Sorin IOAN	
<i>LOCUL ȘI ROLUL STRUCTURILOR SPECIALIZATE ALE ARMATEI ROMÂNIEI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA TERORISMULUI INTERNAȚIONAL.....</i>	<i>456</i>
General de flotilă aeriană Ion-Aurel STANCIU	
<i>PRINCIPII DE TRANSFORMARE A STRUCTURILOR DE INFORMAȚII MILITARE.....</i>	<i>467</i>
General-locotenent conf.univ. dr. ing. Sergiu MEDAR	
<i>INFORMAȚIILE – ÎNTRE SURPRIZA MILITARĂ ȘI CEA POLITICĂ.....</i>	<i>473</i>
General de brigadă (r.) dr. Stan PETRESCU	
<i>PROVOCĂRI ECONOMICE ȘI FINANCIARE.....</i>	<i>492</i>
General maior Constantin NĂSTASE	
<i>INFLUENȚA MATERIALELOR TOXICE INDUSTRIALE ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE.....</i>	<i>506</i>
General de brigadă dr. Nicolae POPESCU	
<i>REPERE DOCTRINARE PRIVIND OPERAȚIILE INFORMAȚIONALE (O.I.) STRATEGICE.....</i>	<i>521</i>
Colonel (r) ing. Vasile PĂUN	
<i>INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI LOGISTICA APĂRĂRII NAȚIONALE. SISTEMUL LOGISTIC INTEGRAT ÎNTRE DEZIDERAT ȘI COMANDA SPECIALĂ.....</i>	<i>533</i>
Dr. Alexandru MANAFU Locotenent-colonel ing. George DEDIU	
<i>UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI REALITĂȚILE NOILOR EI VECINI.....</i>	<i>549</i>
George RĂDUICĂ	
<i>RELAȚIILE TRANSATLANTICE.....</i>	<i>558</i>
Lector univ. Iulian POPA	
<i>ASPECTE PRIVIND PROFESIONALIZAREA FORȚELOR ARMATE DIN CENTRUL ȘI ESTUL EUROPEI.....</i>	<i>569</i>
Locotenent colonel Marius POTÎRNICHE	

<i>CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA ROLULUI ȘI MISIUNILOR PRINCIPALELOR INSTITUȚII INTERNAȚIONALE DE SECURITATE COLECTIVĂ. EXPANSIUNEA SPRE EST A NATO.....</i>	<i>578</i>
Maior Gheorghe IORDACHE	

GLOBALIZARE ȘI SECURITATE

GLOBALIZAREA ȘI ORDINEA INTERNAȚIONALĂ POST-RĂZBOIUL RECE

*General maior prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI**

Exploring the nature of the order that is developing in the period since the end of the cold war is an important topic. It asks if the globalization is the defining feature that sets it apart from earlier patterns of order. After distinguishing between various types of order – international, world and global – the paper sketches out the main ingredients of the contemporary order. The argument then addresses the forces that helped to bring the cold war to an end and asks if these remains as a point of continuity between the old and the new. Finally, we suggest that globalization is a condition that reflects changes in states, not just between them, and that what is distinctive for present order is the continuation of a system of international order, the constituent units of which are globalized states.

Introducere

Acest demers științific se concentrează asupra a două întrebări-cheie. Prima este dacă există sau nu un tip distinct de ordine în lumea de după războiul rece și, dacă da, care sunt elementele ei principale. A doua întrebare este dacă această ordine ar trebui sau nu definită în termenii globalizării.

După o decadă și jumătate din cadrul erei post-războiului rece, este timpul să ne întrebăm dacă există, de fapt, ceva de genul acestei nou apărute ordini. Există un tipar în cadrul politicii internaționale, suficient de distinctiv, încât să se diferențieze de un altul, ce ființa înainte de sfârșitul războiului rece? Acest lucru implică și nevoia unei descrieri a perioadei prezente, care să ne dea o serie de informații substanțiale despre cum funcționează. Acest lucru merge dincolo de limitele nedeterminate clar din punct de vedere cronologic ale acestei perioade, „post războiul rece”, atâta timp cât tot ce ne sugerează este faptul că începe acolo unde se termină

perioada războiului rece. Pentru a înțelege perioada actuală, este necesar să știm mai mult decât că este o faza ulterioară războiului rece.

A doua întrebare este dacă ordinea contemporană poate fi înglobată în imaginea globalizării. Există, de asemenea, o polemică intensă în prezent privind înțelesul exact, gradul de noutate și dimensiunea globalizării. Nu este însă pus sub semnul îndoielii faptul că transformarea se află în progres, chiar dacă anumiți analiști nu se pot pune de acord asupra importanței care ar trebui să i se atribuie și nici asupra faptului dacă schimbarea este sau nu binevenită. Dar dacă ne aflăm, într-adevăr, într-un anumit stadiu al globalizării, este oare acesta un simplu aspect, printre multe altele, aparținând ordinii „post războiului rece”? Sau este atât de important pentru înțelegerea actualei ordini încât ea poate fi definită în termenii acestui stadiu? Este ordinea contemporană, mai presus de toate, o ordine globalizată și, dacă da, ce înseamnă acest lucru în practică?

Studiile importante despre ordinea de după războiul rece au rămas, literalmente, din motive evidente, în stadii cât se poate de incipiente. Suntem mai preocupați să trăim în cadrul acestei ordini, încât să avem o percepție reală asupra perspectivei; deoarece nu știm ce înseamnă *punctul culminant* al acestei ordini (cum este, de exemplu, perioada dintre *cele două războaie mondiale*), ea nu este o perioadă „închisă”, cu un punct de sfârșit bine determinat și, în consecință, întâmpinăm dificultăți în a-i atribui anumite caracteristici. Deși, de-a lungul timpului, au existat numeroase studii privind aspecte individuale ale acestei ordini actuale (etnicitatea, identitatea, menținerea păcii, intervențiile umanitare, globalizarea, regionalismul, tranziția economică, democratizarea, integrarea, instabilitatea financiară etc.), ne lipsește totuși capacitatea de a face o evaluare de ansamblu a esenței naturii acesteia.

În cadrul procesului de analiză a ordinii contemporane, trebuie să conștientizăm, în primul rând, cât de mari sunt cerințele și așteptările legate de această ordine internațională astăzi, comparativ cu trecutul. În perioadele de început, interesul privind ordinea internațională era în mare măsură de natură „negativă” și se rezuma la asigurarea că aceasta nu prezenta amenințări majore. În prezent, datorită înaltului nivel al integrării și interdependenței, și interesul a devenit „pozitiv”, ordinea internațională fiind o sursă și un producător de bunuri sociale mult mai important decât până acum.

Ordinea internațională poate furniza informații, resurse economice, drepturi ale omului, intervenție, acces la mișcările sociale globale și la organizațiile non-guvernamentale internaționale, și permite folosirea în comun a unei abundențe de bunuri culturale. Este posibil ca multe dintre

* Comandamentul 2 Operațional Întrunit

aceste „bunuri” să nu fie percepute ca binevenite, dar în același timp ele pot fi dorite și folositoare guvernelor și/sau oamenilor din lumea întreagă.

Puncte-cheie

- Este dificil să înțelegem caracteristicile ordinii internaționale;
- Aflându-ne în interiorul acestei ordini, este foarte greu să avem un simț al perspectivei istorice;
- Înțelegerea perioadei interbelice este facilitată de faptul că îi cunoaștem sfârșitul, dar nu știm încă în ce mod o să ia sfârșit perioada actuală;
- Conexiunile internaționale și transnaționale reprezintă un element foarte important al ordinii internaționale, datorită înaltului nivel actual al interdependenței.

Elemente de continuitate și discontinuitate între ordinea interbelică și cea de după războiul rece

Războiul rece

- Putere sovietică în estul Europei
- Competiție bipolară
- Ideologii rivale
- Integrarea securității globale
- Securitatea militară, ca politică la nivel înalt

Discontinuitate

Continuitate

- Câteva structuri de securitate, ex. NATO
- Globalizare economică
- Drepturile omului
- Reacția împotriva statelor cu tradiție
- Identități multiple
- Programe economice
- Sărăcie în Sud

După războiul rece

- Dizolvarea Uniunii Sovietice
- Impunerea unilaterală a păcii
- Supremația capitalismului bipolar
- Autoritate regională mai mare
- Identitatea națională, ca politică de nivel înalt

I. O tipologie a ordinii

În prezent, a te gândi la ordine înseamnă a aborda direcții diferite. Una dintre acestea este cea bazată, în principal, pe ideea de stat și pe

modelele tradiționale de ordine, precum structura echilibrului forței, polaritatea sistemului internațional și formele actuale de securitate colectivă. La celălalt pol se află un program al unei ordini ce înglobează relația între dimensiunea politică și economică, noul concept de securitate, dezbaterile asupra consecințelor globalizării, rolul drepturilor omului, impactul preocupării pentru mediu și strategiile de emancipare umană. Este clar că, în cadrul acestor analize, sunt luate în considerare mai multe concepte de ordine, posibil în competiție. Acest lucru a fost prezentat la începutul anilor '90, când președintele SUA a vorbit despre viziunea sa asupra noii ordini mondiale. Adresându-se Congresului, pe 11 Septembrie 1990, președintele Bush a subliniat „O nouă ordine, eliberată de sub amenințarea terorii, mai puternică și mai sigură în căutarea dreptății și păcii, o eră în care națiunile lumii să poată prospera, o lume în care regula legii înlocuiește legea junglei, o lume în care națiunile își împart responsabilitățile privind libertatea și dreptatea, o lume în care cel puternic îl respectă pe cel slab”.

În mod individual, aceste scopuri pot fi urmărite, dar întrebarea care se pune este dacă ele pot fi înglobate într-un întreg, și, dacă între anumite elemente se creează tensiuni, care este prioritatea în rezolvarea acestora. Subliniind elementele viziunii, putem distinge aspectele ordinii aflate în competiție. Unele derivă din modelul tradițional și accentuează necesitatea, stabilitatea și pacea între state. Celelalte consideră individul ca element al sumei și construiesc ordinea în termenii drepturilor, justiției și prosperității.

Acest lucru atrage atenția asupra unor diferențe semantice care trebuie luate în considerare pentru orice evaluare a ordinii contemporane. Judecăm gradul de eficiență al ordinii exclusiv prin aspectul sistemului interstatal și astfel vorbim despre ordine internațională? Sau urmează să extindem discuția și să considerăm ordinea în termenii impactului ei asupra vieților indivizilor și aspirațiilor acestora și, astfel, să vorbim despre ea ca ordine mondială? O asemenea distincție este des întâlnită în literatura de specialitate. Dar ce vom înțelege din introducerea conceptului de globalizare în această analiză? Ordinea globalizată are același înțeles cu ordinea mondială sau e ceva diferit? O încercare de a răspunde la această întrebare va fi făcută în partea finală a comunicării.

<p>CONCEPTE-CHEIE COLECTIVIZAREA SECURITĂȚII: TENDINȚA DE ORGANIZARE A SECURITĂȚII PE BAZE MULTILATERALE, DAR FĂRĂ FORMALISMUL</p>	<p>MULTIPOLARITATE: DISTRIBUIREA PUTERII ÎNTRE UN NUMĂR (CEL PUȚIN TREI) DE MARI PUTERI SAU “POLI”. MULTILATERALISM:</p>
---	---

<p>INSTITUȚIONAL AL UNUI SISTEM DE SECURITATE COLECTIVĂ.</p> <p><u>ACORD</u>: ROLUL JUCAT DE CÂTEVA MARI PUTERI, BAZAT PE NORMELE ÎNȚELEGERII MUTUALE.</p> <p><u>GUVERNARE GLOBALĂ</u>: O GAMĂ LARGĂ DE REGULI GLOBALE, ATÂT INSTITUȚIONALE, CÂT ȘI NORMATIVE, CARE RESTRIȚIONEAZĂ ACTUL CONDUCERII.</p> <p><u>STAT GLOBALIZAT</u>: UN ANUMIT TIP DE STAT CARE AJUTĂ LA SUSȚINEREA GLOBALIZĂRII, REACȚIONÂND TOTODATĂ LA PRESIUNILE ACESTEIA. TRĂSĂTURA DISTINCTIVĂ A ACESTUI CONCEPT ESTE CĂ STATUL RESPECTIV NU SE AFLĂ „ÎN RETRAGERE”, CI PUR ȘI SIMPLU SE COMPORTĂ DIFERIT.</p> <p><u>ORDINE INTERNAȚIONALĂ</u>: TIPAR NORMATIV ȘI INSTITUȚIONAL ÎN RELAȚIA DINTRE STATE. ELEMENTELE ACESTEIA POT FI CONCEPUTE ASTFEL ÎNCÂT SĂ INCLUDĂ LUCRURI CA: SUVERANITATEA, FORMELE DIPLOMAȚIEI, LEGII INTERNAȚIONALE, ROLUL MARILOR PUTERI, ȘI CODUL DELIMITĂRII FOLOSIRII FORȚEI.</p> <p><u>INTERNATĂIONALIZAREA</u>: ACEST TERMEN ESTE FOLOSIT PENTRU A ARĂTA NIVELUL ÎNALT AL INTERACȚIUNII ȘI INTERDEPENDENȚEI</p>	<p>TENDINȚA CA ASPECTELE FUNCȚIONALE ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (CUM AR FI SECURITATEA, COMERȚUL SAU MANAGEMENTUL MEDIULUI) SĂ FIE ORGANIZATE ÎN JURUL UNOR MARI GRUPURI DE STATE SAU LA NIVEL UNIVERSAL, MAI DEGRABĂ DECÂT ACȚIUNEA UNILATERALĂ A UNUI STAT.</p> <p><u>ORDINE</u>: ACEST TERMEN POATE ÎNSEMNA ORICE TIPAR DE RELAȚII STABILE ÎN TIMP, SAU SE POATE REFERI LA O CONDIȚIE CE PERMITE ÎNDEPLINIREA ANUMITOR OBIECTIVE.</p> <p><u>PRIMORDIALISM</u>: CREDINȚA CĂ ANUMITE CARACTERISTICI UMANE SAU SOCIALE, CA ETNICITATEA, DE EXEMPLU, SUNT ADÂNC ÎNGLOBATE ÎN CONDIȚIILE ISTORICE.</p> <p><u>SISTEM STATAL</u>: TIPUL OBIȘNUIT DE INTERACȚIUNE ÎNTRE STATE, FĂRĂ A IMPLICA VREO VALOARE DE CARE ACESTEIA SĂ BENEFICIEZE ÎN COMUN.</p> <p><u>TRIADĂ</u>: CELE TREI GRUPĂRI ECONOMICE (AMERICA DE NORD, EUROPA ȘI ASIA DE EST).</p> <p><u>UNIPOLARITATE</u>: O DISTRIBUȚIE A PUTERII INTERNAȚIONALE ÎN CARE EXISTĂ CLAR O PUTERE DOMINANTĂ SAU UN POL AL PUTERII. ANUMIȚI ANALIȘTI AFIRMĂ CĂ SISTEMUL INTERNAȚIONAL A DEVENIT</p>
---	--

<p>INTERNATĂIONALE, CEL MAI ADESEA ÎN LEGĂTURĂ CU ECONOMIA MONDIALĂ. ÎN ACEST CONTEXT, SE REFERĂ LA VOLUMUL COMERȚULUI ȘI INVESTIȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI LA ORGANIZAREA PRODUCȚIEI. ACEST TERMEN ESTE DESEORI FOLOSIT PENTRU A FACE DISTINCȚIA ÎNTRE ACEASTĂ CONDIȚIE ȘI GLOBALIZARE, ATÂT TIMP CÂT CEA DIN URMĂ PRESUPUNE CĂ NU MAI EXISTĂ ECONOMII NAȚIONALE ÎN SITUAȚIA DE A INTERACȚIONA.</p> <p><u>ORDINE MINIMĂ</u>: UN ASPECT AL ORDINII INTERNAȚIONALE CARE SE REFERĂ MAI MULT LA PACE ȘI SECURITATE DECÂT LA ATINGEREA ALTOR VALORI, PRECUM JUSTIȚIA.</p>	<p>UNIPOLAR ÎN ANII '90, MOMENT DIN CARE NU MAI EXISTĂ UN RIVAL AL PUTERII AMERICANE.</p> <p><u>ORDINE MONDIALĂ</u>: ESTE O CATEGORIE DE ORDINE MAI CUPRINZĂTOATE DECÂT CEA „INTERNATĂIONALĂ”. ELEMENTELE COMPONENTE ALE ACESTEI ORDINI NU SUNT STATELE, CI INDIVIZII ȘI EVALUEAZĂ GRADUL DE ORDINE PE BAZA OFERIRII UNOR TIPURI CLARE DE BUNURI (SECURITATE, DREPTURILE OMULUI, NECESITĂȚI PRIMARE SAU JUSTIȚIE) UMANITĂȚII ÎN ANSAMBLU.</p>
---	---

Teoretic, rezultatul este acela că cercetarea elementelor definitorii ale ordinii contemporane are loc în contexte destul de diferite. Prima direcție prin care aceste probleme au fost abordate este una foarte realistă. Aceasta se concentrează asupra structurii sistemului de după războiul rece, în special asupra actorilor importanți și distribuției capabilităților între ei. Ea definește ordinea în sens larg, în termenii structurii operative de securitate în cadrul sistemului. Ea a generat o dezbatere la începutul anilor '90 despre polaritatea sistemului de după războiul rece și dacă o reîntoarcere la multipolaritate poate anunța eroziunea stabilității generate de bipolaritatea războiului rece.

A doua linie este preponderent liberală și se concentrează asupra regimurilor și instituțiilor, pe de o parte, și asupra unei varietăți de norme și valori, pe de altă parte. Principala ei revendicare este că modelele de integrare și interdependență au devenit într-atât de adânc înrădăcinate în timpul războiului rece, chiar dacă din motive strategice și geopolitice, încât ele au acum un moment de autosusținere care face imposibilă întoarcerea la război și autocrație. Deși, între timp, au luat ființă sisteme complexe de

guvernare globală, aceste regimuri vor supraviețui colapsului condițiilor „realiste” care le-au generat inițial.

O a treia linie definește ordinea în termenii realizării emancipării umane. Argumentul oricărei abordări anterioare este astfel considerat inadecvat pentru acest obiectiv. Însă, actele de stabilitate ale marilor puteri sau instituționalizarea relațiilor între grupurile statelor importante ne vorbesc într-o mică măsură despre calitatea vieții majorității locuitorilor planetei. Dacă este adevărat, așa cum scriitori precum Ken Booth (1999)¹ au afirmat, că guvernele sunt principala sursă de abuz asupra drepturilor omului, putem cu greu să învățăm ceva despre starea de fapt a drepturilor omului, studiind activitățile lor.

A patra linie de cercetare vizează literatura despre globalizare. Nu este acum momentul să repetăm argumentele complexe privind natura globalizării în general. Acest demers își propune să afle dacă, sau în ce sens, globalizarea poate fi gândită ca o formă a ordinii sau nu.

Putem să vorbim despre globalizare ca despre un proces fără sfârșit sau putem vorbi în cunoștință de cauză despre o ordine mondială globalizată ca o formă politică distinctă? Ultima abordare este clar poziționată pe locul 4, de exemplu în sugestia că conglomeratul contemporan al statelor occidentale, luat la un loc, constituie o stare globală de urgență². Globalizarea, la acest nivel și cu oarece calificări, reprezintă o ordine politică incipientă.

Puncte-cheie:

- *Când vorbim despre ordine, trebuie să specificăm cui aparține – statelor, popoarelor, grupurilor sau indivizilor.*
- *Ordinea internațională vizează relații stabile și pașnice între state, legate adesea de echilibrul de putere. Este vorba, în special, despre securitatea militară.*
- *Ordinea mondială se referă la alte valori, cum ar fi justiția, dezvoltarea, drepturile și emanciparea.*
- *Un model de ordine poate avantaja anumite valori în detrimentul altora. Există adesea o tensiune între conceptele de ordine, care vizează statele, și cele care promovează valorile individuale. De exemplu, politicile de echilibru al puterii pot conduce la acordarea de asistență regimurilor care au înregistrat încălcări ale drepturilor omului.*

¹ Ken BOOTH, *Human Rights in Global Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

² M. SHAW, *Review of International Political Economy*, 1997, pp. 503-504.

- *O problemă-cheie legată de globalizare este dacă aceasta cuprinde toate ideile legate de ordinea internațională sau dacă ea poate fi încorporată în mai multe idei tradiționale.*

Tipuri de ordine

Tipuri	Nivel	Caracteristici
Globalizată	Sistem global	Sfârșitul politicilor, societăților și economiilor naționale.
Internațională	State	Vizează agenda de suveranitate și stabilitate.
Mondială	Umanitate	Vizează agenda drepturilor, nevoilor și justiția
Internațională globalizată	State globalizate	Agenda managementului relațiilor dintre statele penetrate de sistemul global, dar încă distincte între ele.

II. Elementele ordinii contemporane

1. Sistemul statului social

Există în prezent o caracteristică de bază a sistemului statului contemporan în sine. Sistemul de stat este, în primul rând, social, în sensul că statele, la începutul secolului XXI, desfășoară o serie de funcții sociale care le diferențiază de fazele incipiente ale sistemului statal. Marea renaștere în credibilitatea politică a statelor, de după decăderea lor în timpul și după cel de-al doilea război mondial, poate fi atribuită cu generozitate începerii cu succes a acestei sarcini. În timp ce statele nu sunt egale în abilitatea de a îndeplini aceste funcții, cei mai mulți analiști ar remarca, în special, responsabilitatea pentru managementul economiei și dezvoltării, bunăstarea și planificarea socială, ca elemente dezirabile pentru stat, chiar și acolo unde eficiența realizării acestora este variabilă. În altă ordine de idei, statul este, de asemenea, social deoarece există presiuni pentru emulație în cadrul sistemului, și aceasta tinde să întărească modelul comun de comportament și forme similare ale structurii instituțiilor de stat. Istoric vorbind, statele se întrec între ele în dezvoltarea infrastructurilor sociale și economice pentru a genera putere militară. Acum, acest obiectiv a fost extins pe măsură ce statele caută să adopte cea mai bună metodă în termenii competitivității și

eficienței economice. Ele fac față, de asemenea, presiunii de a se conforma anumitor standarde ale drepturilor civile, iar aceasta a permis o măsură de slăbire și delegare a jurisdicției exclusive a statului asupra afacerilor sale interne. În consecință, câteva dintre atributele de bază ale sistemului de stat (suveranitatea, neintervenția) suferă adaptări considerabile, conferind sistemului statal contemporan multe din calitățile sale complexe și ambivalente.

2. Identitatea și statul-națiune

A doua caracteristică este multitudinea de teorii despre identitate care au devenit predominante în anii '90. Acestea gravitează în jurul formelor contemporane de naționalism și sunt subiect al contestatelor aprecieri în ceea ce privește problema dacă ele reprezintă un „nou” naționalism sau o întoarcere la primordialismul pre-existent. Dar statul este atât provocat, cât și întărit concomitent de o serie de crize de identitate suplimentare – tendințe spre aparent noi forme de comunități politice, conduse pe baza separatismului etnic, identitate regională, noi proiecte transnaționale, noi mișcări sociale și întoarcerea la cultură și religie. În mod clar, problema-cheie, aici, este măsura în care acestea sunt tendințe cu totul noi sau reprezintă un fel de atavism istoric. Noile teorii privind identitatea la cumpăna dintre milenii au propriul impact asupra naturii sociale a statului, de vreme ce ridică întrebări explicite cu privire la natura cetățeniei – cine se va socoti cetățean și care va fi natura relației dintre stat și cetățean.

Nu trebuie, oricum, să ne imaginăm că toate noile teorii despre identitate au apărut numai ca o consecință a războiului rece. Spre exemplu, se poate spune că a existat o reacție larg răspândită în rândul statelor în curs de dezvoltare împotriva a ceea ce a fost considerat ca fiind impunerea modernizării, occidentalizării și a formei seculare de stat. Revoluția islamică din Iran din 1979 este un exemplu în acest sens și ne avertizează să nu ne însușim ideea că „politicile de identitate” au fost inventate numai după terminarea războiului rece.

3. Polaritatea și colectivizarea securității

O importantă arie de interes rămâne aceea a principalelor atribute ale securității contemporane. Aceasta se adresează dezbaterilor despre actuala distribuție a puterii și dacă această distribuție poate fi considerată ca fiind unipolară, bipolară, multipolară sau un hibrid între aceste forme. Un determinant major al ordinii actuale în legătură cu securitatea este legat de rolul Statelor Unite și al dorinței lor de a fi implicate în menținerea ordinii

generale. Impresia lăsată de ultima decadă este că aceasta e foarte variabilă, dacă privim rolul SUA în Kosovo, în contrast evident cu dorința lor de a nu fi implicate în Rwanda, de exemplu.

În linii mari, există câteva tendințe generale actuale spre colectivizarea securității (deși distinctă de securitatea colectivă, în adevăratul sens al cuvântului). Acestea acoperă diferitele forme de multi-lateralism în securitate, rolul coalițiilor, originea și eșecul parțial al operațiilor de impunere și de menținere a păcii, tendința spre intervenționism (precum și limitele acestuia). Există analiști, cum ar fi Mary Kaldor (1999)³, care afirmă că restructurarea fundamentală în ceea ce privește violența organizată are loc acum. Astfel de concepte sunt importante, deoarece fac legătura dintre discuțiile privind violența și alte elemente ale ordinii, tratându-le ca o problemă dinamică – mai curând decât viziunea statică „războiul e război și doar război”. Atunci, violența devine mai curând simptomatică pentru schimbările în alte sfere sociale, decât simpla constantă structurală produsă de sistemul statului „anarhic”.

4. Organizarea producției și schimbului

O altă dimensiune proeminentă a ordinii contemporane este economia actuală. Exact pe această temă este și aprecierea noastră cu privire la gradul de stabilitate în cadrul sistemelor financiare și de comerț internaționale.

Primul rămâne marcat de disputele dintre cele trei mari grupări sau triade comerciale, în timp ce ultimul dă semnale periodice de colaps, cel mai recent fiind în timpul crizei financiare care a afectat economiile țărilor din Asia de Est la sfârșitul anilor '90.

Această ordine economică este parțial dirijată de acele elemente de guvernare instituționalizate în organisme ca FMI, Banca Mondială și Organizația Mondială a Comerțului.

Dar ordinea economică are un impact mult mai adânc decât aceste exemple evidente și superficiale, vizibile. Efectul complet al internaționalizării producției poate fi apreciat numai luând în considerare aspecte adiacente în cadrul economiei și în procesul dezvoltării, cum ar fi: producția militară, mediul înconjurător, bunăstarea socială, drepturile omului (și, în special, ale copilului) și inegalitatea dintre sexe.

³ Mary CALDOR, *New and old wars: Organized Violence in a Global Era*, Polity Press, Cambridge, 1999.

5. Guvernarea și managementul multilateral

Un aspect remarcabil al ordinii actuale este marea densitate și complexitate a rețelei formelor contemporane de guvernare internațională (administrații, organizații internaționale și organizații non-guvernamentale internaționale).

Acestea acoperă cele mai multe aspecte ale vieții, incluzând progresele în domeniul juridic (drepturile omului, crime de război), în cel al mediului înconjurător, al politicii economice, precum și esența activităților pentru menținerea păcii ale organizațiilor mondiale gen ONU.

În ce măsură ne putem referi la criza elementelor de guvernare internațională? Sunt actualele administrații dependente de structurile de putere care stau la baza dominației vestului și a reflectării preferințelor acestuia, și cât de sustenabile sunt ele, având în vedere diversitatea valorilor și a culturilor în lumea zilelor noastre?

Aceste considerente leagă analiza direct de noul element al ordinii, deoarece multe din elementele care stau la baza regimurilor actuale se manifestă la nivel regional.

Elementele ordinii

Elemente structurale	Elemente de intenție
Polaritate	Stare socială
Multilateralism	Identitate
Regionalism	Ordine economică
Două lumi	Drepturi liberale

6. Regionalismul

Dezvoltarea regionalismului actual este un element fundamental pentru înțelegerea ordinii ce se conturează. Acesta îmbracă diferite forme, incluzând-o pe cea economică (regiuni de comerț), de securitate (rolul organismelor, cum ar fi NATO) și culturală. Acutizarea regionalismului este văzută câteodată ca o formă de apărare împotriva tendinței de globalizare, dar, în general, este văzută mai curând ca un aspect al globalizării, decât ca un argument împotriva ei. Faptul că un număr de regiuni simt nevoia să își dezvolte instituții regionale este el însuși o manifestare a globalizării, în aceeași măsură în care răspândirea globală a statului-națiune, ca principală formă de organizare, a fost la început un produs al globalizării. Oricum, există întrebări interesante despre însemnătatea regionalismului pentru ordinea de după războiul rece, cum ar fi gradul de autonomie relativ mare în

ce privește securitatea de care se bucură regiunile, începând de la sfârșitul războiului rece, și rolul regiunilor în constituirea noilor forme de identitate. Este probabil un paradox faptul că, în ciuda constrângerilor din timpul războiului rece, regiunile au acum o mai mare autonomie, deși, în același timp, nivelurile de interdependență și de globalizare indică posibilități restrânse pentru izolare regională.

7. Ordinea drepturilor liberale

În mod justificat, aceasta este trăsătura cu cea mai profundă continuitate a perioadei războiului rece și în contrast cu perioada de dinainte de 1945. Programele privind drepturile omului au devenit o trăsătură marcantă a politicii internaționale de după 1945, în mare măsură ca reacție la experiențele catastrofale ale perioadei anterioare. Această temă a fost în sine un aspect primordial al perioadei războiului rece, din nou subliniat prin colapsul blocului sovietic, eveniment descris ca un important pas înainte pentru extinderea ordinii liberale. În acest sens, preocuparea pentru drepturile liberale este, mai degrabă, un alt element de continuitate între aceste două perioade, decât un subiect de interes ce s-a materializat abia după sfârșitul războiului rece. Într-adevăr, s-a afirmat adesea că factorul care a avut un efect coroziv asupra menținerii sistemului politic autoritar în regiune a fost creșterea preocupării pentru drepturi în Europa de Est. Cu toate acestea, așa cum s-a arătat în multe rânduri, ordinea de după războiul rece este, în mod paradoxal, tensionată tocmai datorită aparentei creșteri a potențialului său pentru universalism (care dă naștere la anumite forme de rezistență).

Acest lucru este în strânsă legătură cu aspecte mai cuprinzătoare despre viitorul democratizării, proces de o importanță majoră pentru viitoarea stabilitate a ordinii internaționale și care atinge o serie de elemente inter-relaționate: starea democrației, ca standard universal, actuala experiență a democratizării, presiunile asupra democrației determinate de globalizare (și, de aici, apelurile pentru formele unanim acceptate ale democrației) și viitorul democrației, ca sursă de pace și stabilitate interstatală.

8. Nord-Sud și cele două ordini mondiale

Orice examinare a ordinii contemporane trebuie să reliefeze în mod cert aparenta discrepanță ce separă experiența Nordului industrializat de tot mai marginalizatul Sud. Unii văd tensiunile determinate de această diferență ca pe un factor care subminează posibilitățile de stabilitate pe termen lung.

Sunt relațiile Nord-Sud mult mai stabile acum, decât în perioadele anterioare, sau rămân instabil înrădăcinate în inegalitatea puterii, lipsurile marcante în calitatea vieții și incompatibilitățile valorilor culturale? Subminează aceste pericole trăinicia ordinii post-război rece sau trebuie să recunoaștem că ele sunt, pur și simplu, părți componente ale sus-amintitei ordini și, din acest motiv, trebuie înțelese ca elemente de continuitate structurală a predecesorilor?

În contrast cu imaginile celor două grupuri compacte la Nord și Sud, alți analiști susțin că această concepție este demodată. Influența globalizării, divizarea statelor și neînțelegerile dintre ele, complicatul model de ierarhizare, ușurează clasificarea între Nord și Sud. Cum este corect: să vorbești de două ordini sau despre o mai mare diversitate de ordini?

Puncte-cheie:

- *Ordinea este definită de schimbările naturale din cadrul statelor și de poziția acestora în plan mondial.*

- *Sunt o mulțime de întrebări referitoare la faptul dacă sfârșitul războiului rece a relansat o nouă concepție despre naționalism și despre identitatea națională sau dacă aceste idei există de mai mult timp.*

- *Securitatea tinde să devină responsabilitatea mai multor centre de putere, chiar dacă acestea nu sunt în concordanță cu modelul clasic de securitate.*

- *Economia globală este, în primul rând, modelată de relațiile dintre trei grupuri cheie - America de Nord, Europa de Vest și Asia de Est - și este controlată de un grup dominant de instituții occidentale.*

- *În toate zonele strategice funcționale acționează grupuri compacte de instituții internaționale.*

- *Există puternice tendințe de regionalizare, sub diverse forme în diferite regiuni.*

- *Problematika drepturilor omului este mult mai bine conturată acum, decât în timpul războiului rece.*

- *Diferențierea dintre bogați și săraci este mai mare ca oricând și constituie un mare semn de întrebare pentru a vorbi despre o singură ordine pentru toți.*

III. Există o nouă ordine după războiul rece?

În baza evaluării de mai sus, este perceptibilă noua ordine post-război rece? Unele voci refuză să creadă că există o astfel de ordine.

Conceptul de ordine presupune cel puțin câteva noțiuni referitoare la sistemul internațional, chiar dacă o mare parte din aceste noțiuni au fost foarte des utilizate.

Un sistem este condiția inițială, necesară pentru o ordine, dar nu suficientă. Totuși, unii analiști au negat sau diminuat importanța existenței unei structuri de organizare la nivel internațional în anii '90:

Astfel, pentru prima dată în ultimii 200 de ani, lumea de după 1990 nu avea nici o structură sau sistem internațional. Este foarte adevărat că, după 1989, au apărut multe state noi, fără nici un mecanism independent de determinare a granițelor, chiar fără a accepta o a treia parte imparțială, cu rol de mediator. Unde erau marile puteri care, cândva, stabilizaseră, sau cel puțin ratificaseră, granițele disputate?⁴

Raționamentul lui Hobsbawm face referire la puterile tradiționale din sistemul internațional. După cum se poate demonstra, el a mers mai departe în analiza sistemului, definindu-l ca fiind un concern al marilor puteri, o formă particulară a sistemului. Controversa pe tema inexistenței sistemului internațional poate părea greu de argumentat.

Oricum, alți analiști îi împărtășesc scepticismul, dar o fac în baza percepției inexistenței ordinii, nu numai a sistemului:

În ciuda proeminenței termenului unic – globalizare – utilizat pentru a caracteriza momentul de după războiul rece, termenul se referă la procese antagoniste ce includ integrarea și fragmentarea, difuzia și concentrarea, localizarea și transnaționalizarea. Densitatea relativă și confuzia generate de acest curent pot indica lipsa unei baze solide pentru a discuta despre o ordine internațională. În schimb, trebuie să recunoaștem că o varietate de modele de ordine sunt funcționale în diferite domenii, regiuni sau chiar localități⁵.

Orice încercare de descifrare a acestor chestiuni controversate în această epocă presupune o serie de dezbateri istorice. În plan istoric, miezul problemei dezbătute se raportează la elementele de continuitate și discontinuitate din care este alcătuită lumea post-război rece. Argumentele că prezenta ordine este distructivă se bazează, implicit, pe lipsa de continuitate. Există o ruptură cu trecutul, care dă acestei perioade caracteristici unice. Cu toate acestea, orice afirmație de această natură este extrem de problematică. Este nevoie de contraargumente pentru a combate accentul pus de războiul rece asupra calității lumii create de această trezire. Suntem naivi să ne imaginăm că greutățile, care au condus la prăbușirea

⁴ Eric HOBBSAWM, *Secolul extremelor*, Editura Lider, București, 1999.

⁵ R. LATHAM, *The Liberal Moment: Modernity, Security and the Making of Postwar International Order*, Columbia University Press, New York, 1997.

perioadei de război rece, au dispărut și vom avea o altă viață și o altă evoluție.

Puncte-cheie:

- *Unii analiști se întreabă dacă există vreă bază reală pentru noua ordine internațională.*
- *Alți analiști afirmă că sunt mai multe ordini separat, e nu doar una dominantă.*
- *Pentru a rezolva aceste enigme, este nevoie să stabilim ce s-a schimbat de la sfârșitul războiului rece. Există elemente importante ale continuității ordinii anterioare?*

IV. Globalizarea și sfârșitul războiului rece

Există tendința de a privi globalizarea ca o consecință a sfârșitului războiului rece, dacă ne gândim la extinderea geografică a globalizării. Zone ale lumii care, cândva, au fost lipsite de concentrarea (influența) capitalismului mondial și culturii universale sunt acum mai integrate în aceste sisteme. Astfel, cel mai important efect al sfârșitului războiului rece îl reprezintă, cu siguranță, dărâmarea barierelor care au stagnat globalizarea, au ținut-o departe de lumea a doua.

Nu surprinzător, mulți comentatori au caracterizat anul 1990 ca fiind anul intensificării globalizării, referindu-se în particular la integrarea financiară. Ordinea financiară la care s-a ajuns se bazează, de fapt, pe influența unor instituții cum ar fi Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional.

Din aceste motive, sfârșitul războiului rece a permis continuarea procesului de globalizare și putem aprecia globalizarea ca fiind momentul de diferențiere dintre războiul rece și lumea post-război rece.

Din nefericire, există un pericol în asemenea analize. Dacă ne referim la globalizare ca la o simplă consecință a războiului rece, neglijăm influența procesului de globalizare asupra ordinii mondiale, cum sprijină sau perturbă ea această ordine. În acest fel, globalizarea poate constitui un punct de continuitate, dar și de discontinuitate dintre două perioade. În consecință, a face astfel de deducții este periculos, pentru că neglijăm alte aspecte ale continuității, cum ar fi structura puterii sau politica externă americană. Primele exemple sunt date pentru a ne relata despre centrele de putere actuale⁶ sau, mai pe larg, despre construcția societății liber capitaliste⁷.

⁶ I. CLARK, *Globalization and Fragmentation: International Relations in the Twentieth Century*, Oxford University Press, Oxford, 1997.

Care sunt dovezile istorice pentru acest tip de discuții? Elementul principal este imaginea dezvoltării globalizării în afara sferei de influență a statelor capitaliste occidentale, a acelor state care s-au format în timpul războiului rece și au devenit centre de putere și protagoniste ale războiului rece - fostele state ale Uniunii Sovietice a căror poziție s-a întărit în timpul războiului rece. Referitor la Uniunea Sovietică, ceea ce a prejudiciat și erodat eficacitatea Uniunii ca putere militară a fost, cu siguranță, faptul că aceasta nu s-a integrat în sistemul financiar și tehnologic al capitalismului mondial. Referitor la logica războiului rece, existența blocului sovietic ostil a constituit un element crucial în integrarea sistemului social din Vest. Din anii 1980, acest sistem nu s-a mai putut susține singur pentru a se dezvolta și a solicitat sprijinul extern. Astfel, Uniunea Sovietică a devenit dependentă de sprijinul statelor occidentale. Deoarece globalizarea a fost un element ce a existat înainte de războiul rece, dar continuă și acum, în forme mai intense și extinse, este necesar să o privim ca un punct al continuității între cele două perioade. Logica ne cere să recunoaștem că ordinea actuală nu este întrutotul continuarea ordinii din perioada războiului rece. Aceasta ne sugerează că ordinea contemporană nu trebuie văzută separat de cea pe care o precede. Dar dacă globalizarea este elementul care le unește, este aceasta cheia înțelegerii ordinii actuale? Definește ea aspectul lumii actuale?

Ideea că globalizarea definește calitatea principală a ordinii actuale este negată, din diferite motive. La modul general, dacă globalizarea - ca un lung proces istoric - a avut numeroase oscilații, atunci interpretarea ordinii actuale în termenii globalizării nu furnizează elementele specifice necesare. Dincolo de aceasta, globalizarea este descrisă ca o lipsă de ordine, aspectele negative sunt evidențiate din abundență, dar fără aparentă coerență. Cel mai clar exemplu este oferit de descrierea pe care o face Falk globalizării, ca fiind o „constelație a dezvoltării piețelor, tehnologiilor, ideologiilor și civilizațiilor care nu au nimic în comun”.

Nu există aproape deloc norme pentru reglementarea acestei ordinii mondiale, nu există un designer, este o structură constituită spontan. Chiar la nivelul de bază, globalizarea nu pare să constituie o ordine minimă, așezată la temelia societății tradiționale internaționale.

Interpretarea globalizării și sfârșitul războiului rece

Sfârșitul războiului rece a declanșat o competiție în ordinea mondială, marcând un moment crucial și trecerea directă la lumea economică, culturală și politică actuală.

⁷ G. John IKENBERRY, *International Order and the Future of World Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

America a încetat să fie o superputere, pentru că și-a realizat scopul: globalizarea – o globalizare care, mai mult decât atât, o ajută o să promoveze deși noțiunea nu e pe deplin înțeleasă.

Globalizarea este cea mai semnificativă transformare și subiect al epocii contemporane și, în același timp, o teorie socială apărută odată cu decăderea sistemului marxist.

Globalizarea și globalismul sunt produsul condițiilor istorice specifice ultimilor 30 de ani ai secolului 20⁸.

Globaliștii continuă să susțină că există mari transformări la sfârșit de secol în întreaga lume ce pot fi incluse în globalizare. Această nouă eră – denumită lumea fără frontiere și simbolizată de căderea zidului Berlinului – a devenit evidentă în momentul încheierii războiului rece.

Nu sunt instituții comune cu rol global care să îndeplinească funcții minime într-o societate. Ideea de bază se referă la globalizare ca stat și ca înțeles (Laidi 1998).

Alte versiuni sunt evaluările sociologice ale dezordinii rezultate din absența controlului universal, asociat cu globalizarea. În general, este drept că nu există o entitate globală care să dețină controlul general⁹.

Globalizarea nu este ceea ce noi toți dorim și sperăm, ce zicem și ce facem. Este ceea ce se întâmplă cu noi toți¹⁰. Situația prezentă este lipsită de ordine, pentru că este lipsită de scopurile unui organizații sau agenții responsabile.

Toate aceste argumente ne sugerează că globalizarea este necorespunzătoare în sens conceptual pentru înțelegerea ordinii contemporane. Ea este variată în efecte, lipsită de scopuri și obiective, iar noi nu putem observa ridicarea unei ordini pe această bază. Într-adevăr, cele mai importante referiri la globalizare atrag atenția asupra dezorganizării acestui proces.

Puncte-cheie:

- *Globalizarea este prezentată ca efect al sfârșitului războiului rece, care a condus la dezvoltare în diferite zone geografice.*

- *Globalizarea trebuie înțeleasă ca factor care a cauzat sfârșitul războiului rece. A fost procesul de marginalizare a Uniunii Sovietice, a fost procesul care i-a accentuat slăbiciunile.*

⁸ M. COX, *Globalization: Critical Reflections*, 1996.

⁹ Z. BAUMAN, *Globalization: The Human Consequences*, Polity Press, Cambridge, 1998, p. 58.

¹⁰ *Ibidem*, p. 60.

- *Globalizarea este un element de continuitate dintre perioada războiului rece și perioada de după războiul rece, aceasta din urmă fiind, sub o formă sau alta, o continuare a vechii ordini.*

- *Un număr important de autori sunt sceptici în a afirma că globalizarea este o caracteristică de bază a societății contemporane, unul din motive fiind că, o lungă perioadă de timp, acest curent istoric nu a fost specific sfârșitului de secol XX.*

- *Globalizarea nu mai poate fi controlată și dirijată în privința formei și ordinii. Suntem mai degrabă obiectul globalizării decât subiectul său.*

V. O nouă ordine internațională prin globalizarea statelor

Toate aceste posibile obiecții la definirea globalizării sunt elemente ale ordinii contemporane. Globalizarea nu poate defini în totalitate condițiile ordinii internaționale. Globalizarea poate fi interpretată ca reprezentând stâlpul de rezistență al acestei ordini internaționale, numai dacă înlocuiește celelalte elemente tradiționale. Dar dacă globalizarea este ceva adițional și nu un substitut al ordinii, atunci nu este surprinzător că ea devine cheia noilor condiții în ordinea post-război rece.

Ideea poate fi susținută mai departe. Dacă globalizarea nu este un proces în afara și deasupra activității statelor, ci este un element în transformarea acestora, nu e rațional să dezvoltăm pe aceste deducții concepția de globalizare a statelor. Globalizarea nu face ca statele să dispară, dar este calea de a gândi forma lor. Dezvoltând o asemenea logică, globalizarea nu respinge ideea de ordine internațională, ci din contra. Este necesar ca ideea de ordine internațională să se poată baza pe globalizarea statelor, și numai când aceste procese se vor definitiva vom putea evalua ordinea spre care tindem.

În dezbaterile referitoare la globalizare sunt făcute o serie de confuzii, mergându-se până la tendința de a vedea acest fenomen ca ceva particular, aparținând mediului în care evoluează fiecare stat. Globalizarea definește gradul de interacțiune dintre state, semnificația granițelor și realitatea care desparte actorii naționali. Nu există îndoială că aceasta este o parte a globalizării. O altă semnificație a globalizării este aceea de fenomen al dezvoltării, ca proces natural intern de schimbare a statelor. Prin urmare, globalizarea poate fi înțeleasă ca o expresie a profundelor transformări în interiorul statelor, în relațiile sociale dintre state din ultimul deceniu. Acestea ne fac să gândim nu la dispariția sau la retragerea statului, ci la schimbarea funcționalității sale: statele încă există, deși fac lucruri diferite,

unele mai puțin bune decât obișnuiau să facă, în schimb, își asumă noi responsabilități.

Prelungirea acestui argument este că, chiar în era globalizării atât statele, cât și un sistem statal continuă să existe. Între timp, cum s-a specificat mai sus, ideea unei ordini internaționale este mult mai limitată decât ordinea globală mondială, sugerând că globalizarea se raportează la condiția statelor invitate să dezvolte teoria despre natura ordinii internaționale ca fiind mai apropiată de statele globalizate.

Trebuie să ne confruntăm cu un aparent paradox care ar putea fi într-adevăr o ordine internațională a globalizării statelor. Acesta nu se referă la toate problemele legate de ordine, dar totuși angajează un număr semnificativ al aspectelor. De exemplu, o problemă principală în orice stat devenit globalizat este aceea de a privi către drepturile omului încă de la început. În acest caz, încercările comunității internaționale de modificare a practicilor non-intervenției în cazul drepturilor omului pot fi înțelese ca o modestă intervenție în a pune întrebări despre un set de reguli de bază – în ordinea internațională apropiată de natura „noilor” state globalizate. O mare greșeală ar fi dacă am considera că globalizarea ar însemna sfârșitul tuturor proiectelor internaționale.

Puncte-cheie:

- *Globalizarea este gândită des ca fiind o formă extremă de interdependență. Aceasta este privită, în mare parte, ca fiind o schimbare a mediului înconjurător extern în care există statele.*
- *Rezultatul acestor implicații denotă faptul că statele sunt acum mult mai slabe ca actori, decât în perioada precedentă.*
- *Dacă aceasta constituie un caz, ideea unei ordini internaționale ar fi mai puțin relevantă în concepția noastră de ordine.*
- *Dar dacă globalizarea este considerată ca fiind transformarea în însăși natura statelor, aceasta sugerează că statele sunt încă în centrul discuțiilor pentru noua ordine: sunt diferite, dar nu învechite*
- *În acest caz, nu există nici o contradicție între normele și regulile sistemului statal și existența statelor globalizate.*
- *Această ordine internațională nu va avea mai puține norme în recunoașterea noii naturi a statelor, precum și a funcțiilor transformate. Regulile de suveranitate și de non-intervenție sunt supuse schimbării, ca simptome ale adaptării.*

Concluzii

Pe scurt, acum ne confruntăm cu o situație hibridă în care statele își împart responsabilitatea de gazdă cu organizațiile guvernamentale și non-guvernamentale. Anterior, funcționarea ordinii internaționale a fost analizată pentru armonizarea relațiilor și protejarea statelor, astfel încât interesul comun să converge către afaceri, în special ca furnizor de hrană pentru propria populație.

Această situație a devenit acum mult mai complexă. Multe prevederi (bunuri economice, monitorizarea drepturilor omului, accesul la informații) care, la început, cădeau în sarcina exclusivă a statelor, acum sunt în sarcina organizațiilor internaționale și, deci, privesc ordinea internațională.

Aceasta nu înseamnă că ordinea internațională a intrat într-un ciclu redundant. Înseamnă, pur și simplu, că aceasta are nevoie să fie redestinată pentru o nouă împărțire a forței de muncă între state, a rețelei globale și a formelor rudimentare ale guvernării globale. Atât timp cât statele există ca o sursă de structuri politice, ele vor constitui un sistem statal cu propriile reguli și norme. Identitatea statelor este într-o considerabilă schimbare, către o extindere pe care o putem descrie ca o globalizare a statelor. Dar aceste state globalizate există încă în interiorul unei ordini internaționale, cu toate că acum diferă de înfățișarea istorică și dezvoltă un set de principii care reflectă transformarea lor. Scopul ordinii post-război rece este expresia unei căutări permanente și neîntrerupte.

MAREA NEAGRĂ - EPICENTRUL ELIPSEI STRATEGICE EUROPEANO-ARABO-ASIATICE. GEOPOLITICA PETROLULUI

*Colonel lector univ. dr. ing. Marian RIZEA**

Motto: „PANTA RHEI“

I. Petrolul, „bun la toate”

Suveran între combustibili, materie primă râvnită și răsfatată pentru sectoare de vârf ale industriei moderne, omniprezent în viața de toate zilele a omului, important factor al prosperității popoarelor, „aurul negru” domină cu autoritate economia și civilizația contemporană, dând naștere unei adevărate „epoci a petrolului”.

Petrolul este un personaj cu două fețe, una prietenoasă, cealaltă amenințătoare. Chipul opulenței este cel în fața căruia s-au prosternat anticii, adoratori ai fântânilor focului veșnic, cel ridicat în slăvi de economiști, care evaluează puterea după numărul barililor extrași, transportați sau rafinați, cumpărați sau vânduți. Chipul mizeriei este acela pe care-l blestemă victimele focului grecesc, ale tancurilor și ale avioanelor de bombardament, acela pe care-l denunță sociologii, în numele luptei împotriva tuturor poluărilor fizice și morale.

„Mană cerească sau blestem“, petrolul are o istorie foarte veche, ale cărei origini se pierd în istorie. O istorie strălucitoare și tenebroasă în care sunt prezenți protagoniștii și mulțimile, novatorii și truditarii de rând, bogații și săracii; în care petrolul este cauză și efect; hotărăște deznodământul războaielor, care la rândul lor hotărăsc viitorul petrolului; în care cei puternici își exercită autoritatea asupra celor mici; în care, apoi, cei mici își iau revanșa asupra celor mari.

Zămislit pe fundul mărilor, prin putrefacția microorganismelor animale amestecate cu rămășițe vegetale, în a căror structură intră carbonul și hidrogenul (diatomee, protozoare, radiolari, alge unicelulare, saprofite ...), sub acțiunea microbilor anaerobi, țiteiul, de multe ori în asociere cu gazul metan, a constituit o bogăție de seamă a multor state, fiind denumit bitum, smoală, catran sau asfalt.

Vechiul Testament descrie Marea Moartă ca fiind locul unde nu viețuiesc pești, nici crustacee, nici alge, nici corali. Apele sale „metalice” sunt încărcate cu clorură, bogate în sare. Grecii și romanii au numit-o lacul Asfaltit. Strabon nu-și ascunde uimirea. Asfaltul, spune el, „se găsește în lac în cantități foarte mari. Din când în când, la intervale neregulate, vezi această substanță țâșnind din adâncurile lacului cu atâta forță încât apa clocotește”. El explică: „asfaltul este o substanță pământoasă care, lichefiată de căldură, țâșnește și se dilată, dar își schimbă imediat starea, pentru că, în contact cu apa rece, se solidifică, formând o masă dură... Asfaltul plutește pe apele lacului, iar oamenii din partea locului, urcați pe plutele lor, se îndreaptă către locul unde s-a produs erupția, taie asfaltul și iau câte bucăți pot duce.”

La răsărit, pe țămurile imbibate cu ulei ale Marii Moarte, se ridică un munte numit de arabi **Tur el Homar**: *stânca de asfalt*.

Recitind Biblia, aflăm că Dumnezeu îi spune lui Noe: „Fă-ți o corabie din lemn de salcâm. În corabie să faci despărțituri și smolește-o cu smoală pe dinăuntru și pe dinafară”(VI, 14, Facerea).

Întreaga istorie a petrolului poate fi rezumată într-o singură cifră: aceea a producției cumulate. Se estimează că, din anul 1859, când pseudo-colonelul Drake a văzut țiteiul erupând la Titusville(SUA) și până în prezent, adică în o sută patruzeci și șase de ani de extracție sistematică, au fost produse și consumate peste 60 miliarde de tone de petrol.

Ce a devenit această cantitate de țitei? A ars pe altarul focurilor eterne, în candelabrele palatelor și opaițele cocioabelor, a slujit pentru călăfuirea corăbiilor, drept mortar la construcții, ca manta a șoselelor; a vindecat sau a încercat să vindece felurite boli; a gresat angrenaje, a uns mașini; s-a transformat în mii de produse plastice sau textile; a slujit drept combustibil pentru focurile cazanelor, carburant pentru motoarele mijloacelor de transport pe apă, pe șine, pe șosele și pe cer.

Automobilele, simbolul popular al civilizației secolelor XX și XXI, nu consumă doar petrolul sub formă de carburanți (benzine, motorine), lubrefianți (uleiuri, vaseline) sau antigel. Petrolul este, în același timp, încorporat în materialele din care sunt alcătuite volanul, tabloul de bord, portierele, scaunele, pneurile etc.

La jumătatea secolului al XX-lea, cercetătorii din mai multe state dezvoltate, îngrijorați de apariția unei penurii de hrană, pe fondul creșterii populației planetei, au realizat produse alimentare pe bază de petrol. Rețetele există, la fel ca și dorința omenirii de a nu le utiliza niciodată.

De-a lungul timpurilor, petrolul a luminat, a încălzit, a dat viață. Dintr-o lovitură, el a schimbat ierarhia marilor porturi ale lumii, într-atâta a fost eclipsată mișcarea celorlalte mărfuri de trafic naval cu hidrocarburi.

* Academia Națională de Informații

El a modificat și ierarhia națiunilor. El a dăruit viață și moarte. A fost rege în timp de pace sau de război. Pricină a ruinei ori sursă a prosperității, el a zămislit tot ceea ce poate fi mai rău și tot ceea ce poate fi mai bun.[1]

Cele două războaie mondiale s-au dat cu și pentru petrol. Violentul conflict armat anglo-argentinian din anii '80, încheiat cu victoria armatei britanice, a avut ca pretext delimitarea zonelor de pescuit oceanic. Deloc de neglijat pretextul. În realitate, bătălia s-a dat pentru imensele zăcăminte de petrol și gaze din zona insulelor Falkland.

Primul război din Golf a fost declanșat după invazia Kuweitului de către Irak, miza fiind controlul zonei petroliere de către armatele aliate, conduse de SUA.

Presupusul arsenal nuclear deținut de către dictatorul irakian Saddam Hussein, ca de altfel și presupusul potențial sprijin logistic acordat teroriștilor Al-Qaeda, a fost pretextul care a stat la baza deciziei de invadare a Irakului din martie 2003 de către armatele americane și britanice, deși imensele bogății subterane ale milenarului stat arab, udat de Tibru și Eufrat, au reprezentat motivul real. Sub presiunea opiniei publice din propriile state, dar și a celorlalte state democratice, unele membre NATO, structurile de putere din SUA și Anglia au trebuit să bată în retragere și să formuleze o altă motivație a invaziei, sub mantaua proteoare a așa-zisei democrații de export. Prin ceea ce a fost, este și va fi, odată cu stabilirea noilor baze militare americane din Dobrogea, dar și prin construirea oleoductului de transport al țițeiului caspic spre vestul Europei, România devine, deopotrivă, *furnizor de securitate și potențială țintă teroristă*, calitatea fiindu-i dată nu de către bunele sale intenții, ci mai ales de către marii actori internaționali și momentele în care vor fi accesate programele câștigătoare ale propriilor interese strategice în zona euro-arabo-asiatică. Cu alte cuvinte, construcția și funcționarea oleoductului caspico-pontic-danubiano-adriatic, apreciat de unii ca un rău necesar, trebuie privite cu încredere și speranță.

II. Noile rezerve de petrol din zona caspică relansează lupta marilor puteri pentru supremația zonei

Marea Caspică și Marea Neagră s-au aflat pe vestitul traseu al ceea ce în istorie a fost denumit "*drumul mătăsii*".

Zăcămintele de țiței din jurul celor două mări, unde sunt așezate mai multe țări, cu tradiții și religii diverse, le-a făcut cunoscute, râvnite și disputate din cele mai vechi timpuri.

În anul 1787, un voiajor anonim care, de la 1759 la 1762, a locuit în Orient, în provinciile Buceag, apoi în Moldova și în Muntenia, a publicat rezultatul observațiilor sale (cu referire la păcură) „*asupra comerțului*

important și rentabil ce s-ar putea face în țările ce mărginesc Marea Neagră”[3].

Descoperirea imenselor zăcăminte de țiței și gaze din zona Mării Caspice, în urmă cu circa 10 ani, a reaprins flacăra arzătoare a dorinței marilor centre de putere politico-militaro-economice ale lumii de a obține o bucată cât mai mare din această „prăjitură” strategică, considerată de avizați drept adevărată mană cerească, menită să satisfacă, pentru un timp, foamea mondială de hidrocarburi.

Rusia și sateliții săi (Ucraina, Moldova, Georgia, Armenia, Turkmenistan, Azerbaidjan, Kazahstan, Abhazia, Osetiile), pe de o parte, SUA, Anglia, Germania și Franța, pe de altă parte, dar și ceilalți actori din așa-zisa „elipsă strategică” (Turcia, Grecia, Bulgaria, România, Ungaria, Iugoslavia, Albania și Croația) sunt tot mai interesați de câștigarea partidei. Miza o constituie gestionarea uriașelor bogății caspice, fiecare parte dorind să obțină maxim de profit, dar mai ales maxim de influență. Dacă extracția hidrocarburilor este o problemă rezolvată, prelucrarea și consumul - o necesitate imperioasă, transportul petrolului este o problemă dintre cele mai spinoase.

Rețelele existente de transport al țițeiului prin conducte din zona Mării Caspice au o capacitate limitată, constând în aproximativ 500.000 barili pe zi (bpd).

Departamentul pentru energie al SUA estimează că, această regiune, va fi capabilă să producă 3.500.000 bpd până în anul 2010 și 5.000.000 bpd până în anul 2022, mult mai mult decât capacitatea de transport din momentul de față.

În consecință, țițeiul caspic trebuie să ajungă pe piețele vest-europene și asiatice cât mai curând posibil, în siguranță și în cantități cât mai mari. Pentru aceasta, construcția unor noi magistrale de transport al țițeiului (oleoducte) a fost studiată în amănunt de giganții din industria petrolieră, constructori și finanțatori, dar mai ales de către cercurile politico-militare.

III. Traseele preconizate ale principalelor oleoducte

În afara conductelor deja aflate în exploatare, construite de fosta URSS, pentru transportul hidrocarburilor (țiței sau gaze) din bogatele zăcăminte siberiene și asiatice spre vestul Europei, sunt luate în calcul mai multe trasee de oleoducte care să permită transportul țițeiului caspic către diferite terminale din Marea Mediterană, astfel încât să fie depășit cel mai sever obstacol maritim european: strâmtoarea Bosfor.

Cele mai fezabile trasee care pot transporta țițeiul caspic aflat deja în terminalul Novorosiisk sunt:

- *Burgas – Alexandropolis* (agreat de Rusia și Bulgaria);
- *Burgas – Bitola – Vlore* (agreat de Germania, Bulgaria și Rusia).

La concurență cu aceste trasee se află varianta *Tbilisi – Baku – Ceyhan* (agreat de SUA, Anglia și Turcia).

Acestor trasee, apreciate de specialiști ca fiind strategice, li s-a adăugat și propunerea concernului italian ENI, care, împreună cu firme similare franceze și românești, a ales alte trei variante de transport a țigieiului caspic spre vestul Europei, astfel:

- România- Ungaria- Slovenia- Italia;
- România- Iugoslavia- Slovenia- Croația-Italia;
- România- Ungaria – Slovenia-Croația- Italia.

Toate variantele acestui oleoduct includ România și Marea Neagră, fapt ce conferă terminalului din Constanța o importanță aparte.

Va r.	Lung. (km)	România	Ungaria	Iugoslavia	Slovenia	Croația	Italia
1	1333	57,85%	23,61%	0,00%	18,01%	0,00%	0,53 %
2	1286	45,58%	0,00%	16,06%	1,95%	32,43%	0,53 %
3	1421	57,85%	20,38%	0,00%	1,95%	25,97%	0,53 %

Din studiile și calculele tehnice efectuate de specialiștii români a rezultat că varianta România - Iugoslavia - Slovenia - Croația - Italia (Trieste), în lungime de 1286 km, este varianta optimă, existând posibilitatea utilizării și a celui de-al doilea terminal la Marea Adriatică, cel de la Omisalj.[2]

Capacitatea totală de transport ar fi de peste 33 milioane tone țigiei pe an.

În plus, specialiștii români au propus, pe baza calculelor hidraulice și economice, o soluție tehnică de excepție, menită să facă posibilă utilizarea oleoductului într-un timp de doar câteva luni, cu investiții minime.

Astfel, prin utilizarea actualului tronson de conductă de 20 țoli, Constanța – Pitești, și a celui de 14 țoli (variantă de rezervă), ambele modernizate, ca urmare a vastului program de reabilitare a sistemului național de transport țigiei prin conducte, proiect început în anul 1994, cu finanțare externă - *împrumutul de 64 milioane de dolari fiind garantat de Guvernul României* -, și finalizat în anul 2004, construirea a doar 180 km de conductă între Pitești și Pancevo și inversarea sensului de funcționare a pompelor de la Pancevo la Omisalj-Trieste (în prezent rafinăriile din

Iugoslavia aduc țigieiul din Adriatica spre Pancevo) ar face posibil transportul țigieiului caspic spre vestul Europei.

Deși această soluție tehnico-economică de excepție a fost susținută cu asiduitate de către Forumul „România la răscruce” încă din anul 1998, proiectul nu a fost încă validat.

Prezența pe teritoriul unui stat a unor astfel de magistrale de transport aduce, pe lângă numeroase beneficii economice, sociale, strategice, și evidente potențiale stări de risc terorist și ecologic. După atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 asupra WTC, Congresul SUA a hotărât includerea magistralelor de transport țigiei și gaze de pe teritoriul american în categoria obiectivelor strategice (alături de centralele hidro și nucleare-electrice) și adoptarea de măsuri de protecție adecvate.

Atât actualele oleoducte ce aparțin SC CONPET SA Ploiești, cât și preconizatul oleoduct Constanța – Pitești – Pancevo – Omisalj - Trieste traversează aproape perpendicular marile cursuri de apă de pe teritoriul României, iar un eventual sau deliberat accident tehnic ar produce un adevărat dezastru ecologic al Dunării, pe ultimele sute de kilometri, până la vărsarea în Marea Neagră.

Indiferent însă de riscurile induse de prezența oleoductului caspiano-pontic-dunăreano-adriatic pe teritoriul României și al celorlalte state partenere, construcția acestui mare obiectiv este mai mult decât necesară, având în vedere criza petrolieră ce se prefigurează la orizont, prețul tot mai ridicat al țigieiului prevestind vremuri deloc liniștite.

Cu perseverență și puțină șansă, România ar putea exploata, împreună cu Ucraina, într-o bună zi, marile rezerve de hidrocarburi din platforma continentală a Mării Negre, când disputa privind Insula Șerpilor se va fi încheiat, iar înțelepciunea și nevoile celor două țări vor fi mai puternice decât rațiunile pentru care, în prezent, relațiile celor două state vecine sunt la fel de reci și învolburate ca apa mării. Atunci, oleoductul *caspico-pontic-danubiano-adriatic* se va dovedi mult mai util decât se poate anticipa.

BIBLIOGRAFIE

1. René SÉDILOT, *Istoria petrolului*, Editura politică, București, 1979.
2. M. RIZEA, *Réhabilitation du système national de transport de l'huile par conduites, comme résultat de l'interconnexion entre les politiques des restructuration macro économique et les décisions stratégiques micro-économiques*, Iunie 2004, Editura A.N.I. BUCUREȘTI.
3. C. ZIDARU, L. STANCIU, N. DUMITRESCU, *Din istoria transportului țigieiului prin conducte*, Editura SILEX, 1998.

CONFLUENȚE, INTERFERENȚE ȘI INFLUENȚE ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

*Dr. Grigore ALEXANDRESCU**

Numeroase lucrări de specialitate, elaborate de personalități recunoscute ale vieții politice și științifice din diferite colțuri ale lumii, evidențiază că elementele semnificative de planimetrie și/sau nivelment au influențat dintotdeauna procesul de evoluție a locuitorilor zonei. Acestea au creat suportul pe care au fost definite relațiile inter și intrastatale de pe eșichierul respectiv, au marcat trăsăturile spirituale și organizarea socială a celor care au populat spațiul.

Zestrea maritimă a unor țări, în general, și a celor situate în jurul Mării Negre, în special, a contribuit din plin la dezvoltarea unor specificități socio-economice, care le individualizează în procesul evolutiv al societății¹.

Pe parcursul bogatei sale istorii, zona a cunoscut tendințe de apropiere sau de ostilitate între state, în funcție de interesele competitorilor. Aceasta a fost sursa macrovulnerabilităților specifice eșichierului. Pe ele s-au brodat riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității, generate de băștinași sau de actorii statali sau nonstatali, mai apropiați sau mai îndepărtați.

Mediul de viață comun a ușurat și dinamizat activitățile transfrontaliere. Dar, alături de schimburile economice și culturale, s-au perpetuat și cele de natură criminală. În spațiul care se particularizează prin existența Mării Negre, climatul de securitate poartă amprenta unei multitudini de factori, majoritatea cu caracter asimetric: conflictele interetnice și interconfesionale, tendințele separatiste, fragilitatea noilor democrații și corupția generalizată, terorismul și crima organizată, traficul de carne vie, alături de cel de armament și materiale strategice. Izbutoarea lor asemănare în modul de manifestare pe teritoriile statelor din zonă i-a determinat pe politicienii și analiștii militari ai momentului să individualizeze un spațiu pe care l-au denumit „regiunea extinsă a Mării Negre”.

* Cercetător științific gr.I, șef de secție, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare

¹ Cf. **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI, București, 2004.

Noutatea conceptului și dinamica accentuată a succesiunii evenimentelor pe spațiu nu a oferit încă timpul necesar sedimentării unei accepțiuni unanime sau doar majoritar acceptate a delimitării geografice a acestuia. Conform criteriului strict geografic, *regiunea Mării Negre* include statele care au acces nemijlocit la acvatoriul mării (Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Rusia și Georgia). Sintagma „*extinsă*” împinge limitele geografice ale regiunii dincolo de frontierele riveranilor.

Conceptul are conotații mult mai mari și mai profunde. El se referă, mai degrabă, la un areal cu trăsături comune politice, economice, culturale, spirituale și de altă natură, decât la un spațiu geografic distinct.

Zestrea teoretică românească conține nenumărate mărturii asupra evidențierii, pe baze fundamentate științifice, a importanței geopolitice și geostrategice a spațiului adiacent Mării Negre, rolul lui de placă turmantă între trei leagăne de civilizație: europeană, asiatică și orientală și, în același timp, pasaj de trecere între acestea.

Pontul Euxin, zona de confruntare între imperiile de altădată și suportul de apă al „Drumului mătăsii”, după o perioadă de recul istoric, reintră în forță în atenția lumii. Acum, geometria, din totdeauna variabilă a spațiului, ne înfățișează o zonă aflată într-o rețea politico-economică ce se întinde din Balcani până la Marea Caspică, din Europa Centrală până în Orientul Apropiat.

Fără a avea pretenția unei definiții atotcuprinzătoare, sintagma „*regiunea extinsă a Mării Negre*” incumbă, în primul rând, spațiul fizico-geografic pe care îl codifică, peste care se calchiază relații și interese specifice ce definesc și individualizează zona. Din această perspectivă, necesită a fi reliefate:

1. **Teritoriile statelor:**

- *Riverane Mării Negre:* Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Rusia și Georgia;
- *Vecine,* implicate nemijlocit în geopolitica subregională: Grecia, F.R.I. Macedonia, Albania, Uniunea Serbia Muntenegru, Ungaria, Slovacia, R. Moldova, Azerbaidjan și Armenia.

Toate aceste state sunt legate printr-un sistem de relații economice comune și aspirații sociale apropiate. Eliminarea tarelor comunismului, făurirea și întărirea statului de drept și economiei de piață constituie suportul destinului lor comun.

În evoluția procesului de globalizare a securității se constată, în ultimii ani, o amplificare a eforturilor pentru edificarea stabilității la nivel regional, ca o etapă intermediară a acesteia. Strădania comunității internaționale, depusă în direcția instaurării păcii în Balcani și Orientul Mijlociu, este concludentă. Deși unele dintre statele care aparțin spațiului

extins al Mării Negre au fost victimele războaielor fratricide, toate au încercat să joace un rol pe măsură în realizarea stabilității zonei.

2. Interesele actorilor internaționali:

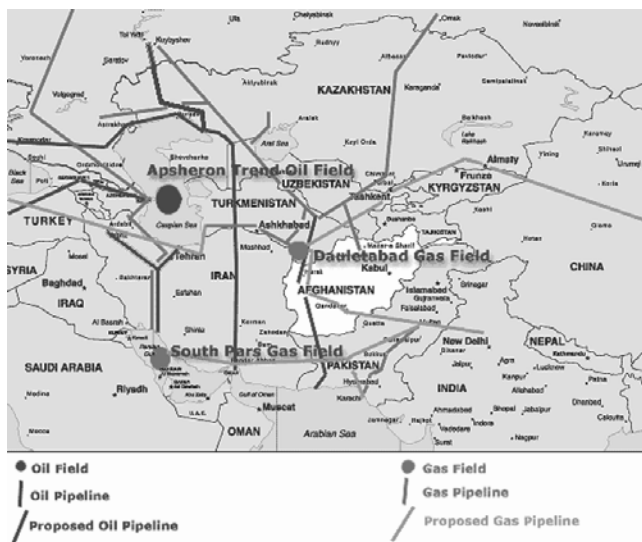
2.1 Statali:

2.1.1 Din regiune:

- *Federația Rusă* dezvoltă strategii și tactici în toate domeniile, pentru a-și menține statutul de lider regional. Folosind pârgurile economice, caută să mențină în sfera sa de influență statele din fostul spațiu sovietic.

Revoluțiile „de trandafiri” și „portocalii” au eliminat autoritatea Moscovei din Georgia (2003) și din Ucraina (2004), pierzând implicit influența asupra Caucazului și controlul asupra celor două conducte americane care traversează teritoriul georgian: oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan și gazoductul Baku-Tbilisi-Erzurum.

Oleoducte și gazoducte în Estul Mării Negre

Sursa: Adrian V. GHEORGHE, *Critical Infrastructures. Risk and Vulnerability in European Context*, Simpozionul Protecția infrastructurii critice, componentă a culturii de securitate în sfera societății civile, București, 10.03.2005.

Pierderea influenței asupra Ucrainei aduce după sine atât o pagubă directă de zece miliarde dolari, cât se estimează investițiile economice rusești în această țară², cât și una potențială, care constă în încasările valutare obținute din transportul prin oleoductul și gazoductul care aprovizionează statele vest-europene.

Recururile resimțite în ultimii doi ani de politica Federației Ruse pot prevesti:

- excluderea din Caucaz, prin pierderea războiului din Cecenia și a bazelor militare pe care se sprijină autoritatea Moscovei în Abhazia și Osetia de Sud. Analistii CIA consideră că, după această etapă, „explozia” Federației ar putea continua printr-o mișcare de eliberare a Siberiei³, sau transformarea scopului principal al politicii sale externe în restabilirea influenței în fostele republici sovietice, Europa și Asia. Totodată, este posibil să acționeze în direcția dezvoltării arsenalului nuclear și mijloacelor strategice de lovire, pentru a-și recăpăta rolul de jucător de primă mărime în geopolitica mondială.

- *Ucraina* se află la o răscruce de drumuri europene. Dacă va reuși să iasă substanțial și în timp scurt de sub tutela Rusiei, va câștiga pariul cu Europa. Desigur, veacul petrecut la ancora Moscovei îi va marca mult timp destinul. Începerea procesului de democratizare a Ucrainei nu reprezintă și încetarea automată a dependenței economice a acesteia de Kremlin.

Controlul asupra Ucrainei permite, printre altele, și controlul oleoductelor și gazoductelor care o străbat. Acum, Kievul se găsește în mijlocul bătăliei petroliere dintre mai vechii și mai noii parteneri: Rusia și Statele Unite. Extinderea conductelor de petrol de la Brodi spre portul polonez Gdansk, decizie aplaudată de consumatorii vest-europeni și susținută de Washington, și apoi, intempestiv, schimbarea sensului de curgere al acesteia, către Odessa, sub presiunea Moscovei, a hotărât soarta alegerilor din 2004 și, probabil, sensul dezvoltării ulterioare a Ucrainei.

Viitorul surăde vecinului nostru de la nord. SUA și UE își vor extinde pe teritoriul acestei țări sistemele de oleoducte și gazoducte. Deschiderea de noi exploatari în Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan și Uzbekistan, așa cum au stabilit concernele americane, concomitent cu mărirea volumului extracției la câmpurile petrolifere caspice și a necesităților energetice ale UE, vor impune o astfel de perspectivă.

Prin orientarea Kievului către NATO și UE și ruperea totală de Moscova, Rusia va rămâne cu o ieșire limitată la Marea Neagră (de la Azov la Soci), iar rezilierea contractelor de închiriere a porturilor militare din

² <http://www.ziua.ro/prt.php?id=4565&data=2005-02-19>

³ *Global Trends 2015*, <http://www.cia.gov/cia/reports/globaltrends> 2015/

Crimeea va determina intrarea în declin a prezenței rusești în acest acvatoriu.

„Fără Ucraina, supraviețuirea politică, economică și militară a Rusiei este, în mod serios, pusă sub semnul întrebării”, conchidea, la începutul lui martie 2005, prestigioasa organizație Stratfor⁴.

- *Bulgaria* continuă politica de racordare la valorile euro-atlantice, fapt pentru care participă, în mod activ, la realizarea securității în Balcani și în bazinul Mării Negre.

Trecerea de la „cordonul ombilical sovietic” la economia de piață determină Sofia să-și manifeste interesul față de orice inițiativă economică pe care o consideră viabilă pentru spațiul extins al Mării Negre.

- *Georgia*, după succesul repurtat de „Revoluția trandafirilor”, face eforturi în toate planurile pentru a ieși din sfera de influență a Rusiei și de a se integra politic, economic și militar în organisme euro-atlantice.

Trupele ruse din Abhazia și Osetia de Sud - regiuni ieșite de sub autoritatea statului georgian, ca și Adjaria - îi subminează autonomia și libertatea de acțiune politică și economică. Este interesată în atragerea coridorului internațional de transport care străbate Marea Neagră pe direcția porturilor Batumi și Poti.

2.1.1.2 Din afara regiunii:

- *Statele Unite ale Americii*, în ultimul timp, și-au sporit atenția asupra Mării Negre, trecând regiunea pe lista priorităților agendei lor de politică externă. Scopul declarat al acestei orientări „este de a face Marea Neagră o a doua Mediterană, în cea ce privește securitatea, comerțul și cooperarea politică”⁵. Pentru aceasta, administrația americană pune la dispoziția statelor din zonă politici de susținere și ajutorare în cadrul NATO și programe pe obiective punctuale (ex.: dezvoltarea Caucazului - The New Millenium Challenge Account). Întreaga regiune reprezintă pentru SUA o zonă geostrategică de importanță deosebită, necesară desfășurării și susținerii operațiilor antiteroriste.

Din punct de vedere economic, partea estică a zonei se află, de mai bine de un deceniu, în atenția Casei Albe. Marile companii petroliere americane deja au adus sub influența SUA fostele republici sovietice, bogate în resurse energetice. Aceasta a făcut posibilă, pentru prima oară în istorie, instalarea bazelor militare americane în Asia Centrală.

Se conturează edificarea unei zone de influență cu rol de tampon între Rusia și aliații ei tradiționali: Germania și Franța.

⁴ *Ukraine: Russian Fleet To Stay*, 3 martie 2005, www.stratfor.biz/Story.neo?storyId=245110

⁵ <http://www.ziua.ro/prt.php?id=6302&data=2005-03-10>

- *Germania* și-a promovat propriile interese în spațiul analizat. Își cultivă și afișează o relație specială cu Federația Rusă. Prin influența pe care încă o mai poate exercita Rusia în rândul statelor foste sovietice producătoare de petrol și gaze, dorește să obțină statutul de membru privilegiat al unei „alianțe energetice” cu toate acestea. Pentru transportul fără intermediari al rezultatelor „alianței”, Berlinul vrea să construiască un sistem de conducte prin Marea Baltică, conștient fiind că ar putea risca un conflict de interese cu Polonia și Ucraina.

2.2 Nonstatali.

Principala direcție de evoluție a mediului internațional de securitate care a însoțit anul 2004 a fost jalonată de transformările determinate de lărgirea celor două organizații internaționale, NATO și UE, și, implicit, de reconsiderarea rolului și locului acestora în economia și managementul securității și stabilității regionale și globale.

• *NATO*

Din cadrul statelor care au beneficiat în mod direct de procesul de lărgire a Alianței Nord-Atlantice, în anul 2004, fac parte România și Bulgaria. Prin înglobarea teritoriilor acestora, granița Alianței este acum scăldată de Marea Neagră, pe o lungime de 2174 km. (Turcia - 1595 km., România - 225km., Bulgaria - 354 km.)⁶. Aceasta determină ca, din totalul liniei de coastă a Mării Negre (4090 km.)⁷, NATO să aibă în responsabilitate mai mult decât jumătate.

În cadrul politicii de globalizare a securității, Alianța acționează atât pe planul atragerii statelor ex-sovietice, cât și pentru continuarea politicii de „îndiguire”⁸ a Federației Ruse, concomitent cu adâncirea și diversificarea cooperării în cadrul Consiliului NATO-Rusia.

Noua strategie a Alianței Nord-Atlantice pentru regiunea extinsă a Mării Negre prevede amplasarea unor baze militare „mobile” pe teritoriile României și Bulgariei, ca platforme de lansare a operațiilor antiteroriste în zonele adiacente.

• *Uniunea Europeană*

În primele zile ale anului 2007, odată cu aderarea României și Bulgariei, granița Uniunii va fi împinsă pe malul vestic al Pontului Euxin. Din acel moment, centrul de greutate al UE se va deplasa spre sud-estul Europei. Ulterior, după aderarea Turciei, probabil la cealaltă extindere, granița de răsărit a UE se va calchia peste granița actuală a NATO.

⁶ *The World Factbook 2004*, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>

⁷ Idem.

⁸ Alexandra SARCINSCHI, Cristian BĂHNĂREANU, **Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (zona Mării Negre și Balcani)**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 14.

Intențiile de aderare ale Turciei, Ucrainei și Georgiei, precum și ale unor state ex-sovietice din Asia Centrală adâncesc și alimentează discuția despre raportul dintre lărgimea și adâncimea integrării și cea referitoare la „cât de mare este Europa?”. Interesele economice ale membrilor UE (materii prime, produse energetice, piață de desfacere etc.) orientează atenția acestora asupra Mării Negre și spațiilor adiacente.

Rețeaua de gazoducte din Europa

: linia continuă – gazoducte existente
 linia întreruptă – gazoducte planificate sau în construcție
 Sursa: Eurogas, 2001

Procesul de extindere a NATO și UE a adus comunitatea euro-atlantică pe coasta de vest a Mării Negre și, în curând, va aduce aici și Uniunea Europeană, iar recente evoluții din Ucraina, Georgia sau chiar din Republica Moldova creează premise pentru extinderea procesului de democratizare a regiunii.

În concluzie, confluențele, interferențele și influențele care se manifestă în regiunea extinsă a Mării Negre conduc la imaginea existenței a două curente contradictorii: eforturile Federației Ruse de a-și conserva vechile privilegii asupra spațiului, printre care și menținerea unei prezențe militare semnificative în baze terestre înaintate (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud) și în cele navale din Marea Neagră, concomitent cu dorința

statelor din zonă de eliberare de influențele Moscovei și accedere în NATO și UE.

Din această perspectivă, s-a constatat o creștere a interesului NATO și UE pentru stabilizarea și sporirea securității zonei. Inițiativele, programele și politicile adoptate în ultimii ani pentru fortificarea mediului de securitate, de cele mai multe ori, și-au demonstrat utilitatea, chiar dacă, în unele situații, finalitățile se mai lasă încă așteptate.

Studiul prezentat nu este decât un început, în care încercarea de definire a conceptului „regiunea Mării Negre extinse” trebuie privită cu înțelegere, dar și cu interes, ca și cea de evidențiere și decelare a numeroaselor și bulversatelor confluențe, interferențe și influențe care se manifestă pe acest eșichier. Nenumăratele lucrări apărute în ultima vreme în domeniu demonstrează clar dorința de dezvoltare a acestor subiecte până la nivelul importanței acordate nu numai de România, dar și de actorii cei mai importanți ai momentului.

SECURITATEA ÎN GLOBALIZARE

*General de brigadă (r.) dr. Constantin ONIȘOR**

Această nouă sintagmă, al cărei conținut îl identificăm începând cu secolul al XXI-lea, a apărut și s-a cimentat datorită a două realități în dinamică:

- nevoia de securitate a statelor, zonelor, comunităților și a unor spații mult mai întinse, bazată pe dezvoltarea durabilă, integrare și cooperare largă;

- procesul ireversibil al globalizării, de o complexitate și amploare deosebite, cu nivelul cel mai înalt greu de decriptat, iar în plan zonal și regional nu chiar atât de concludentă și convingătoare.

Demersul nostru științific pleacă de la analiza globalizării și a efectelor ei, pentru a evidenția apoi impactul asupra securității internaționale și, de aici, necesitatea proiectării stabilității în globalizare. Aprofundăm investigațiile noastre prin studiul și prezentarea legăturii integrării europene cu globalizarea, în strânsă legătură cu securitatea prin cooperare versus amenințările globale.

1. Globalizarea la început de secol XXI

Din dezbaterile de idei privind globalizarea au rezultat două opinii, desigur una pro, bazată pe efectele benefice în plan politic, economic, tehnologic, educativ, securitate etc., și alta critică, vizând corporațiile transnaționale ahtiate după profituri mari, în detrimentul dezvoltării statelor și națiunilor. Cu toate acestea, aducem în atenția dumneavoastră o definiție a globalizării. Așadar, prin globalizare se înțelege un proces continuu, dinamic și complex, amplu și pe termen lung, în care forțe, mai mult sau mai puțin specializate, globale, zonale, regionale, locale, naționale și individuale acționează cu fermitate, simultan și în multiple forme (economice, politice, tehnologice, culturale, juridice, administrative, informaționale etc.), pentru integrarea succesivă supranațională, cuprinzătoare și durabilă, instituțională, pluralistă și bazată pe norme (valori, interese, determinări) recunoscute și acceptate în relațiile internaționale.

Această definiție evidențiază trei aspecte fundamentale:

* Este profesor universitar consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare

- procesul este unic și îndreptat către globalitate, aceasta fiind privită ca sistem mondial puternic și interconectat tot mai mult;
- cerința unei mai mari și garantate responsabilități colective privind formele și modelele de securitate;
- caracterul unitar al spiritului și spiritualității umane, exprimat de acum înainte prin interese globale.

Așa se face că, în momentul de față, caracteristica definitorie a globalizării este mișcarea permanentă și ireversibilă spre integrare a proceselor economice, a piețelor, statelor și popoarelor, a tehnologiilor, activităților și acțiunilor majore politice, culturale, juridice, militare etc. Modul de realizare a integrării în următorii ani este opțional, dintre următoarele posibilități: contact permanent, extins și intensificabil între actorii mondializării; identitate separată, dar nu separabilă pentru participanții la mondializare; comunitate pluralistă democratică, în care se respectă normele comune recunoscute, acceptate și validate în practica relațiilor internaționale. Securitatea în globalizare este dependentă și determinată de strategia globalizării, bazată pe gândirea holistică a actorilor mondiali, și nu numai, dar și pe o analiză mai cuprinzătoare și interdisciplinară a proceselor pe care ea le presupune. În felul acesta, vor fi aduse într-un singur mecanism toate problemele și aspectele actuale ale globalizării, dar mai ales cele de perspectivă, cum ar fi cele culturale, etnico-religioase, psihologice, educaționale, istorice etc.

Scopul unei astfel de strategii este acela de a modela noua ordine mondială într-o manieră care să protejeze și să armonizeze mai bine și mai mult obiectivele deja constatate ale globalizării și care trebuie pe deplin implementate:

- normele generale ale globalizării pentru adaptarea pașnică la schimbare/integrare;
- dezvoltarea instituțiilor, sistemelor și modelelor globale/globalizante;
- protejarea autonomiei de la individ/grup până la suprastatal, bazată pe diversitate și liberă alegere;
- modernizarea/transformarea instituțiilor și instrumentelor de securitate colectivă.

Succesul garantat al determinării strategiei de globalizare asupra securității este dat de:

- compromisurile (sau care ar trebui făcute) între actorii mondiali, zonal și regionali privind armonizarea intereselor tot mai globale;
- coalițiile între state și înțelegerile acestora cu organizațiile neguvernamentale și de afaceri private transfrontaliere, supranaționale, multinaționale etc.;

- diversificarea instrumentelor non-militare adecvate politicii externe;
- accelerarea, coordonarea și flexibilitatea proceselor info-decisionale naționale și multinaționale (de alianță și coaliție), care să răspundă rapid și ferm la situații și cazuri de criză.

Se poate concluziona că, din perspectiva politicilor și strategiilor de securitate ale statelor, globalizarea este și va putea fi o cauză/catalizator a ceea ce se întâmplă acum în lume, de care beneficiază din plin țările democratice și pe care nimeni, cu nimic nu o mai poate opri, doar că, prin eforturi colective susținute, trebuie canalizată în direcții mai productive și cu finalitate către eliminarea lumii slab dezvoltate.

2. Efectele globalizării asupra securității

Actorii relațiilor internaționale simt tot mai mult implicațiile globalizării asupra securității, sub forma unor efecte multiple, exigențe majore și etape/faze ale realizării ei.

Din multitudinea efectelor globalizării, cele contradictorii sunt mai relevante pentru securitatea individuală și colectivă, și le enumerăm:

- izolarea regimurilor totalitare, prin dezvoltarea clubului statelor democratice, ce ar putea crea o reacție/rezistență suprastatală sau supranațională;
- dezvoltarea legăturilor între state, națiuni, comunități etc. ar putea slăbi în perspectivă poziția statului-națiune ca actor principal în relațiile internaționale și, astfel, ar spori naționalismul individual și colectiv;
- nerealizarea în toate statele a dezvoltării durabile creează aspecte contrastante, prin persistența în alte locuri a sărăciei și subdezvoltării ceea ce generează provocări și sfidări atipice, asimetrice la adresa securității naționale și colective.

Instituționalizarea globalizării creează forme organizate de tip „axa răului”.

Aceste efecte de tip antiteză ale globalizării își au sorginea în paradigma și concepția globalizării și, poate, cel mai mult în modalitățile și sensul de realizare ale acesteia, care sunt tratate de câteva exigențe: fragmentarea și disoluția pentru o altă reintegrare, regionalizarea și zonarea după criterii de geopolitică a globalizării și descentralizarea pentru o puternică coeziune a construcției noii ordini pe care actualele entități politico-administrative (state, federații, uniuni, comunități statale, confederații etc.) cu greu trebuie să le suporte. Ca atare, așa cum rezultă ori transpare din geopolitici și geostrategiile lumii actuale, globalizarea se realizează succesiv, pe patru paliere:

- cel al indivizilor, localităților mari și actorilor nonstatali (organizațiile neguvernamentale), care sunt grupați într-o sub-globalizare, ca suport pentru mobilizarea de resurse, cu sau fără accepțiunea autorităților naționale și locale;
- unul superior, al statelor și națiunilor, care are ca rezultat producerea de noi forme de putere colectivă, printr-un transfer al puterii către instituții internaționale;
- altul mai înalt, prin care actorii relațiilor internaționale se integrează sub forma zonelor și regiunilor de dezvoltare, acestea dobândind multiple și extinse semnificații și valori geostrategice, cu propriile aranjamente și structuri de securitate;
- nivelul cel mai înalt, al instituționalizării globalizării și armonizării dezvoltării relațiilor în interiorul și între zonele și regiune de dezvoltare.

Rezultă că, pentru conținutul și fizionomia securității la început de secol XXI, sunt evidente câteva elemente definitorii, cum ar fi, bunăoară: simularea de alternative, socializarea frontierelor, transnaționalismul, ascendența factorului economic față de cel politic, cooperarea constructivă etc. În aceste condiții, este lesne de înțeles că paradigma securității în globalizare devine o realitate și o necesitate dinamică și într-o permanentă modelare și remodelare, adică tot mai flexibilă și prospectivă într-o variantă multipolară.

3. Impactul globalizării asupra securității internaționale

Specialiștii în domeniul politic susțin că, în secolul XXI, globalizarea va fi dominantă conținutului și evoluției relațiilor internaționale. În consecință, impactul asupra securității internaționale va fi determinat de efectele (pozitive și negative) ale globalizării, care vor fi optimizate și de a reacția generală a statelor. În această privință, în momentul de față se manifestă trei tendințe simultane:

- efectele globalizării fiind benefice pentru stabilitatea și armonia internațională, statele își diminuează succesiv cheltuielile pentru securitate și apărare, ceea ce va conduce la reorientarea politicii lor externe către concertul integrării;
- efectele seismice ale globalizării pot genera reacții violente din partea unor state, ceea ce impune sporirea preocupărilor pentru securitate națională și, uneori, colectivă;
- încercarea de divizare a comunității mondiale, datorită reacției diferite față de globalizare, impune formarea unei gândiri holistice și, apoi, angajarea de acțiuni și a unei colaborări extinse, ca imperativ al comunității,

dezvoltării și globalizării. Așadar, rezultă cu multă relevanță legătura biunivocă dintre securitatea internațională (ca parte) și globalizare (ca întreg). Concret, se regăsește prin aceea că toate problemele/dimensiunile globalizării trebuie exprimate în politicile și strategiile de securitate internațională. În felul acesta, realizarea securității internaționale se face nu numai față de provocări și sfidări, ci și în spiritul concepției de globalizare. Astfel spus, ingredientele securității internaționale (pacea, stabilitatea, colaborarea, încrederea etc.) preced aplicarea modelului de globalizare, iar securitatea internațională devine premisa globalizării. Elementul care joacă rolul de liant în relația biunivocă analizată îl reprezintă integrarea succesivă, pe care securitatea internațională o pregătește, iar globalizarea o formalizează.

4. Proiectarea stabilizării pentru globalizare

În actualul context al relațiilor internaționale se pune cu tot mai multă fermitate problema protejării securității în globalizare. Complexitatea și specificul ei constau în desemnarea actorului/actorilor care, cu posibilități reale, să facă acest fapt geostrategic.

Pe timpul Summit-ului de la Istanbul (2004) s-a apreciat cu viu interes că NATO, în complementaritate cu UE, la care, desigur, se pot alătura, în diferite forme și modalități, și alte state, toate sub coordonatele SUA, poate participa, și trebuie să o facă, la realizarea și protejarea securității în globalizare. Extinderea fermă, racordarea succesivă, integrarea armonioasă și coordonarea permanentă a securității naționale și colective de pe areale diferite pot însemna trecerea treptată de la securitatea internațională la securitatea globală.

În viziunea NATO, participarea activă și coerentă la securitatea globală nu reprezintă o „manifestare exacerbată a puterii”, ci o nouă politică, complexă și dinamică în cadrul cooperării transatlantice. În esență, este vorba despre configurarea universală dorită și majoritar acceptată a stabilității mediului de securitate în globalitatea sa și apoi proiectarea și implementarea lui acolo unde și atunci când se impune real acest lucru. Până acum și-au dovedit valabilitatea trei modalități de proiectare a stabilității: maximizarea capacității colective de securitate (inclusiv cu noi parteneri), desăvârșirea operațiilor în curs (cu accent pe etapa postconflict) și modernizarea capacităților adecvate pentru misiuni și mai departe, în afara Alianței (acolo unde interese globale o cer). Toate acestea presupun: unitatea doctrinar-strategică a participanților, unicitatea și caracterul decisiv al acțiunii și modalității adecvate la noile provocări și sfidări, identificarea arealelor cu nevoi de stabilitate și izolarea acestora în plan politico-militar.

Este de așteptat, în felul acesta, să se normalizeze relațiile internaționale în globalizare, prin stabilitate și securitate extinse, prin aportul tot mai mare al statelor și organizațiilor de securitate și mai ales printr-o putere politico-militară credibilă pentru reușita diplomației, alături de măsuri și de altă natură.

5. Integrarea europeană și globalizarea

De câteva decenii, Occidentul Europei a dezvoltat o construcție suprastatală, Uniunea Europeană, care a adus prosperitate economică, stabilitate socială, democrație consolidată, drepturi și libertăți cetățenești extinse. Explicația succesului – această construcție s-a bazat cel mai mult, inițial, pe valori comune și, ulterior, pe interese colective. Acest model a constituit o alternativă pentru statele din centrul, estul și sud-estul Europei. Transpunerea lui în practică a generat un efort comun de unificare a Europei bazat pe realizarea, consolidarea și conștientizarea unei identități europene comune.

Acum, în fața Europei viitoare se află un proiect viabil și constituțional, care se dorește și consensual, de transformare a UE, pentru a putea să-și asume un nou rol politic, economic și militar și mai important, într-o Lume în care procesul de globalizare este dinamic și produce mutații semnificative. Una dintre acestea, care exprimă esența concepției revăzute a globalizării, vizează trecerea de la globalizarea cu statele naționale ca actori principali la cea cu actori constituiți din mari grupări compacte (într-o uniune sau comunitate de state), ca adevărate blocuri economico-politico-militare.

Globalizarea dobândește, astfel, caracteristica de competitivitate, bazată atât pe repere economico-sociale (capacitatea pieței interne, performanțele economice, stabilitatea monedei, nivelul tehnologiilor, coeziunea socială, stabilitatea internă etc.), cât și pe puterea și influența politico-militară în ansamblu și ale principalelor state care compun sisteme integrate pentru globalizare.

Europa singură, sau într-o relație euro-atlantică, are în acest moment o oportunitate unică de a deveni promotoarea și inițiatora amplului proces de globalizare, oferind în Lume modelul socio-cultural de integrare și de existență comunitară proprie. În toate zonele și regiunile Europei există, în acest sens, o puternică cooperare transfrontalieră, proiecte majore de infrastructură comună, o preocupare consecventă a intereselor regionale și zonale și o aplicare fermă a valorilor europene.

Rezultă, așadar, că printre paradigmele globalizării poate fi inclusă și cea europeană, care, în complementaritate cu cea americană, formează

două inele puternice și atractive pentru integrare și securitate în globalizare. Totodată, generează extinderea globalizării către est, sud-est și sud.

6. Securitatea prin cooperare versus amenințările globale

Pe termen mediu și lung, procesul globalizării va fi supus provocărilor și sfidărilor globale, exprimate tot mai mult prin amenințări la fel de globale cum ar fi:

- dezechilibrul datorat aplicării insuficiente a dezvoltării durabile;
- valorificarea redusă a resurselor locale, ce face ca sărăcia să devină tot mai extinsă;
- persistența deficitului de democrație în multe zone de pe glob;
- îndepărtarea treptată a civilizației umane de matricea de existență și dezvoltare naturală;
- accentuarea polarizării economico-sociale (săraci și bogați), cu efect în stabilitatea extinsă;
- incapacitatea guvernelor de a face față pe deplin globalizării.

În aceste condiții este multă nevoie de un mediu de securitate comun, bazat pe dezvoltare durabilă, cooperare largă interstatală și realizarea unității în diversitate, în care entitatea să participe mai mult la progresul umanității. Toate aceste prerogative definesc securitatea colectivă, privită ca solidaritate internațională (pe un anumit areal), în care globalizarea nu este percepută ca o hegemonie a cuiva, ci ca o conjugare și concentrare a energiilor și resurselor comune pentru extinderea ei. Dar, dacă avem în vedere că amenințările globale provin de la entități generalizate cu potențialitate conflictuală, cum ar fi bunăoară foști parteneri sau aliați, concurenți, adversari, renegați cu frecvente stări de necesitate, care se pot manifesta în rețea, credem că am adus argumentul principal că numai securitatea colectivă nu este de ajuns. Ea trebuie extinsă în condițiile în care globalizarea presupune pentru state pierderea a o parte din atribuțiile fundamentale (suveranitatea, planificarea, dezvoltarea), iar amenințările provin mai frecvent de la actori nonstatali, dar suprastatali/supranaționali. Ca finalitate a acestei extinderi a securității colective apare securitatea prin cooperare, apreciată deopotrivă ca o consecință și posibilă soluție împotriva amenințărilor globale.

Unul dintre rezultatele finale ale securității prin cooperare îl va constitui schimbarea globală, ce înseamnă de fapt realizarea stabilității Lumii și a structurilor ei privite drept componente fundamentale, bazată atât pe echilibrul de putere, cât și pe legitimitate. În practică, vom regăsi extinderea sistemelor securității colective către sisteme mai cuprinzătoare și integratoare de securitate.

THE PLACE AND ROLE OF POLAND IN THE STRATEGY AND SECURITY ENVIRONMENT AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY. MILITARY PERSPECTIVE

*Capt. (Navy) Piotr GAWLICZEK**

The dynamics of the international security environment of the last fifteen years are reflected in the transformation of all elements of the national security structures. The developments have been initiated and have been most visible in the area of military postures of states, influencing all known theoretical conceptions of national defence and security strategies and, consequently, the entirety of national military structures¹.

While defining the role of Poland in the current strategy and security environment one must take into consideration the objectives of the Poland's security policy. They are as follows:

- to guarantee independence, sovereignty and territorial integrity of the country, and its borders;
- to guarantee security of democratic constitutional order in particular all human rights and liberties, and safety of the citizens of Republic of Poland;
- to establish the best possible conditions for comprehensive and stable social and economic development of the country, prosperity of its citizens, and for maintaining the national heritage and developing the national identity;
- to contribute to the development of state of law in Europe and throughout the world, based on the principles of democracy, human rights, and solidarity².

On the other hand, one must also be aware of the military aspects regarding contemporary strategy and security environment. Trying to find an answer for the questions relating to this issue we can come to the conclusions that the Polish Armed Forces serve primarily to assure Poland's security and to offer allied assistance under Article 5 of the North Atlantic

* Ph.D., National Defence University, Warsaw.

¹ A. Karkoszka, „Combating terrorism and Its Implications for the Polish Armed Forces”, In *Combating Terrorism and Its Implications for the Security Sector*, edited by Amb. Dr. Theodor H. Winkler, Anja H. Ebnoether, Mats B. Hansson (Swedish National Defence College 2005), 102-103.

² www.wp.mil.pl/start.php?page=1010300001.

Treaty. Their additional purpose is to protect the Polish interests and to build Poland's position on NATO and the European Union.

Poland performs its security policy according to the Constitution of the Republic of Poland with respect to the international law, according to the objectives and principles of the Charter of the United Nations and documents of the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE), as well as according to the spirit and letter of international treaties and conventions which it is a party. Treating its borders as unalterable, Poland has no territorial claims, and has relations regulated by treaties with all its neighbours.

Poland doesn't intend to strengthen its own security at the expense of security of others. In its activities on the arena of international politics Poland follows the values, ideals and principles contained in the North Atlantic Treaty and European Union Treaties, in order to realise the vision of free and democratic Europe where security, prosperity and favorable conditions for cultural development and maintenance of identity constitute the common and indivisible good of the uniting continent³. Poland strictly connects its security with the security of NATO countries and members of the European Community. Poland fulfils its own security interest mostly in the frame of the North Atlantic Treaty Alliance system of cooperation and solidarity, by supporting international efforts aimed to strengthen the security in Europe and throughout the world, to protect the basic human right. Poland supports the idea that the use of force on the international arena should be limited exclusively to exercising the right for self-defence, as provided in the United Nations Charter, or in the context of operations carried out on the basis of international community mandate. At the same time, Poland is willing to strongly oppose all those who show aggression and break the human rights. While addressing the essence of my presentation I would like to concentrate myself on the primary documents dealing with the issues of security and defence of the Republic of Poland – the National Security Strategy and the Military Strategy.

National Security Strategy

After the meeting of the National Security Council in September 8th 2003, the President of the RP signed the National Security Strategy of the Republic of Poland adopted by Polish Government in July 22nd. It took place just 3 years after the adoption of the previous National Security Strategy by the Government in January 2000.

³ J. Gryz „Zagrożenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej” In *System bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, edited by R. Kulczycki, AON Warszawa 2004, Vol. I, 6-7.

The National Security Strategy is the document that specifies the goals and directions of all State institutions' activities in the national security area⁴. The strategy not only identifies the main threats to Poland, but it also lists the tasks of different state institutions responsible for the security of the Republic of Poland. What is particularly worth emphasising is that the new strategy does not limit the goals of the security policy to the issues related to the sovereignty and territorial integrity. Security is treated much broader. Therefore, in the last chapter of the document, economical bases of security are considered.

We can read that today, Poland finds itself in particularly favourable security environment. The threat of a considerable military conflict in Europe almost disappeared. However, we should realise the nature of security environment is changeable. In fact, one of such significant changes in our security policy is a shift of emphasis from the classical threats such as an armed invasion that decrease in importance, towards the unconventional, often unpredictable threats that derive from hardly identifiable non-state entities. The line of the distinction between the external and internal security aspects becomes blurred, and the new character and scale of threats appeared such as terrorism, an uncontrolled proliferation of weapons of mass destruction and means of their delivery, an organised international crime – both in character such as trafficking of arms, dangerous materials, persons and drugs, and in term of modus operandi such as corruption, money washing, financial system destabilisation. **As a result, the need of a new approach to security issues is required.**

Polish national security policy is characterised by invariability of the goals and principles on the one hand, however, it is flexible to the new challenges on the other hand. It refers to the protection of Poland's sovereignty, independence, inviolability of borders, and territorial integrity. It also refers to the security of the citizens, human rights, fundamental freedoms, democratic order, stable conditions for Poland's civilisational and economic progress, human well-being, protection of national heritage and national identity, implementation of the alliance commitments, as well as to the protection and promotion of Polish interests. In the long term, the status of the State's security will depend on how it copes with the complex challenges that call for measures going beyond the conventional instruments and methods of the security strategy. Mainly it refers to economic, environmental and human problems.

The new challenges in the security area necessitate the complex approach, as the line of distinction between the external and internal security

⁴ <http://www.spo.wp.mil.pl> and PPT presentation by the MoND of the Republic of Poland (Defence Policy Department).

aspects becomes blurred⁵. The importance of the international factor is growing and so is the role of international co-operation, but allied co-operation in particular. Therefore, our security policy puts an emphasis on the need of strengthening international co-operation, as well as the role of the international law and multilateral institutions.

The goal of the State security policy and national defence system is to counter politico-military threats and, above all, defend Poland's territory against any aggression. To be effective, security strategy and policy must be assured by a strong social and economic backup. The effectiveness of our security strategy depends on the congruent co-operation of all State institutions and authorities, in accordance with their responsibilities. Those authorities and institutions are facing the task of adequate adaptation of their working methods to the new security challenges. Proper public institutions are responsible: firstly - for keeping society informed about international security status and possible threats to Poland, secondly - for increasing our security interests on the international arena, thirdly - for strengthening patriotic attitudes and determination of society in the light of possible threats and crises, fourthly - for the execution of the allied commitments. These responsibilities include also the increase of the citizens' awareness of their duties in regard to the national defence and security.

The third Chapter of the Strategy deals with the tasks of the main State services and formations responsible for the security policy. These are as follows:

- diplomatic institutions responsible for conducting active foreign policy;
- Armed Forces, defining the role of the military component in security policy, as an instrument of the foreign policy;
- special services, and
- other State formations within internal aspects of the State security, such as Police, Border Guard, Fire Services.

The Strategy pays a significant attention to the description of NATO's role as the key platform of multilateral and bilateral co-operation in the sphere of the defence and security⁶. Admitting that the transformation of the Alliance is necessary, and that this process gives NATO a new sense, Poland has declared its support to NATO evolution directions which were formulated during the NATO Summit in Prague. For Poland, it is especially

⁵ A.D. Rotfeld „Strategia bezpieczeństwa narodowego RP w nowych warunkach międzynarodowych: nowe wyzwania, nowe zadania”, www.msz.gov.pl/file_libraries/29/285/AON%20110.doc.

⁶ J. Gryz „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej – rola i znaczenie w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa”, *Zeszyty Naukowe AON 2004, No 4, 56-74*.

important to maintain effective transatlantic links and to ensure coherence of the Alliance, including harmonisation of its interests on the international arena. Strengthening of the European Allies' responsibility is consistent with Poland's interests. Therefore, we support the enlargement of NATO as we are convinced that this process promotes stability on the whole continent. We also understand and support the reinforcement of EAPC, PFP and the development of the Mediterranean Dialog. We also focus our efforts on intensification of the partnership between NATO and Russia, and we support Euro-Atlantic aspirations of Ukraine.

From today's perspective one can assess that Poland's accession to the European Union strengthened the foundations of Poland's broadly conceived national security. Poland considers ESDP as a means of strengthening the identity of European members of NATO, not as an alternative to the Alliance. Our priority will also be to strive for the development of the EU directed into Eastern Dimension, with our simultaneous active involvement in other areas of the Union policy. In Poland's opinion, the EU efforts in the sphere of operational capabilities and the Prague Summit defence commitments to NATO, should be mutual, complementary, and synergetic.

Poland is of the opinion that the UN should be responsible for the maintenance of the international peace and security, as stated in the UN Charter. However, any imperfections of the UN should be removed. Poland supports the appropriate initiatives and shares the efforts designed to adapt the Organisation to the new challenges and to counter related threats. We will act in favour of reforming the United Nations, promoted by, among others, the initiative to adopt UN New Political Act for the 21st Century. Poland will continue its involvement in the work of the OSCE, Council of Europe, OECD and other multilateral organisations and institutions. We will take an active part in strengthening the international mechanisms preventing the proliferation of weapons of mass destruction and controlling the international trade both in arms and in dual-use materials. Poland develops co-operation with its neighbours and other states of the region. We shall pay particular attention to the relations with the states which have been invited to, or declare the will to, join NATO and the EU. Poland will actively seek to direct the sub-regional multilateral co-operation institutions towards the issues of democratic stability and security in Central and Eastern Europe. At the same time, we will be taking measures against any divisions in our part of Europe that might come in the wake of the EU and NATO enlargements. Poland wishes development of partnership-based relations with the Russian Federation, recognising also Ukraine's European aspirations and its role in the European security arena.

For the first time, such an important document as the National Security Strategy, stated that the role of Polish Armed Forces is not only related to the assurance of the security of Poland, or to the execution of the Alliance commitments, but also to the protection of Polish interests and the enhancement Polish position in the international arena. It is completely new way of the perception of the role of Armed Forces and their place in the state security policy. That change will bring far-reaching consequences. The importance of the Poland's position in NATO, and soon in EU, will depend in high degree on our efforts and potential that we will contribute to the above structures. The size, organisation and assets of the armed forces will be continually adapted to the defence requirements, allied and international commitments and the social-economic potential of the State. Polish Armed Forces participate in consolidation of the international order by sharing military stabilisation operations, mainly as part of the United Nations, OCSE, and NATO, as well as ad hoc coalitions. They have the obligation to prepare and maintain an expeditionary force capability for crisis-response and peacekeeping operations, both in and out of Poland.

The essence of the new type threats is that their origins often reside in geographically remote places. However, these threats can materialise on the territory of our country and spread abroad in uncontrolled pattern. Assuring the citizens security and protection of the national property and borders, increasingly comes within the remit of institutions and services acting in the sphere of internal security of the State.

For this reason, the internal aspect of the State security grows in significance. The tasks of the State institutions within this sphere include: strengthening of the public order and the institutions that enforce it; measures against common and organised crime so as to improve the citizens' sense of security; protection of the population against the threats and consequences of natural disasters, ecological catastrophes and biohazards such as unidentified and incurable disease epidemics; assurance of the efficient and effective protection of the State borders in compliance with international regulations, especially arising from our membership in the EU.

The tasks related to the assurance of the internal security of Poland is also realised by special services, including intelligence and counterintelligence. The Police will execute the basic tasks, ensuring security of the citizens. The critical infrastructure, including telecommunication infrastructure, should be protected in particular. Fighting the threats posed to the government information systems and networks is within the area of responsibility of specialised units established by the civilian and military services of the State.

Poland might face a rising challenge of mass migrations from poor and underdeveloped countries, population flows that are increasingly precipitated by conflicts, political repression, the "failed states" phenomenon and environmental devastation. The mounting "migration pressures" will add the fuel to the process of the illegal smuggling and trafficking of people. Prevention of these tendencies is especially important in the light of the Polish integration with EU, as the protection of our borders will be the protection of EU borders at the same time. These are the main tasks of the Border Guard.

The Security Strategy shows, that to be effective, it must be assured a strong social-economic backup. A healthy economy is currently one of the basic guarantees of the national security. The democratic stability and security of the State must rest on firm economic and civilisational backup which, on the one hand, condition of the provision of resources for the security policy in its external aspect and, on the other hand, generate the necessary components of the State's stability, national identity and civilisational vitality, and they constitute the premises for its international position as a desirable ally and partner.

The indispensable level and stability of expenditures on the national security has to be assured. The financial aspects of the national security require that the public authorities pursue a policy of enduring economic growth, adaptation and streamlining of legal regulations to strengthen the public finance discipline and effective use of public funds. State authorities have to develop the right regulatory regime for the money flows in foreign trade and the disclosure of funds coming from crime. A stable economic growth and technological progress are among the key factors of assuring the security of the State in general, and they represent indispensable components of the national defence capability. Activities conducted in order to maintain Polish infrastructure at the proper level are one of the conditions to ensure an adequate defence capability. In the coming years, the State will have to step up its efforts to modernise the transport infrastructure, including: the construction of roads and highways, sustainable development of the railway transport, construction of airports and airfields as well as of the navigation system, changes in the structure and volume of cargo handling in the sea and inland shipping, the land-sea transport and logistics flows.

The education of the society is an essential condition of a democratic stability and enduring security of the State in a world characterised by accelerated processes of modernisation and globalisation. The State will provide conditions for improvement of the general and specialist education for the Polish society to ensure our contribution and a

due share in the world-wide scientific research and technology progress. This task includes training of highly qualified specialists in response to Poland's defence and security requirements.

The National Security Strategy of the Republic of Poland is the basis for other subsequent strategies and documents in areas of fundamental importance to the security of the State. However, because of the fact that we live in the dynamically changing world, these documents will have to be modified according to the evolving determinants of the Polish national security environment. Therefore, their implementation will be a subject to a regular review in accordance with the constitutional tasks of the proper State authorities.

While concluding this part, I want to stress, though the Security Strategy of the Republic of Poland is the primary document addressing issues of national security, we should also bear in mind the NATO and EU documents on security and defence, including NATO Strategic Concept, MC 400/2, NATO Ministerial Guidance, NATO Strategic Vision, national and alliance defence planning documents, but also decisions and conclusions of the NATO Prague Summit and last but not least, European Union Security Strategy.

Military Strategy of the Republic of Poland

Of importance is also the second document – the Military Strategy. After almost a year of deliberations this document was signed by the President on October 22nd, 2004. Later on this document was distributed to all respective institutions and cells of the Ministry of Defence, as well as to any other departments and institutions dealing with the issues of national defence.

The following assumptions were made prior to the developing the Military Strategy. Firstly - it was to be an executive document to the Security Strategy, directly addressing issues related to the armed forces. Secondly - it was to be in compliance with national, NATO and European security structures documents. Thirdly - classified version of the Strategy was to be addressed to the organs of public administration dealing with planning process and defence tasks as well as a reference material for commanders and staff officers. Fourthly - it was to be developed in the course of discussions and negotiations with other institutions dealing with defence related issues (National Security Bureau, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Internal Affairs and Administration, Ministry of Defence, National Defence University).

It is for the first time that the Military Strategy of the Republic of Poland was drawn up. Considering its content one can say that the document is like a constitution of the Armed Forces. It looks into the future defining the missions and tasks for the Armed Forces and indicating general trends, directions and priorities in their development prescribing the expected level of operational capabilities⁷. The necessity to develop the Military Strategy was recognized and triggered in 2001 by significant changes in security environment of Poland – just to mention our involvement in NATO⁸. On the other hand it is also the need to systemize military issues in the context of national security – especially in its national and Euro-Atlantic dimension. On the other hand it is the need to translate the content of the Security Strategy of the Republic of Poland in area of place and role of the Polish Armed Forces in the national security framework or being more specific to prescribe its missions and tasks in the national defence system.

It is valid to say that the Military Strategy of the Republic of Poland is a response to the new threats and challenges encountered in the modern world. It becomes apparent that the centre of gravity in security environment is shifting from classical threats such as large-scale aggression/invasion towards more diverse, less visible and less predictable threats originating from non-state transnational entities. The key global threats and challenges include tensions and instabilities resulting from international terrorism, proliferation of weapons of mass destruction, behaviour of authoritarian states and state failure⁹.

Nevertheless, the security of Poland is funded not only on the membership in the EU and NATO, but also in the UN and other international organizations, just to mention the Organization for Security and Co-operation in Europe. Also, meaningful contributor to our security are our bilateral relations with the US. As you are aware, both the policy making and defence system are responsible for preventing and protecting against any threats of military and political nature. As it is stated in the Security Strategy of the Republic of Poland the National Defence System is responsible for threat assessment, management of defence preparation in the peacetime, responding to existing threats, defence of the national territory, compliance with the Article 5 collective defence commitments.

Content and structure of the Military Strategy were determined by its position in respect to other doctrinal and planning documents. The Military Strategy constitutes a core document for developing other military,

⁷ www.kprm.gov.pl/1937_11694.htm and PPT presentation by the General Staff of The Polish Armed Forces

⁸ <http://www.wp.mil.pl>

⁹ www.gazetaprawna.pl/depesze/depesza.html?id=eGP20040623131441824.

doctrinal and planning documents: Joint Operations Doctrine, Logistics Doctrine, Training Doctrine and Doctrines for respective Branches of Service.

The Military Strategy is intended to answer four main questions:

1. What factors do determine the missions and tasks assigned to the Polish Armed Forces?
2. What is the purpose and organization of the Polish Armed Forces?
3. How the missions and tasks are to be executed by the Polish Armed Forces?
4. How to ensure an efficient execution of assigned missions and tasks?

The Military Strategy consists of two main parts: political and military in nature and purely military one. The first one was to be developed by the Defence Policy Department and the second one was to be elaborated on by the General Staff of the Polish Armed Forces. Armed Forces serve as an instrument of the national power designated for the efficient execution of its security policy. They are responsible for maintaining strength and capabilities necessary to prevent or to counter the causes and effects of external and internal threats and challenges to national security. Also, Armed Forces are responsible for forces dedicated to the NATO military structure and operations in the framework of the NATO and EU in accordance with official declarations of the state.

The Military Strategy defines five primary missions for the Armed Forces. Each of them prescribes tasks to be accomplished in respective readiness levels regarding whole country, both internally - on the Polish territory and externally - beyond its borders. Each of the missions and tasks are presented in such a way that full spectrum of possible scenarios and situations for involvement of the Armed Forces are covered.

Conclusions

Poland is now in the process of the Strategic Defence Review¹⁰, which will serve to define Poland's defence requirements and to adapt our armed forces to changing scenarios and new challenges. More detailed tasks for Polish Armed Forces and assumptions for further developing of its capabilities are presented in "Development and Modernisation Programme

¹⁰ For the official SDR (Strategiczny Przegląd Obrony) page, see <http://www.spo.wp.mil.pl>.

of the Polish Armed Forces in 2005-2010"¹¹, which reflects the changes in the international security environment. NATO and EU commitments are a base for every activity, to develop mobile, interoperable and deployable units, able to act in every conditions. According to this document, main priorities for developing the PAF in 2005 – 2010 are to prepare units declared for NATO and UE, according to PCC commitments, to achieve NATO standards and to be capable of conducting operations out of national territory, in all weather conditions, further development of operational capabilities and effectiveness of single services and functional systems (C2, reconnaissance, air-defence), logistic and enhancing airlift capability.

Poland intends to move away from the static nature of forces. They will be restructured and developed to make them capable of deployed operations, outside of Poland, across the full spectrum of Alliance and EU missions (Petersberg tasks). Consolidation and streamlining of organisational structures in years 2005-2010 will result in further changes (process of the professionalism). In the years 2005-2010, we intend to continue development of the operational capabilities necessary to counter the emerging threats, both military and non-military in nature. It will be achieved mainly through acquisition of modern military equipment and weapons systems, modernisation of armament remaining on the PAF inventory, and further improvement of component's and system's effectiveness¹². Shortfalls, identified during Iraq stabilisation mission, are a part of our experience and next factor for development assumptions. While creating a military capabilities to react we have to remember, that our stability and security increasingly depend on effective multilateral and "multispectral" systems. We have to use a full spectrum of instruments: political, diplomatic, military, trade and development activities. Crucial aspect of it should be education of society, which is an essential condition of democratic stability and enduring security of every State in the accelerated processes of modernisation and globalisation¹³. We should develop a "cultural education" (*"Listen to me and try to understand, what I'm saying to you, not what you want to hear"*). Only with mutually understanding between states and organisation (NATO, EU, UN, OSCE) effective multilateralism can be really effective.

¹¹ S. Czum, L. Stefaniak „Kontynuacja z korekta”, *Polska Zbrojna 2004*, No 46, 16-18.

¹² R. Choroszy, A. Golański "Wielkie zakupy", *Polska Zbrojna 2004*, NO 44, 13-15.

¹³ A. Golański „Armia 2010”, *Polska Zbrojna 2004*, No 41, 3-5.

OMUL – SUBIECTUL SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

*Alexandra SARCINSCHI**

The human being is the main subject of security. He transcends each level and each dimension of security. The most important dangers to security - international terrorism, failed states and organized crime – are caused by the insecurity feeling of the human being provoked by the degradation of humanity, the various levels of development, the struggle for power, the diverging interests of humans and alliances etc. That is why we can not argue about the national, zonal, regional and global security in such environments in which the individual does not feel secure. The premise for our explanatory model is regarding the fact that the negative state of security is caused by the failure in the achievement of the fundamental human rights and freedom, especially the poor quality of life.

I. Argument

Omul, ca element fundamental al societății, reprezintă sursa și resursa oricărei forme de organizare societale. Omul transcende toate granițele dintre domeniile și nivelurile sistemului social. În acest caz, ceea ce ar trebui să fie subliniat în studiile de securitate, însă nu în exclusivitate, este tocmai securitatea individului sau, așa cum o denumesc unii specialiști [1], *securitatea umană*. Analiza securității umane implică analiza unor dimensiuni interrelaționate [2], centrate pe ideea de drepturi ale omului și care, în fapt, sunt chiar câteva dintre dimensiunile conceptului de securitate: politică, economică, socială, culturală și ecologică. Dimensiunea militară, una dintre dimensiunile „clasice” ale securității, este mai puțin vizibilă la nivelul individului uman, manifestându-se pregnant de la nivelul statului spre cel global. Cele cinci dimensiuni, ce reprezintă subsisteme ale sistemului global, sunt legate prin relații specifice. De exemplu, dimensiunea ecologică este legată de cea economică prin resurse, cea economică de cea socială – prin forțele sociale, cea socială de cea politică – prin formele de alianță politico-socială și, în fine, cea politică de cea culturală – prin ideologie.

* Alexandra SARCINSCHI este doctorand în Științe Militare și cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare.

Analiza de securitate, centrată doar pe aceste subsisteme, este incompletă fără a lua în calcul *dimensiunea psihologică a vieții sociale*, ce transcende toate nivelurile și dimensiunile securității, chiar și pe cea militară.

În opinia noastră, realizarea securității vizează realizarea unei stări în care este percepută absența riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței, valorilor și intereselor indivizilor umani (în orice formă de constituire), astfel că, prin existența intereselor și valorilor divergente, aceștia se vor simți într-o profundă stare de disconfort și insecuritate. Toate sensurile existenței umane sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a indivizilor. Starea de securitate totală presupune atingerea unui nivel în care percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor să fie absolută, or acest lucru este îngreunat atât de uriașa varietate a valorilor și intereselor oamenilor care, adesea, intră în contradicție, creând temeri asupra securității individuale, grupale, naționale, statale, suprastatale, cât și de evoluția umanității, ce determină schimbarea a ceea ce noi considerăm risc, pericol și amenințare.

II. Calitatea vieții umane – unul dintre cei mai importanți indicatori ai stării de securitate

Unul dintre cele mai importante aspecte ale vieții umane, ce determină, în mare măsură, percepția absenței sau prezenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței, în ansamblu, a indivizilor umani și care contribuie la realizarea reprezentării sociale a securității, este *calitatea vieții*, un concept evaluativ, o rezultată a raportării condițiilor de viață și a activității, care compun viața umană, la necesitățile, valorile și aspirațiile umane [3]. Se observă că acest concept se referă atât la condițiile obiective în care se constituie viața umană, cât și la modul subiectiv în care fiecare individ își evaluează propria viață.

Modelul [4] ce ar putea explica corelația dintre calitatea vieții și reprezentarea socială a securității se întemeiază pe trei piloni interrelaționați, ce determină *satisfacția cu viața* care, la rândul său, are profunde implicații asupra intereselor, normelor și valorilor la care se raportează indivizii umani (figura nr. 1). Trebuie subliniat faptul că *satisfacția cu viața este doar unul dintre factorii ce determină reprezentarea socială a securității*.

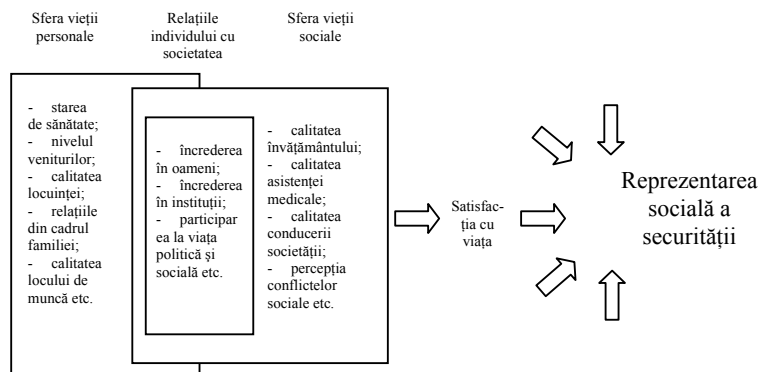

Figura nr. 1

Se observă că modelul ia în considerare atât condițiile obiective, cât și cele subiective de constituire a vieții sociale. Astfel, cei mai importanți indicatori și indici sociali și sociologici prin care se măsoară condițiile obiective sunt:

– indicatori și indici sociali și sociologici ai locuirii: stocul de locuințe (numărul de locuințe ce revin la mia de locuitori, numărul de camere ce revin la mia de locuitori, suprafața medie locuibilă ce revine unei persoane etc.), dezvoltarea sectorului de locuințe (implicarea sectorului public în construcția de locuințe, cheltuielile cu infrastructura ce revin unei persoane în decurs de un an în mediul urban etc.), condițiile de locuit (rata populației urbane, rata populației care trăiește în zonele afectate de poluare, mortalitatea cauzată de poluarea mediului, rata locuințelor cu instalații de apă potabilă etc.) [5];

– indicatori și indici sociali și sociologici ai sărăciei: pragul sărăciei, minimul de subzistență, rata sărăciei, prăpastia sărăciei, indicele Sen (procentul din venitul total al populației care ar trebui transferat săracilor, astfel încât veniturile acestora să fie aduse la nivelul pragului de sărăcie), indicele Fishlow (exprimă prăpastia sărăciei, ca procent din veniturile celor non-săraci, în ideea eliminării sărăciei prin transferuri directe de venituri de la aceștia), coeficientul Gini (măsură a inegalității veniturilor) etc. [6];

– indicatori ai stării de sănătate: rata de morbiditate, morbiditatea pe contingente, accesul la serviciile de sănătate, asigurarea populației cu medici, asigurarea populației cu farmaciști, indicatorul de asigurare cu resurse umane etc. [7];

– indicatori ai libertății și dezvoltării umane: indicatorul libertății umane, indicatorul dezvoltării umane [8];

– indicatori de caracterizare a sistemului de învățământ: rata de școlarizare, eficiența internă a sistemului de învățământ, calitatea serviciilor educaționale și utilizarea resurselor etc. [9].

În ceea ce privește condițiile subiective ale calității vieții, indicatorii clasici sunt: indicatorii calității percepute a vieții, indicatorii de satisfacție cu viața, indicatorul de fericire, indicatorul de alienare etc. [10].

Premisa de la care pleacă modelul explicativ propus în studiul de față este următoarea: *neasigurarea realizării drepturilor și libertăților de bază ale omului și, în special, calitatea scăzută a vieții, influențează negativ realizarea stării de securitate.*

Pentru a ilustra această afirmație, vom realiza o analiză comparativă între calitatea vieții și reprezentarea securității în România, în unele statele membre ale Uniunii Europene (Bulgaria, România, Croația, Turcia, Cipru) și în cele 25 de state membre ale UE, pe baza datelor puse la dispoziție de Uniune [11]. Informațiile includ referiri la stări de fapt, evaluări ale oamenilor asupra propriei vieți, dar și stări de satisfacție/mulțumire pe care oamenii le încearcă în raport cu condițiile de viață. Rezultatele de cercetare surprind atât aspectele pozitive ale vieții, care pot constitui puncte de suport pentru indivizi în parcurgerea unei perioade de dificultăți economice, cât și acele componente care se mențin în zone critice, ca permanente surse de insatisfacție și nemulțumire în viața oamenilor. Aceste date sunt deosebit de importante pentru evaluarea stării de securitate la toate nivelurile de organizare societală.

Plecând de la analiza variabilei *satisfacția cu viața*, vom arăta cum reprezentarea socială a securității, în particular a riscurilor, pericolelor și amenințărilor, este determinată de evaluarea propriei vieți.

În cazul celor 25 de membri ai UE, doar 19% din populație consideră condițiile de viață actuale ca fiind nesatisfăcătoare. Procentul crește la 32%, în cazul celor cinci state membre analizate, respectiv 52%, în cazul României (figura nr. 2).

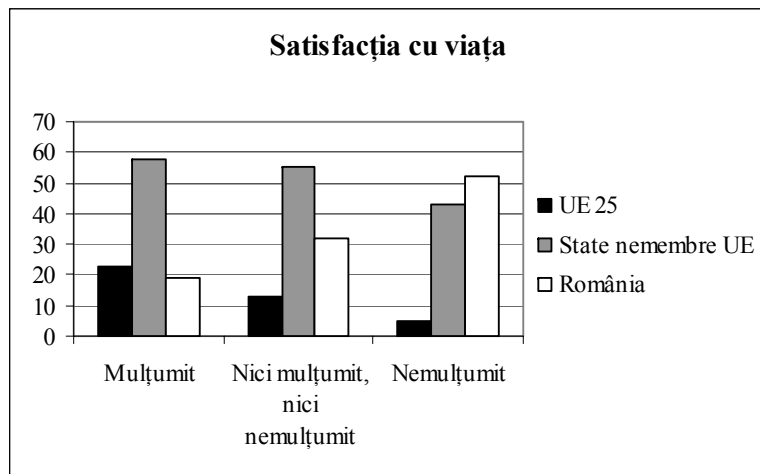

Figura nr. 2

În ceea ce privește previziunile pentru următoarele 12 luni, românii sunt mult mai încrezători decât restul europenilor (figura nr. 3 și figura nr. 4). Explicația este relativ simplă: 2004 a fost pentru România un an electoral, ce a adus cu sine schimbări importante pe scena politică; în plus, apropiata finalizare a negocierilor cu UE și încrederea manifestată în această instituție deschid noi orizonturi economice și sociale pentru populația țării [12].

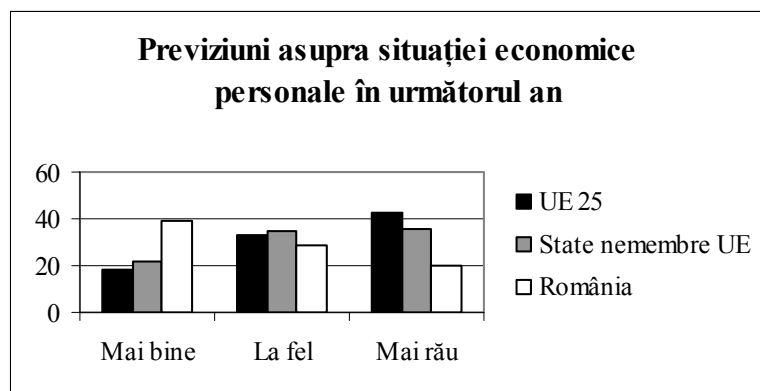

Figura nr. 3

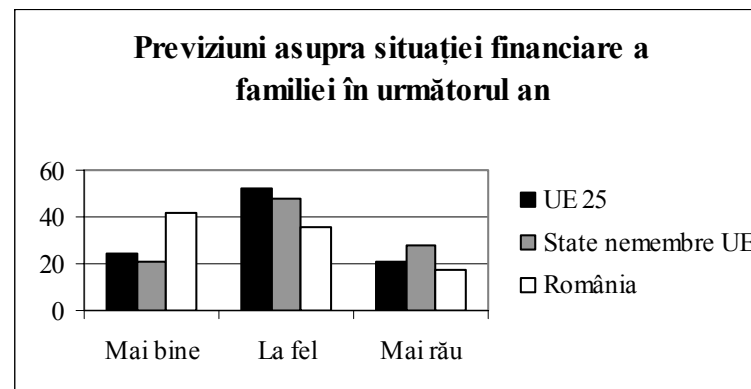

Figura nr. 4

Aceste date nu sunt suficiente pentru a susține afirmația conform căreia calitatea scăzută a vieții împiedică realizarea stării de securitate. Astfel, trebuie analizate și variabilele *temeri ale populației* (figura nr. 5 și figura nr. 6) și *probleme cu care se confruntă țara dumneavoastră* (figura nr. 7). Din analiza datelor selectate din studiul *Calitatea vieții în România. 1990-2003*, realizat de către cercetătorii Institutului de Cercetare a Calității Vieții, în anul 2003[13], reiese că românii se tem în special de creșterea prețurilor (97,2%) și impozite (95,2%), criminalitatea și conflictele sociale, ce pot constitui riscuri transnaționale, constituind temeri doar pentru aproximativ jumătate din populația țării (figura nr. 5).

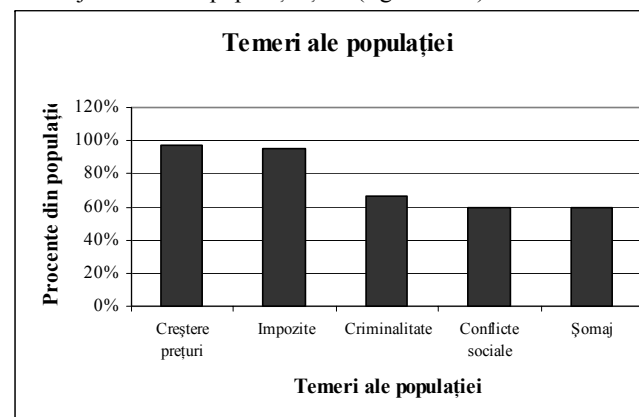

Figura nr. 5

Situația aceasta poate fi explicată și prin nivelul scăzut al calității vieții, care îi face pe români să se „detașeze” într-o oarecare măsură de problemele globale. Așadar, reprezentarea amenințărilor la adresa securității individuale este ancorată în realitatea națională imediată, lipsindu-i viziunea de ansamblu exprimată de restul Europei, conform datelor sondajului Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy [14] (figura nr. 6).

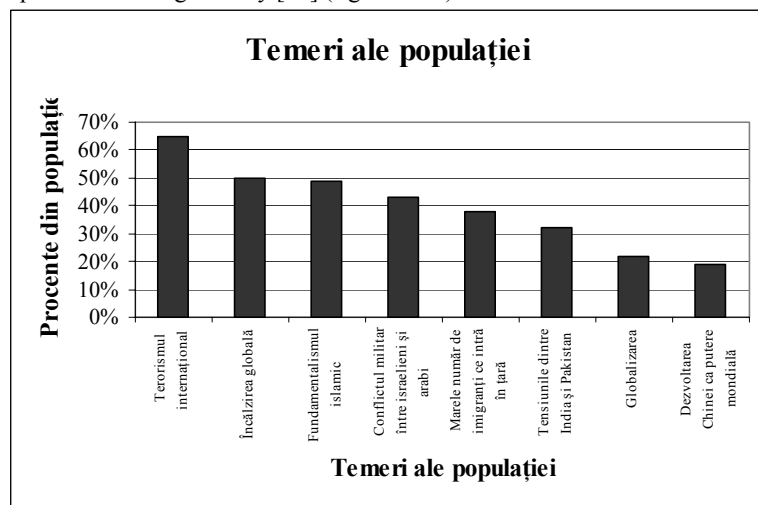

Figura nr. 6

În acest context, este evident faptul că reprezentarea socială a securității, în cazul României, diferă de cea a celorlalți europeni, explicația aflându-se în contextul politic, economic și social diferit de la o țară la alta, de la o zonă la alta, cu repercusiuni importante asupra indivizilor umani. Figura nr. 7 demonstrează această afirmație: în țările Uniunii Europene, terorismul este considerat a constitui o problemă de 16% din populație, în timp ce statele vecine și România recunosc faptul că șomajul (62%, respectiv 24%) și situația economică (29%, respectiv 38%) constituie principalele provocări.

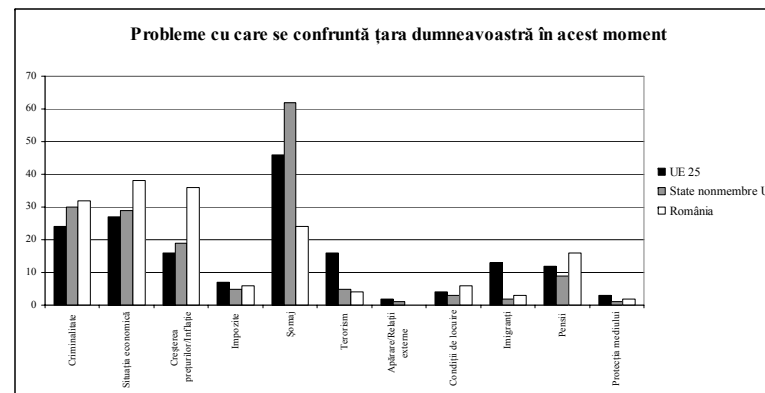

Figura nr. 7

III. CONCLUZII

Lumea se află acum într-un nou mileniu, în care noile riscuri și amenințări la adresa securității au determinat-o să reconsidere valorile general umane ce leagă între ele statele și națiunile. După amenințarea blocului sovietic, lumea occidentală, și nu numai, își reprezintă principalele riscuri, pericole și amenințări la adresa securității naționale și internaționale atât în funcție de schimbările majore ale mediului de securitate – accentuarea terorismului internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă și decăderea statelor –, cât și în funcție de starea politică, economică și socială a țărilor respective.

În acest context, evidențiem deosebita complexitate a conceptului de securitate, a cărui reprezentare este antrenată de schimbarea socială. Astfel, nu numai că noțiunea acționează pe mai multe dimensiuni – militară, politică, economică, socială și de mediu –, ci mai mult, în studiul securității este necesar să se ia în considerare contextul local, social, cultural și istoric al obiectului de referință al analizei.

Putem afirma că starea de securitate a indivizilor trebuie să constituie punctul de pornire al oricărui studiu din acest domeniu, indiferent de nivelul analizat (național, zonal, regional sau global), întrucât omul reprezintă elementul esențial al oricărei forme de organizare socială, iar gradul de realizare a securității acestuia se reflectă în securitatea grupului din care face parte.

Cele mai importante pericole la adresa securității, precum cele menționate anterior, au cauze ce țin de sentimentul de insecuritate al individului provocat de: degradarea condiției umane; discrepanțele de

dezvoltare economică atât dintre indivizi, cât și dintre state și regiuni; lupta pentru putere; interesele divergente manifestate de la nivel de individ până la nivel de alianțe etc. Din aceste motive, este evident faptul că nu putem vorbi despre realizarea stării de securitate națională, zonală, regională sau globală în medii în care individul nu se simte protejat. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât și a altor comunități relaționate este amenințată. Dacă toate grupurile sociale doresc să realizeze și să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității. La rândul său, individul trebuie să înțeleagă și să se conformeze sumei de reguli de influențare și control social al comportamentelor individuale, modelelor specifice și stabile de organizare și desfășurare a interacțiunilor dintre indivizi și grupurile sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază, valorilor și intereselor cu importanță esențială, strategică, pentru menținerea colectivității sociale stabilite de instituțiile sociale. De cele mai multe ori, viziunea instituțiilor/organizațiilor asupra procesului de realizare a securității este mult mai cuprinzătoare decât aceea a individului uman, a cărui acțiune are drept temei principal securitatea personală sau, cel mult, a grupului din care face parte, excluzând-o pe cea a formelor superioare de organizare socială.

BIBLIOGRAFIE:

1. Vezi WEISSBERG, Matthew, *Conceptualizing Human Security*, în „Swords and Ploughshares. A Journal of International Affairs” – online version <http://www.american.edu>, Spring 2003, Volume XIII, No. 1, pp. 3-11 și HAMPSON, Fen OLSEN, *Madness in the Multitude: Human Security and World Disorder*, Ontario, Oxford University Press, 2002, <http://www.oup.com>.
2. NEF, Jorge, **Human Security and Mutual Vulnerability**, International Development Research Centre, 1999.
3. ZAMFIR, Cătălin, *Calitatea vieții*, în „**Dicționar de sociologie**”, coord.: Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCĂEANU, Ed. Babel, București, 1998, pp. 79-80.
4. Acest model are la bază algoritmul determinării satisfacției cu viața, prezentat de Ioan MĂRGINEAN, Iuliana PRECUPEȚU și Ana Maria PREOTEASA în studiul *Puncte de suport și elemente critice în evoluția calității vieții în România*, Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții, România, 2004.
5. xxx, *Indicatori sociali și sociologici*, în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCĂEANU (coord.), **op. cit.**, 1998, pp. 699-738.

6. Ibidem.
7. Ibidem.
8. Ibidem.
9. Ibidem.
10. Ibidem.
11. European Commission, *Standard Eurobarometer 62*, dec. 2004.
12. Deși sondajul Comisiei Europene indică faptul că 76% din populația României are o imagine bună despre Uniunea Europeană, nu trebuie să ignorăm barometrele realizate în țară, care corelează această opinie favorabilă cu proasta informare vis-à-vis de beneficiile, dar și riscurile implicate de aderarea la UE.
13. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, *Calitatea vieții în România. 1990-2003*, Academia Română, 2003.
14. The Chicago Council on Foreign Relations and The German Marshall Fund of the United States, *Worldviews 2002. Survey of American and European Attitudes and Public Opinion on Foreign Policy*, USA, 2002.

ROMÂNIA ÎN ACTUALA CONFIGURAȚIE ARHITECTURALĂ DE SECURITATE

*Maior (r) Eugeniu NICULAE**
*Locotenent Petru BĂICEANU***

„At the beginning of the '90s, an intense debate was taking place over the role envisaged for the Europe's security organizations.

This article tries to answer some questions:

- Why was necessary a reconfiguration in accordance with programs policies and management of security adopted by NATO and EU organizations

- Who was the objectives of this process

- Can our country sustain an stability climate in south-east of Europe”

Amenințarea cu o confruntare militară majoră în Europa s-a diminuat în mod semnificativ. Odată cu colapsul regimurilor comuniste, România se confruntă cu o perioadă de tranziție, care prezintă atât aspecte favorabile, cât și provocări. Paralel cu progresele cooperării și integrării, au loc procese perturbatoare la adresa securității, cum sunt fragmentarea, marginalizarea sau izolarea unor actori internaționali.

În lipsa dialogului, conflictele tind să dobândească un caracter internațional, antrenând utilizarea forței militare și creând pericole la adresa securității statelor, cu consecințe în plan regional și global. Toate statele participante la edificarea securității europene s-au angajat să adopte măsuri pentru întărirea cooperării, creșterea stabilității și reducerea posibilității izbucnirii unui conflict armat.

România și-a demonstrat clar angajamentul său în această direcție. Punerea în practică a acestei voințe de integrare a fost și este, în mod constant, unul dintre obiectivele noastre strategice. România trebuie să valorifice această oportunitate. Nu considerăm nici un stat potențial inamic. În prezent, există o instabilitate regională care poate determina accentuarea riscurilor pe termen mediu și lung.

* Universitatea Națională de Apărare

** Universitatea Națională de Apărare

Atât prin poziția geostrategică, cât și prin elementele fundamentale ale politicii de securitate, rolul României ca actor individual și membru NATO poate fi definit prin două paliere, regional și global.

Accesul la Dunăre și Marea Neagră, proximitatea Europei de Sud-Est și zona Levantului și Caucazul reprezintă o capacitate strategică în sine pe baza căreia politicile regionale ale României pot fi dezvoltate pe trei direcții fundamentale.

Prin poziția sa geografică, România aparține spațiului central-european, integrat în NATO și pe cale de a fi integrat în Uniunea Europeană, în contextul proceselor de extindere etapizate 2004-2007. Zona central-europeană reprezintă un potențial furnizor de securitate pentru estul Europei și se bazează atât pe convergența intereselor majore de securitate ale aliaților central-europeni, cât și pe existența unor coordonate istorice comune.

Asigurarea unui climat de securitate în Balcani reprezintă un alt obiectiv major de securitate al României. Zona sud-est europeană a înregistrat progrese semnificative în rezolvarea anumitor revendicări de natură etnică, identitară și teritorială. Atât în plan politic, cât și economic și militar, România reprezintă un catalizator al politicilor subregionale de cooperare, integrarea sa în NATO deschizând posibilitatea asimilării în timp a spațiului Balcanic în cadrul unei Europe prospere și stabile. În acest sens, politica subregională a României este marcată de asumarea responsabilităților proprii în stabilizarea regiunii, conform principiului „regional ownership” aplicat atât în planul acțiunilor individuale, cât și în participarea la organisme și procese subregionale.

România contribuie și la translatarea rezultatelor pozitive ale cooperării multinaționale din sud-estul Europei spre zona Mării Negre și a Caucazului, regiuni care reprezintă o sursă de riscuri la adresa securității europene. Sfârșitul războiului rece consacră spațiul Mării Negre ca o regiune în sine și nu ca o simplă zonă de interferență a diferitelor dezvoltări subregionale. În acest sens, politica de securitate a României vizează conectarea sud-estului Europei, zonei Mării Negre, Caucazului și Mediteranei printr-o abordare unitară, din perspectiva existenței unor riscuri și oportunități comune acestora, poziția sa geostrategică urmând să fie valorificată în planul asigurării stabilității, dezvoltării economice, promovării proiectelor de infrastructură transcontinentală, asigurarea rutelor energetice de transport.

Prin participarea la inițiative, procese și operațiuni militare din Africa până în Orientul Mijlociu și Asia Centrală, România și-a afirmat potențialul global de promovare a stabilității și securității. Activitatea sa în cadrul Organizației Națiunilor Unite, Organizației Mondiale a Comerțului, Organizației Mondiale a Muncii sau Fondului Monetar Internațional

reprezintă, de asemenea, modalități de participare la procese globale ce au relevanță directă pentru securitatea națională a României.

Țara noastră este implicată substanțial în eforturile internaționale și statale de combatere a noilor provocări globale la adresa păcii și securității mondiale, angajând peste 10.000 de cadre militare și de poliție în operațiuni de menținere a păcii, răspuns la situații de criză și combatere a terorismului.

Integrarea în NATO a reprezentat un obiectiv fundamental al politicii de securitate a țării noastre, complementar procesului de integrare în Uniunea Europeană, cu un impact major asupra reformei interne. Pentru România, statutul de membru cu drepturi depline al NATO reprezintă garanția securității și stabilității, vitală pentru dezvoltarea prosperă a țării, și asigură accesul la procesul de luare a deciziilor majore în planul securității europene și euro-atlantice. Fiind un fundament solid pentru relansarea și dezvoltarea politicilor proprii față de țări terțe, reprezintă în același timp și reconfirmarea apartenenței statului român la marea familie occidentală.

NATO traversează în momentul de față o perioadă de tranziție caracterizată de modificări de substanță la nivelul conducerii strategice, precum și de adaptare a misiunilor și capacităților sale. Această situație solicită statelor membre și partenerilor să participe intens la contracararea noilor riscuri care necesită alianțe strategice și soluții multinaționale pe termen lung. În acest cadru România sprijină ferm lupta împotriva terorismului, demonstrând că dispune de capacitatea și voința de a contribui la combaterea riscurilor, propunându-și să joace un rol important în cadrul alianței extinse, comensurabil cu potențialul și cu interesele sale în contextul euro-atlantic.

După ce, la summit-ul Uniunii Europene de la Helsinki, România a fost invitată să demareze procesul de negocieri pentru aderare, recente concluzii ale Consiliului European au evidențiat caracterul ireversibil al actualului proces de extindere și au confirmat obiectivul aderării țării noastre în anul 2007.

În conformitate cu vocația sa europeană și euro-atlantică, România și-a reafirmat dorința de a contribui în viitor la dezvoltarea politicii europene de securitate și apărare, atât în ceea ce privește aspectele civile, cât și cele militare. Aceasta se reflectă în finalizarea provizorie a negocierilor pentru capitolul politică externă și de securitate comună și participarea efectivă la operaționalizarea componentelor militare ale Uniunii Europene.

Obiectul participării active a României la OSCE este de a contribui la îmbunătățirea securității politice, economice și de mediu pentru cetățenii țărilor membre, pe baza respectării drepturilor omului și a asigurării securității, prosperității și justiției sociale. OSCE dispune de experiență, mecanisme și instrumente specifice pentru edificarea instituțiilor demo-

cratice, promovarea multietnicității, observarea alegerilor, gestionarea zonelor sensibile de securitate, supravegherea revenirii refugiaților. În cadrul abordării securității prin cooperare, România a depus eforturi pentru folosirea potențialului OSCE în reglementarea tensiunilor și conflictelor, prin implicarea în acțiunile din Bosnia-Herțegovina, Albania, Serbia și Muntenegru, Belarus, Croația, Georgia, o serie de reprezentanți români participând ca observatori la alegeri sau fiind numiți membri ai misiunilor OSCE.

Asigurarea securității naționale implică în mod direct participarea la menținerea stabilității regionale și internaționale. Promovarea acestui rol constituie, simultan, o opțiune a politicii externe și de securitate a României și o necesitate reală, din perspectiva faptului că instabilitatea regională poate genera efecte de propagare cu influență negativă asupra securității naționale.

Astfel, ca parte intrinsecă a securității naționale, România acordă o importanță deosebită angajării pe plan politico-militar în susținerea proceselor de stabilizare și democratizare din spațiile adiacente. Această abordare se circumscrie definirii unor politici coerente într-o viziune regională extinsă, înglobând Europa de Sud-Est, Marea Neagră și Caucazul, zona Orientului Mijlociu, a Mediteranei și spațiul Asiei Centrale. Implicarea României în plan regional reprezintă o dublă dimensiune: pe de o parte, demersuri politico-militare pentru atenuarea conflictelor și prevenirea escaladării acestora, pe de altă parte, promovarea unei cooperări eficiente la nivel multilateral, ca o condiție necesară pentru asigurarea stabilității și prosperității. Strategia României de promovare a stabilității regionale include contribuția la securitatea regională prin dezvoltarea inițiativelor complementare din sud-estul Europei, cooperarea militară multilaterală și bilaterală, diplomația apărării, îndeplinirea obligațiilor și angajamentelor internaționale asumate în domeniile neproliferării armelor de distrugere în masă, dezarmării și controlului armamentelor, ca și prin participarea la operațiuni multinaționale în sprijinul păcii. Relațiile de bună vecinătate și parteneriat cu statele din regiune asigură cadrul de stabilitate necesar promovării intereselor naționale.

Consacrarea ca actor important în redefinirea unui mediu subregional stabil certifică responsabilitatea asumată de țara noastră în gestionarea problematicii complexe din sud-estul Europei. Responsabilizarea statelor din această regiune, prin implicarea directă în gestionarea propriilor probleme, va conduce la transformarea acestei zone dintr-un consumator de securitate într-un pol de creștere economică și stabilitate politică.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Alexandra SARCINSCHI, **România, NATO și mediul internațional de securitate la început de secol XXI, România Membru al Alianței Nord-Atlantice**, Editura UNAp;
2. **Strategia de Securitate Națională a României**, 2001;
3. Col.dr. Stan PETRESCU, **Securitatea națională, factor de risc determinanți și pericole potențiale**, Gândirea militară 3/2000;
4. **Mediul de securitate și noua ordine mondială**, Gândirea militară 3/2000;
5. Richard COHEN, **From Individual Security to International Security**, in Cooperative Security :New horizons for international order „The Marshall Center Papers”, nr.3, April 2001;
6. Ioan Mircea PAȘCU, **Securitatea Europeană și extinderea NATO**, în „România –NATO, parteneriat și cooperare”, ISPAIM, București, 1999.

GLOBALIZARE VERSUS ANTIGLOBALIZARE

*General maior conf. univ. dr. Gabriel NAGHI**
*General de brigadă prof. univ. dr. Gheorghe TOMA***

The deterioration of the positive perception on the globalization process may be brought about, among many things, by the manifestation of some tendencies of forced geographical expansion due to the domination wishes and to those of blurring out the national differences by means of getting at goals belonging exclusively to the powerful and by accomplishing a super hierarchy in opposition with the interests of the majority of people who are likely to be pushed further and further away from the center. One of the main traits of globalization is that the center, which is the only decision source, is missing. At the same time, some think that the globalization process is affected and has a lot to lose because of the resultant of millions of uncontrolled decision and actions. All opinions, both of the supporters of globalization and their opponents, maintain the importance both of the peacekeeping process and that one involving the prevention of symmetrical or asymmetrical violent conflicts.

Afectarea percepției pozitive a procesului de globalizare poate fi declanșată, printre altele, și de manifestarea unor tendințe de extindere geografică forțată, datorate dorințelor de dominare și de ștergere a diferențelor naționale, prin orientarea spre scopuri care aparțin în exclusivitate celor puternici și realizarea unei superierarhizări, în contrast cu interesele celor mulți, pasibili de a fi plasați la o periferie din ce în ce mai îndepărtată de centru. În fapt, una din caracteristicile globalizării este lipsa centrului, a unei singure surse de decizie. În același timp, sunt opinii [1] care susțin că procesul globalizării este afectat și are mult de pierdut tocmai datorită rezultantei a milioane de decizii și acțiuni necoordonate. În orice caz, toate opiniile, atât ale adepților, cât și ale potrivnicilor globalizării, susțin importanța promovării proceselor de menținere a păcii și a prevenirii conflictelor violente simetrice sau asimetrice.

Structura procesului de globalizare poate fi proiectată prin creionarea unor tipuri de globalizare și prin trasarea unor elemente ce

* Serviciul de Protecție și Pază

** Serviciul de Protecție și Pază

caracterizează potențialul pe care statele îl manifestă pentru integrarea lor în acest fenomen.

Tipuri de globalizare:

Apreciem că această evaluare are mai mult un conținut teoretic [2]:

- **globalizarea politică** este considerată cheia provocării adresate guvernării, subiect care, inițial, era un domeniu predilect statelor tip națiune.

Aspecte principale:

- organizațiile multilaterale, regionale și subregionale pot avea un rol important;
- organizațiile societății și rețelele transnaționale pot avea un rol mai important;
- activitățile de donații financiare au un rol și impact mai puternice;
- opiniile referitoare la noul context al noțiunii de suveranitate se confruntă cu părerile referitoare la datoria de a proteja interesele naționale;
- după 11 septembrie 2001, au apărut și s-au intensificat provocările la adresa multilateralismului și regionalismului.

Posibile surse de generare a conflictelor violente – avantajele globalizării în procesul de menținere a păcii:

- rolul organizărilor regionale și multilaterale în prevenirea, desfășurarea și luarea deciziilor referitoare la conflicte – importanța instrumentelor politice multilaterale și regionale;
- rolul organizațiilor societății civile și rețelelor transnaționale în prevenirea, desfășurarea și deciziile luate referitoare la conflicte;
- rolul donatorilor, finanțării în prevenirea, dar, la fel de bine, și în exacerbarea conflictelor;
- necesitatea de a întări capacitatea internă a guvernelor de a conduce, mai ales în *statele fragile*, necesitatea de a încuraja democratizarea și potențialul politic al globalizării pentru a ajuta de-a lungul acestui proces de întărire a capacității de guvernare democratică;
- noile doctrine de securitate și impactul lor asupra regulilor războiului, standardelor referitoare la drepturile fundamentale ale omului etc.;
- organizarea unor administrații transnaționale după încetarea conflictelor violente.

Globalizarea economică – creșterea integrării proceselor de producție globală, ca rezultat a sporirii comerțului și a fluxurilor financiare.

Aspecte principale:

- reformarea rolului și capacității de a face politică de către statele de tip națiuni, mai ales în sfera serviciilor publice;
- reformarea sistemelor financiare;
- reformarea standardelor de muncă și a sistemelor sociale;
- reformarea industriei naționale;
- reformarea capacității de management a resurselor naturale și a aspectelor referitoare la mediu, în general;
- creșterea potențialului prospectării economice pe o viață integrată la nivel mondial;
- creșterea potențialului de modernizare a statelor și de îmbunătățire a guvernării;
- creșterea potențialului de luptă împotriva sărăciei.

Posibile surse de generare a conflictelor violente – avantajele globalizării în procesul de menținere a păcii:

- instabilitate cauzată de crize financiare – noi arhitecturi financiare;
- instabilitate cauzată de deteriorarea serviciilor publice – aranjamente pentru alternative ale guvernării, la diferite nivele;
- instabilitate cauzată de deteriorarea standardelor de muncă și a asistenței sociale – strategii inedite economice și sociale;
- activitatea sectorului privat în zone de conflict – potențialul actorilor din sectorul privat de a asista cu management specific perioadei de conflict, rezoluții și prevenire; creșterea rolului sectorului privat comparativ cu cel al statului;
- rolul instituțiilor financiare internaționale și strategiile de adaptare structurală;
- managementul resurselor naturale și reglementarea fluxurilor de resurse, managementul referitor la mediu, în general;
- globalizarea economică și lupta împotriva sărăciei.

Globalizarea socială și culturală – creșterea mișcărilor de oameni, idei și modele culturale peste frontiere, deseori facilitate de revoluția tehnologică și Internet.

Aspecte principale:

- creșterea migrației, formarea diasporilor, o mai mare diversitate etnică;
- răspândirea altor fenomene cu conexiuni în fenomenul migraționist, cum ar fi HIV/SIDA;
- ciocnirea dintre valorile „vestice” și cele „tradiționale”, creșterea fundamentalismului;
- o relativă disoluție a societăților tradiționale.

Posibile surse de generare a conflictelor violente – avantajele globalizării în procesul de menținere a păcii:

- xenofobia – impactul asupra refugiaților și a altor persoane;
- rolul diasporei în conflictele violente de pretutindeni;
- rolul HIV/SIDA de a submina statele și sistemele sociale, precum și a sectoarelor de protecție;
- rolul potențial al autorităților tradiționale, interfață cu instituții „formale”.

Elementele principale ale procesului de globalizare ce influențează evoluția statelor lumii.

Pentru evaluarea gradului de globalizare din diverse țări, unul din indicii cei mai apreciați este cel realizat de A.T. Kearney – *Foreign Policy Globalization Index [3] care, pentru activitățile din 2002, a avut la bază o reprezentare a activităților din domeniile: comerț; finanțe; angajamente politice; tehnologia informațională; contacte personale.*

Aspectele luate în calcul, pentru stabilirea indexului de globalizare a unei țări, au fost :

- *Integrarea economică:* comerț; investiții străine directe; fluxurile de capital de portofoliu; veniturile din investiții;
- *Conexiunile tehnologice:* utilizatorii de Internet; gazdele de Internet; serverele securizate;
- *Contactul personal:* călătoriile și turismul internațional, traficul telefonic internațional; transferurile prin mandat și cele personale (transferurile de muncitori, compensații pentru angajați, alte transferuri de la persoană la persoană și cele neguvernamentale);
- *Angajamentul politic:* membru în organizațiile internaționale; contribuții cu personal și financiar pentru misiunile Consiliului de Securitate al ONU; ratificare a tratatelor internaționale; transferuri financiare interguvernamentale.

În anul 2002, procesul de globalizare a supraviețuit unei perioade de schimbări considerabile: alerte maxime pentru călătorii; întărirea măsurilor de securitate în aeroporturi; o grevă majoră în cel mai dinamic port din SUA; mai multe scandaluri ale unor importante corporații din țările dezvoltate; prăbușirea pieții financiare în Argentina; atacuri teroriste în țări precum Indonezia și Kenya. În ciuda tuturor aceste travalii, la sfârșitul anului 2002, lumea a fost mai integrată decât fusese anterior [4].

După atacul terorist din 11 septembrie 2001, unii analiști au prognozat [5] sfârșitul procesului de globalizare sub forma cunoscută de până atunci. Frontierele permissive, care au facilitat mișcarea fără precedent a banilor, bunurilor, persoanelor și ideilor, se preconizau că vor fi prevăzute cu „sârmă ghimpată” și numeroase puncte de control, determinând un blocaj

pentru comerț și călătorii. Pentru a ne formula un punct de vedere referitor la ce se întâmplă și ce se poate întâmpla în viitorul apropiat și cel mediu, avem nevoie de unele date și elemente concrete. Fără a deveni partizanii vreunui din tabere, putem sublinia că statisticile sunt interpretate în fel și chip, atât de adepții globalizării, cât și de cei anti-globalizare. Unii susțin că tragediile lumii contemporane există datorită faptului că globalizarea nu a atins toate meridianele globului, ceilalți cred că, de fapt, sunt efectele acestui proces, din ce în ce mai accelerat.

O serie de date statistice, majoritatea provenind din evaluările organismelor internaționale, pot defini efectele procesului de globalizare. De asemenea, putem aprecia că încă persistă situații dramatice, de neacceptat, pentru lumea de azi, în opinia noastră, acestea datorându-se în primul rând faptului că nu toate statele respectă același sistem de valori fundamentale și condițiile de aplicare a mecanismelor la nivel internațional, de exemplu, cum ar fi cele necesare pentru lansarea unor programe speciale de ajutorare. Poate fi vorba și de lipsa unor fonduri sau de necesitatea unei mai bune dirijări a fondurilor disponibile pe plan internațional, dar uneori și de dezinteres sau lipsa unor priorități. Dacă luăm în calcul ce s-a realizat și cum s-au promovat valorile fundamentale ale lumii democratice, nu putem să nu ne gândim la consecințele pozitive ale procesului de globalizare.

Accelerarea procesului de globalizare conduce la polarizarea în multe sfere de activitate ale lumii actuale, iar dualitatea acestui fenomen evidențiază conviețuirea unor situații de limite extreme:

- averea celor mai sărace 20 țări a scăzut, în ultimii 15-20 ani, de la 2,3% la 1,4% din averea mondială;
- țările în curs de dezvoltare dețin 22% din averea planetei și 80% din populația globului;
- în 1991, 85% din populația planetei primea 15% din venitul care îi era rezervat [6];
- din cei 6.000 milioane de oameni de pe planetă, 1.000 milioane dețin 80% din averea globului, în timp ce alte 1.000 milioane încearcă din greu să supraviețuiască cu mai puțin de 1 USD/zi;
- 800 milioane oameni sunt în permanență subnutriți, iar 4.000 milioane (75% din populația lumii) trăiesc în sărăcie;
- 2.000 milioane de oameni nu au acces la apă curată;
- 120 milioane de copii nu vor avea șansa de a merge la școală [7]; *The State of the World's Children 2000*, editat de UNICEF, menționa nivelul de 130 milioane copii, din care o mare parte sunt exploatați la muncă în condiții inumane;
- în 1975 erau 2 milioane de emigranți aflați în grija Înaltei Comisii ONU, iar în 1995 erau 27 de milioane;

- malaria provoacă moartea a 3 milioane persoane/an, din care majoritatea sunt copii [8], iar diareea ucide aproape 4 milioane copii/an [9];
- decesele anuale datorate fumatului, se ridică la 4 milioane persoane, OMS preconizând un nivel de 10 milioane decese în 2025, când vor fi 1.600 milioane fumători, față de 1.100 milioane fumători în anul 2003;
- în 2000, 11 milioane copii și-au pierdut unul sau ambii părinți datorită SIDA;
- acum un an erau evaluați 33 milioane oameni infectați cu HIV/SIDA, din care 11 milioane în Africa și 14 milioane decedate. [10]. În privința noilor îmbolnăviri, 90% provin din țările sărace, iar în 2004 sunt seropozitivi HIV peste 40 milioane persoane din țările în curs de dezvoltare, cu speranțe reduse de a primi tratamentul necesar [11];
- în următorii 25 de ani, populația globului va crește cu circa 2.000 milioane de oameni, din care doar 50 milioane (2,5%) vor fi în țările bogate [12];
- se preconizează ca în 2025 populația globului să atingă 8.000 milioane de persoane, față de 1.650 milioane persoane în anul 1900 [13];
- în următorii 25 de ani, 98% din populație va fi în țările sărace;
- în următorii 25 de ani, 5.000 milioane persoane vor trăi în zone urbane, de două ori mai mult decât în 1990;
- în 1950, doar New York și Londra erau evaluate drept megaorașe, cu cel puțin 8 milioane cetățeni, fiecare; în 1995 erau 23 megaorașe, din care 17 în țări în curs de dezvoltare; în 2015 se preconizează a fi 36 megaorașe, din care 23 în Asia;
- populația de peste 60 de ani își va dubla numărul în următorii 25 de ani, atingând 1.200 milioane persoane;
- aproape jumătate din populația globului are vârsta sub 25 de ani, iar 9 din 10 dintre acești tineri trăiesc în țările în curs de dezvoltare și 50% dintre ei vor avea nevoie de slujbe în următorii 10 ani; o mare parte dintre ei își vor părăsi țara în căutare de lucru [14];
- anual, între 0,8-0,9 milioane persoane sunt victime ale traficului ilegal de persoane, din care între 0,18-0,20 milioane persoane trec fraudulos frontiera SUA;
- 90% din poluare provine din arderea produselor petroliere, fiind afectate, prin acumulări toxice, solul, apa potabilă, lanțul natural al alimentației [15];

- unii economiști consideră că accelerarea procesului de globalizare este responsabilă de declinul, din 1975, cu circa 1/5 din plata muncitorilor americani, datorită condițiilor dezavantajoase rezultate din fluxul sporit de imigranți, mai ales a celor din India, Mexic și China, obișnuiți să fie plătiți cu 1 USD/zi de muncă [16];
- mai mult de 28 milioane de americani câștigă mai puțin de 9,04 USD/oră, aceștia reprezentând circa 25% din forța de muncă cuprinsă între 18 și 64 de ani, iar, dintre aceștia, circa 20% sunt născuți în alte țări, majoritatea în Mexic;
- mai mult de 34 milioane americani trăiesc sub pragul sărăciei, iar 0,3 milioane de veterani dorm în stradă în SUA [17];
- în SUA, albi sunt cu 125% mai mulți consumatori de marijuana, decât negrii, cu 181% mai mulți la consumul de cocaină, cu 431% mai mulți la consumul de inhalanți, cu 516% mai mulți la consumul de LSD; între arestații pentru droguri, negrii reprezintă 79%; în New York, aproape 50% dintre negrii cuprinși între 16-64 ani sunt șomeri;
- în anul 2000, liderii lumii, participanți la *Millenium Summit* în New York, promovau ideea ca, până în 2015, sărăcia mondială să fie redusă la jumătate. În anul 2004, raportul Băncii Mondiale sublinia că multe din scopurile propuse în acest sens nu vor fi atinse până în 2015 [18];
- averile primilor 358 de miliardari ai lumii (0,000007% din populația lumii) sunt egale cu veniturile cumulate ale celor mai săraci 2.300 milioane de oameni (45% din populația lumii) [19];
- sistemul financiar global asigură un transfer de 1.000.000 milioane USD/zi [20];
- după implementarea măsurilor stabilite în Runda Uruguay a WTO, economia SUA se aștepta să aducă un câștig de 100.000 milioane USD din comerțul exterior, pentru o piață de export care reprezintă 60% din economiile APEC [21]; în același context se aprecia că, printr-o reglementare mai bună, comerțul dintre SUA și UE se va putea ridica la peste 40.000 milioane USD;
- pentru un export al SUA la nivelul anului 2000, de circa 1.200.000 milioane USD, se aprecia că se asigură circa 16 milioane de locuri de muncă;
- unele din consecințele atacului terorist din 11 septembrie 2001, pentru SUA: mii de milioane USD pagube aduse orașului New York și Pentagonului; mii de milioane USD pierduți în sfera investițiilor și afacerilor; 1.000 milioane USD/lună pentru ducerea războiului împotriva terorismului; între 365.000 – 2.000.000

milioane USD alocați din bugetul de apărare doar pentru aspectele antiteroriste; [22]

- investițiile străine directe au scăzut în 2001 cu 40%, în anul 2002, au mai scăzut cu 21% la nivel global, ajungând la 651.000 milioane USD, cel mai scăzut nivel din ultimii 5 ani [23]. Circa 50% din declin a afectat SUA și Marea Britanie, pe lângă acestea fiind lovite încă alte 108 națiuni, peste 50% din țările lumii;
- în 2002, alocarea de resurse pentru procesul de menținere a păcii s-a caracterizat prin: Consiliul de Securitate al ONU a avut fonduri și personal de 4 ori mai mult decât în 1998; 89 de țări au contribuit cu 39.000 persoane pentru 15 misiuni în întreaga lume;
- în 2002, peste 130 milioane de noi utilizatori ai Internetului s-au adăugat celor vechi, depășindu-se nivelul de 620 milioane utilizatori, adică circa 9,9% din populația globului, față de anul 2001, când la Internet era conectată 8,1% din populația globului;
- în cadrul Conferinței ONU pentru Comerț și Dezvoltare s-a estimat că, în acest ritm, în următorii 5 ani, mai mult de jumătate din utilizatorii de Internet se vor afla în țările de dezvoltare;
- în 2002, s-au conectat 3,3 milioane noi *host* (calculatoare legate permanent la *www*, gazde pentru diverse site-uri), din care 90% în țările dezvoltate;
- în 2002, traficul telefonic internațional a crescut de la 9.000 milioane de minute, la 135.000 milioane minute, revenind o medie de 21 de minute/persoană/an 2002;
- în 2002, eveniment remarcabil, media pentru abonații de telefoane mobile, 18,98/100 locuitori, a depășit-o pe cea la telefoanele fixe – 17,95/100 locuitori [24];
- în 2002, comunitatea mondială a imigranților a trimis acasă aproape 80.000 milioane USD;
- în prezent, țările dezvoltate cheltuiesc circa 900.000 milioane USD pentru apărare, în timp ce asigură ajutoare de circa 50.000 milioane USD pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare [25], ultimele pierzând anual circa 100 miliarde USD/an, datorită barierei comerciale din țările dezvoltate – conform Băncii Mondiale [26];
- în 2002, ISD în țările în curs de dezvoltare s-au ridicat la 100.000 milioane USD [27].

Din anul 2002, s-a schimbat abordarea subiectului referitor la globalizare, punându-se accent pe promovarea aspectelor pozitive ale fenomenului, care să estompeze confruntarea de idei, referitoare la extinderea geografică a procesului de globalizare, idei percepute negativ de unii dintre cei care sunt potențiale *șinte* ale procesului de globalizare. Astfel,

de la simpla redare a unor probleme referitoare la: veniturile inegale, salariile, protecția mediului, corupția, lipsa libertății politice, s-a trecut la focalizarea pe aspectele pozitive și progresiste, specifice națiunilor globalizate: susținerea și generalizarea egalității; cea mai robustă politică de protecție a resurselor naturale; cele mai cuprinzătoare sisteme politice; cel mai scăzut nivel al corupției; cea mai mare speranță de viață; cel mai sănătos stil de viață; unde drepturile femeilor legate de aspectele sociale, educaționale, economice sunt cele mai avansate.

Ca elemente de susținere a procesului de globalizare, pe lângă avantajele evidente tehnologice, de comunicare, de acces la informații, de libertate de mișcare, sunt menționate și evoluțiile pozitive din unele țări, precum cele din Asia, pentru care PIB/ locuitor a crescut de 3,25 ori între 1980 – 2000, în timp ce în țările Americii Latine sau Africii, creșterea a fost mult mai mică. Astfel, este evident că nu soluții economice, sociale, politice adoptate de fiecare țară în parte au influențat evoluțiile pozitive sau nefavorabile.

Țările din clasamentul celor 62 națiuni globalizate dețin 96% din totalul PIB-urilor din lume și 84% din populația globului [28]. Ultimele 10 țări (Iran, India, Egipt, Indonezia, Venezuela, China, Bangladesh, Turcia, Kenya, Brazilia) din clasamentul indexului de globalizare pentru anul 2002, însumează mai mult de 59% din populația globului. Câteva dintre aceste națiuni au probleme de aceeași natură, care le fac extrem de vulnerabile la șocurile externe: dependența de exportul de petrol (Iran, Venezuela), sectoare agricole importante (Brazilia, India, China), corupția care descurajează investițiile străine și turismul (Venezuela, Bangladesh, Indonezia).

Mișcările anti-globalizare sunt foarte diverse. Sunt implicate în astfel de activități ONG-uri, sindicate, grupări de agricultori. Sunt organizate forumuri și așa-zise adunări spontane.

Una dintre cele mai importante evoluții a fost în anul 2002, la forumul social anti-globalizare de la Porto Alegre (Brazilia), când au fost emise propuneri referitoare la: frânarea mișcării libere a capitalului prin *Taxa Tobin* [29], taxa pe ISD intrate, desființarea paradisurilor fiscale, toate în cadrul unei mișcări de globalizare nonliberate. Practic, un altfel de globalizare, printr-un sistem mondial în care puterea să aparțină cetățenilor, iar normele internaționale să fie definite de alte organisme internaționale, cum ar fi Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și Organizația Mondială a Sănătății (OMS), profilate pe respectarea și promovarea drepturilor fundamentale ale omului.

Una dintre cele mai criticate instituții din punct de vedere al mișcării anti-globalizare este OMS/WTO, organizația fiind acuzată că este

apărătorul trusturilor multinaționale. Sunt chiar solicitări de desființare a acesteia, sau de reorganizare a ei, pentru a se putea proteja domeniile a căror gestiune iese din logica pur comercială, așa cum este agricultura.

Critici sunt aduse și FMI, inclusiv de personalități ale lumii economice, cum ar fi Joseph Stiglitz [30], care afirmă că gestionarea crizelor economice în țările în curs de dezvoltare a fost dezastruoasă, întrucât FMI oferea soluții tip neadaptate condițiilor specifice dintr-o anumită țară. [31].

Dr. Kamal Hassan [32] preciza de curând că cei din Sud sunt suspicioși, cred că procesul de globalizare poate fi o camuflare pentru o dominare a Nordului asupra Sudului, din punct de vedere economic, politic și cultural, iar Sudul nu poate face față acestei concurențe. Respectivul recunoaște avantajele globalizării: creșterea clasei de mijloc datorită ISD și comerțului mondial; răspândirea mult mai ușoară a cunoștințelor datorită revoluției tehnologice și ieftinirii comunicațiilor; evoluția pozitivă față de respectarea drepturilor fundamentale ale omului și în privința emancipării femeii. Totuși, în opinia sa, aspectele negative sunt mai numeroase: degradarea mediului; haosul creat de noile diferențe economice; mărirea decalajului dintre bogați și săraci; creșterea consumului ca mod de a fi; schimbarea educației tradiționale și alunecarea culturii țărilor în curs de dezvoltare spre cultura tip *Vest*. Chiar dacă IT facilitează difuzarea datelor și cunoștințelor, în opinia sa, multe dintre informații sunt nefolositoare și promovează un mediu trivial. Acestea consideră că sistemul mondial este injust, întrucât țările puternice urmăresc să păstreze monopolul în tehnologie, comerț, media, armament și valorifică procesul globalizării în propriul interes. A fost citat și Dr. Mahathir Muhammad, fost lider malayezian, care a promovat ideea că globalizarea este o religie care nu tolerează erezia și este o ideologie prin care se caută distrugerea Sudului/Lumii a treia. Din punct de vedere al mediului musulman, Dr. Kamal consideră că globalizarea a făcut să crească mediocritatea, stilul de viață ostentativ, slăbind fibra morală a societății musulmane. El propune chiar o strategie care să fie adoptată de musulmani: să fie conținut de calitate; să nu fie obsedați de cantitate; să iubească cunoașterea și să o caute în toate locurile posibile; să renunțe la cultura pop și să adore eroii și personalitățile; să învețe să respecte ceea ce este, într-adevăr, mare și, astfel, se vor naște din rândurile lor adevărați conducători. Acesta consideră că musulmanii, ca indivizi și națiuni, trebuie să crească atotcuprinzători, să înțeleagă importanța efortului și valoarea timpului, să exploreze lumea și să înțeleagă tot ceea ce este resursă și cunoștințe. Profesorul Khushid Ahmad [33] a concluzionat creșterea pericolelor aduse prin globalizare umanității. Ahmad afirmă că musulmanii și religia islamică sunt universali și globali, prin definiție, astfel că fenomenul globalizării nu este nou pentru ei și că

lumea musulmană va valorifica ocaziile pentru a se dezvolta și a da răspunsuri creative, inovatoare și pro-active la provocările aduse de procesul globalizării și că vor contribui la realizarea unei noi și juste ordini în lume.

Profesorul Khushid a menționat că globalizarea trebuie analizată ținând cont de scopul, răspândirea, viteza și stilul său. Analizând actualul stadiu al globalizării, fără emoții, consideră că lumea, în general, și musulmanii, în particular, trebuie să-și stabilească o strategie bine gândită pentru a face față provocărilor globalizării.

Examinarea argumentelor pro și contra globalizare reliefează că principiile propuse, susținute de ambele părți, trebuie evaluate din perspectiva fiecărei țări, datorită dualității procesului de globalizare - ce este util pentru o țară, poate fi periculos pentru altele.

Se poate aprecia că, datorită revoluției tehnologice și a penetrării ei în viața de zi cu zi, nu numai că procesul de globalizare este ireversibil [34], dar devine din ce în ce mai accelerat, chiar dacă nu permanent în ansamblul ei, rata accelerării maxime trecând alternativ de la un domeniu la altul.

Cele mai importante schimbări în domeniile specifice procesului de globalizare, și pentru care se preconizează o accelerare în viitor, sunt [35]: incorporarea unor măsuri pentru fluxurile comerciale și cele financiare; mișcările persoanelor peste granițe; traficul internațional telefonic; utilizarea Internetului; participarea la operațiunile de menținere a păcii.

Pentru prima parte a acestui secol trebuie avut în vedere că economia mondială va fi influențată de factori pe termen lung, care nu depind în totalitate de puterea și voința statelor, cele mai importante efecte negative fiind asupra evoluției condițiilor de mediu.

Dintre factorii care frânează procesul globalizării, amintim:

- marile decalaje economice și sociale, care separă vestul de est și nordul de sud;
- agresiunea informațională, desfășurată între diverși actori ai lumii internaționale, în scopul obținerii de interese și avantaje individuale;
- lupta pentru resurse și redistribuire a accesului și controlului acestora;
- frica pierderii identității culturale și naționale;
- înțelegerea eronată a fenomenului globalizării, prin prisma posibilității pierderii protecției sociale asigurate de statele-națiuni.

Demersul către o lume multipolară este de lungă durată. Comunitatea internațională se va restructura profund în perioada următoare, prin procesele duale ale integrării și regionalizării. Globalizarea reduce posibilitatea unor războaie între marile puteri, însă acestea și aliații lor se vor confrunta cu riscuri asimetrice deosebit de periculoase, printre care:

terorismul internațional; proliferarea programelor pentru tehnologii și servicii necesare producerii și diseminării necontrolate a armelor de distrugere în masă; crize locale de natură etnică sau religioasă; crearea unor dezechilibre militare zonale; *proliferarea crimei organizate transfrontaliere*; discriminări sau incompatibilități interstatale în diverse domenii – economic, militar; dezechilibre ecologice; migrații ale unor populații.

În condițiile diminuării resurselor naturale și creșterii demografice accelerate neuniforme, controlul resurselor va determina riscul apariției unor conflicte interstatale sau regionale. Totuși, după 11 septembrie 2001, lumile bogăților și ale săracilor sunt mai interconectate, prin legături economice, comerț, migrație, schimbări climaterice, boli, droguri, conflicte și, mai ales, terorism. Dar problema tuturor este combaterea sărăciei, generatoare a tot ce este mai rău și care stă la baza multora din fenomenele negative ale lumii actuale, inclusiv acțiunile crimei organizate transfrontaliere.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, *Altered States – Globalization, Sovereignty, and Governance*, ISBN 0-88936-917-8, 27.04.2003
2. Gerd SCHÖNWÄLDER, *Globalization, Violent Conflict, and Peacebuilding, A Concept Note on Future Programming Possibilities*, martie 2003
3. <http://www.foreignpolicy.com/story/files/story2493.php>, A.T. KEARNEY, *Measuring Globalisation: Economic Reversals, Forward Momentum, foreign policy Globalization Index*, 2004
4. Ibidem.
5. Ibidem.
6. GUILLOCHON Bernard, **Globalizarea: o singură planetă, proiecte divergente**, Editura „Enciclopedia RAO”, București, 2003, p. 71
7. <http://www.iht.com/articles/516668.htm>, James WOLFENSOHN, *The growing threat of global poverty*, articol în International Herald Tribune – Paris, Franța, referitor la întâlnirea internațională a miniștrilor de finanțe și responsabili Băncii Mondiale și ai Fondului Monetar Internațional la Washington, 23.04.2004.
8. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, op. cit.
9. <http://www.counterpunch.org/mckinney04232004.html>, Cynthia MCKINNEY, *The Perils of Globalization*, Counter Punch – Petrolia, CA, USA, 23.04.2004.
10. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, op. cit.
11. James WOLFENSOHN, art.cit.
12. Ibidem.
13. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, op.cit.
14. James WOLFENSOHN, art. cit.
15. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, op. cit.
16. http://biz.yahoo.com/prnews/040528/dcf031_1.htm, *Federation for American Immigration Reform, Unchecked Immigration a Key Factor in Keeping*

America's Working Poor'Poor, According to Business Week, Yahoo News – USA, 28.05.2004

17. Cynthia MCKINNEY, op. cit.
18. James WOLFENSOHN, art. cit.
19. ***, Raportul de Dezvoltare Umană prezentat la ONU în anul 2000
20. William J. Hartman, *Globalization and Asymmetrical Warfare*, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002
21. ***, *A National Security Strategy for A new Century*, White House, Washington DC, SUA, mai 1997
22. William J. HARTMAN, op. cit.
23. A.T. KEARNEY, op. cit.
24. Ibidem.
25. James WOLFENSOHN, art. cit.
26. <http://www.foreignpolicy.com>, *Ranking the Rich 2004*, Foreign Policy and the Center for Global Development, mai/iunie 2003
27. A.T. KEARNEY, op. cit.
28. Ibidem.
29. Taxă propusă în 1912 de economistul american James Tobin, pentru prevenirea crizelor de schimb. Tobin a fost laureat al premiului Nobel pentru economie în 1981
30. Joseph Stiglitz a primit premiul Nobel pentru economie în anul 2001, economist șef al Băncii Mondiale între 1997 – 2000
31. Bernard GUILLOCHON, op. cit.
32. <http://aljazeera.info/Opinion.htm>, Kamal HASSAN, *Challenges of it Globalisation*, Aljazeera.info, Islamabad, 05.06.2004, referitor la prezentarea făcută de Dr. Kamal Hassan, Rector ai the International Islamic University Malaysia, during his lecture „Muslim World and Challenges of Globalization” at the Institute of Policy Studies, Islamabad, 2004
33. Profesorul Khurshid a prezidat la seminarul „Muslim World and Challenges of Globalization” de la the Institute of Policy Studies, Islamabad, 2004
34. William J. HARTMAN, op. cit.
35. A.T. KEARNEY, op. cit.

DINAMICA MODALITĂȚILOR DE MANIFESTARE A GLOBALIZĂRII

*Maior Ovidiu POP**

The main consequence of globalization and integration is the new world security architecture which will be changed to a great extent both structurally and especially strategically as well as conceptually. On the one hand, these changes will have to settle the major problem of differences between the developed countries considered first hand military forces and those less developed whose military potential is reduced in carrying out the neglected security act.

Globalizarea, „la fel ca și integrarea, este un proces obiectiv al dezvoltării lumii actuale, unul din conceptele folosite cel mai frecvent în mediile politice, economice și academice. Deși este un concept la modă, care ține capul de afiș al tuturor analizelor, al conferințelor și al congreselor desfășurate la cel mai înalt nivel, uneori este utilizat cu o oarecare superficialitate, ceea ce denotă faptul că încă fenomenul nu este suficient de cristalizat, ecuația propriu-zisă a fenomenului de globalizare conținând multiple necunoscute, scoțând la iveală multiple sfidări și tendințe care, dacă sunt scăpate de sub controlul rațional și participativ, pot duce la o ordine/dezordine mondială imprevizibilă, în care nu pot fi anticipați câștigătorii și perdanții.

Principala consecință a globalizării și integrării o reprezintă noua arhitectură de securitate a lumii, care va cunoaște profunde mutații, atât structurale cât mai ales, conceptuale și strategice, mutații care, pe de o parte, vor trebui să rezolve marea problemă a decalajelor între țările dezvoltate, considerate puteri militare de primă mărime și cele mai puțin dezvoltate al căror potențial militar este redus în contribuția lor în înfăptuirea actului global de securitate.

Principalele domenii de manifestare a procesului de globalizare sunt: economia; comerțul; comunicațiile; finanțele; mass-media; piața forței de muncă; transporturile.

Dimensiunea economică a globalizării este forța polarizatoare a celor mai mari interese, a celor mai profitabile și tentante rezultate care

* Doctorand, Batalionul 30 Vânători de Munte

antrenează unele dintre cele mai importante interese ale actorilor globalizării. Evidențiem faptul că rezolvarea cât mai multor probleme economice va determina și modelarea mai ușoară a celorlalte aspecte ale globalizării.

Economiile naționale s-au transformat în elementele unui sistem economic, în care companiile multinaționale sunt principalii factori. Economiile naționale devin din ce în ce mai interdependente. Interesele economice și cele de securitate națională sunt interdependente pentru un stat și numai împreună determină prosperitatea cetățenilor aceluia stat. Economia națională conferă unui stat puterea și autoritatea necesare pentru a-și promova valorile naționale, diplomația și pentru a nu genera rivalități de sorginte militară. O economie națională sănătoasă generează piețe, atât interne, cât și externe, care conferă oportunități pentru cetățenii aceluia stat – ca forță de muncă, cât și pentru firmele naționale sau internaționale. Viitorul unei economii naționale depinde de gradul de integrare și de valorificare a oportunităților globale ale afacerilor. Fiecare economie națională trebuie să dispună de cât mai multe elemente de presemnalizare a crizelor specifice și de resursele necesare pentru depășirea unor perioade nefaste din punct de vedere economic. O economie lipsită de soliditate face ca statul să devină mai vulnerabil în fața unor amenințări diverse și forțe destabilizatoare.

Economia globală s-a creat prin realizarea unei interdependențe a economiilor statelor, în care piețele depind unele de altele, devin emergente și nu mai pot fi protejate în totalitate prin intervenția statelor proprii. Prin eliminarea izolării unor economii naționale și integrarea lor pe plan internațional se diminuează posibilitățile de apariție a unor crize financiare majore. Accelerarea procesului de globalizare a determinat o explozie a producției internaționale și a tranzacțiilor financiare în cadrul pieței libere a sistemului capitalist [1] răspândit pe tot mapamondul. În particular, trebuie amintit că fracturile în răspândirea prosperității au determinat fenomenul migraționist, dinspre țările cu o economie mai puțin dezvoltată, spre cele cu economii consolidate. Sensul este inversat [2] în situațiile în care sunt periclitate, amenințate resursele naturale vitale, interne sau externe, ceea ce determină că țările industrializate să intervină într-un fel sau altul asupra economiilor țărilor din lumea a doua sau a treia.

Creșterea spectaculoasă a comerțului [3] și a fluxurilor [4] investiționale au determinat globalizarea economică, prin integrarea din ce în ce mai puternică a procesului de producție.

În cadrul accelerării procesului de globalizare, comerțul internațional se înfăptuiește cu un capitol în totalitate extrateritorial.

Comerțul mondial crește mai repede decât producția. Comerțul reliefează dualitatea procesului de globalizare: schimburile comerciale se

dezvoltă pe plan internațional, dar se intensifică și în plan regional. Țările Europei occidentale[5] exportă 2/3 din mărfurile sale în aceeași zonă geografică. Exportul SUA și Canada este destinat în proporție de 60% țărilor din America de Nord și UE, iar jumătate din exportul țărilor din Asia de Sud-Est și China, care reprezintă 25% din comerțul mondial, este destinat tot țărilor din Asia.

Tendința de scădere a taxelor vamale este evidentă, ca urmare a acordurilor sub egida General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) sau a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC). Totuși, există bariere vamale în agricultură, textile, confecții, siderurgie. Protecția față de importuri se face și prin noi modalități mai puțin vizibile de restricții nontarifare: cote, autorizații administrative, norme sanitare, norme tehnice, acorduri de comercializare ordonate, restricții voluntare la export.

Progresul tehnologic accelerat este, în general, determinat de țările superdezvoltate tehnologice din lumea occidentală. Chiar dacă rețeaua globală de comunicații acționează selectiv în prezent, revoluția tehnologică a permis **comunicațiilor globale** să promoveze circulația rapidă a informației în toate domeniile de activitate, existând șansa valorificării ei la diverse nivele.

O altă consecință a revoluției tehnologice este scăderea costurilor legate de comunicațiile internaționale [6], dezvoltând această facilitate nu numai pentru instituțiile oficiale, ci și pentru oamenii de afaceri, ONG-uri și publicul larg. Pasul următor s-a făcut în creșterea avantajelor în procesarea și valorificarea datelor de către noii actori ai vieții internaționale, datorită organizării lor preponderent în rețele orizontale, în timp ce structurile administrative birocratice au păstrat în funcționarea lor organizarea ierarhică, pe verticală.

Creșterea accesului la Internet în țările dezvoltate a fost valorificată în special de tineri. Accesul la comunicații, într-un sens real – la viitor, este îngădit de geografie, gen, venit și limbă. În fapt, o jumătate din umanitate nu a vorbit vreodată la telefon. Cu unele investiții relativ modeste și prin renunțarea la anumite limitări administrative, s-ar putea permite un acces mai larg al populației la lumea world wide web (www, în traducere: rețeaua largă la nivel mondial), la telefonie celulară sau la televiziunea prin satelit. Să nu uităm de beneficiile învățământului la distanță, care este practic, de exemplu, din Estonia, până în India, remarcabil fiind că în Estonia există o medie mai mare de computere pe locuitor decât în Franța sau Italia. Economii sărace pot avea acces la sistemele de comunicații prin satelit sau celular, renunțând la vechile tehnologii bazate pe stâlpi și cabluri. Conform UNPD [7], pentru a trimite un document de 40 pagini din Madagascar în Côte d'Ivoire poți plăti: 75 USD pentru curierat, destinația fiind atinsă după

5 zile (7200 minute); 45 USD și 30 minute (0,02 zile), prin fax; maxim 0,2 USD și 2 minute (0,0014 zile), prin e-mail.

Chiar [8] și firmele mai mici pot face afaceri în străinătate în modalități nemaiîntâlnite până la apariția Internetului și tehnologiilor asociate, cum ar fi cele care fac traduceri automate. Dar există mult mai multe afaceri globale, nu numai prin punerea pe web a firmei pentru a fi accesibilă în întreaga lume. Multe firme susțin că afacerile lor au succes la nivelul operațiunilor globale și că vor să-și crească eforturile pentru a valorifica și mai bine oportunitățile noilor, și în creștere, piețe economice.

Internetul duce la un nou tip de polarizare și inechitate, tip plugged-in și unplugged, legată de acces și utilizare.

Spre exemplu [9], în Asia de Sud trăiește 20% din populația globului, însă doar un procent dintre aceștia au acces la Internet. Chiar și așa, cu noile tehnologii și costuri reduse, există zone, cum ar fi cele rurale din Africa, unde accesul este îngădit de raritatea serviciilor telefonice, ca să nu mai vorbim de cei care nu știu să citească sau să socotească. De aceea, strategiile pentru o educație de bază, dezvoltare economică și răspândirea constantă a comunicațiilor trebuie să determine colaborarea guvernelor cu ONG-urile, industria și organizațiile internaționale, astfel încât să fie împărtășite tuturor evoluțiile pozitive datorate procesului de globalizare. De exemplu, în Bangladesh și Mauritius guvernele au eliminat taxele legate de utilizarea computerelor, tocmai pentru a permite sporirea numărului de posesori și utilizatori. Sunt reforme ușor de înfăptuit, mai ales că presupun costuri reduse, însă efectele și realizările sunt importante, mai ales dacă reformele vor fi susținute în continuare. De asemenea, se poate considera că folosirea unor comunicații globale mai rapide și mai ieftine va determina populațiile să fie mai atente la performanțele guvernelor, în comparație cu ale altora, poate mai puțin tolerante la eșecuri, lucru nelipsit de importanță, dacă se consideră drept obiectiv buna guvernare.

Din păcate, inclusiv tehnologiile cele mai periculoase, din punct de vedere distructiv [10], sub forma armelor acumulate în timpul Războiului Rece, au proliferat pe piață, determinând și influențând unele crize regionale.

Influențele accelerării globalizării în domeniul **finanțelor** sunt reprezentate și de evoluția investițiilor străine directe (ISD), care reprezintă exportul de capital într-o țară străină. ISD sunt cruciale pentru dezvoltarea economică, export, oportunitățile de angajare și competitivitate între țările care atrag asemenea fluxuri financiare. ISD reflectă, de asemenea, curente politice, legalitatea și deschiderea periodică, promovând și inovațiile tehnologice.

Între 1980-1989, fluxurile de capital au crescut de peste 10 ori [11], valoarea capitalului întreprinderilor străine din produsul intern brut (PIB) mondial evoluând de la 5% la 15%. Cei mai importanți investitori se găsesc în SUA, UE și Japonia, care, în 1990 dețineau 90% din stocul mondial al activelor plasate în străinătate, iar, din acestea, 2/3 se găsesc în țările dezvoltate economic. Accelerarea procesului globalizării este evidentă, având în vedere că între 1950-1970, volumul ISD a crescut doar de 6 ori.

În ultimii 10-15 ani se observă totuși unele mutații în fluxurile de capital, apărând noi țări de interes pentru ISD: China care, în 2004, atrăgea 31% din fluxul global al ISD; Brazilia, cu 28%; America Latină și Caraibe, pentru care fluxul ISD a crescut de 10 ori în perioada 1990-2004; țările Europei Centrale și Orientale, unde volumul ISD a crescut de 13 ori între 1991 – 2004.

Globalizarea financiară a fost influențată de cei „3D”: Dereglementare, Decompartimentare, Descentralizare – adică, suprimarea unor bariere juridice, mai buna comunicare între piețele financiare și eliminarea băncilor ca intermediari în avantajul dezvoltării burselor și apariției unor noi instrumente financiare (options, futures, swaps). Din 1985, s-a ajuns de la tranzacții financiare de 200.000 milioane USD/zi, la 1.400.000 milioane USD/zi, în 2000, adică 9/10 din toate rezervele de schimb ale băncilor [12]. În ultimii 50 de ani, prin accelerarea procesului economic globalizat, au fost dezvoltate, pe întregul mapamond, piețele financiare tip future [13], economia fictivă, preconizată pentru viitor (future, în engleză), fiind superioară cu mult în tranzacții economiei reale, a prezentului. Există în lume peste 100 future exchanges, aproape 60 activând în Europa și SUA, celelalte fiind înființate în 40 de țări, volumul tranzacțiilor crescând cu 10% în ultimii 15%. Aceste piețe future sunt caracterizate de: efectul pozitiv al stabilizării creșterii economiei naționale; formarea în premieră în această sferă financiară, a trei structuri de prețuri - CBOT pentru produsele agricole, LME (London Metal Exchange) pentru metalele neferoase, LIFFE (London International Financial Futures Exchange) pentru derivatele financiare; competiția strânsă între aceste piețe pe plan mondial, întrucât marile companii pot chiar promova, on-line, planuri economice pe diverse termene, pentru prețurile a numeroase produse; efectele dezvoltării lor pe plan mondial au devenit din ce în ce mai evidente.

Mass-media – datorită televiziunii [14], presei, Internetului, călătorilor în străinătate, rețelelor de ONG-uri, suntem bombardati zilnic cu noutăți din toată lumea, de cele mai multe ori fiind promovate conflictele, dezastrile, accidentele grave și prinderea infractorilor. Adesea, asimilăm aceste știri ca și cum ar face parte din viața noastră, fiind preluate și

discutate în familii, la locul de muncă, între prieteni. Procesul globalizării a produs și accentuat unele efecte asupra media:

- media s-a transformat [15] în una din principalele entități care influențează mediul internațional;
- managementul în media a devenit deosebit de complex și de dificil, datorită constrângerilor multiple, de la necesitatea de a obține profit (companii ca CNN, Fox News și BBC există doar pentru acest motiv. Ele nu lucrează și nu sunt controlate de guvernanți. Ele vor relata o știre numai dacă vor fi convinse că așa trebuie);
- există permanent încercări ale guvernelor de a-și promova obiectivele naționale sau chiar de a controla media;
- media, prin acțiunile sale, influențează din ce în ce mai mult reacțiile guvernamentale;
- demasificarea audienței, datorită revoluției tehnologice în comunicații, cu accent pe Internet, care permite fiecărui individ să-și personalizeze știrile pe care să le primească;
- Internetul oferă posibilități practice ca orice persoană să fie un potențial producător de știri la o scară globală;
- media asigură legătura dintre localizați – globali. Ultima categorie se manifestă din locuri deosebite, adevărate paradisuri pentru cei care urmăresc, mai ales, emisiunile televizate, în general localizații.

Accelerarea procesului de globalizare determină și consecința răspândirii peste frontiere a conceptului de respectare a drepturilor omului, penetrează sferele guvernelor democratice și reformulează diverse concepte, de la cele referitoare la drepturile omului, până la cel de suveranitate și autonomie. Populația poate observa la televizor abuzurile referitoare la nerespectarea drepturilor omului și în rândurile ei se nasc și se dezvoltă dorința de organizare în cadrul unor ONG-uri transfrontaliere. Așa s-au născut și se dezvoltă experiența oamenilor referitoare la rolul corporațiilor, legalitate, economie, securitatea persoanei, democrație, buna guvernare. În cadrul acestui proces, bineînțeles, mult mai complex, dar influențat indiscutabil de media, are loc chiar și reformularea conținutului conceptului de interes național.

Chiar dacă se ghidează după principiul **calificare înaltă – preț ridicat, forță de muncă** ieftină reprezintă un avantaj pentru statele care o dețin, întrucât atrage ISD. De aceea, o parte a producției se mută din țările mai dezvoltate, diminuând oferta locurilor de muncă. În același timp, o parte a forței de muncă ieftine migrează spre țările bogate, oferind posibilitatea producătorilor de a folosi, mai ales în producția de confecții, alimentație publică, agricultură și acele servicii a căror slujbe nu sunt căutate de autohtoni. Dacă intrarea în țară este ilegală, uneori, imigranții sunt preferați

autohtonilor, întrucât salariile oferite sunt mult mai mici, ceea ce poate produce unele tensiuni în plan social, amplificate uneori și de capacitatea redusă a imigranților de a se adapta la condițiile sociale, culturale din țară-țintă/gazdă.

Forța de muncă salarială și cea din agricultură sunt cele mai expuse deschiderii unei economii naționale. Apar specializări și mutații ale producției, care determină reasezări de prețuri și respecializări ale forței de muncă, ceea ce presupune variații ale veniturilor salariale sau chiar impunerea unor migrații ale forței de muncă sau acceptarea unor soluții de protecție socială, până la apariția altor condiții economice locale favorabile. În acest context apare și situația existenței unui loc de muncă principal și a unor job-uri secundare, suplimente de venit salarial, oficial sau neoficial.

Dualitatea procesului de globalizare apare și din situația forței de muncă slab calificate din țările avansate tehnologic, periclitată de importurile din țările cu forță de muncă ieftină și îngustarea locurilor de muncă datorită revoluției tehnico-științifice. Întrepătrunderea sistemelor de producție se manifestă printr-o concurență crescută pe piețe și o mobilitate internațională mai mare a factorilor de producție (capital, forță de muncă), producția globală înfăptuindu-se în principal cu un capital parțial extrateritorial.

În contextul accelerării procesului de globalizare, **transporturile și tehnologia informațiilor** reprezintă cei doi piloni de bază ai unui capitalism modern [17] care susțin, la nivelul întregului glob, o economie mondială din ce în ce mai complexă.

Călătoria și transporturile au făcut, la rândul lor, obiectul schimbărilor rapide și radicale datorate globalizării. Ca și în situația altor factori ai globalizării, transporturile, pe lângă diversitatea și calitatea dobândite, au preluat inclusiv valența virtuală datorită utilizării la scară cât mai mare a Internetului, utilizatorii vizitând locurile de interes, prezentate și valorificate virtual, de rata mare a dezvoltării. Forța de muncă ieftină și competiția mondială susțin scăderea prețurilor pe piață și creșterea posibilităților globale de a folosi tehnologiile sofisticate pentru diverse scopuri chiar și de statele sau actorii non-statali ce dețin posibilități financiare mai reduse.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. William J. HARTMAN, *Globalization and Asymmetrical Warfare*, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002

2. Thomas T. HANSEN, Andreas MULLER, Guillermo Hernandez VERA, *Evolution of NATO in the Postcold War Era*, Studiu în cadrul Departamentului de Cercetare al Colegiului de Comandă și Stat Major Aero, SUA, 1997

3. Gerd SCHÖNWÄLDER, *Globalization, Violent Conflict, and Peacebuilding*, A Concept Note on Future Programming Possibilities, martie 2003

4. Guillochon BERNARD, **Globalizarea: o singură planetă, proiecte divergente**, Editura „Enciclopedia Rao”, București, 2003, p. 10

5. Thomas T. HANSEN, Andreas MULLER, Guillermo Hernandez VERA, *op. cit.*

6. Ofgang H. REINICKE și Francis DENG, cu Jan Martin WITTE, Thorsten BENNER, Beth WHITAKER și John GERSHMAN, *Critical Choices – The United Nations, Networks, and the Future of Global Governance*, IDRC, 2000

7. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, *Altered States – Globalization, Sovereignty, and Governance*, ISBN 0-88936-917-8, 27.04.2003

8. <http://www.optimizemag.com/article>, Bob VIOLINO, *The World Is Your Market*, Optimize Magazine – USA iunie 2004

9. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, *op. cit.*

10. Thomas T. HANSEN, Andreas MULLER, Guillermo Hernandez VERA, *op. cit.*

11. Guillochon Bernard, **op. cit.**

12. Ibidem.

13. http://en.ce.cn/Insight/t20040427_751437.shtml, *Future market in trend of economic globalization*, China Economic Net – Beijing, China, 07.06.2004

14. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, *op. cit.*

15. William J. HARTMAN, *op. cit.*

16. Ibidem.

17. Ibidem.

CONSIDERAȚII PRIVIND DEFINIREA CONCEPTELOR „SECURITATE” „SECURITATE MONDIALĂ – EUROPEANĂ – REGIONALĂ”

*Locotenent-colonel Gheorghe TĂTARU**

Security is a value for the human being and for his communities too. But security is one of these international concepts that get a different meaning in every historical period. The topic of global, continental and regional security was among the main problems humanity faced during the last period of the second millennium, when the national state acquired a central position in social life organization. It has the same position nowadays, when it tries to find new approaches to the nations' theory, which can satisfy the progress exigency imposed by the globalisation phenomenon.

A da o definiție unui termen nu este un lucru deosebit. Extraordinar este dacă aceasta este general acceptată printre teoreticieni. Departe de noi gândul că vom realiza așa ceva. Abordarea acestui subiect derivă din necesitatea clarificării a ceea ce înțelegem noi în momentul când folosim termenii securitate, securitate mondială – europeană – regională, deoarece lucrările de specialitate sunt, pe cât de numeroase, pe atât de diversificate în nuanțarea opiniilor. „Atunci când căutăm o bibliografie conceptuală adecvată despre securitate”, observa profesorul Barry Buzan, constatăm că „nu există o școală de gândire coerentă”¹.

„Securitas”, „securitatis” sunt cuvintele latine în care își are originea termenul actual „securitate”. Raportat la o unitate de bază, care, în cazul civilizației umane, este reprezentată de individ, acesta exprimă lipsa unei primejdii, dar și o stare de calm și pace. Se observă, astfel, că, încă de la prima treaptă a cercetării acestui termen, lucrurile nu sunt foarte clare, deoarece, dacă lipsa unei primejdii poate fi înțeleasă mai ușor, nu așa stau lucrurile în cazul stării de calm și pace. Nenumărate sunt condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a da unui individ această stare și numai unele din caracteristicile umane și calitățile memoriei – precum uitarea –, îl ajută pe om să trăiască senzația stării de pace și calm. Dacă încă de la nivelul

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare

¹ Barry BUZAN – **Popoarele, statele și teama – o agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece**, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 15.

„individ” lucrurile se complică și sunt numeroase studii care lasă destul loc noilor cercetări, în ceea ce privește securitatea colectivă va exista o permanentă controversă conceptuală, deoarece aceasta va fi abordată și interpretată în funcție de interesele diferitelor forme de organizare a vieții social-umane. Astfel, în perioada istorică a statului monarhic, simbolul securității era conducătorul acestuia, în epoca noastră – cel al statului național – este națiunea, iar în viitor numai scurgerea timpului va aduce răspunsul la ce îi va urma.

De cele mai multe ori, în limbajul curent, termenul „securitate”, iar în lucrările de specialitate chiar conceptul „securitate”, are conotația de „protecție” a stării de securitate individuală sau colectivă. De aceea, precizăm că, în accepțiunea noastră, conceptul „securitate” înglobează atât întreaga paletă a problematicii teoretice legate de starea individuală și colectivă de pace și calm, cât și cea a factorilor care concură la asigurarea protecției împotriva amenințărilor la adresa acesteia. Securitatea reprezintă o valoare pentru om și implicit pentru colectivitățile în care acesta trăiește. Aspirația umană spre realizarea și păstrarea acestei valori își are geneza în instinctul de supraviețuire, specific oricărei forme de viață. Omul, ca ființă socială, s-a văzut nevoit să obiectivizeze această valoare, atât în plan spiritual, cât și în cel material, prin urmare, în idei și instituții. Astfel, securitatea, ca valoare a relațiilor umane, operează precum o exigență socială față de comportamentul individual și cel colectiv. Sistemele de organizare a vieții sociale se deosebesc sau se aseamănă și prin unghiul din care acestea abordează problematica securității. Totuși, în plan teoretic se observă o constantă, și anume că multe dintre lucrările de specialitate lasă să se înțeleagă că securitatea este o stare ce trebuie realizată pentru ca un stat sau un grup de state să poată acționa neîngrădit pentru promovarea intereselor proprii. Ușor de zis și greu de realizat acest deziderat optimist – și chiar foarte idealist mod de a privi lucrurile, în condițiile în care contradicția este cea care stă la baza evoluției. Altfel spus, de cele mai multe ori, ceea ce reprezintă securitate pentru o colectivitate înseamnă insecuritate pentru o alta. În majoritatea cazurilor, ideile teoretice privind securitatea – promovate de un stat sau grup de state –, servesc pentru a legitima acțiunile lor în lupta pentru cucerirea suportului material, a cărui mărime condiționează direct proporțional dezvoltarea. De asemenea, securitatea, ca valoare politică, servește drept criteriu în opțiunile de politică externă, iar acestea, la rândul lor, sunt decisive pentru organizarea vieții interne a societății. În consecință, securitatea, ca valoare politică, este permanent o sursă de tensiuni și conflicte, ce pot fi depășite prin redefiniri aduse conceptelor de securitate adoptate.

Tematica securității mondiale, continentale și regionale s-a aflat printre problemele principale cu care s-a confruntat umanitatea în ultima parte a mileniului doi, în care statul național a ocupat un loc central în organizarea vieții sociale. Același loc îl ocupă și în prezent, când se încearcă găsirea unei noi abordări a teoriei națiunilor, care să satisfacă exigențele progresului impus de fenomenul globalizării. Conceptul „securitate mondială” (numit și „securitate globală” sau „securitate internațională”), în lucrările de specialitate, definește acea stare a sistemului de relații internaționale „în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale”², sau „care presupune eliminarea războiului ca mijloc de reglementare a disputelor”³, iar exemplele – variații de cuvinte și fraze care exprimă același mesaj –, ar putea continua. Ideea centrală este relația de echilibru dintre toate țările, de asigurare a păcii, la care concură mecanisme și instituții internaționale menite să conserve valorile fundamentale ale statelor – independența, suveranitatea și integritatea teritorială. Prin urmare, atunci când se vorbește de securitate globală, cel mai adesea se fac referiri la unitatea de bază a sistemului organizării vieții sociale din prezent – statul. Are indubitabil acest punct de referință un rol pivotal obiectiv sau este adus în prim plan în mod subiectiv de către „ienicerii” acestei forme de organizare a vieții sociale? Așa cum civilizația occidentală a început a gândi la o nouă viziune asupra teoriei națiunilor, nu trebuie oare încercat să se lucreze și la o nouă viziune asupra securității mondiale, în care temele majore să le ocupe securitatea evoluției omului, iar cele legate de securitatea actorilor relațiilor internaționale din prezent să treacă în plan secund? Orice încercare de răspuns exact la aceste întrebări nu poate fi demonstrată ca fiind adevărată sută la sută, pentru că va conține o serie de presupuneri. Prin urmare, răspunsurile nu pot fi altceva decât niște opinii care vor fi confirmate parțial, mai mult sau mai puțin, de vectorul timp. Considerăm însă certă ideea potrivit căreia „securitatea este unul din acele concepte internaționale care capătă un conținut diferit în fiecare epocă istorică”⁴. Important este că, în prezent, teoreticienii încearcă o abordare mult mai largă a problematicii securității mondiale față de cum

² xxx – **Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate**, Editura Militară, 2000, p. 245, idem în **Dictionar diplomatic**, Editura Politică, București, 1979, p. 788.

³ xxx – **Mică enciclopedie de politologie**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 402.

⁴ xxx – **Interesul național și politica de securitate**, Institutul Român de Studii Internaționale, București, 1995, p. 152.

aceasta era gândită în trecut, în care viitorul celei mai inteligente creații de pe Pământ – omul –, capătă valențe sporite.

Conceptul „securitate europeană”, conform dicționarelor⁵ și multor lucrări de specialitate, exprimă aceeași idee privind crearea unor mecanisme în relațiile interstatale europene care să conserve valorile fundamentale ale statelor. În principal, aspectul care diferențiază acest concept de cel al securității mondiale este legat de factorul spațiu, care este redus la limitele continentului. Alte particularități ale securității continentale sunt determinate de modalitatea obiectivă și subiectivă a evoluției statelor europene și a relațiilor dintre acestea. Astfel, când se vorbește de realizarea unei securități europene, nu este lipsit de importanță locul de unde se fac auzite afirmațiile respective, deoarece limitele continentului și obiectivizarea spirituală și materială a valorii „securitate” sunt percepute diferit. „Normalul” acestei situații, care sperăm că o dată cu trecerea timpului și schimbarea generațiilor se va uniformiza cu cel al limitelor geografice, este dat de diferența cu care s-a realizat dezvoltarea zonală și au evoluat relațiile dintre statele europene. O viziune comună pe întreg continentul privind securitatea nu este posibilă decât în condițiile specifice unui areal intern omogen, care are la bază politici, strategii și programe naționale și multinaționale corelate.

În același context, găsim „securitatea regională” a fi definită drept starea de siguranță a statelor, situate într-o arie geografică relativ restrânsă, conferită de relațiile bi și multilaterale mutuale ce se stabilesc între ele. Din punct de vedere tehnico-diplomatic, aceste relații sunt concretizate printr-un sistem de angajamente din partea statelor din regiune, de a nu folosi forța în rezolvarea problemelor litigioase și de a-și garanta reciproc integritatea teritorială, independența și suveranitatea. Din nou, atenția este focalizată pe actorul-stat și prea puțin pe om, păstrându-se în actualitate cugetarea lui Napoleon Bonaparte: „În ochii întemeietorilor de imperii, oamenii nu sunt oameni, ci numai niște unelte”⁶.

Securitatea, ca valoare a civilizației umane, se manifestă drept un fenomen relațional complex. Pentru a-l înțelege, trebuie studiat atât modul cum acesta se manifestă la nivelul individului și al colectivului, dar mai ales interdependența care există între colectivitățile umane. Altfel spus, fenomenul securitate nu poate fi înțeles dacă este studiat exclusiv secvențial. „Dacă securitatea fiecăruia este legată de securitatea tuturor, atunci nimic nu poate fi pe deplin înțeles fără a înțelege totul”⁷. Deși fiecare are locul său

⁵ xxx – **Mic dicționar enciclopedic**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 1584, **Dictionar diplomatic**, Editura Politică, București, 1979, p. 786.

⁶ Andre CASTELLOT – **Napoleon**, Editura Politică, București 1970, Vol. 2, p. 73.

⁷ Barry BUZAN – **op. cit.**, p. 193.

în cadrul problematicii securității, conceptele „securitate mondială – europeană – regională” nu operează izolat unul față de celălalt, fiind interconectate printr-o strânsă rețea de legături ce se realizează între diferitele domenii ale vieții sociale. Subiectul este foarte generos și, de aceea, va constitui, în continuare, o tematică incitantă pentru studiile de specialitate, în ciuda numeroaselor lucrări apărute până în prezent. Ca atare, fără a avea intenția de a aborda într-o viziune largă problematica, dorim să punctăm numai acele aspecte ale corelației existente între conceptele „securitate mondială – europeană – regională”, care nuanțează cel mai elocvent punctul nostru de vedere. Toate cele trei concepte au același punct de referință – securitatea statelor. Pe scurt, aceasta poate fi privită sub două aspecte: cel al factorilor care o afectează și cel al protecției, ca reacție de răspuns – indispensabilă supraviețuirii sistemului.

Securitatea statului este afectată de factori din diferite domenii ale vieții sociale (politic, economic, militar, cultural) și de factori ai mediului natural înconjurător. În domeniul politic, factorul dominant este stabilitatea sistemului, care este bazat la rândul lui pe viabilitatea ideologiei ce îl legitimează. În cel economic, factorul „profit”, care are în spate accesul la resurse și piețe de desfacere, asigură bunăstarea „stomacului” social, fără de care orice ideologie se cutremură. Capacitatea de reacție armată – defensivă și ofensivă – reprezintă principalul factor din domeniul militar care afectează securitatea unei colectivități structurate într-o formă statală de organizare socială. Domeniul cultural este marcat de capacitatea unei comunități de a păstra și evalua elementele tradiționale de identitate. Referitor la mediul înconjurător (domeniu care, în viitor, s-ar putea să capete valențe majore, datorită insuficienței coeziunii acționale din prezent, la nivel internațional), menținerea biosferei locale și planetare este suportul fundamental de care depinde existența societății umane.

În ceea ce privește protecția, conceptul de „securitate” trebuie să includă toate elementele care concură la respingerea amenințărilor majore la adresa supraviețuirii și a bunăstării individuale și colective. „*Securitatea nu mai poate fi doar militară, cum nu mai poate fi doar economică; dar ea nu mai poate fi nici doar securitatea unei națiuni ...*”⁸, remarcă profesorul universitar Lucian Culda. Din această perspectivă, aspectul militar în problematica securității este o componentă relativ redusă ca potență. Armata este numai unul din mijloacele folosite uneori la asigurarea securității. Temporal istoric, acțiunea armată este doar o secvență din procesul asigurării securității, a cărei durată în zilele noastre cunoaște o descreștere accentuată. Chiar, se poate afirma că, și valoarea acesteia este diminuată,

⁸ Revista *Geopolitica*, nr. 1/2003, p. 108.

dacă luăm în considerare tendința actuală de a se folosi din ce în ce mai mult alte forme de realizare a scopului urmărit. Recurgerea la forța armată este considerată a fi o ultimă soluție, mai ales ca o rezervă și un mijloc complementar, care vine – datorită efectului impresionant imagologic-psihologic asupra victimei –, să ușureze acțiunea principală prin care se realizează scopul propus. Un exemplu elocvent în acest sens este războiul de trei săptămâni din Irak, desfășurat de forțele coalitiei armate americano-englize în 2003. Pe timpul desfășurării acțiunilor, militarii – pasionați de profesia lor – vedeau, în săgețile colorate pe hărțile proiectate pe micile ecrane, o revenire la învățăturile celui de-al doilea război mondial. Nu minimalizăm cu nimic rolul pe care îl are puterea armată și recunoaștem, de asemenea, că, indiferent de cât de mult avansăm tehnologic, legile și principiile fundamentale ale luptei armate vor rămâne mult timp valabile. Sunt principii firești, care au fost percepute de la Sun Tzî încoace și îmbogățite de titanii strategiei militare – și vor fi valabile, poate, atât timp cât vor avea loc lupte armate. Dar trebuie să recunoaștem că, astăzi, acțiunea militară este doar o componentă în „aluatul” din care este compus fenomenul securității.

Cele două aspecte referitoare la securitatea statului, cel al factorilor care o afectează și cel al protecției sistemului, fac parte, de asemenea, și din problematica studiului conceptelor „securitate mondială – europeană – regională”, extrapolate bineînțeles la dimensiunile spațiale la care se raportează. Complexitatea studiului acestor concepte derivă din necesitatea revenirii repetate la punctul de plecare inițial – interesul statului național, care, de fapt, este sursa de energie ce generează o strânsă corelație între securitatea mondială, europeană și cea regională. Interesul statului național „*reprezintă un sistem valorico-normativ (...), ce exprimă și promovează cerințele funcționale ale națiunii, filtrează percepțiile, determină atitudinile și influențează modalitățile de participare la viața internă și internațională ...*”⁹. Ajungând la problema interesului național – vizavi de sistemul de acorduri, tratate și alianțe care se stabilesc în relațiile dintre state, la nivel mondial, continental sau regional, în scopul asigurării securității – cercetarea teoretică intră într-un cerc vicios. „Teoria, ca teoria, practica ne omoară”, spune un proverb românesc ce vine să susțină cugetările unor conducători celebri: „*Tratatele sunt respectate atâta vreme cât sunt în armonie cu interesele*” (Napoleon Bonaparte); „*Tratatele sunt ca trandafirii și fecioarele. Durează atât cât durează*” (Charles de Gaulle)¹⁰.

Pentru a ne orienta în acest labirint al corelației existente între conceptele „securitate mondială – europeană – regională”, suntem nevoiți să

⁹ xxx – Institutul Român de Studii Internaționale, *op. cit.*, p. 55.

¹⁰ Revista *Lumea Magazin*, nr. 8/2001, articolul *Dicționarul diplomatului*, p. 45.

privim tabloul din punct de vedere temporal. Astfel, imaginea devine „tridimensională” și se poate observa că cele trei concepte sunt diferențiate de modul propriu de a ordona prioritățile. Statul național devine o simplă piesă pe tabla de șah regională, continentală sau mondială, de importanță variabilă, în funcție de inteligența celor care o pun în mișcare. Istoria ne dovedește că echilibrele de putere care stau la baza unei arhitecturi de securitate sunt efemere (Pacea de la Westfalia, din 1648, a durat 150 de ani; sistemul de relații internaționale adoptat la Congresul de la Viena, din 1814, a funcționat 100 de ani; ordinea celor două blocuri militare din timpul „războiului rece” a capotat după 40 de ani). De aceea, este vital pentru securitatea națiunii noastre să se estimeze corect dinamica situației internaționale, mai ales în condițiile prezentului, în care aceasta este extrem de dificilă, urmare a bătăliei care se duce pentru ocuparea unei poziții convenabile în noua ordine mondială.

REDEFINIREA TRĂSĂTURILOR ȘI FACTORILOR GLOBALIZĂRII SUB IMPACTUL MEDIULUI DE SECURITATE LA ÎNCEPUT DE SECOL

*Lector universitar dr. Nicoleta Daniela BRAUN**

Globalization neither can be given a clear definition nor can it be unanimously accepted since it represents the result of historical process which triggered an enormous gap between the rich and the poor; the world has been divided and rallied around numerous actors whose interests not only get themselves manifest in different areas but are often antagonistic. Considering these realities of the international environment at the beginning of the century we will try to redefine the characteristics and factors of globalization from the perspective of a positive evolution of the security environment.

Evoluția societății omenеști actuale îndeplinește toate elementele specifice fenomenului globalizării. Globalizarea reprezintă un fenomen multidimensional cu efecte determinate în domeniile economic, social, cultural și de securitate.

Globalizarea nu poate fi definită clar și nici unanim acceptată, întrucât reprezintă rezultatul unui proces istoric în urma căruia decalajele dintre bogați și săraci s-a mărit considerabil, lumea s-a fragmentat și s-a polarizat în jurul a numeroși actori ale căror interese nu numai că se manifestă în plaje diferite, dar sunt de multe ori antagonice. Dualitatea procesului, care face, pe de o parte, ca lumea să se integreze, să devină din ce în ce mai mixtă, iar, pe de altă parte, să se fragmenteze și să se diferențieze din ce în ce mai mult, stă la baza manifestărilor antiglobalizare și este o reprezentare destul de edificatoare, o luptă dintre civilizație și cultură, izvorâtă din dorința lumii de a deveni o singură civilizație, dar în același timp de a-și păstra sau chiar multiplica diversitatea culturală.

Având în vedere aceste realități ale mediului internațional la început de secol și mileniu, vom încerca în continuare să definim trăsăturile și factorii globalizării din perspectiva evoluției pozitive a mediului de securitate. Începem prin evidențierea trăsăturilor globalizării.

* Universitatea Națională de Apărare.

Accelerarea este cea care face ca viteza de transformare să crească permanent, procesele specifice globalizării producându-se din ce în ce mai rapid și din ce în ce mai multe locuri. Ca arie de manifestare, globalizarea se extinde permanent, la limitele sale geografice, economice, sociale și politice petrecându-se tot felul de manifestări contradictorii. În interiorul ariei de manifestare, accelerarea face ca procesele specifice să devină din ce în ce mai profunde, iar ciclul de repetabilitate să fie din ce în ce mai rapid.

Dualitatea rezultă din faptul că globalizarea unește și divide concomitent și permanent. Apar efecte diferite pentru cauze identice. Cauzele diviziunii sunt identice cu cele care promovează uniformizarea globului. Globalizarea promovează lipsa presupusei unități a efectelor. Întrebuirile timpului și spațiului sunt strict diferențiate. Ceea ce pentru unii este opțiune liberă, pentru alții reprezintă o lovitură dată de soartă.

Glocalizarea [1], proces de concentrare a capitalului, finanțelor și celorlalte resurse de opțiune și acțiune eficientă, dar și - în primul rând - de concentrare a libertății de mișcare și acțiune (două libertăți care, din rațiuni practice, au devenit sinonime). Glocalizarea este o caracteristică inclusă integral în procesul globalizării, reflectând unitatea indestructibilă dintre tensiunile *globalizante* și cele *localizante*. Este specifică dualismului globalizării: ceea ce pentru unii reprezintă opțiune liberă, pe alții îi lovește ca o soartă crudă. Glocalizarea [2], privită ca un conflict la nivel local datorat globalizării și modelat de creșterea importanței cuceririlor tehnologice și de comunicații, în special de Internet, este o temă importantă, la fel de tentantă ca și raportul dintre globalizare și drepturile omului sau managementul resurselor naturale ori problemele generale referitoare la ambient.

Integrarea suprastatală poate fi apreciată ca o continuare a meta-suveranității statelor în cadrul celor două foste blocuri de putere. Scena globală a devenit caracterizată de coexistența și concurența dintre grupuri de state și mai puțin evident dintre state luate separat. Principalul efect al acestei caracteristici a fost modificarea structurală a soclului suveranității statului național, caracterizat, până în urmă cu câțiva ani, doar de autocontrolul militar, economic și cultural sau, altfel spus, al trepidului suveranității statului național, format din forță, resurse și informație.

Libertatea înseamnă din ce în ce mai mult libertatea de mișcare și de opțiune, iar opțiunea a căpătat o vădită dimensiune spațială.

Lipsa centrului (decizional), a unui pupitr de comandă, raportat la problemele majore cu care se confruntă societatea internațională, în contextul *noii dezordini mondiale*.

Mobilitatea, cea mai importantă trăsătură a globalizării, a devenit una dintre cele mai dorite valori în societate. Ea determină modelarea

permanentă a noilor ierarhii sociale, politice, economice, culturale, din ce în ce mai răspândite în jurul lumii. Datorită dualității globalizării, a fi în mișcare are surse și efecte radical diferite, la vârful și la baza piramidei sociale, atât pe plan național, intern, al unui stat, cât și în sfera internațională.

Redistribuirea se manifestă în cadrul proceselor complementare de integrare/parcelare și globalizare/teritorializare. Aceste procese complementare influențează în cea mai mare măsură redistribuirea pe tot cuprinsul globului a suveranității, puterii și libertății de acțiune,

Restraticarea formează o nouă ierarhie socio-culturală, datorită redistribuirii unor categorii contradictorii, ce se manifestă simultan: privilegii/lipsuri, bogății/sărăcii, resurse/sterilități, libertăți/constrângeri.

Viteza, care a devenit din ce în ce mai mare, influențând atât condiția omului față de spațiu și timp, cât și activitățile ce se desfășoară în domeniile influențate de procesul globalizării. Datorită vitezei [3] sporite, distanțele și timpul par din ce în ce mai scurte, influențându-se astfel major reacțiile decidenților.

Indiferent de locul pe glob în care are loc un eveniment important, aparența, și nu numai, face ca efectele sale să fie percepute din ce în ce mai repede, inclusiv la mari distanțe, decidenții fiind din ce în ce mai lipsiți de confort atunci când trebuie să proceseze, analizeze, utilizeze cunoștințele acumulate anterior și să ia hotărâri, mai ales că mass-media asigură 24 din 24 de ore acoperirea evenimentelor din întreaga lume.

Dintre cei mai importanți *factori ai globalizării* menționăm: bazele de date; capitalul; decizia; informația; mișcarea; polarizarea; proprietatea; revoluția tehnologică; spațiul; știrea.

Bazele de date sunt considerate instrument de selecție, separare sau excludere. Caracteristicile indivizilor se cuprind în tot felul de baze de date, acestea tinzând să fie tot mai interconectate între ele.

Bazele de date sunt folosite ca instrument de evaluare și furnizare a credibilității individului. La nivelul unei societăți, respectându-se cadrul legal de protejare a datelor fiecărui individ, prin utilizarea lor, se pot eficientiza mecanismele diverselor sfere de activitate sau se pot crea posibilități multiple de protejare a siguranței personale a cetățeanului. Exemplele nu se opresc aici. În plan economico-financiar, unii din principalii utilizatori sau poate organizatori ai bazelor de date sunt companiile de asigurări și de marketing. Clienții sunt și alegători. Cine nu este alegător, nu prezintă încredere și trebuie îndepărtat. Cei care sunt demni de încredere participă la jocurile comunității. Bazele de date sunt utilizate pentru identificarea consumatorilor siguri și de încredere, pentru cunoașterea și satisfacerea dorințelor acestora și mai ales a dorinței de consum, de

schimbare. Cei care nu au capacitatea de a consuma sunt eliminați. Bazele de date trebuie să fie bine păzite, pentru ca intrușii să nu le penetreze prin înșelăciune sau fără cod și parolă. Cu cât baza de date conține mai multe informații despre o persoană, cu atât mai mult aceasta va avea o posibilitate de mișcare mai mare. Prin „sita” bazelor de date interconectate pe plan internațional trec numai cei cu pretenții globale, care se vor simți bine oriunde se vor afla, atât în cyberspațiu, cât și în orice punct al globului. Cei localizați nu fac obiectul conexiunilor internaționale ale acestor baze de date.

Capitalul liber este un factor nou și important, datorită dobândirii mobilității. Mobilitatea capitalului este folosită pentru obținerea de profit, iar dacă aceasta se întâmplă cu o viteză mare, cu atât mai bine. Singurele limite pentru mobilitatea capitalului liber sunt regulile, normele administrative, dar și acestea au o tendință de a fi din ce în ce mai puține, ca efect al extinderii procesului de globalizare.

Acolo unde apar reacții, forțe, amenințări asupra capitalului, acesta va pleca cu arme și bagaje în căutarea unui mediu mai primitiv, adică docil, maleabil și slab.

Aici, viteza de obținere a profitului va crește din nou. Mobilitatea a dat o nouă trăsătură capitalului: capitalul și finanțele nu simt nevoia de a înfrunța și copleși rezistența din anumite medii mai puțin primitoare. Capitalul se poate deplasa oricând spre locuri mai pașnice. Este preferată această variantă, pentru că înfruntarea necesită întrebuintarea forței sau negocierii costisitoare. Înfruntarea este inutilă dacă poate fi evitată. Totuși, acolo unde un mediu aparent ostil prezintă un interes deosebit pentru finanțe, înfruntarea poate fi evitată și chiar eliminată prin adoptarea unor opțiuni mai moderate a capitalului.

Capitalul economic - fondurile și resursele necesare pentru a face alți bani și a obține alte resurse - se mișcă repede, fiind întotdeauna înaintea oricărei forme de organizare statală.

Finanțele mondiale reprezintă cea mai bogată sursă de surprize și nesiguranță. Cei care le dețin și iau hotărâri în privința mișcării lor pe plan mondial au puterea de a domina viața internațională.

Decizia - în ultimii 30 de ani a avut loc dispersia constantă a centrelor de decizie și a calculelor pe care se întemeiază deciziile luate în acele centre ce se plasează dincolo de orice constrângere teritorială, dincolo de constrângerile localității.

Desprinderea economiei de politică va determina o schimbare în distribuția puterii sociale. Puterea tinde să devină anonimă, iar locul ei în spațiu să se piardă.

Informația/știrea/vestea/noutatea - au câștigat enorm în viteza de transmitere, procesarea lor la viteze din ce în ce mai mari făcându-le să devină disponibile aproape instantaneu, transmisia realizându-se între oricare locuri de pe glob, datorită sistemului mondial informațional, cea mai cunoscută componentă fiind Internetul. Distanța nu mai contează. Spațiul nu mai este un obstacol.

Între știri și informații există diferențe. Informația se obține prin prelucrarea datelor și știrilor și trebuie să fie utilă și oportună pentru a fi valorificată în procesul decizional. Pentru noi, cei care am scris aceste rânduri și pentru cei care le citesc, informația a devenit o dimensiune a propriei noastre personalități. Totuși, Internetul și world wide web-ul nu sunt accesibile pentru toată lumea și vor mai trece ani buni până să beneficieze toți de ele. Totuși, este remarcabilă creșterea plajei de vârstă, de studii și de profesii a utilizatorilor de Internet. Oricum, teoretic și legal, cei care au acces la Internet nu pot ieși din cadrul stabilit de furnizori. Internetul asigură posibilitatea de mișcare și comunicare pe tot globul, chiar dacă, fizic, utilizatorul stă pe loc.

Știrile se află imediat. Acestea circulă independent de agentul transportator și de obiectele despre care conține date. Ele stau la dispoziția noastră pretutindeni.

Comunicarea ieftină determină flexibilitatea socială. Internetul pune la dispoziția utilizatorilor săi, instantaneu, ceea ce fiecare dorește să se știe despre el sau despre un subiect și ceea ce media consideră că este important să fie evidențiat ca noutate. Există încă foarte multe informații, posibil 20% din fondul total existent pe Internet, care sunt protejate de proprietarii lor și la care au acces doar cei inițiați, acceptați și care nu sunt conectate la Internet sau cel mult folosesc Internetul în mod criptat, cu utilizatori selectați. Aceste informații fac obiectul preocupării hackerilor, a rețelelor crimei organizate transfrontaliere și nu numai. Aceste informații pot oferi avantaje și profit dacă sunt obținute pe căi ilegale. Ele fac deosebirea dintre cei cu acces nelimitat la Internet și cei care au acces numai la ceea ce se dorește să fie lansat pe Internet. Chiar și așa, fondul [4] de 80% de știri, vești, noutăți, date și informații ce se află gratis sau contra cost la dispoziția navigatorilor pe Internet, oferă suficiente elemente pentru a-ți forma o imagine pertinentă asupra domeniilor de interes pentru fiecare utilizator. Mai ales atunci când nu cazi pradă dezinformării.

Datorită globalizării, rolul informației se schimbă rapid, din toate punctele de vedere, pentru toate fațetele activității societății noastre. Informația reprezintă capital economic pentru lumea globalizată, iar accelerarea acestui proces rezultă și din faptul că volumul datelor disponibile pentru valorificare se dublează la fiecare 18 luni [5]. Informația

a evoluat și s-a transformat într-o unealtă foarte puternică, de când economiile naționale și guvernele au devenit profund dependente de ea. Ceea ce este caracteristic este faptul că revoluția informației nu are nici un proprietar [6]. Este o revoluție fără cetățenie, care nu este controlată de nici un stat sau grupare de state. Transferul de tehnologie specifică utilizării informației are un impact major asupra societății noastre, dar încă nu este clară direcția spre care evoluează. Un lucru este sigur: informația se află la dispoziția tuturor, dar trebuie să se clarifice cum va fi folosită în viitor, pentru că statele abordează diferit aspectele legate de răspândirea transfrontalieră a știrilor, a datelor despre tehnologii sau a informațiilor secrete. Sunt încă abordări diferite între state, dar sigur că volumul imens de date care pot fi obținute, practic, instantaneu este imens și că acest fapt a schimbat radical lumea în care trăim. Remarcabil este că revoluția în domeniul informațiilor nu a dus doar la creșterea vitezei cu care se obțin datele, ci și la sporirea abilității de a fi valorificate la scară globală. Totuși, chiar dacă scopul declarat al revoluției în domeniul informațiilor rămâne ca informația să devină un bun colectiv sau să înlesnească prosperitatea tuturor, acest deziderat este încă departe de a fi obținut.

Tentația de manipulare a informației în media sau în cadrul tranzacțiilor financiare [7] demonstrează, referitor la exploatarea informației, că există o linie fină între faptă bună și abuz. Dualitatea procesului globalizării se regăsește și în valorificarea informației, care poate fi ca o sabie cu două tăișuri. Informația poate fi folosită pentru a distruge, la fel de ușor ca pentru a construi, pentru a ataca sau pentru a apăra, pentru a specula sau proteja. În prezent, dar și în viitor, modul în care se valorifică informația poate determina o amenințare sau poate genera utilitate, mai ales prin caracterul ei de a se interconecta, aducând astfel avantaje în domeniile comerțului, finanțelor, transporturilor și comunicațiilor, sferile de activitate cele mai influențate de procesul globalizării.

Libertatea de mișcare este o facilitate răspândită inegal pe glob și destul de rară. Este o consecință a mobilității, influențată de viteză și dualitate.

Combinarea acestor trăsături determină ierarhizarea socială. Libertatea de mișcare neîngrădită este specifică vârfulilor societății, elitelor globale, celor care nu mai depind sau depind foarte puțin de evoluțiile dintr-un anumit teritoriu. Cu cât libertatea de mișcare devine mai rigidă, afectată de constrângeri, cu atât ne îndreptăm spre baza ierarhiei societății, descoperindu-i pe cei care sunt imobili în teritoriul propriu în care trăiesc, cei care sunt localizați, lipsiți de perspectiva desprinderii de condițiile și consecințele evoluțiilor fenomenelor, accidentelor și situațiilor din teritoriul în care trăiesc. Imobilitatea nu este o victorie în lumea actuală aflată în

permanentă schimbare și este percepută ca o degradare, inabilitate socială. Libertatea de mișcare reprezintă semnul promovării sociale, al avansării profesionale și al succesului. În schimb, imobilitatea are tușeul neplăcut al înfrângerii, vieții ratate și rămânerii în urmă.

Polarizarea are în centru mobilitatea. Avantajul de a beneficia de libertatea de mișcare, comparat cu lipsa de a avea imobilismului, determină polarizarea diverselor componente ale societății actuale. Ea dă o nouă interpretare raporturilor dintre bogați-săraci, nomazi-sedentari, normali-anormali, corecți-certați cu legea.

Ca o expresie extremă a polarizării, se poate menționa tentația acută de a trece în rândul infrafracțiunilor cazurile care nu corespund idealului social și rolul jucat de aceasta în compensarea neajunsurilor vieții în mișcare. Astfel, unul dintre principalele neajunsuri este considerat nesiguranta vieții, care tinde să fie redusă doar la o problemă simplă a legii și ordinii, punându-se accent din ce în ce mai mare pe insecuritatea și incertitudinea individului.

Proprietatea - se pot obține proprietăți (terenuri, locuințe, acțiuni etc.) în oricare loc de pe glob, fără ca viitorul proprietar să se deplaseze neapărat în aria de interes.

Proprietatea, ca locuință permanentă, a mai căpătat o nouă valență duală în contextul globalizării și al dorinței de libertate de mișcare cât mai mare, devenind în multe situații absentă. Situația a întărit independența elitelor globale față de puterea politică și culturală limitată teritorial. Situația contrară, specifică, de asemenea, elitelor globalizării, este dată de multitudinea de proprietăți în diverse zone geografice, utilizate ciclic de proprietari, pentru a-și satisface diverse necesități. Dar, pentru toate aceste proprietăți, proiectele sunt realizate spre a intercepta, respinge sau filtra eventualii utilizatori. Proprietatea, care reprezintă „acasă” pentru elite, este totdeauna ferită de ochii nepoștiți, de comunitatea locală. Putemicii au nevoie de izolarea de localitate și de siguranța izolării, de condiția de non-vecinătate, imunitatea față de interferențele locale, de securitatea persoanei, casei și pământurilor ei, de traiul în spații interzise altora.

Revoluția tehnologică este unul din principalii factori ai globalizării, care a influențat mijloacele, metodele, posibilitățile de exprimare și acțiune din toate domeniile de manifestare a acestui fenomen. Este efectul unor serii de invenții și inovații din deceniul al nouălea al secolului trecut, care au influențat informatizarea, telecomunicațiile, miniaturizarea, digitalizarea datelor și valorilor.

Revoluția tehnologică [8] a adus ultimele și cele mai profunde schimbări ale lumii în care trăim. Aceasta oferă, de fapt, și factorii tehnici ai mobilității, care caracterizează atât de profund procesul globalizării:

- www, care pune informația la dispoziția tuturor, pretutindeni și instantaneu;
- transportul informației, care nu presupune mișcarea corpurilor fizice;
- circulația informației, independent de agentul de transport și de obiectele despre care oferă date;
- viteza informației, care este mai mare decât viteza schimbării situației.

Una din cele mai importante trăsături oferite de revoluția tehnologică este democratizarea. Prin aceasta, tehnologia a ajuns să fie utilizată până la nivel de individ, avantajele ei constând, în primul rând, în oferirea șansei accesului la cunoștințe.

Transferul [9] de tehnologie se realizează sub trei forme, prin:

- accesul universal la: date, inclusiv cele de vârf, de exemplu, imagini din spațiu; rețelele de poziționare globală; rețelele de securizare a comunicațiilor;
- achiziționarea relativ facilă a realizărilor tehnologice, inclusiv din sfera apărării (GPS Jammers, Radio Direction Finding Equipment, echipament pentru vederea nocturnă etc.);
- specularea dificultăților din ce în ce mai mari asupra controlului produselor speciale, ca urmare a diversificării pe plan internațional a asocierilor dintre structuri militare și civile.

Spațiul - distanțele nu mai contează. Geografia tradițională are drept caracteristici: factorii geofizici; granițele naturale; granițele administrative teritoriale; identitățile unei populații; identitățile culturale; distincția înăuntru - afară. Aceste caracteristici depind de: limitele de viteză; constrângerile temporale și pecuniare impuse libertății de mișcare. Datorită faptului că, în cadrul accelerării procesului de globalizare, viteza de mișcare este din ce în ce mai mare, iar mișcarea este cel mai vânat trofeu de către indivizi, se poate aprecia că principalele caracteristici ale geografiei tradiționale au început să se estompeze.

Distanța este un produs social. Mărimea ei variază în funcție de viteza cu care poate fi parcursă. Din punct de vedere economic, distanța este în funcție de cheltuielile necesare atingerii acelei viteze. Spațiul nu mai contează pentru aceia care suportă viteza mesajelor electronice.

Spațiul este caracterizat de anumite raporturi, cum ar fi : înăuntru-afară; aici-acolo; aproape-departe. Proportia acestora determină atât modul în care indivizii se plasează în raport cu spațiul și, implicit, gradul de familiaritate al acestora în spațiul în care trăiesc sau în care intenționează să ajungă, temporar sau definitiv, cât și potențialul de înlănzire a diverselor fragmente ce compun lumea înconjurătoare pentru fiecare individ sau grup

social. Pentru un individ, aproape/alături reprezintă: cu ceea ce este obișnuit; este ceva familiar, cunoscut; cineva, ceva cu care interacționează zilnic în activitățile de rutină; că se simte acasă. În schimb, departe este: spațiul în care intră câteodată sau chiar deloc; unde se petrec lucruri pe care nu le poate anticipa, înțelege și față de care nu știe să reacționeze; conține lucruri despre care știe foarte puțin, chiar deloc, de care nu este obligat să îi pese; dacă individul este acolo, are o experiență vlăguitoare, întrucât este în afara sferei sale de cunoștințe și se așteaptă la ce este mai rău. În contextul accelerării procesului de globalizare, relația aproape-departe s-a îmbogățit cu opoziția dintre alte raporturi importante pentru individul din societatea globală: siguranță - nesiguranță; încredere în sine - ezitare.

În contextul procesului de globalizare au apărut și se manifestă mai multe categorii de spațiu:

- *artificial*, ca relație de putere, construit cu asimetrie vizuală, pentru manipularea transparenței de către cei care dețin puterea;
- *cibernetica*, datorită extinderii la nivel planetar a informației;
- *colorat*, alb, cenușiu;
- *interzis*, care este cel destinat proprietății elitelor;
- *mișcător*, care nu poate fi atins, datorită mărimii sau lipsei căilor de acces;
- *pierdut*;
- *spinosa*, care nu poate fi ocupat confortabil, datorită măsurilor de protecție luate;
- *străinătate*, care poate fi apropiată sau îndepărtată;
- *viclean*, care nu poate fi utilizat în intimitate, datorită monitorizării permanente;
- *vid*, de putere sau de securitate;
- *virtual*.

Continuarea globalizării va determina dispariția unor categorii actuale de spații, zone și poate apariția unor noi tipuri de spațiu.

Spațiul trebuie să asigure transparență, înțeleasă ca o condiție indispensabilă a conviețuirii interumane, pentru a oferi acel minimum de siguranță și liniște fără de care viața zilnică ar fi de neconceput.

Comprimarea spațio-temporară reliefează concis transformarea complexă a parametrilor condiției umane.

Evoluția actuală a mediului de securitate, analizată prin viziunea trăsăturilor și factorilor procesului de globalizare, poate fi apreciată ca pozitivă. Riscul unei confruntări militare majore s-a diminuat, dar există numeroase amenințări la adresa securității globale. În aceste condiții, este evident că noua ordine mondială se edifică pe baza unor principii cu vocație și de sorginte globalistă, având în vedere că existau la început de secol, la o

concentrare impresionantă de forță și capacități, dublată de un consens politic greu de imaginat cu câtva timp în urmă.

Cum va fi organizată și cum va arăta în mod real lumea mileniului trei, foarte puțini știu. Omenirea simte că i se pregătește ceva. Viitorul nu poate fi deocamdată intuit decât din secvențe parțial vizibile ori din declarații ce excelează prin generalitate și ambiguitate. Brzezinski, în lucrarea **Între două epoci** scria: „Lumea veche se apropie de sfârșit. Va fi înlocuită cu un nou model de existență. Lumea nouă se va numi Noua Ordine Mondială”. Acțiunile pro, dar și contra mondializare ne arată că schimbările ce se vor produce în secolul XXI, în privința globalizării, vor fi determinante și, sperăm, că nu și cele din urmă.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. BAUMAN Zygmunt, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura NTEF, București, 2003, p.70. În lucrare se precizează că termenul a fost inventat de Roland Robertson.
2. Gerd SCHÖNWÄLDER, *Globalization, Violent Conflict, and Peacebuilding, A Concept Note on Future Programming Possibilities*, martie 2003.
3. Wolfgang H. REINICKE și Francis DENG, cu Jan Martin WITTE, Thorsten BENNER, Beth WHITAKER și John GERSHMAN, **Critical Choices - The United Nations, Networks, and the Future of Global Governance**, IDRC, 2000.
4. *Seminarul internațional Open Source Intelligence - OSIN*, organizat de Compagnie Europeene d'Intelligence Strategique Franța și Centrul de Studii NATO al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, 10 februarie 2004, București.
5. William J. HARTMAN, *Globalization and Asymmetrical Warfare*, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002.
6. Ibidem.
7. Thomas T. HANSEN, Andreas MULLER, Guillermo Hernandez VERA, *Evolution of Nato in The Post-Cold War Era*, studiu în cadrul Departamentului de Cercetare al Colegiului de Comandă și Stat Major Aero, SUA, 1997.
8. Wolfgang H. REINICKE și Francis DENG, cu Jan Martin WITTE, Thorsten BENNER, Beth WHITAKER și John GERSHMAN, **op. cit.**
9. William J. Hartman, *op. cit.*

RELAȚIA DINTRE STAT ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Mădălina Virginia ANTONESCU*

In the age of globalization, the role of the state needs to be redefined, although the state remains the main actor of international relations; new forms of regionalism like the European Union have emerged, challenging the westphalian nature of the state, the indivisibility of the state sovereignty, the role and the attributes of the state in the international order, within the communitarian order as well as regarding the particulars. The article analyses the relations between the state and the phenomenon of globalization; what means EU and its evolution for the state actor; the appearance of global actors as competitors for the state; the role and the position of the state in the international law; the complexity of the relation between the state and the European Union and the types of reactions that state can adopt in order to manage the challenges of globalization.

Considerat, datorită principalelor sale caracteristici conferite de normele dreptului internațional public clasic – teritorialitatea și suveranitatea, drept deținătorul tradițional al puterii politice,¹ statul se confruntă, la începutul secolului XXI, cu o situație fără precedent: punerea în discuție, de către unele curente globaliste și derivate din acestea, a funcțiilor, elementelor sale, a misiunii sale tradiționale, a însuși conceptului istoric de stat.²

Ca entitate juridică și politică, dotată cu atributele suveranității,³ deținând monopolul puterii politice, statul este astăzi contestat, odată cu școala realistă care i-a acordat rolul central în viața internațională, percepând

* Doctorand în drept internațional public

¹ Alioune SALL- *L'Etat souverain dans l'ordre international*; în Anatole Ayssi, Ibrahim Sall, coord. - *Lutte contre la prolifération des armes legeres en Afrique de l'Ouest*. Manuel de formation des forces armees et de securite; PCASED/ UNIDIR, Nations Unies; UNIDIR / 2003/ 13; Institut des Nations Unies pour la Recherche sur le Disarmement, Geneve, Suisse, pag. 6- 7.

² Ambassador Omran EL- SHAFIE, Egyptian Council for Foreign Affairs- Intervention and State Sovereignty, Discussion Paper, Round Table Consultation, Cairo, 21 May 2001; International Commission on Intervention and State Sovereignty.

³ Nguyen QUOC DINH- *Droit international public*, Paris, LGDJ, 1999, pag. 405.

relațiile internaționale ca relații exclusiv inter-statale, de la care orice alt tip de entitate era exclusă ori minimalizată.⁴

Difuzarea modelului occidental de stat în alte colțuri ale lumii a demonstrat **vulnerabilitatea acestuia**, imposibilitatea unei adaptări perfecte a unei realități politice occidentale la culturile politice din alte țări. Statul, ca model de organizare implementat în Lumea a Treia, nu poate depăși nivelul de fragmentare identitară conflictele tribale și de clan, tensiunile religioase sau etnice, în încercarea de a defini un model unitar, o identitate națională.⁵ Neputând îndeplini misiunea sa integratoare, statul nu își poate îndeplini una din funcțiile sale cele mai importante: **aceea de furnizor de securitate, slăbindu-și astfel legitimitatea**, căpătând un statut de victimă a forțelor dezintegratoare globaliste.

Această **criză identitară**, având ca efect pierderea legitimității sale, nu este doar o caracteristică a procesului nereușit de importare a unui model politic occidental în alte regiuni ale lumii, însă poate fi constatat, de asemenea, în zona europeană - leagănul statului-națiune, dacă poate fi numit astfel. **Statul nu poate adopta o poziție de izolare în fața intensificării fluxurilor comerciale internaționale**, a mobilității capitalului și persoanelor, a caracterului global pe care îl capătă conflictele, în fața interdependențelor crescute ale economiilor și culturilor naționale.

Statul, fie că ne referim la democrațiile avansate occidentale, fie la cel din Lumea a Treia - dacă este să utilizăm un concept din perioada războiului rece - începe să își piardă controlul asupra teritoriului său; frontierele bine delimitate, pentru a împiedica anarhia internațională de care vorbeau realiștii, își pierd semnificația în fața fluxurilor transnaționale, a activității noilor actori globali, ce nu respectă regulile statornicite de stat pentru funcționarea tradițională a ordinii internaționale create de state și pentru state.⁶

Actor dominant al vieții internaționale⁷, statul devine nu doar contestat de noii actori și concurat în exercitarea funcțiilor și a atribuțiilor sale de către aceștia, dar este și ținta atacurilor unor forțe impersonale, unor

⁴ Charles W. KEGLEY jr., Eugene R. WITTKOPF- **World Politics: Trend and Transformation**, Bedford/ St. Martin' s , Boston, 2001, p. 31-34.

⁵ Susan STRANGE- **Retragerea statului. Difuziunea puterii în economia mondială**; trad. Radu Eugeniu Stan, Ed. Trei, București, 2002, p. 10-11.

⁶ «**La mondialisation est-elle une menace pour l 'Etat- nation?**». La question est posée devant la Deuxieme Commission; Table ronde sur le theme «La mondialisation et l 'Etat»; Nations Unies, Communique de presse AG/ EF/ 368, 2. 11. 2001.

⁷ Pierre VERCAUTEREN – *Globalisation: Concept multiforme et mise en question de l 'Etat*; în «**Quelle place pour l'Etat dans les Relations Internationales?**» , Claude Roosens, Mario Telo, Pierre Vercauteren, coord., Studia Diplomatica, vol. LIII, 2000, no. 5, L'Institut Royal des Relations Internationales, Bruxelles, p. 89- 90.

amenințări create de globalizare, atât în interior – dezagregarea în mini-entități; conflicte etnice sau religioase -, cât și la exterior - marile probleme globale moștenite din perioada războiului rece fără o rezolvare concretă și unanim respectată - poluările atmosferice, efectul de seră, riscul războaielor asimetrice, între mari puteri și alte state deținătoare de arme de distrugere în masă, pericolul terorismului internațional, imigrația , accentuarea discrepanțelor dintre Nord și Sud etc.

Globalizarea este percepută ca o forță ce afectează de o manieră negativă statul, în special în forma actuală și răspândită la nivel global, a statului-națiune.⁸

Astfel, globalizarea devine legată de criza politică a instituțiilor de stat, a funcțiilor și elementelor statului; totul este repus în discuție, însă nu știm dacă această criză va avea un efect benefic, determinând **reorientarea statului spre noi funcții necesare controlului forțelor globaliste⁹, ori va fi necesară o reorganizare a întregii structuri statale tradiționale, o transformare radicală a statului, în scopul evitării prelungirii momentului de criză.**

Este statul sortit unui inevitabil declin? Este principalul său element, considerat drept veritabilă esență a statului, **suveranitatea**, amenințată cu adevărat de noile fenomene declanșate de valul globalizării? Sunt noii actori ce se ridică pe scena internațională, precum Uniunea Europeană, simple proiecte de adaptare a statului la un nou context¹⁰ sau reprezintă veritabili competitori pentru putere cu statul?

Amenințată Uniunea Europeană elementele statului-națiune, în special suveranitatea sa, ori devine o fortăreață a statelor în calea deterritorializării? Este UE un proiect statal conceput pentru a supraviețui în secolul XXI sau nu exprimă decât tradiționala cooperare interstatală solidificată într-un perpetuu nivel interguvernamental, ce se poate dovedi inefficient, îndată ce se confruntă cu o adevărată criză globalistă?

Ce argumente putem aduce ipotezei că UE este un stadiu de evoluție al statului-națiune pentru a se feri mai bine de atacurile

⁸ James ROSENAU – *The Governance of Fragmegration: Neither a World Republic, nor a Global Interstate System*; The George Washington University, în Studia Diplomatica, idem, p. 22-23. A paper presented at the Congress of the International Political Science Association, Quebec City, August 1-5, 2000. Peter EVANS- *The Eclipse of the State? Reflections on Stateness in an Era of Globalisation*, în World Politics, vol. 50, October 1997, p. 83.

⁹ Raimo VAYRYNEN- *Enforcement of International Norms: Why, How and By Whom?*; a paper presented at the 41th Annual Meeting of the International Studies Association, Los Angeles, March, 14-18, 2000.

¹⁰ David MITRANY- **A Working Peace System**, Quadrangle Books, 1966. Ernst B. HAAS- **The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces, 1950-1957**, Stanford University Press, 1958.

globalizării¹¹, renunțând la aspecte tradiționale, dezvoltând în comun laturi noi de control asupra teritoriilor și populațiilor sale: UE, ca o încercare statală de re-teritorializare?

Ce argumente se pot aduce la premisa conform căreia UE reprezintă de fapt moartea statului¹², un proces voluntar consimțit pentru a asigura cu orice preț, chiar al auto-desființării suveran consimțite - ca ultim act de liberă și deplină voință a statului - păstrarea ordinii internaționale amenințate de anarhia globalistă?

Este UE un sacrificiu suprem al statelor din zona europeană, o încercare fără precedent de a porni lupta cu globalizarea la o dimensiune continentală, de a forma spații multi sectoriale bine definite în fața «noilor invazii barbare», a fluxurilor și a noilor actori transnaționali?

Comunitarizarea unor sectoare de activitate tradițional realizate de către state în mod individual reflectă voința de a încerca, printr-o acțiune comună, printr-o politică comună, printr-o strategie comună, să limiteze, să ordoneze și să monitorizeze forțele globaliste - de la anonimele fluxuri transnaționale la actorii globali. **Statul își asumă astfel o nouă funcție: a controla globalizarea, a evita anarhia**, implicit dezagregarea ordinii internaționale pe care a creat-o, împreună cu normele și principiile care reglementează o asemenea ordine.

Pentru majoritatea autorilor care susțin teza declinistă, este evidentă agonia statului, privit ca un concept învechit, inadaptabil, care nu are nici o șansă de a surprinde și a controla această veritabilă epocă a societății civile, a postmodernității, a pieței transnaționale, a statului global¹³. Acestei epoci, în viziunea decliniștilor, îi corespunde **o realitate post-statală: noul regionalism de tip UE**¹⁴, pe fondul fenomenului de globalizare a piețelor, în speță, a economiilor europene. Dacă în decada anilor '60-70 statul se bucura de o mișcare academică favorabilă repunerii sale în drepturi, începutul anilor '90 și decada următoare insistă pe o tendință contrară: astăzi este la modă a afirma detronarea, îngroparea, șubrezirea, negarea statului, ca ultim obstacol ce ne desparte de o lume nouă, globalistă, nedominată de entitățile unor secole trecute.

¹¹ Leo PANITCH- *Rethinking the Role of the State*, în James H. Mittelman, ed. – **Globalisation: Critical Reflections**, Lynne Rienner Publishers, 1996, p. 83- 113. Olivier DOLFUSS – **La mondialisation**, Presses de Science Po, 1997, p. 137.

¹² Linda WEISS- **Mitul Statului lipsit de putere. Guvernarea economiei în era globalizării**, trad. Diana Gheorghiu, Radu Gheorghiu, Ed. Trei, București, 2002, p. 18-20.

¹³ Linda WEISS- op. cit., p. 18.

¹⁴ Ed. Mario TELO – **European Union and the New Regionalism. Regional actors and global governance in a post- hegemonic era**; Ashgate Publishing Company, Burlington, USA, 2001, p. 11.

Noul spirit al epocii susține faptul că statul încetează a mai întruchupa actorul dominant al relațiilor internaționale¹⁵, relații ce devin mult mai complexe, cu multiple niveluri și multisectoriale¹⁶, în comparație cu cele definite de statul-națiune.

Multe din argumentele care se aduc îndată ce este enunțată teza declinistă vizează ipoteza așa-numitei slăbiri a autorității naționale, dispariția credibilității guvernelor și nevoia de a se supune imperativelor economice, dictatului pieței, preeminenței capitalului global în fața statului, a economiei globale în fața economiei naționale, a corporației transnaționale în fața agenților economici naționali, a fluxurilor transnaționale în fața frontierelor statale¹⁷.

Globalizarea, în această teorie, este privită ca erodând puterea, legitimitatea și suveranitatea statului-națiune, acreditând sau încercând să acrediteze noi tipuri de legitimități, de puteri și chiar de suveranități - într-o viziune radicală a globaliștilor¹⁸.

Teoria negării statului¹⁹, de la acreditarea ideii diminuării rolului statului în plan intern și internațional, până la varianta înlocuirii acestor actori tradiționali cu noi entități având funcții și interese, structuri și obiective diferite, dacă nu chiar contrarii, prezintă dezavantajul că nu ia în considerare varietatea de răspunsuri pe care statul le poate aduce la provocările globaliste, cât și la modalitățile de preservare a funcțiilor sale vitale, a legitimității, a suveranității sale în noul context al secolului XXI.

Nu dorim să realizăm o pledoarie pentru rolul predominant al UE, însă nu putem evita o analizare a acestei entități din perspectiva statului amenințat nu atât de globalizare, cât de intensificarea atacurilor diferitelor doctrine de proorocire a morții sale, de așa-numita școală globalistă, implicit anti-statalistă.

De asemenea, statul a fost învinuit pentru slăbiciunile sale în aria de **gestionare** a unei forțe noi - globalizarea, pentru care nu ar avea definitivată o funcție clară, credibilă, viabilă, nici o strategie în acest sens.

¹⁵ Într-o opinie contrară, Serge SUR – **Relations internationales**, Montchrestien, Paris, 1995, p. 154- 160.

¹⁶ Jacques PELKMANS- **Integrare europeană. Metode și Analiză Economică**, trad. Filip Gadiuta, Ed. Institutul European, p. 3- 9.

¹⁷ Sorin MOISA- **Proiectul european: O viziune românească**, în lucrarea colectivă: **Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene**, POLIROM, 2001, p. 60-61.

¹⁸ Ray MAGHROORI- **Major debates in International Relations**, în **Globalism versus Realism: International Relations' Third Debate**; ed. By Ray Maghroori and Bennett Ramberg, Westview Press, Boulder , Colorado, USA, 1982, p. 16- 17.

¹⁹ Keinichi OHMAE- **The Borderless World: Power and strategy in the Global Marketplace**, Londres, Harper Collins, 1994. Keinichi OHMAE- **De l'Etat -nation aux Etats -regions: Comprendre la logique planétaire pour conquérir des marches regionaux**, Paris, Dunod, 1996.

Competențele sale generale au fost puse în discuție, acreditându-se ideea defectuoasei administrări a funcțiilor sale interne și a atribuțiilor sale tradiționale, a cadrului instituțional existent, afectate de globalizare.

Mai precis, se afirma că statul nu poate dezvolta funcții noi și nici nu poate să își folosească funcțiile existente pentru a administra o realitate nouă. Prin urmare, este firesc, în opinia decliniștilor, să renunțăm la stat²⁰, fie direct în favoarea piețelor globale care nu pun probleme de drept, nici de legitimitate sau de suveranitate, fie în folosul unor actori noi, care vor inventa o altă legitimitate, fie prin transfer de la statul muribund, fie prin voință proprie²¹.

Teoriile anti-stat propun **diferiți actori** pentru rolul central în relațiile internaționale: piețe globale, companii transnaționale, rețele cu diverse componente, de la organizații internaționale la cyber-cetățeni, însă toate fiind centrate pe ideea renunțării complete la stat.

Alte teorii inspirate din doctrina declinistă propun doar o detronare a statului din poziția sa de actor dominant în relațiile internaționale²², deoarece nu este apt să își asume noile funcții cerute de globalizare; o modificare a statului după cerințele globaliste ar însemna însă, o alterare a naturii sale suverane, de purtător al voinței politice și al identității unei anume comunități organizate politic; globalizarea este, însă, fondată pe interdependențele crescute până la nivelul de uniformizare, până la pierderea identității.

Aceste interdependențe se deosebesc de cooperările clasice între state²³, care apar în contextul unei lumi internaționale în care statul este recunoscut ca actor dominant, ca subiect de drept originar și primordial, în care identitățile statelor participante nu se confundă, în care regulile de drept internațional devin incidente. Interdependențele create de globalizare se desfășoară haotic, fără a fi reglementate la nivel internațional, deoarece nimeni nu poate ordona fluxurilor transnaționale unde să se concentreze, nici companiilor transnaționale unde să investească, nici comunicațiilor pe Internet unde să se oprească.

Globalizarea scapă de sub imperiul regulii de drept internațional, ca drept fundamental interstatal, în ciuda unei anume

²⁰ Charles KINDLEBERGER – *On the Rise and Decline of Nations*, International Studies Quarterly 27, 1983, p. 5-10.

²¹ John H. DUNNING- *The global economy, domestic governance, strategies and transnational corporations: interactions and policy implications*, în Transnational Corporations, vol. 1, no. 3, dec. 1992, p. 8-12.

²² Bertrand BADIE- **Un monde sans souverainete**, Fayard, 1999 combatut de Stephen KRASNER-*Sovereignty*, în Foreign Policy, January- February 2001, p. 20-28.

²³ Paul STREETEN – *Interdependence and integration of world economy: the role of States and firms*, în Transnational Corporation, vol. 1, no. 3, dec. 1992, p. 125- 127.

deschideri spre noile realități; globalizarea forțează statele să intre în relație cu actori transnaționali care nu le respectă regulile, să stabilească contacte ce nu sunt consimțite, ci sunt deja certitudini; să își deschidă piața internă, cultura națională, instituțiile unor entități globale, fără a beneficia de avantaje mutuale sau de o poziție egală cu acestea, precum în cooperările tipice interstatuale.

Interdependențele globale pot apărea atât între state - însă nu între două state determinate, ci între grupuri de state dintr-o anumită zonă geografică sau între toate statele de pe glob - cât și între state și noii actori²⁴. Aceste interdependențe pot fi **discriminatorii**, astfel încât să prejudicieze statul forțat să primească impactul forțelor globaliste; pot fi **asimetrice** - afectând marile puteri dar și statele mici; pot fi **haotice** - nu respectă cadrul legal referitor la cooperarea interstatală sau nu dispun de un cadru legal referitor la controlul interdependențelor globale. Aceste interdependențe nu sunt voluntar create de state, ci sunt **obiective**, creează o situație deterministă pentru state, care nu le pot evita: **nu există încă instituții care să gestioneze interdependențele globale, așa cum organizațiile internaționale actuale sunt menite a crea un cadru legal și stabil pentru cooperarea între state, pentru multilateralism.**

Interdependențele globale nu se pot asimila cu **multilateralismul**, care este un fenomen ce ține de lumea clasică a statelor, având statul ca actor exclusiv în relațiile internaționale și fiind un efect al necesității statului de a păstra ordinea internațională, prin angajarea sa în relații de cooperare cu alte entități similare - alte state, sub imperiul respectării regulilor de drept incidente.

Interdependențele sunt fenomene create de globalizare, care nu mai repetă modelul statului - actor exclusiv; sunt axate pe o creștere a vulnerabilității actorilor clasici, în paralel cu sporirea independenței noilor actori ce impulsionează aceste schimburi; mai degrabă vorbim despre **o creștere a dependenței statului față de acțiunile noilor actori, decât de o veritabilă interdependență, ca împrumut reciproc avantajos între mai mulți participanți**. Interdependențele nu presupun niciodată doar doi participanți, nu se limitează la actori identici, la state.

Pot exista interdependențe între organizații internaționale și piețe globale; între indivizi și organizații internaționale; între piețe și state; între state și rețele teroriste, în care cadrul legal existent, fabricat sub imperiul ordinii statale, nu mai este de mare folos. Ne confruntăm, de fapt, cu o supralicitare a rolului dreptului internațional, ca protecție juridică a rolului

²⁴ Philip G. CERNY- *Globalization and the changing logic of collective action*, în **International Organization**, 1995, vol. 49, no. 4, p. 596-597.

predominant al statului în viața internațională, astfel încât actualele instituții juridice să poată fi aplicate, prin extensie, la noile realități globaliste.

Dacă dreptul internațional nu poate crea noi instituții capabile să reglementeze aspectele globalizării, atunci dreptul internațional poate muri, urmând soarta statului - ar spune decliniștii, doritori să trăiască într-o lume a post-statului. Este însă posibil ca decliniștii să nu recunoască reacția statului modern în fața globalizării, să nu recunoască simptomele de formare ale neo-statului²⁵.

Poate fi definită Uniunea Europeană ca un neo-stat?

Poate Uniunea Europeană edifica un cadru legal de reglementare a interdependențelor regionale europene, dar și globale - în cooperare cu ceilalți poli ai super-actorilor: OMC, NATO, Banca Mondială, FMI?

Ideea decliniștii se sprijină, de asemenea, pe premisa ca statul nu mai poate fi stăpân al piețelor, pe inversarea relației stat-piețe, pe faptul că astăzi piețele devin factorii ce determină politica guvernelor, ce condiționează politica acestora²⁶.

Principala rațiune pentru existența statului continuă să rămână nevoia de autoritate politică legitimă, indiferent ce tipar ar adopta; statul nu poate să dispară, deoarece globalizarea produce anarhie, lipsa normelor de reglementare a relațiilor între subiectele de drept²⁷. **Statul este, astfel, asociat cu ideea de ordine** – în calitate de creator de norme și de principal destinatar al acestora -, dar și **cu ideea de ierarhie** - ca subiect de drept originar, unic, suveran, primordial, care are personalitate juridică proprie și deplină capacitate juridică²⁸.

Care este locul Uniunii Europene în această ordine și în această ierarhie creată și păstrată de stat? Reprezintă oare Uniunea Europeană o forță a globalizării, un efect al eroziunii statului sau o neo-ordine, o continuare a logicii statale de dominare a relațiilor internaționale în care, de această dată, sunt incluse și forțele globale?

Cum putem defini globalizarea și forțele globale din perspectivă statală, pentru a surprinde mai bine efectele pe care le produc asupra elementelor sale? Care este raportul dintre Uniunea Europeană și globalizare? Iată câteva întrebări ce își caută cu siguranță un răspuns, în condițiile slăbirii autorității statului în relațiile internaționale actuale.

²⁵ VUKADINOVIC- *Globalization, Global Governance and Global Security*; Millennium no. 8-9/ summer 2002, p. 207.

²⁶ Susan STRANGE- op. cit., p. 20-21.

²⁷ Linda WEISS- op. cit., p. 242- 251.

²⁸ KOHEN – **Droit international public**, 1999/2000, Graduate Institute of International Studies, Geneva. J. Brownlie- *Principles of International Law*, 1990, ed. IV, p. 59.

1. Rolul și locul statului în dreptul internațional public

Statul este privit de către majoritatea autorilor de drept internațional ca reprezentând **însăși baza ordinii juridice internaționale**. Dreptul internațional este creat de state, ca unități politice primare de referință, și destinat în mare parte acestora²⁹. În dreptul internațional clasic, dar și în cel contemporan, statul nu a părăsit locul principal, rămânând în vârful ierarhiei subiectelor de drept internațional, ca singura entitate dotată cu suveranitate, subiect de drept originar, unic, primordial, care creează alte subiecte de drept, precum organizațiile internaționale, în virtutea voinței lor suverane³⁰.

Statul dă naștere, prin mecanismul cooperării interstatale, unor subiecte de drept derivat, care, în epoca globalizării, au luat o mare amploare, devenind, în unele situații - ne referim la organizațiile de integrare - adevărați competitori pentru stat.

Disponând de o personalitate juridică deplină, ca fundament al acțiunii și angajamentului său pe plan internațional, statul nu este însă **concurat în ordinea juridică internațională** de alți subiecți, precum în alte laturi ale vieții internaționale. Deși manifestă o deschidere către noii actori globali, ce nu poate fi neglijată, dreptul internațional încorporând norme referitoare la drepturile omului³¹, principii referitoare la comportamentul companiilor transnaționale³², totuși, remarcăm că ierarhia **subiectelor de drept** continuă și în secolul XXI să rămână neschimbată.

În ciuda varietății de actori globali și a presiunii constante pe care o exercită asupra statului – atât pe plan intern, cât și în plan internațional -, actorii globali nu au putut să declanșeze o veritabilă schimbare în ierarhia **subiectelor de drept**.

Actorii globali nu au putut, deocamdată, să își cucerească acea calitate juridică de subiect de drept pe plan internațional care să reprezinte indiciul de bază al prezenței lor oficial acceptate în ordinea juridică internațională: companiile transnaționale, care influențează de o manieră covârșitoare economia globală și funcțiile tradiționale ale statului, sunt **doar subiecte de drept intern**, fără a căpăta personalitate juridică internațională,

²⁹ Rosalyn HIGGINS- **Problems and Process. International Law and how we use it**; Clarendon Press, Oxford, 1994, p. 39.

³⁰ Raluca Miga- BESTELIU- **Drept internațional . Introducere în dreptul internațional public**, Ed. All, 1998, p. 83.

³¹ Hersch LAUTERPACHT- **International Law**, Cambridge University Press, vol. II, 1975, p. 166 – 167.

³² OECD Guidelines for Multinational Enterprises and Global Instruments for Corporate Responsibility, 16 May 2001, paper for the OECD Roundtable on Global Instruments, 19 June 2001.

nefiind nici subiecte de drept derivat pe plan internațional, precum organizațiile internaționale interguvernamentale. De asemenea, indivizii rămân, în ciuda fenomenului de universalizare a drepturilor omului - ce face parte din cultura politică răspândită global -, subiecți de drept intern, supuși statului de cetățenie³³.

Există, datorită rapidității comunicațiilor și a intensificării schimburilor de idei, a avansului tehnologic și răspândirii sale fără precedent³⁴, actori globali care nu au încă nici cadrul legal internațional de reglementare, nici statut de subiect de drept internațional, în ciuda activității lor transnaționale: opinia publică internațională; mișcările care militează pentru pace sau pentru probleme concrete cu implicații globale; comunitățile on-line, culte transnaționale; alte asociații transnaționale³⁵.

Unii dintre acești actori sunt spontani formați, în funcție de o anumită criză sau eveniment internațional ce afectează, în opinia lor, relațiile internaționale și chiar regulile de drept internațional clasic stabilite de state; nu pot fi individualizați ca un subiect de drept unitar, însă formează un tip de entitate ad-hoc, suficient de încheșată în jurul unei idei, adunând părți importante ale societății civile globale. Actorii globalizării sunt **atipici**, din punct de vedere al normelor dreptului internațional, al lumii interstatale, însă nu este mai puțin adevărat faptul că existența lor este o realitate destul de incomodă pentru tradiționalismul ordinii statale.

Pentru doctrina de drept internațional, noii actori trebuie însă să dovedească existența unei veritabile capacități juridice, faptul că își pot asuma pe plan internațional drepturi și obligații; capacitatea de a participa la elaborarea normelor internaționale și la desfășurarea raporturilor guvernate de aceste norme.

Or, în afară de **organizațiile internaționale interguvernamentale**, care funcționează având la bază voința suverană a statelor membre de a le conferi prin statut forța juridică, alte subiecte derivate de drept internațional nu beneficiază de o acceptare unanimă a acestui statut. Este cazul corporațiilor transnaționale, al organizațiilor non-guvernamentale cu activitate transnațională, despre care se consideră că nu dispun de capacitate juridică, deoarece nu au suveranitate, iar statele nu sunt dispuse să le confere forța juridică în virtutea voinței lor suverane, precum în cazul organizațiilor internaționale interguvernamentale.

³³ Ion M. ANGHEL- **Subiectele de drept internațional**; Lumina Lex, București, 2002, p. 423-429.

³⁴ Thomas L. FRIEDMAN – **Lexus și măslinul**; trad. Adela Motoc, Ed. Fundației PRO, 2000, p. 54

³⁵ Charles W. KEAGLEY jr., Eugene R. WITTKOPF- op. cit., p. 18-19.

Cât privește **individul**, în dreptul internațional există o anumită doctrină care susține existența unei personalități juridice internaționale³⁶, recunoscându-i-se dreptul de a sesiza instanțe internaționale cu atribuții jurisdicționale sau administrative pentru apărarea drepturilor și libertăților înscrise într-o serie de acte internaționale pe care statele, ca membre ale societății internaționale, s-au angajat să le recunoască, să le respecte și să sancționeze violarea lor.

Este însă ordinea statală chiar atât de tradițională și rigidă precum o face să pară globalizarea, la prima vedere ?

Dacă privim la mișcările actuale de integrare, ce devin tot mai vizibile la începutul secolului XXI, devine clar faptul că **statul se află în mijlocul unui proces major de transformare³⁷ nu doar a structurii sale tradiționale, ci și a obiectivelor, funcțiilor și atribuțiilor sale.**

Din punct de vedere al dreptului internațional, statul rămâne entitatea dominantă în ordinea juridică internațională; are un loc prioritar între subiectele de drept internațional³⁸, această poziție de preeminență fiind valabilă nu doar în ceea ce privește raportarea statului la actualele subiecte de drept internațional –organizațiile internaționale interguvernamentale –, ci și la entitățile care aspiră la statutul de subiect de drept - individul, ONG-urile, corporațiile transnaționale sau care au apărut sub impactul globalizării fără a revendica vreun statut în lumea juridică internațională.

Actorii globali nu doresc o legitimitate juridică, pentru că nu doresc să respecte supremația statului pe care acesta o deține, tradițional, ca subiect principal și originar, în ordinea juridică internațională. Desigur, poate fi identificată o **globalizare juridică³⁹**, constând în răspândirea globală a unor norme de drept internațional considerate a fi esențiale pentru buna și justă funcționare a vieții internaționale - drepturile omului, alte norme de **ius cogens** referitoare la relațiile dintre state și înscrise în art. 1, Carta ONU, precum și în alte documente internaționale cu valoare sacră, însă această globalizare nu aduce atingere preeminenței statului pe eșichierul juridic internațional⁴⁰.

În lipsa statului, întreaga ordine juridică internațională ar fi automat afectată în esența sa, din două motive: dreptul internațional, care este un

³⁶ Ph. C. JESSUP- **A Modern Law of Nations. An Introduction**, New York, 1958, p. 41. Dominique CARREAU- **Droit international public**, Paris, 1988, p. 24-31.

³⁷ Linda WEISS- op. cit., pag. 21. *Declarația Mileniului, Rezoluția Adunării Generale ONU, nr. 55/2*, adoptată la 8 sept. 2000, Capitolul I, pct. 5 și 6.

³⁸ *Declarația Mileniului*, cit., capitolul I, pct. 3 și 4.

³⁹ Pierre VERCAUTEREN –op. cit., p. 73- 79.

⁴⁰ Într-o opinie contrară, Lebedeva - *Does the New Reality of the 21st Century Mean New Ways for Conflict Resolution and Negotiations?*; Millennium 8- 9/ summer 2002, p. 216.

drept fundamental interstatal⁴¹, ar rămâne fără principalul său beneficiar, fără un subiect de drept dedicat funcției sale de a aduce la îndeplinire norma internațională, de a o respecta și de a sancționa violarea sa; ar rămâne un drept fără creatorul său, care nu mai are sursă de legitimitate, nici origine juridică - statul fiind singurul subiect de drept dotat cu acea capacitate de a emite norme pe plan internațional, datorită calității sale unice de a fi suveran.

Fără stat, ordinea juridică internațională, ca totalitate a normelor de drept internațional, dar și a relațiilor de drept internațional – privită, deci, în dinamica sa, nu doar sub o exclusivistă latură normativistă -, ar fi iremediabil afectată, deoarece **nu ar exista un continuator viabil al statului dotat cu suveranitate care să elaboreze norme și care să intre în relații cu entități similare, într-o epocă post-statală – poate doar o Uniune Europeană puternică, aflată într-o etapă post-constituțională, de maturizare a cadrului său instituțional și perfecționare a instrumentelor sale legale.**

Absența statului nu ar face doar ca întregul drept internațional actual să rămână fără obiect, ci ar declanșa haos în lumea politică și economică internațională, lăsând populațiile fără protecție în fața amenințărilor și a forțelor globalizării. Acest lucru ar provoca un dezechilibru major între interesul public, care nu mai este apărat și promovat de stat, și interesele private, încurajând, totodată, proliferarea ilegalității.

Lipsa normei internaționale și interne, datorată dispariției unicului liant normativ între cele două ordini - statul -, provoacă apariția ilegalității la nivel de societate națională și internațională. Lupta diferitelor grupuri de interese pentru preluarea puterii *de facto* și o nouă legitimitate accentuează instabilitatea unei epoci post-statale lipsite de etică și de norme internaționale viabile.

Actorii globali nu dețin suveranitate, ca atribut esențial, pentru a fi capabili și îndrituiți a emite norme valabile; cum pot fi substituenți sau competitori ai statului, entități care nu au personalitate juridică deplină pe plan internațional? **În ciuda activității lor transfrontaliere, actorii non-statali nu pot construi o ordine juridică internațională,** deoarece nu pot să își asume sau nu doresc o asumare a obligațiilor ori o exercitare a drepturilor în orice domeniu al vieții internaționale, precum statul.

⁴¹ A se vedea și sfera de aplicare – exclusiv interstatală - a Declarației ONU asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile de prietenie și cooperare între state; adoptată la sesiunea XXV, 1970, AG ONU, ca o concretizare a prevederilor din Carta ONU, semnată la San Francisco, la 26 iunie 1945, și intrată în vigoare la 24 octombrie 1945, document fundamental pentru dezvoltarea întregului drept internațional contemporan.

Actorii globali sunt entități ce exercită o influență importantă într-un domeniu anumit de activitate, care adesea nu pot fi localizați și supuși regimului juridic al unui anumit stat, datorită caracterului lor transnațional; însă, această activitate poate fi doar una aparținând domeniului comercial, bancar sau al serviciilor; nu vom întâlni actori non-statali având activități transnaționale în sectoare complet diferite și, în același timp, numeroase. De asemenea, aceste activități transnaționale nu sunt consacrate unor obiective de interes public, deoarece actorul non-statal nu își exercită activitatea, simultan, la două niveluri - public și privat. Acest tip de actor cunoaște doar activitatea **în interes privat**, întrucât domeniul public este un domeniu rezervat statului, datorită legitimității sale, ca subiect suveran.

Actorii non-statali nu ar putea prelua elementele statale - teritoriu, populație, autoritate publică - tocmai datorită caracterului lor transnațional, care refuză orice teritorializare sau concentrare a puterii într-un anumit loc; în al doilea rând, **suveranitatea nu poate fi transferată, fără acordul statului de la un subiect legitim la unul nerecunoscut ca atare pe plan internațional** - precum majoritatea actorilor globali – cu excepția Uniunii Europene.

Ideea transferului de suveranitate de la stat la alte entități a fost deja abordată, însă cu anumite limitări: nu statul este deținătorul original al suveranității, acesta fiind, în mod istoric și simbolic, poporul, de unde și originea strânsului liant între stat și națiune, a unui transfer istoric specific tipului de stat modern creat la Wesphalia.

Mai mult, actorii globali nu pot primi de la colectivități teritoriale specifice puterea de a le reprezenta, dacă nu își asumă sarcini concrete de a le proteja pe multiple planuri și în mod concomitent, o misiune deosebit de complexă, pentru care nu sunt pregătite și pe care doar statul a perfecționat-o în secole de experiență istorică.

O altă limitare la ideea transferului de suveranitate privește **viabilitatea** acestui transfer: **cele două entități**, cea care transferă suveranitatea și cea care o primește - dacă admitem să discutăm din perspectiva teoriei transferului de suveranitate, și nu de competență - **trebuie să fie similare**, pentru ca acest transfer să fie valabil: cu alte cuvinte, **transferul nu poate opera decât de la stat la stat.** Însă, observăm că, pe continentul european, transferul de competențe se face de la stat la o entitate cu totul nouă, pe care ar fi prematur să o numim supra-stat european⁴².

Ordinea juridică internațională se bazează pe un principiu născut din natura interstatală a relațiilor internaționale clasice: statul ca actor unic

⁴² Elzbieta DYNIA- *European Integration and National Sovereignty*; The Polish Quarterly of International Affairs, spring 1998, vol. 7, no. 2, Warsaw, p. 91.

pe plan politic internațional, statul ca subiect de drept suveran, principal și universal; astfel, o regulă cum este egalitatea între state ca participanți la funcționarea ordinii internaționale a devenit o normă fundamentală în dreptul internațional. Dacă actorii globali concurează statul în secolul XXI, se poate vorbi despre o veritabilă încălcare a acestui principiu, în condițiile în care aceste entități sunt diferite de stat, nu pot fi asimilate statului și nu au o existență juridică recunoscută ca atare pe plan internațional?

Pe de altă parte, nu putem recunoaște suveranitatea **oricărei entități**, doar pentru că aceasta o pretinde sau doar pentru simplul fapt că este în poziția de competitor al statului, precum actorii globali.

Un actor global nu reprezintă în relațiile internaționale o colectivitate omogenă, teritorială și nici nu consideră că pentru aceasta este nevoie să se dozeze cu un aparat de guvernare. **Actorii globali nu guvernează, pentru că le lipsesc cele trei elemente spațiale: populație, teritoriu, autoritate publică.**

Un actor global **nu poate fi suveran** pentru că nu are o colectivitate de bază care să-i transmită legitim suveranitatea, deoarece acea potențială colectivitate – salariații unei companii transnaționale, membrii unei rețele teroriste internaționale - nu au calitatea de popor, nu pot fi numiți națiune și nu pot forma un stat. Deocamdată, doar formând un stat și reclamând statutul de națiune, o entitate - de exemplu, o mișcare de eliberare națională - poate intra în legalitate, poate funcționa, cu anumite limite, în ordinea interstatală.

Nu putem admite separația rigidă pe care doresc unii autori globaliști să o perpetueze între dreptul internațional, pentru a-l compromite, ca neviabil, din cauza naturii sale interstatale, și lumea globalizării⁴³.

Nu există două lumi diferite, angajate într-un conflict pentru supremație, globalizarea neputând provoca dispariția complexei lumi interstatale⁴⁴. Ar fi deosebit de simplistă o astfel de teorie, dacă nu chiar eronată, deoarece ar neglija varietatea de răspunsuri pe care statele și le pot elabora spre a se apăra în fața unei astfel de ipoteze distructive.

Ajungem, astfel, la ideea că **sunt posibile o serie de reacții majore ale statului în fața pericolelor globalizării**, reacții care lasă fără substanță tezele decliniste vehiculate în ultimul timp în lumea academică.

⁴³ Separație justificată de argumentul deplasării autorității de la o stăpânire teritorială la o autoritate asupra amplasării, naturii și modului de producție și de distribuție a bunurilor și serviciilor. Susan STRANGE- op. cit., p. 64- 65. A se vedea și periodizarea relațiilor dintre state și competitorii lor, companiile transnaționale, în Charles R. KENNEDY, jr. – *Relations between transnational corporations and Governments of host countries: a look to the future*, în *Transnational Corporations*, vol. 1, no. 1, febr. 1992, p. 67-70.

⁴⁴ Michel SEYMOUR- *L'Etat face à la mondialisation*, htm., s. a., s. 1.

Datorită plenitudinii competențelor de care dispune, statul se implică activ în controlarea fenomenului de globalizare și chiar a actorilor globali:

- Statul **decide caracterul legal sau ilegal al actorilor globali**, în acord cu normele de drept internațional pe care le-a creat și care impun o anumită conduită în relațiile internaționale.

- Statul poate transfera doar **competențe**, în mod liber, fără a fi constrâns la aceasta de factori externi sau interni, ci în virtutea obiectivului general de a asigura buna funcționare a întregii ordini internaționale. Statul nu poate înstrăina suveranitatea⁴⁵, nici liber, nici constrâns, deoarece s-ar aliena ca stat. Cel mult este posibilă o **cedare a exercițiului suveranității**, dar în anumite limite⁴⁶: către o entitate similară sau către un subiect de drept derivat, născut din voința statelor - o organizație internațională interguvernamentală; cedarea să nu aibă ca efect alterarea irevocabilă, definitivă a funcțiilor esențiale și a naturii statului; cedarea să aibă ca obiectiv întărirea controlului statului asupra forțelor globalizării, și nu slăbirea sau dispariția statului; cedarea să nu prejudicieze identitatea națională a statelor, să nu declanșeze efectele negative ale globalizării - pierderea de identitate, subminarea valorii politice și istorice a cetățeniei; cedarea să ducă la construirea unei entități legale, acceptate unanim de comunitatea internațională ca un subiect de drept; cedarea să aibă ca efect conferirea către entitatea primitoare a calității juridice de subiect de drept și a capacității juridice, depline sau limitate; cedarea să nu ducă la concluzia că a fost înstrăinată suveranitatea însăși, și nu competențele concrete sau că această înstrăinare a fost definitivă, deoarece acest lucru poate fi considerat ca un act ilegal al statului care pune în cauză întregul fundament juridic al ordinii internaționale. Statul nu poate renunța la principiile de *ius cogens*, pe care le-a creat și care stau la baza întregii ordini juridice internaționale; or, aceste norme imperative se bazează pe premisa suveranității statului; odată înstrăinată această suveranitate, se creează o relativizare a întregii ordini juridice internaționale. Chiar dacă astăzi suveranitatea este percepută ca fiind relativă, și nu absolută, este important de remarcat faptul că această relativitate nu poate să

⁴⁵ În apărarea prezervării suveranității statale, unii globaliști au conceput, paradoxal, o soluție a acesteia la nivel global, în sensul creării unei suveranități internaționale asupra noilor teritorii formate efemer de fluxurile transnaționale; este însă un artificiu teoretic ce nu are fundament juridic. J. COMBACAU- *Pas une puissance, une liberté: la souveraineté internationale de l'Etat*, în *Pouvoirs*, 1993, no. 67, p. 47-58.

⁴⁶ Nici o ordine mondială nu se poate crea fără acordul suveran al statelor, în afara voinței lor ca unică sursă de legitimitate. A se vedea teoria lui J. M. VINCENT- *Au dela de l'Etat Nation*, în *Futur antérieur*, no.27, 1995/1, En attendant l'Empire, p. 5- 9.

prejudiciale unicului său purtător legal – în dreptul internațional -, nu trebuie să ducă la dispariția statului. Suveranitatea nu trebuie să fie folosită împotriva statului de adepții globaliști⁴⁷; aceștia nu prezintă o variantă credibilă de înlocuire a statului cu entități capabile să îl suplinească credibil, la nivelul numeroaselor și complexelor sale sarcini, desfășurate simultan, pe plan intern și internațional. **Ce actor non-statal, este capabil de a exercita o astfel de acțiune simultană, în două ordini diferite, fără a declanșa haosul în vreuna dintre acestea?**

- Spre deosebire de suveranitate, care nu poate fi înstrăinată, deoarece este conferită simbolic de popor doar unui unic și tradițional deținător - statul, acesta poate însă să renunțe la anumite competențe, dat fiind caracterul lor autonom, cât și faptul că statul, și nu altă entitate, se află la originea acestora. UE, însă, nu exercită pe teritoriul statelor membre competențe exclusive, dacă nu ar fi avut în prealabil acordul statelor membre de a-și limita, în virtutea suveranității lor, caracterul exclusiv al competențelor.

- Statul își poate folosi **teritoriul** pentru a limita efectele negative ale globalizării sau presiunea actorilor globali asupra sa, prin formarea unor **spații economice și comerciale cu granițe bine delimitate**, care concentrează capitaluri transnaționale, fără a le permite să destabilizeze economiile naționale ale statelor membre; prin controlul interdependențelor economice la nivel de regiune, construind **regiuni integrate economic**⁴⁸, care reușesc să administreze fluxurile transnaționale din interiorul regiunii, fără a părăsi acest spațiu, cât și prin captarea fluxurilor din afara regiunii economice.

- Statul își poate folosi **populația** pentru a contracara efectul de uniformizare a culturilor, de pierdere a identității, adus de globalizare; prin crearea unor **identități mai largi, regionale, subregionale**, axate pe valori istorice comune, pe experiențe comune, pe dorința de a acționa în comun⁴⁹.

- Statul își poate folosi **dimensiunea politică, acea calitate de autoritate publică**, pentru a construi voluntar **identități politice regionale**, pentru a acorda **drepturi politice supranaționale, pentru a**

crea cetățenii suprastatale, de tipul celei europene, în scopul evitării rușinii liantului tradițional de cetățenie dintre individ și stat.

- Statul **controlează actorii globali de o manieră directă, vizibilă**: nu le recunoaște statutul legal, de actor având o dimensiune juridică pe plan internațional; statul **crează actori globali** - organizații internaționale interguvernamentale - și le stabilește statutul juridic, limitele competențelor și momentul dispariției lor, fără ca acestea să se poată opune voinței statelor, în ciuda personalității lor de drept autonome.

- Statul controlează alte tipuri de actori globali, precum **companiile transnaționale, individul sau ONG-urile, prin calitatea lor de subiect de drept intern**, în ciuda activității și a influenței transnaționale a acestora; statul **localizează** acești actori globali, îi forțează să aibă un sediu central de activitate, supus legislației statale, și nu sustrăgându-se oricărei reguli de drept; statul controlează individul, prin calitatea sa de cetățean, prin construirea încă de la naștere a unui liant de fidelitate, la care individul poate renunța total, devenind apatrid, însă lipsindu-se de orice protecție juridică și diplomatică din partea unui stat.

- Statul controlează **actorii globali clandestini**, de exemplu rețelele teroriste internaționale, prin refuzul recunoașterii acestora ca entități legale - care respectă normele comunității internaționale; nu actorii globali sunt, aici, cei care aleg calea contestării ordinii juridice internaționale, ci statul este cel care le refuză calitatea de subiect de drept, deoarece acești actori refuză stabilirea unui liant juridic național și internațional cu statul, îi refuză, implicit, prin activitatea lor, recunoașterea supremației sale în ordinea juridică internațională și îi amenință direct suveranitatea, prin afectarea funcției de furnizor de securitate pentru cetățenii săi.

- Dacă amintim și de ipoteza globalistă radicală, conform căreia **piața globală ar reprezenta în sine un actor distinct**, există și în această ipoteză mijloace prin care statul poate să o controleze⁵⁰: de exemplu, prin practicarea politicii conștiente a fragmentării acestei piețe; nu trebuie să confundăm acest tip de neopolitică cu penetrarea haotică a fluxurilor transnaționale în toate regiunile planetei; fragmentarea nu reprezintă o împărțire arbitrară a acestor fluxuri, care nu poate fi controlată de stat și care îl afectează iremediabil; din contră,

⁴⁷ B. BADIE- *La fin des territoires. Essai sur le desordre international et sur l'utilité sociale du respect*, Fayard, 1995, p. 181- 184. J. P. HENRY- *Le marché contre l' Etat*, în RDP, 1991, p. 631.

⁴⁸ Jacques PELKMANS- op. cit., p. 12. Uri FISHER- *Information Age State Security : New Threats to Old Boundaries*; nov. 2001, [http:// www.homelandsecurity .org/journal/ articles/fisher.htm](http://www.homelandsecurity.org/journal/articles/fisher.htm)

⁴⁹ Alain Touraine -*La séparation de l'Etat et de la nation*, Cahiers de l'Urmis, no. 7, juin 2001, pag. 29-31.

⁵⁰ Dacă vom privi statul din perspectivă realistă, ca actor rațional ce își folosește puterea pentru a elimina sau a micșora dependența sa de contextul anarhic. A se vedea discuția asupra caracterului rațional al statului, în Iulia MOTOC- **Teoria Relațiilor Internaționale**, Ed. Paideia, București, 2001, p. 56-67.

fragmentarea, ca politică practică de stat, este destinată creării unor niveluri intermediare între cel național și cel global, unor spații economice regionale, în care cele patru libertăți de circulație să fie respectate, ca parte a unui acord statal. Mai bine spus, statul nu se îndreaptă spre un stadiu suprem, de integrare globală, aceasta fiind o utopie primejdioasă; **marea strategie a statului este de a se folosi de globalizare pentru a crea niveluri intermediare, acestea fiind adevăratele etape finale ale transformării sale în epoca globalizării.**

Mai precis, nu etapa integrării globale contează, nu acesta este scopul oricărei integrări regionale, ci reușita fragmentării voluntar consimțite; statul împarte un concept abstract, o etapă încă neabordată, piața globală, ce nu există încă, în adevăratul sens al cuvântului. Însă integrările regionale sunt o certitudine; aceste integrări sunt însă instrumente de control ale statului spre a evita trecerea bruscă de la național la global - în cazul în care ar triumfa teza radicală a pieței globale -, sau de a ocroti identitățile naționale, integrându-le în ansambluri suficient de delimitate spre a evita o disoluție în globalitate.

UE este un sfârșit de drum, nu o entitate ce se va integra și ea într-o unică autoritate globală, într-un unic suprastat la nivel mondial - acesta fiind exact ceea ce dreptul internațional, prin caracterul său coordonator, vrea să evite.

Axat pe ideea absenței oricărei autorități superioare statelor, create sau nu de state⁵¹, dreptul internațional nu poate fi, deci, fondat pe ideea superiorității unui stat față de alt stat; unui suprastat ca UE față de state; unui actor non-statal față de state; unei autorități efemere sau permanente create sub presiunea globalizării, superioare statelor.

Însă nimic nu se opune ca dreptul internațional să accepte existența legală a unei autorități superioare **actorilor non-statali** - începând de la subiectele derivate de drept până la actorii care sunt doar subiecte de drept intern, și până la cei cărora nu le este recunoscut nici un statut juridic.

Poate fi vorba de a admite **o unică autoritate superioară pentru toate categoriile de actori non-statali**, în fața cărora acestea să dea socoteală pentru actele lor, care să se bazeze pe normele interstatuale de drept internațional spre a menține continuitatea cu ordinea de drept a statelor, dar completată cu reguli specifice adresate acestor actori, create fie de state, fie de această autoritate, în temeiul voinței suverane a statelor, fie de comun acord între subiectele derivate, singurele care au o existență conformă dreptului internațional.

⁵¹ Dumitra POPESCU, Adrian NASTASE, Florian COMAN- **Drept internațional public**, Șansa, București, 1994, p. 33- 36.

A doua ipoteză este **existența mai multor autorități superioare fiecărui tip de actor non-statal**, care să reglementeze un **drept specific fiecărei categorii**, permițând astfel o reglementare legală a activității acestora, cât și adaptarea reacțiilor statului față de aceste noi ordini juridice, trebuind a fi menținute în relație de **subordonare** față de ordinea interstatală de drept.

Nu se pune problema **juridică** a dependenței statului de actorii globali, deoarece dreptul internațional are caracter **coordonator**, iar statul este **unicul** deținător legal de suveranitate⁵². Statul poate fi provocat sau depășit în alte domenii, însă pe teren juridic rămâne entitatea de bază, punctul de reper pentru întreaga viață juridică, în ansamblul său⁵³. Deci, pe teren juridic, statul rămâne subiectul de drept originar, universal, primordial, tipic, situat în vârful ierarhiei subiectelor de drept, dotat cu deplină capacitate juridică pe plan internațional, din această cauză neputând fi concurat de actorii non-statali, nici dependent de aceștia⁵⁴.

• **Suveranitatea și egalitatea juridică sunt principii directoare** ale vieții internaționale interstatuale, care **au sens doar în ceea ce privește relațiile dintre state**. Intrarea unui actor global în **această lume interstatală**, guvernată de o logică juridică centrată în jurul statului, nu se poate face decât **adoptând o structură statală - a se vedea procesul de statalizare a UE**. Cu alte cuvinte, **cei ce sunt forțați să se adapteze nu sunt statele, ci actorii globali**, deoarece, pentru a beneficia de legitimitate pe plan internațional, alături de state și de subiectele de drept derivat, trebuie să respecte regulile juridice create de state și să se integreze ordinii juridice internaționale, care în esență este una interstatală. Din această perspectivă, putem privi UE ca un actor global ce se află în plin proces de adaptare la logica statală, de acceptare a unei structuri statale, în ideea de a supraviețui unei lumi dominate în continuare de state, însă din postura de stăpâni ai globalizării, și nu de state victime, amenințate cu dispariția. Este o ipoteză ce consideră că UE se va dezvolta în viitor urmând un model statal, că nu va rămâne la nivelul unei simple organizații internaționale interguvernamentale, ci va evolua fie către suprastatalitate, fie către federație - ambele modele politice pornind însă de la un concept statal.

⁵² Wang XINGFANG, Zeng ZIYI- *On the doctrine of state sovereignty in contemporary international relations*, în Foreign Affairs Journal, no. 56/ june 2000, The Chinese People's Institute of Foreign Affairs, p. 40.

⁵³ Nguyen QUOC DINH, Patrick DAILLIER, Alain PELLET- **Droit international public**, LGDJ, Paris, 1999, p. 401.

⁵⁴ Ion M. ANGHEL- op. cit., p. 61- 63.

- Putem considera că o altă formă de control de către stat al globalizării și al actorilor globali este **prin transfer de competențe**. Cum înstrăinarea suveranității, ca atribut esențial statal, nu este posibilă, nici către un alt stat, nici către un actor global, statul poate ceda doar competențe, privite ca instrumente necesare participării la relațiile internaționale, în sens larg, dar și pe plan intern. **UE primește competențe de la statele membre**, nu în ideea de a compromite conceptul de stat și de a demonstra că statul este slăbit sub impactul globalizării, că este silit să abandoneze vechile sale funcții și atribuții, **ci tocmai pentru a prezerva suveranitatea** amenințată de globalizare, înstrăinând acele competențe derivate din aceasta la un nivel comun de interes și de participare a membrilor.

Este vorba despre o perpetuare a funcțiilor și obiectivelor statale, însă la un nivel comun interstatal - dacă ne raportăm la nivelul actual al UE, în care statele continuă să dețină rolul prioritar în construcția comunitară, prin intermediul Consiliului de Miniștri. Dacă ar exista transfer de suveranitate în UE, acesta ar distruge iremediabil statul, în favoarea unui actor global. Însă, pe plan juridic internațional, suveranitatea aparține exclusiv statelor, care nu o pot înstrăina, nici voluntar, nici forțat, deoarece li se opun numeroase norme imperative de drept internațional, axate pe ocrotirea și prezervarea suveranității, ca bază a bunei funcționări și a existenței întregii ordini juridice internaționale⁵⁵.

Înstrăinarea suveranității de către un stat ar putea fi percepută de comunitatea internațională ca un lucru ilegal, deoarece nici o suveranitate nu este absolută, pentru a fi exercitată cu prejudicierea funcțiilor tradiționale ale statului ce o deține și ale celorlalți membri ai comunității internaționale. **Chiar și atunci când mai multe state decid să pună în comun competențe pentru a construi o nouă ordine juridică regională, suveranitatea lor rămâne nealterată, întrucât este înscrisă și ocrotită la nivel de principiu în documentele internaționale ale dreptului internațional contemporan**⁵⁶. Înstrăinându-și suveranitatea, statele UE ar contraveni flagrant dispozițiilor Cartei ONU, care pleacă de la premisa că suveranitatea este un **bun inalienabil al oricărui stat** și că nu este permisă o folosire discreționară a sa de către stat, deoarece s-ar leza ordinea juridică internațională⁵⁷. Carta ONU pornește de la premisa **protecției suveranității**,

⁵⁵ Edwin GLASER – *Statele mici și mijlocii în relațiile internaționale*, Ed. Politică, 1971, p. 161-166.

⁵⁶ Bogdan AURESCU- *Noua suveranitate. Între realitate juridică și necesitate politică în sistemul internațional contemporan*; Ed. All Back, 2003, p. 76.

⁵⁷ De aceea, este evitată referirea la transferul de suveranitate către UE, preferându-se calificarea mai neutră și tehnică a acestui proces ca «transfer de competență». Cf. Guy ISAAC

a **prezervării** sale ca bază a comunității internaționale; raționând din aceasta perspectivă, un acord liber între state pentru a-și înstrăina suveranitatea este asimilat unei încercări de a destabiliza ordinea internațională legală, de a încălca egalitatea juridică între state, deoarece transferul de suveranitate către un actor global sau către un alt stat îl plasează pe acesta într-o poziție superioară celorlalți participanți **inițiali** la relațiile internaționale. De aceea, statele UE au în vedere transferuri de competență **spre un nivel comun, în care tot statele, prin instituturi interguvernamentale, să le exercite**.

Nu este exclus ca UE să se transforme într-un suprastat, ceea ce ar avea consecințe deosebit de serioase asupra caracterului coordonator al dreptului internațional⁵⁸, asupra ordinii internaționale bazate pe egalitatea statelor, dar și mai concret, în stabilirea de relații internaționale cu state nemembre ale Uniunii.

Transferul de competențe către o entitate distinctă, cum este Uniunea Europeană, nu afectează însă esențial suveranitatea, deși în tratatele comunitare, tipice unei organizații de integrare, **nu există prevederi exprese care să protejeze suveranitatea, ci doar o generală obligație de respectare a identității naționale a statelor membre, ca unul din elementele tradiționale ale statului-națiune**.

Prin acest transfer de **competențe cu scop funcțional**, și nu politic, precum în cazul suveranității, statele membre își propun să își administreze și să își valorifice mai bine funcțiile și atribuțiile, inclusiv cele trei elemente - populație, teritoriu și autoritate publică, apelând la o combinație de metode interguvernamentale și comunitare, pentru a preîntâmpina efectele nocive ale globalizării asupra entității statale, luate în mod individual.

Comunitarizarea devine o metodă de protecție a statului-națiune în fața globalizării⁵⁹, în ciuda poziției de actor dominant pe care statul continuă să o aibă în plan internațional. Este vorba de o **strategie de preîntâmpinare a anarhiei, nu de o inevitabilă dispariție a statului, ca model politic desuet**. Este vorba de o proiectare a funcțiilor tradiționale ale statului la un nivel teritorial mai larg, de o menținere a concepției sale teritoriale sub impulsul fenomenelor transnaționale.

– **Droit communautaire general**, Paris, 1990, Masson, p. 304-305. Nicoleta DIACONU - **Sistemul instituțional al Uniunii Europene**, Lumina Lex, București, 2001, p. 5.

⁵⁸ Claire DEMESMAY- *Au- dela de l'Etat -nation: Quelle démocratie pour l'Europe?*, htm, s.a, s. l. Mohamed Salah M. MAHMOUD- *Mondialisation et souveraineté de l'Etat*, Journal du Droit International, no. 3/123/1996, Ed. Juris- Classeur, p. 643-644. Mihai MATIEȘ, Dorina NĂSTASE – *Viitorul sistemului de securitate al Uniunii Europene și contribuția României la acest capitol*, în lucrarea **Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene**, op. cit., p. 119.

⁵⁹ Sever AVRAM- *Noul concept asupra Uniunii Europene din perspectivă românească*, p. 361-364.

Uniunea Europeană se bazează pe un concept puternic teritorial: are caracter european; are teritoriu comunitar format din teritoriile statelor europene membre inclusiv departamentele de peste mări; piață unică; zona Euro, toate aceste arii fiind multidimensionale: geografice, economice, politice, juridice, culturale, sociale. Ce au în comun aceste zone este faptul că au depășit stadiul național, au devenit comunitare, spații asupra cărora statele își exercită în comun suveranitatea, – vorbind din perspectivă interguvernamentală.

Am putea remarca chiar **un paradox al Uniunii Europene:** caracterul **său transnațional**⁶⁰, deoarece zonele economice și politice comunitare depășesc granițele naționale, fiind destinate deplinei exercitări a celor patru libertăți de circulație, și, în același timp, **caracterul său comunitar**, destinat a proteja populațiile statelor membre, dar și statele înșeși, de forțele haotice ale globalizării, construind o arie cu identități și granițe bine delimitate - art. B/ TUE, modif. prin Amsterdam.

⁶⁰ Kalevi J. HOLSTI- *The changing nature of international institutions: the case of territoriality*, Working paper no. 32, Institute of International Relations, University of British Columbia, Nov. 2000.

PROCESUL DE GLOBALIZARE. SENSURI ȘI TERMINOLOGII

*General maior dr. ing. Marin MĂCIUCĂ**

Globalization is a process that affects us all. Some consider it to be an irreversible process, the destiny everybody makes for or the source of some people's happiness and others' unhappiness. Globalization is vehemently argued on, sometimes even through violent actions. It is both a modern concept somehow superficially used and a very complex phenomenon encompassing realities and trends that, once out of control, can lead to unpredictable world order/ disorder with many who lose and few who benefit.

Globalizarea este un proces care ne afectează pe toți. Unii consideră că este un proces ireversibil, destinul spre care lumea se îndreaptă, fiind, în același timp, sursa fericirii unora și a nefericirii altora. Globalizarea este vehement contestată, uneori chiar prin acțiuni violente.

Apariția mondializării este plasată la sfârșitul anilor 1980, având la bază schimbări fundamentale ale lumii contemporane, referitoare la tehnologie, comunicații, investiții, economie și perceperea lumii înconjurătoare.

Procesul globalizării stimulează dezvoltarea rapidă, circuitele economice și financiare, propagă valorile universale și apropie societățile între ele, oferind oportunități multiplicat pentru beneficii economice și sociale tuturor țărilor lumii. Pe de altă parte, în absența unor politici adecvate, procesul globalizării poate conduce și la unele efecte negative, adevărate provocări la adresa statelor noii lumi, precum încălzirea globală, poluarea, afectarea biodiversității și deșertificarea, inechitatea distribuției beneficiilor globalizării între țările bogate și cele sărace și adâncirea decalajelor, ștergerea specificităților culturale, proliferarea armelor de nimicire în masă, criminalitatea transfrontalieră sau terorismul.

Globalizarea este unul dintre conceptele frecvent folosite în mediile politice, economice și academice. Ea este, deopotrivă, un concept la modă, utilizat cu oarecare superficialitate, și un fenomen real de o mare complexitate, ce cuprinde atât realități, cât și tendințe care, scăpate de sub

* Școala de Aplicație pentru Logistică.

controlul rațional și participativ, ne pot conduce într-o ordine (dezordine) mondială imprevizibilă, cu mulți care pierd și puțini beneficiari. Întrebările la care se cere răspuns se referă la scopul globalizării, dinamica proceselor de globalizare și locul integrării europene în cadrul fenomenului de globalizare.

Globalismul reprezintă un ansamblu de „concepții ideologice – politice având ca numitor comun analiza deciziilor planetare pe care le-au căpătat problemele politice, tehnologice, economice și sociale cu care se confruntă omenirea în prezent.” [1]

Din această perspectivă sunt studiate problemele populației, energiei, alimentației, apei, ca procese globale:

- *economiștii se referă la interdependența economiilor în cadrul pieții mondiale;*
- *ecologiștii abordează problematica protecției mediului ca pe o problemă ce preocupă întreaga omenire;*
- *politicienii își îndreaptă atenția spre ordinea mondială (forme de organizare și conducere a lumii), unii dintre ei solicitând chiar formarea unui guvern mondial;*
- *militarii fundamentează strategii globale și pun la punct arme strategice care pot atinge orice punct al planetei.*

Ideea globalizării nu este nouă, iar istoria ei s-a împărțit întotdeauna între dorința de dominare și cea de comunicare deschisă cu o economie compatibilă, liberă concurenților. De aceea, pentru a analiza procesele globalizării, trebuie să răspundem mai întâi la câteva întrebări: *care este aria geografică de manifestare a fenomenului globalizării? cine coordonează acest proces? de ce nu se manifestă în toate zonele geografice ale lumii?*

Teoretizând, se poate considera că procesul globalizării evoluează pe trei niveluri. Considerăm că globalizarea se manifestă în cele mai caracteristice forme și se extinde în ritm accelerat în spațiile țărilor și guvernelor democratice, dezvoltate economic, care au aderat la sisteme convergente, similare de valori. Proprietatea, afacerile, schimburile comerciale, piața de desfacere, respectarea drepturilor fundamentale ale omului sunt elementele fundamentale ale sistemelor de valori din această arie geografică. Cu cât interesele vor fi mai puternice, cu atât aspectele legislative și cele instituționale se vor armoniza și vor funcționa în limitele respectului reciproc dintre state. Bineînțeles că identitatea specifică a unei țări va continua să dăinuie. Totuși, interesele naționale vor crea pe lângă asocieri de state și o concurență între acestea, de cele mai multe ori în limitele normalului acceptat de către parteneri, cu consensul evitării unor

crize importante între țările partenere, toate doritoare de pace, pace bazată pe obiective și interese comune.

Un alt nivel în care procesul globalizării va aduce influențe semnificative este cel al zonelor importante pentru principalele competiții ale acestui secol, concurența pentru accesul cât mai bun și gestionarea cât mai eficientă a informațiilor, resurselor și apei. Este aria acelor țări care, prin potențialul lor, vor devenii ținte ale concurenței sau noi actori importanți ori revitalizați în procesele globale ale acestui secol. Putem considera drept evidente situațiile unora din țările ce dețin resurse importante pentru omenire. Zona este și va fi caracterizată de situații de criză, conflictuale și chiar războaie. În ceea ce privește sfera informațiilor, în acest context, pot fi evaluate țările care, prin posibilitățile, poziția geografică ori alianța aleasă, pot furniza datele sau logistica necesară țărilor din prima zonă menționată.

Al treilea nivel este reprezentat de teritoriile pentru care, încă o perioadă, fenomenul globalizării nu va avea un impact deosebit. Este aria geografică ce va tinde să se integreze, să se dizolve în celelalte două zone ale globalizării.

Dacă ar fi să delimităm la nivel internațional zonele specifice fenomenului globalizării se vor observa concentrări de țări, caracterizate de un sistem de valori acceptat, la care se adaugă asocieri ale mai multor avantaje specifice sau anumite criterii cu rang de excepții, cum ar fi: țara care joacă rol de lider, religia, dorința de contrapondere față de un lider regional sau internațional, strategia națională sau de grup de a valorifica un avantaj specific (resurse naturale sau financiare, informații, neutralitate, ideologie, cultura, limba vorbită, tehnologie înaltă etc.).

Un element important este evaluatorul, cine definește și caracterizează fenomenul globalizării, mai ales că, pe plan internațional, se manifestă cele două curente puternice, pro și antiglobalizare. Este foarte probabil ca, până la globalizarea totală, dacă se poate aprecia așa, cel puțin teoretic, să se definească mai multe arii regionale caracterizate de un ansamblu de trăsături care să definească fenomene globalizatoare la nivel regional sau continental. Poate că cele mai importante vor fi cele legate de: sisteme economice interdependente, bazate pe clauze favorizante; religie comună; resurse energetice importante; nivel tehnologic compatibil.

Care sunt sau care vor fi actorii ce vor lua sau vor influența deciziile globale? Aceștia cuprind mai multe categorii, în funcție de grupul specific ce reacționează la diferite trăsături ale fenomenului globalizării: organizații internaționale, marile puteri economice și militare, reprezentanții unor grupări de state, trusturile multinaționale, grupurile internaționale din media, personalitățile științifice sau universitare marcante, crima organizată,

grupările teroriste. Globalizarea poate furniza răspunsurile necesare pentru prevenirea și lupta împotriva amenințărilor acestui secol: dezastrele ecologice, traficul de droguri, terorismul, instabilitatea, migrațiile masive, crima organizată transfrontalieră etc.

Ideal, esența răspunsurilor este abordarea multilaterală a analizei acestor amenințări și *cooperarea* între actorii globalizării pentru anihilarea amenințărilor ce se prefigurează într-un viitor, poate, încă incert. *Cooperarea* este posibilă, mai ales că statele și persoanele sunt mult mai legate în destine, iar vitezele de transmitere a informațiilor, ca și a fondurilor, au devenit mai rapide ca niciodată.

De asemenea, a crescut nivelul de încredere și de transparență în acțiunile comune ale statelor, fapt la fel de important pentru accelerarea procesului de globalizare.

De aceea, în multe lucrări și luări de poziție, se menționează că trăim în *Era Globalizării*. Este o definiție scurtă a actualei perioade istorice, așa cum au fost numite în trecut alte perioade istorice: *Depresiunea, Era Războiului Rece, Era Spațială, Perioada Tumultuoasă a anilor 1920* [2] etc.

Ca și în cazul fenomenului crimei organizate, procesul globalizării nu este definit printr-o formulă unanim acceptată, datorită formelor diverse sub care se manifestă și multitudinii de domenii în care are loc. În cadrul comunicării, am prezentat mai multe definiții ale procesului de globalizare, din analiza cărora va rezulta complexitatea sa. Vom pune accentul pe elementele care au conexiuni cu fenomenul crimei organizate transfrontaliere. De aceea, nu vom insista pe toate elementele multiple și complexe ale globalizării.

Din evaluarea definițiilor găsite în materialele bibliografice, se observă că formularea lor s-a făcut în funcție de sfera de activitate în care s-au studiat implicațiile globalizării. De aceea, vom grupa definițiile pe domenii. În acest context, pot fi considerate drept definiții sau încercări de definiție a procesului de globalizare următoarele:

Domeniul economico-financiar:

- *procesul de integrare a piețelor pentru bunuri, servicii, capitaluri și poate chiar mâna de lucru, aflat într-o continuă dezvoltare după cel de-al doilea război mondial* [3];
- *mecanismul marilor întreprinderi multinaționale destinat a concentra bogăția și puterea în vârful scării sociale, provocând în fiecare zi din ce în ce mai multe excluderi* [4];
- *ansamblul fenomenelor ce rezultă din deschiderea economiilor spre mărfuri și capitaluri străine* [5];
- *expresia totalitară a logicii piețelor financiare globale asupra tuturor aspectelor vieții* [6];

Domeniul politic:

- *alt nume pentru „noua dezordine mondială”, datorită caracterului nedefinit, dezorganizat și autopropulsat al problemelor lumii, proces prin care se creează percepția lucrurilor care scapă de sub control și lipsa centrului, a unui pupitru de comandă, a unui consiliu de decizie, a unui birou managerial* [7];
 - *procesul deosebit de dinamic al creșterii interdependenței dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în tot mai largi și mai variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale și având drept implicație faptul că problemele devin mai curând globale decât naționale, cerând la rândul lor o soluționare mai curând globală decât națională* [8];
 - *comprimarea „formelor” de realizare a unei structuri mondiale unitare;*
 - *un ansamblu de procese din sfera economică, politică, socială și culturală, care sporesc gradul de interconectare și interdependență dintre societăți de-a lungul globului, prin care se scurtează distanțele și fac din lume un loc mai mic. Ceea ce pare să fie nou, în această privință, este creșterea gradului de interdependență dintre diferite sfere de activitate, datorată recentelor și notabilelor dezvoltări în tehnologia telecomunicațiilor și a importanțelor facilități ale transportului global* [9];
 - *masca „americanizării”* [10];
 - *fenomenul de mare complexitate ce descrie atât realități, cât și tendințe care, scăpate de sub control rațional și participativ, ne pot fixa într-o ordine mondială imprevizibilă, cu mulți perdanți și pușini beneficiari* [11];
 - *de fapt nimic nou, întrucât și culturile întotdeauna se influențează reciproc, nu doar prin comerț și invazie, dar este diferit valul integrării internaționale și al interdependenței. Legăturile și efectele lor dintre persoane și state nu sunt doar mai numeroase și mai profunde, ci și mai transformatoare. Ele schimbă modul nostru de a trăi, modul de a dori cum să fim guvernați, toate în forme pe care încă nu le-am înțeles întrutotul* [12];
- #### **Domeniul social:**
- *fenomen extrem de complex, chiar dacă deseori este definit doar prin termeni ai creșterii comerțului internațional și a investițiilor străine directe. Sunt aspecte importante, dar realitatea globalizării trece dincolo de sfera economică. Separat de creșterea exponențială a fluxurilor de bunuri, servicii și capital în jurul*

globului, globalizarea a promovat de exemplu și mișcarea oamenilor, valorilor și ideilor peste frontiere și, deseori, peste continente [13];

- promovarea libertății de mișcare, ca principal factor de stratificare a societății contemporane [14];
- transformarea complexă, aflată în plină desfășurare, a parametrilor condiției umane, datorită comprimării spațio-temporale [15];
- ceea ce ni se întâmplă tuturor, procesul care se referă în primul rând la efectele globale, nefiind identic cu conceptul de universalizare, care emană speranța, intenția și hotărârea de a face ordine și a crea condiții egale pentru toată lumea, în toate zonele planetei [16];
- ansamblul fenomenelor prin intermediul cărora viața fiecărui locuitor al planetei este legată, cel puțin în parte, de hotărârile luate în afara propriei țări și asupra cărora nu are nici un control [17];
- procesul de modernizare a forțelor periferice și dispariția în acest fel a distincției centru – periferie, iar datorită difuziei tehnologiilor înalte, inclusiv cele militare, dinspre centru spre periferie, relația de dependență este și mai mult diminuată sau chiar dispare [18];
- așa-zisa „McWorld” (lumea tip Mc – de la McDonald’s) – un mediu în care, datorită valului de forțe care solicită integrare și uniformitate și care fascinează lumea cu muzică ritmată, computere rapide și mâncare la minut (fast food) – cu MTV, Macintosh și McDonal’s – presează națiunea să se integreze într-o rețea globală, omogenă și comercială: o „McWorld” legată și unită prin tehnologie, ecologie, comunicații și comerț [19].

Sfera securității naționale și a celei internaționale:

- procesul prin care lumea devine un sat planetar, securitatea națională nemaifiind legată strict de caracterul geografic al frontierelor, datorită modului de manifestare și acțiune a migrației populațiilor, pieței libere de capital, investițiilor străine, terorismului, crimei organizate transfrontaliere [20];
- fenomenul de atingere a limitelor unui sistem, având ca principal rezultat consumarea resurselor acestuia [21];
- fluxul rapid și bogat al datelor, știrilor, informațiilor, ideilor, valorilor culturale, capitalului, bunurilor, serviciilor și persoanelor; în plus statele, guvernele vor avea un control, la frontierele lor, din ce în ce mai redus asupra datelor, știrilor,

informațiilor, tehnologiei, bolilor, migranților, armelor și tranzacțiilor financiare, indiferent că sunt legale sau ilegale [22];

Cercetare:

- un termen tip umbrelă, util pentru stabilirea și definirea legăturilor dintre fenomene distincte altfel [23].

Cele doar 22 definiții, provenite din surse și medii diverse, demonstrează probabilitatea redusă de a se ajunge la o definiție concisă și unanim acceptată a globalizării. De asemenea, sunt reliefate complexitatea acestui proces, aspectele sale contradictorii și simultane, binefacerile, dar și tensiunile pe care le provoacă. De fapt, se subliniază și contraindicațiile, aparent de neconciliat, dintre cele două curente – pro și contra – globalizare.

Din definițiile prezentate, putem să distingem și câteva concluzii privind dinamica proceselor de globalizare la început de secol:

- globalizarea problemelor implică politici și strategii globale de abordare a problemelor comune pentru întreaga umanitate. Din acest punct de vedere, există păreri conform cărora independența și suveranitatea națiunilor au devenit anacronice și ar trebui să se renunțe în favoarea unei puteri mondiale. Alte puncte de vedere susțin că globalizarea și naționalismul nu sunt opuse, și interdependența mondială poate evolua în condițiile respectului pentru independența și suveranitatea națiunilor.
- problemele globale impun soluții globale, prin care să se elimine discrepanțele ce scindează lumea contemporană într-un centru bogat și o periferie săracă, asigurându-se o dezvoltare echilibrată la nivel planetar.
- privită ca fenomen sistemic, globalizarea, ca integrare funcțională stabilă, nu poate fi decât benefică, având în vedere relaționalitatea funcțională optimă și aportul sinergiei de sistem în devenire, în general, și în dezvoltare, în special.
- deschiderea spațiului, reglementarea sa după standarde reale și în general libere, posibilitatea manifestării parteneriale, acceptul și încrederea în sensul și direcția dezvoltării mondiale, integrarea tehnologică a proceselor informaționale și a comunicării, penetrația culturii și, mai ales, perspectiva accesului liber la valorile comune ale omenirii fac din globalizare nu numai un concept viabil, ci și o dorință, o tendință obiectivă a dezvoltării și a voinței generale.
- în același timp, globalizarea forțată, subordonată dorințelor de dominare și de ștergere a diferențelor naționale, de orientare forțată către scopuri ce aparțin doar celor puternici, precum și supraierarhizarea și perifericitatea fac din procesul în sine un fenomen controversat, plin de necunoscute și diversități.

- securitatea globală presupune principii, norme, instituții și instrumente globale prin care se verifică respectarea acestor norme și, la nevoie, se impune sistemul de norme generale de securitate.

La orizont se întrezărește o nouă lume, clădită pe un alt sistem de valori. Ce i-ar putea determina pe oameni să renunțe la valorile pe care și-au clădit structurile organizatorice, idealurile? Frica, persuasiunea sau nevoia, sau altceva la care, apelând cu sistemul actual de valori, nici nu se va putea gândi?!

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Sergiu TĂMAȘ, **Dicționar politic**, Editura A.R. București, 1993, p.118.
2. Keith PORTER, *Globalization: What Is It?*, 2004, <http://globalization.about.com/cs/whatisit/a/whatisit.htm>.
3. Martin WOLF, **Globalizarea Liberală**, Editura „Grasset”, Paris, 2003, preluat în *Globalizarea: o singură planetă, proiecte divergente*.
4. Susan GEORGE, **Globalizarea Liberală**, Editura „Grasset”, Paris, 2003, preluat în *Globalizarea: o singură planetă, proiecte divergente*.
5. Bernard GUILLOCHON, **Globalizarea: o singură planetă, proiecte divergente**, Editura „Enciclopedia RAO”, București, 2003, p.7.
6. Zygmunt BAUMAN, **Globalizarea și efectele ei sociale**, Editura „ANTET”, București, 2003, p.66.
7. Zygmunt BAUMAN, **Globalizarea și efectele ei sociale**, Editura „ANTET”, București, 2003, p. 59.
8. Aurel GHIBUȚIU, fost președinte al Camerei de Comerț și Industrie a României, preluat de Adrian Victor Ververa, în *Societatea civilă și securitatea națională*, p.44.
9. Gerd SCHÖNWÄLDER, **Globalization, Violent Conflict, and Peacebuilding**, A Concept Note on Future Programming Possibilities, martie 2003.
10. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, **Altered States – Globalization, Sovereignty, and Governance**, 27.04.2003.
11. Ion Ilie STĂNESCU, *Globalizarea și antiglobalizarea, coordonate ale securității naționale*, în cadrul volumului **Meridiane de securitate**, coordonat de conf.univ.dr.ing. Ioan BIDU, Editura „A.N.I.”, București, 2004, p.19.

12. Gordon SMITH și Moisés NAÍM, op. cit.
13. Gerd SCHÖNWÄLDER, op.cit.
14. Zygmunt BAUMAN, op. cit, p.5.
15. Ibidem, p. 5.
16. Ibidem, p.60.
17. Bernard GUILLOCHON, op. cit. , p.10.
18. Sheldon SMITH, preluat de Adrian Victor Ververa, în *Societatea civilă și securitatea națională*, p.44.
19. William J. HARTMAN, *Globalization and Asymmetrical Warfare*, Air Command And Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002, preluat din **Jihad Against McWorld** scrisă de Benjamin Barber.
20. Adrian Victor VERVERA, *Societatea civilă și securitatea națională*, în cadrul volumului **Meridiane de securitate**, coordonat de conf.univ.dr.ing. Ioan Bidu, Editura „A.N.I.”, București, 2004, p.41.
21. Ibidem, p.44.
22. William J. HARTMAN, *Globalization and Asymmetrical Warfare*, Air Command And Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, aprilie 2002, preluat din **Global trends 2015**.
23. Gerd SCHÖNWÄLDER, *Op. cit.*
24. Emil HEDEȘIU, Gheorghe TOMA, **Contracararea Crimei Organizate Transfrontaliere**, Editura U.N.Ap., București, 2005.

APĂRAREA ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN CONTEXT CONTINENTAL. PREZENT ȘI VIITOR

*Mirela ATANASIU**

The tendencies in the national defense and security represent the result of the existent climate at continental level. The preponderent trends are globalization and European and Euroatlantic integration following the continuous transformation and accentuation of risks, menaces and provocations at national, continental or global level. The insecurity factors are more and more diverse from international terrorism, demographic threat, ecological threat, the restriction of the access to the energetic resources and their dividing between states, to the psychological factors, as may be the lack of credibility.

Security is the property of the entire mankind. Therefore, the statal and nonstatal actors must react concertated for assuring and maintaining of an adequate security, stability and control climate of all the security medium's specific malfunctions.

I. Apărarea și securitatea României în continuă schimbare

1. Apărarea și securitatea României în democrație

În ultimul deceniu, apărarea și securitatea la nivel global s-au transformat dramatic. În timp ce vechile amenințări au dispărut treptat, provocările noi le-au luat locul. Aceasta a determinat o nouă percepție asupra unor concepte precum apărarea și securitatea, pacea și conflictele. Nu toate conflictele sunt o amenințare la adresa păcii și securității. Securitatea națională, axată pe protecția statului, ia din ce în ce mai mult o tendință de securitate umană, ce pune individul și comunitatea pe prim-plan. Răspunsurile la amenințările asupra securității naționale includ:

- *acțiunea preventivă*: inițiative de prevenire a conflictelor, cum ar fi soluționarea conflictului axată pe ființa umană și acțiunile de construire a păcii;
- *intervenția*: în cazuri extreme, când toate celelalte eforturi au eșuat – intervențiile în conflictele interne, pentru a proteja populația aflată în situații de risc major;

* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

- *acțiunea reactivă*: acțiunea umanitară, necesară în timpul și după un război civil, pentru a oferi sprijin civililor afectați de război; aceasta include construcția de tabere pentru populațiile dislocate, acordarea azilului pentru refugiați sau ajutoare materiale.

2. De la securitatea militară la securitatea extinsă

Permanentă schimbare a mediului de securitate a dus la o corelare a strategiei militare naționale cu cea internațională. România și-a declarat ferm angajamentul spre integrarea în structurile NATO și UE, pentru a putea face față accentuării riscurilor pe termen mediu și lung.

Tipurile de amenințări la securitate existente în prezent:

- *amenințări politice*, ca instabilitate internă, state falimentare, terorism și violări ale drepturilor omului;
- *amenințări economice*, ca sărăcia, adâncirea discrepanțelor dintre țările bogate și cele sărace, recesiunea financiară internațională, consecințele vecinătății cu un stat cu o economie puternică sau instabilă, pirateria;
- *amenințări de mediu* sau datorate activităților umane, ca dezastrul nucleare, schimbările ecologice la nivel global, degradarea solului și a apei, lipsa hranei și a altor resurse;
- *amenințări sociale*, precum conflictele dintre minorități și majorități, suprapopularea, crima organizată, traficul transnațional de droguri, comerțul ilicit, migrația în masă, epidemiile.

Avantajul unei agende de securitate extinse este acela de a furniza o înțelegere profundă a pericolelor la adresa securității și a reacțiilor pe care acestea le necesită. Dezavantajul este acela că serviciile de securitate, incluzând aici toate organizațiile care au autoritatea legitimă de a folosi forța, a ordona folosirea forței sau a amenința cu folosirea forței pentru a proteja statul și pe cetățenii săi, pot deveni prea puternice dacă sunt active în ariile nemilitarizate ale societății. Mai mult decât atât, sectorul de securitate poate să nu aibă competența necesară pentru a răspunde acestor noi provocări.

3. De la securitatea și apărarea individuală statală la cooperarea interstatală în domeniu

Faptul că securitatea și apărarea națională nu pot fi realizate numai prin propriile puteri și necesită cooperare interstatală este deja un adevăr demonstrat de evoluția mediului de apărare și securitate de la „*echilibrul de putere*” al secolului al XIX-lea la dezvoltarea organizațiilor de securitate colectivă ale secolului al XX-lea, precum Liga Națiunilor și succesoarea ei, Organizația Națiunilor Unite, dar și a organizațiilor de apărare colectivă

(NATO). Globalizarea a intensificat interdependența dintre state, inclusiv în sectorul de securitate. Amenințările la adresa securității pot să influențeze cu ușurință statele vecine și să destabilizeze o regiune întreagă sau chiar pacea mondială. Aceste premise create au dus la impulsivitatea cooperării internaționale. Există diferite tipuri de aranjamente de securitate:

- *Apărarea colectivă*, care se definește ca un tratat în care două sau mai multe state își promit asistență în cazul unui atac extern.
- *Securitatea colectivă*, prin care comunitatea internațională este de acord să renunțe la folosirea forței și să asiste orice membru al comunității în cazul în care un alt membru recurge la forță. Aceasta, spre deosebire de apărarea colectivă, este îndreptată împotriva unui atac din interiorul comunității.
- *Cooperarea în materie de securitate* stabilește o legătură între securitatea colectivă și abordarea extinsă a securității.

Apărarea colectivă este cea mai avansată formă de cooperare, dar există și cooperări mai puțin ierarhizate, acordurile bilaterale și multilaterale. Securitatea unei țări este puternic marcată de integrarea într-o organizație de apărare colectivă. Calitatea de membru aduce pe lângă avantajul unei mai bune securități și dezavantajele adaptării la obiectivele și cerințele alianței, limitându-și astfel opțiunile pentru definirea unei politici naționale de securitate. Controlul parlamentar este afectat pentru că procesul de decizie este transferat parțial de la nivel național la cel internațional.

II. Politica națională de apărare și securitate și reglementările internaționale

Interesele Naționale ale României la sfârșitul secolului și începutul mileniului sunt concentrate pe patru aspecte principale considerate a fi de interes fundamental: apărarea și securitatea țării, libertatea, prosperitatea economică și ordinea globală. Interesele României sunt stipulate în Strategia Națională de Securitate, iar promovarea lor se realizează prin mijloace specifice: dezvoltarea socio-economică, mobilizarea resurselor naționale umane și materiale și cooperarea economică, înfăptuită prin integrarea României în structurile economice și de securitate euro-atlantice; dezvoltarea infrastructurii teritoriale, asigurarea preservării drepturilor minorităților potrivit standardelor internaționale.

1. Politica de securitate a României

Politica de securitate a României se bazează pe conceptele prevenirii, descurajării și rezolvării pe cale pașnică a crizelor și conflictelor care ar putea afecta interesele și valorile statului român.

Interesele naționale fundamentale ale României sunt:

- Garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor țării;
- Consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și supremația legii;
- Asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil;
- Sprijinirea legăturilor cu românii din afara granițelor țării, pentru conservarea identității lor;
- Participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa.

2. Politica de apărare națională

După integrarea țării în NATO, politica de apărare capătă un caracter proactiv mai pronunțat¹. Obiectivele sale pentru primul deceniu al actualului secol sunt²:

- consolidarea statutului României de stat membru NATO, integrarea în UE și dezvoltarea unui profil strategic adecvat în cadrul acestor organizații;
- continuarea reformei organismului militar, pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;
- întărirea controlului civil și democratic asupra armatei și perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale;
- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională și globală;

Ca țară de frontieră a NATO și a UE, România și-a stabilit ca obiectiv al politicii de apărare națională salvagardarea și promovarea intereselor sale vitale, ca și participarea activă la asigurarea securității zonelor de interes ale NATO, UE și SUA.

Scopul politicii de apărare națională este acela de descurajare a oricărei agresiuni la adresa României, iar în cazul producerii acesteia, prezervarea prin mijloace militare a intereselor naționale fundamentale.

3. Principiile internaționale

Tratatele internaționale limiteză și, uneori, multiplică opțiunile prezente în cazul definirii politicii naționale de securitate. Majoritatea statelor lumii sunt membre ONU și, ca atare, s-au angajat să respecte Carta ONU, care stipulează în art. 23 și 24: „*Membrii Organizației își vor*

¹ A se vedea programul de guvernare, www.guv.ro

² Ibidem, capitolul 27, *Politica de securitate națională*, I. Apărarea națională.

soluționa diferendele internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie” și „Membrii Organizației se vor abține în relațiile internaționale de a recurge la amenințarea cu forța ori la folosirea forței, fie împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”.

O serie de principii cutumiare de drept internațional sunt incluse în Cartă:

- abținerea de la amenințarea cu forța sau la folosirea forței;
- soluționarea pașnică a diferendelor internaționale;
- inviolabilitatea frontierelor și integritatea teritorială a statelor;
- dreptul națiunilor de a se autodetermina și de a trăi în pace în interiorul frontierelor recunoscute și garantate internațional;
- egalitatea suveranității statelor și nonintervenția în treburile interne;
- respectarea drepturilor omului;
- cooperarea între state;
- îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate în dreptul internațional.

4. Tratatul multilateral de securitate și apărare

Principalele categorii de tratate internaționale sunt: *tratate care reglementează securitatea mondială - Carta ONU; tratate internaționale privind dreptul umanitar internațional și care reglementează conflictele armate internaționale și locale – cele patru Convenții de la Geneva din 1949; tratate internaționale referitoare la diferite tipuri de armament și la regimul acestora - Tratatul ABM (de reducere a rachetelor balistice intercontinentale), Convenția referitoare la minele terestre etc.; tratate internaționale care vizează crearea de organizații regionale având competențe în domeniul securității – Carta Organizațiilor Statelor Americane, Tratatul Uniunii Europene, Actul Final al CSCE-CSCE/OSCE; acorduri regionale de cooperare militară și de asistență reciprocă în materie de apărare – Tratatul NATO, Parteneriatul pentru Pace, Tratatul Uniunii Europene Occidentale etc.*

5. Acorduri bilaterale sau tratate de prietenie, de cooperare și de asistență militară reciprocă

Acest tip de tratat a fost folosit nu numai pentru a exprima prietenia și nonagresiunea, ci și pentru a ajuta la definirea unor situații practice de cooperare militară, incluzând chiar și dreptul de a disloca trupe și armament pe un teritoriu străin. Acestea pot include și asistența militară concretă în caz

de necesitate. Pe ansamblu, tratatele bilaterale pot fi considerate instrumente care permit definirea politicii de securitate externă, întărirea relațiilor de prietenie dintre state și soluționarea unor probleme specifice.

III. Riscuri, amenințări, oportunități militare europene și tendințele lor la sfârșit de mileniu pentru România

Criza relațiilor politico-militare existente de la începutul anului 1990 a generat numeroase riscuri și amenințări la stabilitatea, apărarea și securitatea europeană, cu efecte grave asupra statelor europene. Riscurile se referă la aspecte ca: dependența continuă și progresivă a statelor naționale de securitatea continentală; conflictele social-naționale ce pot degenera în conflicte armate; ne-aderarea unor state din Europa Centrală și de Est la alianțe militare, astfel încât rămân mult mai vulnerabile la „victimizare” prin agresiune militară etc.

1. Noul concept geostrategic

România este situată la întrepătrunderea a patru tendințe strategice dezvoltate pe spații:

- Spațiul Comunității Statelor Independente se află într-un proces de clarificare identitară, influențat de tendințele centrifuge sau centripete de diverse origini (teritoriale, etnice, religioase, economice și sociale).

- Spațiul Central-European se conturează ca un viitor pol de prosperitate regională, fiind parțial integrat în structura de securitate euro-atlantică, statele din acest spațiu începând negocierile de aderare la Uniunea Europeană.

- Spațiul Sud-Est European rămâne principalul furnizor de incertitudini și instabilitate, datorită crizei din fosta federație iugoslavă, dar și subdezvoltării economice a țărilor din regiune. Din 1999, statele occidentale, în special cele ale Uniunii Europene, au început să sprijine consolidarea economică și stabilitatea acestora.

- Spațiul Mării Negre este atât o oportunitate, cât și o sursă de riscuri transfrontaliere, dar și amenințări datorită instabilității interne a fostelor țări CSI și luptei pentru resurse energetice.

2. Riscuri și amenințări

Stabilirea coordonatelor politicii de apărare și securitate națională se bazează, între altele, pe identificarea riscurilor și amenințărilor la adresa intereselor naționale ale României. Riscurile sunt preponderent de factură nemilitară, provenind cel mai mult din domeniul politic, economic, social sau ecologic.

Factorii de risc la amenințarea securității și apărării României sunt:

- Existența în plan regional sau subregional a unor tensiuni și conflicte militare ce se pot extinde, precum și a unor acumulări necontrolate și destabilizatoare de forțe și tehnică de luptă în spațiul de interes strategic național;
- Proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și altor mijloace letale neconvenționale;
- Prelungirea unor dificultăți interne de natură economică, financiară și socială care afectează critic și vital funcționarea societății;
- Expansiunea rețelelor și activităților teroriste, a crimei organizate transnaționale (criminalitate economico-financiară, trafic transfrontalier ilegal de persoane, droguri, materiale radioactive și strategice etc.);
- Deteriorarea mediului ambiant, prin nerespectarea normelor ecologice, precum și existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc;
- Limitarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru populație și economie;
- Acțiuni ce pot aduce atingere statului român și instituțiilor democratice, care conduc la separatism, xenofobie, intoleranță și conflicte etnice și religioase;
- Incertitudinile privind evoluțiile mediului politico-militar din regiune;
- Migrația populațiilor în proporții uriașe;
- Izolarea României în societatea globală, bazată pe informație, datorită lipsei infrastructurii informaționale.

3. Oportunități

Punctual, oportunitățile pentru România ar putea fi:

- Instituțiile de securitate europene și euro-atlantice oferă un suport real de stabilitate, securitate, încredere, dezvoltare și prosperitate.
- Promovarea relațiilor de bună vecinătate, prin menținerea unor raporturi de parteneriat, bi sau trilaterale cu statele din regiune, dar și prin forme de cooperare transfrontalieră.
- Valorificarea poziției geostrategice a României, prin stimularea cooperării în structuri regionale, în spațiul central și sud-est european și în bazinul Mării Negre.
- Existența parteneriatului strategic cu SUA, lansat în 1997, relații privilegiate cu Anglia, Franța, Italia, precum și consolidarea relațiilor cu Germania.

- Sprijinirea dimensiunii paneuropene a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa.

- Menținerea și modernizarea potențialului militar și a capacității de apărare armată a țării, pentru prevenirea și descurajarea oricărei agresiuni și creșterea gradului de interoperabilitate cu armatele statelor membre NATO.

IV. Tendințe regionale

Tendințele regionale generale sunt cele de integrare și globalizare la nivel NATO sau UE. OSCE este elementul-cheie pentru securitatea statelor europene. NATO a înțeles acest lucru și și-a asumat sprijinul pentru OSCE, în același timp conștientizând că securitatea aliaților nu poate fi separată de cea a statelor europene. NATO reprezintă legătura între securitatea Americii de Nord și a Europei. Au fost concepute acorduri NATO-UE pentru crearea unui cadru real și legal prin care cele două organizații să se susțină reciproc în caz de amenințări, în același timp, comandanții europeni de la comanda NATO aflându-se sub controlul politic al UE.

1. Balcani

Zona este caracterizată de o anumită fragilitate. Actorii locali ar trebui să-și conjuge eforturile cu cele ale organizațiilor internaționale pentru obținerea stabilității și securității acesteia. În Serbia și Muntenegru, stabilitatea apărării și securității este încă afectată de conflictul dintre facțiunile reformiste și cele conservatoare.

Situația din Kosovo rămâne tensionată, și aceasta s-ar putea accentua, datorită crimei organizate și traficului ilegal din regiune.

În Bosnia-Herțegovina, climatul este de neînțelegere între cele două entități care evoluează diferit, atât economic, politic, cât și cultural.

Albania și FYROM și-au depășit crizele interne și au început să-și ia în serios rolul de posibile viitoare membre NATO și UE. În aceeași situație se află și Croația.

2. Caucaz

Statele din Caucaz manifestă încă o dependență acută față de F. Rusă, datorită conjuncturii economice în care se află, caucazienii fiind obligați să-și caute loc pe piața forței de muncă a acesteia.

Georgia se află încă în „*revoluția rozelor*” – campania puternică de relansare economică și recuperarea controlului asupra teritoriului statului. Armenia se află încă sub „*scutul protector*” al SUA, reluând discuțiile bi și trilaterale cu Azerbaidjan și Turcia.

3. Marea Neagră

Regiunea are un real rol strategic, captând atenția la nivel global. Unele state de la Marea Neagră oscilează între integrarea europeană (occidentală) și estică (orientală), fiind tentate, în același timp, mai degrabă de o raliere la UE decât la NATO.

4. Republica Moldova

Conflictul transnistrean se manifestă acut, în pofida intervențiilor susținute din partea OSCE, UE sau a Rusiei. Rolul său de zonă-tampon cu Rusia și de zonă de tranzit pentru traficul de arme, persoane sau droguri continuă.

5. Ucraina

Este caracterizată, de-a lungul ultimilor ani, de o lipsă acută de democratizare, fapt ce a dus la stagnarea relației cu NATO și chiar la regresul celei cu UE. La nivelul relației cu România, situația este în redresare.

V. Concluzii

Modificările majore din mediul de securitate petrecute în ultimii 15 ani, având drept consecințe sfârșitul războiului rece și reșezarea relațiilor dintre state, în care dialogul politic, cooperarea și parteneriatul au luat locul confruntărilor ideologice, alimentate și promovate de cele două sisteme și alianțe militare antagoniste, autentifică afirmațiile potrivit cărora riscul, pe termen scurt și mediu, al unei confruntări armate majore se diminuează considerabil. Structuri specializate ale armatei sunt necesare pentru asigurarea cercetării permanente a fenomenelor care constituie riscuri la adresa securității naționale.

Racordarea la exigențele din domeniile de cooperare și modalitățile de acțiune din cadrul lor și înscrierea în ansamblul concepțiilor europene, prin planuri bine organizate și urmărirea lor exigentă, reprezintă o problemă stringentă în mediul actual continental.

În ciuda trendului favorabil edificării unei noi arhitecturi de securitate, pe baza extinderii istorice a instituțiilor integratoare europene și euro-atlantice, în condițiile în care tot mai multe state se afirmă ca adeptele principiilor democrației, economiei de piață și respectării drepturilor omului, în diferite zone ale Europei persistă încă surse de instabilitate și insecuritate care, neidentificate, nemonitorizate și nesoluționate în timp util, pot afecta grav securitatea statală, regională și chiar globală.

Un posibil factor de insecuritate îl reprezintă și lipsa de credibilitate, pe lângă cei deja cunoscuți: terorismul internațional, crima organizată transnațională, proliferarea armelor de distrugere în masă, amenințarea demografică, amenințarea ecologică, restricționarea accesului la resursele energetice și împărțirea lor inegală între state.

La nivel continental, și nu numai, statele mici și mijlocii își caută locul în ierarhia regională, dar, în același timp, tendințele tuturor sunt de globalizare, de pătrundere sub „aripa” unei uniuni de state, pentru a-și consolida forțele în apărarea și securitatea proprie.

Securitatea este un bun al întregii umanități. De aceea, actorii statali și nonstatali trebuie să acționeze concertat pentru asigurarea și menținerea unui climat de securitate, stabilitate și control adecvat al tuturor disfuncționalităților specifice mediului de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010 – Reformă și integrare euroatlantică*, Editura Militară, București, 2000.
2. *Securitatea națională, politica de apărare și istoria militară în România la sfârșit de mileniu*, Institutul de Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, București, 2000.
3. Revista „*Impact Strategic*” nr. 4/2004, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004;
4. *Studii strategice de securitate și apărare*, vol. I, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005;
5. www.cdep.ro.
6. www.guv.ro.

SECURITATE, APĂRARE, PROTECȚIE

CRIMA ORGANIZATĂ – FACTOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

*Colonel conf.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC**

The organized crime is one of the greatest threats to international security. It consists on important element in the terrorism logistical system.

The crime networks have the economical and financial strength that allows them to be very powerful pressure factors over governments, authorities or institutions, representing a permanent threat to law and order.

Crima organizată – fenomen transnațional

Fenomenul infracțional are o structură deosebit de complexă, alcătuită din diferite segmente, care prezintă multiple conexiuni. Aceste segmente au diferite particularități, în funcție de dezvoltarea economică, politică și socială pe care societatea umană o cunoaște la un moment dat.

Crima organizată este un astfel de segment, cu numeroase și importante implicații în societate, ceea ce a determinat analiza amănunțită a acestui segment de către specialiști, teoreticieni și practicieni. Această analiză a avut scopul de a stabili măsuri eficiente de combatere a respectivului flagel, atât pe plan legislativ, cât și pe planul structurilor statale apte să ducă la îndeplinire o astfel de măsură.

În contextul marilor schimbări sociale și politice contemporane, tema noilor forme de criminalitate în țările aflate în tranziție la economia de piață nu poate fi evitată¹.

Crima organizată, prin modul său de structurare, flexibilitatea și deosebita capacitate de infiltrare în zonele vitale ale politicului, internaționalizarea sa rapidă, reprezintă un pericol direct și de mare actualitate, o sfidare la adresa societății mondiale².

Specialiștii în criminologie – inclusiv cei antrenați în investigația criminalistică – au încercat să definească crima organizată ca fiind existența

* Universitatea Națională de Apărare.

¹ Gh. NISTORESCU, C. PĂUN, *Criminologie*, Editura Didactică și Pedagogică, 1994, p.273.

² Ibidem.

unor grupuri de infractori, structurate în ideea înfăptuirii unor activități ilegale conspirate, având ca principal scop obținerea de profituri ilicite importante¹.

Adevăratul țel al acestor activități ilegale îl reprezintă penetrarea și controlul organismelor legale. Cu ajutorul sumelor fabuloase, violenței, prin coruperea oficialităților publice, prin șantaj, prin desfășurarea unor activități aparent legale, având scopuri ilicite, aceste grupări își ating obiectivele.

Mafia utilizează orice mijloc disponibil – influență politică, intimidare, șantaj și chiar crimă, anulând orice încercare din partea oamenilor legii de a-i prejudicia organele².

Anul 1950 reprezintă un an de referință pentru cercetarea științifică a crimei organizate, când Senatul Americii a înființat un comitet special de investigare a crimei organizate, **comitetul Kefauker**, numit astfel după președintele comitetului³.

Criminologul Doland R. Cressy a sintetizat cercetările făcute de el în numele **Comisiei Prezidențiale asupra înfăptuirii Legii și Administrării Justiției**, având un aport în prezentarea științifică a crimei organizate.

Caracteristicile principale ale acestor grupări sunt structura fundamentală și caracterul de profesionalism, fapt pentru care au fost numite „întreprinderi criminale”. În anii 1920, crima organizată la Chicago era comparată cu o întreprindere, datorită fundamentelor care le apropiau⁴.

Crima organizată, privită ca proces, cuprinde următoarele elemente caracteristice:

1. Existența unor structuri organizate, cu o ierarhie bine stabilită (împrumută sistemul ierarhic din armată, din societățile comerciale sau din organizațiile social-politice). Aceste structuri pot fi:
 - a. grupuri caracterizate prin număr redus de persoane, având drept scop obținerea de profit mare în timp scurt;
 - b. asociații bine conturate financiar și structural, cu o existență mai mare în timp, personal numeros și calificat;
 - c. organizații propriu-zise, cu o structură și un statut bine definite, personal numeros și calificat, desfășurând numeroase activități ilicite cu caracter de permanență;

¹ C. PĂUN, *Crima organizată sau organizarea crimei*, Analele Academiei de Poliție, Al. I. Cuza, anul I, București, 1993, p.55.

² Gus TYLER, *Organized Crime in America*, Ann-Arbor University of Michigan, 1962, p.343.

³ L. SIEGEL, *Criminology*, University of Nebraska, Omaha, 1983, p.387.

⁴ Daniel BELL, *Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility*, New York, Ed. Free Press, 1965, p.138.

- d. trusturi sau carteluri, care iau naștere prin asocierea mai multor organizații.
2. Activitate concepută, organizată și desfășurată conspirat și ilegal, care se caracterizează prin măsuri de stabilire, asigurare și coordonare a resurselor materiale și umane necesare (caracterul ilegal al activității implică caracterul conspirat).
 3. Caracter profesional și specializat - organizațiile sunt structurate și conduse ca adevărate întreprinderi (prezintă diviziunea muncii), urmărind obținerea de profit. În cazul traficului de stupefiante, „diviziunea muncii” se concretizează în: procurarea materiei prime, transportul, prelucrarea în laboratoarele clandestine, distribuția.
 4. Prezentarea structurilor politice și economico-financiare prin diferite moduri și folosirea acestora ca paravan pentru desfășurarea de activități ilegale și pentru spălarea banilor, canalizarea lor către afacerile legale.
 5. Caracter transnațional – organizațiile criminale, datorită acumulării de fonduri ilicite, își extind și în alte țări activitățile, deși, inițial, s-au afirmat în cadrul unei comunități sau al unei țări.
 6. Încălcarea sistematică a valorilor sociale fundamentale:
 - siguranța națională, prin trafic de arme, terorism;
 - economia națională, prin evaziune fiscală, spălarea banilor, deturnări de fonduri;
 - desfășurarea normală a activităților economice, sociale, politice și juridice, prin corupție, trafic de influență, mită;
 - proprietatea publică și privată, prin traficul cu obiecte de artă, autoturisme;
 - drepturile și libertăților persoanelor, prin șantaj, răpiri, amenințări, asasinat;
 - climatul de ordine și securitate, prin protecția oferită de anumite bande;
 - morala publică, prin proxenetism, corupere, jocuri de noroc;
 - sănătatea publică, prin traficul de stupefiante.

Biroul Federal de Investigații al SUA (FBI) definește organizația criminală ca fiind o grupare constituită ilegal și structurată în ideea desfășurării unei activități ilegale conspirate, în special pentru obținerea de profituri (folosind, în acest scop, violența, amenințarea cu violența, corupția, șantajul) sau chiar activități aparent legale, dar urmărind scopuri infracționale. Profiturile astfel obținute sunt canalizate spre afacerile legitime, prin sisteme complicate de spălare a banilor.

În concepția **Interpol**, organizațiile criminale se clasifică în patru grupe distincte:

- a) familia mafiei, care prezintă structuri ierarhice, norme interne de disciplină¹, un cod de conduită, o anumită diversitate de activități ilicite. Noțiunea de Mafie include și cartelurile drogurilor, bandele de motocicliști;
- b) organizațiile profesionale, ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activități criminale (trafic de mașini furate, laboratoare clandestine pentru fabricarea drogurilor, imprimări clandestine de bancnote false, răpiri de persoane pentru răscumpărare, jafuri organizate);
- c) organizații criminale etnice, ca rezultat al unui concurs de împrejurări, cum ar fi imensa disparitate a nivelului de viață, severitatea excesivă a procedurilor de imigrare, expansiunea geografică, slăbiciunea legilor. („Triadele” – societăți criminale chineze; „Yakuza” – grupuri jamaicane; „Hamas” – grupuri palestinien; „Tigri tamili” – în Sri Lanka etc.);
- d) organizații internaționale care practică asasinat, deturnări de avioane, răpiri de persoane sub diferite motivații (politice, militare, religioase, rasiale).

Activitățile ilegale prezintă un conținut economic, iar în actualele condiții ale globalizării comerțului, acestea, desfășurate inițial la nivel național, tind spre o dimensiune transnațională².

Prin termenul *transnațional* se înțelege mișcarea peste granițele statelor a informației, banilor, obiectelor fizice sau persoanelor, când cel puțin una din părțile implicate este o organizație neguvernamentală.

Organizațiile criminale se deosebesc de corporațiile transnaționale legale prin faptul că acționează prin evitarea autorităților, eludarea legislației, folosind corupția și violența, în timp ce corporațiile transnaționale cooperează cu guvernele pentru a desfășura activități în limitele legalității din statele respective.

Crima organizată și puterea politică

Activitățile economice desfășurate pe teritoriile mai multor state favorizează inițierea unui număr impresionant de activități ilegale, cunoscute sub denumirea de criminalitatea afacerilor.

¹ D.R. CRESSEY, **Theft of Nation**, New York, Ed. Garden City, 1969.

² G. NISTORESCU, C. PĂUN, **op.cit.**, p.275.

Acest fenomen modifică stabilitatea socială, determină pierderea încrederii în sistemele economice, corupte și compromise instituții economice și sociale, lezează economia în ansamblul ei, reprezintă o amenințare pentru structurile sociale¹.

Orice societate prezintă o zonă subterană de existență a sa, o componentă paralelă dezvoltată prin combinații ilegale în care autoritățile nu pătrund pentru a constata ce se întâmplă decât atunci când răul este vizibil și nu mai poate fi contestat, când se produc dezechilibre în planul societății².

Existența acestui fenomen este datorată intereselor de putere și sprijinului oferit de autoritățile statale. Autoritățile dezvăluie dimensiunile reale ale fenomenului doar în momentele cruciale ale societății. Fiecare nouă guvernare este preocupată să demonstreze cât de coruptă a fost guvernarea anterioară, refuzând să accepte că aspecte ale criminalității afacerilor și cele ale crimei organizate se vor prelungi și intensifica, uneori la cote mult mai ridicate.

Această stare de fapt determină politizarea activităților de luptă contra criminalității, situație care prezintă două consecințe importante: reacția slabă față de pericolul acesteia și consolidarea criminalității în societate. Această consolidare a fost realizată prin specializarea riguroasă a organizațiilor criminale, logistica ultramodernă, eficiența maximă.

Printr-o politică fiscală excesivă, statul favorizează creșterea infrastructurilor din domeniul fiscal, determinând scăderea valorilor pe care ar fi trebuit să le încaseze potrivit legii.

Prin intervenția directă în domeniul reglementării stricte a importurilor și exporturilor, prin licențele eliberate, statul determină creșterea infracțiunilor legate de acestea.

Pentru a obține profitul dorit, crima organizată folosește și coruperea oamenilor politici, a organelor judiciare și financiare, pe lângă metodele tradiționale.

Judecătorul Giovane Falcone, asasinat de Mafie la 23 mai 1992, afirma: „*Mafia constituie o lume logică, rațională, funcțională și mai implacabilă decât statul. Mafia este o articulație a puterii, o metaforă a puterii, dar și o patologie a puterii. Mafia este un sistem economic, o componentă obligatorie a sistemului economic global. Mafia se dezvoltă datorită statului și își adaptează comportamentul în funcție de acesta*”.

Structurile crimei organizate sunt atât de puternice, încât pot influența decisiv structurile politico-economice. Grupurile criminale se infiltrează în structurile puterii de stat pentru a-și garanta activitățile ilicite și pentru a-și proteja profitul obținut din acestea. Astfel, grupurile criminale își

¹ Costică VOICU, **Criminalitatea afacerilor**, Editura Ministerului de Interne, 1997, p.7.

² Ibidem, p.8.

dezvoltă o filozofie proprie, menită să diminueze crima organizată din societate. Filozofia impusă societății prezintă ideea că dimensiunile criminalității afacerilor au la bază opinii alarmiste, false, rău orientate politic sau bazate pe o analiză greșită¹.

Importantele fraude descoperite privind utilizarea subvențiilor acordate în cadrul Pieței Comune au făcut ca, la 25 iunie 1981, Comitetul European pentru probleme Criminale să reunească toate aceste infracțiuni întâlnite în lumea afacerilor sub denumirea de criminalitatea afacerilor².

Autorii unor lucrări de criminologie atrag atenția asupra apariției unei noi categorii de infracțiuni, denumite „delicvența subvențiilor”³. Aceasta constă în faptul că dreptul de a obține credite subvenționate, fără a se solicita garanțiile corespunzătoare, determină în multe cazuri utilizarea frauduloasă a acestora, mai cu seamă în privința subvențiilor Comunității Europene. După anul 1993, **Comisia Anti-Fraudă a Uniunii Europene** a dezvăluit faptul că sursa ideală de venituri pentru crima organizată o constituie proiectele de finanțare ale Uniunii Europene, valoarea fraudelor comise fiind de un miliard ECU.

Pentru a-și spăla fondurile obținute ilegal, crima organizată își propune să găsească noi căi de acces la finanțare. Crima organizată se folosește de toate metodele pentru a obține controlul asupra cererilor de oferte publice în executarea diferitelor lucrări de mare complexitate (construcții civile, industriale, amenajări de infrastructură). Grupurile criminale îi cunosc pe cei care fac adjudecărilor, determinându-i să nominalizeze intermediarii.

Tehnici de spălare a banilor utilizate în România

O metodă larg utilizată pentru spălarea banilor, imediat după 1989, a constituit-o participarea la jocurile de întrajutorare tip „Caritas”. Aceste jocuri, situate în afara legii, au proliferat într-un timp relativ scurt, datorită dorinței de îmbogățire rapidă, fără muncă, a multor membri ai societății românești⁴. Pentru o anumită sumă depusă, după un timp, deponentul putea ridica o sumă de bani de 5-8 ori mai mare decât cea depusă. Aceste jocuri, în fapt, stratageme de tip Ponzi, au reprezentat pentru anumite persoane cel mai bun mod de a justifica sumele mari de bani pe care le dețineau⁵.

¹ Ibidem, p.9.

² Raportul *Comitetului european pentru probleme criminale*, Strasbourg, 1991, p.25.

³ TIEDMAN, KELLEN, LEIGHT și CASSON, *Aspecte criminologice ale delicvenței afacerilor*, Strasbourg, 1976.

⁴ Costică VOICU, **op.cit.**, p.346.

⁵ Academia FBI Quantico, Virginia, Departamentul pentru Combaterea Criminalității Financiar-Bancare – material prezentat la Conferința pentru pregătirea Agențiilor FBI, 1996.

Cea mai utilizată tehnică pentru spălarea banilor folosită în România constă în contrabanda cu mijloace de plată străine, respectiv scoaterea fizică peste frontiere a unor importante sume provenite din practicarea evaziunii fiscale, traficul cu valută falsă, contrabandă, traficul cu substanțe radioactive.

Cetățeanul cipriot Victor Issa, conducătorul unei puternice rețele de contrabandiști, a introdus în România, în decurs de trei ani de zile, prin contrabandă, un miliard de pachete de țigări, sumele în lei obținute fiind schimbate în dolari SUA, obținând 60 milioane dolari. Acești bani au fost depozitați în conturi personale deschise la mai multe bănci din România și transferați ulterior în conturi din străinătate. De remarcat este faptul că nici un funcționar bancar nu a sesizat autoritățile componente despre alimentarea sistematică cu sume mari de dolari de către vreun cetățean străin¹.

Cazinourile înființate în România prezintă o importanță deosebită pentru spălarea banilor². Sistemul utilizat are la bază faptul că jetoanele pentru jocuri de noroc pot fi cumpărate în număr nelimitat cu bani cash, în timp ce câștigurile realizate pot fi transferate, la cerere, direct în contul personal sau în contul altei persoane sau firme, justificând astfel proveniența lor³.

Pentru înființarea cazinourilor în România se percep taxe foarte mici de avizare, care permit rapida amortizare a investițiilor⁴. Profitând de faptul că sunt necesari doar 300.000 \$ pentru deschiderea unui cazinou, bani ce pot fi amortizați în trei luni, majoritatea străinilor deschid cazinouri în România. De remarcat este faptul că 99,9% din patronii de cazinouri sunt cetățeni străini, care provin din țări unde religia lor interzice jocurile de noroc.

În țară există 55 de cazinouri de care se ocupă doar două persoane din poliție, spre deosebire de Franța, unde cazinourile se deschid și se închid în prezența ofițerului de poliție, căruia îi este prezentată lunar situația principalilor indicatori economico-financiari.

Profitând de lipsa măsurilor de supraveghere și de sancționare, aceste cazinouri rulează zilnic sume uriașe, reprezentând cea mai simplă formă de spălare a banilor – un cazinou din București a emis (în perioada 1993–1996) 300 de certificate de câștig în valoare de 200.000 \$, fără ca persoana respectivă să fi intrat în cazinou⁵.

¹ Gh. NISTORESCU, C. PĂUN, *op.cit.*, p.298.

² E. STANCU, *Criminalistică – note curs*, anul universitar 1997/1998.

³ Gh. NISTORESCU, C. PĂUN, *op.cit.*, p.300.

⁴ Revista „Capital”, nr.40/09.10.1997.

⁵ Revista Poliției Române nr.2/februarie 1998.

În prezent au apărut în țară numeroase „junketer”, reprezentând firme de intermediere care furnizează jucători pentru cazinouri din Israel, Turcia, Italia¹.

Sistemul este utilizat de cei care spală valută de o calitate foarte bună. Un cetățean danez de origine libaneză, împreună cu un grup format din trei membri (doi bărbați și o femeie), au intrat în România în scop turistic, având camuflate în portiera autoturismului 600.000 în bancnote de 100 \$ contrafăcute, de o calitate superioară. Acesta a jucat la cazinou, singur, pe mize mari, folosind valută falsă, în timp ce partenerii săi jucau la altă masă pe mize mici, folosind valută autentică. În momentul în care câștiga, dădea jetoanele celorlalți, care le schimbau la casa centrală în valută autentică. Repetând operațiunea de mai multe ori, au spălat 50.000 \$ falși, câștigând în final 30.000 \$².

Tehnica spălării banilor prin intermediul cazinourilor este dificilă, implicând riscul pierderii unor sume importante și nepermițând spălarea unor sume mari de bani.

Cetățenii străini au spălat sume mari de bani prin derularea unor afaceri, deschiderea unor conturi în străinătate, în numele unor societăți fictive din România.

Pentru că România nu dispune de o piață a bunurilor imobiliare, se utilizează ca tehnică de spălare a banilor specula imobiliară simulată.

În cadrul societăților care au cheltuieli curente relativ stabile, banii se spală prin extragerea chitanțelor pentru numerar, vânzarea de bunuri sau prestarea de servicii fictive unui complice, plata de salarii unor angajați-fantomă.

Se presupune că grupurile criminale sunt într-o continuă căutare a tehnicilor de spălare a banilor, multe dintre ele rămânând necunoscute organelor de cercetare penală³.

Criminalitatea organizată și activitățile relaționate cu aceasta reprezintă o amenințare la adresa sistemelor politice, economice, ambientale și sociale, deoarece:

- subminează societatea, prin considerarea evidenței drept un factor normal și prin coruperea structurilor politice;
- distorsionează mecanismele pieței în detrimentul sistemelor economice și comerciale;
- încurajează indivizii să acționeze în afara economiei legale și să eludeze impozitele;
- degradează sistemele de mediu, eludând sistemele de siguranță;

¹ Revista „Capital”, nr.40/09.10.1997.

² Gh. NISTORESCU, C. PĂUN, *op.cit.*, p.306.

³ Ibidem, p.299.

- destabilizează progresul economic în tranziție sau în curs de dezvoltare;
- interferează cu obiective ale politicii externe și cu sistemul internațional;
- prejudiciază societatea cu enorme costuri sociale și economice, care provin din traficul ilegal;
- crima organizată constituie un element deosebit de important în logistica terorismului.

Evaziunea fiscală, spălarea de bani, traficul ilicit de arme, droguri, sistemul taxelor de protecție, controlul rețelelor de prostituție sau al jocurilor de noroc, perceperea taxelor de răscumpărare, contrabanda sunt factori care, în simbioză cu terorismul internațional, conturează un nou tip de amenințare globală.

TERORISMUL – PROVOCARE NECONVENȚIONALĂ LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

*Elena Cristina VLĂDESCU**

From the defensive perspective, the Army Forces have the mission to assure the stability of the social and economical environment specific to the government way that issued it, as a way of negotiation, and sometime, for the argumentation “ad baculum” of the promoted politics.

Nowadays, when the international tendency is obviously oriented to the integration of the national states in federative structures, we found out that the adversary force doesn't feet, in most of the cases, with the forms possibly, combative, by traditional military actions, being generic submitted to the concept of “terrorism”.

Also, even the force of the tactical missions raised exponentially, from the quality and quantity point of view (application of the most recent scientific discovery, the organization of the military interventions in the multinational integrated system), their efficiency is questionable when the adversary doesn't show his face, only in the moment when he strikes.

Usually, devastating.

And this, only in compare with the conventional conflict forms, which prior to the XXI century, created the traditional military structures.

Most important, the financial resources required by a terrorist action are negligible in rapport with the damages which can be provoked, the chased targets are not necessary military, but usually, civilian ones, and the human losses from the middle of the attackers – easily assumed especially on the ideological consideration- are effective of minor interest.

In this context, the modern army forces can not assure the international security, indifferent by the nature of the threats to this, only by application of the triad mobility- adaptability- anticipation.

Strategia de securitate națională a României

Legea română instituie obligativitatea elaborării strategiei de securitate națională a României, definind-o drept „documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel național”, strategia fiind

* Consilier relații publice la S.C. MFA S.A. Mizil.

înțeleasă ca expresia politică de referință a atributelor fundamentale ale statului român în acest domeniu. Strategia sintetizează obiective, precizează definiții și corelează direcții de acțiune pentru toate componentele implicate în asigurarea securității țării.

Actuala strategie de securitate națională a României este profund marcată de actualitate, de realitățile din societatea românească și din lume, precum și de perspectivele previzibile pe termen scurt și mediu ale vieții interne și internaționale. Implicit, una dintre coordonatele care radiază influențe majore asupra contextului geopolitic actual este flagelul terorismului, sub toate fațetele sale (terorism armat, bioterorism, terorism de distrugere în masă, infoterorism etc.).

În acest sens, noutatea Strategiei de securitate națională a României o reprezintă deschiderea mai largă a acestei problematice și abordarea mai cuprinzătoare a conceptului de securitate națională, în condițiile creșterii complexității și diversității aspectelor care au căpătat relevanță pentru acest domeniu. În plan intern, starea de securitate a României este caracterizată încă de suficiente vulnerabilități, în mai toate domeniile de manifestare ale mediului social, care pot fi facil exploatare în scop diversionist - terorist. În plan internațional, lumea traversează o situație fără precedent, fiind profund marcată de acțiunile iraționale ale unor forțe, adeseori statale și chiar multinaționale, ce promovează terorismul ca mijloc de divizare a comunității internaționale, de slăbire a stabilității mondiale, în general, pe fundamentul creării premiselor necesare negocierii sau impunerii, în plan zonal sau mondial, a unor deziderate aberante, construite în mod frecvent pe considerente de ordin fundamentalist - religios.

Pe cale de consecință, caracterul global al luptei împotriva terorismului a devenit componenta necesară, dar neașteptată și cel mai puțin dorită, a fenomenului globalizării, constituind deja un imperativ de luptă și atitudine al tuturor democrațiilor, căruia statul român i se asociază ofensiv, fără nici o ezitare, înțelegând anticipativ faptul că retragerea în granițele administrative, la limita cărora să încerci să oprești terorismul, este un concept artificial, nefondat și sortit eșecului în mod aprioric. Aceasta pentru că experiența ultimelor decenii a demonstrat fără putință de tăgadă faptul că terorismul nu are granițe fizice sau conceptuale și, uneori, este lipsit de discernământ în a-și alege victimele. Mai mult, prin necunoașterea și prin lipsa adoptării unor măsuri de contracarare, în plan intern, a activităților logistice specifice terorismului (baze de antrenament, producere/spălare de bani, cooptare/recrutare ideologică de noi membri), statul "neglijent" riscă atragerea unor sancțiuni internaționale, greu surmontabile și recuperabile în timp.

Reconfigurarea relațiilor dintre componentele specifice ale securității și înțelegerea proceselor din sfera securității mondiale și europene obligă statul român la readaptarea propriei strategii la evoluțiile mediului de securitate, integrând-o într-o viziune sistemică mai largă, pentru a-și spori capacitatea de conturare a riscurilor și amenințărilor ce pot afecta interesele României.

1. Interesele naționale de securitate ale României

Interesele naționale de securitate ale României sunt acele stări și procese, bazate pe valorile asumate și promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului.

Edificarea unei României democratice, stabilă politic, capabilă să participe eficient la dinamica vieții internaționale, impune ca, în deplină concordanță cu evoluția proceselor de integrare europeană și euro-atlantică, să fie afirmate, realizate și protejate următoarele interese naționale:

- menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;
- garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, siguranței și protecției cetățenilor români;
- realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al Uniunii Europene și respectarea condițiilor de membru NATO.

Constatăm că, dacă primul deziderat nu are o incidență directă în planul profilaxiei terorismului, următoarele sunt, în mod definitiv, marcate de această problemă, excedând, totodată, limitelor administrativ-statale. Siguranța și protecția cetățenilor români, care în mediul intern și extern sunt potențiale victime ale unor acțiuni teroriste, precum și respectarea condițiilor de membru NATO nu pot fi satisfăcute decât prin intensificarea cooperării internaționale.

2. Obiectivele politicii de securitate națională

Obiectivele de securitate națională ale României stabilesc orientarea efectivă și reprezintă reperele de bază ale acțiunii practice a diferitelor instituții ale statului, astfel încât îndeplinirea lor coerentă, corelată și interdependentă să garanteze și să conducă la realizarea și afirmarea intereselor fundamentale ale țării.

Strategia de securitate națională a României fixează următoarele obiective:

- păstrarea independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a statului român, în condițiile specifice de membru NATO și în vederea integrării țării în Uniunea Europeană;

- garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești, prin asigurarea libertăților democratice ale cetățenilor, a drepturilor și îndatoririlor constituționale;

- modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice, garantarea siguranței cetățeanului;

- optimizarea capacității de apărare națională, în conformitate cu standardele NATO;

- îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului și a crimei organizate;

- acțiuni diplomatice și o politică externă creativă, dinamică și pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor și acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor și principiilor Cartei ONU;

- participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului și a crimei organizate transfrontaliere;

- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și a unei conduite participative pe plan regional, pentru consolidarea stabilității și reglementarea crizelor.

Realizarea acestor obiective va produce modernizarea structurală a societății românești și va accelera rezolvarea marilor probleme cu care aceasta se confruntă, va înfăptui și proteja interesele naționale, securitatea națională a țării și a cetățenilor ei.

3. Mediul internațional de securitate

Începutul secolului XXI este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil.

Evoluția, în general, pozitivă a securității globale în ultimul deceniu a confirmat că menținerea cu succes a stabilității poate fi numai rezultatul cooperării multidimensionale a comunității internaționale.

Într-un context internațional adesea schimbător, NATO deține un rol esențial în întărirea securității euro-atlantice după încheierea războiului rece. Rolul său politic este în creștere, îndeosebi după adoptarea, la summit-ul de la Washington din 1999, a unui nou concept strategic al Alianței. În aceeași măsură, ONU, OSCE și Uniunea Europeană au adus contribuții deosebite la securitatea și stabilitatea euro-atlantică.

Consiliul de Securitate al ONU are, în continuare, o răspundere recunoscută și invocată în menținerea păcii și securității internaționale, lucru confirmat în mod simbolic și prin conferirea, în anul 2001, a Premiului Nobel pentru Pace Organizației Națiunilor Unite și Secretarului ei General.

OSCE, reprezentând cea mai cuprinzătoare instituție regională de securitate din Europa, care include, totodată, Canada și SUA, joacă un rol esențial în promovarea păcii și stabilității, în întărirea securității mondiale.

Uniunea Europeană a dat, de asemenea, un nou impuls eforturilor sale de întărire a securității și dimensiunii de apărare. În același timp, Uniunea Europeană este tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale interne și de eficiența dezbaterilor declanșate pe tema viitorului Europei. Sfidările induse de procesul globalizării, suprapunerea acestuia cu tendințele spre regionalizare și fragmentare generează noi tensiuni și factori de risc. Acestor provocări trebuie să li se răspundă prin forme noi de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de tensiuni și riscuri și o gamă de manifestări a acestora, cum sunt: tensiunile etnice, traficul de droguri, substanțe radioactive și ființe umane, criminalitatea organizată.

În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională, care să se manifeste nu numai în situații-limită, cum sunt cele create în urma atacului asupra SUA din 11 septembrie 2001, ci și în contextul problematic al lumii de astăzi.

Atacurile teroriste săvârșite asupra SUA și amenințările ulterioare înregistrate la nivelul mai multor state evidențiază cu atât mai mult necesitatea unor noi forme de solidaritate internațională.

11 martie 2004 este o altă dată la care istoria s-a schimbat din nou prin violență. A fost ultima clipă pentru sute de oameni care se aflau în locațiile alese de rețeaua Al-Qaida pe teritoriul Spaniei. Imediat după atentate, Parlamentul European a decis ca ziua de 11 martie să fie declarată Ziua Europeană a Victimelor Terorismului.

Cu certitudine, terorismul constituie unul dintre cele mai periculoase fenomene agresive la adresa securității mondiale. El poate genera riposte de natură a destabiliza comunitatea internațională, deturnând atenția spre izolare, suspiciune și soluții unilaterale.

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt însă generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euro-atlantică. Pentru România, îndeplinirea criteriilor comunitare de aderare este un proces necesar, în primul rând, din punct de vedere intern, având în mod evident

influențe directe și asupra securității noastre naționale. Nu teama de amenințări, ci dorința de a asigura stabilitate, de a-și întări vocația de pilon al stabilității în zonă și de apărător al valorilor democrației și păcii motivează opțiunea României pentru integrare europeană și euro-atlantică.

De asemenea, parteneriatul strategic cu SUA evidențiază, în fapt, dorința României de a-și asuma, în plan internațional, și nu neapărat regional, statutul de factor activ de securitate, sens în care desfășurarea de trupe românești în puncte fierbinți de pe mapamond a devenit o situație privită ca un atribut al normalității politico-strategice, specifică unui stat conștient de faptul că rolul în istorie nu poate fi limitat, în special din interior, prin sugestionarea unui sentiment fals de automulțumire, derivat din apartenența țării noastre la NATO.

4. Factori de risc la adresa securității României

Factorii de risc constau în acele elemente, situații sau condiții, interne sau externe, care pot afecta, prin natura lor, securitatea țării, generând efecte contrare sau de atingere a intereselor noastre fundamentale.

Principalii factori de risc din mediul internațional care ar putea afecta securitatea României sunt:

- proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;
- dezvoltarea rețelelor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniție;
- acțiuni de incitare la extremism, separatism și xenofobie, care pot afecta statul român și promovarea valorilor democratice.

O nouă categorie de riscuri sunt cele asimetrice nonclasice, ce pot consta în acțiuni armate și nonarmate, având ca obiectiv afectarea securității naționale prin provocare de consecințe directe ori indirecte asupra vieții economico-sociale a țării. Între riscurile de acest tip se pot enumera:

- terorismul politic transnațional și internațional, inclusiv sub formele sale biologice și informatice;
- acțiuni ce pot atenta la siguranța sistemelor de transport intern și internațional;
- acțiuni individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informatice.

Dintre cele de mai sus, terorismul internațional se manifestă într-o formă acută fără precedent, prefigurând efecte multiple asupra securității statelor și stabilității internaționale în general.

Unii specialiști consideră că 25% din totalul actelor teroriste sunt sprijinite de guverne. Terorismul s-a dovedit a fi un instrument politic relativ ieftin, pe care statele slabe îl pot folosi împotriva celor puternice.

Departamentul de Stat al SUA a sintetizat, într-o listă, statele care sponsorizează terorismul (Iran, Irak, Libia, Siria, Sudan și Cuba). Toate aceste state au acordat finanțare grupurilor teroriste și libertatea de a se instrui pentru activitățile lor [1].

În contextul în care constatăm o creștere a gradului de complexitate al terorismului internațional, va trebui ca măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, sub cerința asigurării operative și eficiente a participării țării noastre la eforturile internaționale de combatere a acestei amenințări.

5. Direcții de acțiune în politica de securitate națională

Realizarea obiectivelor de securitate națională solicită dezvoltarea capacității normative a statului român, prin măsuri adoptate în mod democratic, care să respecte principiul separării puterilor și să asigure reforma instituțională și administrativă.

Domeniul siguranței naționale, prin situarea sa la confluența apărării intereselor statului și ale cetățeanului, reprezintă o componentă importantă a politicii de securitate a României. Acțiunile specifice în acest domeniu vizează prevenirea și combaterea fenomenului infrațional, protejarea cetățenilor, a infrastructurii de interes strategic.

Principalele direcții de acțiune în acest domeniu sunt:

- consolidarea relațiilor de parteneriat cu structuri similare din statele membre NATO și Uniunea Europeană, precum și dezvoltarea legăturilor cu cele aparținând altor state;
- reglementarea răspunderii Ministerului Administrației și Internelor și a Ministerului Justiției – a structurilor acestora – în eradicarea abuzurilor și ilegalităților;
- consolidarea sistemului instituțional de acțiune – servicii de informații, poliție, minister public, justiție – care să facă posibilă aplicarea fermă a legii;
- întărirea acțiunilor de prevenire și control pentru limitarea și stoparea criminalității;
- securizarea frontierei de stat, în concordanță cu interesele naționale și exigențele aderării la Uniunea Europeană, concomitent cu modernizarea procedurilor de control la frontieră.

Într-o lume a cooperării și competiției, națiunea română are dreptul la securitate pentru viața de fiecare zi și pentru planurile de viitor ale

membrilor săi, pentru formarea și educarea unor generații pe măsura potențialului intelectual de care dau dovadă tinerii români. Astfel, securitatea nu mai este un concept abstract, ci o premisă absolut necesară pentru o viață normală și prosperă. E punctul de sprijin necesar pentru orice pas înainte.

Pe fondul schimbării complete a structurilor de apărare și securitate românești de până acum, România nu mai este responsabilă în prezent, în mod unilateral, de propria apărare, ci, în calitate de membru NATO, împarte responsabilitățile, în sensul în care agresiunea față de un aliat echivalează cu agresiunea față de Alianță însăși. România are acum responsabilități dincolo de granițele sale, pe care deja le onorează, în diverse locuri fierbinți din lume.

Ca urmare a angajamentelor asumate, România va continua, și în 2005, să participe cu forțe de acțiune în afara teritoriului național, în teatrele de operații din Balcani, Afghanistan și Irak, precum și la misiuni sub mandatul ONU și al OSCE. Personalul care va participa la aceste misiuni va avea în dotare tehnica și armamentul necesar, iar finanțarea se va reglementa prin Hotărâre de Guvern. Militarii români vor participa în teatrul de operații din Balcani la misiunile EUFOR, KFOR și SEEBRIG, la misiunea ACTIVE ENDEAVOR, iar în Afghanistan vor acționa trupe în cadrul misiunilor NATO pentru reconstrucția provinciilor, precum și în teatrul de operații din Cornul Africii – Djibouti.

Constatăm că Alianța se bazează pe capacitățile specifice ale diversilor aliați, în funcție de zona geo-politică pe care o monitorizează. Poziția României la Marea Neagră, de exemplu, creează un avantaj specific. Întrucât Marea Neagră are o importanță strategică esențială atât pentru zona Orientului Mijlociu, cât și pentru transportul resurselor energetice dinspre Marea Caspică, este binevenit sprijinul acordat de autoritățile americane pentru consolidarea democrațiilor în statele bazinului Mării Negre.

În acest context, președintele României și-a afirmat intenția de a face din Marea Neagră „o a doua Mediterană”, în ceea ce privește securitatea comună, comerțul și colaborarea politică. Amplasarea unor baze americane în România ar demonstra faptul că SUA împărtășesc opinia Uniunii Europene potrivit căreia securitatea și stabilitatea în regiunea Mării Negre sunt esențiale pentru securitatea euro-atlantică.

În mod convergent, președintele României, Traian Băsescu, și-a exprimat frecvent intenția de schimbare a strategiei naționale de apărare, prin transformarea României în vârf de lance, alături de SUA și Marea Britanie, în lupta antiteroristă. România trebuie să decidă dacă acționează „preventiv”, alături de aliați, în afara granițelor țării, sau dacă se limitează la o „politică reactivă”, în mod evident prima varianta fiind dezirabilă.

Alăturarea Armatei Române forțelor militare ale SUA și Marii Britanii, în zonele fierbinți ale lumii, acolo unde se duc lupte sângeroase contra teroriștilor, poate face din țara noastră o țintă predilectă pentru organizațiile teroriste. Pe de altă parte, implicarea României într-o luptă antiteroristă este o alegere justă, pentru că acest flagel este real și nu ne va evita, indiferent dacă îl ignorăm sau încercăm să-l combatem. Terorismul este un pericol la nivel mondial și chiar dacă acest flagel a lovit deocamdată în statele puternice ale lumii, se va extinde. Terorismul trebuie combătut energic și activ.

În opinia ministrului Apărării Naționale, Teodor Atanasiu, România este pregătită să participe, împreună cu toate forțele NATO, la lupta împotriva terorismului, iar armata țării este capabilă să lupte alături de SUA în acțiuni antiteroriste. Această capacitate răspunde politicii de apărare promovate în actualitate de conducerea țării, fiind una de tip agresiv, în sensul de a fi luate măsuri preventive, iar terorismul „să fie atacat la el acasă pentru a-l anihila” și să nu fie așteptat efectul acțiunilor teroriste, așa cum s-a întâmplat în Spania, spre exemplu. În prezent, România desfășoară acțiuni preventive alături de aliați, în afara granițelor țării, situație care nu este reglementată conceptual de actuala strategie privind siguranța națională. De altfel, acțiunea preventivă este acceptată și de statele Uniunii Europene, dar cu acordul ONU. Pentru țara noastră, ca membru al NATO și viitor membru al Uniunii Europene, acțiunea preventivă în afara granițelor este oricând posibilă.

6. Concluzii

Amenințările la adresa siguranței naționale, în raport cu faptele incriminate ca infracțiuni, trebuie înțelese ca stări de pericol potențiale, anterioare infracțiunilor, dar în contextul cărora acestea pot rezulta, în condițiile nedescoperirii și neînăturării oportune a premiselor infracționale și a cauzelor de amenințări pe care acestea le generează.

Amenințările la adresa siguranței naționale nu pot fi detașate de diferite sfere ale vieții sociale, ele având strânse legături cu economicul și politicul, cu starea internă a statelor și cu starea comunității internaționale, în context global, continental-regional sau zonal.

Statele a căror legislație în materia siguranței naționale a introdus conceptul de amenințare au adoptat o soluție pozitivă, prudentă și prevăzătoare, în măsură să permită angajarea unui efort de cunoaștere și prevenire bazat pe mobilitate conceptuală și organizatorică în ceea ce privește obiectul concret al activității de informații.

Amenințările la adresa siguranței naționale a României cunosc o clasificare legală, în amenințări interne și amenințări externe. Între stabilitatea internă și cea externă a unui stat există o strânsă intercondiționare, în sensul că anumite amenințări interne nu se pot dezvolta și manifesta decât în conjuncturi externe favorabile sau cu un suport adecvat din partea unor grupuri de interese externe.

Așadar, „amenințarea este starea pericolului potențial, a cărui realizare materială devine posibilă, probabilă, iminentă sau consumată, în funcție de o serie de factori ulteriori, iar amenințarea generică la adresa siguranței naționale este atitudinea, exprimată sau nu, a unei puteri sau organizații străine, a unui grup de interese externe sau interne, precum și a oricăror persoane, asociate ori individual, care, prin declarațiile, acțiunile, măsurile ori pozițiile lor, pun în pericol siguranța națională, reprezentată sintetic prin normalitatea raporturilor interne și externe ale statului, care condiționează și garantează dreptul la ființă al națiunii” [2].

Securitatea și prosperitatea sunt două obiective cu o profundă determinare reciprocă, iar promovarea lor solicită, din partea tuturor, angajare, responsabilitate, patriotism.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Securitate Națională a României, București-2001.

[1] Dr. Douglas MENARCHIK – *Abordarea amenințărilor “netradiționale la adresa securității”*.

[2] Aurel ROGOJAN – *Elemente de drept* – Editura INI, București, 1999.

CRIMA ORGANIZATĂ – GENERATOARE DE RISCURI LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

*General de brigadă (r) dr. Gheorghe CREȚU**

Crima organizată este definită de existența unor grupări de infractori structurate în ideea înfăptuirii unor activități ilegale conspirate, având ca principal scop obținerea de profituri ilicite la cote deosebit de ridicate. Crima organizată – în opinia noastră – se constituie dintr-un ansamblu de structuri ce dispun de importante mijloace financiare, care controlează o sferă vastă de activități ilicite, prin intermediul cărora urmăresc realizarea unor câștiguri, utilizând în acest scop o varietate de metode cu pronunțate accente violente și coercitive.¹

Activitățile ce compun crima organizată au un caracter secret și sunt bine structurate, ceea ce le conferă posibilitatea ca, prin intermediul acestora, cei implicați să-și atingă scopul propus, prinderea sau anihilarea lor reclamând timp, forțe, mijloace, nemaivorbind de impactul social deosebit de negativ pe care-l realizează.

Nuanțările privind crima organizată se datoresc faptului că aceasta acoperă o arie întinsă de infraționalități, pentru comiterea cărora sunt folosite “modalități” și “instrumente” specifice.

În general, organizațiilor criminale le sunt proprii principii organizatorice ca: stabilitatea unității infraționale; liderul și ierarhia subordonării; sistemul de neutralizare a controlului social; preocuparea permanentă de a corupe persoane responsabile din legislativ, executiv, justiție, poliție, armată, mass-media etc; apărarea severă a conspirativității și secretului acțiunilor; planificarea minuțioasă a activității infraționale; specializarea pe funcții; concentrarea scopului activității pentru obținerea de

* *Uniunea națională a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere.*

¹ Conceptul de “crimă organizată”, cu unele aspecte de particularitate, tratat în lucrări de specialitate și documente oficiale, are în general, același înțeles, în majoritatea țărilor lumii, cu anumite nuanțe specifice. Astfel, de exemplu, pentru German Federal Criminal Office (Germania), “crima organizată înseamnă misiunea planificată de acte criminale cu impact individual sau colectiv, pentru realizarea de avantaje ilegale sau creșterea puterii, în care mai mult de două persoane cooperează în cadrul unui sistem de împărțire a sarcinilor pe o perioadă mai lungă sau indeterminată de timp”. În SUA, crima organizată este definită ca “un complex de acțiuni centralizate întreprinse cu scopul angajării unor activități ilegale” și se materializează prin existența unor coaliții, de obicei la nivel local și regional, între grupuri, gangsteri, oameni de afaceri, politicieni, lideri de sindicat etc.

profituri mari, spălarea banilor murdari și investirea lor în activități economice oficiale; folosirea mijloacelor financiare în scopuri politice atunci când situația o impune; informatizarea și științificarea acțiunilor etc.

Una din trăsăturile crimei organizate este internaționalizarea acestui fenomen ca urmare, pe de o parte, a folosirii unor avantaje, oferite de progresul tehnico-științific actual, iar pe de altă parte, a globalizării “piețelor” internaționale. Procesul de internaționalizare ce caracterizează dezvoltarea economică a statelor și extinderea piețelor financiare a fost și este intens exploatat de organizațiile criminale care reușesc ușor să-și realizeze propriile “activități de producție”, pătrunzând astfel în forță în mecanismele economico-financiare mondiale. Fără a ne referi expres la acestea, vom spune că structurile crimei organizate se dezvoltă, de regulă, etapizat, “influența” lor crescând, pe măsură ce fondurile acumulate în timp și “spălate” le permit să penetreze, uneori chiar cu ușurință, sectoare importante ale vieții economice, politice, sociale etc.

Acumulările, dar mai ales activitățile transfrontaliere determină ca, în timp, unele organizații criminale să capete dimensiuni strategice. Aceste dimensiuni sunt date, pe de o parte, de fondurile uriașe pe care le derulează, uneori prin activități aparent legale, iar pe de altă parte, de aria spațială a acestor activități și consecințele lor nefaste în timp. Ca urmare, crima organizată a cunoscut o dezvoltare ascendentă, “iar prin formele noi de manifestare, prin caracterul tot mai organizat, pericolul sporit și internaționalizarea evidentă, constituie o amenințare la adresa comunităților umane, a instituțiilor democratice și chiar a statelor”¹, înscriindu-se, astfel, ca un domeniu generator de riscuri la adresa securității naționale a statelor, și nu numai.

Lipsa măsurilor privind combaterea crimei organizate sau târăgănarea aplicării lor poate conduce la creșterea influenței acesteia în viața politică, mass-media, administrația publică, justiție, economie etc., erodând, astfel, bazele ordinii sociale interne, regionale și internaționale.

Este interesant de subliniat faptul că fiecare țară are o rețea proprie de grupări ale crimei organizate, cele mai puternice și mai active aflându-se în regiunile cu vechi tradiții, și anume: Statele Unite (Casa Nostra), Europa (Mafia siciliană), și Asia (Triadele chinezești, Yakuza japoneză etc.).

Fondurile uriașe de care dispun organizațiile criminale, cunoscute în general marelui public sub denumirea generică de mafia, dau acestora posibilitatea de a-și mări an de an aria lor de acțiune, starea infracțională din lume, în continuă creștere, confirmând pe deplin acest lucru. Astfel, caracterizând mafia din SUA, fostul ministru al justiției Ramsey Clark

¹ Gl. Ion Pitulescu, *Al treilea război mondial, Crima organizată*, Ed. Națională, București, 1996, p.13.

declara, nu cu foarte mulți ani în urmă, că aceasta reprezintă “cea mai puternică corporație din lume”¹, veniturile ei fiind egale cu cele ale marilor companii industriale General Motors, Standard Oil, IBM, Texaco, General Electric, Chrysler și Ford.

Iată că, fie și numai rămânând la exemplul de mai sus, putem contura imaginea crimei organizate, în care “nașii” sunt miniștri în domeniul corupției și punerii la cale a celor mai neașteptate acțiuni, ce pot bulversa însuși sistemul social dintr-o țară sau alta, prin instaurarea instabilității, dezordinii, neîncrederii, insecurității. În cele ce urmează, vom aborda doar câteva aspecte ale crimei organizate cu implicații asupra securității naționale: traficul de droguri, traficul de armament, traficul ilegal cu materiale radioactive, imigrarea ilegală, spălarea banilor murdari, contrabanda.

Traficarea “morții albe”, una dintre cele mai prospere afaceri ilicite ale lumii, dominată de organizațiile criminale de tip mafiot din America, Asia, Africa și Europa, ale căror profituri anuale depășesc, după unele statistici, 10% din volumul comerțului internațional legal, a devenit adevărat flagel în lumea de azi. După căderea “Cortinei de fier”, piața drogurilor capătă noi dimensiuni, regiunea mediteraneană jucând un rol din ce în ce mai important în proliferarea acestui fenomen, prin noile “canale” est și central-europene.

Organizațiile criminale, a căror preocupare o reprezintă, în mod deosebit, traficul de droguri, încurajează amplificarea conflictelor locale, starea de continuă instabilitate fiind propice activității lor. De altfel, aceste organizații, sunt interesate, după părerea noastră, să aprindă flacăra unor asemenea conflicte.

Speculând mai ales lacunele de ordin legislativ și informativ, dar și tarele economice, politice și sociale din țările foste comuniste, traficanții de droguri nu au pierdut prilejul de a-și amplifica aria lor de acțiune, urmărind, pe de o parte, lărgirea pieței, iar pe de altă parte, găsirea de noi rute de transport către distribuitorii și consumatorii “tradiționali”. Acest fenomen a cunoscut dimensiuni aparte în spațiul central și est-european, din care face parte și România, care, datorită poziției sale geografice, dar și unor lacune de ordin legislativ, a intrat în vizorul traficantilor de droguri, constituindu-se într-un segment important al “rutei balcanice” de traficare a “morții albe”, îndeosebi pe varianta sa nordică, ce include Iranul, Turcia, Bulgaria, România, Ungaria, Slovacia, Cehia, Germania și Olanda.

În țara noastră, mafia traficului de droguri, a început să înflorească peste noapte, după 1990. La început, România a fost țara prin care drogurile venite pe “filiera balcanică” urmau drumul occidentului. Mai târziu, ca

¹ Apud, V.P. Borovicka, *Mafia*, Editura Opus-Arena, București, 1994, p.8.

urmare a implicării mafiei autohtone, traficul de droguri a început să cunoască noi dimensiuni, printre acestea aflându-se și cea a consumului.

Deși se vorbește mai puțin de existența unor laboratoare și “fabrici” clandestine, moderne, de producere a drogurilor sintetice, este, totuși, necesar să se acorde atenție și acestui aspect, având în vedere că orice chimist bine pregătit și cu o minimă dotare o poate face. În acest sens, nu puține sunt cazurile când amatorii de “senzații tari” recurg la combinarea unor medicamente sau produse alimentare cu un anumit spectru chimic, pentru realizarea unor așa-numite “droguri artizanale”.

România dispune de spații și instalații ale industriei chimice, care, nu cu mulți ani în urmă, era foarte competitivă. Așa se face că, după 1990, au circulat informații conform cărora diferiți cetățeni străini au sondat, nu o dată, posibilitatea contactării și folosirii unor firme de profil (cu unele reușite chiar) în vederea producerii unor ingrediente ce intră în compoziția drogurilor sintetice.

Mai grav este că, an de an, a sporit numărul consumatorilor de droguri, îndeosebi în rândurile tineretului, în ultimul timp cifra acestora fiind îngrijorătoare.

Dacă ar fi să schițăm consecințele traficului și consumului de droguri la adresa securității naționale, am putea s-o facem referindu-ne doar la câteva din riscurile ce le generează: afectează securitatea sanitară a unei însemnate părți din populația tânără a țării; recrudescența acestora impune ca o parte importantă din bugetul țării să fie destinată combaterii fenomenelor respective; prin sumele ce le acumulează, folosind corupția, șantajul, mita etc., narcotraficantii pot influența luarea unor decizii pe plan intern și internațional; consumul de droguri poate conduce, pe de o parte, la sărăcirea unor mase mari de oameni, iar pe de altă parte, la înmulțirea actelor de violență și antisociale, precum și manipularea conștiințelor.

Efectul letal al drogurilor este scos în evidență de fostul conducător chinez Mao Tzedung, care sublinia: “dacă vrei să faci inoperante niște trupe, droghează-i pe indivizii care le compun”.

O concluzie la cele câteva aspecte ce privesc riscurile la adresa securității naționale ce-și au sorginea în traficul și consumul de droguri este greu de formulat. Nu putem, însă, să nu subliniem că drogurile pot destabiliza statele, măcinându-le infrastructurile și dezechilibrându-le mecanismele politice, cu întregul evantai de consecințe generate de aceste fenomene.

Un alt segment al crimei organizate, de o deosebită pericolozitate, este cel ocupat de traficul de armament, care cunoaște cote deosebite ori de câte ori în lume apar situații conflictuale. Nu este, deci, întâmplătoare aprecierea conform căreia, anual, 20% din comerțul mondial de armament

ar reprezenta trafic ilegal. Și acesta cu atât mai mult azi, când restricțiile severe și embargourile au dus, în mod paradoxal, la proliferarea comerțului ilicit cu materiale de război.

Traficul de armament cunoaște în zilele noastre cote alarmante în zone în care s-au dezvoltat organizații teroriste (Columbia, Peru, Venezuela, Afghanistan), precum și în statele în care a proliferat fundamentalismul islamic (Algeria, Egipt, Sudan, Irak, Turcia, Albania, Macedonia etc.).

Traficul cu arme a cunoscut noi dimensiuni odată cu dezintegrarea Pactului de la Varșovia și a măsurilor privind reducerea efectivelor militare și armamentului.

După 1990, România a intrat în vizorul traficantilor de arme, ca o posibilă cale de tranzit a acestora, dar și ca piață de desfacere a armamentului și altor materiale de război. Specialiștii români apreciază că traficul cu armament reprezintă un “real pericol pentru ordinea publică, pentru siguranța națională”¹. În acest sens, securitatea națională ar putea fi afectată de: proliferarea deținătorilor de arme de foc procurate prin intermediul traficantilor; apariția unor bande organizate de infractori care pot utiliza în acțiunile lor armele de foc; apariția, în unele zone ale țării, a formațiunilor paramilitare și a unor “depozite” clandestine de armament și muniție; șantajul și amenințarea cu arme de foc; comerțul ilicit cu arme ar putea favoriza apariția unor “organizații” autohtone de tip terorist sau întări unele nuclee de acest gen aflate pe teritoriul țării noastre.

c) Deși de dată recentă, traficul cu materiale radioactive reprezintă o amenințare deosebită pentru securitatea națională, europeană și mondială.

Înregistrând o creștere spectaculoasă după 1990, traficul de materiale radioactive prefigurează un nou “cavaler al apocalipsei”, dată fiind pericolozitatea pe care o reprezintă acesta pentru pacea, liniștea și sănătatea planetei. Fără a face prea multe referiri la dezvoltarea rețelelor de traficare a materialelor radioactive, vom sublinia doar faptul că acestea nu au ocolit România, folosită, pe de o parte, pentru tranzit, iar pe de altă parte, drept posibil furnizor. În acest caz, securitatea națională ar putea fi afectată de: nocivitatea pentru populație a materialelor radioactive; folosirea în scopuri distructive a acestor materiale; devalorizarea unor instalații în componența cărora intră materiale radioactive; privarea centralei atomo-electrice de la Cernavodă, spre exemplu, de combustibilul nuclear necesar etc. Și încă o subliniere: acest trafic poate încuraja unele organizații teroriste de a fabrica arme artizanale de distrugere în masă.

¹ Gl. Ion Pitulescu, *Op.cit.*, p.267.

d) Conflictele interne și regionale prelungite, crizele de tot felul, dezorganizarea economică și socială, precum și șomajul în masă din unele țări determină un anumit exod al populațiilor, problematică abil speculată de cei pentru care aceasta reprezintă o adevărată “afacere”. Când ne referim la acest lucru, avem în vedere că proporția alarmantă a migrației, mână de lucru ilegală, a condus la crearea unei “industrii” clandestine care o încurajează.

Se estimează, astfel, că aproape două milioane de persoane trec clandestin, în fiecare an, frontierele internaționale, cu ajutorul traficantilor.

Nu vom face referiri la întregul păienjenis al “rețelelor” de imigrație clandestină” existente în lume, ci doar la cele din Europa, și în mod deosebit la cele care includ România.

Provenind din Asia și Africa, imigranții care pătrund în țara noastră¹ își continuă drumul spre Occident, dar o bună parte dintre aceștia rămân în România, unde trăiesc, de obicei, în clandestinitate, uneori un timp destul de mare.

Astfel, la nivelul anului 1999, spre exemplu, se estima că pe teritoriul României se aflau 22.000 de imigranți clandestini². Și în prezent, numărul acestora este destul de ridicat, cu toate măsurile întreprinse în acest sens.

Dezvoltarea fenomenului imigraționist a favorizat, așa cum se apreciază în rapoartele SRI, prezentate în fața Parlamentului României, dar și în alte rapoarte, pătrunderea în țara noastră a unor elemente cu antecedente de natură teroristă. Printre componenții grupurilor imigraționiste se află și persoane angrenate anterior în conflicte regionale sau urmărite de către autoritățile din statele de origine, ca urmare a comiterii unor acte antisociale. De-a lungul anilor, au fost identificați etnici kurzi, sich și tamili, mercenari pakistanezi sau afgani care au participat la conflictul din Bosnia-Herțegovina, precum și membri ai unor mișcări extremiste arabe. Nici în prezent, situația nu este mult schimbată. Amenințarea potențială sau efectivă este determinată de lipsa mijloacelor de subzistență, situație care poate conduce la apariția unor acte antisociale, unele putând fi de o gravitate deosebită. Totodată, imigrația ilegală a adus cu ea și anumite “modalități de

¹ Cele mai uzitate trasee sunt: a) Egipt-România, prin Constanța, cu vaporul (traseu folosit în special de cetățenii fără documente); b) Somalia-Yemen-Etiopia (cu avionul) – Moscova-Kiev (cu trenul), Republica Moldova-România; c) Somalia-Yemen (cu avionul), apoi Turcia-Bulgaria-România (Giurgiu) cu trenul; d) Somalia-Yemen-Kenya (cu avionul), Bulgaria-România (cu trenul prin Giurgiu); e) Somalia-Yemen-Siria-via Iordania, București, Otopeni, cu documente yemenite, pe care nu le declară sau pe care le distruge; f) Africa-Tunisia-Malta-fosta Iugoslavia - cu vaporul, și de aici cu trenul, până la București, sau pe Dunăre, cu vaporul, prin Giurgiu sau Constanța.

² Programul național de aderare la Uniunea Europeană, vol. I, iunie 1999, p.215.

rezolvare a unor conflicte sociale”, practicate de țările de origine a imigranților, modalități asimilate în parte de către grupurile criminale autohtone, a căror pericolozitate devine cu atât mai mare cu cât ele tind să devină un adevărat flagel în marile orașe.

Grupările criminale care au controlul acestui fenomen dispun de mijloace de falsificare a documentelor, controlează companii de transport (aerian, maritim, feroviar, rutier) și au rețele foarte bine puse la punct.

Toate acestea demonstrează abilitatea grupărilor criminale în cauză, care câștigă aproximativ 20-30.000 dolari per emigrant.

e) Unul dintre cele mai grave pericole ale crimei organizate îl reprezintă acțiunea de spălare a banilor murdari¹ prin care, în opinia FBI, “se deghizează sursa și originea adevărată” a acestora. Astfel, suma supusă spălării depășește anual 5000 de miliarde dolari SUA².

România nu a fost ocolită de fenomenul spălării banilor murdari, constatându-se intensificarea unor operații frauduloase operațiuni favorizate și de neajunsurile legislației românești cu privire la complexul infracțional constituit de acest fenomen.

Deși există o lege de combatere a spălării banilor, organismul abilitat să o aplice întâmpină greutăți deosebite.

Iată de ce polițiștii și procurorii regretă și acum acea defunctă Lege 18, care permitea un minim de control asupra averilor nejustificate. Operațiunea de “albire a banilor” afectează siguranța națională, prin subminare economică și prin erodarea sistemului financiar-bancar.

În acest sens, vulnerabilitatea sistemului financiar-bancar din România facilitează spălarea banilor murdari. Într-o conferință de presă organizată de Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor în 14 octombrie 2003, se afirma că, între anii 2001-2003, valoarea banilor spălați se ridica la 1,9 miliarde de euro.

¹ Toți banii care au fost obținuți prin comiterea unor infracțiuni sau care au ajutat la înfăptuirea unei fărâdelegi se numesc generic “bani murdari”. Aceștia nu au nici o valoare dacă nu sunt “spălați”, pentru a putea fi investiți în afaceri “cinstite”. În acest scop, organizațiile de tip mafiot din întreaga lume au creat adevărate “paradisuri fiscale”, unde impozitele sunt minime și “banii murdari” își pierd urma, redevenind “curați”. Referindu-se la această “operațiune”, în 1996, banca americană Merrill Lynch estima că mai bine de 15% din produsul mondial brut se află deus în aceste adevărate “posturi fiscale”. În fiecare an, peste 5000 de miliarde de dolari ajung în conturile unor bănci din Panama, insulele Bahamas, arhipelagul Cayman sau în insulele autonome ale Arhipelagului Britanic, și chiar în inima Europei, în Liechtenstein, Andora, Monaco, Luxemburg și, mai nou, în Ungaria, Rusia și chiar România.

² Apud dr. Douglas Menachik, *Strategic Crime and Romanian National Security Strategy delating with “non traditional” Security Threats, Organized Crime, Drug Trafficking & Terrorism in East and Central Europe*, în Romania’s National Security Politics, București, 1997, p.20.

Cu toate măsurile luate, însă, la ședința de bilanț a instituției mai sus amintite, de la începutul anului 2005, s-a subliniat că, în anul 2004, banii albiți în România se ridică la o jumătate de miliard de euro.

Dimensiunile acestui segment al crimei organizate, prin efectele sale, poate deforma cursul reformei economico-sociale, eroda fundamentele democratice ale statului, lovi în interesele naționale fundamentale, afectând grav securitatea națională. Ținând seama de dimensiunea sa transfrontalieră, putem afirma, fără teama de a greși, că lezează însăși securitatea continentală și internațională.

În ultima vreme, asistăm la o altă dimensiune a crimei organizate din sistemul bancar, și anume, cea a fraudării prin folosirea cardurilor electronice și adoptarea unor echipamente cu ajutorul cărora pot fi falsificate instrumentele de plată electronice.

f) O variantă a crimei organizate este contrabanda. Aceasta constă în trecerea clandestină peste graniță a unor mărfuri sau valori profitabile ori sustrase de la plata taxelor vamale.¹

Eludând regimul juridic vamal, contrabanda se constituie într-o activitate frauduloasă, săvârșită, de obicei, de participanți constituiți în bande, care pot avea relații de cooperare ilicită, transnațională, programată (planificată) pe termen lung, scopul principal al acesteia fiind obținerea unui profit cât mai mare.

Contrabanda se constituie, în opinia noastră, într-una dintre cele mai active forme de alimentare a economiei subterane. Unele dintre modalitățile folosite în acest sens sunt de-a dreptul diabolice. Dintre acestea, semnalăm: subevaluarea neajunsurilor, folosirea de declarații de tranzit falsificate, implicarea unor firme-fantomă, “valorificarea” produselor noi ca “second hand” etc.

Contrabanda specializată pe categorii de produse, care sunt scoase sau introduse în țară, prin eludarea regimului juridic vamal, de multe ori și în complicitate cu lucrătorii vamali, face ca, anual, bugetul de stat al României să fie serios prejudiciat, cu consecințe deosebit de grave, inclusiv pentru domeniul securității și apărării naționale. În România, ca urmare a măsurilor luate, cantitatea mărfurilor destinate comercializării “la negru” în țară și în străinătate, descoperită de poliția de frontieră, a fost în 2001 de 166 miliarde lei, în 2002 de 463 miliarde lei, în 2003 de 725 miliarde lei, iar în 2004 de peste 1070,4 miliarde lei. Aceste cifre demonstrează eficacitatea aplicării acquis-ului comunitar și faptul, indubitabil, că există posibilități de a lovi în interesele contrabandiștilor. Nu trebuie să se uite, însă, că și cei din urmă caută noi căi și metode de eludare a legii.

¹ Marcu, F. Maneca, C., **Dicționar de neologisme**, Editura Academiei, Ediția a III-a, 1978, p.260.

Deși crima organizată cuprinde un număr mult mai mare de categorii de infracțiuni, noi ne vom opri aici, nu înainte însă de a sublinia faptul că, paralel cu dezvoltarea crimei organizate, proliferază și un alt fenomen, deosebit de periculos – corupția¹ – adevărat cancer al vieții economico-sociale și politice, care poate afecta ființa statului și a instituțiilor democratice și influența, în ultimă instanță, starea siguranței și securității naționale. O caracteristică bazată pe “interese”, care, practic, acoperă toate ramurile economiei private sau de stat, și care-și întinde tentaculele sale și în sfera politicului și socialului.

Date fiind dimensiunile corupției în România, aceasta a devenit, prin efectele sale, un factor de risc major pentru securitatea și siguranța națională.

¹ În celebra sa lucrare sugestiv intitulată **Criminalitatea gulerelor albe** (White Collar Crime, New York Dryden, 1949), sociologul american Edwin H. Sutherland caracteriza crima organizată, asociată de **corupție**, ca fiind atributul sau apanajul unor categorii de indivizi privilegiați, aflați în vârful piramidei sociale și politice care utilizează influența, poziția și puterea lor politică în inițierea unor afaceri ilicite și ilegale, care rămân, în general nedescoperite și **care obțin profituri uriașe**. O altă definiție a corupției, “folosirea abuzivă a puterii publice pentru profituri private”, ne dezvăluie faptul că acest fenomen are dimensiuni de ordin moral, în primul rând. (vezi Setting the Stage for National Integrity Sistem, The Transpare International Source Book, editat de Jeremy Peci, Berlin, 1994).

TERORISMUL - FACTOR DE RISC ȘI AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI MILITARE

*Maior Felicia DEDIU**

The correct dimensioning of the terrorism and the means of fight against it is an important challenge for jurists. Thus, the realistic scientific approach of the essential features of the terrorism – its concept, manifestation, organization and actions, potential targets, effects and implications on states security – is part of the international community's common effort to prevent and fight against the terrorist actions.

Acele teroriste, prin pierderile umane și materiale pe care le generează, dar mai ales prin impactul psihologic asupra comunității mondiale sporesc preocuparea statelor lumii pentru luarea unor măsuri în consecință.

Astfel, terorismul și formele sale concrete de manifestare sunt tratate în mai multe documente juridice internaționale, ratificate de statul român. Pe această bază, se poate aprecia că există cadrul general propice pentru stabilirea și adoptarea măsurilor de prevenire și combatere a terorismului, deși, în momentul de față, la nivel mondial, nu se dispune de o definiție a terorismului unanim acceptată.

Definițiile terorismului reprezintă o reflectare a diferitelor ideologii și modalități de abordare. Unele guverne încearcă să caracterizeze ca atare orice act de violență comis de oponenții politici, în timp ce teroriștii pretind că sunt victimele teoriilor guvernamentale.

Definirea nu trebuie să țină seama că perspectiva se schimbă în funcție de momentul, locul sau ținta actului terorist. Având în vedere faptul că problema definirii terorismului este esențială pentru înțelegerea fenomenului și pentru succesul oricărei măsuri de contracarare a sa, România a elaborat „Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului”, prin care **terorismul** a fost definit ca „*ansamblul acțiunilor și amenințărilor credibile cu acțiuni ilegale care îndeplinesc, cumulativ, următoarele caracteristici:*

- a. *sunt angajate premeditat de către indivizi sau diverse tipuri de structuri sociale, motivate de concepții și atitudini radical*

ostile față de alte entități, de percepția că în raporturile cu acestea s-au configurat situații intolerabile și de voința de a acționa împotriva lor în modalități extreme;

- b. *uzează de metode și mijloace violente și/sau distructive, acumulate, respectiv, deprinse programatic;*
- c. *au ca ținte directe indivizi și/sau factori materiali importanți pentru susținerea vieții sociale;*
- d. *își propun, în mod deliberat, diseminarea pe scară largă a unor stări de anxietate, nesiguranță, teamă și panică, sens în care sunt organizate și derulate astfel încât să li se asigure un impact psihologic maximal și să inducă publicului percepția scopurilor de fond urmărite, precum și atitudini/comportamente sociale favorabile acestora;*
- e. *au obiective implicite sau explicite politice, vizând, ca finalitate, influențarea unei entități – cel mai adesea o autoritate constituită – aflate, de regulă, dincolo de indivizii vizați sau amenințați;*
- f. *sunt derulate în afara stării de război sau în afara ariei de aplicabilitate a legilor războiului, în caz de conflict armat”.*

Oricare ar fi repererele conceptuale, terorismul este identificat de către majoritatea structurilor statale de securitate ca fiind cea mai periculoasă amenințare la adresa securității, manifestându-se la toate nivelurile de organizare socială și în toate domeniile vieții sociale. El vizează viața, libertatea, liniștea, desfășurarea normală a vieții sociale, producând frică, groază și reacții necontrolate.

Mediul de securitate al României după anul 1989 poate fi caracterizat, fără teama de a greși, ca fiind tensionat, parțial imprevizibil și dificil de gestionat. Controlul Balcanilor a avut tot timpul valențe strategice, iar criza spațiului ex-iugoslav a demonstrat capacitatea redusă a Europei de a gestiona astfel de probleme.

Considerați „butoiul cu pulbere” sau „pântecele moale” al Europei, Balcanii au fost permanent motivați de probleme locale și apariția unor tendințe centrifugale pe baze: etnice, identitare, teritoriale, religioase, economice. Studiile de specialitate, confirmate, din păcate, de evenimentele din Kosovo, menționează Balcanii ca focar tradițional și potențial generator de terorism, alături de Orientul Mijlociu și Caucaz.

Amplificarea și acutizarea terorismului, în general, și a modului său de manifestare, în special, au fost posibile în condițiile existenței unor factori favorizanți ce marchează mediul actual de securitate, precum:

- ineficiența unor instituții de securitate, ca ONU și OSCE, în rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea;

* Universitatea Națională de Apărare.

- tranziția de la arhitectura de securitate bazată pe principiul bipolarității la o altă structură – unipolară sau multipolară – în care statele naționale, grupurile de state, organizațiile nonguvernamentale și cele internaționale încearcă să ocupe o poziție cât mai avantajoasă;
- manifestarea fenomenului globalizării, în condițiile inexistenței unor norme, principii și instrumente pentru reglare și control, cu efecte devastatoare pentru populațiile aparținând lumii a treia;
- slăbirea statelor naționale, creșterea rolului unor organizații nonguvernamentale în relațiile internaționale și scăderea acestora de sub control;
- sprijinul acordat de către unele state fundamentaliste și organizații nonguvernamentale unor structuri teroriste;
- accesul unor structuri teroriste la sistemul informațional global, resurse umane, materiale și financiare;
- diseminarea necontrolată a sistemelor de armamente, inclusiv a celor de distrugere în masă;
- dezechilibrele demografice și tendința de migrare a populațiilor din țările sărace (sărăcite) către cele bogate;
- exacerbarea extremismului, separatismului, intoleranței sau xenofobiei și degenerarea acestora în acțiuni violente;
- lipsa de voință manifestată de unele state în crearea de instrumente eficiente de prevenire și combatere a terorismului;
- vulnerabilitățile societăților democratice la acțiunile de tip terorist.

Din studiile efectuate rezultă că **România nu s-a confruntat și nu se confruntă cu riscuri majore de natură teroristă la adresa ei**. Cu toate că se găsește la intersecția unor interese geopolitice și geostrategice, nu reprezintă, până în prezent, un spațiu de generare a terorismului sau de confruntare teroristă și nici un mediu favorabil dezvoltării unor acțiuni de acest gen.

Cu toate acestea, **terorismul**, prin multitudinea de metode și mijloace pe care le întrebunțează, prin efectele pe care le generează, **nu poate fi exclus ca amenințare la adresa țării noastre**. Unele amenințări și riscuri de securitate se materializează în interiorul statului, dar originea lor este externă, așa cum altele sunt de natură internă, dar se manifestă ori se materializează doar în anumite circumstanțe favorizate din exterior.

Din aceste considerente, se apreciază că **amenințări majore de natură teroristă la adresa României nu pot fi decât conjuncturale și tranzitorii**. Ele pot rezulta dintr-o extindere a spațiului de confruntare a

ideologiilor și practicilor fundamentaliste sau de altă natură în zonele apropiate de cele de interes strategic pentru România, din alinierea țării la coaliția antiteroristă mondială sau din degradarea semnificativă a instituțiilor interne și proliferarea, și în țara noastră, a rețelelor și structurilor crimei organizate.

În ceea ce privește contextul intern de securitate, se poate afirma că România nu se confruntă în prezent cu manifestări teroriste de sorginte autohtonă, situație care nu poate fi exclusă în viitor.

Datorită acestui fapt, activitatea în domeniu va trebui să aibă în vedere existența unor **riscuri și amenințări** după cum urmează:

- *aparitia și perpetuarea unor stări conflictuale*, inclusiv a unor frământări armate și, respectiv, a tensiunilor de sorginte etnică, religioasă sau ideologică din diverse zone ale lumii, unele situate în apropierea țării noastre, au accentuat tendințele de extindere în plan global atât a unor structuri ale organizațiilor extremiste ori teroriste, cât și a modelului terorist de afirmare politică, al cărui potențial de contagiune nu poate fi subestimat;
- eventualitatea ca, în condițiile unor evoluții geopolitice nefavorabile poziției internaționale și intereselor fundamentale ale țării noastre, *entități externe să-și proiecteze obiective asupra României, inclusiv prin angajarea practicilor teroriste*;
- *dezvoltarea criminalității organizate autohtone și transfrontaliere* ar putea conduce nu doar la favorizarea nucleelor teroriste clasice, ci și la generarea terorismului de tip mafirot, cu exprimare specifică pe teritoriul nostru național;
- efectele unor factori de geneză obiectivi sau subiectivi, care pot favoriza *aparitia, dezvoltarea și manifestarea altor diverse forme de terorism* (ideologic, autonomist-separatist, rasist-xenofob, intolerant-religios, protestatar ori deviant).

Riscurile actuale la adresa siguranței naționale decurg din *prezența pe teritoriul țării noastre a nucleelor unor organizații străine*, care sunt sau continuă să fie catalogate pe plan internațional ori pe spațiile de origine drept mișcări extremiste sau teroriste. Respectiv nuclele, relativ reduce din punct de vedere numeric, sunt *constituite din rezidenți aflați în România în calitate de studenți, comercianți, oameni de afaceri, emisari culturali etc.*

De-a lungul timpului, activitatea acestor structuri nu s-a materializat decât extrem de rar în desfășurarea de acțiuni teroriste pe

teritoriul țării noastre. În schimb, unele nuclee de această factură s-au implicat în activități (inclusiv ilegale), cum ar fi:

- *strângerea de fonduri în beneficiul grupărilor de apartenență*, derulate independent sau în legătură cu medii infracționale autohtone sau străine, respectiv prin toate formele de manifestare a criminalității transfrontaliere;
- *prozelitismul, îndoctrinările și recrutările* în rândul conaționalilor aflați în România, al altor categorii de străini și, într-o măsură mai mică, al autohtonilor ideatic compatibili;
- *propaganda*, în conformitate cu obiectivele organizațiilor pe care le prezintă, adresată mediilor românești și străine din țara noastră.

Față de caracteristicile contextului extern și intern de securitate, prezentate anterior, următoarele pot fi considerate *surse suplimentare* de risc la adresa securității naționale:

- evoluțiile externe, stimulate de actuala campanie antiteroristă internațională, ce pot influența dinamica organizațiilor teroriste străine reprezentate în România, care, deși nu iau în calcul, în etapa actuală, inițierea de acțiuni teroriste asupra unor obiective românești sau străine de pe teritoriul național, *pot să-și modifice în viitor această atitudine*;
- *perspectiva intensificării activităților adiacente terorismului*, sub impactul necesității susținerii financiare a activităților organizațiilor ce constituie ținta campaniei;
- *probabile deplasări masive de populații* din unele teritorii, unde au loc sau pot surveni conflicte pe scară largă, în contextul actualei campanii antiteroriste;
- posibilitatea sosirii în România, sub diverse acoperiri, a unor elemente teroriste vizate de acțiunile militare ale campaniei;
- oricare dintre aceste posibilități, materializate, ar fi de natură să aducă serioase prejudicii în relaționarea externă a României.

Din cele prezentate rezultă cu claritate faptul că acțiunile teroriste pot avea efecte negative majore asupra tuturor domeniilor de activitate: politic, economic, financiar, social, tehnico-științific, inclusiv militar.

În planul securității naționale și militare, terorismul generează o nouă categorie de riscuri, care pot afecta, prin natura lor, organismul militar. Pentru Armata României, perspectiva atacurilor teroriste ar putea include

atât spectrul activităților militare desfășurate independent sau în cadrul Alianței Nord-Atlantice, cât și personalul, echipamentele, structurile de comandă-control, și elementele de infrastructură. Având în vedere rolul ce revine armatei în asigurarea stabilității și securității naționale, există posibilitatea ca viitoarele acțiuni teroriste să vizeze tocmai subminarea acestui rol, pe fondul deteriorării climatului politic regional. De asemenea, implicarea României cu efective militare în „războiul împotriva terorismului” poate constitui o motivație pentru alegerea ei, de către teroriști, ca posibilă țintă.

În concluzie, terorismul constituie și va constitui un factor de risc la adresa securității naționale și militare. Acesta poate afecta starea de pregătire, echilibru și stabilitate a armatei române, generând efecte interdependente, difuze, multidireționale, care impun modalități de prevenire și acțiune adecvate și flexibile.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Ion BODUNESCU, **Terorismul – fenomen global**, Casa Editorială ODEON, București, 1997.
2. Vasile SIMILEANU, **Asimetria fenomenului terorist**, Editura TOP FOR(I), București, 2003.
3. **Terorism – Antiterorism. Terminologie de specialitate**, dicționar editat de Serviciul de Protecție și Pază, București, 1993.

PROTECȚIA INFRASTRUCTURILOR CRITICE – O NOUĂ PROVOCARE

*Locotenent-colonel ing. George DEDIU**
*Dr. Alexandru MANAFU***

The terrorist attacks threat, diversity and increase of natural disasters and technological accidents have determined the focus on critical infrastructure protection.

The complexity and interdependencies of those infrastructures impose protection measures both at national and international level.

National, international, regional and non-governmental bodies' concern is to develop guidelines, procedures and methodologies in order to identify and protect the critical infrastructures. This presentation aims to synthesize those concerns and to identify the gaps existing in this field in Romania.

Globalizarea presupune, *inter alia*, încadrarea existenței noastre într-un sistem matriceal, într-o rețea multidimensională. Este lesne de înțeles că disfuncționalitatea unui singur element al rețelei conduce inevitabil la o propagare în cascadă a consecințelor distructive. Pe de o parte, perspectiva din ce în ce mai amenințătoare a acțiunilor teroriste, înmulțirea și diversificarea dezastrelor naturale și posibilitățile de producere a unor accidente tehnologice cu consecințe majore *au impus, în ultimii ani, concentrarea atenției asupra protecției infrastructurilor critice* (PIC). Pe de altă parte, interdependențele de natură națională, dar mai ales internațională, ale infrastructurilor industriale, cibernetice, de comunicații, transport, energetice, bancare etc. au determinat aducerea acestei probleme în fața factorilor responsabili statali și din organizațiile internaționale.

Definirea infrastructurilor critice și modalitățile de abordare a protecției acestora diferă de la o țară la alta, de la o organizație la alta, însă se pot identifica elemente structurale comune, măsuri întreprinse până în prezent, funcții și responsabilități compatibile.

I. Scurt istoric

* Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale

** Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale

SUA au avut cele mai vechi preocupări pentru PIC. Încă din 1996 a fost înființată *Presidential Commission on Critical Infrastructure Protection* (Comisia Prezidențială pentru Protecția Infrastructurilor Critice), care a stabilit că securitatea, economia, modul de viață și chiar supraviețuirea lumii industrializate depind de *trioul energie electrică, comunicații și computere*. În 2003 a fost creat *Department of Homeland Security* (Departamentul de Securitate Teritorială), cu 180.000 de angajați, care are ca misiune principală unirea tuturor eforturilor pentru asigurarea securității Americii în fața atacurilor teroriste, a dezastrelor naturale și a celor provocate de om. Dintre organizațiile internaționale care au preocupări legate de protecția infrastructurilor critice (PIC), NATO a fost prima care a realizat pași concreți. Anul trecut, NATO a emis o serie de definiții în domeniu, acceptate de toate statele membre și parteneri:

- *infrastructura critică reprezintă acele facilități, servicii și sisteme informatice care sunt atât de vitale pentru națiuni, încât scoaterea lor din funcțiune sau distrugerea lor poate avea efecte de destabilizare a securității naționale, economiei naționale, stării de sănătate a populației și asupra funcționării eficiente a guvernului;*

- *protecția infrastructurilor critice cuprinde programe, activități și acțiuni realizate de guverne, proprietari, operatori și acționari pentru a apăra aceste infrastructuri.*

Senior Civil Emergency Planning Committee (Înaltul Comitet pentru Planificarea Activităților Civile pentru Situații de Urgență) din cadrul NATO a însărcinat cele opt comitete din subordine să găsească *soluțiile unei abordări unitare a problemelor legate de criteriile de stabilire a infrastructurilor critice (IC), de metodele de analiză a riscului și stabilire a vulnerabilităților, precum și de metodele lor de protecție.*

În ultimii doi ani, o serie de state europene (în special cele membre ale UE), Australia și Canada au avut preocupări serioase în domeniul PIC, înființând organisme responsabile, dezvoltând metodologii, alocând fonduri și luând măsuri efective pentru protecția infrastructurilor desemnate drept critice.

II. Abordări

Sunt unanim acceptate două axiome în analiza acestui domeniu:

- *practic, este imposibil să se asigure protecția 100% a unei infrastructuri critice;*
- *nu există o soluție unică, universală pentru rezolvarea acestei probleme.*

Se poate constata că există trei moduri de abordare a PIC:

1. Protecția infrastructurilor critice informaționale, care ia în considerație numai securitatea conexiunilor IT și soluțiile de protecție a acestora, competențele protecției fizice a celorlalte infrastructuri fiind disipate între diverse organisme de stat sau private;

2. Tipul de abordare ce are în vedere atât rețelele IT, cât și elementele fizice ale infrastructurilor critice. În acest caz, protecția fizică reprezintă o componentă a sistemului național de apărare civilă. În prezent, se încearcă o cooperare cât mai strânsă între sectorul public și cel privat, pentru atingerea unui grad cât mai înalt de protecție a infrastructurilor critice. La nivel de planificare strategică, însă, cooperarea este aproape inexistentă. Acest tip de abordare a fost denumit generic „*all hazards approach*” (considerarea tuturor riscurilor);

3. Al treilea tip de tratare a PIC, mult mai puțin răspândit, în care sunt luate în considerare numai protecția sistemului de guvernare și protecția anumitor organisme statale.

Abordarea studiului infrastructurilor critice este foarte dificilă, din cauza complexității, relațiilor de interdependență și dinamicii acestora. O variantă de tratare a problematicii ar putea fi una în șapte etape: analiza de sector, analiza interdependențelor, analiza de risc, analiza amenințărilor, analiza vulnerabilităților, analiza consecințelor și analiza sistemului.

1. Analiza de sector

Generic, un sector reprezintă un grup de industrii sau infrastructuri ce îndeplinesc o funcție similară. Cum se stabilește, însă, dacă un sector conține elemente critice sau nu? Răspunsul la această întrebare trebuie să fie dat de grupuri mixte de experți din partea guvernului, sectorului privat, managerilor și unor agenții specializate în protecția fizică și informațională. Este evident că *în această situație se impune un parteneriat public-privat foarte eficient.*

Din experiența altor state membre ale Uniunii Europene și NATO, *sectoarele considerate critice* ar putea fi:

- sistemul financiar-bancar;
- sistemul de guvernare;
- telecomunicațiile;
- transporturile, sistemul energetic (electricitate și combustibili);
- asigurarea sănătății;
- serviciile de urgență și salvare;
- alimentarea cu apă.

O infrastructură sau o componentă este considerată critică în funcție de poziția strategică în sistemul general și, în special, în funcție de interdependențele prin care este legată de alte componente sau infrastructuri.

2. Analiza interdependențelor

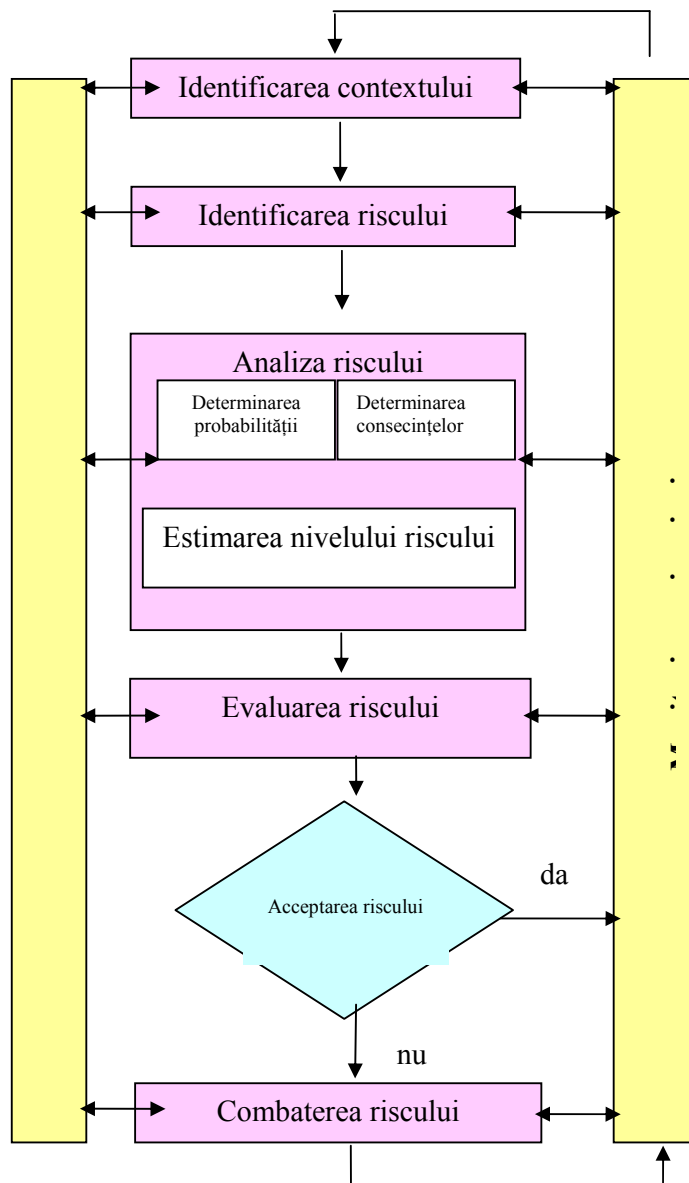
Interdependența poate fi înțeleasă ca o relație bidirecțională între două infrastructuri, prin care starea uneia o influențează pe a celeilalte, în timp ce dependența este o relație unidirecțională. Determinarea interdependențelor este condiționată atât de identificarea proceselor vitale și a componentelor esențiale din cadrul unui sector, cât și de stabilirea nodurilor și a legăturilor dintre sectoare. Evidențierea acestor relații se poate face prin metode matriceale sau grafice, prin cuantificarea interdependențelor identificate.

3. Analiza de risc

Analiza de risc are în vedere procesele utilizate pentru evaluarea probabilității de producere a unor evenimente și a consecințelor, precum și studierea modului de implementare a estimărilor în procesul de luare a deciziilor. Practic, această etapă cuprinde identificarea, cuantificarea și măsurarea riscului, în principiu, trebuind să răspundă la trei întrebări:

- a. Care sunt evenimentele negative ce se pot produce?
- b. Care este probabilitatea de producere a acestora ?
- c. Care ar fi consecințele?

Răspunzând la aceste întrebări se pot realiza evaluarea, acceptarea și evitarea riscului, precum și managementul acestuia. Un model de analiză de risc, în cinci faze (prezentat în cadrul proiectului CORAS, elaborat sub patronajul Uniunii Europene – Programul European pentru Tehnologiile unei Societăți Informatică – pe baza standardului AS/NZS comun Australiei și Noii Zeelande), este prezentat mai jos.

Identificarea contextului constă în detectarea zonei de interes, evaluarea bunurilor și distingerea necesităților de securitate.

Identificarea riscurilor se referă la perceperea amenințărilor la adresa bunurilor și stabilirea vulnerabilităților acestora. Procesul se realizează pe baza unor scenarii de amenințări sau de evenimente nedorite.

Analiza riscurilor presupune o evaluare a consecințelor, impactului și o evaluare a posibilităților de manifestare a riscului. Evaluarea se poate face prin diagrame sau tabele, în care fiecare element este cuantificat.

Evaluarea riscului înseamnă, practic, determinarea nivelului riscului, clasificarea, stabilirea ordinii de prioritate a riscurilor și determinarea interdependențelor dintre diverse tipuri de risc. Nivelul riscului reprezintă combinația dintre impactul amenințării și posibilitatea producerii acesteia.

Combaterea riscului constă în identificarea opțiunilor de contracarare și evaluare a unor abordări alternative. Opțiunile de contracarare se pot materializa în politici de securitate, cerințe de securitate sau arhitecturi de securitate.

4. Analiza amenințărilor

Comisia Prezidențială pentru Protecția Infrastructurilor Critice din SUA a definit amenințarea ca „o entitate internă sau externă ce are capacitatea de a exploata vulnerabilitatea unei infrastructuri critice și intenția răuvoitoare de a slăbi securitatea economică și apărarea”. O amenințare poate fi reprezentată de o individualitate, o organizație sau o națiune. Analiza amenințării include determinarea:

- naturii interne sau externe;
- sursei;
- probabilității producerii.

5. Analiza vulnerabilităților

Vulnerabilitatea poate fi definită ca o caracteristică a arhitecturii, implementării sau operării unei infrastructuri critice, prin care aceasta este expusă distrugerii ori disfuncționalității în fața unei amenințări. În această fază se identifică domeniile ce prezintă vulnerabilități și interdependențele dintre ele și se analizează impactul prin cuantificare (de ex.: nesemnificativ, minor, major, înalt, catastrofic).

6. Analiza consecințelor

Scopul este de a determina impactul rezultat în urma exercitării cu succes a unei amenințări asupra vulnerabilității. Gradul de afectare trebuie însă determinat de experți familiarizați cu activele respective, persoane de execuție, proprietari sau manageri. Analiza poate fi de tip calitativ sau cantitativ, fiecare variantă prezentând avantaje și dezavantaje.

În Canada, spre exemplu, OCIPEP – *Oficiul de Protecție a Infrastructurilor Critice și Pregătire pentru Situații de Urgență* – a stabilit șase categorii de consecințe, pe următoarele domenii: furnizare de servicii, societate, politică, economie, mediu și interdependențe. Impactul distrugerii sau scoaterii din funcțiune a unei infrastructuri este analizat prin prisma a trei factori:

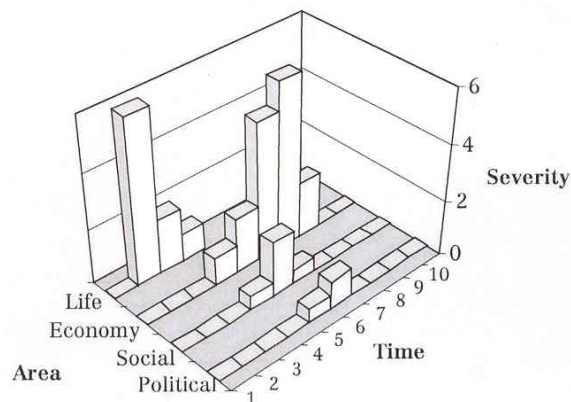
- proporții*: pierderea unei infrastructuri este cuantificată prin extinderea ariei geografice afectate – locale, regionale, naționale;
- magnitudine* – cuantificată prin zero, minimă, moderată și majoră;
- efecte în timp*.

În Marea Britanie, NISCC – *Centrul de Coordonare pentru Securitatea Infrastructurilor Naționale* – utilizează un model grafic de analiză, în trei coordonate:

X: zona de impact, care se referă la pierderi de vieți, consecințe economice, consecințe sociale și consecințe politice;

Y: severitatea impactului – cu o scară logaritmică de la 1 la 10;

Z: timp – cu o scară logaritmică.

7. Analiza sistemului

În contextul acestui demers, sistemul reprezintă un complex de infrastructuri, una simplă, alta dependentă de o întreprindere, sau un anumit sistem în cadrul unei infrastructuri, corespunzător a patru niveluri de ierarhie:

- sistem de sisteme;
- infrastructuri individuale;
- sistem individual sau întreprindere;
- componente tehnice.

În această ultimă etapă se face apel la modele matematice și instrumente de simulare pe computer pentru a evidenția activitățile interdependente. Există o serie de modele și tipuri de simulări pentru infrastructuri izolate; acestea nu au reușit însă să moduleze efectele în cascadă ce apar în realitate în rețelele complexe.

Uniunea Europeană a finanțat mai multe proiecte pe această temă, dintre care amintim:

a. *ACIP* – Analysis and Assessment of Critical Infrastructure Protection – are ca scop modelarea și simularea protecției infrastructurilor critice. Programul a produs un algoritm pentru crearea și punerea în aplicare a modelării și simulării, cu următoarele obiective:

- identificarea și evaluarea stării protecției infrastructurilor critice;
- analiza dependențelor mutuale ale infrastructurilor și a efectelor în cascadă în caz de disfuncționalități;
- investigarea diverselor scenarii în scopul determinării golurilor, deficiențelor și a punctelor-forte;

b. *COSIN* – Co-evolution and Self-organization In Dynamical Networks – are ca scop realizarea unei serii de instrumente teoretice, grafice, analitice și computerizate, care să descrie comportamentul complex al rețelelor

c. *Safeguard* – are ca scop îmbunătățirea dependenței și fiabilității infrastructurilor critice complexe (Large Complex Critical Infrastructures – LCCIs), cum ar fi rețelele de distribuție energetică și de telecomunicații.

III. Preocupări ale organizațiilor internaționale și regionale

Din ce în ce mai multe organizații de acest tip și-au înscris pe agenda de preocupări problema PIC. Am menționat deja demersurile NATO legate de infrastructurile critice.

Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) tratează problema PIC din punctul de vedere al incidentelor economice și al catastrofelor: asigurări, restabilirea comunicațiilor în cazul cutremurelor de pământ, securitatea în domeniul maritim, efectul accidentelor chimice asupra mediului etc.

O parte din preocupările *Uniunii Europene* au fost deja amintite. *Consiliul Europei* a realizat „Acordul parțial deschis privind riscurile majore”, care are ca scop cooperarea în domeniul gestionării riscurilor. Se preocupă, de asemenea, de formarea unei culturi a riscului și securității, prin organizarea de cursuri universitare și masterate. În octombrie 2004, Comisia Europeană a adoptat un document referitor la protecția infrastructurilor critice, care propune măsuri suplimentare de întărire a instrumentelor existente, în special, punerea în aplicare a unui program european de protecție (EPCIP). EPCIP va constitui un forum permanent pentru realizarea unui echilibru, pe de o parte, între constrângerile impuse de concurență, responsabilitate și sensibilitatea informațiilor și, pe de altă parte, de avantajele ce decurg din infrastructuri critice mai sigure. Comisia va realiza și un sistem de avertizare pentru infrastructurile critice (CIWIN – Critical Infrastructure Warning Information Network). Comitetul European de Standardizare, împreună cu alte organisme de normalizare, va trebui să propună norme de securitate sectoriale, uniforme pentru toate domeniile implicate. În februarie 2005, Comisia Europeană și Agenția Spațială Europeană (ESA) au organizat un forum internațional de mare amploare, la care au fost invitate cele mai importante agenții spațiale. Tema reuniunii a fost întărirea cooperării în vederea prevenirii unor dezastre naturale sau accidente tehnologice majore și a facilitării operațiilor de salvare, printr-o supraveghere cât mai extinsă a planetei cu ajutorul sateliților. De altfel, încă din 2001, Comisia Europeană a lansat inițiativa GMES - Supraveghere globală pentru mediu și securitate – care are ca obiectiv realizarea, până în 2008, a unei capacități operaționale autonome de monitorizare a mediului.

Organizația Internațională pentru Protecție Civilă (OIPC), care este o federație a structurilor naționale de protecție civilă, constituie o platformă de comunicare, de schimburi de experiențe și de cooperare. Una din sarcinile sale de bază este standardizarea procedurilor de urgență.

Comisia Economică pentru Europa din cadrul ONU a stabilit o serie de norme și standarde în domeniul infrastructurilor, al transporturilor de materiale periculoase și al accidentelor transfrontaliere.

G 8 a adoptat, în 2003, un text ce cuprinde 11 principii directe care asigură statelor membre, dar și altor țări, un cadru de dezvoltare a strategiilor de protecție a infrastructurilor critice, în special în domeniul informatic, la nivel național și internațional.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), ca și celelalte organizații internaționale, se află în plin proces de definire a unor noi atribuții și structuri care să corespundă fenomenului de globalizare și noilor tipuri de riscuri și amenințări. La Conferința Anuală de Revizuire a Securității din 2004 s-a pus problema intensificării schimbului de informații privind riscurile și reacția coordonată în domeniul PIC, având în vedere caracterul său transnațional. Prima măsură recomandată este organizarea de reuniuni ale experților, având ca finalitate imediată redactarea unui set de recomandări ale OSCE, pe baza cărora să se poată realiza o adevărată „securitate teritorială OSCE”.

Centrul pentru Politici de Securitate de la Geneva a organizat la sfârșitul anului 2003 un forum dedicat coordonării în domeniul PIC. A fost primul de acest gen la care au participat peste 180 de experți din 28 de țări. Concluziile forumului au fost extrem de interesante și se referă la tendințele generale ale PIC, soluțiile greșite la care s-a apelat până în prezent și modalitățile de „a gândi diferit”, de „a gândi imposibilul” și de „a schimba mentalitățile”.

IV. Concluzii și propuneri

Pentru a realiza o protecție cu adevărat eficientă a infrastructurilor critice, în România este necesară stabilirea câtorva direcții principale de acțiune:

- elaborarea unei strategii naționale pentru PIC (în prezent, numai SUA au o astfel de strategie), în concordanță cu recomandările internaționale în domeniu;
- întocmirea de inventare ale IC pe domenii de activitate, fiecare cu vulnerabilitățile sale, cu implicațiile transfrontaliere și cu soluțiile generice de apărare;
- crearea unor ghiduri sau seturi de norme privind PIC;
- întărirea cooperării dintre sectorul public și cel privat – având în vedere că, în majoritatea statelor, sectorul privat deține peste 85% din IC și cointeresarea acestuia din urmă în asigurarea măsurilor de protecție (facilități fiscale, asistență de specialitate, etc);
- formarea unor echipe de specialiști pe diverse domenii, care să poată asigura expertiză de PIC;
- formarea unei culturi a securității în mediile educaționale din fiecare țară;
- schimburi de informații la nivel internațional, prin participarea la diverse manifestări.

EVOLUȚIA SISTEMELOR OPTOELECTRONICE DE VEDERE PE TIMP DE NOAPTE ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ȘI CONTRACARĂRII AMENINȚĂRIILOR ASIMETRICE

*Locotenent-colonel .dr.ing. Liviu COȘEREANU**
*Locotenent-colonel ing. Vasile JIPA**
*Căpitan ing. Cornel PLEȘA**

This paper presents the main type of night vision systems used in tactical field for target detection. These systems range from image intensifiers to thermal images categories and this paper shows its evolution regarding the adaptation for new conditions of modern tactical field.

I. Introducere

De-a lungul istoriei războaielor, operațiunile militare desfășurate pe timp de noapte au fost întotdeauna semnificativ compromise, dacă nu în totalitate evitate. În mod normal, militarii care luptă pe timpul nopții trebuie să se ajute de iluminare artificială, de exemplu, la început de foc și, mai târziu, de surse de lumină ca reflectoare de căutare. Folosirea surselor de lumină pe câmpul de luptă au dezavantajul major că dezvăluie poziția tactică și informațiile despre manevre. Începutul dezvoltării noilor tehnologii, inițiate în anul 1950 și care continuă și în prezent, a schimbat situația. Inginerii și cercetătorii au descoperit moduri de a capta radiația electromagnetică disponibilă în afara spectrului vizibil ochiului uman și au dezvoltat echipamente care oferă posibilitatea militarului să lupte la fel de bine noaptea ca și ziua, folosind o combinație a celor de mai jos:

- Sisteme de termoviziune;
- Laser;
- Radar;
- Sisteme de Recunoaștere Automată a Țintelor.

Astfel, sistemele optoelectronice de recunoaștere automată a țintelor sunt combinate cu dispozitivele de vedere pe timp de noapte cu imagine termală sau cu intensificatori de imagine, rezultând sisteme optoelectronice cu capacități ridicate de supraveghere și recunoaștere a posibilelor amenințări și cu un timp de reacție extrem de scurt.

* Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare.

II. Sisteme optoelectronice de vedere pe timp de noapte cu intensificatori de imagine

De-a lungul evoluției acestor aparate de vedere pe timp de noapte, obiectul principal al dezbaterilor l-a constituit evoluția elementului lor sensibil, și anume, intensificatorul de imagine, cunoscându-se până în prezent patru tipuri de generații de generatoare de imagine.

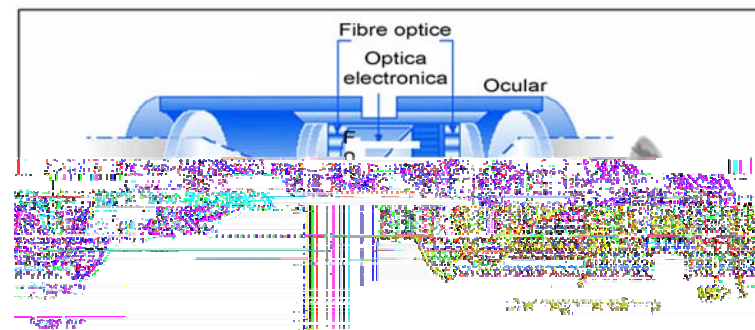

Fig.1
Structura unui sistem de vedere pe timp de noapte cu intensificator de imagine

Intensificatorii de imagine, împreună cu sistemul optic al aparatului, captează lumina ambientală și o parte din radiația în infraroșu (cu lungimi de undă de până la $1\mu\text{m}$) reflectată de țintă și o amplifică de zeci de mii de ori, prin mijloace electronice, proiectând-o, ulterior, pe un ecran fosforescent, pentru a putea fi vizualizată cu ajutorul unui sistem optic numit ocular. Un militar își poate îndeplini misiunea fără surse de lumină active, folosind doar echipamente optoelectronice dotate cu intensificatori de imagine.

Principalele avantaje ale acestora, ca dispozitive de vedere pe timp de noapte, sunt dimensiunea redusă, greutatea mică, cerințele reduse de alimentare cu energie electrică și costul redus.

Aceste avantaje au dat posibilitatea ca sistemele optoelectronice de observare a câmpului tactic cu intensificatori de imagine să fie utilizate atât de mecanicii conductori, cât și de piloți.

Dimensiunile și gabaritul redus, performanța pe ansamblu de a detecta tehnica de luptă, combinate cu prețurile relativ scăzute, au făcut posibilă utilizarea acestora ca sisteme optoelectronice de vedere pe timp de

noapte pentru observarea câmpului de luptă, dar, în special, ca dispozitive de ochire pe timp de noapte.

Imaginile furnizate de aceste aparate optoelectronice dispun de o calitate ridicată, iar resursele sale de performanță nu au ajuns încă la epuizare.

Cercetările și dezvoltarea continuă și acum, în scopul îmbunătățirii răspunsurilor spectrale spre zona infraroșu a spectrului, măririi sensibilității și creșterii rezoluției.

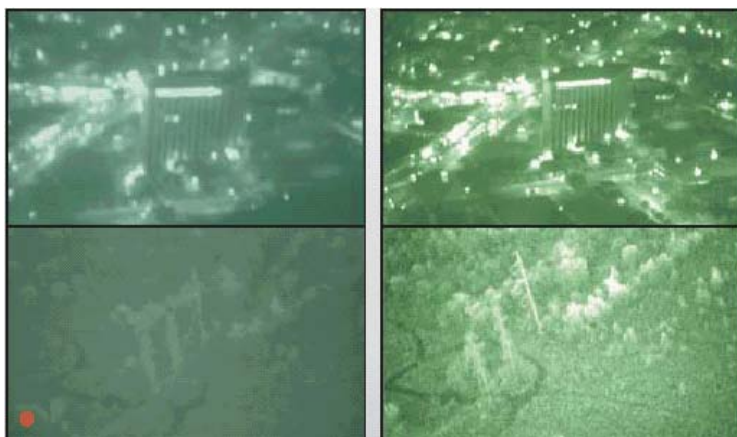

Fig.2

Diferențe între imaginile furnizate de sisteme optoelectronice de vedere pe timp de noapte cu intensificatori de imagine din generația a III a (stânga) și a IV a (dreapta)

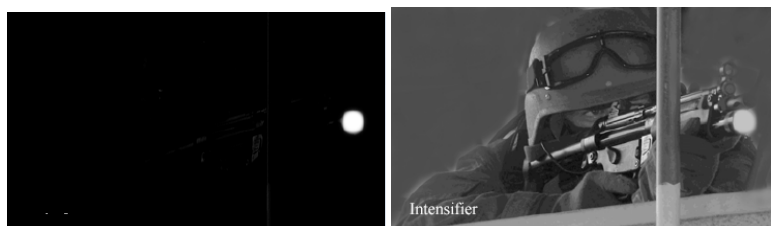

Fig.3

Imaginea nocturnă a unui trăgător, văzută cu un sistem optic clasic (stânga), comparativ cu imaginea furnizată de un sistem optoelectronic echipat cu intensificator de imagine (dreapta)

Dezavantajele sau neajunsurile pe care aceste sisteme optoelectronice de vedere pe timp de noapte, echipate cu intensificatori de imagine, nu le-au rezolvat încă sunt:

- dificultăți în detecția țintelor statice ce prezintă un coeficient de reflexivitate slab;

Fig.4

Variantă de camuflaj în vizibil pentru lunetiști, ce poate fi descoperită cu greu de către sistemele de vedere pe timp de noapte cu intensificatori de imagine

- dificultățile de a detecta ținte camuflate sau ținte ce prezintă un contrast slab;

Fig.5

Imaginea vizibilă a unui transportor amfibiu blindat (stânga), camuflat la 150m (mijloc) și la 300m (dreapta)

- dificultăți de detecție a țintelor în condiții de ceață, praf sau fum.

Fig.6

Imaginea nocturnă a unui om, în condiții de ceață, prin mijloacele clasice de vedere (stânga), cu ajutorul sistemelor optoelectronice echipate cu intensificator de imagine (mijloc) și imaginea în infraroșu (dreapta)

Principalele avantaje pe care le oferă sistemele optoelectronice de vedere pe timp de noapte cu intensificatori de imagine sunt date de faptul că aceste dispozitive furnizează o imagine de bună calitate în condiții de întuneric, cu o rezoluție foarte bună, dimensiunile și prețurile acestora sunt mici, pretându-se a fi utilizate în special pe armamentul portativ sau montat pe cască atât la mecanici conductori, cât și la piloți. Un alt avantaj major față de sistemele de observare/ochire ce utilizează radiația termică este faptul că sistemele optoelectronice de vedere pe timp de noapte echipate cu intensificatori de imagine pot vedea prin ferestrele caselor, autovehiculelor etc., față de sistemele cu imagine termală, ce nu permit această vizualizare.

III. Sisteme optoelectronice de vedere pe timp de noapte ce furnizează imagine termală (Sistemele de termoviziune)

Orice obiect din mediul înconjurător ce prezintă o temperatură mai mare de 273^0 K emite radiație electromagnetică sub formă de căldură. Echipamentele de termoviziune convertesc radiațiile termice în imagini vizibile pentru militari. Acestea nu se bazează pe captarea luminii reflectate de obiecte și, prin urmare, sunt complet independente de nivelul luminii ambientale. Avantajul esențial al acestor echipamente se remarcă printr-o foarte bună penetrare prin ceață, fum și gaze convenționale de luptă.

Sistemele optoelectronice cu imagine termală se pot clasifica în două categorii distincte: cu și fără răcirea sistemului de detectori. Echipamentele de termoviziune fără răcirea sistemului de detectori, deși au ca dezavantaj distanța de observare mai redusă, asigură o performanță suficientă de observare necesară pentru militari izolați, navigație, roboți și orientare rachete.

Deși toate obiectele emit radiație infraroșie, cantitatea de radiație detectată de dispozitivele de vedere cu imagine termală este o funcție ce ține cont de caracteristicile de reflexie și emisie ale obiectului și de transmitanța mediului (ex. aer, apă, sticlă). Când folosim aceste camere, cu cât diferența dintre temperatura obiectului de observat și mediu este mai mare, cu atât este mai ușor de observat obiectul vizat. Câteva asemenea dispozitive sunt capabile să detecteze diferențe de temperatură chiar și mai mici de 0.1^0 C.

Noile dezvoltări pentru echipamentele de termoviziune se axează pe îmbunătățirea sensibilității și rezoluției și, de asemenea, pe prelucrarea semnalului video pentru facilitarea achiziției țintei pentru militar. Cercetările curente pentru echipamentele fără răcire sunt orientate spre micșorarea gabaritului și consumul redus de energie electrică, asigurându-se costuri de producție scăzute, precum și sensibilitate, rezoluție și unghiuri de vedere mai bune.

Principalele dezavantaje ale sistemelor optoelectronice cu imagine termală sunt:

- dificultate de observare a două obiecte ce au temperaturi sau emisivități apropiate;
- imaginile furnizate au rezoluții mai slabe decât cele generate cu echipamentele dotate cu intensificator de imagine;
- probabilitatea de identificare a unei ținte este mai mică decât în cazul sistemelor optoelectronice dotate cu intensificator de imagine;
- radiația termică este reflectată de ferestrele autovehiculelor, clădirilor etc. Prin urmare, obiectul din spatele acestora nu poate fi observat;
- cost și gabarite mari.

Echipamentele de termoviziune se remarcă, însă, prin următoarele avantaje:

- nu sunt dependente de nivelul de iluminare ambientală;

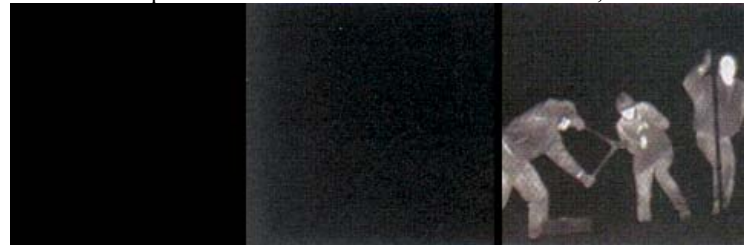

Fig.7

Comparație între imaginile nocturne privite cu ochiul liber (dreapta), cu sisteme de observare de tip clasic (centru) și cu echipamente pe bază de termoviziune (stânga)

- furnizează o imagine de calitate în condiții de ceață, praf, fum etc.

Fig 8

Comparație între imaginile pe timp de zi în condiții de ceață ale unei clădiri privite cu aparatul clasic de observare (stânga) și cu echipamentele de termoviziune (dreapta)

IV. Concluzii

Tendințele mondiale în ceea ce privește dezvoltarea sistemelor optoelectronice de vedere pe timp de noapte se axează, în general, pe combinarea intensificatorilor de imagine cu tehnologia de formare a imaginilor termale. Firme de prestigiu din domeniul optoelectronicii au prezentat deja astfel de sisteme de vedere pe timp de noapte, remarcându-se, în special, printr-o calitate a imaginii mult superioară.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Night Vision Technology Update*, Armada International, nr.5, 2001.
2. SMITH F.G., *Atmospheric Propagation of Radiation*, Vol.2, Cap.1, **Proceedings of the SPIE**, USA (1996).

INFLUENȚA ARMELOR NELETALE ÎN CONTROLABILITATEA PROCESULUI DE COMANDĂ-CONTROL (C2)

*Lt. col. ing. Vasile Jipa**, *Cpt. ing. Vasilică VOINEA***,
*Cpt. ing. Mihai TUDOR****, *Cpt. ing. Florinel IANCU*****

This article shows a reference model that can be used to appreciate operational value of various Non Lethal Weapons. The problem is to appreciate if command-control process (C2) remains controllable in case of Non Lethal Weapons (NWL).

The study goal is: making a C2 process and establishment of a proper method to identification of critical aspects from this process when some NWL are used in specific scenarios. The Observe, Orient, Decide, Act (OODA) loop is used as the basic C2-model

This study shows that the method results in an identification of critical aspects in the C2-process. The method described is used as a quick scan method.

Introducere

În ultimul timp, trupe din multe țări au fost implicate în operațiuni de menținere a păcii. Acestea sunt situații tensionate în care erorile pot avea consecințe deosebite, în special în plan politic. În vederea prevenirii unor situații de escaladare a forței, este foarte important ca, în timpul unor eventuale altercații sau acțiuni militare, să nu existe victime omenești. În același timp, scopurile operațiunilor militare trebuie obținute satisfăcător. Una dintre probleme ar fi inexistența unor mijloace corespunzătoare, disponibile spre a fi utilizate pentru acțiuni în forță fără să cauzeze pierderi. Armele tradiționale (letale) au ca scop eliminarea unui inamic, acestea

* CS II, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare – Centrul de Testare Evaluare și Cercetare Științifică Armamente

** CS III, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare – Centrul de Testare Evaluare și Cercetare Științifică Armamente

*** CS III, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare – Centrul de Testare Evaluare și Cercetare Științifică Armamente

**** CS III, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare – Centrul de Testare Evaluare și Cercetare Științifică Armamente

ducând la victime umane, considerate „pierderi secundare sau colaterale”. În situațiile curente, are o mare importanță ca victimele să fie evitate, acestea apărând atunci când mijloacele întrebunțate sunt improprii. Este important ca, în asemenea situații, personalul militar să aibă în dotare mijloace neletale. Aceste arme sunt numite arme neletale (ANL). Definiția NATO arată: „*Armele neletale (ANL) sunt arme explicit proiectate și dezvoltate pentru incapacitarea (handicaparea), dezarmarea sau respingerea personalului/ trupelor, cu o probabilitate scăzută de a cauza leziuni permanente sau fatale (moartea), cât și pentru a dezactiva tehnica de luptă, cu pierderi minime și, în același timp, cu deteriorări nesemnificative asupra mediului ambiant*”.

Vom prezenta, în continuare, un model de referință, care acoperă aspectele cele mai relevante privitoare la ANL, pentru evaluarea acestora, în vederea introducerii pe scară largă și în cadrul Armatei române. Acest model de referință poate fi utilizat pentru a obține o evaluare a valorii operaționale a diverselor concepte neletale. S-a descoperit că introducerea armelor neletale poate avea o influență considerabilă asupra unor aspecte ale procesului de comandă-control (C2).

Ideea de bază este de a descoperi o *metodă pentru identificarea aspectelor critice/risicante ale ANL* (atunci când acestea se folosesc), în cadrul procesului C2.

Controlul proceselor tactice este mult mai complex pentru ANL decât pentru armele letale clasice (AL).

În prezent nu există o bună înțelegere asupra aspectelor critice privitoare la ANL, pentru a se putea garanta utilizarea controlabilă a unor ANL specifice. De aceea, este necesară o metodă de identificare a aspectelor critice din cadrul procesului C2. În vederea determinării valorii operaționale a unor ANL în cadrul forțelor armate ale României, trebuie să înțelegem influența(rolul pe care îl joacă?) ANL în cadrul procesului C2 tactic.

În acest articol se studiază influența ANL în cadrul procesului C2 în contextul câtorva scenarii. Întrebarea care se pune ar fi următoarea: este procesul C2 controlabil, dându-se un anumit scenariu și o ANL specifică, și care sunt aspectele critice ce pot apărea? Ceea ce se prezintă aici este rezultatul unui studiu inițial pentru a evalua dacă metoda construită poate fi utilizată spre a obține rezultate elocvente.

În acest articol, vom discuta mai întâi abordarea problemei. Aceasta constă în găsirea unui model al procesului C2 și a unei metode cu care rezultatele vor fi observate și analizate. Apoi, unul dintre scenariile alese în cadrul acestui studiu este descris pe scurt. Rezultatele pentru o combinație de scenarii și de ANL sunt arătate în detaliu, ca și alte combinații. În final, sunt prezentate concluziile.

1. Abordarea aleasă

În vederea determinării influenței ANL în cadrul/asupra procesului C2, considerăm necesară o descriere a acestuia. Unul dintre modelele de bază unanim acceptate pentru procesul C2 este cel descris de Boyd [1].

Modelul de bază al lui Boyd este bucla Observare – Orientare – Decizie - Acțiune (OODA), conform Figurii 1.

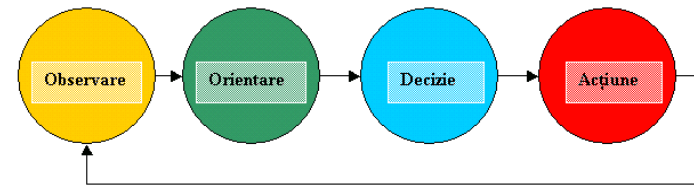

Figura 1. Descrierea schematică a buclei OODA (Modelul lui Boyd pentru procesul C2)

În *etapa de observare*, datele despre trupe, populația locală, senzori, mass-media etc. sunt colectate și clasificate. La sfârșitul acestei etape, în cazul ideal, un set de date este compilat, acesta descriind complet situația din teren, Imaginea de Ansamblu (IA).

În *etapa de orientare*, datele colectate sunt interpretate și comparate cu obiectivele operației.

Ambele situații amic/inamic sunt examinate în relație cu amenințarea și posibilitatea de acțiune. Prelucrarea tuturor informațiilor disponibile va conduce la înțelegerea situației din teren. Situația, odată înțeleasă, este comunicată în formă concisă la eșaloanele superioare de comandă.

În *etapa de decizie*, diversele variante posibile de desfășurare a acțiunii sunt determinate pe baza înțelegerii situației din teren și a planurilor de operație. Aceste variante posibile de desfășurare a acțiunii sunt evaluate luând în considerare, de exemplu, Directivele de Angajare (DDA), care sunt determinate la un nivel înalt de comandă, pe baza posibilităților reacții ale adversarului. Dacă toate alternativele au fost evaluate, este luată decizia în vederea desfășurării celui mai bun curs al acțiunilor, pe cât se poate cel dorit.

În *etapa de acțiune*, în primul rând, întreg personalul implicat în operație este informat, astfel încât toată lumea să fie pregătită, și, apoi, este executată etapa propriu-zisă de acțiune.

Întregul proces C2 al unei operații constă din mai multe procese de tip C2 înlănțuite. În structura ierarhică militară sunt prezente mai multe niveluri: strategic, operațional, tactic. Pe fiecare din aceste niveluri procesele de tip C2 sunt prezente mereu. Controlul ierarhic al întregii operații este asigurat prin interacțiunea dintre niveluri. La nivelurile cele mai înalte de comandă vor avea loc pregătirile pentru acțiune. Actuala utilizare a ANL va avea loc la nivel tactic. De aceea ne vom concentra pe acest nivel. Totuși, vom interacționa și cu niveluri mai înalte de comandă.

Vom presupune că, în cursul acțiunii, fiecărei bucle OODA de nivel tactic i se va asocia o buclă OODA la nivelul ierarhic superior. O imagine concisă a situației reale din teren, la nivel tactic, este comunicată la nivelul ierarhic imediat superior. Înțelegerea situației din teren este realizată în etapa de orientare și este comunicată următorului nivel ierarhic superior, servind ca intrare pentru etapa de observare a nivelului ierarhic superior, conform Figurii 2.

La cel mai înalt nivel de comandă, o decizie va fi transmisă (în etapa de acțiune) către cel mai de jos nivel ierarhic. Pentru a încorpora explicit aceste interacțiuni în cadrul procesului C2, două subetape au fost introduse în etapele de orientare și decizie (conform celor prezentate în continuare și în Tabelul 1).

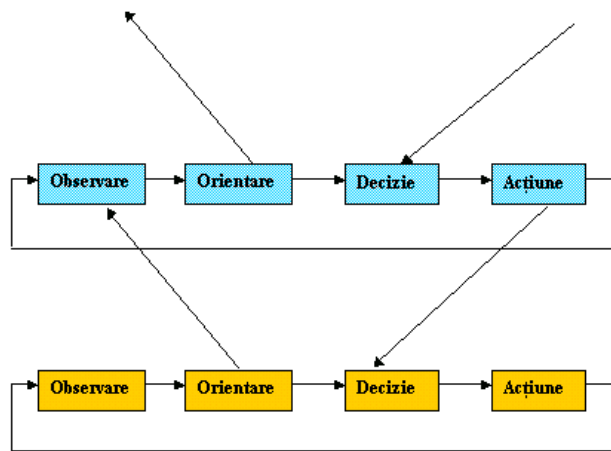

Figura 2: Modelul procesului C2 la nivel tactic utilizat în studiul nostru constă în patru etape OODA (cele cu portocaliu), unde fiecare este perfecționată prin subetape, executate secvențial

În timpul unei operații, este foarte posibil ca un număr de bucle să fie executate simultan la nivel tactic. Spre exemplu, în timp ce faza de observare strânge neîntrerupt informații, faza de orientare sau o alta sunt, de asemenea, active. Timpul de parcurgere a unei bucle OODA este diferit pentru diverse bucle simultane. De exemplu, o buclă care este concentrată către analiza trupelor se execută la o scară mult mai mare de timp decât o buclă OODA obișnuită. Deci, există multiple bucle, rulând simultan, cu scări de timp diferite. În studiul nostru, întotdeauna, pentru a avea o analiză mult mai clară, vom simplifica această situație și vom considera numai o singură buclă OODA, în care cei patru pași sunt executați secvențial.

Această buclă va fi aceea în care situația militară este estimată și în care se vor utiliza ANL.

De aceea, scara de timp, depinzând de scenariul specific, va fi de ordinul minutelor până la ore. În modelul nostru, vom considera doar timpul-cadru între angajarea în acțiune și efectele estimate după prima utilizare a ANL.

Pentru analiza elementelor critice în cadrul procesului C2, cei patru pași ai buclei OODA sunt destul de neprelucrați și grosieri. În aceste patru etape ale procesului, un număr de subproces, numite subetape, pot fi identificate. Cu toate că aceste subetape sunt importante pentru toate categoriile de ANL și de scenarii, conținutul acestor subetape este dependent de specificul fiecărei ANL și fiecărui scenariu. În acest studiu, vom modifica modelul pentru o mai bună relație de comunicare și informare cu nivelurile de comandă superioare. Această interacțiune este rezolvată adăugând o subetapă specifică, „Transmiterea informațiilor privind înțelegerea situației din teren către eșaloanele C2 superioare”, în cadrul etapei de orientare și „Compararea acțiunilor cu DDA și planurile operației” în cadrul etapei de decizie, ambele explicate în continuare.

Controlabilitatea procesului C2 este punctul central al studiului nostru. Deoarece noi utilizăm un model secvențial al procesului, fiecare subetapă trebuie să fie controlabilă pentru ca tot procesul să fie controlabil.

Etapa OODA	Subetapă	Descriere
Observare	Colectarea informațiilor proprii	Colectarea informațiilor de la unitățile proprii din imediata vecinătate, spre exemplu cele de la trupe, cât și cele de la cercetarea înaintată.
	După acțiune: monitorizarea rezultatelor acțiunii	După utilizarea ANL, are loc aprecierea pierderilor și efectelor obținute, pentru a vedea dacă scopul acțiunii a fost atins.

	Colectarea informațiilor de la alte surse	Colectarea informațiilor de la alte surse sau unități mai îndepărtate, spre exemplu previziuni despre vreme și informații din mass-media.
	Compilarea imaginii de ansamblu obținute	Combinarea tuturor informațiilor cu obținerea unei Imagini de Ansamblu (IA) a situației din teren.
Orientare	Interpretarea datelor despre adversar	Amplasarea și starea adversarului trebuie înțeleasă cât mai complet posibil. Datele necesare sunt: poziționarea geografică, trupele, tehnica, informații culturale, istorice etc.
	Interpretarea datelor despre starea trupelor proprii	Starea trupelor proprii trebuie înțeleasă cât mai complet posibil. Datele necesare sunt: poziționarea geografică, trupele, tehnica, informații culturale, istorice etc. De asemenea, se va lua în considerare și situația celor neutri în conflict.
	Transmiterea informațiilor despre înțelegerea situației din teren la eșaloanele C2 superioare	Informațiile obținute despre înțelegerea situației din teren trebuie comunicate (în formă concisă) la eșaloanele C2 superioare.
	Compararea situației cu planurile operației	Situația din teren obținută trebuie comparată cu planurile operației pentru a determina dacă rezultatele dorite sunt atinse.
Decizie	Determinarea posibilelor acțiuni	Fiind dată situația din teren și abaterile acestora de la planurile operației, un număr de opțiuni pentru acțiune sunt disponibile.
	Determinarea posibilelor reacții din partea adversarului	Posibilele acțiuni vor provoca contraacțiuni din partea adversarului. Acestea trebuie anticipate.
	Compararea acțiunilor cu DDA și planurile operației	La posibilele acțiuni trebuie determinat dacă acestea concordă cu Directivele de Angajare. Eșaloanele C2 superioare ierarhic pot influența etapa de decizie, modificând DDA sau impunând noi planuri.
	Hotărârea modului de desfășurare a acțiunii	Din opțiunile de acțiune rămase se va alege una.

Acțiune	Răspândirea hotărârii luate	Modalitatea de acțiune aleasă trebuie răspândită la trupele implicate în operațiune.
	Alocarea de trupe și echipament	Pregătirea pentru acțiune constă în asigurarea cu trupe și echipament, cât și instruirea scurtă a militarilor.
	Executarea acțiunii	În această subetapă, acțiunea este executată; dacă anticiparea utilizării ANL are loc aici.

Tablul 1: Sumar privind modelul procesului C2

Metoda de evaluare

După cum s-a menționat mai sus, bucla OODA este modelul nostru C2. Fiecare subetapă din procesul C2 trebuie apreciată din punctul de vedere al controlabilității. Această apreciere este implementată prin punerea de întrebări asupra complexității, duratei și relevanței unei subetape, în comparație cu situația utilizării numai de AL. Întregul proces de utilizare a ANL este apreciat ca fiind controlabil numai dacă toate subetapele sunt controlabile. Cauzele pentru o posibilă necontrolabilitate sunt aspectele critice ale procesului C2.

În acest articol, a fost analizat un scenariu foarte posibil: ostateci/lunetist și trei tipuri de ANL (grenade de amețire tip flash-bang, grenade lacrimogene și grenade cu microunde de mare putere - HPM).

Analiza se bazează pe informații de la experți în ANL, obținute din literatura de specialitate [2, 3].

Trei criterii generale sunt utilizate pentru apreciere: *complexitatea*, *timpul* (sau durata) și *relevanța* unei subetape; acestea sunt alese conform metodei de evaluare a proceselor C2 din [1]. Bazându-ne pe scorurile obținute pentru aceste trei criterii, o subetapă va fi apreciată ca fiind controlabilă sau nu. Din aceste aprecieri derivă aspectele critice ale procesului C2. O determinare completă a tuturor aspectelor este una mare consumatoare de timp. Mulți experți ar fi necesari pentru a aprecia toate aspectele. În acest articol, o altă aproximare este utilizată. Criteriile sunt apreciate relativ la procesul standard, fără folosirea de ANL, adică cel tradițional, cu AL. Așa se evaluează modul în care se schimbă situația în cazul folosirii de ANL, respectând cele trei criterii menționate anterior.

Criteriile menționate mai sus sunt descrise astfel:

- *Complexitatea*: dacă subetapa devine mai complexă, odată cu utilizarea de ANL, se obține la acest criteriu un scor negativ, iar dacă devine mai puțin complexă, se obține un scor pozitiv. Exemple de creștere a

complexității pot fi: mai multe alegeri pentru evaluare, cu informații puține și o mult mai dificilă apreciere a efectelor ANL.

- *Durata:* este timpul în care se realizează subetapa procesului. Dacă subetapa durează mai mult timp, din cauza folosirii ANL, se obține un scor negativ la acest criteriu, iar dacă durează mai puțin, se obține un scor pozitiv. Spre exemplu, dacă ia mai puțin timp obținerea aprobării de la eșaloanele C2 superioare pentru utilizarea forței în cazul în care se vor folosi ANL.

- *Relevanța:* arată cât de importantă este o anumită subetapă. Dacă relevanța este mare, aceasta este importantă pentru controlul întregului proces, astfel încât subetapa să fie executată cu succes.

Dacă o subetapă devine mai relevantă este dat un calificativ negativ, dacă devine mai puțin relevantă, se va da un calificativ pozitiv. Un exemplu de subetapă ce poate deveni mai relevantă este obținerea prognozei meteo, când utilizăm ANL de tip gaz.

Pentru fiecare subetapă se determină dacă complexitatea, durata sau relevanța se schimbă, folosindu-se aprecierile prezentate în Tabelul 2.

Scor de apreciere	Însemnătatea	Scor de apreciere	
--	Creșterea complexității la o valoare critică, sau creșterea duratei la o mărime critică sau o relevanță critică	++	Complexitate mult mai mică, sau durată mult mai scurtă, sau devine irelevantă
-	Creșterea, sau creșterea duratei, sau o mai mare relevanță	+	Complexitate mai mică, sau durată mai mică, sau relevanță mai mică
0 sau fără apreciere	Nici o schimbare		

Tabelul 2: Scorul de apreciere a influenței ANL asupra subetapelor procesului C2

E dificil de a găsi un procedeu perfect și obiectiv pentru determinarea reușitei. Reușita se va baza pe Măsurările Eficacității (ME) pentru respectiva acțiune. ME e divizat în valori pozitive și negative. De exemplu, având scenariul ostaticilor (discutat mai târziu), valoarea pozitivă este *eliberarea ostaticilor*, valoarea negativă este *decesul ostaticilor*. Dacă sarcina comportă un risc ridicat în legătură cu ME, se va acorda o valoare negativă „--”.

În evaluarea noastră trebuie să determinăm dacă întreg procesul desfășurat rămâne controlabil cu folosirea ANL. Tratatând procesul ca pe un proces în serie, scorul negativ este mult mai important față de cel pozitiv, pentru că un lanț este atât de rezistent precum cea mai slabă za a sa. Scorul pozitiv, în principiu, nu contrabalansează scorul negativ. Un singur scor negativ „--” poate face procesul incontrolabil, chiar dacă toate celelalte sarcini au un scor pozitiv „++”. Am ales să utilizăm următoarele reguli pentru a determina dacă procesul este controlabil:

- dacă una sau mai multe sarcini are două scoruri negative de „--”, adică complexitatea, durata sau relevanța sunt incontrolabile, atunci întreg procesul este incontrolabil;

- dacă una sau mai multe sarcini au un scor negativ de „--”, sistemul este controlabil numai dacă anumite precondiții sunt îndeplinite, aceste precondiții trebuind să fie prezentate explicit în cadrul scenariului;

- scorurile pozitive nu contrabalansează scorurile negative.

Metoda realizată pentru evaluarea procesului C2, astfel încât sarcina critică să poată fi identificată, folosește concluziile experților pentru a ajunge la anumite concluzii. În fiecare sesiune, un expert este interogat. În timpul acestei interogări, sunt evaluate pentru un scenariu una sau mai multe ANL. Înainte de interogare, informațiile despre metodă și scenariul de bază sunt trimise expertului.

În timpul interogării, scenariul de bază este clarificat, dacă e necesar, cu ajutorul cunoștințelor și experienței expertului. De asemenea, se discută ME. Acestea nu sunt folosite direct în procesul C2, ci pentru interpretarea rezultatelor. Apoi, se face alegerea ANL și rolul precis pe care aceasta îl va avea în cadrul scenariului.

Pentru acea ANL și acel rol, metoda de evaluare este parcursă fără grabă. Întrebările la care experții trebuie să răspundă sunt pentru început întrebări deschise (libere).

Un exemplu este: „*Ce aspect al ANL influențează această subetapă?*” Dacă sunt necesare alte clarificări, vom pune întrebări de detaliu, precum: „*Credeți că, prin colectarea datelor de la alte persoane în faza de observare, se vor schimba termenii complexității, duratei sau relevanței în legătură cu aspectul informațiilor de vreme?*”

Metoda descrisă mai sus este utilizată pentru a evalua utilizarea ANL în comparație cu o situație fără ANL. De asemenea, cu ceva adaptări, se poate evalua controlabilitatea procesului C2 pentru orice tip de sistem armat comparat cu situația fără acel sistem armat. În continuare, nu vom mai discuta despre această posibilitate.

2. Scenariile

Pentru a evalua utilitatea și necesitatea ANL în situațiile operaționale reale, se pot dezvolta un număr de scenarii. Situațiile trebuie să fie alese astfel încât să fie cât mai reale, să aibă o mare influență asupra controlabilității procesului C2 și să permită utilizarea ANL.

Ca exemplu, luăm scenariul care se desfășoară într-o țară fictivă, Vergonia. Vergonia a fost divizată, datorită diverselor conflicte interne. Comunitatea internațională a hotărât să trimită o forță multinațională, inițial cu o misiune de menținere a păcii. Se decide, de asemenea, posibilitatea utilizării ANL. Aici vom discuta pe scurt doar acest scenariu.

Scenariul 1: Ostatici / lunetist

Situația

Într-un oraș mic, câțiva civili (2-3) sunt luați ostatici de către persoane înarmate, în timpul cumpărăturilor săptămânale. Ostaticii și răpitorii se ascund într-un mic birou al șefului de magazin, aproape de marginea zonei comerciale. O patrulă de pe stradă este țintită de un lunetist ascuns în acel birou.

Scopul

Eliberarea ostaticilor, evitând alte vătămări ale ostaticilor, și încercarea capturării răpitorilor.

DDA

Mijloacele letale sunt permise doar pentru autoapărare. Protecția împotriva lunetistului este un astfel de exemplu.

Mijloace

Patrula are arme de mână și arme antitanc. În plus, ei pot alege între un număr de ANL: infrasonete, grenade de amețire, tranchilizante și grenade cu gaz lacrimogen. Pot utiliza și grenade cu fum. Răpitorii pot fi echipați cu mitraliere și exploziv.

Remarcile experților în timpul interogării

Presupunem că situația este astfel că lunetistul poate fi eliminat înainte de eliberarea ostaticilor. Aceasta înseamnă că răpitorii nu sunt foarte nervoși pentru pierderea lunetistului sau că lunetistul nu făcea parte dintre răpitori. E adevărat că, în condiții normale, eliberarea ostaticilor va fi

preluată de o echipă de specialiști. În cazul nostru, presupunem că personalul militar prezent este suficient de pregătit și echipat pentru a gestiona situația. O parte a gestionării situației este încercarea de a negocia cu răpitorii. Aceste negocieri servesc ca mijloace de a câștiga ceva timp și a obține informații despre capacitatea răpitorilor.

3. Rezultate

În această secțiune sunt date rezultatele analizei noastre.

Exemplu de interogare: scenariu ostatic/lunetist – utilizare de grenade lacrimogene pentru determinarea răpitorilor de a ieși

Aici, combinația grenade lacrimogene cu scenariul luării de ostatici este folosită pentru evaluarea controlabilității procesului C2.

Grenadele lacrimogene în scenariul luării de ostatici au următorul rol. Se presupune că o echipă de specializată a fost capabilă să se apropie de clădire și să controleze ieșirile și intrările. Grenadele lacrimogene sunt folosite pentru a determina răpitorii să iasă afară. Un aspect important al acestei acțiuni este ca răpitorii să nu dorească rănirea ostaticilor.

Grenadele lacrimogene sunt lansate prin fereastră, în timp ce o echipă așteaptă în afara clădirii. În acest caz, folosirea ANL este o alternativă pentru armele letale (AL).

În sinteza rezultatelor date în Tabelul 3 există o serie de dificultăți. Este un rezultat al modului de utilizare a ANL în acest scenariu: răpitorii sunt forțați să acționeze, datorită gazelor lacrimogene, și, de asemenea, au timp să acționeze, deoarece patrula așteaptă în exteriorul clădirii.

OODA Faza	Scop	C	D	R	Verdict
Observare	Colectarea proprie de informații	-	-		controlabil
	Postacțiune: monitorizarea rezultatelor acțiunii				controlabil
	Colectarea informațiilor din alte surse				controlabil
	Realizarea unei imagini de ansamblu				fără schimbări
Orientare	Interpretarea datelor despre inamic	-		--	controlabil în anumite condiții
	Interpretarea datelor despre propria situație		-		controlabil
	Transmiterea datelor existente către nivelul superior	+			controlabil
	Compararea situației cu planurile				fără schimbări

Decizia	Determinare acțiuni posibile	-	-		controlabil
	Determinarea reacțiilor posibile ale adversarului	--	-		controlabil în anumite condiții
	Compararea acțiunilor cu ROE și planurile				fără schimbări
	Deciderea modului de acțiune	-	-		controlabil
Execuția	Anunțarea deciziei				fără schimbări
	Alocarea personalului și echipamentului	-			controlabil
	Execuția propriu-zisă	-	--	-	controlabil în anumite condiții
Aprecierea finală	Controlabil în anumite condiții. În acest scenariu este necontrolabil				

Tabelul 3. Scorul negativ pentru utilizarea gazelor lacrimogene
C = complexitate, D = durată, R = relevanță.

În faza de orientare, interpretarea datelor despre adversari este extrem de importantă. Aceste informații stabilesc dacă acțiunea propusă determină un proces C2 controlabil. Dacă există suficiente informații pentru a aprecia starea psihică a răpitorilor, se poate determina, în faza de decizie, posibilă reacție a răpitorilor. Dacă aceste informații nu există, determinarea reacției posibile este foarte complicată. Timpul pe care răpitorii îl au și faptul că au arme letale determină o mulțime de planuri numite „dacă – atunci – altceva” în cadrul procesului C2.

În general, șansa complicării situației este mare. În acest caz, nu avem suficiente informații pentru a ști sigur că răpitorii nu vor răni ostaticii. De aceea, în acest caz (al lipsei informațiilor asupra răpitorilor, pe timpul determinării acestora să acționeze și al deținerii de către aceștia a armelor letale), acest tip de acțiune nu se va utiliza.

Concluzia este că procesul controlabil, dacă se pot strânge suficiente informații despre răpitori.

Sumarul rezultatelor asupra controlabilității procesului C2

În acest paragraf, rezultatele pentru diverse interogări sunt sintetizate. În tabelul 4, sunt prezentate concluziile interogărilor.

	Scenariu 1: lunetist/ostatici	Scenariu 2: Embargo maritim	Scenariu 3: patrula blocată în mulțime
Grenadă de amețire	Controlabil		Controlabil

Grenadă lacrimogenă	Controlabil în anumite condiții. Aici necontrolabil		Controlabil în anumite condiții. Aici controlabil
Grenadă HPM		Controlabil în anumite condiții. Aici controlabil	

Tabelul 4: Prezentarea combinațiilor de scenarii ANL investigate

Tabelul 4 ne arată faptul că posibilitatea de controlabilitate a unui proces C2 e condiționată puternic de combinația ANL, scenariu și rolul ANL în acest scenariu. Nu este foarte ușor de a schița concluziile pentru un anumit scenariu particular.

În tabelul 4, grenadele de amețire dau un rezultat controlabil pentru ambele situații în care s-au folosit. Pentru scenariul 3, „patrula blocată în mulțime”, o influență negativă în procesul C2 este determinată de faptul că observarea și identificarea agitatorilor în mulțime devine mult mai importantă. În plus, monitorizarea rezultatelor în faza de acțiune este o problemă, deoarece efectul exploziei grenadei e dificil de calculat, necesitând mai mult timp și fiind mai dificil, însă foarte important. În ciuda acestor probleme, procesul rămâne controlabil. Metoda noastră este potrivită doar pentru a evidenția influența asupra controlabilității în procesul C2. În corelare cu rezultatele proiectului Limita Informației, oricum, se poate determina că acest tip de ANL nu este potrivit pentru mulțimi și nici pentru utilizare în scenariul 3. Folosirea grenadelor cu gaze lacrimogene este controlabilă într-un scenariu și necontrolabilă în altul. Elementele critice pentru gazele lacrimogene, în scenariul 1, sunt că adversarul are timp de reacție suficient, în vreme ce există puține informații cu privire la intențiile adversarului, pentru a determina dacă este o acțiune sigură pentru ostatici. Când folosim gazele lacrimogene, în scenariul 3, elementul critic este că comunicarea între Unitatea de control a mulțimii (CRC) și patrula blocată și mulțime ar trebui să fie posibilă. În special, alegerea locului în zona de acțiune pentru unitatea CRC este de o importanță deosebită, astfel încât căile de evacuare pentru mulțime să poată fi planificate. Această informație trebuie să fie obținută din alte surse sau din recunoașterile trupelor proprii. În timpul colectării informațiilor din alte surse contactul între patrula blocată și unitatea CRC este foarte important. În faza de acțiune, luarea deciziei de utilizare a gazelor lacrimogene este mai importantă decât folosirea AL. Contactul cu patrula trebuie să funcționeze corespunzător și trebuie să existe posibilitatea informării mulțimii, de exemplu cu un megafon. Procesul,

oricum, rămâne controlabil, în situația dată. Elementul critic al introducerii grenadei HPM în scenariul 2, embargoul maritim, îl reprezintă faptul că e necesară colectarea de suficiente informații de la forțele neutre sau prietene. Cooperarea cu ceilalți care execută embargoul este importantă pentru a obține o imagine completă a situației în aria embargoului. De asemenea informațiile despre liniile aeriene civile și militare și programul acestora sunt de o extremă importanță, deoarece trebuie să ne asigurăm că nici o parte neutră sau prietenă nu este vătămată (pierderi colaterale) când utilizăm grenadele HPM care au o rază mare de acțiune. În aceste condiții, procesul este considerat controlabil.

Elementele critice teoretice găsite în urma studiului sunt:

- cantitatea informațiilor necesare;
- nevoia de comunicare între toate persoanele implicate în utilizarea ANL;
- modul de acțiune al ANL (de exemplu, mulțimea contra unui număr redus de persoane).

4. Concluzii

Rezultate

Metoda prezentată a elucidat cu succes efortul ce necesită a fi depus în cazul unei subetape specifice a procesului C2, în comparație cu procesul C2, folosind AL. Pe timpul interogărilor, utilizarea rezultatelor relative a decurs foarte normal. Concluziile sunt puternic influențate de tipul ANL și rolul ales, și astfel și de scenariu.

S-au studiat doar câteva combinații de scenarii cu utilizarea ANL. Din această cauză nu putem ști cât de sigure sunt rezultatele. Pentru o analiză a siguranței rezultatelor, este necesar a se utiliza metoda cu experți diferiți pentru aceleași ANL, scenariu și scop și să se verifice dacă rezultatele se potrivesc. Este, de asemenea, posibil a se folosi acele ANL care sunt deja utilizate pe scară largă (de exemplu, gazul lacrimogen) și să se construiască un scenariu care deja a avut loc (de exemplu, controlul maselor). Rezultatele arată că metoda aplicată pentru multe ANL și scenarii este fezabilă, și aspectele critice pot fi descoperite.

Metode

Acest studiu a fost început pentru a dezvolta o metodă de găsire a aspectelor critice pentru procesul C2, când utilizăm ANL. Această sinteză ne arată unele din rezultatele metodei dezvoltate pentru câteva combinații de

ANL și scenarii. Rezultatele ne arată dacă această metodă este potrivită. Metoda realizată constă într-un model C2 în care rezultatul subetapelor este dat pe baza interogărilor experților. Modelul constă din procese repetabile ce sunt alcătuite din subetape care pot fi analizate din punct de vedere al complexității, duratei și relevanței determinate de utilizarea ANL, în comparație cu cazul în care numai AL sunt disponibile. Rezultatele sunt determinate în scenariul dat după prima alegere a rolului și a ME. După analizarea rezultatelor interogărilor, concluziile sunt comunicate înapoi experților. Această metodă se pare că are rezultate bune și nu este criticată de experți. Studiul arată că metoda poate, într-adevăr, să identifice foarte bine subetapele critice dintr-un proces C2. Pe când părerile experților sunt folosite pentru a evalua subetapele, modelul nu necesită cunoștințe detaliate despre ANL. De aceea, metoda poate fi utilizată pentru o mare varietate de concepte privind ANL și de situații (scenarii și rolurile date). Metoda este suficient de flexibilă spre a permite ca toate aspectele posibile legate de procesul C2 să fie analizate. În lumina timpului limitat necesar pentru a se ajunge la o decizie privind impactul asupra unui proces C2, metoda utilizată este capabilă de a analiza multe combinații de scenarii cu folosirea ANL, într-un interval de timp scurt.

BIBLIOGRAFIE

- [1]. J.M. VOOGD, M P.W. GILLIS, *Influence of NLW on controllability of the C2-Proces, Non-Lethal Capabilities Facing Emerging Threats* – 2nd European Symposium on NLW, Ettlingen, 2003.
- [2]. ***, *Non-Lethal Weapons. New Options Facing The Future* – 1st European Symposium on NLW, Ettlingen-Germany, 2001.
- [3]. ***, *Non-Lethal Capabilities Facing Emerging Threats* – 2nd European Symposium on NLW, Ettlingen-Germany, 2003.

SPIONAJULUI PSIHIC – AGRESIUNE ASIMETRICĂ NONCONVENȚIONALĂ

Colonel dr. Emil STRĂINU*

În timpul războiului rece, sovieticii descoperiseră că un spion putea fi antrenat ca să își proiecteze gândurile către instalații militare americane, ale NATO sau ale chinezilor, aflate la distanțe de mii de kilometri, astfel ca să vadă cu ochiul minții, cu acuratețe, o imagine detaliată a celor mai secrete obiective. Astfel s-a născut spionajul psihic.

CIA a devenit la rândul ei conștientă de importanța acestui domeniu, astfel că, la începutul anilor 70, a angajat-o pe Ingo Swann, o clarvăzătoare faimoasă în acea perioadă, să dezvolte un program de spionaj electronic pentru armata americană la Fort Meade, Maryland. Detalii asupra acestui program au fost cunoscute de-abia în noiembrie 1995, când *Washington Post* a prezentat o serie de articole despre programul american de spionaj psihic.

Uniunea Sovietică a deschis o cale mai deosebită menită să ducă la dezvoltarea unei noi arme cu care să lupte împotriva „dușmanilor capitaliști americani”. În cercetările efectuate pentru deținerea supremației în condițiile războiului modern, s-au dezvoltat programe care utilizează factorul *psi*.

Psi reprezintă manipularea conexiunii câmpului biofizic între om și câmpul fizic înconjurător, privit ca un sistem, determinat de mediul în care acesta trăiește. Prin schimbarea naturii liniilor câmpului unificat care trece prin corpul biofizic, se poate altera mulțimea parametrilor realității astfel că spionajul psihic devine posibil. Sovieticii au descoperit că energia psihică, folosită în trecut, printre altele, în blesteme, este o realitate evidentă. De asemenea, au evidențiat posibilitatea de a vedea psihic locații aflate la mari distanțe, precum și de a vedea în viitor. Într-o asemenea conjunctură, realitatea devine mai ciudată decât ficțiunea.

Descoperirile efectuate de sovietici în acest domeniu au fost mult timp ținute secrete de către agențiile de investigații vestice de teamă să nu creeze panică. Astfel paranormalul a fost înconjurat de dezinformare și a fost denigrat ca neavând bază reală, fiind numai rodul imaginației omenești. Toate acestea pentru a încerca să ascundă milioanele de dolari și miliardele de ruble care au fost cheltuite de superputeri în domeniul războiului psihic.

* Serviciul de Protecție și Pază.

Astăzi, cea mai secretă clasă de arme nu este folosită numai de ruși și de americani, ci și de chinezi, japonezi, cehi, englezi și germani.

Pare greu de crezut că spionajul psihic a fost utilizat de superputeri. Cum ar fi posibil așa ceva, când paranormalul, așa cum ni s-a spus de atâtea ori, nu există. Dacă este adevărat că războiul psihic a fost pregătit, iar combatanții desfășurați de câteva decenii, atunci campania masivă de dezinformare camuflează adevărul despre cursa înarmărilor războiului paranormal.

Războiul paranormal se poartă cu combatanți care au fost antrenați să-și dezvolte calitățile paranormale ce există în stare latentă în fiecare om. Spionajul psihic, care presupune abilitatea de a proiecta gândurile la distanță prin mijloace psihice, a fost prima tehnologie paranormală dezvoltată în cel mai mare secret în Uniunea Sovietică. Documente secrete, care au fost făcute publice prin aplicarea Legii libertății de informare din SUA, au revelat pericolul reprezentat de războiul paranormal și evidențiază amenințarea reprezentată de *psi*-ul sovietic utilizat pentru spionaj psihic și pentru scopuri ofensive, cum ar fi îmbolnăvirea populației prin mijloace telepatice. Leonid Brejnev, președintele Uniunii Sovietice, într-o cuvântare din 1975, care a fost menționată de *The New York Times*, pleda pentru încheierea unui acord de interdicere a cercetărilor și de producere a noilor tipuri de arme, mai teribile decât orice altceva lumea a produs sau a cunoscut. Brejnev credea că America era în fruntea cercetărilor pentru realizarea armei psihotronice.

În zilele aspre ale Războiului Rece, care exacerba rivalitatea celor două supraputeri, rușii au început să exploreze domeniul fenomenului *psi* în căutarea unor arme paranormale, care să nu poată fi detectate. Ei și-au dat seama că implicarea percepției extrasenzoriale (ESP) și a telepatiei ar putea conduce la o tehnologie valoroasă de spionaj. Utilizarea telekineticii (se mai întâlnește și sub numele de telekinezie - mutarea lucrurilor prin puterea minții) oferea potențial pentru influențarea comportamentului uman de la distanță prin hipnoză telepatică, ajungându-se chiar și la ucidere de la distanță prin dezvoltarea capacităților de a distruge inamicul printr-un atac psihic.

Scopul acestei cercetări a fost să producă arme mortale exotice, care ar fi putut să încline balanța puterii în timpul războiului rece. Iurii Andropov, șeful KGB din 1967 până în 1982, care mai apoi a devenit președintele URSS, a dat ordinul de implementare a rezultatelor programului „războiul psihic”, pentru a dezvolta o nouă formă de sistem de arme strategice care ar putea depăși armele nucleare.

În acest scop, KGB a utilizat o mare parte din resursele Uniunii Sovietice pretabile a fi folosite. Astfel, copiii care dovedeau aptitudini

psihice puternice erau testați cu atenție. De asemenea, s-au folosit șamani din Siberia și din Asia centrală. Richard Groller, într-un articol din *Military Intelligenc intitulat* „Psihotronica sovietică”, menționează efortul masiv sovietic pentru cercetări legate de dezvoltarea abilității de a controla mințile oamenilor printr-un amalgam de *psi* și electronică.

Este greu de crezut, dar de câteva zeci de ani, atât Uniunea Sovietică, cât și SUA au explorat paranormalul în căutarea unor noi tehnologii militare. Rușii au credința că, stăpânind elementele războiului *psi*, pot stăpâni mințile și dorințele inamicilor. Brejnev a avertizat America că URSS are posibilitatea să termine războiul rece prin mijloace psihice. Eliberați de constrângeri etice sau morale, sovieticii au început cercetările pentru tehnici specializate de dezvoltare a spionajului psihic, percepție extrasenzorială și telepatie, ceea ce, mai târziu, americanii vor numi *protocoale RV*. Acestea includ puteri *psi* amplificate de hipnoză, droguri, chirurgie pe creier și câmpuri magnetice puternice. Dr. A.V. Kalineț-Briukanov, președintele Asociației de Cercetări Științifice din URSS, a dezvăluit în *Ukrainian Ufolog* că un proiect KGB ultrasecret de la Institutul de ochi din Odesa se ocupa de amplificarea psihotronică a percepției extrasenzoriale. În URSS, prin psihotronică se înțelegea utilizarea energiei *psi* pentru spionajul psihic și hipnoza telepatică. Kalineț-Briukanov făcea parte dintr-o echipă de cercetare care lucra la stimularea artificială a vederii la distanță. S-a descoperit că persoanele dotate cu clarviziune schimbau câmpul magnetic din jurul lor, precum și câmpul magnetic al pământului din propria vecinătate. Dacă frecvența câmpului magnetic putea fi artificial generată în creier, atunci sovieticii au gândit că s-ar putea stimula clarviziunea în testările lor asupra unei multitudini de subiecți. Creierile animalelor au dezvoltat clarviziune atunci când au fost bombardate cu niște câmpuri magnetice specifice clarvăzătorilor. Astfel, animalele supuse acestor testări puteau să vadă prin pereți foarte groși. Din păcate, aceste câmpuri magnetice puternice distrugau în timp creierile subiecților, care mureau. Condamnații la moarte erau și ei supuși unor astfel de teste, iar rezultatele obținute erau aceleași. Ceva din corpul clarvăzătorului natural părea să-l păzească pe acesta împotriva morții creierului, în timp ce subiecții umani neantrenați mureau în acele câmpuri. Astfel, rușilor le era clar că viziunea la distanță era un fenomen datorat câmpurilor magnetice, electrice, electromagnetice și chiar a unor câmpuri mai ezoterice, necunoscute științei vestice, cum ar fi câmpul de torsiune. Articolul lui A. Ivanov „Experimente sovietice în domeniul vederii fără ochi”, din *International Journal of Parapsychology* din 1964, dezvăluia lumii vestice această cercetare remarcabilă. Sovieticii au continuat aceste cercetări, studiind cum erau imprimate aceste câmpuri de energie în materie și vice-versa. O serie de

cercetări au fost întreprinse pentru a plasa în obiecte câmpuri vătămătoare de energie. Aceste obiecte otrăvite biofizic erau apoi date dușmanilor pentru a-i îmbolnăvi sau pentru a-i infecta cu comenzi subliminale.

Vederea fără ochi a condus cercetătorii din KGB sau finanțați de acesta să elaboreze tehnici de instruire capabile să dezvolte capacitatea de clarviziune la spionii psihici. S-a observat că era nevoie de o persoană aflată într-o stare de relaxare adâncă. Pentru o spionare psihică eficientă era necesară apoi vizualizarea câmpurilor energetice biologice, așa numitele câmpuri biofizice, aflate în jurul corpului omnesc. Cercetătorii din domeniul *psi*, Sheila Ostrander și Lyn Schroeder, au fost primii americani care, în cartea lor „Descoperiri psihice în spatele Cortinei de Fier”, publicată în 1971, au evidențiat succesele rușilor.

Savanții sovietici au reușit, prin rezultatele lor, să convingă liderii militari că arma psihică poate câștiga războaie. Astfel, au fost alocate de către URSS fonduri uriașe pentru întreprinderea cercetărilor secrete în acest domeniu. De aceea rușii au fost totdeauna în fața concurenților americani în studiul războiului paranormal. Acesta nu include numai spionajul psihic, dar și abilitatea de a intra în mințile personalului inamic și scanarea creierelor acestora pentru obținerea informațiilor. Personalul operativ KGB era însărcinat cu depistarea persoanelor cu abilități paranormale pentru a fi utilizați în proiectele vaste de cercetări parapsihologice. În nord-estul orașului Leningrad exista o bază uriașă secretă unde se întreprindeau astfel de cercetări. Acest fapt a fost dezvăluit într-un articol din 1996 din revista *Fortean Times*. Se vorbește că telepații ruși ar fi putut, încă din anii 80, să scaneze orice lider militar american, oricând. Ostrander și Schroeder au declarat că rușii sunt singurii din lume care sunt cunoscuți că au încercat telepatia ca armă. Prin introducerea unui al treilea telepat, care cunoștea existența unui flux informațional sub forma unei conversații telepatică între alte două persoane, rușii au descoperit că acest flux de date poate nu numai să fie întrerupt, dar și schimbat de acel al treilea telepat, care ar substitui noile idei și cuvinte, perturbând mesajul telepatic. Prin această metodă rușii au învățat cum să devină hackeri ai conversațiilor telepatică și să le substituie cu imagini și mesaje eronate.

Cercetările privind războiul psihic au fost executate în mai mult de 20 de institute conduse de comunitatea științifică din Siberia, mai precis din Novosibirsk. Aceste cercetări au continuat până în 1991. Andropov a comandat cercetătorilor să uite considerațiile morale, să neglijeze subiecții care și-au pierdut viața sau au suferit mari chinuri și să acționeze cât mai eficient în cursa pentru perfectarea armei paranormale. Peste 500 milioane de ruble au fost investite în acest proiect de Comisia Militaro-Industrială și de KGB. În primii ani după 1980, peste o jumătate de miliard de dolari a

fost cheltuită de sovietici pentru războiul psihotronic, așa cum afirmă Martin Ebon, un comentator american al războiului *psi*. Bugetul pentru dezvoltarea armelor psihotronice a fost depășit numai de acela pentru armamentul nuclear, care ajunsese la peste 40.000 de ogive. Cercetările erau strict secrete. Astfel laboratorul din Odesa al Universității era ascuns sub Grădina Botanică. Numai curierii secreți știau cum se ajunge la aceste institute de cercetări în domeniul războiului paranormal. Gărzi ale KGB-ului și GRU-ului asigurau securitatea acestor centre de cercetare. În cel mai mare secret, se efectuau cercetări pe scară largă care ar părea bizare cercetătorilor vestici. Psihotronica, domeniul de aplicații al energiei psihice, a fost dezvoltat pentru realizarea morții la distanță. Spionajul psihic a fost conceput ca un mecanism pentru sistemul de arme letale paranormale. Psihotronica cuprindea o multitudine de arme *psi* care începea cu aparatele cu microunde și ajungea la uciderea la distanță prin mijloace *psi*. John D. Lamote, într-un raport al Agenției de Informații a Armatei Americane din 1972, intitulat „Armele ofensive sovietice“, menționa cercetările sovietice pentru arma *psi*.

Atunci când a fost demonstrată existența spionajului psihic, cum se poate păstra integritatea secretelor ce trebuie apărute? Rușii au fost primii care au utilizat aparatură electronică pentru a bloca spionajul psihic al propriilor baze. Ei au descoperit că bobinele Tesla interferau cu spionajul psihic. Nicola Tesla a fost un geniu care a inventat forme noi de echipament electric la sfârșitul secolului al 19-lea. Multe din descoperirile sale au fost cu mult înaintea timpului, încât nu au putut să fie înțelese pe deplin până când rușii nu au început să descifreze cercetările lui Tesla în anii 60. S-a descoperit că, două bobine Tesla, care transmiteau în faze diferite, la 180 grade sincron, sunt capabile să absoarbă energia psihică a spionilor și capturată. Aceste aparate contra spionajului psihic se numesc anti-RV (remote view) și sunt larg folosite astăzi nu numai de sovietici, dar și de americani pentru asigurarea securității bazelor secrete și a institutelor de cercetare. Surse din cadrul agențiilor americane de informații au afirmat indirect că dispun de dispozitive anti-RV de cea mai bună calitate, care asigură securitatea obiectivelor apărute împotriva spionajului psihic. David Morehouse vorbește despre aceste dispozitive în cartea sa „Războinicul Psihic“. În ceea ce-i privește pe americani, autorul vorbește doar despre vulnerabilitatea instalațiilor americane ultrasecrete în fața spionilor psihici ruși experimentați.

După inventarea dispozitivelor anti-RV, s-au descoperit o serie de câmpuri exotice biofizice de apărare pentru protejarea liderilor sovietici și pentru a distruge sau a face rău celor ce încercau să pătrundă în creierile acestora. Dr. Abraham Șrifin, un savant sovietic din domeniul *psi*, a declarat că, încă din 1963, a lucrat în Kazahstan la un centru de cercetări secret din

cadru războiului psihic, sub îndrumarea Institutului de Transmisii de Informații din Moscova, condus de Dr. Solomon Gellerstein. În acest institut, se lucra la perfecționarea tuturor tipurilor de arme psihice, inclusiv la câmpurile biofizice, așa numitele forțe psihice.

Nimic nu demonstrează mai bine puterea unei noi arme decât utilizarea acesteia pe câmpul de luptă. Sovieticii au început, prin anii 80, să exploreze utilizarea în scopuri militare a spionajului psihic. Spionii psihici din Asia Centrală erau capabili să descrie detalii ale armamentului nuclear sovietic aflat la sute de kilometri depărtare. Specialiștii armatei sovietice erau antrenați să anticipeze mișcările de trupe. Spionii psihici sovietici de la Institutul din Moscova lucrau alături de trupe în războiul simulat pentru a descoperi inamicul și locul unde acesta va ataca. Spionii psihici au fost utilizați în războiul din Afganistan pentru a localiza armatele mujahedinilor. Ascunși în munți, luptătorii afgani erau vânați psihic, deoarece găsierea acestora prin mijloace convenționale era foarte dificilă. În februarie 1994, revista „Fate“ publica un articol intitulat „Războiul psihic sovietic“, avându-l ca autor pe Paul Stonehill, care atingea acest subiect. Povestea adevărată rămâne însă în arhivele secrete ale Kremlinului.

Cercetătorii ruși au descoperit că starea teta de conștiență care este prezentă în timpul când o persoană visează, era cea mai indicată pentru realizarea spionajului psihic. Pentru a induce această stare de conștiență, cercetătorii ruși au folosit diverse mijloace ca drogurile, hipnoza sau meditația. În urma a numeroase experimente, s-a descoperit rolul autovizualizării creierului pentru inducerea stării necesare. Pentru amplificarea capacităților de spionare psihică, s-au folosit bobine Tesla reglate să emită unde ELF, unde de foarte joasă frecvență, la 7,8 hertzi pe secundă. Aceasta este frecvența naturală a Pământului. Prin aceste mijloace, verificate și optimizate după ani buni de experimente, rușii au obținut performanțe deosebite ale spionajului psihic. Au fost utilizate și așa numite mijloace psihotronice, cum ar fi implanturile în creier care erau în fapt comutatoare în sistemul de stres al creierului sau generatoare de anxietate a corpului. Acestea produceau efecte asemănătoare cu cele ale unor droguri puternice sau ale sugestionării hipnotice. Au mai fost folosite câmpurile magnetice de 7,8 hertzi. Acestea produceau aceleași efecte ca ale bobinelor Tesla.

Exploatănd câmpurile biofizice ale corpului, rușii au scos în evidență curenții neurali ai creierului. Ei au descoperit astfel că, în starea normală de veghe, circulă un curent negativ spre pozitiv din partea anterioară a creierului spre cea posterioară. Prin aplicarea unui curent slab pe acest parcurs al curentului (din partea anterioară spre partea posterioară), rușii puteau să modifice starea de veghe a ofițerului paranormal. Prin

scăderea artificială a potențialului negativ al părții anterioare a creierului în raport cu cea posterioară, spionul psihic putea fi indus într-o stare teta. Utilizarea acestei metodologii a permis rușilor să regleze starea creierului acestor spioni speciali aducându-i în starea dorită. Mergând mai departe, savanții sovietici au descoperit că pot să inducă acești spioni în starea delta, caracteristică pentru somnul adânc, fără vise. Delta este ușa pentru influențarea telepatică, pentru telecineză (telekineză) sau chiar pentru uciderea de la distanță. Psihtronica, ce putea fi utilizată pentru schimbarea conștienței unui mare număr de oameni, are nevoie ca subiecții să fie în starea delta. Numai rușii au reușit până acum să dezvolte în siguranță starea delta, caracteristică războiului *psi*, arma finală, după cum se pare, a sistemelor militare. Și alte țări au încercat să dezvolte acest sistem, dar n-au reușit decât să distrugă subiecții acestor cercetări.

Americanii au realizat că sunt în urmă în acest domeniu. Acest fapt este ilustrat de cartea lui Henry Gris și William Dick „The New Soviet Psychic Discoveries”, în care se evidențiază avansul obținut de ruși și pericolele pe care acesta îl incumbă.

Sovieticii și-au antrenat telepații pentru a fi capabili să lovească o persoană pur și simplu prin proiectarea unui pumn telepatic victimei. Studiul științific a câmpurilor biofizice care înconjoară pe clarvăzători le-a făcut acestora posibilă clasificarea acestor câmpuri și a fenomenelor generate de acestea. De asemenea s-a observat că aceste câmpuri biofizice ale spionilor psihici dispăreau brusc atunci când aceștia erau coborâți într-o stare teta. La punctul de rezonanță Shumann de 7,8 hertzi, câmpul biofizic uman părea să se topească în mediu și să dispară pentru o fracțiune de secundă. Când se întorcea în ființă, acesta era de multe ori mai mare decât normal. Rușii au mai descoperit că spionajul psihic era un simptom al experienței afară din corp (OOBE), provocată de translocarea biofizică. Într-un limbaj simplificat, corpul biofizic se mișca la o locație depărtată, culegea informația, apoi o returna corpului fizic pentru transferul acesteia la creier. Cu scanere de tip Kirlian, rușii au descoperit că vederea psihică era un fenomen biofizic. Dacă aceste câmpuri biofizice ar fi putut fi controlate, atunci era posibilă nu numai vederea psihică, dar și knockout-ul telepatic. Încă din 1962, dr. Leonid Vasiliev a publicat „Experimente cu sugestia mentală”, în care erau prezentate numeroase date înregistrate de savantul rus în urma experimentelor în stare de hipnoză și a knockout-ului telepatic.

Savanții sovietici au descoperit că vederea psihică ar putea fi examinată prin efectele sale asupra energiei biofizice a corpului care ar fi detectată utilizând fotografia Kirlian. S-a observat că, atunci când un expert al războiului paranormal spiona o altă persoană, exista o schimbare în câmpul biofizic, atât a spionului, cât și a persoanei spionate. Câmpurile de

frecvență joasă (ELF) s-a descoperit că induc oamenii în transă. Savanții ruși au demonstrat că, dacă clarvăzătorul ar putea să mimeze aceste oscilații ELF în corpul său biofizic, iar apoi să plaseze acest câmp altei persoane, atunci acea persoană și-ar pierde cunoștința. Astfel s-a născut knockout-ul telepatic.

Sovieticii au încercat să rezolve problema stocării energiei psihice, într-un mod asemănător cu cea electrică. Rezultatele obținute prin studii fotografice Kirlian și a unei diversități de scanere destinate analizei corpului biofizic, cu componentele sale biomagnetice, bioelectrice și bioplasmice, le-a permis fizicienilor sovietici descoperirea fizicii paranormale. Dr. A. Akimov, fost director al Centrului sovietic de tehnologii netradiționale, a dezvăluit că savanții ruși au descoperit o nouă clasă de câmpuri și de particule. Ei au elucidat efectele acestor particule și câmpuri asupra organismelor vii și nevie, precum și asupra obiectelor fără viață. Aceste câmpuri noi erau definite pe baza unor noi nume introduse în fizică ca spinori, microletoni, torsionici etc. Savanții sovietici au denumit această varietate de câmpuri cu un singur cuvânt, scalar, dovedind că apreciau destul de puțin noile clase de câmpuri fizice. Generatorii ruși psihotronici care stocau radiația torsionică au fost considerați ca fiind cauza distrugerii rețelelor neurale ale creierului și ale câmpurilor biofizice care acționau asupra creierului și care constituie, în fapt, mintea noastră și psihicul. Astfel au apărut distrugătorii de minți (creiere).

Cercetătorii cehi au descoperit că energia biopsihică este efectul fizic care stă în spatele psihokineziei și al clarvăzărilor. Generatori psihotronici, mașini care înmagazinau energia *psi*, au fost descoperiți de cehul Robert Pavlița. Cu ajutorul acestei descoperiri, spionii psihici ruși se puteau conecta ei înșiși la amplificatoarele psihice care le măreau puterile paranormale până la cote nemaipomenit de înalte. Generatoarele psihice extrăgeau câmpurile biofizice ale unei persoane, le înmagazinau și apoi le puneau la dispoziția celor care doreau, pentru producerea efectelor psihice. Cehii au descoperit două tipuri de generatoare psihotronice: generatoarele cosmice din gama cărora face parte și piramida egipteană și generatoarele biologice. Din această ultimă categorie face parte generatorul lui Wilhelm Reich. Wilhelm Reich era un elev de-al lui Sigmund Freud. A observat că anumite cutii în care se așezau straturi succesive de lână și de oțel puteau stoca energia biofizică. Această descoperire fundamentală a fost perfecționată de ruși. Sheila Ostrander și Lynn Schroeder se ocupă cu multă atenție de generatorii psihotronici în lucrarea „Descoperiri psihice: Cortina de Fier ridicată”.

Aceste generatoare pot produce trei efecte diferite, depinzând de tipul generatorului. Primul tip, odată încărcat, produce efectul pentru care a

fost executat, independent de agenții externi. Al doilea tip are nevoie să fie încărcat în continuare și condus prin atingeri umane și priviri. Al treilea tip poate fi încărcat din plante și animale.

Savanții sovietici au lucrat la descoperirea unor metode care, prin folosirea generatoarelor psihotronice, să amplifice capacitățile psihice ale experților războiului paranormal, pentru a fi folosiți ca spioni psihici. Spionii ruși asistați de generatoarele psihotronice au devenit capabili să-și dezvolte knockout-ul telepativ, ajungându-se la influențarea de la depărtare. Tehnica influențării de la distanță a fost dezvoltată din „hipnoza somn-veghe” care a fost descoperită de ruși în 1930. În fond, aceasta reprezintă abilitatea de a hipnotiza persoane de la distanță. „Hipnoza somn-veghe” permitea hipnozatorului să transfere comenzi telepatice subiectului chiar dacă erau la mii de kilometri depărtare. Influențarea la distanță stă la baza hipnozei. Un ucrainean, Albert Ignatenko, a demonstrat, în cadrul emisiunii televiziunii britanice „Lumea paranormală a lui Paul McKena”, că el putea ridica sau coborî pulsul unei persoane care se afla departe de el. Aceasta a fost o demonstrație surprinzătoare a influențării la distanță care se bazează pe metodologia rusă de antrenare a subiecților și a fost testată pentru oprirea bătăilor inimii unor animale sau oameni (subiecți). Abilitatea de a hipnotiza persoane aflate la distanță și plantarea unor sugestii în capetele lor a permis rușilor să-și influențeze inamicii. Anii buni de cercetări în această direcție au condus la dezvoltarea abilității de a ucide la distanță, puterea de a face ca inamicul să cadă mort prin mijloace telepatice. Vladimir Jirinovski a declarat la televiziunea britanică că Rusia dispune de persoane care „pot ucide pe oricine aflat la mii de kilometri distanță”.

Eduard Naumov, un vestit parapsiholog rus, declara: „un generator psihotronic poate influența un individ sau o mulțime de oameni. Acesta poate afecta memoria și mecanismul de funcționare a atenției. Un aparat psihotronic poate provoca oboseală fizică, dezorientare sau poate altera comportarea unei persoane.”

Ziarul rus *Izvestia* din 24 septembrie 1997 prezenta un articol intitulat „Ei puteau produce zombi în URSS”. Articolul descria experimentele KGB-ului și ale Armatei Roșii cu scopul pregătirii unor arme hipnotice împotriva Vestului. Erau prezentați sateliți psihotronici sovietici capabili să emită semnale care aveau capacitatea de a controla și corecta comportamentul populației de pe o suprafață egală cu suprafața Angliei.

În banda de unde scurte, a apărut dintr-o dată, la începutul anilor 80, un semnal ciudat care a persistat până la colapsul Uniunii Sovietice și putea fi recepționat în întreaga lume. Acest semnal a fost numit „Ciocănitorea”, datorită modulării impulsului de 10 Hz. Era emis la o putere de 14 milioane de watti în impuls la frecvențe cuprinse între 3,26 și

17,54 MHz, ceea ce reprezenta cea mai puternică sursă artificială de pe pământ de radiație non-nucleară și non-ionizantă. Emisiile psihotronice erau direcționate spre Europa Occidentală, Australia, America de Nord și Orientul Mijlociu. Aceste emisii traversau toate obstacolele și erau introduse în om, via liniile de putere ale rețelei naționale de electricitate. Acestea erau capabile să penetreze apa și chiar scuturile buncărelelor.

Cu această aparatură, sovieticii au aplicat metoda lor de afectare neurologică a întregii populații. „Ciocănitorea” a fost destinată să altereze funcționarea creierului populației din țările membre NATO, prin utilizarea semnalelor ELF modulate. Când aceste radiații au fost îndreptate spre o populație supusă testării, s-a observat că aceste unde de frecvență extrem de lungă puteau penetra cutia craniană și puteau să schimbe comportamentul creierului. De un interes special pentru savanții KGB erau hărțile undelor creierului criminalilor patologici, a pacienților cu depresii mentale severe și a socio-psihopaților care nu aveau priviri pentru nimeni, ci doar pentru ei înșiși. Sovieticii sperau ca să afecteze permanent rețelele neuronale ale întregii populații vestice. Astfel, prin transmiterea frecvențelor creierului criminalilor, doreau să distrugă coeziunea socială din cadrul țărilor NATO. Barajul ELF era destinat producerii unor stări aberante mintal care să fie des întâlnite la populațiile din Vest.

Dr. Robert Beck, un fizician din Los Angeles și fost membru al programului secret american de control al minții, a declarat că aproximativ 30 la sută din populație era afectată de semnalul „Ciocănitorea”, care producea schimbări neurologice. Rezultatul pe care îl doreau sovieticii prin utilizarea armei psihotronice era creșterea egoismului și individualismului în societatea vestică, aceasta devenind mult mai puțin capabilă să lupte cu dușmanii externi și îndreptându-se împotriva ei înseși.

Remodelarea creierului în masă în America și Marea Britanie a avut mare succes. Astfel mașina de război din aceste țări începuse să-și privească propria populație ca inamic. Șefii poliției engleze elaborau modele pe calculator pentru a controla dezordinea și cum participanții la aceste dezordini puteau fi atrași în capcane pe străzi, unde poliția înarmată până în dinți putea să-i bată și să-i aresteze. Serviciile secrete engleze folosesc arme cu microunde, în stilul sovietic, împotriva vagabonzilor, a activiștilor sindicali, a catolicilor din Irlanda și a cercetătorilor din domeniul paranormalului și OZN-urilor. Se pare că sovieticii au reușit să obțină succes.

Vladimir Jirinovski a afirmat, la televiziunea BBC, că rușii posedă arma *psi*, capabilă ca, prin intermediul telepatiei, săucidă la distanță. De fapt, sovieticii descoperiseră cum săucidă la distanță cu câteva decenii în urmă. Dr. Nicolai Koklov, un fost agent KGB care s-a mutat în Occident, a fost „închiriat” de CIA în 1976, pentru a primi informații despre stadiul de

pregătire a războiului psihologic în URSS. El a adus dovezi asupra cercetărilor psihice negative în 20 de laboratoare secrete, în care lucrau sute de cercetători de prim rang.

Institutele de cercetare sovietice au investigat telepatia într-o manieră riguroasă. Într-un astfel de experiment, iepuri nou-născuți au fost separați de mama lor. Mamele erau conectate la monitoare ECG și EEG. Iepurii nou-născuți erau apoi omorâți. S-a observat că nivelul de stres al iepuroaicelor mame creștea dramatic, chiar dacă iepurii erau omorâți în altă încăpere. Legăturile telepatice biologice între mama și puii săi s-a demonstrat astfel că există. Pentru a testa dacă apa bloca semnalul telepativ, mamele iepure au fost transportate pe submarine nucleare. Și în aceste condiții mamele iepure „au aflat“ când puii lor au fost omorâți, chiar dacă submarinele erau la sute de metri în imersiune. Prin urmare efectul *psi* se manifestă și sub apă și la depărtări de sute de kilometri.

Aparatura psihotronică, destinată uciderii sau îmbolnăvirii oamenilor, a fost testată pe dușmanii statului. Experimentele telekinetice au fost produse pentru a demonstra cât de mult poate influența în rău un adept paranormal o persoană neantrenată, prin folosirea minții asupra materiei. Deținuții din închisori care au fost supuși unor astfel de teste aveau vasele capilare ale creierului sparte prin telekinezie, ceea ce provoca embolii masive în creiere. Telekinezia a mai fost folosită pentru a opri bătăile inimii, astfel ca să se inducă un atac al inimii. S-a afirmat, de asemenea, că un grup de experți paranormali ruși au folosit telekinezia pentru a rupe coloana vertebrală a victimei. Astfel forța minții a fost pusă în frâu și și-a făcut astfel apariția o nouă armă de temut: *arma psihotronică*.

O ședință RV standard pentru un expert în arma paranormală ar implica conectarea la un aparat psihotronic numit arma teta-delta, care prin schimbarea polarității în creier, le inducea acestora o stare hipnotică adâncă necesară în acest tip de război. Un semnal ELF era emis către creierul adeptului *psi* care reproducea starea perfectă a creierului pentru spionajul psihic. Un generator psihotronic de dimensiunea unei camere va pompa apoi energia biofizică în adeptul *psi*, amplificând câmpul biofizic al persoanei, acesta devenind astfel mai mare decât câmpul biofizic al oricărei persoane normale.

În acel moment, i se arăta spionului psihic, pe un ecran, persoana care era obiectul acțiunii. Odată ce obiectul acțiunii era localizat, semnalul ELF era modificat la frecvența care a fost identificată ca fiind optimă pentru influențarea la distanță. Adeptul *psi* dădea atunci o serie de comenzi hipnotice menite să reprogrameze creierul persoanei-obiectiv, pentru a fi mai ușor influențată. Dacă persoana trebuia ucisă, frecvența ELF pentru capacități paranormale era transmisă expertului *psi*, ceea ce permitea ca

puterea telekinetică să fie focalizată asupra corpului victimei. Cu un generator psihotronic care întărea puterea expertului *psi*, telekinezia producea o embolie craniană a victimei sau un knockout telepativ, chiar la distanțe de mii de kilometri. Dacă persoana trebuia să fie îmbolnăvită, frecvențele specifice care erau induse în creierul expertului *psi* induceau energie negativă psionică. Întărit de amplificatorul psihotronic la care era conectat, expertul *psi* acționa ca un transmițător de energie negativă și utiliza spionajul psihic pentru ca obiectivul localizat să fie ținta energiei negative.

Colonelul John Alexander, expertul american cel mai vestit în domeniu, a detaliat succesele obținute în domeniul uciderii-psi într-un articol din 1980 intitulat „Noul câmp de luptă mental“. Astfel, acesta a fost unul dintre puținii experți care au prezentat amenințările la adresa Americii și a aliaților săi occidentali de războiul paranormal.

Încercările de a spiona psihic liderii actuali ruși au arătat că atât președintele Putin, cât și alte persoane importante din Federația Rusă, sunt protejate prin scuturi psihice. Orice spion psihic care încearcă să influențeze de la depărtare pe unul din aceste VIP-uri este atacat de bombe logice biofizice care sunt stocate în aceste scuturi psihice rusești. O bombă logică biofizică este o formă de gând, care infectează victima ca un virus logic, cauzând nebunie sau moartea. Rețeaua de televiziune americană ABC l-a avut ca oaspete pe generalul KGB Kalugin. El a declarat că, în timpul loviturii de stat care a destrămat URSS, el a primit un telefon, de la o persoană de contact dintr-un laborator din Ucraina specializat în cercetări în domeniul războiului paranormal, prin care era anunțat că generatoarele psihotronice și experții acestui tip de război erau utilizați pentru uciderea președintelui Elțin. Kalugin a declarat de asemenea că, în acel moment, a luat pentru prima oară în serios problema armei paranormale. După această lovitură de stat, Elțin a suferit un atac de inimă. Acesta a fost îngrijit de tămăduitori vestiți ca Djuna Davitșvili. Experții *psi* prodemocrați au creat un scut psihic în jurul lui Elțin. Clarvăzători și telepați psihici capabili să scaneze experții paranormali inamici l-au păzit pe Elțin și pe cei din jurul său de ucigașii *psi*. Ei au folosit, de asemenea, scanarea psihică pentru protejarea birourilor președintelui și locuința acestuia de atacuri-psi și de alte tipuri de atacuri electronice.

Mulți experți paranormali KGB au acționat sub acoperire în țări vestice ca psi-războinici în Forțele Speciale. Ei puteau utiliza aparatura psihotronică pentru a ataca dușmanul prin mijloacele influențării la distanță. Când ar fi început al treilea război mondial, ei aveau ca sarcină să localizeze psihic conducătorii țării respective și, utilizând mijloacele lor specifice, să reprogrameze creierele acestora pentru a îndeplini ordinele psi-expertiilor.

Prin aceste mijloace, Uniunea Sovietică ar fi putut să influențeze conducerea chineză și NATO, pentru a lua decizii greșite care ar fi dus la pierderea războiului. Dacă era nevoie, acești conducători ar fi fost omorâți.

După terminarea războiului rece, acești psi-războinici și experți în războiul paranormal din Rusia au fost redirecționați în domeniul spionajului economic. Ei sunt de asemenea utilizați în spionarea întâlnirilor guvernamentale din țări străine și la influențarea de la distanță a politicienilor și brokerilor pentru a manipula piețele de mărfuri și financiare și să îmbunătățească oportunitățile de afaceri ale organizațiilor KGB. Mulți din maeștri *psi* ai Rusiei și-au deschis propriile firme pentru a lucra independent. Firma Sony s-a afirmat că a achiziționat tehnologie psihotronică și a angajat experți ai armiei *psi* (cum ar fi Ivan Sokalov), așa cum a declarat David Morehouse în revista *Sightings*.

ESP și telepatia au fost acceptate ca realități în Rusia. În perioada 1970-1980, spionii psihici ruși au avut sistematic drept ținte lideri, șefi ai serviciilor secrete și lideri militari din țările vestice. Prin aceste acțiuni, nu numai că se localizau aceste obiective, pentru a deveni ținta unor arme convenționale, dar puteau fi și scanate. Prin utilizarea unor protocoale avansate, este posibil ca să i se inducă în gândire persoanei scanate telepatic să-și pună anumite întrebări, cu răspunsul creat de spionii psihic. De asemenea, prin alte protocoale, subiecților li se impuneau să gândească anumite răspunsuri la întrebări induse. În acest mod, cea mai secretă informație putea fi extrasă din mintea obiectivului. Întregul grup de telepați era utilizat de KGB să scaneze liderii vestici și chinezi. După unele informații, această tehnică este utilizată astăzi de agenții economici KGB care operează în Rusia pentru spionaj economic. Acest subiect este menționat și în articolul „Psi-soldații din Kremlin“, având ca autori pe Douglas Star și Patrick McQuaid.

În laboratoarele KGB, s-a demonstrat că psi-energia acționa ca un mediu pentru spionajul psihic, și s-a continuat cu direcționarea acestei energii. Dr. Abraham Șifrin a studiat cum să stocheze energia *psi* în acumulate psihice. Au fost studiați șamanii din Altai și din Siberia și vrăjitorii care îngrijesc bolnavii, blestemă sau sfîntesc talismane și amulete. În cercetările lor, ei au aflat cum să încarce suvenirurile rusești, cum sunt păpușile Matrionușka. Acestea erau apoi date victimelor care nu suspectau nimic. Depresiile și problemele mentale erau ușor trecute prin aceste obiecte încărcate negativ, iar în unele cazuri, sănătatea era afectată pentru totdeauna.

Dr. Boris Ivanov lucra la încărcarea apei cu energie psi, în laboratoarele Popov din URSS. S-a observat că un expert paranormal se conecta la amplificatorul psihotronic și astfel putea să încarce apa cu psi-energia negativă ce putea ofili plante sau cauza cancer. Subiecții americani

au fost testați cu apă încărcată negativ, adăugată în apa pe care o beau la serviciu.

În Rusia, războiul paranormal este văzut ca un sistem de arme strategice. Posibilitatea de a hipnotiza telepatic și de a produce telepatic spălarea creierelor a permis sovieticilor să devină o putere globală. Spre deosebire de americani, care aveau același scop, dar care foloseau pentru realizarea acestuia puterea militară, experții paranormali ruși acționau în liniște, erau invizibili și imposibil de detectat.

Cercetarea psihotronică rusească era îndreptată către influențarea de la distanță, telekinezia și către telekinezia biologică. Dr. Edwin May, șeful psi-proiectului american guvernamental „Star Gate“, și parapsihologul sovietic Dr. Larisa Vilenskaia, în lucrarea lor „Influență la distanță, PK și bio-PK“, consideră că influențarea creierului uman de la distanță telepatic, cu psi-energie pozitivă și negativă, schimbarea acidului ribonucleic în culturile din laborator prin utilizarea influenței de la distanță, dezvoltarea plantelor utilizând telekinezia, combinată cu efectul de vindecare asupra oamenilor și animalelor, sunt părți componente ale cercetărilor actuale din Rusia. Toate aceste cercetări au drept scop aducerea influenței la distanță și a telekineziei la noi nivele de putere și competență.

Dacă Uniunea Sovietică a fost cu mult înaintea SUA în domeniul psi-războiului, de ce aceasta s-a destrămat și nu sistemul capitalist? Cercetările în domeniul psi ar putea fi ele însele o cauză. Investigația căderii Uniunii Sovietice – implozie rapidă și autodistructivă, reacția naționalistă – ne conduce la ideea că vastul psi-proiect rusesc a scăpat de sub control și a injectat distructiv chiar pe conducătorii sovietici, care au distrus imperiul fără să se tragă măcar un foc de armă. Aceasta ne reamintește acțiunea filmului „Planeta interzisă“, un film din anii 50. O navă de pe Pământ ajunge pe o planetă străină pentru a recupera un savant, fiica sa și un robot. Savantul descoperise că o rasă pe cale de dispariție, crollii – primii locuitori ai planetei – au construit un amplificator psihotronic planetar pentru a evidenția gândurile. Din păcate, niște entități negative care trăiau neobservate în subconștientul tuturor raselor capabile de simțăminte au corupt complexul psihotronic al crollilor și s-au manifestat ca entități invizibile care au distrus crollii. Gânduri memetice negative s-au dezvoltat la psi-experti ruși, au duplicat acest efect distructiv inițial și au făcut ca atacurile lor asupra Vestului să se manifeste contra lor. Este posibil însă ca, în acest domeniu, cercetarea rusească să se completeze și să elimine memele, ceea ce ar duce la implozia Vestului, la anarhie și rău. Cheia este eliminarea gândurilor memetice negative. Acestea nu sunt observate, și acționează din subconștient, ducând invariabil la autodistrugere.

Odată cu colapsul Uniunii Sovietice, s-a renunțat la războiul *psi*, dar, la mijlocul anilor 90, s-a manifestat o revigorare a interesului pentru cercetări în domeniu, acoperite cu o pătură de secret. Se bănuiește că din nou rușii experimentează armele specifice psi-războiului, dar fără cunoașterea a ceea ce a cauzat retrofocul din anul colapsului Uniunii Sovietice ceea ce va pune în pericol țara.

Deoarece paranormalul a fost favorizat în cercetări de guvernul rus mai bine de 50 de ani, această țară și-a construit un avantaj strategic asupra celorlalte națiuni. Instabilitatea din Rusia a însemnat că cercetarea psihotronică s-a scurs în alte țări. Se pare că această cursă a înarmării în spațiul intern s-a împrăștiat din laboratoarele secrete către organizații criminale. Este foarte posibil ca tehnologia psihotronică rusească să domine secolul al XXI-lea, așa cum tehnologia nucleară a dominat secolul 20. Potențialul acestei tehnologii de a conduce națiunile în anarhie și dezordine, indiferent cine ar folosi-o, se dovedește a fi o armă nemaipomenită de distrugere în masă.

SECURITATEA FRONTIEREI DE STAT. SISTEMUL INTEGRAT DE SECURITATE A FRONTIEREI ROMÂNIEI – PRIM ALINIAMENT DE COMBATERE A INFRAȚIONALITĂȚII TRANSFRONTALIERE

*Comisar de poliție Daniel BOBA**

Prin realizarea Sistemului Integrat pentru Securitatea Frontierei de Stat a României (SISF) se urmărește folosirea celor mai bune practici și standarde de aplicare a aquis-ului Schengen, conform Catalogului Schengen. La baza proiectării și implementării SISF au stat experiențele acumulate din Programele de Înfrățire Instituțională cu Germania, Franța și Spania, Programele de Twinning, studiile de fezabilitate pe diferite subsisteme și vizitele de documentare efectuate de polițiștii de frontieră în statele Schengen și nu numai.

Apreciam că realizarea și implementarea unui Sistem Integrat pentru Securitatea Frontierei, de o asemenea anvergură și care nu se regăsește în prezent la nivel european, creează premisele necesare contracarării incertitudinilor referitoare la capacitățile României de a combate eficient fenomenul infraționalității transfrontaliere.

I. Considerații generale

Poliția de Frontieră Română face parte din Ministerul Administrației și Internelor și este instituția specializată a statului care exercită atribuțiile ce îi revin, potrivit prevederilor art. 1 din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române, aprobată prin Legea nr. 81/2002, cu privire la:

- supravegherea și controlul trecerii frontierei de stat;
- prevenirea și combaterea migrației ilegale și a faptelor specifice criminalității transfrontaliere săvârșite în zona de competență;
- respectarea regimului juridic al frontierei de stat, pașapoartelor și străinilor;
- asigurarea intereselor statului român pe Dunărea interioară și canalul Sulina situate în afara zonei de frontieră, în zona contiguă și în zona economică exclusivă;

* Comisar de poliție, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră.

- respectarea ordinii și liniștii publice în zona de competență, în condițiile legii.

În contextul aderării României la Uniunea Europeană, pentru susținerea obiectivului fundamental al Uniunii în domeniul Justiției și Afacerilor Interne, de a „menține și dezvolta Uniunea ca o zonă de libertate, securitate și justiție, în care libera circulație a persoanelor este asigurată în conformitate cu măsurile adecvate privind controalele frontierelor externe, azilul, imigrația, prevenirea și combaterea criminalității”, țara noastră acționează consecvent pentru implementarea progresivă a măsurilor necesare în vederea atingerii unui nivel de securitate adecvat al frontierelor sale¹.

Strategia națională de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2004-2006 abordează securitatea frontierei corespunzător actualei etape de pre-aderare la Uniunea Europeană (01.01.2004 - 31.12.2006) și vizează crearea premiselor pentru ca România să îndeplinească, în perioada ulterioară aderării la Uniunea Europeană, condițiile preliminare pentru a deveni Parte la Acordul Schengen.

Ridicarea controalelor la frontierele interne se realizează ca urmare a unei Decizii unanime a Consiliului Uniunii Europene, care confirmă capacitatea României de a implementa acquis-ul Schengen, și nu pe baza unor acorduri bilaterale încheiate de România cu statele vecine.

Strategia se fundamentează pe analiza de stare a criminalității transfrontaliere și principalele tendințe de evoluție ale acestui fenomen, precum și pe conceptele de management și sistem integrat de management al frontierei, dezvoltate în spiritul prevederilor Catalogului Schengen – „Controlul frontierelor externe, extrădarea și readmisia”, adaptate la condițiile din România. Sistemul Integrat pentru Securitatea Frontierei de Stat a României cuprinde patru niveluri/filtre complementare²:

a) Activitățile din țări, în special în țările de origine și tranzit, privind culegerea de informații de către ofițerii de legătură referitoare la riscurile generate de imigrația ilegală, precum și în ceea ce privește emiterea vizelor;

- b) Cooperarea internațională privind frontiera;
- c) Controlul și supravegherea frontierei de stat a României;
- d) Activități desfășurate în interiorul teritoriului național.

¹ *Strategia națională de management integrat al frontierei de stat a României în perioada 2004-2006*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 471 din 1 aprilie 2004, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 325 din 15 aprilie 2004

² Ibidem.

Prin realizarea Sistemului Integrat pentru Securitatea Frontierei de Stat a României (SISF) se urmărește folosirea celor mai bune practici și standarde de aplicare a acquis-ului Schengen, conform Catalogului Schengen.

La baza proiectării și implementării SISF au stat experiențele acumulate din Programele de Înfrățire Instituțională cu Germania, Franța și Spania, Programele de Twinning, studiile de fezabilitate pe diferite subsisteme și vizitele de documentare efectuate de polițiștii de frontieră în statele Schengen și nu numai.

II. Specificul criminalității transfrontaliere

Una dintre manifestările transfrontaliere predominante ale criminalității internaționale organizate - migrația ilegală -, generată de situația politică, socială și economică din țările de origine a migranților, se poate dezvolta, de la caz la caz, în țările de tranzit și poate produce efecte în țările de destinație (țintă). În mod asemănător se pot propaga și celelalte acțiuni ilegale transfrontaliere (traficul cu arme, muniții, materiale explozive și radioactive, produse periculoase, stupefiante și precursori, autoturisme de lux furate, traficul de persoane, contrabanda cu mărfuri, obiecte de patrimoniu etc.), ceea ce exprimă tendința creșterii amplitudinii spațiale a nivelului de implicare a unor rețele internaționale și de structurare, ca o veritabilă afacere profitabilă.

Analiza caracteristicilor criminalității transfrontaliere indică, de asemenea, faptul că România tinde să devină o țară „țintă” pentru migrația ilegală, traficul de stupefiante, traficul cu autoturisme furate, traficul ilegal cu arme, muniții, materiale explozive, deșeuri periculoase etc., dar și pentru alte forme de manifestare a infracționalității internaționale organizate, cum ar fi traficul de ființe umane, proliferarea consumului și comercializării pe piața internă a stupefiantelor și, posibil, chiar a acțiunilor teroriste. Devine tot mai evident faptul că această nouă extindere a faptelor ilicite a găsit un teren fertil în mediile infractoare autohtone, ceea ce reprezintă noi provocări la adresa ordinii, liniștii și siguranței publice.

Principalele tendințe care definesc evoluția fenomenului criminalității transfrontaliere sunt:

- amplificarea și diversificarea fenomenului infracțional transfrontalier, dobândirea unui caracter tot mai bine organizat, conspirat și internaționalizat;
- specularea abilă a legislației existente și atragerea unor persoane cu funcții de decizie din instituții cu atribuții în lupta împotriva fraudelor

vamale și a corupției la asigurarea protecției operațiunilor ilegale desfășurate;

- diversificarea formelor de valorificare a produselor, valorilor și avantajelor rezultate din infracțiuni, menite să ascundă sursele venitului ilicit și să îl amplifice (jocurile de noroc, rețeaua cazinourilor, intensificarea traficului ilicit cu obiecte de artă și din patrimoniul cultural național etc.);

- extinderea fenomenului de conexare a infracțiunilor aducătoare de mari venituri cu alte infracțiuni violente, cu amploare și consecințe grave în rândul populației (acțiuni teroriste, destabilizatoare etc.), în vederea asigurării finanțării acestora din urmă;

- scăderea numărului de infracțiuni comise cu violență și creșterea ponderii infracțiunilor a căror săvârșire presupune organizare, pregătire minuțioasă și dotări tehnice de vârf;

- extinderea paletei infracționale și la domeniul tehnologiei informației (IT), prin accesarea frauduloasă și neautorizată a bazelor de date ale instituțiilor cu competențe în domeniul securității naționale, în vederea exploatării informațiilor astfel obținute;

- schimbarea permanentă a rutelor utilizate și adaptarea mărfurilor sau produselor traficate la „cerințele pieței”. Astfel, este de așteptat o creștere a traficării stupefiantelor sintetice dinspre vestul continentului spre Est. România, dintr-o țară preponderent de tranzit a stupefiantelor, a devenit și o piață de consum;

- diversificarea formelor de sustragere de la controlul legal și de specialitate al trecerilor peste frontieră a produselor periculoase, a speciilor periclitare de faună și flora sălbatică, a materialului lemnos și celui genetic forestier;

- transformarea României, dintr-o sursă de „forță de muncă la negru” într-un „consumator”, pentru cetățeni ai unor state din Asia, Africa și chiar din Europa, ceea ce va determina mutații în volumul, sensul și destinația migrației ilegale, precum și în infracțiunile conexe³.

III. Sistemul integrat de securitate a frontierei României

Realizarea sistemului integrat de management al frontierei de stat a României, aliniat la principiile comunitare, va asigura:

a) creșterea gradului de securitate națională a României și a cetățenilor săi, respectând drepturile și libertățile fundamentale ale acestora;

b) fluidizarea traficului legal al persoanelor și mărfurilor la frontieră;

³ Ibidem.

c) îndeplinirea condițiilor de aderare la Uniunea Europeană și demararea din timp a acțiunilor pentru satisfacerea, cât mai curând posibil după aderare, a condițiilor preliminare (pre-condițiilor) necesare pentru aplicarea prevederilor acquis-ului Schengen și accederea în acest spațiu.

d)

3.1. Subsistemul de infrastructură

Subsistemul de infrastructură va asigura construirea, restaurarea și modernizarea sediilor Poliției de Frontieră și va reprezenta suportul implementării celorlalte subsisteme. Restaurarea și modernizarea infrastructurii se vor realiza prin:

a) efectuarea reparațiilor curente și capitale, după caz, la imobilele din dotarea structurilor Poliției de Frontieră, în vederea aducerii acestora la standardele europene;

b) construcția, împreună cu statele vecine, a unor puncte comune de control la trecerea frontierei, conform înțelegerilor cu acestea;

c) modernizarea punctelor de trecere a frontierei, în special la viitoarea frontieră externă a UE, în perspectiva integrării României în UE;

d) realizarea unor sedii moderne ale sectoarelor PF la frontiera de nord și est a României;

e) reabilitarea locurilor de bazare a navelor din dotarea Poliției de Frontieră.

3.2. Subsistemul de comunicații și informatică

Proiectarea, realizarea și implementarea subsistemului de comunicații și informatică sunt menite a realiza interconectarea tuturor structurilor Poliției de Frontieră la o bază centrală de date și accesul rapid la informații actualizate în timp real, prin:

a) realizarea sistemului informatic on-line al Poliției de Frontieră;

b) realizarea sistemului de comunicații voce și date;

c) facilitarea accesului și a unei bune comunicări cu sistemul informatic Schengen (SIS);

d) asigurarea accesului la sistemele informatice CIREFI⁴, AFIS⁵ și SIRENE⁶.

⁴ CIREFI – sistem complementar al SIS, prin care sunt gestionate datele referitoare la fenomenul criminalității transfrontaliere (rute, migrații etc.).

⁵ AFIS – sistem automat de codificare, stocare și comparare a urmelor și impresiunilor papilare.

⁶ Sirene – Biroul național operativ și traducători, care gestionează informațiile suplimentare referitoare la semnalările de la NSIS (Supplementary Informative Request National Centre).

3.3. *Subsistemul de supraveghere și control al trecerii frontierei*

Subsistemul de supraveghere și control al trecerii frontierei, capabil să asigure atât descoperirea persoanelor care încalcă prevederile legale la trecerea frontierei, descoperirea mărfurilor și substanțelor periculoase și prohibite, cât și supravegherea permanentă a zonei de frontieră, avertizarea, alarmarea și monitorizarea acțiunilor formațiunilor de intervenție, înregistrarea și gestionarea informațiilor în orice condiții de climă și relief, se va realiza prin:

- a) achiziția de mijloace și echipamente specifice pentru efectuarea controlului la frontieră (controlul documentelor de călătorie, controlul mijloacelor de transport);
- b) achiziția de mijloace și echipamente pentru control acces, informatizare și comunicații;
- c) dotarea cu autospeciale de supraveghere pe principiul termoviziunii și echipamente portabile de vedere pe timp de noapte;
- d) realizarea sistemului de observare și supraveghere la litoral și Marea Neagră (SCOMAR);
- e) realizarea subsistemului de mobilitate terestră, navală și aeriană, care să asigure un potențial de acțiune ridicat pentru misiunile specifice poliției de frontieră;
- f) achiziția de mijloace de mobilitate terestră;
- g) achiziția de mijloace de mobilitate navală, modernizarea unor nave aflate în serviciu, construcția de nave maritime de supraveghere și intervenție rapidă pentru securizarea zonei economice exclusive, a celei contigue și mării teritoriale;
- h) perfecționarea cooperării cu Unitatea Specială de Aviație a Ministerului de Interne pentru efectuarea de misiuni comune la frontiera de stat.

3.4. *Subsistemul resurselor umane*

Subsistemul resurselor umane, compus din: toate categoriile de personal; ponderea funcțiilor ocupate din necesar; dinamica resurselor umane, va realiza:

- a) îndeplinirea obiectivelor Poliției de Frontieră;
- b) implementarea subsistemelor de securizare;
- c) perfecționarea formelor și metodelor de acțiune;
- d) combaterea cu eficiență a fenomenului infracțional transfrontalier.

Pentru realizarea SISF au fost identificate următoarele surse de finanțare: fonduri PHARE, credite externe garantate guvernamental și fonduri bugetare.

IV. Sistemul integrat de securitate a frontierei României, prim aliniament de combatere a infraționalității transfrontaliere

Securitatea frontierei reprezintă un sistem complex, inteligent de măsuri, acțiuni și activități desfășurate la nivel central și teritorial, prin care se asigură siguranța la frontieră, menținerea stării de normalitate, desfășurarea unui control sigur și fluent la trecerea frontierei, precum și protecția intereselor statului român în relațiile cu statele vecine în probleme ce privesc frontiera de stat, asigurarea exercitării drepturilor statului român în apele teritoriale, zona contiguă și zona economică exclusivă la Marea Neagră.

Strategia de securitate a frontierelor României reprezintă ansamblul principiilor și direcțiilor de acțiune pentru pregătirea, organizarea și dotarea Poliției de Frontieră în vederea îndeplinirii cu eficiență a misiunilor specifice, potrivit legii, și combaterii fenomenului infracțional transfrontalier⁷.

Personalul operativ al Poliției de Frontieră, destinat misiunilor de supraveghere și control la trecerea frontierei de stat, la nivelul inspectoratelor județene ale poliției de frontieră, al sectoarelor poliției de frontieră și grupurilor de nave, precum și al punctelor de trecere a frontierei de stat, este calculat în funcție de tipul de frontieră la care își execută serviciul statul vecin și comportamentul acestuia la frontiera cu România, factorii de risc, intensitatea fenomenelor infracționale la linia de frontieră, regulile regimului frontierei de stat stabilite prin tratatele de frontieră încheiate.

Mijloacele și tehnica performantă din dotare vin să completeze deficitul de mobilitate și posibilitățile de supraveghere pe spații mari, în condiții diverse de teren – de la terenuri deschise, la terenuri parțial acoperite sau acoperite, de la terenuri ușor accesibile la terenuri greu accesibile -, în condiții de noapte ori de timp nefavorabil.

Tehnica de supraveghere permite creșterea capacității de intervenție la producerea evenimentelor de frontieră, intensificarea măsurilor de supraveghere a activităților pe teritoriul statelor vecine, folosirea forțelor și în locuri greu accesibile. Principiul de bază este acela al complementarității

⁷ *Strategia de securizare a frontierei României 2003 – 2007.*

- existența tehnicii impune existența forțelor necesare și suficiente pentru intervenție.

Considerăm că, în condițiile actuale, la frontieră, este necesar ca Poliția de Frontieră Română să acționeze permanent, în cooperare cu structurile specializate din cadrul Ministerului Administrației și Internelor (Jandarmeria Română, Poliția Română și structuri de informații din M.A.I., S.R.I., M.Ap.N etc.), pentru:

a) realizarea unui schimb permanent și operativ de date și informații pe domenii de interes care concură la combaterea fenomenului infracțional transfrontalier;

b) organizarea unor acțiuni și controale comune, la nivelul structurilor centrale și teritoriale, în medii sau locuri de interes operativ în care este semnalată prezența persoanelor care se ocupă cu traficul ilegal de persoane ori sunt predispuși la infracțiuni cu caracter transfrontalier;

c) verificarea și utilizarea operativă a datelor referitoare la activitatea unor cetățeni străini sau persoane suspecte a fi implicate în traficul de persoane, armament și muniții, stupefiante, monedă falsă, mașini furate, acordarea ilegală de vize;

d) executarea unor acțiuni, investigații și supravegherea la locurile și punctele de încărcare în mijloacele de transport a produselor destinate exportului, în scopul prevenirii ieșirii clandestine din țară a cetățenilor români și străini;

e) identificarea și supravegherea calificată a persoanelor cunoscute că se îndeletnicesc cu călăuzirea și trecerea ilegală a cetățenilor străini sau români peste frontieră;

f) asigurarea unei cooperări strânse cu Parchetele locale, pentru rezolvarea operativă și legală a cauzelor în care au fost implicate persoane care au încălcat regimul juridic al frontierei de stat.

Apreciem că realizarea și implementarea unui Sistem Integrat pentru Securitatea Frontierei, de o asemenea anvergură și care nu se regăsește în prezent la nivel european, creează premisele necesare contracarării incertitudinilor referitoare la capacitățile României de a combate eficient fenomenul infracționalității transfrontaliere.

SISTEM INFORMATIC GEOGRAFIC (S.I.G.) PENTRU ORGANIZAREA DISPOZITIVULUI DE ORDINE PUBLICĂ LA O PARADĂ MILITARĂ

*Căpitan ing. Horia POPESCU**

1. S.I.G. – o necesitate în activitatea de stat major

Sistemul Informațional al unei activități constituie ansamblul informațiilor, surselor, nivelurilor consumatoare, canalelor de circulație, procedurilor, mijloacelor de tratare a informațiilor din cadrul respectivei activități. Orice activitate specifică are un sistem informațional specific. Acesta trebuie să asigure informații complete, în cantitate suficientă, corecte și la nivelul de operativitate cerut de nivelurile consumatoare.

Informația furnizată de către sistemul informațional trebuie să se caracterizeze prin: acuratețe și realitate, concluzie, relevanță, consistență, oportunitate, formă de prezentare adecvată, cost corespunzător în raport cu valoarea acesteia.

Sistemele Informatic Geografice (SIG) fac parte din clasa mai largă a sistemelor informatice. Față de acestea, în SIG a apărut termenul de “*geografic*”. Putem spune, astfel, bazându-ne pe definiția sistemelor informatice, că sistemele informatice geografice reprezintă un ansamblu tehnic și organizatoric de persoane, echipamente, norme, metode, având ca scop culegerea, validarea, stocarea, analiza (prelucrarea), vizualizarea (afișarea) datelor geografice.

Principalele caracteristici ale SIG sunt:

- tratarea informației ținând cont de localizarea ei spațială, geografică în teritoriu, prin coordonate;
- presupun tratarea unitară, într-o bază de date unică și neredundantă, a componentelor grafice, cartografice, topologice și tabelare;
- includ o colecție de operatori spațiali care acționează asupra unei baze de date spațiale, pentru a referi geografic informații reale. Un model de date SIG este complex, pentru că trebuie să reprezinte și să interconecteze atât date grafice (hărți), cât și date tabelare (atribute);

* Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare.

- sunt utilizate pentru a simula situații și evenimente reale.

Informații de calitate înseamnă decizii de calitate. Sistemele Informatic Geografice, integrând baze de date distribuite și facilități de suport al deciziilor, pot fi un ajutor fundamental în managementul oricărei organizații complexe, cu sarcini multiple, interdependente. Informația este derivată din interpretarea datelor, care sunt reprezentări simbolice ale caracteristicilor. Valorile informațiilor depind de mai multe elemente, incluzând temporalitatea, contextul în care sunt aplicate și costul de colectare, stocare, manipulare și prezentare. Informațiile sunt acum un lucru valoros, o comoditate care poate fi cumpărată și vândută la un preț ridicat.

Sistemul Informatic Geografic reprezintă o colecție organizată (compusă) din hardware, software, date geografice și personal, destinată achiziției, stocării, actualizării, prelucrării, analizei și afișării informațiilor geografice, în conformitate cu specificații ale unui domeniu aplicativ.

În cazul de față, având în vedere multitudinea forțelor și mijloacelor participante la o paradă militară, ca și faptul că acestea se desfășoară numai în anumite locuri prestabilite, realizarea unui suport decizional presupune realizarea unui SIG cu posibilitatea actualizării atât a datelor grafice, cât și a datelor tabelare. S-a ales zona Arcului de Triumf, astfel încât, pe 9 foi de hartă la scara 1:500, să se poată reprezenta elementele de dispozitiv de ordine publică atât în varianta de asigurare, cât și în varianta de restabilire a ordinii publice.

Astfel, după suprapunerea în ArcGis a mai multor straturi, reprezentând curțile, construcțiile, căile de comunicații peste modelul digital al terenului și aplicând simbolistica dedicată dispozitivelor de ordine publică tratate în continuare, s-a putut crea un real suport decizional atât off-line, anterior defilării trupelor și tehnicii cât și on-line, pe baza simulării defilării propriu-zise.

2. Cadrul juridic pentru organizarea dispozitivului de ordine publică la o paradă militară

- **LEGEA Nr. 61 din 27.09.1991** pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, **republicată la 18.08.2000**, în Monitorul Oficial Nr. 387;
- **LEGEA Nr. 550 din 29.11.2004** privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române publicată în Monitorul Oficial nr. 1175 din 13.12.2004;
- **LEGEA nr. 60 din 23.09.1991** privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice, republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 888 din 29.09.2004;

- **LEGEA nr. 218 din 23.04.2002** privind organizarea și funcționarea Poliției Române, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 305 din 9.05. 2002.

În conformitate cu art. 19 alin. „c” din Legea nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române, structurile sale specializate execută misiuni de restabilire a ordinii publice, când aceasta a fost tulburată prin orice fel de acțiuni sau fapte care contravin legilor în vigoare.

De asemenea, în conformitate cu prevederile art. 34 din Legea nr.550/2004, intervenția în forță a efectivelor de jandarmi pentru restabilirea ordinii publice se dispune în scris de către prefectul sau înlocuitorul legal al acestuia din municipiul București, respectiv județul în care s-a produs una din următoarele situații:

a) acțiuni agresive desfășurate de persoane care tulbură grav ordinea publică, acțiuni ce nu au putut fi înlăturate sau anihilate prin utilizarea mijloacelor legale;

b) acțiuni de pătrundere a unor persoane fără drept, în sediile autorităților publice sau ale altor instituții de interes public sau privat și care, avertizate și somate, au refuzat să părăsească de îndată aceste sedii, precum și împotriva grupurilor organizate care împiedică desfășurarea normală a activității pe căile de comunicații, în locurile publice și în alte obiective importante;

c) pentru imobilizarea persoanelor sau a grupurilor de persoane care provoacă dezordine și întreprind acțiuni ce pun în pericol viața, integritatea corporală sau sănătatea persoanelor, proprietatea publică sau privată, ultragiază forțele de ordine sau alte persoane investite cu funcții ce implică exercițiul autorității publice ori tulbură grav ordinea publică, prin acte de violență.

Dispoziția scrisă a prefectului privind intervenția în forță nu este necesară în cazul în care asupra forțelor de ordine, a altor persoane ori asupra bunurilor apărute se exercită violențe care pun în pericol iminent viața, integritatea corporală sau sănătatea acestora, ori când există indicii temeinici că participanții pregătesc sau au comis o infracțiune.

3. Elementele de dispozitiv de ordine publică

În primul rând, se cuvine menționat, aici, că genul acestor elemente este dat de cele patru situații conceptuale – *asigurare, menținere, tulburare, restabilire* a ordinii publice.

În fiecare caz, însă, aceste elemente au atât o definiție grafică, prin suprapunerea pe hartă a militarilor și a distanței dintre ei în dispozitiv

(jalonieri), a limitelor de patrulare etc., cât și o referire tabelară, prin atributele (normele tactice) specifice.

La asigurarea ordinii publice, elementele de dispozitiv sunt enumerate în conținutul planului de acțiune pentru protecția participanților și asigurarea ordinii la întruniri și manifestații, organizat pe 10 puncte:

1. Date referitoare la întrunirea sau manifestația publică ce se va desfășura (datwa, durata, locul sau itinerarul de deplasare, organizatori, scopul, numărul aproximativ de participanți, măsuri proprii de ordine);
2. Misiunile unităților de jandarmi;
3. Misiunile forțelor cu care se cooperează;
4. *Dispozitive ce se realizează:*
 - dispozitive de ordine publică: *cordoane, patrule, filtre, puncte de control acces;*
 - dispozitive de circulație rutieră;
 - rezerve.
5. Realizarea cooperării;
6. Asigurarea materială și medicală;
7. Organizarea conducerii și asigurarea legăturilor;
8. Numele procurorului general delegat (dacă este cazul);
9. Schema dispozitivelor
10. Anexe (declarația organizatorului întrunirii, în original, documente încheiate între organizatori și forțe de ordine).

La intervenție, dispozitivul fiecărui detașament de acțiune se va adopta în funcție de efective, configurația terenului și a direcției de acțiune, și poate fi:

- săgeată;
- triunghi cu vârf înainte;
- semicerc;
- linie;
- coloană pe două rânduri.

Dispozitivul în triunghi cu vârful înainte se adoptă pentru împrăștierea masei de turbulenți și constă în dispunerea grupelor (plutoanelor, companiilor) oblic față de direcția de acțiune, sub un unghi de 30 grade, având ca bază grupa (pluton, compania) direcțională.

În principiu, intervenția în forță, având o amploare mare, se execută în funcție de situație și condițiile concrete, cu un număr mai mare de *elemente de dispozitiv*, astfel:

- detașamente de intervenție (acțiune);
- diverse grupări (de foc, de închidere, luptă și captură);

- pichete (fixe și mobile);
- cordoane de ordine;
- baraje;
- filtre;
- posturi și patrule, echipe (de cercetare-documentare, de sancționare a contravențiilor);
- escorte;
- puncte de adunare-triere;
- puncte de asigurare (de luptă, tehnico-materială);
- punctul de asigurare medicală;
- rezerve;
- puncte de comandă (de bază, fixe, mobile sau înaintate).

Toate aceste dispozitive se regasesc în S.I.G.–ul realizat printr-o anumită simbolică, ce se suprapune peste elementele de topologie.

4. Intervenția

În acest capitol, dorim să ne referim la principiile de care trebuie să se țină seama în acțiunile de intervenție.

Modul de acțiune al jandarmilor și polițiștilor se stabilește prin reglementări interne, fundamentate pe dispozițiile legii. Sursa principală a acestor principii o constituie Codul de conduită al persoanelor responsabile cu aplicarea legii, adoptat de Adunarea Generală a O.N.U., prin rezoluția 34/1969 din 17.12.1979, și Legea nr. 60 din 1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice în România.

Aceste principii sunt următoarele:

a) *Principiul legalității tuturor acțiunilor.* Acesta presupune ca orice acțiune să-și aibă fundamentarea în lege și numai în lege, orice derogare constituind, la rândul ei, o încălcare a legii;

b) *Principiul respectării și apărării demnității umane* presupune ca viața, integritatea morală, fizică și onoarea persoanei să fie respectate, indiferent de faptele care i se reproșează.

c) *Principiul limitării proporționalității și gradualității folosirii forței*, al nonsurprinderii în utilizarea acestuia.

d) *Principiul riscului minim*, atât pentru turbulenți, cât și pentru efectivele proprii, constă în alegerea celor mai adecvate mijloace de intervenție spre a se evita, pe cât posibil, vătămările integrității corporale.

e) *Principiul apărării ființei umane* aflate sub protecția poliției și Jandarmeriei, chiar dacă asupra acesteia s-a acționat în forță pentru aplicarea legii. Acesta presupune:

- acordarea primului ajutor în caz de vătămare a integrității corporale ori a sănătății;
- nerecurgerea la violență ori rele tratamente față de persoanele reținute ori arestate.

f) *Principiul confidențialității datelor obținute de poliție și jandarmi*, în afara cazului în care îndeplinirea misiunilor sau nevoile justiției reclamă în mod strict altceva.

Adoptarea dispozitivului de intervenție și alegerea momentului declanșării intervenției în forță se stabilesc de la caz la caz, în funcție de următorii factori: situația operativă generală; configurația locului (localității) unde se petrec tulburări; numărul turbulențelor și starea lor de agresivitate; importanța valorilor periclitate; timpul, forțele și mijloacele la dispoziție; valoarea și pregătirea forțelor cu care se cooperează.

5. Cooperarea forțelor de ordine publică

Sistemul forțelor de ordine publică din România cuprinde:

- *forțe de ordine publică* – acele forțe investite, îndrituite să exercite dreptul de poliție; instituții și autorități cu competențe și atribuții în materie de ordine publică, cu drept de a soma pe oricine, în scopul de a respecta anumite reguli de conduită pe care le-a încălcat, cu alte cuvinte au dreptul de a chema la ordine;

- în sens profesional – acele forțe care asigură servicii de ordine, de menținere ori restabilire a ordinii publice, indiferent de acțiunile și persoanele care provoacă tulburarea acesteia;

- organul abilitat de stat să exercite, în conformitate cu legea, toate măsurile cu privire la respectarea ordinii publice în statul de drept;

- la realizarea acestor măsuri poate participa și M.Ap.N., pentru paza și apărarea unor obiective importante de pe teritoriul național, menținerea și restabilirea ordinii de drept;

- *forțele de ordine publică se compun din:*

- forțe principale;
- forțe complementare;
- forțe de excepție;

- *forțele principale:* - unități din structura Ministerului Administrației și Internelor, specializate pe activități și misiuni de sine stătătoare (specifice), care acționează, în general, pentru menținerea și restabilirea ordinii și liniștii publice, apărarea drepturilor și libertăților

cetățenești, a avutului public și privat, asigurarea pazei militare a obiectivelor de importanță deosebită pentru stat, prevenirea și controlul trecerii frontierei;

- sunt organizate pe principiul teritorial și în raport cu situația operativă specifică;

- în cadrul acestora sunt cuprinse:

- * Poliția;
- * Jandarmeria;
- * Pompierii;
- * Poliția de frontieră și controlul străinilor.

Atribuțiile Ministerului Administrației și Internelor privind asigurarea ordinii publice sunt următoarele:

- *Poliția* – este răspunzătoare de menținerea ordinii publice;

- organizarea prevenirii tulburării ordinii publice se realizează pe două direcții: *prevenire socială* – acțiuni asupra factorilor sociali care concură la complexitatea cauzală a tulburărilor ordinii publice; *prevenirea situațională* - prin luarea în considerare a măsurilor care au ca scop reducerea situațiilor care facilitează faptele tulburătoare a ordinii publice și sporirea riscurilor autorilor acestora de a fi descoperiți;

- *Jandarmeria* – menținerea și restabilirea ordinii publice, îndeplinirea misiunilor de prevenire și combatere a infracțiunilor și a altor încălcări ale normelor legale în vigoare, de prevenire și neutralizare a actelor teroriste și de diversiune pe teritoriul României,

- *Poliția de Frontieră* – menține ordinea publică în punctele de control, trecere frontieră și, la nevoie, participă la restabilire, atunci când a fost tulburată;

- controlul documentelor de trecere a persoanelor, mijloacelor de transport, pentru prevenirea introducerii în țară de arme, muniții, substanțe toxice și radioactive, stupefiante, precum și pentru interzicerea ieșirii din țară a persoanelor sau grupurilor de persoane despre care se dețin date că au provocat acțiuni turbulente ori au fost implicate în acestea și doresc să părăsească țara;

- *Pompierii militari* – participă la controlul modului de aplicare a prevederilor legale privind prevenirea și stingerea incendiilor în zonele unde s-au produs evenimente care afectează ordinea;

- stingerea incendiilor provocate de elemente infractoare, datorate exploziilor sau acțiunilor forțelor de ordine;

- *forțele complementare:* - unitățile și subunitățile de poliție militară din Ministerul Apărării Naționale;

- structuri specializate ale: Serviciului Român de Informații, Ministerului Justiției, Serviciului de Protecție și Pază, Gărzii Financiare, ca

și Gardieni Publici, Pompierii Civili, Formațiuni de inspecție sanitar-veterinară și de pază a bunurilor și persoanelor;

- *forțele de excepție*: - unități ale Armatei care acționează în situații de criză, la instituirea stării de asediu și de necesitate, a celei de urgență, la mobilizare, în timp de război și atunci când instituțiile democratice sunt în pericol și toate celelalte măsuri de apărare a acestora au fost epuizate.

În privința exercițiului de ordine publică, în statul democratic și a impactului acestuia asupra drepturilor omului, vom aminti principiile de bază ce trebuie respectate de către lucrătorii M.A.I.:

- a) legalitatea tuturor acțiunilor;
- b) umanismul sau principiul respectării și apărării demnității umane;
- c) nonsurprinderea, limitarea, proporționalitatea și gradualitatea în folosirea și utilizarea forței;
- d) principiul riscului minim;
- e) principiul apărării ființei umane;
- f) principiul confidențialității datelor;
- g) principiul transparenței.

BIBLIOGRAFIE

1. *Doctrina națională a ordinii publice a României*.
2. *Ordinul M.I. nr. S/837 din 1999 privind executarea unor misiuni de asigurare a ordinii publice*.
3. Tutu PIȘLEAG, *Studiu de artă militară - Tactica Jandarmeriei*, Editura Academiei de Poliție, București, 2000.
4. Ing. Adrian ALEXEI, ing. Florin DULGHERU, *Sisteme Informatice Geografice*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2004.

SECURITATE EUROPEANĂ, SECURITATE INTERNAȚIONALĂ

ROMÂNIA ÎN NOUA DIMENSIUNE POLITICO-INSTITUȚIONALĂ A SECURITĂȚII EUROPENE

General maior Florian PINȚĂ*

1. Politica europeană de securitate și apărare - cerință a consacării Uniunii Europene drept centru de putere

Uniunea Europeană este în plină evoluție, se adaptează și se transformă în funcție de noul mediu de securitate. Procesul de dezvoltare a unui nou profil strategic al UE, inclusiv în domeniul securității și apărării, a fost impulsivat de adoptarea Strategiei de Securitate a Uniunii și, ulterior, a Tratatului Constituțional. Prin acestea, se fundamentează materializarea obiectivelor majore pe care Uniunea Europeană și le-a stabilit pentru începutul de mileniu:

- Extinderea zonei de securitate la periferia Europei;
- Favorizarea apariției unei noi ordini mondiale mai stabile și mai echitabile;
- Găsirea unor noi mijloace de contracarare a noilor amenințări.

Diversificarea și amplificarea amenințărilor și provocărilor la adresa securității evidențiază faptul că doar cooperarea dintre statele europene nu este suficientă. În aceste condiții, relația transatlantică s-a dovedit a fi de neînlocuit, în ciuda divergențelor dintre Europa și America, apărute pe timpul intervenției din Irak. Prin dialog și cooperare acestea au fost depășite, obținându-se progrese substanțiale în ceea ce privește implementarea politicii de securitate și apărare, atât la nivel regional, cât și la nivel global.

Consecventă obiectivelor sale, UE a dezvoltat Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) într-o manieră consolidată, permițând crearea cadrului instituțional necesar generării de capacități militare și civile (Comitetul Politico-Militar, Comitetul Militar și Statul Major) capabile de angajare în operațiuni de sprijin al păcii (în perioada 2000-2004, s-au derulat cinci operațiuni, atât pe dimensiunea civilă, cât și militară a PESA, respectiv

* Locțiitorul șefului Statului Major General

PROXIMA - în Macedonia, **CONCORDIA** - Macedonia, **THESIS** - Georgia, misiunea de poliție militară **EUPM** - Bosnia-Herțegovina, **ARTEMIS** - Congo). De asemenea, începând cu decembrie 2004, Uniunea Europeană este angajată cu forțe militare, prin operațiunea **ALTHEA** în Bosnia-Herțegovina.

ALTHEA este **prima operațiune militară UE de anvergură** (aproximativ 7000 militari din 22 de state membre și 11 state terțe), fiind o continuare a operațiunii NATO – SFOR, de la care a preluat, la 1 decembrie 2004, rolul de **stabilizator principal** - "main peace stabilization role"), **în timp ce NATO HQ Sarajevo (aproximativ 150 militari) a rămas cu misiuni de sprijin operațional** (monitorizarea aplicării Acordului cadru general de pace/GFAP, sprijinirea autorităților bosniace în războiul împotriva terorismului) și oferirea de expertiză pentru reforma structurilor de apărare centrale ale BiH. Misiunea este preponderent militară, având însă și o componentă civilă de poliție internațională.

Operațiunea ALTHEA a fost organizată și se desfășoară cu capacități și mijloace comune ale NATO, în cadrul oferit de Parteneriatul strategic dintre NATO și UE și de Aranjamentele „Berlin +”. Astfel, operația a permis accesul UE la capacitățile de planificare operațională ale NATO; disponibilizarea mijloacelor militare colective ale NATO; noi opțiuni pentru o comandă europeană a operațiunilor UE desfășurate cu recurs la mijloacele NATO; adoptarea de către UE a sistemului de planificare NATO.

Obiectivul politic al UE în BiH: realizarea unui „stat multietnic stabil, viabil și sigur, implicat în relații de cooperare cu vecinii săi și înscris ireversibil pe calea integrării în UE.

Obiectivul politico-militar: contribuția la menținerea unui mediu sigur și stabil pentru realizarea reformelor politice și economice, prin desfășurarea unei operații militare de preluare a responsabilităților prevăzute în Acordul cadru general de pace și prin asigurarea sprijinului pentru Înaltul Reprezentant al UE în BiH.

Obiectivul final îl constituie realizarea capacității de autosusținere a stabilității țării. Strategia de ieșire se bazează pe realizarea acelor progrese în domeniul securității și apărării (crearea unor instituții viabile ale statului), astfel încât să nu mai fie necesară prezența forțelor UE.

Pe măsură ce situația de securitate din BiH se va îmbunătăți, UE intenționează să reducă progresiv caracterul militar al operațiunii, concomitent cu creșterea implicării componentelor civile de management al crizelor.

EUFOR dispune de propria rezervă tactică, cu asigurarea sprijinului reciproc între aceasta și rezerva tactică a NATO, iar la nivel operativ și

strategic va face apel la rezerva NATO. Mecanismul de solicitare și alocare a rezervei strategice și operative a NATO, atât pentru EUFOR, cât și pentru KFOR, are la bază principiul apelului la rezervă în funcție de necesități ("the organisation which needs, takes the reserve").

Cooperare militară - Sprijinul militar în cadrul PESA

Odată cu adoptarea unui Plan de Acțiune pentru lupta împotriva terorismului și împotriva proliferării armelor de distrugere în masă și a unui proiect de concept strategic unitar, Uniunea Europeană dobândește o identitate strategică specifică, ceea ce era greu de imaginat cu un an în urmă. Această evoluție pozitivă este, fără îndoială, rezultatul crizei din Irak, în urma căreia, la fel ca și după tragicele evenimente din 11 septembrie, relația transatlantică s-a dezvoltat și s-a consolidat.

În acest context, SUA au acordat un sprijin constant dezvoltării UE ca un puternic pilon european în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Acesta este strâns legat de constituirea unor capacități militare care să fie „separabile, dar nu separate” de Alianță. Partea militară a UE ar putea folosi capacitățile NATO, fiind capabilă să preia rezolvarea misiunilor de tip Petersberg (operațiuni comune de dezarmare, misiuni de salvare și umanitare, servicii de asistență și consultanță militară, misiuni de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii, misiuni ale forțelor combatante de management al crizelor, incluzând impunerea păcii și stabilizarea post-conflict), în cazul în care NATO (SUA) nu doresc să se implice.

Armonizarea Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) cu noua filozofie a NATO privind gestionarea crizelor, precum și cu așteptările și speranțele cetățenilor în materie de securitate și protecție, reclamă dezvoltarea apărării europene. Acest proces trebuie să se desfășoare de o manieră complementară cu procesul de adaptare al NATO la noul context de securitate¹.

Demersurile întreprinse în cadrul structurilor politice ale Uniunii Europene urmăresc cu deosebire optimizarea structurii și definirea cadrului PESA în contextul internațional actual, ca și asigurarea unei capacități reale de gestionare și soluționare a problemelor de securitate specifice continentului european.

Un prim aspect în aceste demersuri îl constituie multiplicarea tipurilor de misiuni pe care Uniunea trebuie să le gestioneze, concomitent cu extinderea ariei de responsabilitate. Pornind de la aceasta, se constată unele dificultăți în materializarea elementelor de organizare, de concepție și

¹ Guvernul României, **Carta Albă a Securității și Apărării Naționale**, București, 2004.

acțiune specifice, a căror rezolvare presupune nu numai consens politic, dar și suport financiar considerabil.

Astfel, extinderea conceptului „misiunilor tip Petersberg”, prin abordarea aspectelor referitoare la resurselor militare pe care fiecare țară le poate pune la dispoziție în scopul apărării europene și includerea noilor misiuni - prevenirea conflictelor, operațiuni comune de dezarmare, asistența militară, stabilizare post-conflict, sprijinul acordat autorităților țărilor terțe, la cererea acestora, în combaterea terorismului - determină în plan militar o mai bună interoperabilitate și o cooperare mai strânsă în domeniul pregătirii și educației militare.

Aceasta presupune atât perfecționarea procesului decizional și a cadrului constituțional european pentru asigurarea unei mai mari flexibilități și operativități în cadrul PESA, cât și adaptarea conceptuală și acțională a instrumentelor și mijloacelor acesteia la evoluțiile geopolitice și geostrategice. Totodată, PESA va permite utilizarea mai eficientă a tuturor capacităților de care dispune UE, inclusiv a mijloacelor militare și a structurilor destinate misiunilor de tip Petersberg, cooperarea polițienească și judiciară, protecția civilă etc., pentru prevenirea amenințărilor teroriste, protejarea populației și instituțiilor democratice, precum și acordarea de asistență unui stat membru, pe teritoriul propriu, în gestionarea consecințelor unui eventual atac.

Întărirea capacităților militare la nivelul Uniunii Europene este esențială pentru dezvoltarea PESA. Consecventă opțiunilor politice de implicare constructivă în materializarea noii arhitecturi de securitate europene, România a pus la dispoziție, cu prilejul Conferinței UE de Angajament al Capabilităților (20-21 noiembrie 2000), primele forțe și capacități pentru misiuni de tip Petersberg. Ulterior, în urma reconsiderării raportului între contribuția României la NATO și la UE, oferta românească a fost îmbunătățită, în sensul realizării convergenței între capacitățile pentru Obiective Principale de Forțe pentru UE și cele pentru operațiuni NATO.

2. Grupurile de luptă (battle groups) – o soluție posibilă în dinamizarea eforturilor pentru realizarea capacităților de răspuns rapid ale Uniunii Europene

În contextul deficitelor constatate în realizarea capacităților de răspuns rapid ale Uniunii Europene, trei state, Franța, Germania și Marea Britanie, au propus, în baza mandatului Consiliului Europei, constituirea unor grupuri de luptă „Battle Groups”, care se circumscriu proiectului Headline Goal 2010, în scopul consolidării elementelor de răspuns rapid în cadrul UE. În materializarea acestei inițiative și pentru a răspunde

exigențelor de credibilitate și eficiență, grupurile de luptă proiectate trebuie să asigure îndeplinirea următoarelor cerințe:

- necesitatea dezvoltării capabilităților militare adecvate cu nivel ridicat de pregătire;
- dezvoltarea unui mecanism decizional, de planificare și consultare, care să asigure desfășurarea rapidă a forțelor în teatru.

Aceste capacități presupun o dimensionare, structură și viteză de desfășurare în teatru deosebite, precum și un înalt nivel de pregătire și antrenare, încadrare și echipare. Totodată, trebuie să prezinte o disponibilitate de 10 zile de la solicitare și o capacitate de desfășurare în teatru de 15 zile. Modelul de bază în constituirea acestor forțe îl reprezintă structura de comandament (HQ) de nivel batalion de infanterie, cu 3 companii infanterie și capacitățile de sprijin de luptă și logistic (în funcție de specificul misiunilor, acestea pot cuprinde și elemente de aviație, artilerie, geniu, comunicații, CIMIC, medicale, PSYOPS, poliție militară etc.), precum și de proiectare și susținere în teatru.

Aceste structuri vor avea o dimensionare și putere de luptă asemănătoare, fiind pregătite să îndeplinească misiuni în condiții speciale de mediu și relief (montan, urban, deșert, junglă), accentul punându-se pe calitatea și eficiența acestora. Compoziția acestor structuri poate fi națională, în situația în care un stat constituie pe cont propriu un „BG”, sau multinațională, când la constituirea grupului participă mai multe state, pe baza capacităților specializate și de nișă convenite. De remarcat faptul că statele furnizoare sau participante la constituirea „BG” trebuie să asigure o capacitate de susținere în teatru între 30 și maximum 120 de zile și să dispună de capacități de transport strategic preidentificate, disponibile să proiecteze forța în cel mult 15 zile în teatrul de operații.

Obiectivul principal al acestei inițiative îl reprezintă identificarea unui număr de 6-7 „BGs”, cu înalt nivel de pregătire, care să furnizeze prima opțiune pentru forțele de răspuns rapid ale Uniunii Europene. Statele contribuatoare pot stabili o rotație internă a formațiunilor naționale alocate, în condițiile menținerii standardului de eficacitate militară, iar opțiunile de întărire a unui „BG” desfășurat în operații de răspuns rapid pot fi stabilite pe timpul procesului de planificare.

Comitetul Militar al UE (EUMC), în consultare cu ONU, va stabili standardele de capabilitate militară pentru „BGs” puse la dispoziția Catalogului de forțe al UE, ca răspuns la această inițiativă, împreună cu o listă de criterii opționale pentru domenii de specializare. Periodic, EUMC poate evalua și certifica standardele operaționale ale formațiunilor. Elementele care îndeplinesc criteriile cerute și pe care statele membre le pun

la dispoziția „BGs” vor putea fi utilizate drept contribuție prin rotație la NRF și vor fi disponibile pentru forțele comune alocate atât NATO, cât și la UE.

Inițiativa celor trei țări a fost bine primită de celelalte state membre, care și-au exprimat sprijinul pentru dezvoltarea acesteia. Ca atare, Comitetul Militar al UE a prezentat Comitetului Politic și de Securitate al UE propuneri detaliate de dezvoltare „BGs”, urmând ca, ulterior, acestea să fie propuse spre aprobare Consiliului.

În ceea ce privește atitudinea SUA, acestea au avut o primă reacție mai degrabă reticentă față de noua inițiativă europeană, așteptând evoluțiile din cadrul acesteia pentru a adopta o poziție oficială.

În acest context, se așteaptă ca Marea Britanie, Franța și Germania să dezvolte fiecare „BG” proprii, primele două țări având posibilitatea să-și operaționalizeze structurile chiar în cursul acestui an (2005). Restul de 3 - 4 grupuri ar urma să fie constituite cu participare multinațională de către restul statelor Uniunii. Efectivul total al „BGs” este proiectat să atingă 9000 - 10500 luptători până în 2007, când este prevăzută operaționalizarea noilor structuri. În domeniul dezvoltării capacităților militare este în plină derulare procesul de elaborare a Catalogului de Cerințe 2005 și s-au avizat opțiunile militare pentru scenariul de Stabilizare, Reconstrucție și Consiliere Militară pentru state terțe.

Scenariile elaborate până în prezent pentru principalele tipuri de operațiuni prevăzute (de evacuare, de asistență umanitară, destinate prevenirii conflictelor și cele destinate stabilizării, reconstrucției și asistenței umanitare pentru statele terțe în dificultate) au stat la baza conferințelor de planificare integrată a capacităților (decembrie 2004 - ianuarie 2005), care au generat cadrul general de planificare și lista detaliată a capacităților necesare și a pachetelor generice de forțe pentru fiecare opțiune militară. În scopul creșterii eficienței și credibilității întregului proces de planificare a capacităților militare, va fi aplicat un program de analiză pe calculator, prin folosirea de către UE a experienței Agenției specializate NATO în domeniul (NCSA).

Principalele acțiuni viitoare în implementarea conceptului sunt:

- ✓ dezvoltarea și adoptarea standardelor și criteriilor detaliate (în curs de desfășurare);
- ✓ dezvoltarea elementelor de comandă-control, în special a structurii de comandă asociate procesului de dislocare a „BGs” (martie 2005);
- ✓ adoptarea Conceptului logistic vizând problemele mobilității strategice și a capacității de desfășurare a „BGs” (mai 2005).

Statele central europene recent integrate în NATO și UE și-au exprimat susținerea pentru proiectul „BGs”, cu mențiunea ca acesta să fie complementar cu NRF.

3. Direcțiile de acțiune ale României la politica de apărare a Uniunii Europene

Statutul României de stat membru NATO și viitor membru UE, experiența dobândită în misiunile internaționale la care am luat parte, precum și importantele avantaje geostrategice pe care ni le conferă situarea în vecinătatea spațiului estic și sud-estic european constituie premise importante ale unei contribuții de esență la securitatea europeană, în contextul PESA.

Direcții de acțiune pentru România:

1. Conectarea României la formulele de dezvoltare a PESA inițiate prin intermediul Tratatului Constituțional

- Participarea la clauza de solidaritate, prin utilizarea potențialului de cooperare bilaterală cu statele membre;
- Realizarea unui inventar al capacităților militare ce pot fi puse la dispoziția UE, din perspectiva contribuției PESA la combaterea terorismului;
- Identificarea opțiunilor de participare la cooperarea europeană în domeniul informațiilor militare;
- Conectarea la potențiale aranjamente multinaționale de dezvoltare a capacităților pentru operațiunile UE.

2. Promovarea complementarității NATO-UE

- Susținerea procesului de împărțire a responsabilităților între NATO și UE, cu menținerea rolului fundamental al NATO în apărarea colectivă, conform principiilor Acordurilor „Berlin+”;
- Evitarea duplicărilor instituționale, prin consolidarea formulelor de dialog și cooperare existente la nivelul celor două organizații:
 - Consiliul Nord Atlantic (NAC) - Comitetul Politic și de Securitate (COPS);
 - Comitetele Militare NATO și UE;
 - Grupul de lucru NATO-UE pentru Capabilități.

Conform prevederilor Tratatului de la Nisa (decembrie 2000), la nivelul Uniunii Europene s-au înființat un număr de structuri responsabile pentru dezvoltarea dimensiunii de securitate și apărare la nivelul UE. În

cadrul acestora, după aderarea la Uniunea Europeană, România va fi reprezentată după cum urmează:

- Secretariatul General al Consiliului UE;
- Comitetul Reprezentanților Permanenți (COREPER) - ambasadorii statelor membre UE;
- Grupul Politico-Militar - structură responsabilă pentru evaluarea tuturor aspectelor politico-militare relative la deciziile adoptate în cadrul PESC-PESA;
- Comitetul Politic și de Securitate (COPS) - reprezentare la nivel de ambasadori, având și posibilitatea reunirii la nivel de directori politici;
- Comitetul Militar - conform practicii agreeate la nivelul UE, reprezentarea statelor membre este asigurată, complementar, de reprezentanții militari la NATO.

3. Abordarea activă, la nivelul cooperării bilaterale cu statele membre UE, care să permită identificarea aranjamentelor de cooperare-finanțare/sprijin pentru forțele românești în teatru

La Conferința Ministerială de Angajare în domeniul Capabilităților /MCCC/ desfășurată pe 22.11.2004 la Bruxelles, România s-a angajat să contribuie la constituirea unui BG multinațional, începând, în acest sens, o serie de discuții bilaterale cu Grecia și Italia.

4. Participarea la viitoarele structuri autonome de planificare a operațiunilor UE fără recurs la capacitățile NATO

Operațiunile UE fără recurs la capacitățile NATO se bazează pe principiile Parteneriatului Strategic NATO - UE:

- Parteneriatul asigură complementaritatea și suportul reciproc dintre abordările celor două organizații în domeniul managementului crizelor;
- Transparență, dialog, consultări și cooperare bilaterală;
- Egalitatea și recunoașterea autonomiei decizionale a fiecărei organizații în parte;
- Respectul pentru interesele statelor membre;
- Dezvoltarea coerentă și transparentă în avantajul ambelor organizații.

De asemenea, UE asigură o implicare consistentă a statelor europene, membre NATO-non UE în PESA, iar NATO se angajează să sprijine dezvoltările europene în domeniul politicii de apărare, prin asigurarea accesului la mijloacele și capacitățile de planificare ale Alianței.

Invitarea României ca parte a procesului Helsinki Headline Goal a fost benefică pentru procesele interne pe care le-a parcurs. Debutul

participării României la acest proces l-a constituit anunțarea contribuției sale la Catalogul de Forțe din anul 2000. Cu prilejul Conferinței UE de angajament al Capacităților de Apărare (Bruxelles, noiembrie 2000), au fost puse la dispoziția UE primele forțe și capacități pentru misiunile de tip Petersberg în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare. Ulterior, în urma reconsiderării raportului între contribuțiile României la NATO și la UE, a fost îmbunătățită oferta românească, în sensul realizării convergenței între capacitățile pentru Headline Goal și cele pentru operațiuni NATO/PfP, dar și în sensul devansării unor termene ce erau prevăzute inițial la gradul de operaționalizare a forțelor anunțate. Ca o dovadă a disponibilității sale de a se alătura structurilor de securitate și apărare europene, România a pus la dispoziția Forței de reacție rapidă a UE același pachet general de forțe care se regăsește și în oferta pentru NATO.

5. Extinderea participării la activitățile Grupurilor de proiect ECAP, pe domenii relevante, în coordonare cu eforturile similare la nivelul Grupurilor NATO din cadrul Angajamentelor de la Praga, se realizează prin:

- Elaborarea unei analize extinse asupra posibilității de participare în alte Grupuri ECAP pe acele capacități relevante pentru armata României, pornind de la cele șase grupuri de lucru coordonate între NATO și UE. Un prim demers poate viza protecția NBC, iar în viitor participarea la grupul pentru forțele speciale.

6. Promovarea unei abordări integrate la nivelul cooperării NATO-UE pe această dimensiune, incluzând o posibilă unificare a structurilor de lucru PCC și ECAP la nivelul cărora se dezvoltă aceleași soluții

- Vizează în principal extinderea domeniilor de cooperare NATO-UE, având în vedere faptul că propunerile privind capacitățile militare în cele două organizații se suprapun pe mai multe planuri decât cele șase segmente armonizate până în prezent.

7. Susținerea unui rol proeminent al Grupului de Lucru NATO-UE în managementul procesului de generare a capabilităților de apărare

Planul European de Acțiune în domeniul Capabilităților, lansat în 2001, are ca scop remedierea deficiențelor în domeniul capabilităților UE. În acest cadru funcționează 15 grupuri de proiect: Comandamente Operaționale, Avioane fără pilot (UAV), Alimentare în aer, Operațiuni de căutare-salvare, Protecție nucleară, bacteriologică și chimică, Interopera-

bilitate în domeniul operațiilor, Achiziții - Supraveghere terestră, Rachete balistice, Transport strategic aerian, Transport strategic maritim, Forțe speciale, Capacități spațiale, Capacități medicale, Elicoptere de atac, Elicoptere de sprijin. Conform evaluării realizate la sfârșitul lunii noiembrie 2004, procesul ECAP nu a înregistrat progrese semnificative. În perioada următoare se intenționează implicarea Agenției de Apărare în coordonarea activităților ECAP, urmând ca aceste două structuri să elaboreze o nouă evaluare (în primul semestru 2005). Finalitatea evaluării va consta în închiderea acelor grupuri ECAP care vor furniza soluții viabile privind creșterea capacităților UE și redirecționarea celorlalte grupuri pentru îndeplinirea prevederilor Obiectivului Global 2010 (Headline Goal 2010), inclusiv pe dimensiunea de operaționalizare a Grupurilor de Luptă.

Sub coordonarea Grupului de lucru NATO-UE pentru Capabilități s-a realizat armonizarea cu demersurile similare din cadrul NATO-PCC la nivelul a cinci grupuri de proiect: Protecție NBC, UAV, Realimentare în Aer, Transport Strategic Aerian și Maritim, Asistență Medicală. Până în prezent, România participă la grupul de proiect vizând Interoperabilitatea în operațiuni privind Transportul Strategic Aerian. Participarea va fi extinsă, în acest an, la segmentul de Transport Strategic Maritim, unde România va avea statutul de observator.

8. Susținerea participării în cadrul Grupurilor de Luptă UE

- Dezvoltarea participării, cu susținerea financiară necesară, se poate face la nivel de companie de infanterie, la care se pot adăuga structuri specializate de decontaminare NBC, specialiști în relațiile civili-militari (CIMIC), specialiști operații psihologice (PSYOPS). Pentru acestea se poate asigura, de asemenea, transportul în teatrul de operații;
- Contribuția României la Grupurile de luptă UE va trebui să fie armonizată cu cea pentru Forța de Răspuns a NATO.

9. Susținerea complementarizării NRF-BG

- Susținerea inițiativelor olandeză, respectiv britanică, de complementarizare a celor două proiecte, pe linia armonizării de generare și rotire a forțelor, standardizare, instrucție etc.
- Evitarea unor mecanisme de dezvoltare a BGs și NRF care să creeze o situație de dependență a uneia dintre forțe de cealaltă, ce ar putea determina dificultăți în angajarea simultană în două operațiuni diferite.

10. Realizarea unui inventar al capacităților militare și civile ce pot fi puse la dispoziția UE pentru participarea la combaterea terorismului pe linia pachetului de forțe alocat pentru misiunile UE

Acest demers a fost inițiat ca urmare a atentatelor teroriste de la Madrid și a determinat reluarea procesului de implementare a Planului de Acțiune al UE pentru Combaterea Terorismului. De asemenea, prin Tratatul Constituțional, se introduce Clauza de Solidaritate, care va permite, în condițiile dispariției structurii de tip pilon¹ a UE, extinderea cooperării pe această dimensiune la nivelul politicilor comunitare.

Până în prezent nu au fost definiți parametrii viitoarei contribuții a PESA pe segmentul militar, existând doar un inventar al capacităților statelor membre în acest domeniu.

La sfârșitul lunii noiembrie 2004 a fost agreat proiectul „Conceptului privind Dimensiunea PESA în domeniul Luptei împotriva Terorismului”, care prevede patru zone de acțiune: prevenire², protecție, managementul consecințelor și sprijinul statelor terțe în lupta împotriva terorismului.

CONCLUZII

În încheiere, am dori să evidențiem câteva concluzii legate de subiectul prezentat:

- Date fiind resursele limitate alocate pentru modernizarea forțelor și faptul că statele europene alocă, în general, același pachet de forțe, atât pentru NATO/NRF, cât și pentru UE/BGs, **cooperarea și complementaritatea dintre forțele de reacție rapidă este un obiectiv împărțit de marea parte a actorilor europeni;**
- Dacă această cooperare nu este dezvoltată acum, în principal, prin preluarea de către BGs a aceleiași set de standarde și criterii definite pentru NRF, ar putea apărea **riscul duplicării eforturilor și chiar al competiției între cele două forțe;**

¹ Până în prezent, structura instituțională a UE cuprinde un număr de trei piloni-dimensiuni (pilonul I- comunitățile economice, pilonul II - Politica Externă și de Securitate Comună - Politica Europeană de Securitate și Apărare, pilonul III- Justiție și Afaceri interne). După intrarea în vigoare a Tratatului Constituțional (01.01.2007), acest tip de structură va fi înlocuit de modelul politicilor comunitare, practic separația între cele trei dimensiuni fiind eliminată, permițând o mai mare flexibilitate în utilizarea resurselor și instrumentelor UE.

² Prevedere care nu se regăsește în cadrul Clauzei de solicitare din Tratatul Constituțional, putând include intervenția preventivă. Conform documentului agreat la nivelul miniștrilor apărării și de externe, prevenirea amenințării teroriste se realizează în cazul unei operațiuni de management al crizelor, cf. art.V din TEU.

- România se pronunță pentru intensificarea complementarității și asigurarea sprijinului reciproc între abordările NATO și UE în domeniul managementului crizelor. Autoritățile militare românești sunt direct interesate de armonizarea celor două concepte și consideră că este necesar ca standardele definite în NATO pentru NRF să fie preluate și aplicate și pentru BGs. Acest lucru este cu atât mai important cu cât certificarea și atestarea pachetelor de forțe alocate pentru BGs vor fi o responsabilitate națională;
- În acest sens, în calitate de membru NATO și de viitor stat membru al UE, România va continua să participe cu forțe și capacități militare la operațiunile de management al crizelor ale NATO și UE, pe baza potențialului de care dispune și a experienței dobândite în ultimii zece ani în astfel de operațiuni;
- Modul concret în care s-a produs transferul de la NATO la UE al misiunii din Bosnia, coordonarea și delimitarea clară a responsabilităților între EUFOR și Comandamentul NATO de la Sarajevo demonstrează eficiența Parteneriatului dintre cele două organizații și constituie o bază pentru intensificarea cooperării viitoare în managementul crizelor;
- Din aceasta perspectivă, apreciem ca necesare și pozitive dezvoltările actuale menite să ducă la perfecționarea Aranjamentelor „Berlin +” și la dezvoltarea mecanismelor de legătură dintre NATO și UE, cu intensificarea rolului de coordonator strategic, între cele două organizații, al DSACEUR.

Accelerarea procesului de integrare a României în UE generează noi oportunități și deschideri pentru participarea forțelor sale armate la dezvoltarea capacităților militare europene, în acord cu obiectivele *Headline Goal 2010*. În același timp, potențialul militar al României și noile capacități rezultate în urma procesului de reformă ne oferă fundamentul implicării directe în dezvoltarea procesului ECAP. Într-un mediu internațional în care securitatea este indivizibilă, interesele naționale sunt cel mai bine promovate prin eforturi multinaționale, asigurarea securității europene devenind o responsabilitate directă a fiecărei țări.

IMPLICAȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA STABILITĂȚII EUROPENE. CONTRIBUȚII LA ASIGURAREA ȘI DEZVOLTAREA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI MONDIALE

*General de brigadă Valeriu NICUȚ**

I. IMPLICAȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA STABILITĂȚII EUROPENE

1.1. Tendințe și redimensionări ale mediului de securitate actual

Schimbările profunde petrecute în mediul de securitate, la sfârșit și început de mileniu, au eliberat gândirea de constrângeri ideologice și de fidelități impuse, marcând, practic, începutul unei noi ere. Mediul de securitate a devenit fluid, flexibil, în care sunt posibile tot felul de construcții, de organizări și reorganizări, în funcție de predominanța, de impactul unor tendințe, dar și în raport cu dinamica intereselor și schimbărilor fizionomice la nivelul polilor de putere.

Evenimentele politice majore recente, declanșarea „războiului împotriva terorismului” constituirea Consiliului NATO - Rusia, lărgirea organizațiilor internaționale de securitate (NATO – cele șapte state, printre care și România, UE – prin primirea celor 10 state și din 2007 și aderarea României și Bulgariei), reconfirmarea opțiunilor Ucrainei de aderare la Alianța Nord-Atlantică și la Uniunea Europeană, după alegerile din 2005, demonstrează dinamismul fără precedent al mediului actual de securitate.

Este începutul unei noi ere, în care Europa se unifică, renaște de la Vest la Est, devenind mai stabilă și prosperă, își consolidează poziția de pilon al stabilității și securității regionale, iar relațiile acesteia cu organizațiile internaționale de securitate devin esențiale pentru stabilitatea mediului de securitate.

Mediul de securitate din această parte a Europei poartă amprenta tensiunilor acumulate de secole, este marcat de prejudecăți, traume și dorințe de revanșă, care, în ultimul deceniu, au generat un sângeros război - cel din fostul spațiu ex-iugoslav.

Criza din Kosovo, Macedonia și evoluția evenimentelor din spațiul ex-iugoslav au pus în evidență divergențele politice, economice, culturale,

* Șeful Direcției Planificare Strategică/ Statul Major General

etnice sau de altă natură din această zonă și au impus, ca o necesitate, lansarea Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Încă se mai mențin focare de criză în această zonă încercată de tensiuni și reminiscențe de natură politică, culturală și etnice. Gestionarea situației din această zonă a fost mediată pe cale politică, economică și militară sub control NATO, UE și OSCE.

În evoluția de realizare a securității europene se constată în ultimii ani o amplificare a eforturilor pentru edificarea stabilității la nivel regional, ca o etapă intermediară a procesului de stabilitate la nivel global. Eforturile depuse de comunitatea internațională pentru instaurarea păcii în Balcani, Orientul Mijlociu și Africa sunt concludente și pun în evidență preocupările instituțiilor internaționale de securitate.

Aceste organisme trebuie să facă uz de instrumentele avute la dispoziție (politice, economice și militare), pentru realizarea și dezvoltarea stabilității europene, pentru dezvoltarea relațiilor interstatale, conlucrarea și cooperarea în cadrul acestora și, nu în ultimul rând, în impunerea unor decizii și hotărâri la nivel global. Din această perspectivă, alianțele și înțelegerile regionale vor rămâne trăsături ale politicii internaționale viitoare, chiar dacă ele se vor adapta noilor circumstanțe și vor contribui la dezamorsarea situațiilor de criză. Pe baza acestor tendințe pot fi evidențiate o serie de evoluții și reconfigurări posibile ale mediului actual de securitate:

- Națiunile, chiar și marile puteri, nu pot contracara singure amenințările transnaționale. Alături de coalițiile instituționale – NATO sau UE, coalițiile ad-hoc de voință de tip zonal sau regional vor fi, în continuare, posibile și de actualitate;
- Marile puteri vor reitera permanent dreptul de a decide în problemele majore ale lumii contemporane, fie ele politice, economice sau militare;
- Creșterea și diversificarea rolului structurilor de securitate (ONU, OSCE, NATO, UE), în prevenirea și gestionarea situațiilor de instabilitate implică noi orientări privind: realizarea coalițiilor militare, folosirea mijloacelor de intervenție în forță în diferite teatre de operații, strategia operațiilor și modalitatea de realizare a acestora (impunere, menținere, stabilitate post conflict);
- Migrația, cu efecte destabilizatoare, se poate constitui într-o amenințare în condițiile liberalizării circulației persoanelor, amplificării stărilor conflictuale și perpetuării crizelor economice în țările din centrul și sud-estul Europei;

- Disputele teritoriale reprezintă, în continuare, o sursă generală de instabilitate și de creștere permanentă a situațiilor de risc;
- Încă se mai mențin tensiunile acumulate de secole, prejudecăți, traume și dorințe de revanșă, care perpetuează stări conflictuale de tip zonal sau regional (conflictele din Bosnia și Kosovo, acțiunile teroriste din Spania, Federația Rusă, Turcia și spațiul ex-sovietic).
- Terorismul va continua să fie o amenințare permanentă, manifestându-se atât ca instrument al clanurilor mafiote și lumii interlope, cât și ca factor de presiune politică violentă (Madrid, Kosovo, Cecenia);
- Proliferarea armelor de distrugere în masă și traficul de armament și materiale radioactive.

Tendențele menționate reclamă, în mod firesc, necesitatea accelerării procesului de integrare în structurile europene și euro-atlantice și realizarea unui climat de stabilitate care să permită combaterea riscurilor și amenințărilor specifice etapei actuale.

1.1.2. Principalele riscuri și vulnerabilități specifice etapei actuale a mediului european de securitate

Actuala arhitectură de securitate reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic și geostrategic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar; competiția între puteri în spațiul euro-atlantic pentru redistribuirea rolurilor; lărgirea NATO și a Uniunii Europene; tentativele Federației Ruse de a-și reafirma statutul de mare putere pe arena europeană.

Toate acestea se derulează în condițiile menținerii unor riscuri și amenințări la adresa stabilității și securității mondiale. Riscurile și amenințările clasice la adresa securității europene se mențin la nivel minim, de actualitate rămânând cele asimetrice, respectiv:

- fenomenul terorist, sub toate formele sale de manifestare (Madrid, Cecenia, Moscova, Osetia de Nord, Irlanda de Nord). Riscurile proliferării fenomenului terorist în statele europene tind să se amplifice, mai ales în acele țări în care există instabilitate politică și în rândul cărora se constată apariția unor lideri sau grupări cu atitudini din ce în ce mai radicale sau de tip nedemocratic. Terorismul islamic continuă să se adapteze la noile condiții, în care riposta internațională și-a demonstrat fermitatea (Kosovo, Bosnia-Herțegovina), prin renunțarea la

structurile ierarhic-verticale și înlocuirea lor cu celule/structuri regionale independente, dar care invocă o ideologie comună;

- crima organizată transnațională, în care fraudă bancară, corupția, migrația ilegală și traficul de armament și droguri devin dominante;
- existența statelor și zonelor prost guvernate, care facilitează proliferarea și manifestarea amenințărilor asimetrice (Cecenia, Bosnia-Herțegovina, Kosovo).

În acest sens, considerăm că principalele riscuri și vulnerabilități, specifice etapei actuale, la nivel european, sunt generate, sau pot fi influențate, de următoarele aspecte¹:

- **instabilitatea politică** - slaba legitimitate a unor regimuri politice; luptele politice; măsuri opresive și încălcări ale drepturilor omului - specifică țărilor din zona vestică a Peninsulei Balcanice și Orientul Mijlociu;
- **competiția pentru controlul resurselor strategice** - exploatarea și, în mod special, transportul petrolului din Orientul Mijlociu, Caucazul de Sud și Asia Centrală, către Europa, pot contribui la aplanarea unor dispute sau acutizarea și diversificarea stărilor tensionate din această zonă - specifică zonei adiacente statelor din arealul Mării Negre (Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia);
- **corupția și crima organizată internă și internațională** - tind să devină omniprezente în state instabile din punct de vedere politic și neperformante economic (zona din nord-vestul Peninsulei Balcanice);
- **politizarea etnică și religioasă** - naționalism, extremism, fundamentalism și xenofobie - specifică zonei geografice din estul Europei;
- **exportul de instabilitate** - promovarea fundamentalismului islamic și a intereselor statelor islamice către sud-estul Europei, prin existența unor grupuri etnice compacte în zonele adiacente (turco-tătarii din Peninsula Crimeea, găgăuzii din Republica Moldova, turcii din sud-estul Bulgariei, bosniacii, kosovarii și albanezii din Peninsula Balcanică);
- **degradarea mediului natural** - cutremure, inundații, încălzirea climei la nivel global, poluare excesivă, deșertizare, despăduriri – risc care se manifestă la nivel

global cu implicații deosebite și la nivel european și în mod special în țările din sud-estul și estul Europei.

Efectele fenomenelor naturale (încălzirea climei, lipsa apei potabile, deșertificarea, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor, evoluția demografică), terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată și sărăcia continuă să influențeze tot mai mult stabilitatea și securitatea europeană, cu implicații majore pe plan mondial.

1.1.3. Evoluția și probabilitatea de proliferare a riscurilor neconvenționale în spațiul european

În această etapă, factorii de risc sunt numeroși, probabilitatea de proliferare este greu de prevăzut, iar mutațiile strategice care s-au produs brusc în domeniul politic, economic, social și cultural au generat nevoia de a reconfigura fizionomia conflictului non-militar și a celui militar.

Transformarea NATO are drept scop crearea unui cadru înalt de cooperare și de încredere reciprocă, de care va beneficia toată Europa. Ca parte a transformării sale, NATO clădește un parteneriat real și pragmatic cu multe țări care nu sunt membre ale Alianței, în scopul creării unei Europe mai transparente, în care gradul de neînțelegere și neîncredere să fie redus.

Evoluția evenimentelor în desfășurare și predictibilitatea acestora reliefează că întărirea legăturii transatlantice, între NATO și Uniunea Europeană, rămâne esențială pentru realizarea noii arhitecturi de securitate și stabilitate regională.

Transformările și tendințele de evoluție ale mediului de securitate sunt greu de previzionat, dar se pot evidenția unele aspecte generale de proliferare ale acestora:

- ◆ un prim aspect îl conferă cadrul organizatoric al structurilor internaționale de securitate privind locul, rolul și modul de implicare a acestora în rezolvarea și gestionarea situațiilor de criză;
- ◆ fizionomia, evoluția și probabilitatea de producere, care, raportată la consecințele amenințărilor, se poate evalua ca fiind în scădere; acestea se rezumă la anumite zone și regiuni geografice cu probleme deosebite în plan social, etnic, religios, politic, economic, cultural, purtând amprenta tensiunilor acumulate de secole, marcate de prejudecăți, traume și dorințe de revanșă, care, pe termen mediu și lung, pot genera o serie de conflicte, predominând actele teroriste;
- ◆ explozia sistemelor de comunicații și a tehnologiei informației reprezintă o oportunitate, dar și o amenințare;

¹ Direcția Planificare Strategică, *Evaluarea Strategică* – I,II/2004, București.

aceasta oferă posibilitatea accesului aproape nelimitat, greu de controlat, la informații al grupărilor teroriste, date ce pot fi folosite în organizarea acțiunilor destabilizatoare;

- ◆ securitatea nu mai constituie o problemă exclusivă a statelor, nu se mai limitează doar la război și pace, ci cuprinde și acțiuni atipice, nemilitare, care au un impact deosebit asupra societății, devenind preocuparea majoră a organizațiilor și structurilor de securitate, în colaborare cu statele implicate;
- ◆ Statele Unite ale Americii vor continua să joace rolul de lider al lumii democratice, de forță politică, militară, economică, financiară și culturală, în măsură să rezolve problemele majore ale mediului de securitate actual;
- ◆ pentru perioada următoare, Rusia va continua să fie un partener strategic al SUA și va dezvolta relații speciale cu Uniunea Europeană și China.

1.2. Evoluțiile din mediul de securitate și implicațiile probabile pentru România

Deciziile politice luate la Summit-urile de la Istanbul și Bruxelles au determinat, în mod pregnant, fizionomia și evoluția mediului de securitate mondial și, implicit, ale celui european, la aceasta adăugându-se procesul de extindere a Uniunii Europene, care a căpătat noi dimensionări, prin primirea în 2004 a încă 10 state, iar din 2007 a altor două, Bulgaria și România. Aceste evenimente au confirmat viabilitatea proceselor integratoare și trăinicia legăturilor transatlantice și au dus mai aproape speranțele construirii unei noi arhitecturi de securitate pe bătrânul continent, în centrul căreia să se afle statele europene, cu problemele și speranțele lor, unite prin idealuri și valori comune.

În condițiile actuale, de convergență accentuată a intereselor naționale cu cele acceptate și promovate de democrațiile occidentale, sunt create oportunități pentru dezvoltarea și amplificarea cooperării internaționale, în scopul întăririi securității, atât la nivel global, cât și regional și subregional.

Conștientă de apartenența sa la cultura europeană, împărțind valorile euro-atlantice și principiile democrației occidentale, România, membră NATO și cu statut de viitoare membră a Uniunii Europene, își promovează și protejează interesele naționale, prin realizarea obiectivelor de securitate, în strânsă concordanță cu obligațiile și responsabilitățile asumate în cadrul acestora.

Noul statut și rol pe care NATO îl oferă României, de „*punte de legătură între Vest și Est*”, de „*trambulină*” a intereselor occidentale peste Marea Neagră, Caucaz și Asia și de „*coagulador*” al aspirațiilor de integrare a statelor din Balcani și Europa de Est, reprezintă o dimensiune strategică diferită a țării noastre, în contextul euro-atlantic. Ca atare, se impune nu numai o reconsiderare a rolului geopolitic și geostrategic al României, ci și o reevaluare a potențialului politic, diplomatic, cultural, economic, militar pe care aceasta îl poate angaja în folosul îndeplinirii obiectivelor comune ale națiunilor și instituțiilor de securitate.

România, ca actor activ pe scena internațională, este supusă influențelor multiple din mediul de securitate și este conectată la evoluțiile din sistemul relațional continental și global, între care cele mai probabile pot fi următoarele:

- ◆ apartenența la NATO și UE atrage asumarea unor riscuri și amenințări cu care se pot confrunta Alianța și Uniunea, ca organisme, și fiecare stat membru în parte, aceasta presupunând adoptarea de noi măsuri și inițierea de acțiuni comune care să dea posibilitatea prevenirii și contracarării riscurilor și amenințărilor la nivel regional și global;
- ◆ viitoarea dublă postură a României, de membru NATO și UE, implică măsuri premergătoare pentru a face față și sarcinilor impuse de participarea la identitatea europeană în domeniul securității și apărării, fără ca aceasta să afecteze îndeplinirea angajamentelor pe linie NATO;
- ◆ la orice participare cu efective la misiunile internaționale nu sunt excluse pierderile umane și pagubele materiale, fapt ce impune asumarea unor asemenea riscuri;
- ◆ interesul crescând față de zona Mării Negre și rolul în cadrul NATO determină oportunități pentru România de a-și asuma unele responsabilități privind sprijinul Georgiei și Azerbaidjanului în demersurile de aderare la Alianță și în dezvoltarea dialogului Ucrainei atât cu NATO, cât și cu Uniunea Europeană;
- ◆ menținerea SUA în postura de principal factor dinamizator al procesului de edificare a noii arhitecturi de securitate va face ca România să joace în continuare un rol important în procesul de securitate europeană și mondială.

1.2.1. Politica de securitate/apărare a României

Complexitatea provocărilor la adresa securității indică o nevoie crescută de modificare, redimensionare și redirectionare a politicii de

securitate/apărare a statelor, atât ca entități statale, cât și în cadrul organizațiilor internaționale de securitate (NATO, UE, OSCE, ONU).

Evoluția evenimentelor politice și militare din arealul de interes impune reanalizarea politicii de apărare a României, care trebuie proiectată în vederea promovării intereselor și obiectivelor politico-militare naționale, concomitent cu asigurarea celor internaționale, proces ce se realizează prin îndeplinirea celor două obiective interconexe și anume:

- dezvoltarea diplomației apărării, prin promovarea cooperării militare și în domeniul securității, astfel încât aceasta să determine un impact vizibil asupra consolidării instituțiilor statale, consolidării dialogului strategic și schimbului de informații în domeniul militar, promovării stabilității, încrederii și securității prin cooperare;
- asigurarea coeziunii și coordonării strategiilor sectoriale în domeniul apărării (restructurarea și modernizarea forțelor, integrarea în Uniunea Europeană, gestionarea eficientă a politicilor de personal și a resurselor disponibile).

Astfel, premisele fundamentale ale politicii de apărare trebuie adaptate la tipologia riscurilor și crizelor, prin încorporarea, alături de diplomația preventivă, a unor noi misiuni ale forțelor armate și definirea parametrilor de adaptare a organismului militar la promovarea intereselor naționale și internaționale pe baza responsabilităților și angajamentelor asumate față de organizațiile și instituțiile de securitate, în conformitate cu obiectivele politicii de apărare.

Obiectivele politicii de apărare ale României¹ sunt:

- consolidarea statutului României de stat membru NATO, integrarea în UE și dezvoltarea profilului strategic al României în cadrul acestor organizații;
- continuarea reformei organismului militar, pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;
- întărirea controlului civil și democratic asupra Armatei și perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, potrivit principiilor și valorilor democrației;
- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională și globală.

Materializarea obiectivelor politicii de apărare de către Armata României vizează următoarele direcții de acțiune²:

- trecerea la o armată pe bază de voluntariat și revizuirea structurii de forțe;
- continuarea procesului de modernizare a tehnicii militare și a echipamentelor;
- îndeplinirea obligațiilor asumate de România în procesul de integrare în NATO;
- participarea la dezvoltarea Politicii Europene de Securitate și Apărare;
- consolidarea sistemului de planificare multianuală a resurselor;
- optimizarea capacității combative a forțelor armate;
- perfecționarea managementului resurselor umane;
- dezvoltarea relațiilor civili-militari și îmbunătățirea mecanismelor de exercitare a controlului civil;
- dezvoltarea și optimizarea cooperării militare bilaterale și multilaterale.

În acest context, Armata României își va asuma *responsabilități* sporite, astfel:

- România își va realiza apărarea teritoriului și a intereselor sale naționale în cadrul NATO și UE, va participa la întreaga gamă de misiuni a Alianței și Uniunii. În consecință, Armata României va crește numărul unităților dislocabile, cu timp redus de reacție și cu sprijin de luptă și sprijin logistic adecvat;

- Consolidarea statutului de membru NATO se desfășoară simultan cu demersurile țării noastre de a accede în Uniunea Europeană. Derularea procesului de negociere cu UE presupune implicarea României în realizarea Politicii Europene de Securitate și Apărare, pe linia participării la dezvoltarea Headline Goal 2010 și a noilor capacități ale Uniunii Europene;

- Terorismul internațional a modificat concepția de angajare a armatei în prevenirea și combaterea acestuia. Armata va continua să acționeze atât în cooperare cu celelalte instituții responsabile, pentru prevenirea și gestionarea situațiilor generate de terorism și alte amenințări asimetrice la adresa securității naționale, cât și la nivel regional și global;

- Participarea la inițiative de cooperare militară regională va fi utilizată, în special, pentru îmbunătățirea sprijinului acordat eforturilor de stabilizare ale NATO și UE, precum și pentru consolidarea încrederii și cooperării la nivel internațional;

- România este parte în cadrul tratatelor și inițiativelor internaționale privind controlul și verificarea armamentelor, dezarmarea și neproliferarea armelor convenționale și de distrugere în masă. În acest

¹ Guvernul României, **Carta Albă a Securității și Apărării Naționale**, București, 2004.

² **Strategia Militară a României**, București, 2002.

context, Armata României va continua să se implice în procesul de consolidare a măsurilor privind întărirea încrederii și securității în Europa.

1.2.2. Oportunități pentru România

Niciodată în istoria modernă a omenirii nu au existat atâtea elemente de incertitudine. Din această perspectivă, noile amenințări la adresa securității obligă statele membre și partenerii organizațiilor internaționale de securitate să concluzioneze pentru apărarea valorilor comune de democrație, securitate și libertate.

Aderarea României la organizațiile internaționale de securitate presupune atât responsabilități, cât și oportunități suplimentare care trebuie adaptate la noile cerințe, la tipologia riscurilor și vulnerabilităților din mediul de securitate.

Pornind de la deciziile și concluziile adoptate la Summit-urile de Istanbul și Bruxelles, pentru România se impune realizarea unui set de măsuri necesare prevenirii/combaterii riscurilor și amenințărilor, în vederea realizării stabilității și securității regionale și globale. Dintre acestea se pot menționa:

- Realizarea unui sistem unic de avertizare timpurie și management al crizelor la care să participe toate componentele securității naționale, parte a unui sistem complex internațional, care poate elimina neajunsurile existente. Eficiența lui va fi asigurată de:
 - ◆ Componenta conceptuală, care este materializată printr-un set de documente referitoare la teoriile, tacticile, tehnicile și procedurile necesare îndeplinirii și însușirii acestora de către personalul implicat;
 - ◆ Componenta acțională, care implică realizarea entităților structurale specifice misiunilor operaționale;
- Cadrul legislativ și funcțional, specific managementului crizelor, care să concentreze atât prevederi ale reglementărilor internaționale, cât și naționale;
- Armonizarea politicilor de securitate naționale cu cele ale NATO și UE;
- Dezvoltarea relațiilor internaționale, bi și multilaterale, cu statele europene, membre sau parteneri la diverse organisme regionale de securitate;
- Cooperarea în cadrul organizațiilor internaționale de securitate (ONU, NATO, UE, OSCE) pentru dezvoltarea

unor mecanisme de securitate viabile și colaborare în cadrul operațiilor de stabilitate la nivel regional și global.

Din punctul de vedere al asigurării securității, România nu mai este singură, fiind membră NATO, se poate baza pe forța Alianților în apărarea teritoriului și a intereselor sale naționale, dar în același timp îi revine misiunea de a participa la efortul de apărare colectivă în cadrul Alianței Nord-Atlantice, la îndeplinirea angajamentelor și responsabilităților asumate față de Uniunea Europeană sau alte organizații de securitate, de tip zonal și regional. Din acest punct de vedere, România poate beneficia de următoarele oportunități:

- Asigurarea securității naționale, având în vedere prevederile art. 5 al Tratatului Atlanticului de Nord;
- Sporirea graduală a contribuției României la efortul de apărare colectivă;
- Participarea la deciziile Consiliului de Securitate al ONU și implicarea în deciziile acestei instituții;
- Rol important în stabilitatea regională și subregională (europeană și, în mod pregnant, balcanică);
- Consolidarea statului de drept, dezvoltarea politico-economică și asigurarea prosperității.

II. CONTRIBUȚII LA ASIGURAREA ȘI DEZVOLTAREA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI MONDIALE

2.1. Participarea Armatei României la misiuni externe

Participarea la promovarea securității regionale este atributul politicii de apărare a României, fiind proiectată în vederea promovării intereselor și obiectivelor politico-militare și strategice naționale.

Începând cu anul 1991, România s-a implicat activ în operațiuni ONU de menținere a păcii, cu un spectru variat de forțe: batalioane de infanterie și geniu, spital de campanie, poliție militară, capacități de transport, observatori militari, ofițeri de stat major. Palierul larg de operațiuni militare, de la cele umanitare și de reconstrucție până la cele de luptă, a contribuit în mod direct la dezvoltarea securității și stabilității regionale.

Participarea României la asigurarea mediului de securitate este dată de angajarea factorului politic în contextul obligațiilor asumate în cadrul organizațiilor de securitate NATO, UE și a rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU. Prin urmare, potrivit ultimelor hotărâri la nivel înalt, România își va menține angajamentele asumate, în limita efectivelor

aprobate - prin hotărâre - de Parlament, executând în continuare tipurile de misiuni, conform mandatului încredințat, iar, la nevoie, în limita aceluiași plafon, reconfigurarea structurilor de efective, corespunzător misiunilor acestora, cu preponderență pentru cele de tipul solicitat de reconstrucția civilă și economică.

Participarea, alături de statele membre ale Alianței Nord-Atlantice, la campania împotriva terorismului și a tot ce presupune acesta demonstrează pe deplin capacitatea operațională a armatei României privind soluționarea problemelor majore ale securității internaționale.

Pentru promovarea stabilității regionale și globale, inclusiv prin utilizarea diplomației apărării, România participă cu forțe militare la operațiuni sub egida ONU și conduse de NATO, UE și OSCE. În cadrul misiunilor externe¹, Armata României participă la următoarele tipuri de operații:

- ◆ operații de răspuns la crize (CRO);
- ◆ operații de asistență umanitară în afara teritoriului României;
- ◆ operații militare în cadrul unor coaliții ad-hoc;
- ◆ inițiative de cooperare în domeniul apărării și implementare a măsurilor de creștere a încrederii și stabilității;
- ◆ oferirea de asistență militară și sprijin pentru alte state;
- ◆ contribuția la eforturilor naționale și internaționale de control al armamentelor și de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă.

Din perspectivă militară, în regiunea flancului de sud al NATO, România contează ca a doua forță militară, după Turcia. Acest lucru are o importanță deosebită în ecuația securității și stabilității regionale, dacă se iau în considerare sensul reformelor din domeniul militar și experiența participării unităților românești la operațiunile de sub comanda Alianței sau Uniunii.

Prin participarea activă la gestionarea și rezolvarea situațiilor de criză România dovedește că este un factor real de stabilitate și securitate. În noua configurație a zonelor de interes major pentru organizațiile internaționale de securitate, României i s-a recunoscut valoarea geostrategică și, ca urmare, i se va atribui un rol deosebit ca „*punct de control strategic*” al spațiului situat la est de Marea Neagră, denumit, de altfel, „*punctul zero*” al politicii pentru următoarele decenii.

¹ Guvernul României, *op. cit.*

În prezent, contribuția României la gestionarea situațiilor de criză a căpătat amploare și diversitate, forțele noastre armate dovedind capacități reale pentru îndeplinirea întregului spectru de misiuni al Alianței. Angajarea, în momentul actual, în misiuni internaționale de stabilitate este de 1994 militari, pe diferite teatre de operații, în diferite zone ale globului și demonstrează capacitatea armatei de a se racorda eforturilor comunității internaționale pentru întărirea securității și stabilității.

Situația de ansamblu, referitoare la participarea forțelor române la misiuni în afara granițelor naționale, în diferite teatre de operații, sub egida ONU, UE, OSCE și NATO, se prezintă astfel:

- ◆ 1594 militari români sunt desfășurați la momentul actual în teatrele de operații din afara granițelor naționale, astfel:
 - 800 militari în operația de stabilizare și reconstrucție din Irak:
 - În operația “ANTICA BABILONIA”:
 - 1 B. I. - 405 militari;
 - 1 Cp. P.M. - 100 militari;
 - 1 detașament special – 56 militari.
 - În operația “IRAQI FREEDOM”:
 - 20 ofițeri de stat major și de legătură;
 - 149 militari – în cadrul Det. Ge.;
 - 70 militari în cadrul Cp. NBC.
 - 492 militari în Afghanistan, în operația ENDURING FREEDOM și în cadrul ISAF (Echipele pentru Reconstrucția și pentru pregătirea Armatei Naționale afghe; aeronava C-130 B -14 militari operează de pe Aeroportul Otopeni Militar în folosul ISAF);
 - 238 militari participă în cadrul operațiilor din Balcani (Althea) și KFOR;
 - 44 de observatori;
 - S-a aprobat ca 20 de militari să sporească efectivele noastre în diferite misiuni.
- ◆ 400 de militari în rezerva strategică SFOR/KFOR.

Contribuția României la securitatea europeană este direcționată către afirmarea rolului de contribuitor în domeniul securității la nivel global și factor de stabilitate în Europa.

Astfel, România se implică activ în cadrul inițiativelor multilaterale regionale și participă cu forțe și capacități militare la misiuni de menținere a

păcii sub mandat ONU și OSCE. Forțele disponibile ale României¹ pentru acest gen de misiuni sunt:

- ◆ **Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE) - SEEBRIG** (1 batalion de infanterie; 1 pluton de cercetare; 1 pluton de transport; 1 grupă de ofițeri și subofițeri de stat major; 1 companie de geniu; 5 ofițeri și 2 subofițeri în cadrul Nucleului Permanent de Stat Major.)
- ◆ **Batalionul Mixt Româno-Ungar de Menținere a Păcii** - un batalion de infanterie.
- ◆ **Brigada Multinațională cu Capacitate de Luptă Ridicată a Forțelor în Așteptare, pentru Operațiuni ONU – SHIRBRIG** (1 companie de infanterie; 11 ofițeri și subofițeri de stat major, 10 observatori ONU.)
- ◆ **Grupul de cooperare navală din Marea Neagră – BLACKSEAFOR** (1 navă; 1 ofițer în grupul de conducere operațională; ofițeri în statul major multinațional.
- ◆ **Batalionul Multinațional de Geniu “TISA”** - 1 companie de geniu.

CONCLUZII

Redimensionarea mediului de securitate actual, prin reorganizarea organizațiilor internaționale de securitate, redefinirea conceptelor privind lupta colectivă împotriva terorismului internațional impun noi aspecte ale politicilor la nivel planetar.

Lumea se schimbă, supusă modificărilor impuse de fenomenul general al mediului de securitate, capătă un caracter global, apar noi provocări și amenințări, sunt generate noi forme de violență motivate de neînțelegeri etnice și religioase și, nu în ultimul rând, modifică sistemul actual al mediului de securitate.

Se evidențiază tendința factorilor de putere de a spori importanța structurilor în care dețin rolul principal, în scopul asigurării unei poziții cât mai avantajoase în noua arhitectură de securitate. Riscurile și amenințările asimetrice se amplifică în intensitate și ca arie de manifestare, iar prevenirea și contracararea acestora va constitui în continuare o prioritate absolută, atât

¹ Idem.

pentru statele democratice, cât și pentru organizațiile internaționale de securitate.

Este de așteptat ca organismele internaționale de securitate, în mod deosebit ONU și OSCE, să se adapteze structural și conceptual la noile cerințe ale mediului actual. În acest context, NATO și UE vor continua amplul și complexul proces de transformare și modernizare, concomitent cu amplificarea demersurilor pentru realizarea de noi capacități necesare gestionării situațiilor de criză, prevenirii și combaterii amenințărilor și provocărilor asimetrice.

Un rol important în asigurarea și dezvoltarea securității europene revine și statelor puternic dezvoltate (Germania, Franța – cu rol de „motoare” ale „identității europene în domeniul securității”), care vor genera acțiuni diplomatice sau de altă natură pentru realizarea visului de unificare și crearea instituțiilor și infrastructurii proprii UE, complementare NATO, necesare rezolvării problemelor europene.

Alături de statele aliate și parteneri, România va continua să se implice activ în soluționarea problemelor ce vizează stabilitatea și securitatea regională și globală, își va consolida statutul în cadrul Alianței Nord-Atlantice și va sprijini demersurile noilor candidați pentru accesarea în NATO. Concomitent, va accelera demersurile pentru îndeplinirea cerințelor integrării în Uniunea Europeană, astfel încât, de la 1 ianuarie 2007, să facă parte din acest organism.

Pe baza evaluărilor situațiilor din mediul actual de securitate putem concluziona că:

- ◆ Principalul flagel al securității și stabilității globale îl va reprezenta, în continuare, terorismul internațional coroborat cu traficul de armament, droguri și persoane;
- ◆ Campania împotriva terorismului va continua și va impune o implicare mai substanțială a statelor democratice și a organismelor de securitate internațională;
- ◆ Se vor amplifica și diversifica riscurile asimetrice neclasice și va crește incidența dintre fenomenul terorist și crimă organizată;
- ◆ Pe termen scurt și mediu, riscul declanșării unui conflict regional care să afecteze România, Alianța și Uniunea este minim, iar angajarea țării noastre într-un conflict major, în următorul an, se menține nul;
- ◆ Este de presupus că situațiile din Bosnia, Kosovo se vor ameliora semnificativ, în special în ceea ce privește reformele din domeniul politic, economic și militar;

- ◆ Procesele de integrare în organizațiile internaționale de securitate (NATO, UE) vor continua, iar viabilitatea acestora va reprezenta garanția instaurării stabilității și securității regionale și globale;
- ◆ Îndeplinirea obiectivelor de securitate la nivel european este din ce în ce mai previzibilă și va constitui premisa transferului de misiuni de la NATO către UE;
- ◆ Participarea României la misiunile internaționale prezintă riscuri privind securitatea personalului român angajat în aceste operații, ceea ce va impune măsuri și acțiuni specifice.

În acest cadru general, România va continua să-și consolideze poziția și rolul în cadrul NATO, concomitent cu amplificarea demersurilor pentru accesarea în Uniunea Europeană. În acțiunile pe care le va întreprinde pentru stabilitate, România se va afirma ca un partener loial și credibil în cadrul organizațiilor internaționale de securitate și își va intensifica și diversifica participarea la campania împotriva terorismului și a altor amenințări la adresa securității și stabilității. Totodată, va milita pentru crearea condițiilor favorabile afirmării principiilor democrației și economiei de piață, concomitent cu respectarea drepturilor omului, condiții esențiale pentru stabilitatea și securitatea locală, regională și globală.

WIDER BLACK SEA REGION AND THE CONCEPT OF FRIENDLY VICINITY

*Dr. Paul DUȚĂ**

Studiul „Regiunea Mării Negre lărgită și vecinătatea prietenoasă” face o trecere în revistă a cadrului în care conceptul de „vecinătate prietenoasă” ar putea fi un pilon de organizare a relațiilor de securitate în acest spațiu.

Materialul este structurat în trei părți: Argumente pentru o propunere geostrategică, Perspectivă geopolitică: statele regiunii și problemele lor de securitate și Parteneriatul pentru pace: perspectivă regională.

NATO nu și-a încheiat rolul major în această regiune; conceptul „Parteneriatului pentru pace”, un concept de succes, a început să își arate limitele.

Mediul de securitate al regiunii este în continuare devorator de energii care reclamă scenarii strategice construite pe noi concepte. O posibilă soluție ar deveni conceptul „vecinătatea prietenoasă” în jurul căruia NATO să construiască strategii pentru acest spațiu a cărui importanță pentru Eurasia devine din ce în ce tot mai evidentă.

I. Geostrategical proposal - the arguments

This major inland sea is bordered by six countries — Romania and Bulgaria to the west; Ukraine, Russia, and Georgia to the north and east; and Turkey to the south. Additionally, it is impacted by another 10 nations through the five major rivers that empty into the Black Sea, the largest of which is the Danube River.

The end of the Cold War and the events of September 11 make it imperative for the regional level to be developing a new geostrategical perspective. Yet even after the strengthening of the South-Eastern flank of NATO there is a consistent regional security strategy or grand strategy for the Greater Black Sea region that enjoys the support of the riverside countries.

* Dr. Paul Duță is a Senior Researcher with Romanian Institute of International Studies.

This situation is markedly different from the Cold War period. In addition, the South-Eastern flank of NATO is today one the key of the region.

There are two very important security issues.

The first, NATO reiterate his commitment to the *Conventional Armed Forces in Europe (CFE)*. Treaty as a cornerstone of European security, and NATO reaffirm his attachment to the early into force of the Adapted Treaty. NATO recalls that fulfillment of the remaining Istanbul commitments on the Republic of Georgia and the Republic of Moldova will create the conditions for the Allies and other States Parties to move forward on ratification of the Adapted Treaty. NATO notes the progress that was made in 2003 on withdrawal of Russian military forces from the Republic of Moldova. NATO regret that this progress has not continued in 2004 and that the extended 31 December 2003 completion date, agree in the framework of the OSCE, was not meet. It is essential that efforts be intensified to complete the withdrawal as soon as possible. NATO will continue, via OSCE, to monitor and assist in this process. NATO urges a swift resolution of the outstanding, issues between Georgia and Russia as set out in their Istanbul Joint Statement of 17 November 1999 [1].

The second, The Istanbul Summit Communiqué stated that NATO will take a number of steps further strengthen the Euro-Atlantic Partnership, in particular through a special focus on engaging with our Partners in *the strategically important regions of Caucasus and Central Asia* [2].

For these reasons, it could be not enough to operate, in the geostrategical field only the concept „The Black Sea Region”. It is necessary to operate with one wider concept for this area „The Greater Black Sea Region”.

There are many reasons for this concept; but it is sufficient to show only two: „the connection of the frozen conflicts of this region” and „the energy transport corridors”.

The center of gravity for the last 50 years in the alliance has been in Western Europe, *but the center of activity is moving east*, the geostrategical center of interest for foreseeable future has to be the greater Middle East [3].

The Russian Federation, Turkey and Ukraine are the three major players in the region by all-important measures of power: size, population, real and potential economic power and military capability.

There are plans of creating a security zone from the Baltic to the Black Sea. Rapidly evolving and strengthening is *the Kyiv-Warsaw axis* which in our opinion is in a position to form a gravitational field and involve the cooperation of third countries such as Lithuania or Romania. Transformation of the Weimar triangle (Warsaw-Bonn-Paris) into

quadrangle with Kiev’s participation could become a fundamental factor of security in East Central Europe. It is important to emphasize that the sphere of Ukraine’s regional interests extends beyond Central European structures and cover those which unite countries of the Black Sea and Mediterranean regions, including Georgia, Azerbaijan and Armenia [4].

Our proposal suggests operating in the security field with the concept „*The Wider Black Sea Region*” instead of „The Black Sea Region”.

The Black Sea Region: Romania, Ukraine, Russia, Georgia, Turkey, Bulgaria

The Wider Black Sea Region (WBSR): Romania, Ukraine, Russia, Georgia, Turkey, Bulgaria, Moldova, Armenia, Azerbaijan.

II. Geopolitical perspective: WBSR countries and their security problems

The geopolitical perspective must take in account the spatial dynamics of contemporary WBSR, particularly the development of non- and trans- national spaces, the changing nature of European borders, and emergent forms of spatial governance, particularly those associated with cities, trans-border regions, pan-European networks, and polycentric development. While there is much research being conducted on WBSR (regions, cities, Euro-land etc.), EU borders (enlargement, cross-border flows and mobilities, problems associated with peripheries), and the nature of EU governance applied to WBSR (multi-level, networked, EU-as-polity), there is much less work devoted to understanding the concept of “friendly vicinity” (relationship between spaces, borders and governance).

The issue of EU borders has attracted a lot of attention in recent years, particularly in terms of the problems of maintaining territorial security and the ability to control flows in the context of threats stemming from transnational crime, trafficking, and terrorism in a Europe increasingly characterised by mobilities, networks and ‘borderless Europe.’ Borders are also important because they are increasingly seen to have a spatial dimension, best represented by the idea of ‘borderlands,’ and the fact that EU borders are not necessarily to be found at national or European perimeters but also at airports and other gateways.

Figura 1 Regiunea Mării Negre Extinsă

Though Armenia participates in PfP, NATO membership remains controversial because of unresolved problems with Turkey and Azerbaijan. Armenia has close relations with Greece, Romania, and Bulgaria and remains very close to Russia.

Figura 2 Armenia

Armenia
Security problems: Armenia supports ethnic Armenian secessionists in Nagorno-Karabakh and militarily occupies 16% of Azerbaijan - Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) continues to mediate dispute; border with Turkey remains closed over Nagorno-Karabakh dispute; traditional demands regarding former Armenian lands in Turkey have subsided; ethnic Armenian groups in Javakheti region of Georgia seek greater autonomy from the new Georgian Government.
 Nagorno-Karabakh has never legally belonged to Azerbaijan or constituted a part of it.
 The ongoing conflict with Azerbaijan over the ethnic Armenian-dominated region of Nagorno-Karabakh and the break-up of the centrally directed economic system of the former Soviet Union contributed to a severe economic decline in the early 1990s.
 Armenia participates in PfP.

An original signatory of the 1992 Tashkent Commonwealth of Independent States (CIS) Collective Security Treaty with Russia, Armenia is

the only Caucasus state to have renewed its commitment for another five years in 1999.

Figura 3 Azerbaijan

Azerbaijan
Security problems: Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) continues to mediate dispute between Azerbaijan and Armenia.
 Nagorno-Karabakh dispute represent 16% of Azerbaijan.
 Azerbaijan oil has been pumped through the oil pipelines stretching across the Russian territory to the seaport of Novorossiysk in the Black Sea.
 Another pipeline is across the Georgian territory to the seaport of Supsa which is also located on the Black Sea coast.
 Azerbaijan hopes to resolve the Nagorno-Karabakh issue through its „oil diplomacy”.
 Nagorno-Karabakh was the only autonomous region of the former URSS. Nagorno-Karabakh was the only autonomous region of the former URSS.
 Armenia participates in PfP.

The oil factor has never been and will never constitute the crucial element of the conflict, either for Karabakh or Armenia. The Karabakh issue must not be leveled down to the issue of economic benefits of the third countries [5].

The solution to the Karabakh conflict is still far from its end. Because of the tough position of the Azerbaijan authorities inspired by the oil projects, as distinct from Russian authorities in the case of Chechnya and the Georgian authorities in the case of Abkhazia, Azerbaijan refused to recognize Nagorno-Karabakh as a party to conflict, neglecting the existing political and legal realities and avoid direct negotiations [6]. It negotiates the Nagorno-Karabakh status with third countries and oil companies.

Both Azerbaijan and Georgia withdrew from the CIS in 1999. Azerbaijan remains in conflict with Armenia over Nagorno-Karabakh and has problems with terrorism, drugs, crime, and human trafficking.

Figura 4 Bulgaria

Bulgaria
Security problems:
 None.
 Bulgaria is NATO's membership.

Figura 5 Georgia

Georgia
Security problems:
 About a third of the boundary with Russia remains not delimited, and none of it demarcated, with several small, strategic segments remaining in dispute. OSCE observers monitor volatile areas such as the Pankisi Gorge in the Akhmeti region and the Argun Gorge in Abkhazia. Meshkheti Turks scattered throughout the former Soviet Union seek to return to Georgia. Boundary with Armenia remains not demarcated; Ethnic Armenian groups in Javakheti region of Georgia seek greater autonomy from the Georgian government. Azerbaijan protests Georgian construction at the Red Bridge crossing and several other small segments of Armenia's boundary, which remain unresolved until delimitation. Georgia participates in PFP.

Abkhazia [7] and South Ossetia may prove to be a more significant challenge. Unlike Ajaria, they declared independence in 1990s civil wars. They consider themselves ethnically separate from the Georgian people and have their own armed forces. Ajaria, a majority-Muslim province in majority-Christian Georgia, never formally declared independence but refused to pay the Georgia government taxes or customs duties generated by its oil-exporting port of Batumi [8].

U.S. programs in Georgia [9] are involved the *Baku-Tbilisi-Ceyhan oil and South Caspian gas pipelines*. The U.S. has assisted the Georgian

armed forces [10] and in establishing control over the Pankisi Gorge near the border with Russia.

Georgia wants NATO to play a role in solving the Abkhazian and South Ossetian conflicts on Georgian soil, and, in September 2002, its parliament adopted a resolution claiming the goal of NATO membership.

"The United States is urging Russia and Georgia to agree on a timetable for the withdrawal of Russian forces from their bases in Georgia." The Russian regional policy still presents the continuing course of the military-political dominance in the region [11]. Russian military need a permanently explosive situation that can guarantee their permanent dominance over the situation [12].

Figura 6 Moldova

Moldova
Security problems:
 The main part of today's Moldova lies in the historical region situated between the Prut and Dniester rivers and the Black Sea coast. In parallel-with Moldova's process of emancipation from the Soviet centre, from 1989 onwards protest movements in the regions with predominantly non-Moldovan populations, i.e. in the left bank areas and in the south of the country, began organizing themselves to resist Moldovan independence efforts. This resistance was mainly motivated by the fear that Moldova, once fully independent, would wish to reunite with Romania. In addition, a strong tendency for the preservation of the Soviet Union and of "Socialist values" was present within these protest movements, in particular among the Slav population and its leadership in the left bank areas.

Moldova's economy is largely dependent on energy and raw material imports from the CIS. Although President Mircea Snegur signed the Alma-Ata Declaration in December 1991, the former Moldovan parliament was reluctant to ratify the Agreement on Moldova's membership of the Commonwealth of Independent States, mainly due to the opposition of the Popular Front.

On 8 April 1994, the Parliament ratified the CIC and Economic Union Treaty by 80 votes in favor to 18 against.

Difficulties with the Transnistria region complicate controlling border crossing and customs regimes with Ukraine, despite concordance on 2003 delimitation and customs protocols and OSCE assistance.

Moldova participates in PFP.

A Western campaign to resolve the frozen conflicts and democratize Europe's borderlands could be a new pillar of transatlantic cooperation. The European Union should put meat on the bones of its "New Neighborhood Policy" by tackling the conflicts and committing substantial assistance for democratic change in its backyard.

Together, the United States and Europe should condition deeper Russian access to Western markets on Moscow's willingness to negotiate democratic political solutions to Europe's frozen conflicts [13]. The separatist conflict involve differing in the United States and Russia approaches to that problem last fall, when the Kremlin attempted to engineer a solution on its own [14] rather than within the established OSCE process. The two countries are now working to get the process of resolving the remaining questions back on track, including the matter of returning the weapons and materiel stockpiled in Transnistria to Russia, and *completing the withdrawal of Russian military forces, in accordance with the 1999 Istanbul commitments*. It is expected a settlement will resume shortly under OSCE auspices [15].

Five years ago Russia pledged at a summit of European and North American states to withdraw its troops from Moldova and another former republic, Georgia, by 2002. In 2002 it promised they would be removed by the end of last year. It broke both pledges and now is pressuring both those governments and the West to allow it to leave its soldiers in place indefinitely. In Moldova, the pretext for the continued deployment would be the safeguarding of a proposed settlement to the country's conflict that would give Transnistrian - - and thereby Russia -- a permanent veto over Moldova's foreign policy.

The United State Department has been generally supportive of non-"federalization" proposals for Moldova [16].

While Moldova remains relatively inactive in PFP, her role could change as they adjust to their altered geo-strategic environment after enlargement.

Figura 7 România

Romania

Security problems:

Has not resolved claims to Ukrainian-administered Zmyyny (Snake) Island and Black Sea maritime boundary despite ongoing talks based on 1997 friendship treaty to find a solution in two years.

The ecologically sensitive delta is now under threat as Ukraine to the east of Romania begins construction of a controversial shipping canal that could cause significant environmental destruction.

The proposed canal to be built on the northern arm of the Danube in the delta would be 163 km long and cross an ecosystem with high biodiversity and natural resources. Romania had appealed to the secretariat of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural habits - the Bern Convention, 1979 and to UNESCO - to protest Ukraine's plans.

Romania is NATO's membership.

Unfortunately, NATO's concept "Friendly vicinity" is inapplicable in the Romanian-Ukrainian relations for the moments.

"Friendly vicinity" between Romanian and Ukrainian must clarify: the gift by international instrument of the North of Bucovina, in the way of Ribentrop-Molotov Pact, the situation of Romanian community from Ukraine, the different regarding the Snake Island, the Bastroe Canal.

Aspects of Romanian security policy

Membership to NATO gives *Romania* the opportunity to participate actively in organization which for taking and implements the most important decisions for the security and defense of WBSR. It is necessary looking forward to bringing Romania's contribution in founding the new structure of this area to the new challenges which could be arising.

The geographic location of Romania is an asset taking into account that most of the current threats emerge from South and South-East.

Romania has the potential to strengthen, alongside Bulgarian, Greece and Turkey, the South-Eastern flank of NATO.

Romania promotes good relations our neighbors to strengthen and project stability across NATO's borders.

One main goal of Romania is contribute to the strengthening of NATO's cooperation with partners in the East, such as the Republic of Moldova, the Ukraine, Russia, and, across the Black Sea, with the nations in the Caucasus and Central Asia.

The Romanian's PfP experience could be valuable for the nations which are situated in The Black Sea Area.

Romania will continue to participate to missions of NATO or to missions where most of NATO's members are participating in.

Another important direction is the Romanian participation in the transformation and adaptation of NATO's military capabilities, including the NATO Response Force (the NRF).

Also, it will be adapted Romanian own armed forces to the new challenges and security environment [17]. The new force structure will be more flexible and effective, able to provide more deployable and sustainable forces, as well as to contribute to the full range of NATO missions. By 2007, the Romanian Armed Forces will be an all-volunteer army with a military strength of 75,000 or below, including land forces, air forces and maritime forces [18].

Romania is prepared to contribute to Allied land, air and maritime forces. Some of these capabilities have already been used in multinational operations, together with troops belonging to NATO nations.

RUSSIA

Figura 8 Russia

Security problems:

- China continues to seek a mutually acceptable solution to the disputed alluvial islands at the confluence of the Amur and Ussuri Rivers and a small island on the Argun River as part of the 2001 Treaty of Good Neighborliness, Friendship, and Cooperation;
- the sovereignty dispute over the islands of Etorofu, Kunashiri, Shikotan, and the Habomai group known in Japan as the "Northern Territories" and in Russia as the "Southern Kurils," occupied by the Soviet Union in 1945, now administered by Russia, and claimed by Japan, remains the primary sticking point to signing a peace treaty formally ending World War II hostilities;
- about a third of the boundary with Georgia remains not delimited and none of it demarcated with several small, strategic segments remaining in dispute;
- OSCE observers monitor volatile areas such as the Pankisi Gorge in the Akhmeti region and the Argun Gorge in Abkhazia;
- equidistant seabed treaties have been signed with Azerbaijan and Kazakhstan in the Caspian Sea but no consensus on dividing the water column among the littoral states;
- Russia and Norway dispute their maritime limits in the Barents Sea and Russia's fishing rights beyond Svalbard's territorial limits within the Svalbard Treaty zone;
- Russia continues to reject signing and ratifying the joint 1996 technical border agreement with Estonia;
- the Russian Parliament refuses to consider ratification of the boundary treaties with Estonia and Latvia, but in May 2003, ratified land and maritime boundary treaty with Lithuania, which ratified the 1997 treaty in 1999, legalizing limits of former Soviet republic borders;
- a simplified transit regime was adopted in July 2003 for residents of the Kaliningrad coastal exclave to travel through Lithuania to Russia;
- delimitation of land boundary with Ukraine is complete, but boundary through the Sea of Azov and Kerch Strait remains unresolved despite a December 2003 framework agreement and on-going expert-level discussions;
- Ukraine protests Russia's construction of a causeway in the direction of Ukrainian-administered Tuzla Island in the Kerch Strait;
- Kazakhstan and Russia will complete delimitation of their interstate border in 2004 and demarcation is underway;

- Russian Duma has not yet ratified 1990 Maritime Boundary Agreement with the US in the Bering Sea.

Russia and the Black Sea Region - security facts

Strategic importance of the Black Sea region in the nearest future will constantly grow [19]. The new independent states former Soviet republics from Black Sea were confronted with separatist movements encouraged and actively supported by Russian forces.

The Russian troops (units of the former Soviet) dislocated in these republics provoked interethnic conflicts, then they supported the separatist movements which were favorable to the strategic interests of Russia, and when the conflict reached dangerous escalation they turned into peacekeeping forces. Under the protection of Russia troops, separatist movements emerged in Georgia (Abkhazia, South Ossetia), Republic of Moldova (Transnistrian Moldavian Republic) and Ukraine (Crimea attempt could not be undertaken because resorting to military violence would have been a too dangerous venture). When the separatist reached their „minimal” goals (self-proclaimed „republic”), the cease-fire was imposed and, in spite of the fact that they could not obtain official recognition from international community, they continue to maintain their „states” under the protection of the Russian troops - now peacekeeping forces - who are separating the legal forces of the separatists’ armed bands.

Russia is interested both in participating in the exploitation of these and in their transportation towards Central Europe through its own pipelines [20]. Russia has become more assertive in its relations with many of the countries that formerly made up the Soviet Union [21]. The pressure exerted on Georgia through the separatist regimes there, unilateral efforts to resolve the Transnistrian conflict in Moldova and heated rhetoric directed at certain of the Baltic States have caused concern. Also, the spat with Ukraine involving Tuzla Island and the Kerch Strait last fall [22].

The United States recognize that Russia has significant interests in the region. The United States has significant interests in the region, too [23].

The fulfillment of the outstanding Istanbul commitments on Georgia and Moldova will create the conditions for Allies and other States Parties to move forward on ratification of the Adapted CFE Treaty [24].

Turkey

The Black Sea is actually dying. Eighty per cent of the pollution in the Black Sea comes from the Danube waterway [25].

The Turkish Caspian-Mediterranean oil pipeline project is widely considered to be the most economical, secure and environmentally friendly scheme to route Caucasian oil to Western markets.

Turkey is frontline country with its own process of domestic democratization and modernization. In the absence of this democratization: 1) Turkey lacks the political resources necessary for a durable normalization of relations with Greece; 2) Turkey fails to assimilate the European standards; which condition its way out of the present ambiguity in the relations with the EU and its so much needed integration into the European Union; 3) Turkey cannot provide itself internal security unless it is able to offer its own citizens (including and especially those belonging to national minorities) a better alternative than choosing between “military democracy” (unavoidable limited and authoritarian) and Islamic fundamentalism (with Kurdish separatism as a sub-variant).

Figura 9 Turkey

Security problems:

Complex maritime, air, and territorial disputes with Greece in the Aegean Sea.

Cyprus question remains with Greece.

Syria and Iraq protest Turkish hydrological projects to control upper Euphrates waters.

Turkey has expressed concern over the status of Kurds in Iraq.

Border with Armenia remains closed over Nagorno-Karabakh.

Turkey is NATO’s membership.

Ukraine

Security problems:

- 1997 boundary treaty with Belarus remains unratified due to unresolved financial claims, preventing demarcation and reducing border security;
- delimitation of land boundary with Russia is complete but boundary through the Sea of Azov and Kerch Strait remains unresolved despite a December 2003 framework agreement and ongoing expert-level discussions;
- Ukraine protests Russia's construction of a causeway in the direction of Ukrainian-administered Tuzla Island in the Kerch Strait;
- difficulties with Moldova's Transnistria region complicate controlling border crossing and customs regimes despite concordance on the 2003 delimitation and customs protocols and OSCE assistance;
- has not resolved Romanian claims to Ukrainian-administered Zmiyinyy (Snake) Island and Black Sea maritime boundary despite ongoing talks based on 1997 friendship treaty to find a solution in two years.

Ukraine and the Black Sea Region - security facts

Ukraine's *balancing act between the West and Russia* is evident in a number of policy decisions by the Ukrainian leadership.

Ukraine has an important and *complex relationship with Russia*. On the one hand, the two countries are drawn together by overlapping histories and cultural identities, and a significant proportion of Ukraine's citizens - particularly in the east and in Crimea - are ethnic Russians. Ukraine ratified the Framework Agreement for the creation of *Single Economic Space* (SES). This is a framework agreement, signed at Yalta, 2003, September, between Russia, Ukraine, Belarus and Kazakhstan, intended to promote economic integration.

The key issue on the economic agenda is the *Odessa-Brody pipeline*. Late in 2001, construction was completed on the Odessa-Brody oil pipeline linking the Black Sea to the southern Druzhba pipeline system in western Ukraine. The Ukrainian government asked for American help in marketing the pipeline as a Eurasian Oil Transportation Corridor. The US is

convinced that the best use of the pipeline is to transport Caspian crude to refineries in central Europe, enabling the oil to bypass the increasingly crowded and environmentally sensitive Bosphorus Straits [26].

The controversy over *Tuzla Island* and the *Kerch Strait* is issue in Ukraine-Russia relations. Russian engineers unexpectedly began construction of a causeway between the Taman Peninsula of the Russian Krasnodar territory and the Ukrainian island of Tuzla in the Kerch Strait.

The Russians eventually halted construction just short of the island. Then Kiev and Moscow began negotiations on delimiting a maritime border in the Kerch Strait, as well as establishing the status of the Sea of Azov.

In the summer of 2001, the Ukrainians gave assurances to the United States and NATO that Ukraine would not transfer *heavy arms to Macedonia*. But no more than a month after these assurances, Ukraine supplied such weapons to the Macedonians, complicating the search for peace and stability in the Balkans.

Figure 10 Ukraine

Bilateral relations with United States suffered a further setback in September 2002 when a recording of President Kuchma's July 2000 approval to transfer a Kolchuga *early warning system to Iraq* was authenticated as genuine.

O-Ukraine relations

III. Partnership for Peace PFP - Regional approach

On January 10 NATO marked the 10th anniversary of the Partnership for Peace (PFP), a program created in 1994 to help partner countries build modern, democratically responsible armed forces that can

contribute to NATO-led operations [27]. The PfP has provided "a unique instrument for countries who are not seeking membership to contribute to Euro-Atlantic security without compromising the principles of their foreign and security policies."

NATO launched the Partnership for Peace [28] for opening a new chapter in its relations with partner countries in Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia. The basic aim is to stimulate and support domestic defense reform in partner countries and the creation of modern, effective and democratically responsible armed forces and other defense institutions. A key aspect of the Partnership for Peace is building interoperability, meaning that forces from partner countries are trained to operate side by side with troops from NATO countries, allowing partner countries to contribute to NATO-led operations.

In 2002, at the Prague Summit, NATO Heads of State and Government reaffirmed their commitment to NATO's partnerships. A number of reforms were introduced to make the Partnership for Peace. Various steps are currently being taken to also enhance the operational and decision-making roles of Partners.

A special Political-Military Framework (PMF) allows Partner involvement in political consultation and decision-making, operational planning and building forces for NATO-led PfP operations. An Operational Capabilities Concept (OCC) also helps to assemble multinational forces for crises.

Following the shocking events of 11 September, 2001 Partnership provided the framework for the 46 participating nations to respond together to the threat of terrorism.

The key incentive that animated partner engagement in the program, that it was the "best path to NATO membership," is diminished since the remaining partners are either not interested or not likely to enter the Alliance for many years.

To retain its relevance and effectiveness, PfP must be transformed, adequately resourced, and better integrated with bilateral and regional efforts to address new security challenges [29].

The remaining 20 partners, particularly around the greater Black Sea, in the Caucasus, and Central Asia, have significantly *weaker* political, economic, social, and security and defense institutions and require *greater* assistance to bring their personnel and institutions closer to NATO standards.

To better address the new challenges, the 2002 Summit approved the Prague Capabilities Commitment (PCC), the new Command Structure, and the *NATO Response Force (NRF)*. The centerpiece is NRF, with high

tech capabilities for expeditionary missions that would allow NATO's European allies to contribute small *niche* units — for example: police, engineering, demining, chemical decontamination, alpine, and Special Forces units — with secure communications, ample readiness, and the capability of deploying, sustaining, and operating with U.S. forces through the entire conflict spectrum.

The Prague Summit also endorsed the Military Concept for Defense Against terrorism that calls for "improved intelligence sharing and crisis response arrangements [and commitment with partners] and the *Partnership Action Plan Against Terrorism*, adopted by the EAPC in November 2002, partners commit to taking a number of steps to combat terrorism and share their information and experience. Although the plan has not yet achieved much, it does establish a framework upon which necessary functions can be built [30].

Keeping PfP relevant requires focusing on the development of capabilities to combat terrorism and other transnational threats. New programs could target sharing more intelligence from interior ministries, police, and border guards, as well as finance and banking information.

Budgets and functions also need to be re-examined and updated to support future counter-terrorist operations, including counter-proliferation efforts and missile defense systems.

One way might be to make NATO exercises in the Caucasus and Central Asia more flexible and allow non-aligned partners to take a greater part in their planning, while encouraging their security sector expertise.

The incentives for PfP participation vary widely between Russia, with no interest in formal membership, and Ukraine, who aspires to join NATO.

The PfP Trust Fund, which has allocated \$4.2 million for destroying anti-personnel mines in Albania, Ukraine, Moldova and disposing of missile stockpiles in Georgia, must be expanded. One goal of PfP Trust Funds is the destruction of anti-personal landmines in Moldova and Ukraine [31].

The NATO Security Investment Program (NSIP), a much larger program with an annual budget of over \$600 million, covers installations and facilities dealing with communications and information systems, radar, military headquarters, airfields, fuel pipelines and storage, harbors, and navigational aids. NSIP funds now ought to be broader Black Sea region to augment NATO air, road, and rail support.

NATO's intention to place a special focus on relations with the states of the Caucasus and Central Asia, including the decision by the Alliance to appoint one liaison officer for each region [32].

It should challenge other allies to offer similar funding, including support for Central and Eastern European members to transfer the lessons of their security sector transition to these other partners [33].

The Black Sea region, with its position right at the heart of Eurasia, stands to reap great benefits from increasing global geostrategic importance [34]. The geostrategic position of Romania in the zone starts being perceived at its true importance [35].

If the revival of PFP will fail [36], there are likely to be serious destabilizing consequences throughout the EAPC region, and NATO will find it increasingly difficult to fulfill its tasks Balkan, Afghanistan and Iraq missions.

NOTES:

[1] Special Issue on NATO Summit Istanbul, Turkey, June 28 and 29, 2004.

[2] Ibidem.

[3] Dickey Christopher, Surrender monkey-not, Newsweek, 2003, Oct 6, p: 41.

[4] Viktor Glebov, Security Trends in the Black Sea Area: Regional Co operations, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.23-27.

[5] Armen Liloian, Basic Facts and Developments in Nagorno-Karabakh, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.59.

[6] Karapet Roubinian, On the Nagorno-Karabakh Conflict, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.67.

[7] The response from Sukhumi was combative. "*An attempt by the Georgian administration to export the Rose Revolution to Abkhazia, as has been done in Ajaria, would be doomed to failure,*" Vyacheslav Eshba, the Abkhaz defense minister, told Interfax.

[8] Abashidze is a former Communist official who is descended from a family that ruled Adzharia when the region was under Turkish control as part of the Ottoman Empire. During those centuries, most of the people of Adzharia -- who are ethnic Georgians and speak the Georgian language -- converted to Islam. Most Georgians in other regions are Orthodox Christians. This history contributes to Abashidze's hold on power.

[9] U.S. Department of State, Bureau of European and Eurasian Affairs, Washington, DC, February 17, 2004.

[10] The Foreign Military Financing Program provides the Georgian military with defense articles, services and training. FMF also promotes Georgian's participation in NATO's Partnership for Peace program (PFP).

[11] The Russian leaders Secretary Powell talked to hear his message loud and clear. On certain issues they provided immediate feedback. For example, they stressed that they fully recognized Georgia's sovereignty and supported its territorial integrity. "*We believe that Russian-Georgian relations now have an opportunity to take a turn for the better*". Newly elected Georgian President Saakashvili has invited President Putin to visit Tbilisi in the fall to sign a Russian-Georgian framework cooperation agreement that should be ready by that time. In the meantime, we are urging the two sides to agree on a *timetable for the withdrawal of Russian forces from their bases in Georgia, in accordance with Russia's 1999 Istanbul commitments*. How Russia approaches these negotiations will be an early indicator of how Russia intends to deal with the new Georgian leadership. Russia still considers certain parts of the Black Sea as a zone for unilateral influence and hindering international community from active involvement in conflict settling in the region. Unfortunately, in some cases international community looks with patience at Russia attempts to maintain the military-political influence on the territory of the former Soviet Union. Since 1991, when Georgia declared its independence, Russia several times interfered in its domestic affairs militarily. From 1993, Russian military policy towards Georgia has the goals to legalize the presence of Russian troops on its territory. The Russia army on the territory of Georgia always stays in the core of the local conflicts, either backing one of the sides or playing the role of a "third force".

[12] David Darchiashvili, Russian Policy in the Black Sea Area: Sources of Conflicts (Georgian Case), Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.48.

[13] Secretary of Defense Donald Rumsfeld visited Moldova, a country where the cold war never ended. Mr. Rumsfeld said clearly that "*Russia's troop presence violates the revised Treaty on Conventional Forces in Europe and post-Soviet guarantees Russia made to withdraw military forces from the territories of its neighbors*". Daniel C. Twining is a director at the German Marshall Fund of the US, Beware Russia's pocket empire, Christian Science Monitor. Boston, Mass.: Jul 1, 2004, pg. 09.

[14] Moreover, we recently have seen Russia adopt a more assertive stance toward its neighbors. This new policy is reflected in Russia's unilateral diplomacy in Moldova, where a cooperative framework to help resolve the Transnistrian dispute already exists, in Russia's highly visible

meetings with the leaders of Georgia's three separatist regions, and in Russia's dispute with Ukraine over Tuzla island.

[15] In this regard, the United States notes that Russia has significant influence with the Transnistrian leadership, which Moscow should use to expedite the withdrawal of its forces and a political settlement.

[16] That's why Mr. Rumsfeld's visit was important: He stressed the commitment of the United States to "a reintegrated, sovereign Moldova" and said "it remains the position of all of those [NATO] countries that they will require that the Russians fulfill their obligations with respect to the removal of troops." The Bush administration has been saying that "Mr. Putin should meet his commitment to withdraw the troops; along with other NATO governments, it has held up ratification of a new agreement on the deployment of military forces in Europe until Russia complies". But the message has sometimes been mixed. That position ought to be a key element of the Bush administration's reaction to Mr. Putin's growing imperial ambitions. A Stop in Moldova, The Washington Post, Washington, D.C.: Jul 4, 2004, pg. B.06.

[17] According to the commitments made through the Timetable for Completion of Reforms, document that was submitted to NATO in March 2003, Romania "intends to participate fully in NATO's military structure and collective defense planning process and is willing to commit forces and capabilities for the full range of Alliance missions".

[18] Romania provides 116 troops for KFOR, 119 troops for SFOR, one infantry battalion as a SFOR/KFOR reserve, 49 military personnel and one transport aircraft C-130 B for ISAF, one infantry battalion (405 military personnel) for the operation Enduring Freedom, 804 military personnel to the Operational International Force in Iraq (one infantry battalion one engineer detachment one military police company one NBC company one special detachment). Also, there are military observers and monitors in the UN or OSCE missions.

[19] Arthur Chilingarov, Deputy Chairman of the State Duma of the Russian Federation, Parliamentary Assembly of the BSEC, Statement by National Delegation to Bucharest Session, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.40.

[20] Vasile Sandru, New Trends in Conflict Prevention and Resolution; Approaches in the Black Sea Area, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.41.

[21] Secretary Powell, while emphasizing that "we favour deepening our partnership with Russia, raised these concerns with Russian leaders at the end of January. He emphasized that our preference was to cooperate, not to compete, with Russia in the former Soviet space. Our policies and

programs in Eurasia aim to promote economic, political and military reform, to encourage the development of democracy, and civil society, and to help the people of the region become prosperous and stable partners. This is a goal, we believe, that is as much in Russia's interest as it is in ours".

[22] "The United States recognizes that Russia has legitimate interests in Eurasia based on geography, economics and history. We support good relations between Russia and its neighbors, and we have no desire to compete with Russia in a modern version of the 'Great Game'. ... But we also look to Russia to respect the sovereignty and independence of the other former Soviet states."

[23] Many in Russia appear to continue to believe that increased contacts and cooperation between the U.S. and Russia's neighbors are a zero-sum game, that American influence comes at Russia's expense and is even a threat to Russia's security.

[24] Prague Summit Declaration, Issued by the Head of States and Government, 21 November 2002, North Atlantic Council Summit Meeting, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IV, 1998, p.32.

[25] Ercan Ozer, The Black Sea Economic Co-operation and the EU, Romanian Journal of International Affairs, Vol. II, 1997, p.113-114.

[26] This option would help Ukraine integrate into European energy structures and to diversify its own supply of oil. As we have told the Ukrainian government, reversing the flow of the pipeline to facilitate export of Urals crude through the Black Sea, as some have proposed, could undercut Ukraine's interests. Even a "temporary" reversal would lead shippers to develop other land-based routes from the Caspian to Europe, essentially shutting Ukraine out of this potentially profitable transport business. It is our understanding that U.S. oil companies are interested in using Odesa-Brody, and we have urged the Ukrainians to try to negotiate a transparent commercial agreement with potential suppliers, customers, and transit countries. Steven Pifer, Deputy Assistant Secretary for European and Eurasian Affairs, Washington, DC, May 12, 2004.

[27] "Therefore, as we greet this ten-year mark, we can look back at a record of success. The Euro-Atlantic Partnership has been a catalyst of domestic transformation and of international security co-operation on a historically unprecedented scale," said NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer, opening his first meeting of the Euro-Atlantic Partnership Council, on 14 January, and referring to the occasion of the anniversary.

[28] NATO press release on the PFP anniversary and de Hoop Scheffer's statement, Brussels, 10 January 2004. This practical program was to complement the political dialogue between NATO and Partners launched

already in 1991 and conducted in the framework of the North Atlantic Cooperation Council (NACC), and then, since 1997, the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC).

[29] Jeffrey Simon, PfP: Charting a course for a new era.

[30] Together with Romania, Bulgaria, and Turkey — NATO's three Black Sea allies with a rich experience in SEDM and SEEBRIG — the U.S. presence could be beneficial in fostering wider Black Sea stability and cooperation under a revived PfP program.

[31] NATO Press Release, 31 March 2004.

[32] Chairman's statement of the meeting of the Euro-Atlantic Partnership Council at Summit level Istanbul, Turkey.

[33] It is time to build further upon SEDM's successes to deal with the new risk environment and broadened it to include civil emergency planning and interior and intelligence ministers, creating an annual Southeast European Defense, Interior, and Intelligence Ministerial (SEDIIM). Jeffrey Simon, PfP: Charting a course for a new era.

[34] Nicolae Ecobescu, Nicolae Micu, Black Sea Multilateralism Cooperation: New Stages, Wider Opportunities, Romanian Journal of International Affairs, Vol. IX, 2-3, 2003, p.254.

[35] Adrian Năstase, Romania and the Southern Dimension of the Alliance, Monitorul Oficial, 2002, p.181.

[36] For a revival to succeed, the program will need to be tailored to the needs of NATO's remaining 20 partners and two PfP aspirants who fall into the following eight distinct groups with very diverse needs, interests, and capacities:

- **Five "advanced" partners** — Finland, Sweden, Ireland, Austria, and Switzerland — with no interest yet in joining the Alliance.
- **The three Membership Action Plan (MAP) partners** — Albania, Macedonia, and Croatia — who do aspire to membership and for whom NATO must keep its Open Door credible.
- **Ukraine**, who claims to be an aspirant with an Action Plan, and aspires to join the MAP.
- **Russia**, who does not aspire to membership but maintains a special relationship in the NATO Russia Council.
- **Two relatively inactive partners** — Moldova and Belarus.
- **Three Caucasus partners** — Armenia, Azerbaijan, and Georgia,
- **Five Central Asia partners** — Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan; and
- **Two Balkan PfP aspirants** — Bosnia-Herzegovina and Serbia-Montenegro.

EUROPEAN NEIGHBOURING POLICY IS A NEW DIVIDING LINE OR A FUTURE EUROPEAN PARTNERSHIP?

*Dr. Paul DUȚĂ**

Studiul prezintă, într-o viziune unitară, sintagmele de „Europă extinsă” și „Politica de vecinătate europeană” după lărgirea Uniunii Europene din 4 mai 2004; de reținut că, deși România și Bulgaria vor deveni membre ale Uniunii Europene în 2007, cele două state sunt tratate ca și făcând parte din această structură europeană, ceea ce justifică prezentul demers.

România va deveni un vector important al politicii de vecinătate europeană, dată fiind suprapunerea graniței Uniunii Europene cu granița nord-estică a României.

Atât conceptul de „Europă extinsă” cât și „Politica de vecinătate europeană” propun un parteneriat care să suplinească absența perspectivei de a deveni state membre ale Uniunii Europene dar și pentru evitarea unei noi linii de împărțire a continentului european.

„Politica de vecinătate europeană” se adresează atât spațiului mediteranean (care nu face obiectul prezentului studiu) cât și estului continentului. Statele vecine de la est se structurează în cadrul acestor politici în trei categorii – Federația Rusă, noile state occidentale independente (Ucraina, Moldova și Belarus), și statele din Caucazul de sud (Armenia, Azerbaidjan și Georgia).

On 1 May 2004, *the enlargement of the European Union* took place with the accession of ten new Member States. It has brought changes to the EU's political geography offering new opportunities to deepen existing relations between the Union and its neighbours to the East and to the South. The Union is determined to further develop partnerships with its neighbours to mutual benefit, promoting security as well as stability and prosperity. It reaffirmed that enlargement will serve:

- to strengthen relations with *Russia*,
- to call for enhanced relations with: *Ukraine, Moldova, Belarus*
- at a later stage, it could consider including *the countries of the Southern Caucasus*;

* Dr. Paul Duță is a Senior Researcher with Romanian Institute of International Studies.

- to reaffirm the European perspective of *the countries of the Western Balkans* in the Stabilization and Association Process.
- to enforce relations with *the Southern Mediterranean countries* to be based on a long term approach promoting reform, sustainable development and trade

The EU's external borders will not become new dividing lines but the focus of enhanced co-operation [1].

The accession of the new member states will strengthen the Union's interest in enhancing relations with the new neighbours. Over the coming decade and beyond, the Union's capacity to provide security, stability and sustainable development to its citizens will no longer be distinguishable from its interest in close cooperation with the neighbours [2].

Interdependence – political and economic – with the Union's neighbourhood is already a reality. The emergence of the euro as a significant international currency has created new opportunities for intensified economic relations. Closer geographical proximity means the enlarged EU and the new neighbourhood will have an equal stake in furthering efforts to promote trans-national flows of trade and investment as well as even more important shared interests in working together to tackle transboundary threats - from terrorism to air-borne pollution. The neighbouring countries are the EU's essential partners: to increase our mutual production, economic growth and external trade, to create an enlarged area of political stability and functioning rule of law, and to foster the mutual exchange of human capital, ideas, knowledge and culture.

General Affairs and External Relations Council [3] (*GAERC*) launched the work, noting in particular the situation of Ukraine, Moldova and Belarus – new neighbours on the Union's land border.

The Commission prepared a *Communication* exposing the concept. This approach was broadly endorsed by the Council and by our Heads of state and government. Later, it was presented another *Communication on cross-border-co-operation* at the enlarged Union's external borders and on the establishment of a new neighbourhood financial instrument. Recently, the Commission tabled *proposals for new regulations aiming at facilitating local border traffic*. The establishment of a special 'local' visa regime is envisaged. Preparation of the *Action Plans* has already started. Within the Commission was taken some measures to better organize the work on Wider Europe.

European Council [4] confirmed that the Union should take the opportunity offered by enlargement to enhance relations with its neighbours on the basis of shared values [5]. The European Council welcomes the

Commission's proposals for a *European Neighbourhood Policy (ENP)*. The European Council reiterates the importance it attaches to strengthening co-operation with these neighbours, on the basis of partnership and joint ownership and building on shared values of democracy and respect for human rights [6]. Work on its implementation is already under way. The *European Council in Brussels* welcomed progress made on *the Wider Europe-New Neighbourhood Initiative*. It urged the Council and the Commission to take forward work in implementing this initiative with a view to ensuring a comprehensive, balanced and proportionate approach. This would include the establishment of a financial instrument, responding to the needs to promote cross-border and regional/ transnational co-operation on the external borders of the enlarged Union.

Enlargement gives new impetus to the effort of drawing closer to the 385 million inhabitants of the countries who will find themselves on the external land and sea border, namely Russia, the Western NIS and the Southern Mediterranean.

The European Neighbourhood Policy sets ambitious objectives for partnership with neighbouring countries based on strong commitments to shared values and political, economic and institutional reforms. Partner countries are invited to enter into closer political, economic and cultural relations with the EU, to enhance cross border cooperation and to share responsibility in conflict prevention and resolution. The Union offers the prospect of a stake in its Internal Market and of further economic integration.

The speed and intensity of this process will depend on the will and capability of each partner country to engage in this broad agenda. The policy builds upon and reinforces the existing framework of co-operation.

As far as the bilateral dimension of EU relations is concerned on the two basic frameworks: *Association Agreements or Partnership and Cooperation agreements*, including political dialogue. The most important difference is that, in the Mediterranean, an explicit regional dimension encouraging the development of intra-regional initiatives and cooperation in a broad range of sectors is included.

This policy of promoting intra-regional cooperation consists of three Chapters defined in the Barcelona Declaration supplementing the bilateral framework: the Political and Security Chapter, Economic and Financial Chapter and Social, Cultural and Human Chapter.

The Partnership and Cooperation Agreements (PCAs) in force with Russia, Ukraine and Moldova grant neither preferential treatment for trade, nor a timetable for regulatory approximation. Given the different starting points and objectives it is clear that a new EU approach cannot be a one-

size-fits-all policy. Different stages of reform and economic development also means that different rates of progress can be expected from the neighbouring countries over the coming decade.

The Action Plans would set the objectives for the development of our relations, short- and medium- term. They would include clear indications of the prerequisites for each step and of the commitments by each side. A first group of Action Plans could be agreed in the first half of 2004. The EU assistance programmes to neighbouring countries could then be adapted to reflect the priorities set out in the Action Plans.

The Union's neighbourhood policy is distinct from the issue of possible further enlargement. It concerns countries for which accession is not on the agenda. The neighbourhood policy does not close the door to the European aspirations of any country. On the contrary, by enhancing co-operation and encouraging reform, it should be of great help in supporting such aspirations, where they exist and are pertinent. On the other hand, it is clear that the Union's neighbourhood policy cannot be based on the prospect of successive accessions of its neighbours.

An important component of the neighbourhood policy is *co-operation at the enlarged Union's external borders*. On the whole, the Union's land border with the countries covered by the Wider Europe - New Neighbourhood initiative will pass from 1300 to 5100 kilometres. Moreover, the accession to the Union of the two island-states, Cyprus and Malta, will bring a number of Mediterranean countries closer to the EU territory.

In most of the enlarged Union's external borders, there is a long tradition of cross-border contacts and interpenetration. Ethnic and linguistic kinship, close links based on geography and history are an important part of life in these areas.

In many places, a vibrant, if not always orderly, transboundary economic activity has grown over the last years, and contributes substantially to the budget of households. Politically and economically, but also from a human dimension, it is important to maintain and manage these transboundary contacts and to develop new ones. The Union has already been financing cross-border co-operation on both sides of its borders. A wide range of activities could be supported: from interconnection of networks at the micro-scale of border areas, to support of economic co-operation, contacts between local authorities and NGO's, and establishment of border region partnerships [7].

The situations of Russia, the countries of the WNIS and the Southern Mediterranean are very different judged by most standards. The course of the 20th century saw dramatic changes in geography, politics and culture both on the European continent and in the Mediterranean. These

forces have not necessarily led to greater convergence. Differences are reflected in the variety and intensity of the Union's existing relations with and among the countries of its new neighbourhood [8]. While, for example, the Union's relations with Belarus have progressed little since 1996, the development of EU/Russia dialogue and cooperation on political and security issues, energy, environment and science and technology over the past few years has accelerated rapidly.

On the future Eastern external border, regional economic cooperation among the WNIS is already quite strong, oriented around traditional flows of trade and investment to and from Russia. However, encouragement for regional political cooperation and/or economic integration has not so far formed a strong component of EU policy towards Russia and the WNIS.

The Northern Dimension currently provides the only regional framework in which the EU participates with its Eastern partners to address trans-national and cross-border issues. But participation is restricted to Russia.

The EU shares an important set of mutual interests with each of its neighbours. All countries in the new neighbourhood are confronted by the opportunities and challenges surrounding Proximity, Prosperity and Poverty.

Proximity. In the Partnership and Cooperation Agreements in effect with Russia, Ukraine and Moldova, the parties also agreed on the need to establish a strong partnership, based on historic links and common values. This type of agreement was designed as instruments to help with the transition process, notably through gradual rapprochement between the EU and the partner countries and to create a wider area of cooperation. The geographical proximity increases the importance of a set of issues revolving around, but not limited to, the management of the new external border and trans-boundary flows.

Prosperity and Poverty. A new EU approach to its neighbouring countries cannot be confined to the border regions alone. If the EU is to work with its neighbourhood to create an area of shared prosperity and stability, proximity policy must go hand-in-hand with action to tackle the root causes of the political instability, economic vulnerability, institutional deficiencies, conflict and poverty and social exclusion [9].

The EU can and should work to spread the benefits of enlargement for political and economic stability in the neighbouring countries and to help reduce prosperity gaps where they exist. This should be reflected in a clear vision for the development of closer and more coherent relations with the Union's neighbours over the medium and long term. The EU should act to

reinforce and unite its existing neighbourhood policy towards these regions around two overarching objectives for the next decade or longer:

– To work with the partners to reduce poverty and create an area of shared prosperity and values based on deeper economic integration, intensified political and cultural relations, enhanced cross-border cooperation and shared responsibility for conflict prevention between the EU and its neighbours.

– To anchor the EU's offer of concrete benefits and preferential relations within a differentiated framework which responds to progress made by the partner countries in political and economic reform.

The EU and the partner countries have a common interest in ensuring *the new external border is not a barrier to trade, social and cultural interchange or regional cooperation*. The impact of ageing and demographic decline, globalization and specialization means the EU and its neighbours can profit from putting in place mechanisms that allow workers to move from one territory to another where skills are needed most – although the free movement of people and labour remains the long-term objective.

Cooperation, joint work and assistance to combat security threats such as terrorism and trans-national organised crime, customs and taxation fraud, nuclear and environmental hazards and communicable diseases should be prioritised. Both domestic measures and intensified bilateral and multilateral action are indispensable to fight organised crime. Particular attention should be paid to drugs trafficking, trafficking in human beings, smuggling of migrants, fraud, counterfeiting, money laundering and corruption. The EU should explore the possibilities for working ever more closely with the neighbouring countries on judicial and police cooperation and the development of mutual legal assistance.

Shared values, strong democratic institutions and a common understanding of the need to institutionalise respect for human rights will open the way for closer and more open dialogue on the Union's Common Foreign and Security Policy (CFSP) and *the development of the European Security and Defence Policy (ESDP)*. A shared neighbourhood implies burden-sharing and joint responsibility for addressing the threats to stability created by conflict and insecurity.

Shared values and mutual understanding provide the foundations for, inter alia, deeper political relations, enhanced cooperation on justice and security issues, environmental improvement and governance. The importance of dialogue between civilisations and the free exchange of ideas between cultures, religions, traditions and human links cannot be overemphasised. The EU should contribute to the development of a

flourishing civil society to promote basic liberties such as freedom of expression and association. The EU also needs to make a greater effort to create a positive image in the neighbourhood and act to combat stereotypes which affect perceptions of the neighbouring countries within the EU.

Full integration into EU markets and society requires *compatible and interconnected infrastructure and networks* as well as *harmonised regulatory environments*. EU policies such as Trans-European Networks (TENs), Galileo and other research activities should draw up strategies for the Eastern and Southern neighbours.

A stronger and more stable *climate for domestic and foreign investment* is critical to reducing the wealth gap that exists between the EU and its neighbours. Foreign investment can encourage reform and improved governance at the same time as contributing to the transfer of know-how and management techniques and the training of local personnel.

The Western Balkans is gradually leaving behind the bloody conflicts of the nineties. Important steps have been made in terms of political and economic reform. The heritage of this recent past and ensuring there will be no return to it, is still a major challenge for the region. For most of the Western Balkans, the road to the fulfilment of the political and economic criteria for accession seems quite long. Capacity to live in peace with neighbours and among ethnic communities, and combat against organised crime and corruption are key tasks. The Union supports politically and financially the reform efforts and the European aspirations of the Western Balkan countries. It is also playing an increasing role in peacekeeping operations in the area [10].

I. Relations between the European Union and Russia

Russia's border with the EU will almost double in length. A new neighbourhood policy will only constitute one pillar of the overall EU/Russia strategic partnership [11]. In the context of a new EU neighbourhood policy, new initiatives to encourage regional cooperation between Russia and the countries of the Western NIS might also be considered.

The Partnership and Cooperation Agreements set, in broad terms, an agenda for legislative and regulatory approximation, albeit without fixed deadlines. For the WNIS, this agenda could be developed as currently explored in *the Common European Economic Space (CEES) initiative launched with Russia*. The CEES itself should be developed to set out a deeper and broader timetable for legislative approximation between the EU and Russia. Participation in selected EU activities and programmes,

including aspects such as consumer protection, standards, environmental and research bodies, could be opened to all neighbouring countries.

For Russia and the WNIS, *Free Trade Areas* are envisaged in the PCAs, but with no timetable attached. Objectives and benchmarks could be developed. The sequencing of economic rapprochement is important to ensure that liberalisation really helps development. For Moldova which does not currently possess the competitive strength or administrative capacity to take on the reciprocal obligations of an FTA yet, the EU is ready to consider developing new initiatives to grant better market access, in line with WTO obligations.

Russia is the eastern neighbour with which the Union has the longest border.

With enlargement, this border will rise from 1300 to more than 2200 kilometres. In addition to Finland, four new Member States are your direct neighbours. The Kaliningrad oblast of the Russian Federation will find itself surrounded by the EU.

Russia answers for around 40% of the population and the GDP of the countries covered by the Wider Europe initiative. Its weight on eastern border of Union is of course preponderant. With enlargement, the EU share in Russia's foreign trade will increase from around 35% to 50%.

The Russian Federation is of course much more than a neighbour to the Union.

Its geography, its size and potential, and its role in world affairs make that the relationship with Russia has developed into a far-going strategic partnership.

The European Union and Russia have been working together on numerous international issues. A broad co-operative approach, in full respect of the two parties' interests, positions and independence of action, has replaced reflexes of the past. The importance of this relationship has been repeatedly highlighted in the context of the difficult international problems and challenges we have been facing in recent years.

Russia will benefit from the European Union's enlargement:

_ As in the case of other partners, Russia will benefit from the extension of the area of stability and prosperity in the European continent, as it is in our vital interest to be an open and reliable partner

_ It will benefit from the opportunities created through the enlargement of our Internal Market.

_ It will benefit from a European Union that will become stronger and more active on the international scene.

From the EU perspective, the most important neighbour's place in our neighbourhood policy is self-evident, for reasons of coherence and

inclusiveness. EU and Russia have common borders, while many neighbourhood issues have a regional dimension where Russian involvement is important; indeed, it is the absence of Russia from such a framework that would seem odd.

In the relations EU with Russia, there is a large range of issues which would be relevant to address through the Wider Europe policy, or having this policy in mind: cross border co-operation, border management, transport and energy corridors, Black Sea pollution, fight against drug trafficking and other forms of organised crime are just a few examples. Of course, EU and Russia should take full account of existing policies and frameworks: for instance, the internal market related parts of a possible Action Plan with Russia would have to reflect the Common European Economic Space concept.

Regions on both sides of EU and Russia common frontier will benefit from the planned New Neighbourhood Instrument, which is an important element of the Wider Europe approach.

The EU and Russia should also explore how regional initiatives such as the Northern Dimension, the Baltic Council, or the Organisation for Black Sea Economic Co-operation could best be served by the Wider Europe initiative and its instruments.

An Action Plan with specific targets and timelines, setting out the reciprocal undertakings of both sides that would be agreed between the two parties along the lines foreseen in the Wider Europe initiative would be a useful instrument in moving forward our vision of the Common spaces.

For all these reasons, the Wider Union – New Neighbourhood initiative provides substantial added value to our relationship with Russia [12].

_ First, there is of course no question of downgrading or abandoning our strategic partnership. This will stay and develop as we both want. The idea of EU is to integrate the Wider Europe - New Neighbourhood concept into the broader relationship EU-Russia and not the other way round.

_ Second, EU do not intend to abandon or duplicate the rich bilateral framework for eu-Russia relations, a framework which covers all possible areas. All the less so since its potential has not been fully exploited. At a later stage, EU could envisage upgrading the contractual framework, but EU and Russia should first see that the present one is fully used.

_ Third, the principle of differentiation is a key notion of EU neighbourhood policy, fully guarantees that no special relationship will be harmed, and no country will find its way barred by others.

Last, but not least, Wider Europe is not a unilateral venture. EU will be discussing with Russia on the areas of common interest within this initiative.

The aim is to strengthen our strategic partnership. Wider Europe will enrich and provide focus, and value added to it, while of course it will also benefit our other neighbours. The times of zero-sum reasoning in EU-Russia region are past. Co-operative approaches are today the name of the game. And Russian participation in EU neighbourhood policy forms an obvious and integral part of such an approach.

II. Relations between the European Union and the Western News Independent states

The Union of 25 will acquire two new neighbours to the East, *Belarus* and *Ukraine*, while a third one, *Moldova*, will be added, with Romania's accession.

1. Relations between the European Union and Ukraine

The Partnership and Cooperation Agreement (PCA) was concluded in 1994 and entered into force in March 1998. The PCA forms the legal basis of EU-Ukraine relations, providing for cooperation in a wide range of areas including political dialogue, trade and investment, economic and legislative cooperation, and cultural and scientific cooperation. The parties recall the common values that they share, and state their commitment to promote international peace and security as well as the peaceful settlement of disputes, and agree that respect for democratic principles and human rights as well as for the principles of market economy underpin their internal and external policies and constitute an essential element of partnership and of the Agreement.

Article 51 of the PCA recognises the importance of *legislative approximation* for strengthening economic links between Ukraine and the EU and identifies a number of priority areas. Since late 2002 Ukraine, with EU assistance, has sought to reinforce structures, planning and its approach to defining goals and tasks in pursuit of its legislative approximation programme. To this end a draft legislative approximation scoreboard is under preparation in order to assist in prioritisation and measure progress.

The EU is the largest donor to Ukraine. *Total assistance since 1991 amounted to more than €1 billion*. This includes technical assistance through the TACIS programme, macro-financial assistance, and humanitarian

assistance. TACIS assistance in the area of nuclear safety alone amounted to almost €260 million over 1991-2003. Assistance also includes the Fuel Gap programme and a major contribution to the Chernobyl Shelter Fund managed by the EBRD.

The main objectives of the *TACIS programme* are to reinforce democracy and the rule of law and to promote the transition to a market economy in the partner countries of Eastern Europe and Central Asia. In recent years assistance has been progressively focused on support for institutional, legal and administrative reform; support to the private sector and for economic development; and support to address the social consequences of transition.

The current TACIS cross-border co-operation (CBC) programme (2004-2006) reflects the objectives of the European Neighbourhood Policy: to allow partners on both sides of the EU's external border to work jointly to address common challenges such as economic and social development of the border areas, environment and communicable diseases, illegal immigration and trafficking, efficient border management and people-to-people contacts.

The Neighbourhood Programmes (2004-2006) are based on the existing funding instruments, Tacis CBC, INTERREG and Phare CBC. Three bilateral/trilateral programmes will be prepared between Ukrainian regions and partner regions in Poland, Hungary, Slovakia, Romania and Belarus, supplemented by one regional/transnational Neighbourhood Programme (CADSES). The indicative allocation of funding for Ukraine amounts to approximately €20 million (2004-2006).

The Union recently extended until December 2004 the 1999 *Common Strategy* for Ukraine. The Strategy aims at developing a strategic partnership between the EU and Ukraine on the basis of the PCA, while acknowledging Ukraine's European aspirations and welcoming the country's European choice.

Ukraine adopted in 1998 a *Strategy for European Integration*. In early 2002, President Kuchma declared EU membership a long-term goal, with Ukraine aiming to fulfill the relevant criteria for lodging an application by 2011.

Through this year's enlargement of the European Union, the Union and Ukraine have become direct neighbours. The EU-Ukraine Summit of October 2003 acknowledged the "broad range of new opportunities" offered by the *European Neighbourhood Policy*, which "should facilitate Ukraine's progressive participation in the EU's internal market and in EU policies and programmes, taking into account Ukraine's strategic goals and priorities". Ukraine noted the EU position that this policy should be seen as distinct

from the question of possible EU accession regulated by article 49 of the Treaty on European Union.

In October 2003, the Agreement on cooperation in *Science and Technology* between the European Community and Ukraine has been renewed for an additional period of five years. The renewed Agreement aims at upgrading and intensifying co-operation between Ukraine and the European Union, considering the importance of Science and Technology for economic and social development and the mutual wish to extend and strengthen the conduct of co-operative activities in areas of common interest.

Planned cooperation, as also endorsed by the EU-Ukraine Summit in Yalta in October 2003, would concentrate on *the enhancement of S&T cooperation between the EU and Ukraine with a view to Ukraine's involvement in the European Research Area* and the definition of ways and means to foster cooperation and allow for joint cooperative research opened by the research framework programme and other instruments, including the research partnership INTAS and Science and Technology Centre in Ukraine (STCU).

2. Relations between the European Union and Moldova

The Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which forms the legal basis of EU-Moldova relations, was signed in November 1994 and entered into force in July 1998. It covers *a wide range of areas including political dialogue, trade and investment, economic co-operation, legislative approximation, culture and science*. The parties recall the common values that they share, and state their commitment to promote international peace and security as well as the peaceful settlement of disputes, and agree that respect for democratic principles and human rights as well as for the principles of market economy underpin their internal and external policies and constitute an essential element of partnership and the Agreement.

Since 1991, the EU has provided assistance to Moldova totaling €253 million. This comprises technical assistance under the TACIS programme, including for cross-border co-operation, macro-financial aid through balance of payments loans and grants, assistance through the Food Security Programme, and humanitarian assistance.

The 2003 TACIS action programme for Moldova (€ 25 million) concentrates on the following areas: institutional, legal and administrative support, promotion of private sector development, and addressing the social consequences of transition. In addition, the TACIS regional programmes cover: cross border cooperation, justice and home affairs, customs and

border infrastructures, energy and environment. A new National Indicative Programme is currently being developed for 2004-2005.

The current TACIS cross-border co-operation (CBC) programme (2004-2006) reflects directly the objectives of the Neighbourhood Policy: to allow partners on both sides of the EU's external border jointly to address common challenges such as economic and social development of the border areas, environment and communicable diseases, illegal immigration and trafficking, efficient border management, and people-to-people contacts.

The Neighbourhood Programmes (2004-2006) are based on the existing funding instruments, TACIS CBC, INTERREG and Phare CBC. Two neighbourhood Programmes will involve Moldova: a cross-border programme with Romania and the Regional/Transnational CADSES programme. The budget foreseen for Moldova is €10 million (TACIS CBC) over the period 2004-2006. *For the period beyond 2006, the Commission is examining the possibilities of creating a new Neighbourhood Instrument to act on both sides of the EU's external border.*

After Romania's accession to the EU, foreseen for the year 2007, Moldova will become an immediate neighbour of the EU. At the EU Moldova Cooperation Council of 24 February 2004 both parties agreed that the European Neighbourhood Policy offers an ambitious and realistic framework for strengthening their relationship, allowing Moldova to benefit fully from EU enlargement.

In September 2003 Moldova presented a *Concept for the Integration of the Republic of Moldova into the European Union*, of which the EU took note, also in view of preparations for a possible joint Action Plan under the European Neighbourhood Policy.

In the *Concept*, Moldova welcomed the European Neighbourhood Policy, while at the same time expressing the wish to be included in the *Stabilisation and Association Process covering the countries of the Western Balkans*. The EU considers that the European Neighbourhood Policy, which should be seen as distinct from the question of possible EU accession that is regulated by article 49 of the Treaty on European Union, provides the most appropriate framework for the partnership. In March 2004, Moldova recognized the importance of the Neighbourhood Policy for Moldova's internal reform process and as a way to come closer to the EU.

The present level of *research* investment in Moldova is low and there is no scientific cooperation with the EC at present. Planned future cooperation would concentrate on objectives as the development of Moldova's capacity in technological R&D, Moldova's integration into the European Research Area and into the Community R&D Framework Programmes on the basis of scientific excellence and Moldova's integration

in high level scientific exchanges, with the support, where appropriate, from INTAS.

3. Relations between the European Union and Belarus

Following Belarus' independence in 1991, bilateral relations initially progressed well towards the adoption of a *Partnership and Cooperation Agreement* [13] (*PCA, negotiated in 1995*) and an interim trade agreement. Both agreements were, however, frozen as a result of the deterioration of the internal political situation in Belarus since 1962.

The EU agreed the mentioned conclusions on the basis of the deteriorating political situation in September 1997. Ratification of the PCA and the interim trade agreement was suspended. Bilateral ministerial contacts would be established solely through the Presidency or the Troika. Technical assistance of the Community and MS would be halted, except for humanitarian or regional projects or for directly supporting the democratisation process.

In 2001 the OSCE/ODIHR limited observation mission concluded that the presidential election failed to meet the OSCE commitments for democratic elections. A new attempt to improve bilateral relations by proposing a step-by-step process was developed in early 2002. This approach aims at clearly identified steps towards democratisation to be paralleled at each stage by gradual resumption of dialogue with the government and provision of broader assistance, ending with full normalisation of relations.

Relations became worse during 2002 as the democratic progress remained absent. In support of the continuation of the OSCE activities in Belarus, 14 out of 15 EU Member States decided in November 2002 to prevent the entry into their territories of President Lukashenko and seven other political leaders of Belarus. The visa ban was lifted in April 2003 after the establishment of a new OSCE office in Minsk with a new mandate.

In 2002-04 the EU has several times drawn attention in public to the lack of freedom of religious organisations, freedom of the media and freedom of expression and systematic repression of NGOs. A recent OSCE report confirms the negative trend by notably highlighting systematic pressure on the independent media outlets, NGOs and higher education institutions.

The European Parliament, in its Resolution of 11 February 2003, called for moving towards a future partnership with Belarus, expressed strong concern at the increasing 'self isolation' of Belarus, and declared its support to the overall approach taken by the Commission and the Council.

The resolution also underlined the need for the EU to develop a strategy within the European Neighbourhood Policy framework, to provide greater financial support to NGOs working to strengthen civil society and independent media, and to enhance cooperation in the field of Justice and Home Affairs.

The Wider Europe/European Neighbourhood Policy concept (Commission Communication of 11 March 2003), which lays the ground for closer cooperation with the neighbouring countries of the enlarged Union, offers another opportunity for Belarus for improving relations with the EU. Belarus has welcomed the European Neighbourhood Policy concept and suggested specific areas for cooperation without, however, responding on the basic democratic requirements.

The Commission has put forward a proposal on relations with Belarus in the context of European Neighbourhood Policy (ENP) strategy package of 12 May 2004. The ENP strategy paper states that under the present situation in the country - which by all accounts is deteriorating - it is not yet possible to offer the full benefits of the ENP to Belarus. The ENP should contribute to encouraging democratic reform in Belarus, notably through further support to civil society, support for democratic parliamentary elections in the Autumn 2004, and raising awareness of EU policies and assistance benefiting Belarusian citizens. Belarus is already eligible to participate in the Neighbourhood Programmes, and will be eligible under the new European Neighbourhood Instrument. The EU will further confirm the perspective of closer relations, including in the framework of the ENP, provided that fundamental reforms are carried out.

It will also be possible to extend the full benefits of the ENP to **Belarus** when that country has established a democratic form of government, following free and fair elections; strengthened support for civil society in Belarus will help to build a more democratic, stable and prosperous country.

III. Relations between the European Union and the countries of the Southern Caucasus

1. Relations between the European Union and Armenia

Based on the *Partnership and Cooperation Agreement (PCA)* entered into force on 1 July 1999, the EU's cooperation objectives are to build a relationship with Armenia in which the respect of democratic principles, the rule of law and human rights, as well as the consolidation of a market economy are fostered and supported.

The PCA provides for trade liberalisation and cooperation in a wide range of areas. Tacis is the main financial and technical assistance instrument supporting the implementation of the PCA and providing grant assistance for projects in priority areas that are defined on a biannual basis.

The EU has an interest in Armenia developing in the context of a politically stable and economically prosperous southern Caucasus. In this respect, the conflict with the Republic of Azerbaijan over Nagorno-Karabakh (NK) remains the major impediment to development in Armenia and contributes to regional instability.

Armenia has reiterated that its main target in foreign policy is "*progressive integration into EU models and standards*". A high-level inter-ministerial commission on PCA implementation, under the aegis of the Ministry of Industry and Trade, has been established and meets regularly. The work of this commission is supported by technical assistance provided by TACIS.

Internally, Armenia adopted two main priorities to guide the development of the country: resolution of the conflict with Azerbaijan over NK and the economic and social transformation of the country within the framework of the conflict.

Armenia also wants to play a greater role in regional transport and energy corridors, an ambition which is frustrated by the unresolved conflict and by the fact that, as consequence, its borders with Azerbaijan and Turkey remain closed. Recent studies suggest that a reopening of Armenia's borders with Turkey and Azerbaijan would result in a potential reduction in transport costs of 30-50% with total benefits of up to more than € 300 million.

The Government declared the development of information technologies, a sector in which Armenia has developed considerable know-how and expertise since Soviet times, as a main priority to foster the economy, create jobs and raise education standards.

In response to locally identified needs, and in line with recommendations from the IFIs, Armenia has begun the process for the preparation and elaboration of a Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP), which develops further the Government's economic policy disclosed at the beginning of 2000.

The domestic political situation cannot be separated from its regional context. The war with Azerbaijan over NK has dominated Armenian politics since 1988, before independence from the Soviet Union. The cease fire declared in 1994 has held well, if seen from the perspective of major outbreaks of fighting, but soldiers and some civilians are killed every year along the line of contact. The international negotiations conducted in

the framework of the OSCE/Minsk Group continue with ups and downs, as well as intensified face-to-face meetings between the two Presidents, but have so far failed to bring a peace agreement.

Armenia's foreign policy is based on developing close co-operative relations with those neighbours who are not involved in the NK conflict. The Russian Federation is a close partner of Armenia in the region. Armenia's agreement with Russia includes provisions for mutual defence, and Russia maintains military bases in Armenia.

The European Council welcomes enhanced dialogue with all ENP partners, east and south. It also welcomes the inclusion of *Armenia, Azerbaijan and Georgia* in the ENP. This gives the EU another important instrument to promote progress on the wider reform agenda in each of these countries [14].

2. Relations between the European Union and Azerbaijan

Azerbaijan is the EU's largest trading partner in the Caucasus although this primarily relates to cotton, oil and gas. Since 1993 total trade with the EU has grown steadily [15].

The Summit held in Luxembourg on 22 June 1999 marked the entry into force of the PCA. At that occasion it adopted a Joint Declaration on relations between the EU and the Caucasus countries including Azerbaijan. One of the key documents for the future will be *the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) which entered into force on 1 July 1999*. The PCA covers cooperation in all non-military areas and its main elements are:

The first Cooperation Council was held in Luxembourg on 12 October 1999 and the first Cooperation Committee was held on 27 March 2000. In total five Cooperation Councils have been held.

In July 2003 the EU appointed a Special representative to the Southern Caucasus whose mandate is to (a) to assist the countries carry out political and economic reforms, notably in the fields of rule of law, democratisation, human rights, good governance, development and poverty reduction; (b) in accordance with existing mechanisms, to prevent conflicts in the region, to assist in the resolution of conflicts, and to prepare the return of peace, including through promoting the return of refugees and internally displaced persons (IDPs); (c) to engage constructively with key national actors neighbouring the region; (d) to encourage and to support further cooperation between States of the region, in particular between the States of the South Caucasus, including on economic, energy and transport issues; (e) to enhance EU effectiveness and visibility in the region.

Rehabilitation territories damaged in the Nagorno Karabakh conflict that are occupied by Azerbaijan including the rehabilitation of a railway line to Fizuli, electricity supplies, drinking water and irrigation and the reconstruction of schools.

The Tacis programmes since 1998 have concentrated on public sector reform and since 2002/3 put a stronger emphasis on poverty reduction following the adoption of a Poverty Reduction Strategy by Azerbaijan in late 2002. Below you find a table showing the main themes of the Tacis programmes for the period 1998-2006.

With the entry into force of the PCA and the improvement of the economic situation in the country the focus of EC assistance is shifting from humanitarian aid to rehabilitation, reconstruction and the promotion of trade and investment ties in between EC and Azerbaijan. EC assistance will also be used increasingly to reduce tensions resulting from the Nagorno-Karabakh conflict by supporting regional cooperation, post-conflict rehabilitation and by linking assistance levels to progress in conflict resolution.

EU feels strongly that the Minsk Group (OSCE) offers the best mechanism for the settlement of the Nagorno Karabakh issue and fully support the efforts made by the Azeri Government and the Armenians to improve dialogue in recent months. Until progress is made over Nagorno Karabakh regional stability will continue to be threatened and development stifled.

INOGATE (cross border energy initiative funded by Tacis) started the implementation of cross border small scale investment projects as a follow up to the Umbrella Agreement. Projects for the three Caucasus countries, such as improving cross border metering are included.

The future development of EU-Azeri relations is set out in the PCA and the Joint Declaration adopted in the Luxembourg Summit. The main issues will be implementation of the PCA, promotion of trade, investment and conflict resolution and EC assistance should focus on these areas.

The Commission in May 2004 recommended the inclusion of Armenia, Azerbaijan and Georgia within the scope of the European Neighbourhood Policy. The Council of Ministers is expected to take a decision on the Commission recommendation in June 2004. The European Security Strategy, adopted by the European Council in December 2003, clearly identifies the South Caucasus as one of the regions in which the EU should take a "stronger and more active interest".

NOTES:

[1] *The countries concerned by our Wider Europe initiative*, said Günter Verheugen, *form an area with close to 400 million inhabitants, i.e. of the same order of magnitude as the Union of 25*. Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003.

[2] Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003. *"In the East, Russia is of course much more than a neighbour, since it is a strategic partner; but it is also a neighbour; and then Ukraine, Belarus and Moldova. In the South the 10 countries of the southern Mediterranean, including the Palestinian Authority. Relations with Bulgaria, Romania and Turkey are not included, since these are candidate countries. The Western Balkans are also excluded, since, as mentioned, these countries too have been offered a clear accession perspective"*.

[3] Romano Prodi, A Wider Europe – A Proximity Policy as the key to stability, speech to the Sixth ECSA-World Conference, Brussels, 5-6 December 2002, SPEECH/02/619.

[4] The December 2002 Copenhagen.

[5] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, Brussels, 11.3.2003, COM (2003) 104 final.

[6] The Presidency Conclusions of the Brussels European Council (17 and 18 June 2004).

[7] *"We are presently exploring ways to improve co-ordination between various Community programmes involved in such activities. We are also exploring ways to facilitate local border traffic, while maintaining the high level of border security required by our Schengen acquis. For the period after 2006 we are considering an increase in our financial support and a substantial reform of the framework of cross-border-co-operation. This would improve the planning, co-ordination and implementation of co-operation on both sides of our borders"*. Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003.

[8] *"It is obvious that our neighbours differ largely. So do their relationships with us. Ukraine is not Egypt and Israel is not Moldova. Russia is a strategic partner. Hence differentiation is a key notion in our neighbourhood policy. Our relations also reflect different sets of common*

interests, and a different extent of values shared. With most of our neighbours there is a large specific 'acquis' of relations, which will be respected, not least because, as a rule, its potential is far from fully exploited". Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003.

[9] As set out in the 10 November 2000 Council/Commission Statement on EU Development Policy.

[10] Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003.

[10] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, Brussels, 11.3.2003, COM (2003) 104 final.

[11] "I should maybe add that we have heard some questioning and scepticism with respect to your country being part of this initiative: some have expressed concern that the participation of Russia could act as a brake to the European ambitions of other neighbours. Others fear that inclusion of Russia in the Wider Europe concept could downgrade or even conflict with our strategic partnership". Günter Verheugen, EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, Diplomatic Academy, Moscow, 27 October 2003.

[12] Along with Turkmenistan, Belarus is now the only successor state of the former Soviet Union without a PCA with the EU.

[13] The Presidency Conclusions of the Brussels European Council (17 and 18 June 2004).

[14] In contrast trade with the CIS states has fallen over the past 7 years with the result that exports are 32% of levels in 1992 and imports 66%. Large scale privatisation is required and further economic diversification is essential. Azerbaijan holds a strategic location between the EU and Central Asia. Development of the TRACECA trade route will provide a cornerstone for future economic growth. The EU helped prepare the multilateral transport agreement which was signed at the Baku Summit in September 1998. Trade in textiles is covered by a specific agreement although the volume of trade with the EU is currently negligible. The fourth meeting of the Trade, Investment, Energy and Transport sub-committee was held in April 2004.

PENTRU O STRATEGIE EURO-ATLANTICĂ ÎN ZONA MĂRII NEGRE

*Colonel dr. Ion COȘCODARU**

Majoritatea reuniunilor desfășurate în ultima perioadă, cu participarea înalților demnitari politici și militari din statele membre NATO și UE, la care s-au adăugat cei din SUA și Federația Rusă, au avut incluse pe agenda discuțiilor, ca elemente distincte, aspecte privind preocupările și demersurile tot mai insistente ale principalilor actori, pentru elaborarea unei strategii coerente și viabile pentru Marea Neagră și zona adiacentă acesteia.

Multitudinea atacurilor teroriste din ultimii ani și urmările lor catastrofale, generalizarea crimei organizate, creșterea traficului ilegal de persoane, narcotice și materiale radioactive, precum și multiplicarea numărului de sponsori ai acestui gen de activități, au evidențiat faptul că natura pericolelor actualului secol se află în zona neconvenționalului și că sursa de propagare a acestora, atât pentru America, cât și pentru Europa, poate fi oriunde. Crizele recente au reliefat faptul că acestea au fost generate, cu predilecție, din zone încă instabile politic și economic, cu situații interne explozive, alimentate de numeroase conflicte nesoluționate și de urmările sărăciei generalizate. Întâmplător sau nu, aceste zone fac parte din spațiul euro-atlantic neintegrat, fiind situate îndeosebi în Balcani, Asia Centrală și Orientul Mijlociu și legate indestructibil de Marea Neagră.

Amplificarea fără seamă a competiției pentru resurse energetice, pentru căile de transport ale acestora și piețe de desfacere și, în acest context, interesul crescând al principalilor actori mondiali față de această regiune se constituie în argumente favorabile captării, în sfârșit, a atenției Occidentului față de Marea Neagră și zona adiacentă acesteia. Integrarea cu succes în comunitatea euro-atlantică a țărilor din Europa Centrală și de Sud-Est, de la Marea Baltică la Marea Neagră, a marcat încheierea unui grandios proiect istoric al anilor '90, inițiat la sfârșitul Războiului Rece¹. Aceasta a

* Colonel, Statul Major General.

¹ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *Marea Neagră și frontierele libertății*, în „**O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**”, Ed. IRSI „Nicolae Titulescu”, 2004, București, p.16.

dus la extinderea zonei de stabilitate și securitate continentală și a oferit noilor săi membri condiții favorabile dezvoltării democrației, aplicării principiilor economiei de piață performante și respectării drepturilor omului.

Pornind de la aceste considerente, nu putem să nu facem o analogie între realitățile specifice anilor '90 din centrul și sud-estul continentului și cele din întreaga zonă a Mării Negre, care poate beneficia acum de experiența euro-atlantică acumulată pe parcursul ultimilor zece ani și care, pe fondul demersurilor concertate ale principalilor actori din zonă, ar putea face posibilă nu numai elaborarea unei strategii coerente, durabile și eficiente, dar și continuarea procesului integraționist.

Condițiile favorabile pentru materializarea acestor demersuri, generate îndeosebi de glisarea interesului occidental către estul continentului, precum și de aplicarea noului concept strategic al Alianței Nord-Atlantice, trebuie exploatate cu inteligență și pragmatism, pentru ca, în final, întregul bazin al Mării Negre să fie racordat la schimbările majore ale acestui început de mileniu.

Realități istorice ale Mării Negre și zonei adiacente acesteia

Marea Neagră a fost întotdeauna, potrivit etapelor istorice parcurse, zona de confluență dintre marile imperii: persan, roman, otoman și țarist. În funcție de puterea și gradul de implicare al acestora în regiune, ea a fost, rând pe rând, supusă intereselor vremii. A fost o punte de legătură și o frontieră, o zonă-tampon și una de tranzit între Est și Vest, între Sud și Nord, dar și un drum pentru circuitele comerciale către piețele de desfacere și regiunile bogate în resurse energetice². Cu toate acestea, zona a fost în permanență ignorată de Occident și ocolită de planurile și proiectele majore ale marilor investitori strategici. Această situație și-a pus amprenta asupra mentalității și educației numeroasei și eterogenei populații din regiune, reflectată în toate domeniile vieții sociale, de la natalitate și producerea celor necesare traiului la cultură, religie, filozofie, politică și apărare.

În timpul Războiului Rece, zona a cunoscut o divizare suplimentară, de data aceasta între comunism și capitalism, având ca repere cele două blocuri militare antagoniste, Tratatul de la Varșovia și NATO. În această perioadă, imaginea regiunii a fost propagată spre vest, mai degrabă prin legende, terorism, crimă organizată și conflicte armate, precum și prin pliantele diverselor companii de turism interesate în a pune la dispoziția eventualilor amatori de vacanțe exotice, servicii la prețuri modice, decât prin discursurile politicienilor și proiecte economice de amploare.

² George Cristian MAIOR, *The New Allies and Emerging Security Dynamics in the Black Sea Area*, Columbia University, martie, 2004.

Evenimentele din 1989 și 1991, care au condus la căderea comunismului în Europa Centrală și de Est și la destrămarea URSS, au deschis o poartă către un nou capitol din istoria Mării Negre și zonei adiacente acesteia, caracterizate prin despărțirea lungă și dureroasă de comunism și de apartenența la sfera de influență sovietică, de tranziție de la o societate închisă și o economie neperformantă spre valorile democrației, economiei de piață și respectării drepturilor omului.

Fiind situată la interferența dintre spațiile de securitate europene, eurasiatice și ale Orientului Mijlociu și fiind considerată ca făcând parte din sfera de influență sovietică, zona nu s-a bucurat de atenția strategilor și politicienilor occidentali, la aceasta contribuind și dinamica evenimentelor din preajma anilor '90, care au impus alte priorități.

Prăbușirea comunismului a adăugat pe agenda comunității euro-atlantice noi probleme a căror rezolvare nu suporta amânare și care presupuneau abordări inedite, atât din punct de vedere conceptual, cât și acțional. În aceste condiții, problematica zonei Mării Negre a fost încă o dată amânată. Astfel, a fost pusă în discuție configurarea viitoare a Europei. Pentru a răspunde acestei cerințe, strategii occidentali au avut ca prioritate elaborarea unor concepții de acțiune pentru statele baltice, pentru cele din centrul continentului și din Balcanii de Est, concomitent cu constituirea unor noi relații de cooperare cu Moscova și Kiev, după destrămarea URSS. În același timp, politica Occidentului față de Orientul Mijlociu, devenit, prin gravitatea evenimentelor produse, tot mai prezent în discursurile purtate în cancelariile vestice, s-a oprit cu consecvență la granița de sud a Turciei³.

Amploarea fără seamăn a luptei împotriva terorismului și a crimei organizate, concomitent cu dinamizarea competiției pentru resurse energetice și căile de transport ale acestora, a adus zona Mării Negre de la periferie spre centrul atenției principalelor organisme europene și euro-atlantice⁴.

Atât NATO, cât și UE nu și-au elaborat strategii unitare și coerente față de regiunea Mării Negre. De altfel, nici SUA și nici principalele state europene nu au acordat o atenție sporită zonei, considerând că aceasta nu reprezintă o prioritate printre proiectele imediate și, drept consecință, nu au fost identificate obiective strategice majore în acest spațiu.

Fără o mediatizare adecvată a realităților din regiune și fără o prezentare realistă a oportunităților de afaceri, Occidentul nu a putut fi, pentru o lungă perioadă de timp, atras în mod real de zona Mării Negre. În asemenea circumstanțe, demersurile, de cele mai multe ori singulare, ale Turciei, de a trezi interesul organismelor politice și economice

³ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *op. cit.*, p.17.

⁴ Ibidem, p.18.

internaționale în a acorda mai multă atenție acestui spațiu și a dezvolta proiecte majore, care să asigure dezvoltarea zonei și, implicit, creșterea nivelului de trai a numeroasei populații din regiune, s-au dovedit efemere.

Slaba conectare a statelor din zonă la transformările profunde în plan politic, social, economic, cultural, militar etc., produse pe continent în deceniile din urmă, a dus, pe de o parte, la neinclusiunea acestor țări în proiectele de extindere ale NATO și UE, iar pe de altă parte, la amânarea deciziilor naționale de alăturare la eforturile generale de democratizare, modernizare și creștere a calității vieții.

Condițiile care au determinat schimbarea de atitudine a Occidentului față de zona Mării Negre, de la dezinteresul aproape total și lipsa de implicare manifestate până în preajma anilor 2000, la interesul major actual și dorința de prezență activă în întreaga zonă, evidențiază o serie întreagă de aspecte, pe cât de complexe și dificile, pe atât de cronicizate și controversate.

Remodelarea noii arhitecturi de securitate, împreună cu mecanismele specifice funcționării acesteia, concomitent cu gestionarea evenimentelor generate de procesele de destructurare a sistemului comunist au reprezentat cea mai mare provocare a sfârșitului de mileniu pentru strategii occidentale. Dificila sarcină de a integra țările din Europa Centrală și de Est în Alianța Nord-Atlantică, de a opri conflictele sângeroase din Balcani și de a pregăti țările din zonă în vederea aderării la Uniunea Europeană, precum și necesitatea edificării unor noi relații internaționale de cooperare în perioada post Război Rece, au devenit preocupările majore ale strategiilor și politicienilor din Europa și SUA.

În aceste condiții, apariția zonei Mării Negre pe lista de priorități era absolut accidentală. Este adevărat, însă, că, în această perioadă, nici țările din zonă nu au manifestat o dorință prea mare de a avea o relație mai strânsă cu Occidentul și de a se implica mai mult în transformările specifice sfârșitului de mileniu. Acestea, aflate în diferite stadii de dezvoltare economică și socială, cu aspirații și interese deosebit de variate, erau preocupate mai mult de soluționarea propriilor lor sensibilități interne, decât de captarea atenției Vestului. Majoritatea lor, dependente încă politic și economic de Moscova, erau angajate în rezolvarea unor diferende interetnice și religioase și în susținerea a numeroase conflicte armate sângeroase, generate de vechi resentimente și tensiuni. Este evident că, în aceste condiții, racordarea la trendul de democratizare și modernizare, la tranziția către economia de piață și apropierea de valorile occidentale sau mai mult, la integrarea într-un viitor predictibil în structurile euro-atlantice, părea nerealistă sau chiar utopică, atât în percepția statelor din zonă, cât și în a celor vestice.

Trebuie reamintit că, în concepția occidentală, a existat întotdeauna tendința de a ignora sau de a acorda prea puțină atenție acelor probleme care nu aveau un răspuns imediat sau care nu prezentau o probabilitate ridicată de reușită, ceea ce poate explica într-un fel atitudinea de neimplicare a Vestului în soluționarea problemelor din regiunea Mării Negre⁵.

La aceste realități se adaugă și faptul că, în conștiința istorică occidentală, Marea Neagră și zona adiacentă acesteia au fost percepute ca spații îndepărtate, necunoscute, aflate în afara Europei. Pentru o lungă perioadă de timp, unii politicieni și strategii din Vest considerau că „Europa reală” era reprezentată numai de Europa Occidentală, modernă, democrată și prosperă. Alții, cu viziune ceva mai largă, apreciau că limitele continentului se proiectau către Marea Baltică și Marea Neagră – dar numai până la țărmurile de vest și de sud ale acestora. În aceste condiții, Ucraina și țările din Caucaz reprezentau locuri neatractive și lipsite de interes, spații despre care se cunoșteau extrem de puține lucruri și care au fost văzute ca reprezentând „străinătatea apropiată”, aflată în mod natural sub influența și responsabilitatea indubitabilă a Moscovei.

Aspirații noi în zona Mării Negre

Extinderea cu succes a NATO și UE, prin încorporarea unui grup important de state din centrul și sud-estul Europei, majoritatea foste socialiste, precum și rezultatele obținute de către acestea în tranziția către democrație și economia de piață au contribuit în mod definitiv la trezirea aspirațiilor din regiune. Multe dintre obstacolele și constrângerile manifestate și cronicizate de-a lungul timpului au început să se diminueze sau să dispară⁶.

De data aceasta, Occidentul, aflat în postura de a-și îndeplini proiectele anilor '90, conștientizând că finalizarea acestora este condiționată exclusiv de extinderea spațiului de securitate și bunăstare dincolo de aria sa de cuprindere, pare mai interesat ca oricând să se implice efectiv în soluționarea problemelor specifice Mării Negre și zonei adiacente acesteia. În același timp, asistăm și la o „trezire” a populațiilor din zonă, tot mai conștiente de rolul pe care trebuie să îl joace în destinul țărilor lor. Astfel, concomitent cu amplificarea și sofisticarea mișcărilor pentru o democratizare reală și o adoptare mai rapidă a principiilor economiei de piață și ale respectării drepturilor omului, se remarcă apariția în regiune a unei noi generații de lideri politici, prooccidentali, cu vederi și idealuri

⁵ Ibidem, p. 20.

⁶ Colonel dr. Ion COȘCODARU, *Determinări geopolitice și geostrategice în bazinul Mării Negre și în zona adiacentă acesteia*, în *Gândirea Militară Românească*, nr.2/2004, p.54.

democratice, care își arată în mod deschis dorința de a apropia mai mult țările lor de comunitatea euro-atlantică și eventual de a se alătura⁷.

În aceeași notă, a transformărilor și a schimbărilor de percepții și opțiuni, referitoare la Marea Neagră și zona adiacentă acesteia, se înscruie și eforturile, de data aceasta concertate, ale grupului statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice, Bulgaria, România și Turcia, de a sensibiliza Occidentul și a include pe lista de priorități strategice această regiune.

Se poate aprecia că, după ce o lungă perioadă de timp au ignorat zona Mării Negre, instituțiile euro-atlantice încep să vizualizeze sub un alt unghi importanța strategică a regiunii. În consecință, se conturează proiectarea unei noi abordări, care, probabil, va fi concretizată de această dată în strategii care să vizeze elaborarea unor proiecte și programe cu impact major asupra întregului spațiu cuprins între Balcani, Marea Neagră, Caucaz și mai departe către Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Este de așteptat ca, exploatând experiența acumulată pe parcursul ultimilor ani în gestionarea problemelor deosebit de complexe din Balcani, Afghanistan și Irak, Alianța Nord-Atlantice și Uniunea Europeană, la care trebuie să se adauge și ceilalți actori importanți, și în mod deosebit SUA și Federația Rusă, să proiecteze forme și modalități de acțiune specifice zonei Mării Negre, care să răspundă atât cerințelor de securitate pe care le reclamă Occidentul, cât și intereselor tot mai diversificate ale populațiilor din regiune.

Prin noua configurare geopolitică a Mării Negre, cu România, Bulgaria și Turcia, ca țări membre NATO și în perspectivă și ale Uniunii Europene, care domină partea de vest și sud, și cu noile state independente, Moldova, Ucraina, Rusia și Georgia pe coasta de nord și est, zona a căpătat o nouă identitate, care determină o altă abordare a problematicii specifice întregii regiuni, inclusiv în elaborarea strategiilor și programelor aflate în fază de proiecte.

Din această ecuație nu pot fi excluse cele trei țări din Caucazul de Sud (Georgia, Armenia și Azerbaidjan), care reprezintă reperatele Coridorului energetic euro-asiatic și care leagă sistemul euro-atlantic cu resursele de energie din zona caspică și cu statele din Asia Centrală.

De asemenea, trebuie inclus și spațiul situat la nord de Transnistria, Odessa și Sokumi, pentru că un sistem stabil al Mării Negre impune rezolvarea „conflictelor înghețate” de-a lungul arcului de nord-est și accesul la căile fluviale de transport comercial, care duc spre Marea Neagră: Dunărea și Nistrul⁸.

Repere pentru o strategie în zona Mării Negre

Elementele de bază ale unei strategii viabile, coerente, unitare și eficiente pentru întreaga zonă trebuie să răspundă atât cerințelor de securitate și apărare asumate de NATO, cât și celor de democrație, progres și prosperitate reclamate de Uniunea Europeană. Existența în acest areal, pe de o parte, a unor entități statale cu niveluri de dezvoltare extrem de diferențiate, cu percepții și statute deosebite față de marile instituții euro-atlantice integratoare, iar pe de altă parte, a unor spații și regiuni încă instabile și nesigure, supuse unor crize și conflicte aflate în derulare sau în stare latentă, gata oricând să fie reactivate, determină reconsiderarea Mării Negre și zonei adiacente acesteia în ecuația de securitate europeană și euro-atlantică.

Disponând de un însemnat potențial politic, economic, militar, cultural, demografic etc., Marea Neagră și zona adiacentă ar putea reprezenta nu numai un „rezervor al intereselor euro-atlantice”, dar și prelungirea bazinului mediteranean către Marea Baltică și mai departe către Asia Centrală și Orientul Mijlociu. În aceste condiții, devin „turnul de control” al spațiului euro-asiatic și „arbitrul” Orientului Mijlociu, iar în contextul implicării tot mai mari a NATO în gestionarea situațiilor de criză dincolo de aria sa de responsabilitate, zona poate constitui avanpostul necesar Alianței în proiectarea stabilității și securității în întreaga regiune⁹.

În acest context, trebuie analizat și rolul jucat de resursele de energie din Asia Centrală și Orientul Mijlociu în ecuația de securitate euro-atlantică. În prezent, Europa importă aproximativ 50% din resursele sale energetice pe căi complicate și periculoase, prin Bosfor și Canalul Mânecii. Potrivit analiștilor economici, până în 2020, Europa va importa peste 70% din sursele energetice de dincolo de Europa. Regiunea Mării Negre și zona adiacentă domină tot coridorul energetic euro-asiatic, de la conductele de petrol și gaz transucrainene, care alimentează piețele din nordul Europei, până la conductele de la Baku – Tbilisi – Ceyhan, care se îndreaptă spre zona mediteraneană. O nouă strategie euro-atlantică orientată spre ancorarea și stabilizarea regiunii poate să aducă vastele rezerve energetice din Bazinul Caspic și din Asia Centrală către piețele Europei, pe căi multiple și mai sigure. Nu numai că aceste resurse vor asigura prosperitatea unei Europe independente politic pentru deceniile care vor urma, dar, mai mult, construirea și menținerea acestor drumuri vor oferi un important stimul economic pentru economiile statelor care au rămas în urmă după revoluțiile din 1989.

⁷ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *op. cit.*, p.19.

⁸ Ibidem.

⁹ Colonel dr. Ion COȘCODARU, *op. cit.*, p.56.

Propulsarea Mării Negre și a zonei adiacente în planul preocupărilor strategice euro-atlantice reprezintă nu doar o cerință a interesului global actual, dar și o condiție pentru evoluția pozitivă a situației politice, garanție a stabilității și securității regionale și mondiale¹⁰.

Reconfigurarea dispozitivului NATO spre estul continentului, prin includerea României și Bulgariei, plasează pentru prima dată cele șase țări riverane Mării Negre (Georgia, Rusia, Ucraina, Turcia, România, Bulgaria) într-o poziție de paritate numerică 3/3. În aceste condiții, Marea Neagră încetează să mai fie o mare aflată exclusiv sub influența țărilor ex-sovietice, ci devine o mare în care prezența Alianței Nord-Atlantice, prin cele trei state membre, nu mai este simbolică, ci substanțială¹¹.

În același timp, existența în zonă a numeroase organisme de cooperare regională (GUUAM, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Procesul de Cooperare a Statelor din Sud-Estul Europei, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei și Conferința miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est), care funcționează sub cele mai înalte auspicii, ONU, OSCE, NATO, UE, CSI etc., reprezintă repere solide pe baza cărora se pot dezvolta noi inițiative, inclusiv în domeniul securității și apărării.

Implicarea efectivă a altor instituții multilaterale, cum ar fi OSCE, în ceea ce privește abordarea „conflictelor înghețate” din nordul Mării Negre, a Grupului de la Minsk sau negocierile legate de flancul sudic din Tratatul cu privire la Forțele Convenționale din Europa pot demonstra valabilitatea conceptului „probleme regionale comune – soluții prin cooperare regională”. Cooperarea în cadrul Consiliului Economic al Mării Negre, la care se adaugă celelalte inițiative de colaborare regională pe diferite domenii, de la ecologie și protecția mediului până la apărare, combaterea terorismului și crimei organizate, evidențiază cu claritate că, în paralel cu eforturile de integrare în NATO și UE a statelor din zona Mării Negre, se pot observa liniile directoare ale inițierii unui sistem comun al acestei regiuni.

Persistența conflictelor din regiune și fragilitatea instituțiilor naționale sugerează că un sistem geopolitic funcțional în zona Mării Negre nu se va realiza prea repede. În acest sens, se poate aprecia că, cel puțin pe termen scurt și mediu, Marea Neagră va fi încă o regiune euro-atlantică insuficient dezvoltată și, în consecință, va avea nevoie de un tratament special, inclusiv de o strategie de securitate și apărare, dublată de una de dezvoltare economico - socială reală.

¹⁰ Ronald D. ASMUS, Bruce P. JACKSON, *op. cit.*, p.23.

¹¹ Colonel dr. Ion COȘCODARU, *op. cit.*, p.56.

Pornind de la aceste raționamente, considerăm că, pentru elaborarea unei strategii specifice Mării Negre și zonei adiacente acesteia, trebuie luate în calcul aspectele factuale cu manifestări deja evidente, astfel:

- Necesitatea finalizării procesului de consolidare a păcii și stabilității în Europa. Includerea zonei Mării Negre în sistemul euro-atlantic ar consolida acest sistem și ar reprezenta un sprijin real în combaterea multiplelor amenințări la adresa păcii și securității;

- Amenințările la adresa securității euro-atlantice vor proveni, probabil, din afara continentului, în special dinspre Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Această zonă se constituie în surse și trasee-cheie pentru crima organizată transfrontalieră, puncte de transport pentru armament, narcotice și ființe umane și, nu în ultimul rând, pentru terorism. Drumul tradițional comercial „al Mătăsiilor” este folosit azi pentru a aduce heroina pe piețele europene și tehnologii periculoase pentru teroriști. În zonă, se află cele patru „conflicte înghețate” monitorizate de OSCE (Transnistria, Abhazia, Oseția de sud și Nagorno-Karabah);

- Implicarea NATO în conducerea operațiilor militare din Afghanistan și Irak, coroborată cu planurile de dislocare a bazelor militare ale SUA din vestul Europei către centrul și sud-estul continentului, atestă deplasarea sferei de operații transatlantice către est, concomitent cu lărgirea sferei de interes către Asia Centrală și Orientul Mijlociu;

- Extinderea UE introduce un nou factor de natură strategică în regiune, prin includerea, în perspectiva următorului deceniu, a trei state riverane Mării Negre (Bulgaria, România, Turcia) în zona de prosperitate a pieței unice și în viitoarele aranjamente privind politica externă de securitate și apărare comună;

- Dezvoltarea relațiilor UE cu F. Rusă, Ucraina, R. Moldova, și Georgia evidențiază interesul în creștere al acesteia față de regiunea Mării Negre, deschizând perspectiva concretă a includerii statelor din regiune în procesul european de extindere, ceea ce conferă o nouă dimensiune eforturilor de cristalizare a politicii externe comune a Uniunii Europene;

- Trendul pozitiv al relațiilor dintre Federația Rusă, NATO și UE, precum și parteneriatul strategic cu SUA, la care se adaugă cele dintre Ucraina, cele două instituții integratoare și SUA, facilitează abordarea constructivă, într-un cadru multilateral, a problemelor ce vizează securitatea regională, îndeosebi combaterea amenințărilor neconvenționale și soluționarea „conflictelor înghețate”;

- Rolul important pe care continuă să îl joace în zonă Federația Rusă și influența acesteia asupra statelor formate din destrămarea fostei URSS;

- Dezvoltarea previzibilă a colaborării multilaterale în bazinul Dunării poate avea drept consecință revitalizarea comunicației fluviale și transformarea acesteia într-o magistrală navigabilă transeuropeană, care să contribuie la valorificarea căilor de transport maritime și fluviale în întreaga zonă a Mării Negre, inclusiv racordarea la bazinul Mării Caspice prin sistemul Volga-Don;

- Focarele de conflict din proximitatea bazinului Mării Negre vor continua să preocupe organismele internaționale de securitate și, în mod deosebit, vor impune intervenția unor forțe multinaționale de stabilitate, dintre care nu pot lipsi forțele Alianței Nord-Atlantice;

- Reconsiderarea forțelor navale, ca urmare a diminuării rolului acestora în apărarea teritorială și dobândirii funcțiilor principale de combatere prin cooperare a amenințărilor asimetrice (terorism, crimă organizată, imigrație ilegală etc.), precum și de proiecție a forței dincolo de zona Mării Negre, determină elaborarea unei concepții unitare pentru utilizarea cât mai rațională a Forțelor Navale în bazinul Mării Negre;

- Pe termen scurt și mediu, bazinul Mării Negre și zona adiacentă vor rămâne un spațiu activ din punct de vedere al evenimentelor politice, economice și chiar militare care pot afecta securitatea regională și globală. Potențialul conflictual existent în zonă, coroborat cu existența unor grupări teroriste și elemente ale crimei organizate, precum și cu interesul crescând al unor actori statali și non-statali față de resursele strategice din Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, va determina o concentrare substanțială de forțe, mijloace și, nu în ultimul rând, de importante investiții.

Este evident că acestea sunt numai câteva dintre argumentele posibile pentru o nouă strategie pentru Marea Neagră și zona adiacentă acesteia, care să completeze demersul occidental de edificare a unei Europe întregite, libere și prospere. Prin aceasta, SUA și Europa ar fi mai bine poziționate față de provocările care vin dinspre Asia Centrală și Orientul Mijlociu și ar putea deveni mai eficiente în gestionarea acestora.

EUROPEAN CITIZENSHIP AND IDENTITY

*Alina BUZĂIANU**

„Cetățenia europeană” a fost definită prin Tratatul asupra Uniunii Europene, semnat în 1992 la Maastricht. Incluzând drepturi, obligații și participarea la viața politică, cetățenia europeană vizează consolidarea imaginii și a identității Uniunii Europene și implicarea mai profundă a cetățeanului în procesul de integrare europeană.

Articolul 17 al Tratatului de constituire a Comunității Europene (fostul articol 8) stipulează că este cetățean al Uniunii Europene orice persoană având naționalitatea unuia dintre statele membre, conform legilor în vigoare în statul respectiv. Cetățenia Uniunii Europene vine în completare cetățeniei naționale, făcând posibilă exercitarea unora dintre drepturile cetățeanului Uniunii pe teritoriul statului membru în care locuiește (și nu numai în țara din care provine, așa cum se întâmpla înainte). În plus, cetățenia europeană are la bază principiile comune ale statelor membre, incluse în Tratatul de la Amsterdam: principiul libertății, principiul democrației, principiul respectării drepturilor omului și al libertăților fundamentale și principiul statului de drept, și decurge din drepturile fundamentale ale omului și drepturile specifice acordate cetățeanului european (drepturi de liberă circulație și drepturi civice), descrise în Tratat. Tratatul de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999, întărește protecția drepturilor fundamentale, condamnă orice formă de discriminare și recunoaște dreptul la informație și protecția consumatorilor.

The Citizenship [1] of the Union is not a consolidated reality; rather, we are attending to the beginning of a long process that will result in one or another way depending on European integration process fate. To fully develop a meaningful European citizenship is necessary that a sort of European identity arise. Just like the compulsory educational systems had a main performance in building up national identities, the role of schools and universities in fostering a sense of belonging, and European identity will be of the most importance.

* Researcher with the Romanian Institute of International Studies.

EUROPEAN UNION (EU) CITIZENSHIP

Currently "EU Citizenship" is not quite equal in status to national citizenship (and certainly not outside the EU). Rather one holds the "nationality of a member state" and, as a result of the Maastricht Treaty, thereby becomes a "citizen of the Union". This offers certain privileges within the EU: in many areas EU citizens have similar rights to native citizens in member states. Such rights granted to foreign EU citizens include the right of abode, the right to vote in local elections and the right to work in any position (including the civil service) except for very specific positions (defense...). The EU member states use a common passport design, burgundy colored with the name of the member state, national seal and the title "European Union" or equivalent.

The classical concept of Citizenship

We can define citizenship as a legal and political status which allows the citizen to acquire some rights (civil, political, social...) as an individual and some duties (taxes, military service, loyalty...) in relation to a political community, as well as the ability of intervening in the collective life of a state. The latter right arises from the democratic principle of sovereignty of people.

Citizens -of Spain, United Kingdom, France, Portugal, United States...- have a series of rights, granted by their constitutions, but also have obligations, with regard to their national community. In a democratic state, the citizen must fulfill those obligations since they were passed by the representatives they have voted in, using one of the main citizen's political rights, the suffrage [2].

Citizenship is restricted to people who have that condition. People that live in a territory but lack the status of citizen are deprived of the rights and duties that citizenship involves. Every state has laws to regulate the way an individual can acquire its nationality, that is to say, the citizenship.

This concept of citizenship dates back to a historical period initiated with the great liberal revolutions in the late 18th century. It is a notion characterized by the pre-eminence of the state-nation as the political community that comprises the individuals. Citizenship is tantamount to nationality.

Challenges to the State-nation and the citizenship equivalent to nationality

From the classic ages (Greece, Rome) to the present the concept of citizenship has evolved. In the 21st century, we will witness citizenship quite different of a kind from today's.

Although the Nation-state continues to be the key element of the world political map, changes are taking place that portend an evident challenge to this kind of political organization.

Two major transformations are placing in question the role of the contemporary State-nation and the concept of citizenship that it embraces:

- Firstly, *globalization*, that is to say, the fact that the central and strategic economic activities are integrated on a world scale through electronic webs of capitals, goods, and information exchange. A key element of this *globalization* is the development of the Internet and the information society. This globalization of markets is the decisive factor that has impelled the last step in the European integration, the Economic and Monetary Union. The States-nation are less and less able to cope with the challenges of globalization.
- Secondly, the existence of more multicultural societies that breaks up the theoretical homogeneity of States-nation. Regional or national diversity (Spain, Belgium, and United Kingdom) and multiculturalism and multiethnicity brought about by growing immigration are key aspects of the new European society.

European citizenship will rise from this new European society.

The road toward launching of the European Citizenship

The right of free movement of persons inside the Community was introduced in the constituent Treaty of the EEC, signed in Rome in 1957. This freedom did not appear bound to any citizenship concept but rather it was closely linked to the conduct of an economic activity. In consequence, the right of residence was accorded to workers and their families, linked to the right to exercise a labour activity in another member State of the EEC [4].

Although in a meeting of the European Council, held in Paris in 1974, the necessity to grant special rights in the EEC to the citizens of the member States was put forward. It was only in 1976, however, when the Tindemans Report was issued, that for the first time, the object of proceeding beyond a common market and creating a community of citizens, was clearly proposed [3].

This report, edited by the Belgian prime minister on request of the Summit of Paris 1974, had no success with the governments, though it had an important influence in later steps towards integration. In a chapter, titled *Europe of the Citizens*[5], Tindemans proposed the enactment of different measures that made perceptible, by means of outward signs, the rise of a European awareness: unification of passports, the vanishing of border

controls, the common use of the benefits of the Social Security systems, the accreditation of academic courses and degrees...

In 1976 a second step took place when elections to the European Parliament by universal suffrage were conducted. Although Parliament's competences were meager, for the first time, one of the key elements of citizenship, democratic participation, appeared.

Later on, after the Fontainebleau European Council in 1984, a Committee of *Europe of the Citizens*, presided over by the Italian *Euro MP* Adonnino, was established. This committee approved a series of unambitious proposals leading to the constitution of a European citizenship.

More audacious was the Project of Treaty of European Union, passed by the European Parliament, in February of 1984, and presented by the euro MP Alterio Spinelli (Spinelli Project).

In spite of its restraint, the Single European Act (1986) hardly included any of the Spinelli's project proposals, although it adopted, and that is fundamental, the objective of a political European Union. In this manner, a few years later, two Intergovernmental Conferences were convened to reform the Treaties. One of them focused on the Economic and Monetary Union, the other one, solely on the political Union.

A meeting of the European Council, which took place in Rome in October 1990, in the course of establishing the IGCs guidelines, introduced a notion of European Citizenship, as an essential element of the Treaties reform, and with some characteristics and similar rights to those that were later included in the Treaty of the European Union or Treaty of Maastricht.

It was the Spanish delegation that first presented to the IGCs, in October 1990, a text on the European citizenship. After diverse negotiation, and with the enthusiastic support of the European Parliament that passed two favourable resolutions in 1991, the Treaty of the European Union came finally to institutionalize European citizenship.

The extension of the rights

For many, the rights included in the citizenship statute are limited and affect to a reduced number of Europeans, so they are considered as irrelevant by most citizens.

The most significant is, with no doubt, free movement and residence of persons. Although there have been remarkable advances from the Treaty of Rome, where free movement was strictly bound to labour activity, there are still serious limitations that should be eliminated. Despite the different agreements reached, any country can re-establish controls on border whenever its security was considered to be threatened and residence freedom continues having different sort of restrictions [7].

The other rights affect in a negligible way the daily life of European people: the right of appeal to the European Ombudsman only deals with matters under EU jurisdiction; the right of petition to the European Parliament already existed and has to do with a Parliament with very scarce competences; the right to vote and stand in local government and European Parliament elections in the country of residence affects to a minority of European, the right to have diplomatic and consular protection from the authorities of any other member State concerns solely the Europeans that visit a third country in which there are not embassies or consulates of its own state...

Following the opinion of the eurosceptic Ralf Dahrendorf, the European citizenship lays still midway between two conceptions of citizenship: what he denominates theoretical or soft citizenship, certain feeling of being part of a community, of having some certain common goals and values, and the practical or strong citizenship, real rights -vote, fair trial, expression, association...- that can be claimed and juridical institutions to protect the exercise of these rights.

The great debate in the following years will be: do we make steps forward to strengthen the Citizenship of the Union statute, or do we keep it as a largely theoretical institution?

A step in the first direction has been the edition and proclamation in the Nice European Council of the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

The emergence of a European identity

The concept of European identity is, at least, problematic. To some extent, a great part of our continent's inhabitants feel themselves as Europeans, but a majority feel more intensely their belonging to France, Portugal, Spain, or Catalonia, Scotland or Flanders. Identities are not easily separated and, often, different feelings of affinity -ethnic or racial group, gender, political ideas, cultural affinities...- are mingled.

A genuine European Union requires a European identity, but it does not exist. There is no linguistic or cultural homogeneity. A common identity cannot be constructed on neither Christianity, nor democracy, nor economical identity, or, of course, ethnic identity [6].

A lot of scholars have been lately trying to get to the bottom of what means to be a European.

Samuel Huntington, a celebrated American academic, affirms that Europe finishes where Eastern Orthodox Christendom and Islam start. So, Greece, member State of the EU, is it not a European country? The Muslims that have been so long living any neighbourhood of London, Paris or Düsseldorf, are they not European?

From another point of view, a French scholar, Henry Mondrasse, has claimed that a common cultural European identity does exist and that it could be the base for a political Union. Should this identity be based on individualism, the idea of nation developed in the last centuries, a certain way of combining science and technology or a certain idea of democracy, according to this definition of European culture, which is the difference between an American or an Australian and a European? Could a Russian or a Bulgarian be considered as Europeans?

What I am intending to highlight is that a European identity will not arise from an impossible cultural uniformity; neither will be built against other civilizations. Islam is, especially after New York's World Trade Center massacre, the foremost candidate to be the enemy. The victory of this kind of tendencies would be a dramatic failure for the very idea of European integration.

One of the most suggestive theories in this field comes from a celebrated German thinker, Jurgen Habermas. According to the well know view of Habermas, in a liberal democracy, citizens should not be identified with a common cultural identity, but with some constitutional principles that fully guarantee their rights and freedoms. This proposal is very suggestive, because it comes from the best liberal and tolerant tradition of Europe, and escapes from and fights against ethnic nationalism, the great foe of peace and freedom in the early 21st century Europe.

REFERENCE NOTES:

[1] **Citizenship** is membership in a political community (originally a city but now a state), and carries with it rights to political participation; a person having such membership is a **citizen**. It is largely coterminous with nationality, although it is possible to have a nationality without being a citizen (i.e. be legally subject to a state and entitled to its protection without having rights of political participation in it.

[2] **BIBERE O., The European Union between reality and fantasy**, Bucharest, Ed. All, 1999; **Basic Documents of the European Union**, Iasi, Ed. Polirom, 1999; **European Union Treaty. The Maastricht Treaty on European Union**, Bucharest, Ed. Lucretius, 1997.

[3] **BRĂDESCU Faust, United Europe**, Ed. Majadahonda, Bucharest, 2000.

[4] **DEFARGES Moreau Philippe, European Institutions**, Ed. Amarcod, Timișoara, 2002.

[5] **FERRÉOL Gilles, European Union Dictionary**, Ed. Polirom, Iasi, 2001.

[6] **Guillaume COURTY, Guillaume DEVIN, European Construction**, Ed. C.N.I. "Coresi" SA, Bucharest.

[7] **Leonard DICK, European Union Guide**, Ed. Teora, Bucharest, 2001.

SUPPORTUL CULTURAL AL SECURITĂȚII NAȚIUNILOR

*Lector universitar Margareta BOACĂ**

After playing a decisive role in the making of nation states, cultural identity continues to underpin the security of states. Current realities highlight the importance of societal security, as distinct from state security. Faced with integration and globalization, societies could undergo identity crises that can break the integration process or give rise to new threats to security – as it is the case of religious fundamentalism. Approaching these problems seems worthwhile in view of Romania's Euro-Atlantic integration.

Teoria ierarhiei trebuințelor omenești a lui Abraham Maslow situează nevoia de securitate pe nivelul al doilea, imediat după nevoile fiziologice. Nevoia de securitate și stabilitate, într-o lume haotică și plină de pericole și amenințări, este, în concepția lui Maslow, una dintre nevoile primare, a căror satisfacere se impune cu necesitate, înainte ca un individ să poată trece la împlinirea personalității sale pe alte planuri. Astfel, oamenii lipsiți de nevoile primare, cum este cea de securitate, amenințați, copleșiți de frică, aflați într-o stare de pericol, pot recurge la mijloace violente pentru a se apăra și pentru a-și împlini în felul acesta nevoia de securitate. Pe nivelul imediat următor al ierarhiei se află nevoia de afiliere, acceptare și apartenență, și aceasta furnizează noi indicii cu privire la modul în care se poate împlini nevoia de securitate¹. În discuția despre securitate este necesară relevarea nivelului individual psihologic, deoarece individul reprezintă unitatea de bază căreia i se aplică conceptul de securitate. Individul este sursa primară a securității sau insecurității celui alt și, la nivel psihologic, sursa primară a securității sau insecurității sale. Din acest nivel izvorăsc problemele care apoi se manifestă și se amplifică la nivelul societăților. Pe de altă parte, individul este beneficiarul stării de securitate de la nivelul colectivității.

Natura complexă - cu aspecte psihologice, dar și sociale, economice, militare, politice, istorice și culturale - a securității face din cercetarea domeniului o misiune dificilă, complicată suplimentar de lipsa unor criterii sau indicatori care să evalueze sentimentul de securitate la nivel

* Universitatea Națională de Apărare

subiectiv sau care să garanteze atingerea unui anumit nivel de securitate în mod obiectiv.

Lucrarea de față își propune să investigheze un aspect al relației dintre cultură și securitate, și anume modul în care cultura, ca modalitate prin care indivizii și colectivitățile își organizează și își conceptualizează identitatea în timp și în spațiu, se constituie drept suport sau obstacol în realizarea securității.

În acest scop, două contexte sunt defnitorii: modelul de securitate westfalic, bazat pe state naționale suverane, care dobândește pregnanță în Europa cu începere din secolul al XVIII-lea, și contextul geopolitic actual, caracterizat de fenomenele globalizării și integrării, în care securitatea se definește tot mai mult în termenii apărării colective și securității internaționale.

Modelul westfalic, ce cuprinde perioada reglementărilor internaționale de după tratatele de pace din Westfalia din 1648, a dominat lumea până la încheierea celui de-al doilea război mondial. Suveranitatea națională a statului, manifestată prin capacitatea de a governa un teritoriu delimitat clar de granițe, a fost elementul esențial. Statele suverane se caracterizau printr-un aparat al puterii distinct, jurisdicția asupra unui teritoriu bine demarcat, monopolul puterii coercitive și caracterul de legitimitate, conferit de un nivel minim de sprijin din partea cetățenilor. În această lume, securitatea este definită ca asigurare a protecției granițelor naționale, fiind o problemă exclusiv de competența statului și a reprezentanților acestuia, care o gestionează conform unor reguli clare.

Modelul westfalic oferea statelor un cadru pentru expansiunea sistemului de state și, concomitent, sprijinea dreptul fiecărui stat la acțiune autonomă și distinctă. Pe plan extern, statele naționale suverane erau concepute ca «ordini politice separate și distincte», fără nici o autoritate comună care să le limiteze activitățile. Ele își rezolvau disputele singure, și, nu în ultimul rând, prin forță, stabilind relații cu alte state, dar în condiții de cooperare minimă, deoarece realizarea intereselor proprii (naționale) se situa mai presus de orice².

În cadrul acestui model, apartenența la națiune, împărtășirea unor atribute culturale, precum limba sau religia și ideea unei istorii comune cu rădăcini ancestrale, a constituit un liant extrem de puternic. În mâinile oficialităților statului, cultura a devenit un factor de coeziune socială. Organizațiile statului s-au implicat activ în crearea unor infrastructuri culturale care corespundeau frontierelor statului și în răspândirea culturii naționale. Ele au dezvoltat și susținut financiar, sistematic, relații culturale semnificative. De asemenea, au folosit limba națională, sistemul de educație și presa pentru a defini și consolida matricea identitară și a inculca

sentimentul de apartenență națională. Cultura, ca matrice identitară, a constituit un factor de sprijin necontestat pentru securitatea națiunii. Prin împărtășirea unor valori comune, prin sentimentul de apartenență, prin definirea identității, cultura potențează și susține securitatea.

În lumea de azi, statele naționale au devenit tot mai profund interconectate într-o rețea de legături și transformări globale, în care rețelele și relațiile transnaționale au cuprins toate sferele activității umane. Granițele teritoriale nu mai despart acum oamenii sau bunurile, informațiile sau credințele. Lumea nu mai este împărțită în entități mai mult sau mai puțin omogene, delimitate clar, ci suferă procese de transformare profunde ale modului în care se desfășoară activitățile omenești, cu conexiuni și expansiuni temporale și spațiale dincolo de granițe teritoriale, regiuni sau continente. Noțiunile de securitate națională și militară suferă transformări considerabile, pe măsură ce paleta amenințărilor se extinde, de la cele militare până la cele de ordin cultural și ecologic, iar accentul cade tot mai mult pe mecanismele cooperative de securitate și apărare.

În acest context, problemele de identitate culturală se pun cu o și mai mare acuitate și capătă o nouă pregnanță în relație cu domeniul securității. În Europa cuprinsă de febra integrării, statele europene își pun probleme de identitate. Cultura națională și, îndeosebi, religia au devenit extrem de importante din punct de vedere politic. În mod paradoxal, în timp ce pentru elitele politice integrarea pare a fi o soluție evidentă la problemele geopolitice, economice și, mai ales, de securitate, societățile supuse integrării pot resimți o acută criză identitară, materializată prin reacții adverse. Crizele de identitate, naționalismul, ca probleme profund psihologice și de natură afectivă, au un imens potențial disruptiv și pot frâna procesul de integrare. „Identitatea a devenit astfel o miză a securității, o politică înaltă”³. Crizele de identitate se manifestă la nivel european prin „naționalism regresiv” în aproape toate statele membre ale Uniunii Europene, statul național și valorile naționale fiind un refugiu în fața crizelor interne ale societății moderne și amenințărilor externe, precum terorismul, crima organizată sau migrația. Problemele de securitate se transferă din sfera statală și a vieții politice, domeniul lor preponderent de manifestare și gestionare, în sfera societății, identității naționale și culturale. Iată de ce, dintre cele cinci sectoare de securitate identificate de Barry Buzan, și anume, militar, politic, economic, al mediului și societal, Ole Weaver acceptă doar două tipuri de securitate: securitatea de stat – politică, militară – și securitatea societății/națiunii (etno-culturală), subliniind faptul că sectorul securității societale are o importanță deosebită. Securitatea societală se referă la stimularea controlului și menținerea identității naționale colective, a limbilor vernaculare, a culturilor tradiționale, a religiilor și obi-

ceiurilor unei națiuni. În concepția lui Weaver, criteriul relevant al securității este supraviețuirea, prin urmare, criteriul ultim de supraviețuire a societății este identitatea (națională în special), iar criteriul supraviețuirii statului este suveranitatea⁴. Realitățile lumii de azi creează astfel un nou sector al securității – securitatea societală/culturală - și un nou obiect al acesteia – națiunea/societatea. În mod clasic, statul și reprezentanții săi dețineau monopolul exclusiv în problemele de securitate. În prezent, noi actori sociali – societăți diverse, grupuri etnice, minorități, biserici, grupări teroriste, ecologiști, partide politice – pot face apel la discursul securitar⁵ în momentul în care se simt amenințați.

Din perspectiva integrării, matricea identitară de tip național sau etno-cultural poate acționa ca o frână în calea procesului sau poate da naștere la conflicte. Cum nu există o matrice identitară europeană, care să servească drept catalizator al integrării, aceasta trebuie construită. Dezbaterele și deciziile europene pe teme ale drepturilor omului, cetățeniei europene conturează tendința de a construi această identitate europeană pe baze politice, de stat, raționale și juridice. În felul acesta, națiunea rămâne cantonată în sfera identității culturale, nu intră în opoziție și nu poate să se simtă amenințată de noua identitate politică europeană. În cadrul creat, identitatea culturală se poate manifesta și afirma plenar.

Crizele de identitate au potențialul de a se transforma în crize de securitate. La nivel global, o altă formă de manifestare a crizei identitare este fundamentalismul religios. Globalizarea pune sub semnul întrebării valorile și identitățile locale, confruntând societățile cu provocări la care acestea trebuie, într-un fel sau altul, să răspundă. În opinia lui Castells⁶, fundamentalismul religios, care a existat pe parcursul întregii istorii a umanității, se dovedește a fi extrem de puternic în societatea de tip rețea, el reprezentând cea mai importantă sursă de construire a identității. Bunăstarea și democrația sunt puternice surse de securitate.

Dar actorii sociali excluși din rețelele globale ale puterii și bogăției simt un acut sentiment de frustrare. Incapacitatea de adaptare la cerințele unei lumi care cunoaște transformări uriașe, frustrarea cauzată de sărăcie, lipsa instituțiilor și a exercițiului democratic, lipsa de deschidere față de o lume care pune o multitudine de probleme complexe determină regresul spre un teren familiar, cantonarea încrâncenată în valorile tradiționale, ridicate la rangul de valori absolute. Principala alternativă o reprezintă comunitățile culturale pe baze religioase, naționale și teritoriale. În concepția lui Castels, aceste comunități culturale se construiesc pe coordonatele a trei caracteristici:

1. sunt reacții la tendințele sociale predominante;

2. inițial sunt identități defensive care funcționează ca refugiu împotriva unei lumi ostile;
3. se constituie cultural, în jurul unui set de valori specifice, marcate de coduri specifice de auto-identificare: comunitatea de credincioși, simbolurile naționaliste, geografia localității⁷

Ca tip de identitate, Castels definește fundamentalismul religios drept identitate de rezistență, o rezistență colectivă împotriva opresiunii, pe baza unei identități clar definite istoric, prin inversarea judecății de valoare și accentuarea granițelor. El avansează ipoteza că, în societatea de tip rețea, identitatea de rezistență ar putea fi principala sursă de schimbare socială. Este posibil ca din aceasta să rezulte noi subiecți – agenți colectivi de transformare socială și, în felul acesta, identitatea de rezistență a comunității să dea naștere unei identități de proiecție. Dar pentru că emergența identității de proiecție nu este o necesitate istorică, este foarte posibil ca, în general, comunitățile să rămână cantonate în limitele rezistenței lor culturale. Pentru a face saltul de la cantonarea în trecut la deschiderea spre viitor, comunitățile trebuie să treacă printr-un proces de conștientizare și schimbare, transformându-și atitudinea față de diferență, văzând în ea nu alteritate, separare și opoziție, ci un atribut de valoare.

La începutul mileniului al treilea, într-o lume confruntată cu probleme fără precedent, cultura se dovedește din nou a fi un element hotărâtor. După cum demonstrează evenimentele la care suntem martori, în mâinile factorilor politici ea poate deveni un catalizator și susținător al securității sau un pericol la adresa acesteia.

Considerațiile de mai sus devin demne de luat în considerație din perspectiva integrării europene a României, a cărei societate a fost preocupată întotdeauna de valorile naționale și care, după 1989, a trecut printr-o criză identitară de proporții. Integrarea europeană va presupune eforturi deosebite din partea societății, nu în ultimul rând un efort de re-evaluare a identității naționale și culturale.

Pentru ca România să poată contribui economic și politic la edificiul european, și chiar mai mult, pentru a putea să influențeze la rândul ei procesele de largire a Uniunii, este nevoie ca ea să evite capcanele defensive ale crizelor identitare. Așa cum România a dovedit că poate fi un aliat de încredere, în misiuni de securitate în zone fierbinți ale globului, ea poate să-și sporească securitatea și prin afirmarea valorilor naționale și culturale, contribuind la bogăția și diversitatea culturală a Europei.

NOTE:

1. MASLOW, Abraham, **Motivation and Personality**, Harper and Row, 1970.
2. David HELD, Anthony MCGREW, David GOLDBLATT, Jonathan PERRATON, **Transformări globale. Politică, economie, cultură**, Polirom, 2004, p. 62.
3. WEAVER, Ole, *Insecurité, identité: une dialectique sans fin* în **Entre union et Nation: L'État en Europe**, coordonatori AA.M. Le Gloanec, Presses de Sciences Po, Paris, 1998, pp. 91-138.
4. Ibidem.
5. ALEXANDRU Tudor, *Suveranitatea națională și Biserica Ortodoxă Romană*, în **Suveranitate națională și integrare europeană**, Polirom, 2002, p. 181.
6. CASTELLS, Manuel, *The Information Age: Economy, Society and Culture*, Vol. 3, **The Power of Identity**, Oxford, 1996-1998, p. 379.
7. Idem, p. 380.

BIBLIOGRAFIE:

1. MASLOW, Abraham, **Motivation and Personality**, Harper and Row, 1970.
2. David HELD, Anthony MCGREW, David GOLDBLATT, Jonathan PERRATON, **Transformări globale. Politică, economie, cultură**, Polirom, 2004, p. 62.
3. WEAVER, Ole, *Insecurité, identité: une dialectique sans fin* în **Entre union et Nation: L'État en Europe**, coordonatori AA.M. Le Gloanec, Presses de Sciences Po, Paris, 1998, p. 91 – 138. 1998, p. 93.
4. ALEXANDRU Tudor, *Suveranitatea națională și Biserica Ortodoxă Romană*, în **Suveranitate națională și integrare europeană**, Polirom, 2002, p. 181.
5. CASTELLS, Manuel, *The Information Age: Economy, Society and Culture*, Vol. 3, **The Power of Identity**, Oxford, 1996-1998, p. 379.
6. Mark JUERGENSMEZER, **Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence**, University of California Press, 2000.

METODOLOGIA PROIECTĂRII MODELULUI DE SECURITATE A NAȚIUNILOR. MODELUL ȘI STRATEGIA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

*Maior (r) Carmen BARANGA**

Identificarea modelului teoretic global de securitate al națiunilor și elaborarea unei metodologii de proiectare a acesteia reprezintă concepte de bază în cercetarea și aprofundarea problematicii teoretice aflate la baza securității naționale a României. Elementele constitutive ale Sistemelor de securitate națională, în ansamblul intereselor naționale și obiectivelor politice caracteristice primului deceniu de secol XXI, ca aspecte primordiale în obținerea unui model de securitate, trebuie să se refere la un ansamblu de fenomene care, deși puternic determinate de condițiile sociale ale națiunilor, sunt ireductibile la acestea, fiind determinate, totodată, de logica vieții individului. Conexiunea dintre personalitatea umană și sistemele sociale intră în strânsă interdependență cu măsurile ce trebuie luate în vederea asigurării securității naționale a României în domeniul apărării naționale, politicii externe și afacerilor interne. Astfel, studierea aspectelor teoretice, ca etalon al securității naționale, corespunde unei probleme centrale a sociologiei, ca relație între tendințele grupurilor umane sau categoriilor sociale față de starea de securitate socială, fiind, ca rezultat, generatoare de securitate a unei națiuni. Instituirea unei legislații cu un pronunțat caracter pozitiv, socializarea largită a securității în ansamblul sferelor ei de aplicare induce starea de simplexie a valorilor componente ale securității, desemnând „nucleul de valori” care conferă identitate grupurilor sociale, comunității.

I. Metodologia proiectării modelului de securitate al națiunilor

1. Aspecte de ordin general

Încercarea de a înțelege fenomenul proiectării securității națiunilor poate fi realizată prin intermediul unei reprezentări schematice care respectă complexitatea fenomenului respectiv. Această reprezentare, care se sprijină pe observație, este o construcție ce urmărește explicarea obiectului, în sincronia și diacronia sa. Produsul acestei elaborări va fi numit „*model*”. El

* Doctorand în „Științe militare”, specializarea „Sociologie militară”

rezultă dintr-un efort de axiomatizare a obiectului studiat și are ca scop o interpretare – aparținând cercetătorului – a acesteia.

Utilizarea modelelor în sociologie este la fel de veche ca sociologia însăși.

Un timp s-a încercat construirea de modele prin analogie, în special prin asimilarea fenomenelor sociale cu un mecanism sau cu un organism; era vorba de modelele *materiale*, concepute plecând de la observarea structurilor existente în realitate; astfel, când analizăm stratificarea socială, sau când este descrisă evoluția societăților prin analogie cu ciclul vieții umane, se recurge la un model material.

Elaborarea modelelor *formale*, precum cel al securității națiunilor, pe care le-am putea defini ca „o construcție simbolică și logică a unei situații relativ simple, elaborată mental și înzestrată cu aceleași proprietăți structurale ca și sistemul factual original” reprezintă elementul teoretic aflat la baza proiectării modelului de securitate al națiunilor.

Expresia de *model formal* este rezervată în mod frecvent modelelor matematice, care apelează la reprezentări cifrate ale realității și care stabilesc între aceste date raporturi care se exprimă prin ecuații. În acest context, Naslin (citată de Le Moigne, 1977) opina că „un model al unui fenomen sau al unui proces este în principal un mod de reprezentare care permite, pe de o parte, analiza tuturor observațiilor făcute, iar pe de altă parte, prevederea comportamentului sistemului în condiții deosebite față de cele care au dat naștere observațiilor”. Astfel, matematic – experimental ori simulabil – sau calitativ, un model este, în primul rând, un ajutor în gândirea teoretică. Prin necesitatea formalizării, deci a exactității, care conduce elaborarea sa, el permite evaluarea coerenței interne, echivalarea cu obiectul și desprinderea tuturor consecințelor, fiind, într-o perspectivă operațională, un sprijin în acțiune.

În sensul dat anterior de Dicționarul de Sociologie, sub aspect metodologic, securitatea națiunilor a reprezentat o preocupare constantă a colectivităților umane de-a lungul existenței lor. Necesitatea asigurării progresului material și spiritual împotriva amenințărilor externe s-a dezvoltat odată cu apariția omului, care s-a îngrijit de securitatea sa, așa cum s-a îngrijit de hrana sau de adăpostul său.

Noțiunea de securitate semnifică situația în care o persoană, grup de persoane, stat, alianțe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele lor fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de securitate semnifică liniște, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, insecuritatea este termenul opus securității și presupune teama, sentimentul de pericol și risc, impresia de a fi amenințat, libertatea îngrădită. Proiecția

securității se realizează la toate nivelurile de organizare socială, individ – grup – stat – alianțe, și include toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social, militar, demografic, ecologic, cultural etc.

Metodologia proiectării securității revine, ca atribut, puterii politice și trebuie să țină cont de următoarele criterii cumulative:

- să fie acțiune a statului, desfășurată pe baza unui sistem normativ;
- să fie de competența unor instituții ale statului;
- puterea politică să fie legitimă și să primeze supremația legii;
- întemeierea acțiunilor pe un sistem de valori acceptate de către societate;
- respectarea drepturilor omului, în conformitate cu reglementările internaționale la care statul este parte;
- să nu producă insecuritate altor entități.

În cuprinsul aparatului categorial specific proiectării securității intră termeni precum: risc, amenințare, pericol, stare de securitate, agresiune, conflict, interese naționale, vulnerabilitate, obiective de securitate, sistem de securitate, mediu de securitate etc.

Pericolul poate fi considerat ca o stare, o situație creată ca urmare a punerii în primejdie a existenței sau integrității. Pericolul există indiferent de voința noastră. El poate lua naștere în confruntarea cu riscurile pe care ni le asumăm atunci când proiectăm și desfășurăm o acțiune, după o amenințare prealabilă sau direct.

Riscul exprimă posibilitatea deteriorării stării de normalitate, prezența unor factori activi sau potențiali care pot afecta mediul de securitate și evoluția către amenințare și pericol. În condițiile în care agentul decident dispune de toate pârghiile de intervenție și își menține capacitatea de control, avem de-a face cu un risc calculat. În momentul în care acțiunea factorilor nu mai este controlată, iar elementele sistemului, în relațiile dintre ele, încep să fie afectate, avem de-a face cu începutul unei stări de criză. În situația în care nu s-au găsit soluțiile pentru eliminarea cauzelor care generează riscurile, dar sunt menținute stările tensionale sub valoarea maximă de manifestare a disfuncțiilor în limita stării critice, securitatea sistemului nu este afectată. Ruperea echilibrului dintre forțele aflate în opoziție înseamnă trecerea din sfera riscurilor în cea a pericolelor și amenințărilor.

Amenințarea la adresa societății este considerată manifestarea intenției de afectare a valorilor fundamentale ale adversarului.

Riscurile și amenințările la adresa proiectării securității sunt în relație dialectică cu resursele la dispoziție, pentru a le face față și a le contracara.

2. Modelul global de securitate națională

Arend Lijphart, în „Modele ale democrației – Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări”, a constatat, prin examinarea critică a funcționării tuturor caracteristicilor instituționale ale statelor, că aproape toate modelele pot fi și trebuie îmbunătățite, mai mulți indicatori calitativi ai democrației societăților, precum reprezentarea femeilor, egalitatea și participarea la vot (privite, în ansamblul lor, ca resursa intrinsecă a securității unei națiuni), reprezentând procese de investigație care oferă elementele de bază în depistarea forțelor agregării locale și globale.

Conceptul de securitate națională este evidențiat de literatura de specialitate în domeniu, care îi consacră o gamă largă de definiții și evidențiază, totodată, conotațiile sale principale, precum și măsurile și acțiunile necesare realizării ei.

În opiniile politologilor americani, ruși și europeni, securitatea națională este definită prin perspectiva intereselor, a poziției pe care o ocupă în raportul de forțe internaționale și a mijloacelor folosite. Politologii americani consideră că o națiune și-a realizat securitatea numai în măsura în care nu este în pericol să-și sacrifice valorile esențiale, dacă dorește să evite războiul, și poate, dacă este amenințată, să mențină aceste valori prin victorie într-un astfel de război. Cu alte cuvinte, securitate înseamnă: capacitatea unei națiuni de a împiedica un război sau, dacă acest lucru nu se reușește, de a câștiga un război pentru a nu-și pierde integritatea și independența națională.

În viziunea politologilor europeni, securitatea națională are o dimensiune obiectivă și una subiectivă. Dimensiunea obiectivă denotă o absență a amenințărilor pentru câștigarea valorilor independență națională, păstrarea „modului de viață (american)” și altele. În sens subiectiv, securitatea națională înseamnă „absența temerilor că astfel de valori vor fi atacate”.

Alți autori consideră că securitatea cuprinde „politica de apărare tradițională a unei națiuni, precum și acțiunile nemilitare ale unui stat pentru a asigura supraviețuirea întregii sale capacități ca entitate politică în vederea exercitării influenței și îndeplinirii obiectivelor sale interne și internaționale”.

În concepția lui Traeger și Simonie, securitatea națională este „acea parte a politicii guvernamentale care are ca obiectiv crearea de condiții naționale și internaționale favorabile protejării sau măririi valorilor naționale vitale împotriva adversarilor existenți și potențiali”.

În proiectarea și realizarea securității naționale este necesar să se identifice factorii mediului de securitate (politici, economici, sociali, demografici, militari, ecologici etc.) care generează conflicte, violențe, război. Statele trebuie să fie pregătite să răspundă pericolelor iminente existenței lor, cum ar fi: atac cu forțe militare declanșat prin surprindere, interzicerea accesului la materii prime vitale și informaționale.

Unii psihologi americani, cum ar fi Melvin Snall, concep provocările la adresa securității naționale ca având originea în trei surse generale:

- amenințări militare directe;
- tendințe din domeniul economic, care intră în contradicție cu bunăstarea omului;
- provocări la „onoarea națională”.

Fostul secretar de stat al apărării SUA, Robert McNamara, a lărgit conceptul de securitate „națională”, care era privită ca „problemă militară”. Timp de mai mulți ani, scopul principal al politicii de securitate națională a fost văzut ca o apărare a națiunii de amenințările fățișe la adresa independenței sale. Pentru statele lumii a treia, „securitatea înseamnă dezvoltare”.

Astăzi, conceptul de securitate națională, în literatura politologică americană, dar și în discursul politic, are în centru provocările și amenințările de natură militară și nemilitară care vizează interesele naționale în lume ale SUA.

Din perspectiva teoriei organizaționale, securitatea reprezintă „starea de echilibru dinamic macrostructural, intra și inter-socioorganizări de același nivel (stat-stat; structură suprastatală) și cu sfere diferite de cuprindere realizate prin corelarea proceselor organizate sau dezorganizate și managementul schimbării într-o asemenea modalitate încât să nu fie afectate valorile (obiectivele) lor fundamentale, general acceptate, existența lor ca entități și posibilitatea lor de reproducere”.

Globalizarea și mondializarea problemelor cu care se confruntă omenirea accentuează corelația ce se stabilește între diferite paliere (sfere) de realizare a securității: pe de o parte, între securitatea individului (cetățeanului) și securitatea națiunii, iar, pe de altă parte, între securitatea națională și sistemele de securitate regională, continentală și globală.

Astăzi, mai ales în Europa, controversile stârnite între național și internațional, înclină balanța către ideea federalistă (integrarea într-o structură de securitate colectivă, în care statele își pierd, în mod treptat, rolul de actori în relațiile internaționale).

Securitatea națională a României presupune realizarea unei stări de echilibru relativ stabil a sistemului social, în care individul, grupurile de

persoane organizate pe diferite criterii, statul român pot să se dezvolte liber și își pot promova propriile interese în condițiile respectării unui sistem de norme aflat în evoluție.

Odată cu admiterea României ca stat membru cu drepturi depline în NATO, politica de apărare națională dobândește un caracter proactiv mai pronunțat. Pe cale de consecință, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ori la diplomația preventivă, ci și la politici care promovează ofensiv interesele României și care sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni.

3. Mediul internațional de securitate

Mediul de securitate al secolului XXI este caracterizat de transformări substanțiale, care necesită adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale. Noile provocări la adresa securității, generate de suprapunerea unor fenomene precum globalizarea și fragmentarea, se adaugă unor forme clasice de riscuri și vulnerabilități regionale. Se mențin focare de tensiune tradiționale, dar modul lor de dezvoltare este influențat în mod intrinsec de apariția unor riscuri neconvenționale și transfrontaliere, ca terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă. Unele grupuri de state au intrat într-o etapă post-industrială de dezvoltare, în vreme ce altele se află într-o perioadă de tranziție politică și economică spre modernitate. În anumite regiuni a crescut numărul „societăților fragile” și, implicit, inabilitatea acestora de a controla evoluțiile de pe teritoriile lor naționale.

Abordarea riscurilor neconvenționale, după încheierea antagonismului bipolar, impune necesitatea dezvoltării unor noi tipuri de solidaritate internațională. Transformările profunde ale începutului de secol se află într-o relație de proporționalitate directă, atât cu creșterea rolului comunității internaționale în prevenirea conflictelor, managementul și soluționarea crizelor, cât și cu extinderea geografică a procesului de democratizare.

Evoluțiile post-11 septembrie 2001 au accentuat faptul că abordarea securității prin prisma strictă a factorului militar nu mai este suficientă. Condiția *sine qua non* pentru un management cooperativ al securității nu este reprezentată doar de reformele instituționale, ci și de principiile indivizibilității securității, transparenței și angajamentului global și regional al comunității internaționale.

Principalele procese generatoare de securitate, în plan continental, sunt lărgirea NATO și a Uniunii Europene. La acestea se adaugă dezvoltarea

formelor de cooperare subregională, precum și tendințele de dezvoltare a unor sisteme de management al crizelor, prin coordonarea organizațiilor cu responsabilități în domeniu (ONU, NATO, UE, OSCE).

De asemenea, în noul context de securitate, adaptarea și transformarea NATO vor conduce la configurarea unor noi parteneriate și forme de cooperare, precum și la crearea unor instrumente specifice de contracarare a riscurilor neconvenționale.

II. Modelul și strategia de securitate națională a României

Strategia de securitate națională reflectă opțiunea puterii politice referitoare la securitate și cuprinde interesele naționale de securitate, obiectivele politicii de securitate națională, factorii de risc la adresa securității României, direcțiile de acțiune și resursele politicii de securitate.

Instrumentul prin care se realizează securitatea este Sistemul Securității Naționale, care se definește prin ansamblul reglementărilor, instituțiilor și mijloacelor care au rolul de a realiza, proteja și afirma interesele fundamentale ale României.

1. Interesele naționale de securitate ale României

Interesele naționale sunt acele stări și procese, bazate pe valori asumate și promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului (Interesul = stimulentele fundamentale ale activității omenirii).

Interesele naționale pe termen mediu sunt:

- menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;
- garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor;
- dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană, reducerea susținută a marilor decalaje care despart România de țările dezvoltate europene;
- integrarea deplină a României în NATO și realizarea condițiilor pentru aderarea la UE, singurele în măsură să-i garanteze interesele fundamentale;
- afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice, valorificarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național și a capacității de creație a poporului român;

- protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaționale.

2. Obiectivele politicii de securitate națională

Acestea stabilesc orientarea efectivă și reprezintă reperete de bază ale acțiunii practice, sectoriale a diferitelor instituții ale statului, astfel încât îndeplinirea lor coerentă, corelată și interdependentă să garanteze și să conducă la realizarea scopului securității naționale – realizarea și afirmarea intereselor fundamentale ale țării.

Strategia de securitate națională fixează următoarele obiective:

- păstrarea independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a statului român în condițiile specifice aderării la NATO și integrării în UE;
- garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice de funcționare a societății românești, prin:
 - asigurarea libertăților democratice ale cetățenilor, a drepturilor și îndatoririlor constituționale, a egalității șanselor;
 - perfecționarea sistemului politic și dezvoltarea modalităților de realizare a solidarității sociale;
 - aprofundarea reformei în justiție;
 - întărirea autorității instituțiilor statului, consolidarea mecanismelor de respectare și aplicare a legii;
- relansarea economiei naționale, combaterea sărăciei și a șomajului;
- perfecționarea mecanismelor de piață și a disciplinei financiare;
- dezvoltarea societății civile și a clasei de mijloc;
- asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar și a echilibrului social;
- modernizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice;
- garantarea siguranței cetățeanului;
- optimizarea capacității de apărare națională în conformitate cu standardele NATO;
- îmbunătățirea capacității de participare la acțiunile internaționale pentru combaterea terorismului și crimei organizate;
- îmbunătățirea stării de sănătate a populației și protecția copilului, dezvoltarea instituțiilor de educație, cercetare și cultură;
- reforma administrației publice și dezvoltarea regională, în corelație cu practicile și reglementările europene;
- armonizarea relațiilor interetnice și edificarea statului civic multicultural, având drept garanții ale securității: participarea

socială, integrarea interculturală și a subsidiarității și actul de guvernare;

- acțiuni diplomatice și o politică externă creativă, dinamică și pragmatică, bazată pe respectarea tratatelor și acordurilor internaționale la care România este parte, a obiectivelor și principiilor Cartei ONU;
- diversificarea și strângerea legăturilor cu românii care trăiesc în afara granițelor țării;
- participarea activă la acțiunile de cooperare internațională pentru combaterea terorismului și a crimei organizate transfrontaliere;
- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și a unei conduite participative pe plan regional, pentru consolidarea stabilității și reglementarea crizelor;
- asigurarea securității ecologice;
- implicarea societății civile în realizarea obiectivelor strategiei de securitate.

3. Factorii de risc la adresa securității României

Riscurile apariției unei confruntări militare majore pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Totuși, persistă fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

România nu consideră nici un stat ca potențial inamic, iar politica sa de securitate are drept componentă de bază promovarea măsurilor necesare contracarării unor tipuri complexe de riscuri, inclusiv de natură neconvențională. În acest sens, asigurarea securității naționale se bazează în continuare pe o abordare integratoare a mediului intern și extern, ținând cont de faptul că disocierea netă între evoluțiile celor două medii s-a atenuat treptat, în contextul acțiunii conjugate și întrepătrunderii unor procese generatoare de riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale.

Principalele riscuri și amenințări la adresa securității României și a comunității de state democratice își găsesc originea la intersecția triadei terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, regimuri nedemocratice sau instabile. Riscurile determinate de proliferarea rețelelor teroriste, susținute de crima organizată și traficul ilegal de armament necesită o abordare coerentă și cuprinzătoare în domeniul prevenirii și contracarării unor atacuri neconvenționale la adresa României și aliaților săi.

Securitatea României și a aliaților săi poate fi afectată, pe termen mediu și lung, de o gamă de riscuri și vulnerabilități interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de acțiune adecvate și flexibile.

Astfel, ca factori de risc la adresa securității României putem menționa:

- Posibile evoluții negative în plan subregional, în domeniul democratizării, al respectării drepturilor omului și al dezvoltării economice, ce ar putea genera crize acute cu efecte destabilizatoare;
- Proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și a materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;
- Expansiunea rețelilor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniții, tehnologii sensibile, materiale radioactive și strategice;
- Creșterea fluxurilor de emigranți ilegali din țările subdezvoltate sau în curs de dezvoltare;
- Acțiuni care pot afecta statul român și promovarea valorilor democratice, prin incitarea la intoleranță, separatism sau xenofobie;
- Decalaje în asigurarea securității și stabilității statelor din spațiul de interes pentru România;
- Diminuarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru realizarea intereselor naționale;
- Acțiuni individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informaționale, de dezinformare și manipulare a informațiilor;
- Riscuri generate de producerea unor dezastru ecologice în regiune și de efectele potențiale ale unor procese naturale la nivel global.

4. Direcții principale de acțiune în politica de securitate națională

Pentru realizarea securității naționale, se va acționa primordial pe următoarele domenii: apărare națională; politică externă; afaceri interne.

4.1. În domeniul apărării naționale

Pentru acest prim deceniu al secolului al XXI-lea obiectivele politicii de apărare ale României trebuie axate pe următoarele segmente:

- consolidarea statutului României ca stat membru NATO, integrarea în UE și dezvoltarea unui profil strategic adecvat în cadrul acestor organizații;
- continuarea reformei organismului militar, pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente;

- întărirea controlului civil și democratic asupra armatei și perfecționarea mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile și valorile democrației constituționale;

- consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională și globală.

În concordanță cu poziția geostrategică a României în spațiul sud-est european, țară de frontieră a NATO și a Uniunii Europene, politica de apărare națională trebuie să aibă ca obiectiv apărarea și promovarea intereselor vitale ale României, precum și participarea activă a țării noastre la asigurarea securității zonelor de interes ale NATO, UE și SUA. În acest sens, Sistemul Securității Naționale trebuie să aibă în vedere realizarea următoarelor ținte:

- dezvoltarea capacității instituționale și combative a structurilor militare;
- înzestrarea armatei și logistică în raport cu misiunile de securitate și apărare colectivă;
- participarea la Politica Europeană de Securitate și Apărare;
- participarea la realizarea obiectivelor Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est, menținerea stabilității în zona caucazo-caspică a Mării Negre și a Balcanilor;
- lupta împotriva terorismului;
- continuarea programelor de reconversie și de perfecționare a managementului resurselor umane;
- desființarea stagiului militar obligatoriu și revizuirea structurii de forțe a armatei;
- dezvoltarea relațiilor civili-militari.

4.2. În domeniul politicii externe

Politica externă trebuie să se focalizeze asupra protejării intereselor sociale și economice ale cetățenilor români, precum și promovării și protejării intereselor economice, politice și militare ale României, în concordanță cu poziția sa geostrategică. De asemenea, politica externă trebuie să ia în considerare participarea activă la construcția instituțională și culturală a Marii Europe.

În raport cu interesele economice, politice și militare ale României pe termen lung, politica externă trebuie să se concentreze asupra realizării următoarelor obiective:

- dezvoltarea relațiilor bi și multilaterale;
- buna vecinătate și cooperarea regională;
- dezvoltarea diplomației parlamentare;

- promovarea diplomației economice;
- extinderea diplomației culturale;
- dinamizarea relațiilor cu românii de pretutindeni, păstrarea identității naționale și culturale.

Politica externă a României trebuie să ia în considerare respectarea următoarelor criterii:

- coeziunea, atât la nivel comunitar, cât și bilateral - dintre obiectivele strategice de politică externă ale României și obiectivele țărilor membre UE și NATO;

- coordonarea interministerială și întărirea comunicării în cadrul guvernului, pentru a conferi substanță, credibilitate și coerență politicii externe și corelării și integrării politicilor sectoriale;

- respectarea și aplicarea efectivă a angajamentelor asumate în cadrul NATO.

În planul dezvoltării relațiilor bilaterale, politica externă trebuie să aibă în vedere:

- consolidarea prioritară a relațiilor cu țările Uniunii Europene și SUA;

- dezvoltarea cooperării economice, tehnico-științifice și culturale cu China, spațiul vest-balcanic, Asia Centrală, Orientul Mijlociu și țările Americii Latine;

- consolidarea și extinderea relațiilor de cooperare cu Sfântul Scaun, Israel și Japonia.

În planul relațiilor cu organismele internaționale și dezvoltării relațiilor multilaterale, trebuie aplicate următoarele politici:

- integrarea României în Uniunea Europeană, conform calendarului asumat unilateral de organismele politice în anul 2000.

În acest sens, reforma instituțională, cu precădere în domeniul justiției și în sfera administrației publice, va trebui accelerată în perioada premergătoare aderării, pentru a crea pilonul de sprijin ce contribuie la finalizarea negocierilor de aderare și aplicarea efectivă a obligațiilor asumate în capitolele de negociere;

- consolidarea poziției României în cadrul NATO, corelativ cu respectarea angajamentelor asumate și asocierea în acțiuni comune, inclusiv oferirea și dezvoltarea facilităților de infrastructură și logistică pentru trupele NATO;

- implicarea diplomației românești în restructurarea sistemului internațional de securitate, cooperare economică și adaptarea normelor și principiilor de drept internațional la evoluțiile determinate de procesul globalizării. Trebuie acordată atenție reformei structurilor ONU, respectiv

redimensionării comisiilor și organismelor sale de specialitate, precum și lărgirii Consiliului de Securitate cu noi membri permanenți;

- sprijinirea Curții Internaționale de Justiție, a Curții Penale Internaționale, precum și a Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv respectarea hotărârilor acesteia;

- fundamentarea diplomației globalizării.

Pentru etapa premergătoare aderării la UE, forța politică trebuie să aibă în vedere:

- dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și cooperarea regională în spațiul sud-est european și al Mării Negre, prin:

- promovarea relațiilor de bună vecinătate și cooperarea cu țările Europei de Sud-Est în realizarea pactului de stabilitate pentru asigurarea păcii, consolidarea democrației, respectarea drepturilor omului și prosperitatea economică;

- protejarea intereselor României și ale UE în spațiul sud-est european și rezolvarea, coerentă și ofensivă, a problemelor cu Ucraina, în baza normelor de drept internațional public;

- promovarea relațiilor cu Republica Moldova, în baza unei orientări proactive, ce vizează, pe de o parte, respectarea drepturilor omului, consolidarea cadrului democratic și al reformelor economice, iar pe de altă parte, susținerea culturii române.

În acest sens, România trebuie să-și direcționeze asistența către acordarea de burse, susținerea drepturilor culturale ale românilor, sprijinirea activităților care susțin aplicarea reformelor democratice și respectarea drepturilor omului.

De asemenea, monitorizarea respectării cu strictețe a acordurilor bilaterale trebuie să constituie condiția de esență a politicii externe, ca principiu de bază în cadrul direcțiilor de acțiune incluse în modelul strategiei securității naționale a României:

- cooperarea în cadrul Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEEC) pentru promovarea procesului de stabilizare și asociere inițiat de Uniunea Europeană pentru statele din Balcanii Occidentali și stabilirea unei legături structurale între UE și SEEC;

- valorificarea mecanismelor și resurselor Centrului SECI pentru combaterea crimei organizate, în vederea promovării unor politici coerente de combatere a riscurilor neconvenționale la adresa securității în regiune;

- întărirea colaborării în cadrul Organizației de Cooperare Economică a Mării Negre pentru derularea și aplicarea efectivă a proiectelor deja agreeate (energie, sistem financiar-bancar, transport, turism), în scopul racordării mai eficiente a activităților acesteia la prioritățile economiei naționale și interesele cercurilor oamenilor de afaceri români;

– folosirea infrastructurii, a instalațiilor existente și a specialiștilor români, ca avantaj în creșterea implicării României în politica de securitate energetică regională: transport, depozitare, procesare și comercializare a energiei electrice, petrolului și gazelor.

4.3. Afaceri interne

În domeniul afacerilor interne, modelul strategiei securității naționale a României trebuie să urmărească reconstrucția instituțională a autorității centrale din acest domeniu, corelativ cu implementarea unor politici care se vor orienta preponderent asupra prevenirii și combaterii criminalității, introducerii standardelor de calitate pentru servicii publice, precum și asupra implementării reglementărilor și directivelor emise de Consiliul European privind controlul frontierelor și acordarea vizelor.

Capacitatea instituțională trebuie să se axeze pe măsuri care să fortifice capacitatea de a utiliza eficient și sustenabil resursele financiare și umane existente, în scopul prestării unor servicii publice de calitate. Întărirea capacității instituționale trebuie să urmărească managementul resurselor, stabilirea unor standarde minime de calitate pentru servicii publice, precum și înființarea unui sistem de monitorizare și evaluare a serviciilor publice și funcționarilor publici.

Măsurile de dezvoltare a capacității instituționale:

- definirea și elaborarea standardelor de calitate pentru serviciile publice care vor cuprinde și procedurile standard de operare/intervenție a organelor abilitate să întreprindă măsuri în acest sens;

– elaborarea și implementarea unui sistem de management al resurselor umane, pentru susținerea formării profesionale continue și reformei serviciilor publice.

Pregătirea trebuie să fie un suport pentru aplicarea nedistorsionată a măsurilor de reformă, prin:

– elaborarea unor proceduri standard în managementul resurselor financiare și managementul proceselor în luarea deciziilor, pentru a asigura predictibilitatea activității ministerului și a angajaților săi;

– pentru toate serviciile publice și toți funcționarii trebuie introdus un sistem eficient de monitorizare și evaluare a acestora (Cadru de Lucru pentru Evaluarea Performanțelor, cu indicatori de performanță pe fiecare serviciu public și funcționar public, în raport cu obligațiile sale și gradul de satisfacție al cetățeanului față de modul în care un serviciu public este prestat);

– descentralizarea unor servicii publice pe măsura transferului de resurse către autoritățile administrației publice locale (înființarea și

funcționarea poliției comunitare și metropolitane - pentru Municipiul București, prin descentralizarea acestui serviciu către primării);

– stabilirea planificării strategice/planificare multianuală pe politici, programe și proiecte, în concordanță cu interesul cetățeanului și a comunităților locale;

– îmbunătățirea sistemului de achiziții publice, în scopul asigurării transparenței financiare (care să cuprindă componenta de planificare, evaluare și finanțare în baza căreia să se fixeze prioritățile alocării resurselor pentru achiziții, precum și componenta de conducere a programelor de achiziție);

– utilizarea mecanismelor de consultare publică în orice moment de definire și identificare a problemelor și de elaborare a politicilor prioritare, publicarea programelor și a proiectelor de lege promovate de ministere, pentru a facilita dialogul public, înainte de elaborarea definitivă și adoptarea acestora;

– organizarea departamentelor pentru afaceri interne în vederea identificării și cercetării activităților ilegale ale polițiștilor;

– dezvoltarea capacității instituționale a serviciilor de informații din structura afacerilor interne, instituirea controlului parlamentar efectiv asupra activității acestora, corelativ cu asigurarea transparenței financiare.

Direcțiile principale de acțiune ale acestor servicii trebuie stabilite de Ministerul Administrației și Internelor și limitate la prevenirea și combaterea terorismului, prevenirea și combaterea crimei organizate, a spălării banilor, a infracțiunilor din domeniul bancar și ale pieței de capital, protecția informațiilor clasificate, cooperarea cu poliția de frontieră și autoritățile vamale în scopul culegerii de informații, schimbului de date și procesării acestora, precum și pentru intervenția în traficul de ființe umane, traficul de droguri, traficul internațional cu autoturisme furate, traficul cu monedă falsă, cecuri de călătorie și cărți de credit/debit, traficul cu materiale strategice și nucleare;

– reorganizarea structurilor administrative implicate în politica de securitate națională, pentru evitarea suprapunerilor de atribuții și pentru optimizarea costurilor de operare și a investițiilor de capital.

III. Resursele politicii de securitate

Resursele politicii de securitate sunt de ordin politic, economic, cultural, moral, militar, social și trebuie să implice următoarele aspecte:

Aplicarea managementului resurselor, pe bază de programe integrate pentru toate instituțiile angrenate în activități în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale;

Coordonarea eficientă a instituțiilor implicate în asigurarea resurselor și asigurarea controlului parlamentar;

Creșterea transparenței fondurilor publice și a responsabilității față de contribuabil.

Modelul strategiei de Securitate Națională a României trebuie să reflecte o concepție dinamică și pragmatică asupra viitorului în domeniul securității, fiind un document-cadru ale cărui modalități de acțiune vor fi adaptate în funcție de evoluțiile mediului de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. **Dicționar de sociologie**, coordonatori: Raymond BOUDON, Philippe BESNARD, Mohamed CHERKAOUI, Bernard-Pierre LÉCUYER, Larousse, 1993.
2. **Dicționar de sociologie**, coordonatori: Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCEANU, Editura Babel, 1993.
3. **Les méthodes en sociologie**, Raymond BOUDON, Press universitaire de France, 1984.
4. **Dictionnaire critique de la sociologie**, Raymond BOUDON și François BOURRICAUD, Press universitaire de France, 1993.
5. **Constituția României**, 2003, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr 767 din 31 oct 2003
6. **Legea nr. 63/24 aprilie 2000 privind planificarea apărării naționale a României**, publicată în Monitorul Oficial 185/28/04/00
7. **Fundamentele cercetării sociale**, Garry KING, Robert KEOHANE, Sidney VERBA, Editura Polirom, 2000.
8. **Dicționarul Uniunii Europene**, Gilles FERREOL, Editura Polirom, 2001.
9. **Strategia națională de securitate a României**.
10. **Carta Albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.
11. **Din Programul de guvernare**, www.gov.ro

SECURITATE IDENTITARĂ – FUNDAMENT ȘI EXPRESIE ALE SECURITĂȚII NAȚIUNII

*Mălina-Iona CIOCEA**

The global challenges of today's world not only question the power of the nation-state, but seem to threaten the national cultures as well. Integration in European structures poses the risk of insecurity of self and the nation. The model constructed by the author to offer a solution to the problem of identity places language at the core of culture as the keeper of self. If attacked, a culture can defend itself by ignoring semantics and using language as a mere instrument, or by what the author has come to call the 'imperfect' learning of the aggressor's language.

E un discurs obișnuit acela care susține că globalizarea este spectrul amenințător care distruge granițe, aduce provocări geopoliticii, anulează ordinea stabilită aparent solid anterior. Aceasta e vocea care pare a spune că globalizarea e o forță agresoare dezvoltată exterior mersului firesc al lucrurilor. Cu siguranță, ea impune reordonări ale ideilor, duce la construirea de mecanisme de apărare, mobilizează energii nebănuite pentru re-definirea conceptelor subminate. Puterea sa demolatoare provoacă nostalgii ale vârstei de aur, construirea unei apologetici, împăcarea divergențelor, în numele unei alianțe necesare împotriva sa. Coalițiile astfel formate creează atașamente *împotriva*, și nu *pentru*, și persuasiunii care pot naște o nouă retorică. Un astfel de discurs este cel care anunță dizolvarea statului-națiune și reorganizarea hărților geopolitice în formule periculoase de nesigure pentru mintea obișnuită cu constructul național-suveran-indivizibil. Statul-regiune, propus de Kenichi Ohmae ca alternativă la statul-națiune, care „a devenit o unitate nenaturală, chiar disfuncțională, de organizare a activității umane și de gestionare a inițiativei economice într-o lume fără granițe” [apud Dobrescu, 2004, 102], e doar una din posibilele viitoare organizări. Statul-națiune, ale cărui trăsături sunt, după Keating, un set de sisteme funcționale, precum o „economie națională” și „un stat al bunăstării”, o cultură și o identitate națională, o populație națională corespunzătoare, sau demos, definită prin identitate comună, un domeniu de valori împărtășite, încredere

* Asistent universitar drd., Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”.

reciprocă și interacțiune, un set de instituții de guvernare, pretenția la suveranitate internă și externă” [ibidem, 54], deși atrage multe loialități și e principalul furnizor de securitate, și-a pierdut puterea, declară unii din cercetătorii globalizării politice.

Nu atât rezultatul unei atare dispariții, prea îndepărtat și prin aceasta improbabil, e supărător, cât subtextul: națiunea va dispărea pentru că a fost construită greșit. E un proiect al elitelor, o „invenție istorică arbitrară” [Ernest Gellner, apud Castells, 1999, 41]. Conceptul de stat-națiune a fost elaborat pentru o Europă a secolului XIX și transpus în cadre deloc potrivite (foste colonii, spații organizate inițial în comunități, structuri mai organice decât diferențierile spațiale, artificiale). Pasiunile create în jurul ideii de națiune, zgomotoase și vizibile, se grupează sub numele de naționalism, care apără o identitate națională, și ea inventată. Evident, o astfel de abordare, deși în linia marilor prăbușiri conceptuale postmoderne, trebuie contrabalansată, iar argumentele trebuie să aibă tonul elanurilor care au creat realitatea apărută. Sunt necesare idei mari, care să înlocuiască în mintea publicului efectele atacului. Din cele două concepte alăturate, statul și națiunea, cel din urmă e mai ușor de apărut: chiar dacă proiectele politice o includ, națiunea există „independent de stat”, susține Castells [ibidem, 43]. Argumentul? Statul modern poate să slăbească în vâltoarea rețelelor mondiale, dar naționalismul încă izbucnește în forme violente. Globalizarea afectează legitimitatea statului ca unica sursă de putere, dar naționalismul contemporan nu mai pretinde să apere statul, ci cultura, care nu e statală, ci națională.

Oricare din definițiile „obișnuite” ale conceptului de națiune include câteva elemente considerate fundamentale - caracterele etnice, teritoriale, lingvistice: „comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită ca stat, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularități specifice ale culturii naționale și în conștiința originii și a sorții comune” [DEX 1998]; „neam, popor (înv. și pop.), norod (înv.), limbă, seminție” [Dicționarul de sinonime]. Unde se creează însă atașamentul față de concept? Un atribut dintr-o nouă definiție poate fi răspunsul: națiunile sunt, potrivit lui Castells [69], „comunități culturale construite în spiritul indivizilor și memoriei colective printr-o istorie comună și proiecte politice *împărtășite*”. Atașamentul față de o idee e trecător, argumente de ordin intelectual îl pot influența, dar construirea împreună a unei realități, chiar sufletești, asigură perenitatea. Rezultatul acestui construct, identitatea națională, e adevărata miză a „luptei” împotriva amenințărilor globalizării. Dacă în această zonă apar vulnerabilități, e afectată întreaga structură securitară a națiunii. În

chiar timpul formării identității culturale, însă, se creionează un factor disturbator pentru armonie: conștientizarea elului național duce și la înțelegerea existenței celuiilalt, a străinului. Naționalismul cultural accentuează diferența între sine și altul, insistând asupra superiorității valorilor proprii. Națiunea e, într-adevăr, o comunitate care împărtășește aceleași gânduri referitoare la identitate și interese, care are o istorie comună și un scop politic ce urmărește crearea sau menținerea unui stat într-un teritoriu bine delimitat, dar elanurile naționalismului sunt hrănite de practici culturale, ritualuri, atitudini reale și imaginate care răspund schemelor dintr-un proiect cultural și politic. Acesta urmărește răspândirea identității naționale, întâi înăuntrul frontierelor, ceea ce presupune controlarea identităților adverse și a naționalismelor periferice, prin folosirea școlii, presei, armatei „ca simboluri și ca un mijloc de socializare” în sensul apartenenței naționale [Held, 2004, 383]. Cultura națională ar fi, astfel, „parțial înrădăcinată în trăsăturile culturale și sociale de durată ale societăților, parțial inventată – și deseori doar cu un succes limitat” [ibidem]. Dincolo de întrebările și îndoielile legate de constituirea culturii naționale, puterea sa în restabilirea locului națiunii în epoca globalizării e de necontestat. Indiferent de evoluția politicilor de stat, „factorul distinctiv al societăților va fi dat în principal de atributele lor culturale” [Francis Fukuyama, în Gardels, 188].

Tradițional, starea de securitate a națiunilor se definea pe coordonata păstrării integrității teritoriale. Amenințările la adresa securității erau cele militare. Noul mediu de securitate duce la sporirea factorilor de risc. Presiunea contextuală apasă și asupra securității identitare. În vârtejul omogenizării (pericol generat de cunoașterea prea rapidă și superficială a celuiilalt, adus aproape de ochiul scormonitor al presei internaționale și de deformatoarea interpretare a actelor sale din perspectiva valorilor diferite, cele ale privitorului), cultura națională e amenințată. Discursul securitar al națiunii afectate îndeamnă către măsuri excepționale, care pot lua forma exacerbării atributelor naționale. Națiunea și naționalismul devin, astfel, sporit relevante. Des invocata amenințare la adresa statului impune distincții care, concretizându-se din planul retoricii în cel al acțiunii, pot oferi cheia supraviețuirii culturilor naționale și a atributelor lor identitare: securitatea de stat, politică, militară, argumentează Waever [apud Niculescu, 2002, 181], e diferită de securitatea societății/națiunii, etno-culturală. Securitatea societală e orientată spre încurajarea și menținerea identității naționale, a limbii, religiei, obiceiurilor, culturii tradiționale, văzute ca piloni ai națiunii (în „Strategia de securitate națională a României”, printre direcțiile de acțiune în politica de securitate națională sunt menționate: „promovarea culturii, ca fundament al dezvoltării durabile a națiunii și nucleu al identității naționale;

pregătirea populației pentru impactul cultural al integrării europene și euro-atlantice”, iar unul din interesele naționale care trebuie afirmat, realizat și protejat este „afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice”). Statul urmărește amenințările la adresa suveranității. Societatea/națiunea e vulnerabilă în plan cultural.

Uniformizare, sărăcire, „convergența cel puțin parțială a gusturilor” (sau, pe numele său mai polemic, „californizare”, cum amendează Kenichi Ohmae amestecul obiceiurilor și preferințelor – în Gardels, 198), acestea par să fie atributele triste ale globalizării culturale, care „transformă *contextul* și *mijloacele* prin care sunt produse și reproduse culturile naționale” [Held, 373]. Ca în orice discuție despre globalizare, atitudinile extreme proclamă fie omogenizarea lumii sub influența consumismului occidental (presupunere care pecetluiește ideea unui public pasiv), fie neputința certă a culturii globale în raport cu cele naționale. Culturile se confruntă, iar diferențele devin mai pregnante, susțin hiperglobaliștii și scepticii. Fluxurile culturale duc la hibridi culturali și la noi rețele culturale globale, intervenind, împăciuitori, continuând metafora rețelei, cei care încearcă să estimeze impactul deplasărilor de imagini și simboluri ce caracterizează perioada. E o întreprindere ingrată aceasta, pentru că analiza difuziei culturale trebuie să fie urmărită la nivelul infrastructurilor de producție, transmitere și receptare culturală, presupunând că statele își creează astfel de structuri, conștiente fiind că puterea culturală merită întărită.

Un astfel de context dominat de rapoarte de forță impune reafirmări ale identității, ca model de coerență și perenitate. E meritul lui Manuel Castells de a fi enumerat forme ale identității și de a fi oferit o definiție a termenului în încercarea de a descoperi din ce se pot construi paradisuri comunitare în societatea în rețea: „numesc identitate (când termenul se aplică actorilor sociali) procesul de construire a sensului pornind de la un atribut cultural, sau de la un ansamblu coerent de atribute culturale, care capătă prioritate asupra tuturor celorlalte surse” [Castells, 17]. Identitățile sunt surse de sens mai puternice decât rolurile, pentru că implică interiorizare și individualizare. Elementele de la care se pornește în construirea unei identități sunt diverse (istorie, geografie, memorie colectivă, fantasmă personală și nu doar), dar sensul ultim se redefinește în funcție de determinările sociale și proiectele culturale ale timpului. Identitatea-legitimantă, cea care creează societatea civilă, e acum în criză, după cum e și statul-națiune, principala sursă de legitimitate. Identitatea-proiect, cea care produce subiecți, permite actorilor sociali să își redefină poziția în societate printr-o identitate nouă. Relevantă pentru perioada actuală e identitatea-rezistență, cea care duce la formarea comunităților și care „elaborează configurații de rezistență colectivă”

împotriva unei opresiuni oarecare [ibidem, 20]. Fundamentalismul religios, comunitățile teritoriale, exaltarea sinelui naționalist sunt expresii ale acestei identități. Astfel de comunități constituite cultural, pe bază religioasă, teritorială, națională, „devin surse de sens și de identitate prin elaborarea de noi coduri culturale pornind de la materiale istorice” [ibidem, 87]. Ele își organizează rezistența rupând cu societatea civilă și cu instituțiile statului, închizându-și frontierele, retrăgându-se în paradisuri comunitare.

Dacă rezistența culturală rămâne închisă în cadrele comunității și nu creează o identitate-proiect, se vlăguește în timp. Efectul ultim ar fi „înrădăcinarea” (în termenii lui Guy Scarpetta), înțelesă ca întoarcere la izvoare, la miturile naționale și la eroi. Acestei ispite, a „refugiului în comunitatea mărunță” [Scarpetta, 1997, 17], i se opune cosmopolitismul, care aparține experienței „tregerii, a depășirii identităților, a exploziei limitelor, a smulgerii din pământ și din mituri, a circulației infinite a numirilor” [ibidem, 21]. Leacul discursului politic al înrădăcinării ar fi reevaluarea importanței politice a culturii, pentru că, argumentează autorul, nici fronturile politice și nici naționalismul nu pot ridica bariere circulației valorilor. În linia aceluiași refuz al localismului strâmt (preocupat de elogierea cosmopolitismului, Scarpetta afirmă chiar că „nici o valoare nu poate fi localizată”, „nici o limbă nu este întreagă” [ibidem, 23]) e pledoaria lui Alex Soojung-Kim Pang, care reia argumentele lui G. Pascal Zachary, din „The Global Me”: poți avea „rădăcini”, dar și „aripi”. Nu doar naționalitatea definește acum persoana, ci și competențele sale profesionale. Categoriile etnice sunt, pentru identitățile hibride, resurse și nu restricții, iar tradiția poate fi inventată. Statele se întăresc cu ajutorul acestor identități sociale mixte, iar națiunile pot juca un rol critic în dezvoltarea globală, dacă înțeleg să folosească istoria și simbolurile naționale pentru promovarea coeziunii sociale, și nu a discriminării.

Proiectele naționaliste pot fi înfrânte de un „cosmopolitism cultural incipient, care va aduce o provocare ideii de națiune ca principală comunitate culturală și politică și va cere relocalizarea puterii în alte instituții decât cele ale statului-națiune”, propune Held [421], alăturându-se discuției despre multiculturalism ca soluție a păstrării identității în epoca globală. Cum poate fi construit însă acesta în cadrele politice actuale rămâne încă o problemă. Evoluțiile geopolitice impun integrarea în structurile europene, susțin elitele. Elanul integrator e văzut însă de comunități ca sursă de insecuritate identitară. O posibilă rezolvare vine tot din despărțirea securității statale de cea societală (după diferențierile operate de Waeber). Dacă identitatea națională rămâne ancorată în categoriile clasice ale statului-națiune, afirmarea națională se face în plan politic și cultural. Dacă însă identitatea națională evoluează ca „autoapărare culturală nonstatală”,

domeniul politic poate fi integrat în structurile Uniunii Europene, iar națiunile se retrag pe „teritoriul autoafirmării culturale” [Tudor, în Niculescu, 183]. Riscul insecurității identitare (posibil în cazul unei integrări pe baze etno-culturale) e astfel îndepărtat, dacă identitatea europeană e realizată pe baze politice, de stat.

Ajungem într-un punct al discuției în care devine necesar să prezentăm propriile ipoteze privind dimensiunea culturală a securității naționale. Modelul sociocultural al identității securitare propus de noi merge pe linia ridicării limbii la rangul de nucleu dur al unei culturi. Ea, limba, e „refugiul sensului identificabil”, ea „stabilește o frontieră națională invizibilă, mai puțin arbitrară decât cea a teritoriului și mai puțin exclusivă decât cea a etniei” [Castells, 70]. Înțelegem limba drept o cristalizare a notelor definitorii ale unui popor, ca suport al conștiinței despre sine. Plasăm structura lingvistică în centru. Reprezentările sociale urmează nucleului, iar ultimul strat, cel mai aproape de atacurile altor culturi, cel mai vulnerabil, e cel al comportamentelor și stilurilor. Suprapunem peste acest model pe cel al structurii de adâncime (unde se află valorile prime, unde găsim unicitatea, specificitatea, identitatea) și de suprafață (cu reprezentările manifeste ale identității sau cu disimulări ale ei). Trimitem în exterior proiecții ale structurii profunde, de adâncime, și oferim/sacrificăm structurile de suprafață pentru a fi modificate. Susținem că puterea unei culturi se măsoară în puterea sa de derivare, de multiplicare, chiar dacă în cheie minoră, a formelor pe care și le-a închipuit pentru a-și transmite valorile. Așa cum în limbă, în vocabularul fundamental, intră acele cuvinte cu mare capacitate de derivare, care prin aceasta își dovedesc puterea de a crea noi cuvinte, putem vorbi de puterea de derivare a unui model cultural. Exacerbarea superiorității culturale proprii poate transforma cultura într-una agresivă, cu tendințe hegemonice de replicare.

Considerăm că o cultură agresivă se poate apăra împotriva asaltului. Chiar dacă stratul ultim, cel al comportamentelor, poate fi erodat prin presiuni contextuale, limba e în continuare păstrătoarea sensului, a identității culturale. În confruntarea cu un alt model cultural, se pot pierde aceste caractere periferice, dar nu cele fundamentale. Când are loc un proces de derivare, primele se transmit tocmai trăsăturile marginale, manifestarea cea mai vizibilă și adesea cea mai supărătoare a mentalității. În procesul de derivare, cultura agresivă găsește un alt nucleu extrem de viu și activ, limba culturii agresive, de unde inadecvarea. O națiune astfel atacată se află într-un impas de securitate. Ea trebuie să își redefină valorile și să își reafirme identitatea prin propriul model cultural, cel fixat prin tradiție. Presiunea contextuală poate fi diminuată, credem noi, prin re-descoperirea diferenței specifice și prin conștientizarea pragului de minimă rezistență al

modelului. O limbă nu mai poate fi atacată în fondul ei principal. Există totuși un punct vulnerabil: semantica. Odată modificate sensurile cuvintelor, cele care surprind cel mai bine mentalitatea unui popor, poate începe coruperea limbii și, implicit, coruperea mentalității unice, cristalizate în limbaj. Reflecția asupra semanticii poate fi modalitatea de oprire a agresivității. Atașamentul față de un sens va fi, în timp, un atașament față de un concept (găsim sprijin în susținerea acestei idei în teoria lui Noam Chomsky referitoare la învățarea timpurie a categoriilor gramaticale. După cum un copil încadrează precis fiecare cuvânt nou în categoria gramaticală corespunzătoare, tot așa se face și o încadrare semantică a cuvântului. Individul se va atașa de sensurile cuvântului, așa cum i s-au cristalizat în contextul cultural respectiv. Mai târziu, sensul va putea fi mai ușor corelat cu realitatea socială - afirmăm aceasta în continuarea ideii reprezentanților Școlii de la Palo Alto privind limbajul încadrat social, numirea ca atitudine socială, comunicarea ca fenomen de construcție socială. Astfel, un concept învățat întâi ca sintagmă încadrabilă lingvistic și care își găsește apoi aplicare socială determină un anumit răspuns în plan social. Limbajele diferite trădează angajamente cognitive diferite și, prin urmare, răspunsuri diferite la realitatea socială).

Cultura agresivă poate distruge potențialul periculos al agresorului prin ceea ce noi numim învățarea „imperfectă” a limbii acestuia, limbă care trebuie totuși învățată drept limba celui mai puternic dintr-o anumită perioadă istorică. Oprirea asupra stratului pragmatic al limbii agresivă și ignorarea semanticii e cheia unei apărări inteligente. Reducerea limbii la un instrument de comunicare și refuzul de a însoți învățarea de o reflecție asupra mentalității pot duce la o slăbire a puterii de derivare a modelului. Accentul asupra funcției limbii, și nu asupra sensului său, poate echivala cu o supraviețuire într-o lume globală culturală.

Sunt destui cei care se tem de consecințele catastrofale în planul ființei ale culturilor poluatoare contemporane. O scurtă privire asupra altor încercări asemănătoare, mai vechi sau mai noi, de impunere a valorilor altor culturi declarat sau real superioare i-ar putea liniști întrucâtva. Oricât de atrăgătoare sunt formele vizibile ale unei culturi, oricât de real pare a fi atașamentul față de stilurile aduse de acestea, mai e mult până la planul profund al limbii.

Ideea generoasă a pluralității surselor de autoritate poate susține distincții operate la nivelul discuției despre supraviețuirea statului-națiune: puterea sa asupra spațiului și duratei istorice (prin asumarea tradiției și (re)construirea identității naționale) poate fi pe cale să se piardă, dar influența sa rezistă, în ciuda presiunii din partea identităților plurale, definite de subiecți autonomi [Castells, 296]. Aceeași idee însă poate fi recuperată în

planul mai îndelungatei discuții despre supraviețuirea culturilor naționale. Credem că reconstruirea, și nu distrugerea conceptelor, e atitudinea potrivită. Ideea evidentă pare a fi că globalizarea și identitatea se exclud. Culturile naționale trebuie să reziste, e adevărat, asaltului abundentului flux global de informații, prin asumarea de identități multiple. Ele au însă și rădăcini locale, regionale, de unde își pot trage puterea. În lumea actelor, a contextelor geopolitice, reprezentanții unei culturi pot vorbi un limbaj operaționalizat, funcțional. În lumea ființei, limba locului, limba naturală, păstrează esențele tari ale identității.

BIBLIOGRAFIE:

1. Castells, Manuel, **L'ère de l'information**, tome II, „Le pouvoir de l'identité”, Fayard, 1999.
2. „**Dicționarul explicativ al limbii române**”, București, Editura Enciclopedică, 1998.
3. Dobrescu, Paul, *Globalizare și integrare europeană*, www.comunicareonline.ro, 2004.
4. Gardels, Nathan (edt.), **Schimbarea ordinii globale**, Editura Antet, nedată
5. Held, David, McGrew, Anthony, Goldblatt, David, Perraton, Jonathan, **Transformări globale**, Iași, Polirom, 2004.
6. Scarpetta, Guy, **Elogiu cosmopolitismului**, Iași, Polirom, 1997.
7. Seche Luiza, Seche Mircea, **Dicționar de sinonime**, Editura Litera, 2002.
8. Soojung-Kim Pang, Alex., *Mongrel Capitalism*, The Atlantic Monthly, noiembrie 2000.
9. *Strategia de securitate națională a României*, Monitorul Oficial nr. 822/2001
10. Tudor, Alexandru, *Suveranitatea națională și Biserica Ortodoxă Română din perspectiva integrării europene*, în Niculescu, Anton (prefață), **Suveranitate națională și integrare europeană**, Iași, Polirom, 2002

FIZIONOMIA NOILOR PROVOCĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI. MODALITĂȚI DE ACȚIUNE LA NIVEL GLOBAL, REGIONAL ȘI NAȚIONAL

*Colonel Vasile VOIVOD**

Începutul secolului al XXI-lea este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil. Sfidările induse de procesul globalizării, suprapunerea acestuia cu tendințele spre regionalizare și fragmentare generează noi tensiuni și factori de risc.

Acestor provocări trebuie să li se răspundă prin forme noi de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de amenințări și riscuri și o gamă variată de manifestare a acestora, cum sunt: tensiunile etnice, traficul de droguri, substanțe radioactive și ființe umane, criminalitatea organizată, instabilitatea politică a unor zone, reîmpărțirea unor zone de influență și altele.

În condițiile globalizării economice, crizele sociale sunt însoțite de crize de identitate, generatoare de acțiuni violente de mare intensitate.

Noile forme de solidaritate internațională trebuie să permită nu numai prevenirea și contracararea acestor tipuri de acțiuni, ci și dezvoltarea unor modalități adecvate de construcție a stabilității politice, economice și sociale în lume. Apreciem că persistă fenomene de instabilitate și crize la nivel subregional și chiar tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

Lucrarea identifică unele forme adecvate de acțiune la nivel global, regional și național pentru zădărnicierea organizării și producerii de atacuri teroriste asupra unor obiective strategice internaționale.

Evoluțiile în domeniul securității la început de secol XXI au surprins, în majoritatea zonelor de pe glob, prin multitudinea de provocări la adresa securității, atât la nivel național și regional, cât și la nivel global. Chiar și în condițiile în care foștii adversari sunt, în prezent, parteneri în probleme de securitate, putem, cu ușurință, observa că tensiunile etnice, economice, sociale și de mediu continuă să cauzeze instabilitate. Ne

* Doctorand în științe militare - Universitatea Națională de Apărare

confruntăm, în continuare, cu posibilitatea declanșării de conflicte regionale, cu problema proliferării armelor de distrugere în masă și cu o serie de amenințări non-tradiționale, transnaționale și imprevizibile la adresa securității.

Actualul mediu de securitate este caracterizat de câteva tendințe, reprezentate prin amenințările geopolitice și militare cu care națiunile și forțele armate se vor confrunta pe termen mediu și lung. Evoluția mediului de securitate la nivelurile zonal, regional și global a impus tuturor statelor o reconsiderare a conceptului de securitate și înțelegerea lui ca o stare generală a societății în care libertățile și drepturile fundamentale ale cetățenilor, democrația constituțională și interesele fundamentale ale statelor sunt asigurate și garantate.

Mediul de securitate actual are două caracteristici fundamentale, și anume: cea a „erei informațiilor” și cea a dezvoltării arhitecturii de securitate. În același context, mediul de securitate la început de secol XXI va cuprinde țări care se află în proces intens de dezvoltare, unele dintre ele cu economii post-industriale, altele încă cu economii industriale și altele în epoca pre-industrială. Analizând fenomenele care se manifestă la acest început de secol și de mileniu, putem afirma că piețele și activitățile economice vor fi de natură transnațională („globalizată”), transformările economice și globalizarea trebuind incluse în concepția națională de securitate.

Problemele transnaționale constituie provocări - de care trebuie să țină seama atât guvernele naționale, cât și sistemele politice - care includ:

- problemele de mediu și resursele globale;
- piețele de deschise și rata variabilă de schimb;
- forța de muncă și capitalul – ca instrumente globale;
- comerțul, ca o componentă majoră a veniturilor naționale;
- proliferarea armelor și tehnologiilor nucleare;
- confruntările dintre culturi și valori;
- conflictele intrastatale/conflictele interstatale;
- implicarea semnificativă a noilor mijloace globale de mediu.

Sfidările induse de procesul globalizării, suprapunerea acestuia cu tendințele spre regionalizare și fragmentare generează noi amenințări și vulnerabilități. Multiplicarea continuă a numărului de entități ce acționează pe scena globală, prin afirmarea actorilor non-statali, conduce la creșterea complexității procesului de combatere a amenințărilor la adresa statelor. Acestor provocări trebuie să li se răspundă cu forme noi de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de amenințări, cu o gamă variată de manifestare a acestora cum sunt: tensiunile etnice, traficul de droguri, substanțe radioactive și ființe umane, criminalitatea organizată, instabilitatea

politică a unor zone de influență și altele. Putem sublinia în acest sens că „securitatea prin cooperare” poate deveni un fundament solid pentru un viitor mai pașnic și mai armonios, combinând patru elemente esențiale ale securității: securitatea individuală, securitatea colectivă, apărarea colectivă și promovarea stabilității.

Securitatea individuală, promovarea și apărarea libertăților fundamentale ale individului, constituie nucleul de la care trebuie să pornească toate celelalte forme de securitate. Într-o epocă de interconectivitate tot mai accentuată între state și popoare, grija pentru securitatea individului într-un stat a devenit interesul imediat și direct al comunității internaționale. Promovarea și apărarea drepturilor omului este o valoare esențială, pe care se bazează sistemul de „securitate prin cooperare”, o convingere de nezdruccinat a membrilor săi de a susține și menține securitatea individuală a propriilor cetățeni și a celor ai partenerilor de grup.

Securitatea prin cooperare reprezintă conceptul de securitate colectivă, de apărare împotriva amenințărilor și agresiunii cu ajutorul membrilor din sistemul de „securitate prin cooperare”. Securitatea colectivă mai presupune și o strânsă cooperare între statele membre împotriva amenințărilor comune. Securitatea colectivă este orientată spre interior, cu scopul de a garanta starea de siguranță în interiorul unui grup de state suverane (ONU și OSCE).

Apărarea colectivă este orientată spre exterior, în vederea apărării membrilor săi împotriva agresiunilor externe. Organizațiile de apărare colectivă au apărut pe timpul războiului rece. Astfel, NATO, UE, CENTO, SEATO și Pactul de la Varșovia au apărut după cel de-al doilea război mondial. Apărarea colectivă angajează toate națiunile semnatare ale tratatului. În acest context, vorbim de protecția reciprocă – o trăsătură esențială a unei organizații de „securitate prin cooperare”, care, spre deosebire de ONU sau OSCE, oferă membrilor săi organizația de securitate „puternică” din punct de vedere militar. Adică, promite protecția militară reală și credibilă împotriva agresiunii sau amenințării cu agresiunea din afara sistemului.

Promovarea stabilității este o componentă a „securității prin cooperare”, care reprezintă în esență promovarea activă a stabilității în sfera frontierelor statelor care formează sistemul de „securitate prin cooperare”. Instabilitatea în zonele adiacente teritoriului sistemului de „securitate prin cooperare” sau, ceva mai departe de acesta, care ar putea amenința securitatea membrilor săi devine o problemă foarte gravă. Stabilitatea poate fi amenințată de pericolul unui conflict între state, dar și de încălcări în masă ale securității individuale în statele învecinate. Modul de a realiza, restabili și menține stabilitatea în lumea care le înconjoară trebuie să fie preocuparea

primordială a statelor din sistemul de „securitate prin cooperare”. Promovarea activă a stabilității se realizează printr-o diversitate de modalități, inclusiv, în ultimă instanță, recurgerea la forță.

Aceste patru elemente ale modelului de „securitate prin cooperare”, îmbinate într-un cadru practic, formează un sistem real și eficace de securitate. Sigur, pentru realizarea lui, este necesar ca statele democratice care îl formează să aibă voința de a coopera strâns între ele și de a se extinde, iar dacă este cazul, de a interveni în zonele din afara teritoriului lor, când pacea și securitatea comună sunt afectate. Succesul oricărui sistem internațional de securitate se bazează pe o conducere unitară și puternică, pe disponibilitatea de a face compromisuri și pe hotărârea membrilor săi de a persevera în orice condiții.

Evoluția, în general pozitivă, a securității globale a confirmat că succesul acțiunilor și stabilitatea pot fi numai rezultatul cooperării multidimensionale a comunității internaționale – în primul rând, prin punerea în valoare a dialogului în cadru instituționalizat și prin activarea rolului decisiv pe care principalele organizații internaționale îl au în definirea stării de securitate a lumii.

a) Într-un context internațional adesea schimbător, NATO deține un rol esențial în întărirea securității euro-atlantice după încheierea „războiului rece”, rolul său politic fiind în creștere. Deși lista operațiilor conduse de NATO este deja impresionantă, presiunile pentru a accepta mai multe misiuni sunt din ce în ce mai puternice. Din multe puncte de vedere, Alianța a devenit victima propriului succes, fapt care îi face pe analiștii din domeniul securității, și chiar pe Secretarul General al ONU, Kofi Annan, să contribuie din ce în ce mai mult la rezolvarea dificilelor probleme ale lumii. Există, totuși, limite ale capacității Alianței de a disloca forțe. Neajunsurile evidente în domeniul capacităților trebuie eliminate, dacă NATO intenționează să devină un manager eficace al crizelor, cu o capacitate rapidă de reacție și vocație globală, în situația în care toți aliații acceptă o asemenea perspectivă.

Începând cu Summit-ul de la Praga, NATO a investit timp și eforturi considerabile în transformarea sa militară. Acestea includ reformarea structurii de comandă, înființarea Forței de Răspuns a NATO și supravegherea implementării reformelor rezultate din Angajamentele în domeniul Capabilităților de la Praga, care au fost concepute pentru a conferi Alianței capabilități de natură expediționară sporite.

Totuși, dacă aliații doresc ca NATO „să acționeze acolo unde se află o amenințare”, aceștia trebuie să-și uniformizeze mai mult procesele politice și operaționale de luare a deciziilor în cadrul Alianței. Multe din dificultățile legate de capabilitățile cu care NATO se confruntă în prezent ar

putea fi rezolvate relativ simplu, dacă aliații ar elimina sau cel puțin ar reduce frecvențele restricțiilor sau prevederi limitatoare privind modul în care pot fi întreprinse trupele și mijloacele care constituie contribuțiile lor. Acestea includ limitele privind posibilitatea de utilizare a unui anumit mijloc sau a trupelor dintr-o anumită țară contribuatoare și nu permit implicarea trupelor în anumite activități, cum ar fi cele care presupun acțiuni de control asupra cetățenilor. Efectul acestor restricții este acela de a complica sarcinile operaționale ale comandanților și de a face necesară dislocarea unor forțe și capabilități adiționale care să le compenseze.

În prezent, se află în discuție ideea de a stabili **obiective-țintă** în privința gradului de întreprindere și a rezultatelor. Aceasta implică, de la bun început, ca națiunile să se angajeze să disloce în operațiile Alianței un anumit procentaj din forțele pe care le dețin și reprezintă, desigur, un bun punct de plecare, dar sunt necesare în continuare mecanisme mult mai eficiente pentru a transforma capabilitățile în angajamente operaționale concrete, astfel încât, atunci când NATO ia decizia politică de a executa o anumită misiune, Alianța să aibă la dispoziție combinația corespunzătoare de forțe și mijloace pregătite pentru a fi trimise în teren.

Acestea ar putea presupune o bază mai mare pusă pe forțe permanente și formațiuni multinaționale cu un grad înalt de operativitate necesar dislocării rapide pe principiul rotației, o specializare sporită pe roluri și aranjamente noi de finanțare, astfel încât aliații să împartă povara crescândă a unei game din ce în ce mai extinse de angajamente operaționale.

Chiar dacă NATO va fi sau nu, în cele din urmă, direct implicat în stabilizarea Irakului, este cert că probabilitatea de solicitare pentru desfășurarea de operații de tipul celor pe care Alianța le execută în prezent nu va scădea, ci, dimpotrivă, va crește în următorii ani. Pentru a fi un manager eficace al crizelor la nivel global, NATO are nevoie de o transformare operațională internă, pentru adaptarea procedurilor și mecanismelor existente la noile cerințe și pentru a ne putea asigura că aliații își dublează angajamentele politice cu capabilitățile militare corespunzătoare.

b) **ONU** a adus contribuții deosebite la securitatea și stabilitatea euroatlantică. Consiliul de Securitate al ONU are în continuare o răspundere recunoscută în menținerea păcii și securității internaționale, deținând, și în anii următori, un rol important în edificarea securității și stabilității mondiale.

În proiectul de reformă a acestei organizații mondiale, dat publicității la 21.03.05, se prevede:

- extinderea de la 15 la 24 a numărului membrilor Consiliului de Securitate, pentru a corespunde actualei situații geostrategice;

- lupta împotriva sărăciei, subliniindu-se că nu mai sunt suficiente promisiunile și declarațiile, ci este nevoie de acțiuni concrete;
- adoptarea unui cod de intrare în război, în care Consiliul de Securitate al ONU să aibă un rol esențial;
- definirea terorismului;
- protecția mediului;
- egalitatea între sexe;
- îmbunătățirea educației în lume;
- reducerea foametei pe plan mondial.

c) **OSCE** reprezintă cea mai cuprinzătoare instituție regională de securitate din Europa, care include, totodată, Canada și SUA, joacă un rol esențial în promovarea păcii și stabilității, în întărirea securității prin cooperare și în promovarea democrației și drepturilor omului în întreaga emisferă nordică a planetei. OSCE s-a manifestat îndeosebi în domeniile diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reabilitării postconflict.

d) **UE** a adoptat decizii importante și a dat un nou impuls eforturilor sale de întărire a securității și dimensiunii de apărare. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune include definirea progresivă a unei politici comune de apărare. Asemenea politică urmează să fie compatibilă cu politica de securitate comună și de apărare instituită prin Tratatul de la Washington. În același timp, Uniunea Europeană este tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale interne și de eficiența dezbaterilor declanșate pe tema viitorului Europei, a construcției politice pe continent.

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt însă generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euro-atlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale. Totuși, există fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state. Țările din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est se confruntă cu dificultăți economice, sociale și politice, asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației și economiei de piață, care pot genera destule amenințări la adresa securității statelor din regiune.

BIBLIOGRAFIE

1. Colonel prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI, **Securitatea națională și războiul modern**, Ed. Militară, București 1999
2. Colonel prof.univ.dr. Ion IRIMIA, **Aspecte ale insecurității naționale**
3. Vicemareșal al aerului, Andrew WALLACE, **A radically new Command Structure for NATO, 2004**
4. Gl.It. Rick HILLIER, **Mari așteptări, 2004**
5. Revista Asociației George C. Marshall – Securitate și cooperare, februarie 2003.

CONSIDERAȚII PRIVIND AMPLOAREA FENOMENULUI TERORIST ÎN PERIOADA 1991-2003

*Conf. univ. dr. Neculai STOINA**
*CSII dr. Vasile CĂRĂUȚAȘU***

The acknowledged repeating of the terrorist acts, the material damages and especially the victims they caused, led to numerous studies, developed by the terrorism worldwide analyze centers.

These certainly reveal the increasing number of the terrorist acts in the next future, mainly due to the fact that terrorism is and will always be worldwide practiced, in support for the criminal activities, different social disputes, inter-ethnic and religions conflicts and also power traditional fights.

Therefore, our study is dedicated to a statistic analyze, trying to emphasize the 1991-2003 terrorist phenomenon.

Certain studies have been developed for that period of time, not only globally but also geographically speaking (Africa, Asia, Eurasia, Europe, Middle East, North America and Latin America), emphasizing the terrorist incidents number, the dead or wounded number of people and especially the objectives (military, governmental, diplomatic, business one) that the terrorists actions aim at.

Using the means of adjusting the statistic data by spline functions, there is an attempt to define the terrorist incidents for the year 2005, globally speaking.

Pe parcursul ultimelor decenii, asistăm la o „renaștere” a terorismului, pe o arie de acțiune și un grad de violență cu adevărat internațională, având ca veritabil motor extremismul islamic. Susținătorii și partizanii acestui tip de înțelegere a Islamului sunt, în prezent, activi în mai multe regiuni, printre care se numără America de Nord, Europa, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Asia Centrală și, într-o mai mică măsură, America Latină.

Amploarea atentatelor teroriste din ultimii ani și campania mondială declanșată de SUA împotriva terorismului au dezvoltat o

* General locotenent (r.) conf. univ. dr., Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu.

** Cercetător științific gr. II, dr., Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu.

zdrobitoare noțiune a cultului morții, pe care fiecare îl înțelege în felul lui. Vinovații de curmarea vieților nevinovate îl consideră o datorie a religiei islamice. „A-i lovi pe americani prin acte de terorism este o îndatorire religioasă, logică. Îi suntem recunoscători mărutului Allah pentru că ne-a ajutat să ducem mai departe cauza lui împotriva atacurilor Americii și Israelului, asupra teritoriilor islamice sfinte”, arăta Osama bin Laden, într-un interviu dat ziarului „Nida ul-Islam”, la 15 noiembrie 1996.

Pentru cei ce se aruncă în aer în locuri aglomerate, victimele atentatelor își primesc pedeapsa cuvenită. Tot ce mișcă sau ce nu se mișcă poate fi țintă a terorii, în orice loc, pretutindeni. Acționând în numele convingerilor aberante ale liderilor terorii, aceștia au ajuns în multe zone ale lumii, iar acțiunile lor nu au adus pace, ci represalii. Mașinile-capcană nu au reușit să-i facă pe americani și aliații lor să plece din Irak, ci să continue operațiunile coaliției. Cultul morții este prezent și în Cecenia, unde lupta pentru libertate s-a transformat într-o continuă vărsare de sânge, extinzându-se în Europa, în Asia, în Golf etc.

Așadar, terorismul a început să trăiască prin forțe proprii, devenind cea mai mare amenințare la adresa securității popoarelor și la adresa drepturilor fundamentale ale omului. Actele de terorism care au avut loc în lume, începând cu luna septembrie 2001, scot în evidență o intensificare a contactelor și cooperării internaționale între grupurile de teroriști, alături de o extindere a traficului de arme și de o bună coordonare a acțiunilor acestora.

Problema violenței naționale, pe fondul convingerilor religioase, este și mai greu de rezolvat, acum, decât în trecut, din mai multe cauze. Amenințările cu uciderea ostaticilor sunt perfect credibile. Pentru fundamentalisti, „uciderea necredincioșilor” nu este considerată crimă. Reînvierea islamică din ultimele decenii a sporit semnificația politică a islamismului într-o măsură rar întâlnită în timpurile moderne. În multe țări musulmane, există un puternic sentiment antioccidental; în țări ca Iran, Sudan, Pakistan, s-au făcut diverse încercări de reimpunere a Legii islamice stricte. O altă trăsătură este intensificarea dușmăniei tradiționale între diversele forțe sectare musulmane și, în special, între cele două grupuri: suniții și șiiții.

Terorismul islamic a început ca terorism palestinian. Evenimentele au început în 1968, cu capturarea avionului israelian El Al, pe aeroportul din Atena, de un comando de feddayni. În februarie 1970, explozia în aer a unui avion Swiss Air a produs 47 de morți. La Olimpiada de la München, gruparea „Septembrie Negru” a capturat atleții israelieni și a împușcat 12 dintre ei, în decembrie 1973 are loc masacrul de pe Fiumicino; în iulie 1974, la Paris, un atentat soldat cu doi morți, urmând apoi, în iunie 1976,

deturnarea avionului Air France și aterizarea forțată pe Entebbe. Tot la Paris, în luna octombrie 1980, are loc atentatul asupra sinagogii din Rue Copernic, soldat cu 4 morți și 132 răniți, iar în august 1982, în restaurantul Jo Goldberg 6 persoane sunt omorâte și alte 22 rănite. Urmează atentatele din Liban, unde își pierd viața 241 militari americani și 58 militari francezi. Atacurile teroriste palestinieni s-au succedat an de an, făcând victime și creând emoție în toată lumea. Chiar atunci când numărul victimelor a fost scăzut, lumea a urmărit cu sufletul la gură evoluția evenimentelor.

Pe acest fundal, a intrat în scenă Al-Qaeda și Osama ben Laden. Primul atac terorist care poartă amprenta organizației va fi explozia bombei din Aden, Yemen, din decembrie 1992, când deflagrația, care viza un grup de soldați americani, a făcut victime doi turiști din Austria. În februarie 1993, a avut loc marea explozie din SUA, la World Trade Center, unde au murit 6 persoane și au fost rănite alte 1042 persoane, iar în luna octombrie, 18 soldați americani au pierit în atacul de la Mogadiscio. În iunie 1996, la Cartierul general al aviației americane de la Khobar, Arabia Saudită, un automobil-capcană face 19 morți și 300 răniți. La 7 august 1998, o bombă detonată la Dar Es Salaam lasă fără viață alți 11 oameni. În luna octombrie 2000, o barcă cu peste 200 kg de exploziv a avariat contratorpilorul USS-Cole, în Aden, Yemen, eveniment în urma căruia au murit 17 soldați și au fost răniți alți 39. Totul a fost pus în umbră de incidentele de la 11 septembrie 2001.

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au dat o nouă dimensiune terorismului internațional. Aceste precedente măresc impactul psihologic asupra omenirii și continuă să devină oripilante, prin noi procedee care se extind acum în Irak, cum ar fi răpirile și tăierea capetelor nemusulmanilor. Această formă oribilă deucidere publicată prin casetele trimise presei de către teroriști are forță simbolică și practică, urmărind un scop bine definit: alungarea nemusulmanilor din teritoriile unde trăiesc musulmanii. Părăsirea de către străini a regiunilor din Orientul Mijlociu înseamnă însă punerea în pericol a stabilității întregului sistem mondial, având în vedere că societățile actuale sunt dependente mulți ani de sursele de energie din zonă.

Terorismul de factură etnică și religioasă este la originea unui număr mare de incidente care s-au produs în lume în cursul ultimilor ani, fiind responsabil de evenimentele cu cele mai multe victime. Terorismul de factură naționalistă continuă în numeroase state, fiind, în majoritatea cazurilor, consecința tensiunilor politice, atribuite revendicărilor teritoriale, conflictelor etnice și religioase sau regimurilor politice nestabile.

Anumite state continuă să finanțeze și să asigure grupurilor teroriste susținerea logistică de care au neapărată nevoie, existând încă tabere de antrenament în Asia, Orientul Mijlociu și Africa de Nord.

Teroriștii își ameliorează constant metodele, atât pe plan tehnic, cât și în ce privește manipularea opiniei publice și a canalelor mediatice.

Orientul Mijlociu este cea mai activă și mai periculoasă sursă de terorism a lumii. În ultimul timp, ținta predilectă a terorismului au constituit-o, în această regiune, cetățenii, bunurile și interesele SUA, dar și cele ale Israelului, în acest ultim caz chiar pe propriul teritoriu național.

Există și alte zone cu activitate teroristă intensă, precum Algeria, unde organizațiile islamice fundamentaliste folosesc acest procedeu pentru a lupta împotriva guvernului, fenomen ce se produce la scară redusă și în Egipt. În Cecenia, devastată după războiul dus împotriva Rusiei, terorismul este utilizat de diversele grupări războinice în scopul subminării guvernului naționalist, dar și pentru obținerea unor foloase materiale, în special din răscumpărarea ostaticilor – în general cetățeni străini cu resurse financiare. Nu se poate uita, de exemplu, tragedia din teatrul moscovit, din 2002, soldată cu moartea a 120 de ostatici și criza celor peste 1300 de persoane, copii și adulți ținuti ostatici într-o școală din Osetia de Nord de către un comando de teroriști ceceni.

Terorismul este prezent însă și în alte zone geografice, în America Latină, în special sub forma guerilelor urbane sau rurale, animate de doctrine politice de extremă stângă (Sendero Luminoso și Tupac Amaru), în Europa, unde terorismul este activ atât în statele dezvoltate din punct de vedere economic, ca de exemplu în Irlanda de Nord și în Spania, dar și în Bosnia-Hertzeegovina, Kosovo, precum și în Grecia și Turcia.

Dacă în trecut terorismul era în general menținut mai mult sau mai puțin sub control, în secolul al XX-lea el a suferit treptat un proces de internaționalizare, favorizat fiind de explozia informațională, de mijloacele oferite de cuceririle științei și tehnologiilor noi, cât și de sprijinul direct sau indirect al unor state interesate.

Pe măsura trecerii în secolul al XXI-lea, s-au putut constata efecte tot mai primejdioase ale terorismului, alimentat mai ales de fundamentalismul islamic și de conflictul menținut între palestinieni și țările arabe care-i susțin, pe de o parte, și statul Israel, sprijinit de SUA și toate țările democratice, pe de altă parte.

Este limpede că eradicarea conflictului în cauză reclamă soluții politice, aceasta însemnând aplicarea rezoluțiilor ONU, inclusiv în privința Ierusalimului. Este de remarcat că, în ultima vreme, SUA dau semne de înțelegere a imensei mize pe care o reprezintă soluționarea conflictului arabo-israelian, înainte de toate pentru menținerea coaliției internaționale antiteroriste.

În prezent, terorismul atacă mecanismele lumii civilizate, fiind un fenomen mult mai complex decât războiul, care trebuie studiat și aprofundat nu doar pentru a-i limita efectele și a-i pedepsi pe cei vinovați,

ci, îndeosebi, pentru a-l înțelege și a-i eradica mecanismele și cauzele. Politica lumii este dominată de dorința statelor democratice, în frunte cu Statele Unite și coaliția formată în jurul ei, de a eradica terorismul din lume printr-o operație de amploare fără precedent.

Problema este însă foarte dificilă, căci nu este vorba de a deschide unul sau mai multe fronturi împotriva unor state vinovate, ci de necesitatea depistării unei rețele planetare de cuiburi teroriste (depozite de arme, locuri de antrenament, centre de informare, depozite bancare, unități economice etc.), ce formează o vastă și complexă structură multinațională care trebuie anihilată. La acestea se adaugă caracterul clandestin și conspirativ al structurilor teroriste.

Pornind de la caracterul transnațional și asimetric al terorismului, principalele amenințări de natură teroristă se conturează a fi, în continuare, următoarele:

- posibilitatea folosirii de către organizații, grupări sau persoane teroriste a armelor de distrugere în masă; pregătirea și efectuarea unor posibile atacuri asupra bazelor nucleare ale țărilor care posedă astfel de mijloace, precum și a întreprinderilor chimice, laboratoarelor biologice etc., pentru a procura armament nuclear, chimic și biologic sau pentru a detona astfel de arme la fața locului, în zone aglomerate și a provoca distrugerii spectaculoase, în numele unor ideologii, al unor principii considerate sacre sau, pur și simplu, pentru a pedepsi;

- proliferarea acțiunilor punitive sau de răzbunare împotriva celor care au declanșat campania antiteroristă și a țărilor care fac parte din coaliția antiteroristă; în acest sens, deosebit de probabile sunt acțiunile care vizează: lovirea prin diverse metode, inclusiv asasinat sau lovituri de tip kamikaze, a tuturor celor care, într-o formă sau alta, se opun stării de haos favorabile proliferării crimei organizate, traficului de droguri, câștigului ilicit; efectuarea unor atacuri asupra sistemelor de protecție a mediului, a barajelor și folosirea deșeurilor toxice și radioactive pentru a produce catastrofe ecologice; atacarea școlilor, a instituțiilor de cercetare, a laboratoarelor și unităților economice de importanță națională sau internațională, pentru a produce panică și teroare; atacarea sistemelor de valori și a instituțiilor de cultură; crearea de diversivități, pentru a provoca nesiguranță, tensiuni, instabilități și chiar riposte violente și a adânci starea de anomie a sistemelor sociale; continuarea și chiar intensificarea atacurilor cu bombe, explozivi și alte mijloace artizanale asupra populației, în locuri aglomerate și, pe cât posibil, în prezența mass-media;

- menținerea și chiar crearea acțiunilor teroriste de sorginte etnică, pentru distrugerea ideii de conviețuire și cultivarea individualismului feroce, a agresivității în purificarea etnică, a separatismului etnic;

- acțiuni de natură teroristă în ciber spațiu, în vederea creării unor perturbații grave în sistemele de comunicații, distrugerea sistemelor de comandă și control, a sistemelor bancare, virusarea bazelor de date, crearea unor stări de haos generalizat în sistemele informaționale și de informații.

Spectrul amenințărilor teroriste este însă mult mai larg și, practic, nu se poate alcătui un nomenclator complet al amenințărilor și riscurilor de natură teroristă, având în vedere diversitatea lor, dar și rapiditatea apariției altora.

În acest sens, este elocventă declarația președintelui Statelor Unite, George Bush, care afirma, în fața Adunării Generale a Națiunilor Unite, că „... *instigatorii atentatelor din 11 septembrie asupra Statelor Unite pregătesc alte operațiuni, susceptibile de a atinge oricare țară. Ei caută arme nucleare, chimice și biologice și nu vor ezita să le folosească. Lumea întreagă este confruntată cu cea mai oribilă dintre perspective: acești teroriști sunt în căutare de arme de distrugere în masă pentru a transforma ura lor în holocaust. Ne așteptăm să recurgă la arme chimice, biologice și nucleare de îndată ce vor fi în măsură să o facă*”.

Se poate concluziona cu ușurință că, fără să respingă mijloacele terorismului clasic, specific perioadei războiului rece (atentate cu mașini-capcană, asasinat, răpiri de persoane, deturnări de avioane ori ocupări de ambasade), terorismul ultimului deceniu a devenit „superterorism”, prin înglobarea în panoplia sa a mijloacelor de distrugere în masă: arme nucleare, biologice și chimice.

De asemenea, sfârșitul anilor '80 și îndeosebi anii '90 au adus cu ei practica masacrelor planificate, reluate, cu o intensitate progresivă, mai ales în Algeria, Columbia, Cambodgia, Kashmir, Mexic, India, Egipt, Sierra Leone, Liberia și Sudan.

Climatul de securitate la Marea Neagră poartă și el amprenta unei multitudini de factori, majoritatea cu caracter asimetric: conflictele etnice și separatismul, fragilitatea noilor democrații, extremism-terorismul, crima organizată, traficul de armament. Persistența focarelor de conflict din Nagorno-Karabah, Abhazia și Osetia de Sud, Transnistria, Cecenia și Kurdistan a afectat dezvoltarea politică și economică a țărilor din regiune. Statistica evenimentelor teroriste înregistrate în ultimii ani în zona Mării Negre – Caucaz și analiza lor cauzală au condus la identificarea următorilor vectori de propagare a riscurilor teroriste:

- amplificarea acțiunilor grupărilor teroriste de sorginte etnico-separatistă și fundamentalist-islamică, dezvoltarea cooperării cu organizații teroriste internaționale și transformarea unor grupări etnico-separatiste din regiune în celule Al-Qaeda;

- radicalizarea mișcărilor autonomist-separatiste din zona caucaziană, prin înființarea unor forțe paramilitare, dezvoltări favorizate în principal de deficitul de autoritate statală în unele regiuni (Nagorno-Karabah, Transnistria), valorificat de grupări teroriste din interiorul și exteriorul acestor zone pentru refugiu și pregătirea unor noi acțiuni;

- conexiunile dintre evoluțiile din Orientul Mijlociu extins și dezvoltarea celulelor teroriste din regiunea Mării Negre.

Traficul cu armament și produse strategice este componenta cu cel mai mare grad de risc pentru securitatea și stabilitatea regiunii, intensificarea contrabandei cu armament convențional și de distrugere în masă fiind stimulată de schimbările politice și sociale din țările zonei și creșterea rolului grupărilor de tip mafiot din spațiul post-sovietic.

O situație extrem de periculoasă se întâlnește în Transnistria, provincia devenind atractivă pentru grupările teroriste și ale crimei organizate, care pot achiziționa arme de orice tip, inclusiv rachete sau încărcături radiologice. De asemenea, regiunea transnistreană se află în vizorul grupărilor fundamentalist-islamice, care urmăresc identificarea unor locuri de instruire, procurare de armament și transportul militarilor islamiști spre zonele fierbinți din Orientul Mijlociu sau Caucazul de Nord.

Putem concluziona că terorismul, în ultimul deceniu al secolului al XX-lea și începutul mileniului al III-lea, a suferit o mutație majoră, „noul terorism” urmărind politici de distrugere sistematică, de curățire etnică, soldată cu mii de victime și migrații de milioane de deșărădăcinați. Această abordare, practică în Rwanda, Iugoslavia, Cecenia, Afganistan, unele țări din Orientul Mijlociu, poate fi sintetizată în afirmația unui expert al Rand Corporation: „Teroriștii se gândesc în zilele noastre cum să omoare în masă”, evenimentele teroriste având proporții apocaliptice.

România, ca aliat strategic al Statelor Unite, s-a angajat activ în lupta împotriva terorismului, fiind prima țară care a sprijinit încă de la început cu trupe coaliția anglo-americană din Afghanistan și Irak.

Primirea României în NATO și negocierile avansate pe care aceasta le are cu Uniunea Europeană, pentru a deveni membră cu drepturi depline în 2007, o plasează la poarta lumii civilizate, cu un rol strategic în lupta împotriva terorismului.

Dimensiunile pe care terorismul le-a dobândit în ultimul timp, dar mai ales perspectivele acestuia reclamă o analiză atentă și o combatere fermă din partea țărilor democratice.

O inventariere a incidentelor teroriste și realizarea unor analize statistice nu sunt suficiente pentru obținerea unor predicții care să canalizeze mijloacele și resursele cele mai adecvate de prevenire și contracarare a acțiunilor teroriste.

În continuare, sunt sintetizate datele obținute cu privire la acțiunile teroriste înregistrate în perioada 1991-2003, prin prezentarea unor histograme și realizarea unei predicții pentru perioada următoare a numărului de incidente teroriste.

Se au în vedere trei probleme: numărul incidentelor teroriste, numărul de morți și răniți rezultați în urma acestora și tipurile de obiective vizate de acestea, atât global, cât și pe zone geografice.

Studiul nu-și propune să facă aprecieri cu privire la concepte, clasificări, criterii etc., ci numai să analizeze, din punct de vedere numeric, cantitativ, datele oficiale obținute de pe site-ul www.state.gov. Scopul acestei analize este să formeze o imagine de ansamblu asupra incidentelor teroriste și a consecințelor acestora și să formuleze o predicție pe termen scurt a amplitudinii acestui fenomen.

Primele două diagrame prezintă numărul incidentelor teroriste înregistrate în perioada 1991-2003, atât global, cât și pe zone geografice.

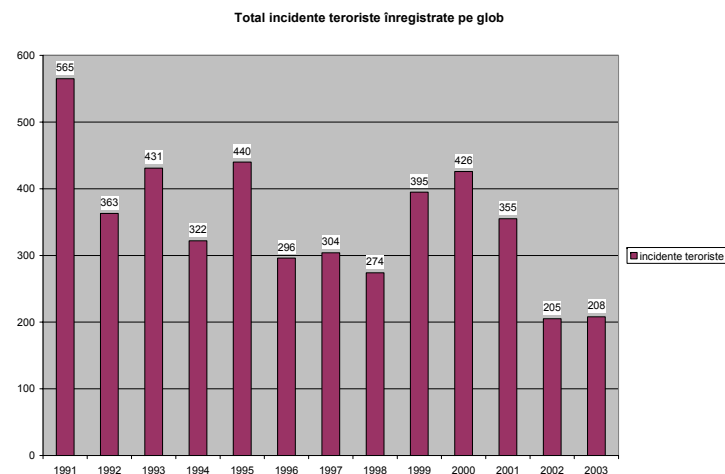

Fig. 1

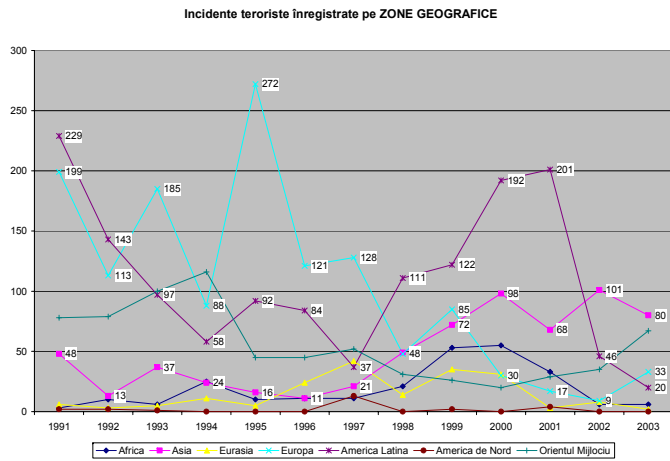

Fig. 2

În următoarele două, este prezentat numărul de victime rezultate în urma incidentelor teroriste, atât global, cât și pe zone geografice.

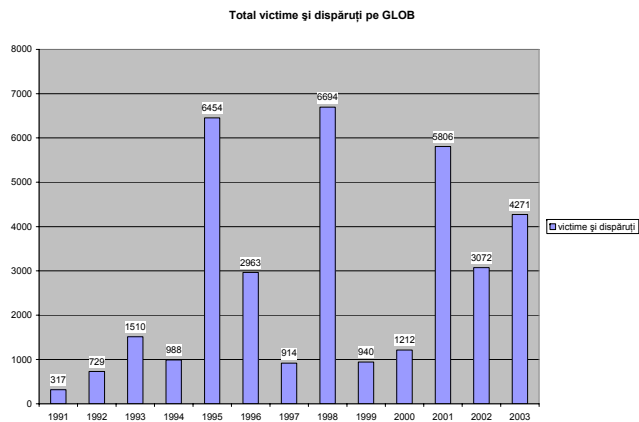

Fig. 3

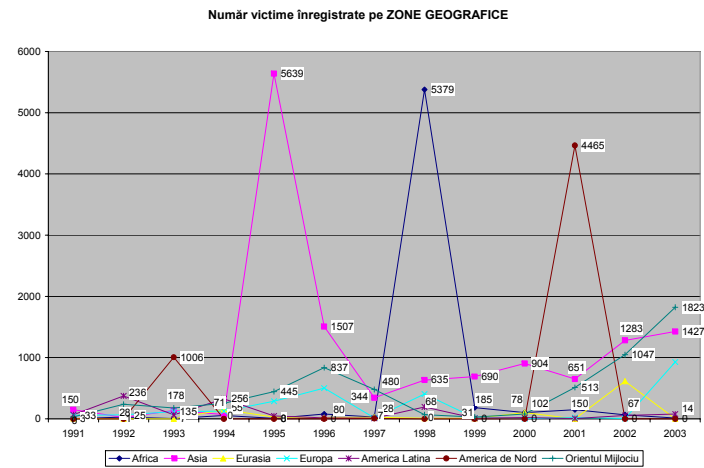

Fig. 4

În diagramele 5-10 sunt prezentate incidentele teroriste înregistrate din punct de vedere al obiectivelor vizate.

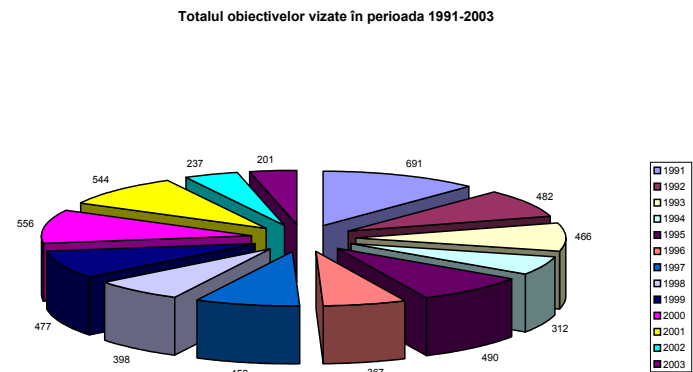

Fig. 5

Obiectivele militare vizate in perioada 1991-2003

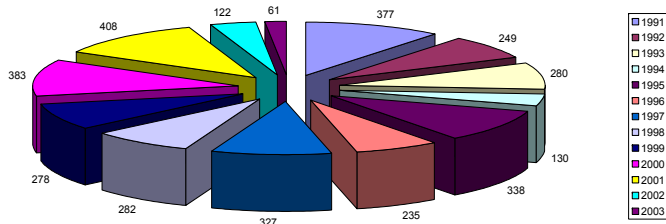

Fig. 6

Obiectivele diplomatice vizate in perioada 1991-2003

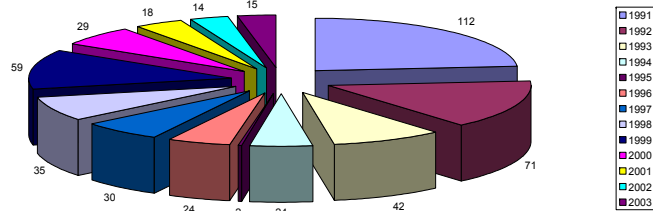

Fig. 7

Obiectivele guvernamentale vizate in perioada 1991-2003

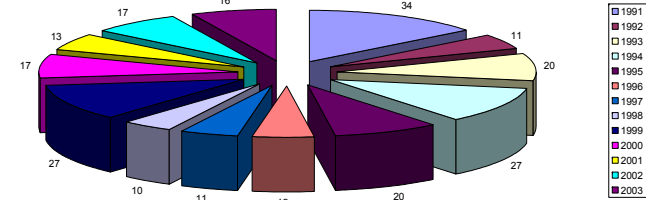

Fig. 8

Obiectivele de afaceri vizate in perioada 1991-2003

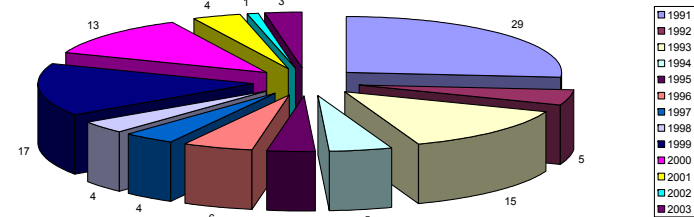

Fig. 9

Obiectivele de altă natură vizate în perioada 1991-2003

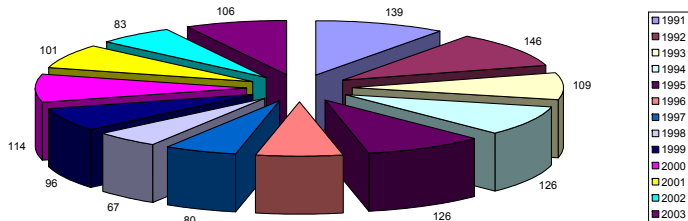

Fig. 10

Se poate observa ușor că numărul incidentelor teroriste nu este direct proporțional cu numărul de victime rezultate în urma acestora. De exemplu, în 2001, atacurile de la 11 septembrie din SUA au făcut un număr de 4465 victime (4 incidente teroriste), pe când în 1997, tot în SUA, s-a înregistrat un număr de 13 incidente teroriste, soldate cu doar 7 victime. De asemenea, o observație imediată este aceea că au fost vizate în primul rând obiectivele militare.

Trecând la ajustarea datelor și obținerea unei predicții pentru perioada imediat următoare, trebuie spus că aceasta se face pe baza datelor înregistrate până în anul 2003 și utilizarea unor metode de interpolare. O astfel de predicție este relativă, având în vedere diversitatea acțiunilor la care se recurge, a schimbărilor intervenite în organizarea rețelelor teroriste în celule cu autonomie foarte mare în luarea deciziilor și în stabilirea acțiunilor proprii, însă este o primă estimare a amplitudinii pe care o vor avea acțiunile teroriste în perioada următoare.

Interpolarea este o metodă care se utilizează pentru aproximarea datelor din intervalul în care se face analiza, o prelungire prin continuitate a funcției obținute neducând de cele mai multe ori la un rezultat „corespunzător”.

Este foarte importantă alegerea datelor. Paradoxal, nu totdeauna utilizarea unui număr mare de date ne conduce la obținerea unei valori care să fie apropiată de datele analizate.

Datele din această perioadă sunt următoarele (grupate pe trei ani):
 [363 431 322] [296 304 274] [395 426 355] [205 208 186]
 0.84 1.33 0.97 1.1 0.92 1.2 0.98 1.12

Observând că sunt grupuri de câte trei ani consecutivi în care variația se păstrează și că proporțiile dintre aceste numere (puse pe rândul doi) încep să fie foarte apropiate, s-a considerat, pentru anul 2004, un număr de 186 incidente teroriste (datele oficiale nefiind încă definitive), pentru a avea patru seturi complete de date (un set fiind format din datele pe trei ani consecutivi). De asemenea, nu s-au luat în considerare anii 1991 și 1995, deoarece datele corespunzătoare acestora nu sunt în „concordanță” cu celelalte.

Analizând datele

$x = [0.1 \ 0.3 \ 0.4 \ 0.5 \ 0.7 \ 0.8 \ 0.9 \ 1.1 \ 1.2];$

$y = [363 \ 322 \ 296 \ 304 \ 395 \ 426 \ 355 \ 208 \ 186];$

$tempa = spline(x,y,1.3)$

$tempa = 217.4310$

și făcând interpolarea cu funcții spline ale acestora, se obține, pentru anul 2005, un număr de 217 incidente teroriste. Păstrând proporțiile, din cel de-al treilea set de date, putem stabili că în 2006 vor fi 236 incidente teroriste, iar în 2007 doar 198. Aceste fluctuații pot fi observate și în diagrama 11.

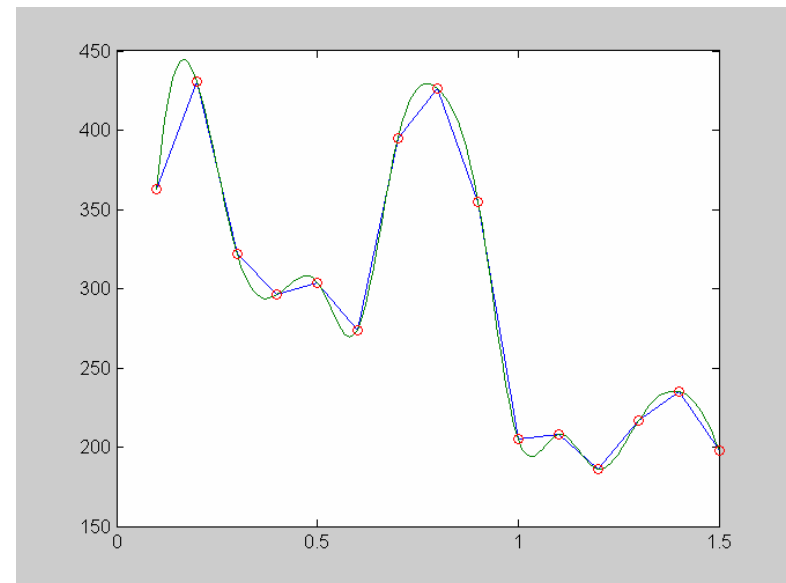

Fig. 11

Realizarea diagramelor 1-10 s-a făcut în Excel, iar interpolarea și diagrama 11 cu ajutorul programului Mathlab.

Pentru studiile ulterioare, avem în vedere stabilirea celei mai potrivite metode matematice de analiză a acestui fenomen, dar și o detaliere a acestora pe zone geografice, pe numărul de victime rezultate în urma acestora, atât global, cât și pe zone geografice, și, nu în ultimul rând, o analiză după tipurile de obiective vizate, global și pe zone geografice.

Oricum, spațiul alocat nu permite acest lucru, iar instrumentele matematice utilizate trebuie adaptate mai bine la problemele amintite.

De asemenea, avem în vedere și o aprofundare a fenomenului terorist, prin realizarea unei analize calitative a acestuia, în concordanță cu evoluțiile din ultimul timp ale mișcărilor teroriste.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. *Countering the New Terrorism*, Rand Corporation, Santa Monica, 1999.
2. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul, dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului*, Editura AISM, București, 2002.
3. Sesiunea anuală de comunicări științifice – S.P.P., Volum 3, *Terorismul, declin și renaștere*, București, 2004.
4. General de divizie (r.)dr. Gheorghe ARĂDĂVOAICE, general de brigadă dr. Gabriel NAGHI, locotenent colonel Dan NIȚĂ, *Sfârșitul terorismului?*, Editura Antet, București, 2002.
5. Miruna MUNTEANU, Vlad ALEXE, *Misterele din 11 septembrie și noua ordine mondială*, Editura Ziua, București, 2002.
6. Miruna MUNTEANU, *Fanatici ieșiți din tipare*, în „*Dosare ultrasecrete*”, 22 septembrie 2001.
7. Jean-Luc MARRET, *Tehnicile terorismului*, Editura Corint, București, 2002.
8. Radu TUDOR, *Noua față a terorismului*, în „*Dosare ultrasecrete*”, 27 aprilie 2002.
9. G. CIUCU, V. CRAIU, Gh. MIHOC, *Teoria probabilităților și statistică matematică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.

PROVOCĂRI ASIMETRICE ÎN ZONA MARELUI ORIENT MIJLOCIU

*Dr. Gheorghe VĂDUVA**

Grand Moyen Orient ou Orient Moyen Elargi c'est un nouveau et surprenant concept sur une vaste région depuis toujours intéressante et énigmatique, par culture, envergure et un milieu de sécurité instable et bouleversante. Mais ce nom correspond aux réalités de nos jours et aux intérêts actuels de sécurité de la communion internationale, notamment de la civilisation occidentale. Il correspond aussi aux intensions d'implémentation de la démocratie dans ce monde caractérisé par l'intégrisme religieux et népotisme politique. Cette vaste région n'est pas monolithique, ni tout a fait la même, mais au contraire, elle est divisée, complexe, asymétrique et peut-être un peu atypique, ça veut dire dramatique et pleine d'une sorte de fierté qui vient d'une vieille histoire et d'un très riche patrimoine. En même temps, cette région est soupçonnée d'être génératrice de menaces, notamment terroristes, ou, en tout cas, d'instabilité et de conflits. Donc, pour cette raison, elle doit être étudiée, connue, comprise, respectée et appuyée pour se stabiliser et se moderniser.

O regiune conflictuală pivot

Regiunea situată la sudul continentului european, care leagă zona Atlanticului de cea a conflictelor asiatice din Orientul Mijlociu, merită o atenție deosebită. Ea devine un fel de *regiune conflictuală pivot* (cel puțin așa începe să fie percepută), generatoare de fel de fel de amenințări și provocări, îndeosebi asimetrice. Această afirmație este oarecum relativă, întrucât ea nu exprimă în întregime adevărul, întregul adevăr, ci doar un anumit mod de a-l percepe și justifica. Zona rămâne, totuși, extrem de interesantă și de enigmatică, așa cum a fost ea întotdeauna. Această zonă pe care americanii o numesc “Greater Middle East”, iar europenii „Orientul Mijlociu Extins” se prezintă ca un fel de *concept cu geometrie variabilă*, în sensul că fiecare găsește expresia cea mai convenabilă pentru a defini un

* General de brigadă (r), cercetător științific gr.1 la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare.

astfel de spațiu, în funcție nu doar de interese (care nu pot fi în nici un caz neglijate sau negliabile), ci și în strânsă legătură cu complexitatea realităților. Această „complexitate a realităților“ pare a fi confuză sau, în orice caz, ambiguă. Ea ascunde neclarități și include incertitudini. De aceea, aici trebuie adusă în discuție o întrebare-cheie în legătură cu tematica de care ne ocupăm: *ce înseamnă, de fapt, Marele Orient Mijlociu?* Și, de aici, o a doua chestiune, la fel de importantă: *la ce folosește o astfel de identificare?*

Evident, Marele Orient Mijlociu (MOM) cuprinde o serie de ținuturi și de țări care au anumite trăsături comune sau ce se înscriu în anumiți parametri. Dar cine, de ce și pe ce criterii stabilește acești parametri? Cum sunt ei definiți? În funcție de realități? În funcție de interese? În funcție de maniera în care sunt percepute noile dimensiuni geopolitice și, de aici, noile amenințări?

Harold F. Mackinder considera această zonă ca fiind marginală pivotului eurasiatic (*heartland*), iar Nicolas Spykman o definea (cel puțin referitor la o parte din ea) în termeni de *rimland*, care înseamnă cam același lucru. Numai că, spre deosebire de britanicul Mackinder, americanul Spykman acordă acestei zone de *rimland* un rol esențial. După el, pentru a controla sau dezamorsa forța pivotului eurasiatic, este nevoie ca zonele marginale să fie întărite. Fiecare dintre aceste puncte tari de pe *rimland* contribuie la diminuarea puterii *heartland*-ului. Această viziune geopolitică va fi fost folosită de americani pentru realizarea aceluși cordon de îndiguire a puterii sovietice și, în final, de distrugere a nucleului sovietic al regimurilor comuniste.

Politica de îndiguire și, respectiv, strategia de îndiguire au avut ca suport geopolitică *rimland*-ului, iar o parte din această zonă a cuprins și câteva țări islamice. Unele dintre ele se folosesc și acum pentru aplicarea unui nou concept politic și strategic, acela de *distrugere a regimurilor totalitare*, care generează dictatură, sărăcie, extremism, amenințări asimetrice și terorism sau favorizează generarea acestora. Întregul Orient Mijlociu Extins, cu mici excepții, se caracterizează prin existența unor societăți dominate de integrism religios și nepotism politic¹.

De altfel, după cum arată Georges Corm², această zonă a civilizației islamice a fost definită, de-a lungul timpurilor, în funcție de interesele marilor puteri dominante. Ele sunt cele care au conturat frontierele cu geometrie variabile ale Orientului Mijlociu. Conceptul american *Greater*

¹ <http://www.lefigaro.fr/debats/20050328.FIG0328.html>, Mezri Haddad și Antoine Sfeir, «GRAND MOYEN-ORIENT» *Une réflexion sur la façon de faire progresser la démocratie*, Le Figaro, 28 martie 2005

² Georges Corm, *LE PROCHE ORIENT ECLATE*, 1956-2003, Gallimard, Paris, 2003.

Middle East continuă noțiunea britanică *Middle East*, iar împărțirea zonei în *Oriental Mijlociu* și *Oriental Apropiat* aparține tot marilor puteri occidentale. Astfel, întreaga fâșie care se delimitează, în principiu, de Sahara, Marea Mediterană, Marea Neagră, Nordul Mării Caspice, nordul Manciuriei, China, India și Oceanul Indian formează acest Orient, împărțit de către puterile occidentale în *Orient Îndepărtat (Extremul Orient)*, *Orient Mijlociu* și *Orient Apropiat*.

Evident, această împărțire este relativă și s-a făcut în raport de poziția țărilor care aparțin civilizației occidentale față de această zonă, de interesele lor, dar și de configurația geopolitică a spațiului la care ne referim. Rațiunile pentru care s-au operat astfel de identificări sunt diferite. Ele se învârtesc însă în jurul principalelor caracteristici ale acestui imens spațiu, dintre care fac parte și următoarele:

- reprezintă zona cea mai dinamică din cursul întregii istorii a planetei;
- acoperă, în mare măsură, în partea sa asiatică, vechiul ținut al foaierului perturbator, care se întindea între nordul Mării Caspice și Manciuria;
- constituie cea mai dinamică zonă demografică a planetei, cu cele mai neașteptate mișcări de populații;
- se identifică, aproape pe toată întinderea ei, cu cea mai bogată zonă a lumii în resurse energetice;
- se identifică, în parte, cu vechiul drum al mătăsii;
- aparține civilizației islamice, caracterizată prin diversitate, conservatorism și respectarea dogmelor Coranului, a principiilor (direcțiilor de acțiune) *sharia*, de unde și înclinarea unor componente ale acestei civilizații spre fundamentalism și intoleranță;
- dialog scăzut, pe alocuri, chiar inexistent, cu celelalte civilizații;
- relativă izolare;
- reticență la modernizare;
- fiefuri puternice, ancorate în tradiții îndelungate și extrem de durabile;
- efecte radiale surprinzătoare în celelalte civilizații;
- populație cu inteligență superioară și capacitate intelectuală deosebită;
- zonă conflictuală.

Această conflictualitate are un grup de cauze majore și de dimensiuni felurite, însă interdependente, dintre care cele mai importante ar putea fi:

- falia strategică³ creată de-a lungul secolelor între interesele civilizației occidentale, ale civilizației sinice, hinduse și slave și interesele complexului de civilizații islamice;
- efectul remanent al epocii coloniale;
- reacția la presiunile și realitățile exterioare;
- sentimentul de încolțire, de hăituire, de izolare, de umilire, dar și de mândrie, de unde și ieșirile extremiste și vehemența riposte;
- sistemele politice dictatoriale din majoritatea țărilor care compun acest spațiu;
- relațiile de rudenie, nepotismul și proliferarea corupției și traficului de influență;
- diversitatea și lipsa de unitate a lumii arabe;
- inadaptarea la progres;
- avantajele (dar și dezavantajele) pe care le oferă unor state din regiune resursele naturale;
- efectul de zonă deșertică;
- conflictualitatea internă.

Această lume se prezintă ca un pinten anacronic, agitat, tensionat și extrem de puternic înfipț între marile civilizații ale planetei (de fapt, civilizația arabă a devansat aproape toate celelalte civilizații, fiind una dintre cele mai vechi de pe această planetă). Este o lume paradoxală. Ca arie geografică, ea începe cu musulanii algerieni și cu cei egipteni și se încheie cu uigurii din cea mai vastă și cea mai conflictuală zonă a Chinei, Xianjiang.

Deși pare încremenită în dogmele și sloganurile ei, această lume islamică este pe cale de a fi considerată, printr-o gravă neînțelegere a realităților ei, ca rău al planetei, întrucât pare a fi generatoare continuă de conflictualitate, asimetrie și terorism. Romanul lui Oriana Fallaci, *Turbare și orgoliu*⁴, scris în urma atacurilor criminale ale Al-Qaeda asupra celor

³ Această falie nu este însă categorică, rigidă și nu acoperă întreaga frontieră dintre civilizația islamică și celelalte civilizații. Ea este întreruptă de numeroase zone de confluență și de colaborare.

⁴ Oriana Fallaci, *LA RAGE ET L'ORGUEIL* (La rabbia e l'orgoglio), Edition Plon, 2002. Nu toată lumea civilizată a privit însă acest roman ca pe un pamflet scris cu ciudă și răpzbunare. Iată ce notează Daniel Martin în legătură cu această lucrare: „*Turbarea și orgoliul* nu este un pamflet, ci o mărturie care se adresează înainte de toate italienilor (Oriana Fallaci este italiancă n.n.), apoi europenilor, pentru a atrage atenția asupra cruciadei duse împotriva civilizației occidentale de musulmanii extremiști și a denunța atitudinea noastră de slăbiciune față de islamiști. *La rabbia e l'orgoglio* este strigătul unei femei atașată profund de valorile tradiționale ale civilizației noastre: libertatea, demnitatea Omului, respectul adevărului și refuzul compromisurilor, arta clasică a valorilor noastre morale. Înainte și după 11 septembrie, aceste valori au fost agresate de extremiștii musulmani care vor să le înlocuiască cu ale lor, ceea ce o face pe Oriana Fallaci să devină furioasă. Jurnalista cunoaște bine lumea musulmană, întrucât a intervievat personalități precum Arafat și Ali Bhutto (fost președinte al Pakistanului) și a

două gemene, care alcătuiau complexul World Trade Center, și Pentagonului, de la 11 septembrie 2001 și difuzat numai în Italia în peste un milion de exemplare, este o dovadă a modului în care este percepută, la modul cel mai comun și cel mai direct, dar, în mare parte, pe nedrept, lumea islamică. Adesea, această lume este confundată cu extremiștii islamiști, deși se încearcă prin toate mijloacele posibile să se facă o diferență între valorile indiscutabile ale islamului și extremismul său violent.

Desigur, nu această lume este vinovată de răul planetei. De altfel, terorismul nu este generat nemijlocit de acest spațiu imens al civilizației islamice (chiar dacă zona poate fi considerată un pivot al conflictualității), ci de zonele de contact și de falie strategică dintre cele două lumi. Aceste lumi trăiesc pe aceeași planetă, iar majoritatea organizațiilor, cercurilor și rețelelor teroriste nu se află pe pământ islamic, ci chiar în unele dintre zonele cele mai civilizate ale planetei. Teroriștii sunt, de regulă, oameni instruiți în Occident, care trăiesc în țări civilizate și nu musulmani ignoranți și încremeniți în sloganuri ce vin din evul mediu. Terorismul se naște la contactul violent și paranoic, al extremiștilor musulmani (dar nu numai al lor, pentru că nu numai musulmanii sunt teroriști) cu civilizația occidentală și nu numai. Mecanismele prin care se naște acest extremism, cauzele lui profunde, evoluțiile și formele de manifestare merită să fie studiate, întrucât nu se nasc din senin, ci din disfuncționalități grave și complicate.

Realități și interese

Împărțirea Orientului în cele trei identități corespunde unei epoci istorice în care realitățile și interesele lumii civilizate cunoșteau o anumită dezvoltare. În cultura franceză, spre exemplu, noțiunea Levant, apărută în secolul al XVI-lea, se referea la spațiul comercial de la Estul Mediteranei, dezvoltat de puterile europene. Aceasta cuprindea toată Mediterana de Est,

publicat „Inchallah“ la Galimard și Folio. Ea explică imposibilitatea, pentru un musulman, de a separa religia, sistemul de legi și reguli de viață în societate, deci de a separa, ca la noi, religia de stat. Autoarea denunță războiul sfânt (jihad) dus contra noastră pentru a distruge civilizația noastră și a ne converti la islam, discriminarea femeilor, tiraniile tip ev mediu din unele țări musulmane, invadarea orașelor noastre de musulmani care nu respectă nici cetățenii acestor orașe nici operele de artă de aici. Ea denunță tot ceea ce o revoltă, cu o violență, o vehemență și un talent care au șocat cititorii închiși în carcanul de «politete corectă» pe care ea o disprețuiește. Ea ne cere nouă, europenilor, prea slabi și prea lași pentru a admite că suntem atacați de o cruciadă, să acționăm pentru a ne apăra valorile moralei și civilizației. Ador cartea lui Oriana Fallaci, îi iert exesele, care exprimă o rană profundă. Îi dau de o sută de ori dreptate atunci când denunță defectele extremiștilor care ne atacă și propria noastră lașitate. Neg caracterul rasist al operei sale: citiți-o și veți vedea, ea nu apără decât valorile morale pe care noi uităm adesea să le apărăm.“

(Daniel Martin, http://perso.wanadoo.fr/dm01_02/07/2002)

Balcanii și o bună parte din ceea ce astăzi numim Orientul Apropiat. Levantinii erau considerați ca având vocație comercială. La începutul secolului al XX-lea, dezmembrarea a două mari imperii – Imperiul Otoman și Imperiul Austro-ungar –, din cele trei ale timpului, a născut ceea ce s-a numit „Chestiunea Orientului”⁵. După cel de al doilea război mondial, pe prim plan, în regiune, a trecut influența anglo-saxonă. Astfel, termenii de referință au devenit *Orientul Apropiat* (Near East) și *Orientul Mijlociu* (Middle East). Termenul de *Orient Apropiat* corespunde, într-un fel, cu cel de *Levant Orient Arab*. Marea Britanie face acum jocurile și ea definește regiunea, în funcție de interesele ei. *Orientul Apropiat Arab* nu mai prezintă același interes cu Orientul Mijlociu, întrucât acesta din urmă se află în centrul sistemului de securitate al Imperiului britanic, îndeosebi în zona Orientului Indiilor. *Orientul Mijlociu* este definit de britanici mai ales prin parametrii săi musulmani, pentru a-l diferenția de *Orientul Indiilor*, adică de *Orientul hinduist și budist*. Acest Orient Mijlociu se întinde, în concepția de atunci a britanicilor, din Egipt până în Afghanistan, iar politica lor viza gestionarea crizelor, conflictelor și revendicărilor arabe. În fond, era vorba de controlul resurselor energetice și de protejarea intereselor britanice în regiune. Divizarea comunităților brahmanice și musulmane din India a dus la proliferarea conflictualității și la secesiunea musulmanilor indieni care au creat Pakistanul. Toată această zonă dintre Egipt și Pakistan se identifică, în principal, printr-o apartenență religioasă.

După cel de al doilea război mondial, rolul britanicilor în zonă s-a redus simțitor, însă împărțirea făcută de ei a rămas. Ea a fost, într-un fel, preluată de Statele Unite ale Americii, dar nu în aceiași termeni. Interesele Statelor Unite erau altele, întrucât și lumea era alta. Prioritățile, pentru americani, erau redefinite, după război, în termeni de securitate a regiunii, de stabilitate în zonele cu resurse energetice și de realizare a unui dispozitiv care să îngrădească arealul sovietic, extins în aproape tot *heartland*-ul eurasiatic dintre cele două războaie. O astfel de politică cerea noi concepte și, evident, strategii pe măsură. Pentru realizarea acestor scopuri, Statele Unite și-au propus ca obiective crearea unor zone de stabilitate în această regiune vastă și extrem de sensibilă. Acest lucru s-a realizat, pe de o parte, prin protejarea Turciei și a Israelului și, pe de altă parte, printr-o politică adecvată în centrele de greutate ale coridorului islamic (Egipt, Iran, Irak, Pakistan, Arabia Saudită). Invadarea Afghanistanului de către sovietici a creat o problemă complicată, întrucât se ivea un nou pericol, cel al extinderii *heartland*-ului, deci spargerea încercuirii. Ea a fost rezolvată prin sprijinirea mujahedinilor, adică a combatanților islamici din tot spectrul naționalis-

⁵ Georges Corm, *LE PROCHE ORIENT ÉCLATÉ*, 1956-2003, Gallimard, Folio-Histoire, Paris, 2003, p. 54.

mului arab. Dar cum această lume nu poate fi aliniată și nici supusă unor reguli unitare occidentale, multe dintre măsurile luate atunci au favorizat, ulterior, apariția unor organizații, rețele și entități cu geometrie variabile, extrem de fluctuante la variația condițiilor inițiale și de active, care au inflamat iarăși întreaga regiune. Saddam Hussein a creat regimul dictatorial de la Bagdad, revoluția islamică din Irak a dus această țară spre un unilateralism inacceptabil pentru Occident, Afghanistanul a devenit fief-ul organizațiilor și rețelelor teroriste, structurile de informații create cândva în Pakistan și extremismul musulman din zonă au dus la intensificarea acțiunilor teroriste din India și la activarea zonei Kașmirului, uigurii din Xianjiang și musulmanii din Indochina și din Asia Centrală au apelat la metode violente pentru a-și impune voința și interesele, în timp ce conflictele din Orientul Apropiat, îndeosebi din Liban, din zona palestiniană, din zona kurdă s-au intensificat, barajele turcești de pe Tigru și Eufrat au creat o nouă problemă complicată⁶, care putea să genereze sau să amplifice *războiul apei*, în timp ce conflictul israeliano-palestinian nu a primit încă o rezolvare acceptabilă. Toate aceste realități evoluează

Pericole, amenințări, reacții

Regele Abdallah al Iordaniei nu a participat la summit-ul arab de la Alger din martie 2005, la care s-a aflat și președintele sirian Bachar al-Assad. Monarhul hașemit a atacat în mod direct Damascul, acuzând Siria că reprezintă, împreună cu Iranul și organizația Hezbollah, „principala amenințare împotriva stabilității din Orientul Mijlociu”⁷. Această declarație a fost făcută în fața comunității evreiești americane, ceea ce reprezintă o mare ofensă adusă Damascului și Teheranului.

Siria și Iranul rămân ostile în continuare reglementării conflictului cu statul evreu. Regele Iordaniei a precizat că l-a avertizat pe Ariel Sharon să fie foarte atent la cine îl atacă, pentru a nu confunda țintele împotriva cărora trebuie să riposteze. Cu alte cuvinte, nu palestinienii trebuie atacați, ci Hezbollahul. Regele iordanian este convins că evenimentele din zonă sunt concertate, atacurile efectuate de Hezbollah urmărind să distragă atenția lumii de la evenimentele din Liban. El spune, de asemenea, că a împiedicat

⁶ După patru ani de negocieri, Israelul a semnat, la începutul lunii martie, un acord de principiu cu Turcia pentru a importa apă din această țară. Astfel, Turcia va livra, cam după doi ani de la semnarea acordului, anual Israelului 50 de milioane de metri cubi de apă, totalizând un miliard, timp de 20 de ani, ceea ce reprezintă doar 3 % din consumul de apă din această țară. Prețul de producție al apei în Turcia va fi de 13-18 cenți pe metru cub, iar transportul va costa cam 70-80 cenți. Deci costul final pe metru cub va fi de 1 dolar pe metru cub, adică de două ori mai mult decât cel al apei produse de o uzină ce se va construi în Israel.

⁷ <http://www.liberation.fr/page.php?Article=284739>

de multe ori tentativele Hezbollahului de a trimite teroriști în Israel, via Iordania.

Regele Iordaniei reprezintă una dintre acele personalități ale lumii arabe – pregătit în Occident – care spune cu voce tare ceea ce, de fapt, gândesc mulți dintre personalitățile acestei lumi. În anumite cercuri, inclusiv în cele ale administrației americane, se formulează unele opinii potrivit cărora ar trebui schimbat regimul politic din Siria, pus capăt alianței Damasc-Teheran și dezarmat Hezbollahul. Regele Iordaniei a fost el însuși pus în gardă, la finele lui ianuarie, în legătură cu o posibilă urgență a „cornului șiiit” Iran-Liban, via Irak, dominat de partizanii ayatollahului Sisani, și a Siriei, sub lovitura alauită. Ea reflectă teama acestui mic regat, exclusiv sunnit, de a se pomeni în prima linie, față în față cu arcul șiiit.

Pericolele și, respectiv, amenințările pe care le reprezintă, pentru ea însăși, pentru democrația occidentală, pentru pacea și stabilitatea întregii regiuni, convulsia acestei lumi arabe nu sunt puține. Unele dintre ele sunt intrinseci sistemului, vin adică din negurile acestei lumi, și, de aceea, în opinia noastră, nu trebuie stărnite, nici ofensate, pentru că ar declanșa o reacție în lanț. Altele sunt însă pericole și, respectiv, amenințări de proces, ce țin de dinamica modernizării și globalizării lumii. Există câteva zone generatoare de astfel de pericole. Ele se găsesc pe falia strategică și, de aceea, necesită soluții globale, ce presupun implicarea responsabilă a întregii lumi, adică a organizațiilor și organismelor internaționale, a marilor puteri și țărilor adiacente culoarului islamic, cu multă audiență în zonă, îndeosebi a Statelor Unite, Uniunii Europene, Rusiei, Chinei, Japoniei și Indiei, dar și a unor țări din interiorul acestui coridor, dintre care nu pot lipsi Turcia, Iranul, Pakistanul, Arabia Saudită și Egiptul.

Pericolele nu rezultă neapărat din dogmatismul religios, din reticența societăților lumii arabe la modernizare, din tradiții și cutume, ci din numeroasele incompatibilități și ciocniri de interese. Occidentul și celelalte civilizații nu se confruntă pentru prima oară cu astfel de probleme. Ele au existat din totdeauna și totdeauna au fost soluționate în timp. Două dintre acestea ni se par deosebit de interesante și de asemănătoare cu ceea ce se întâmplă în prezent, respectând, bineînțeles, proporțiile. Este vorba de migrația populațiilor războinice din foaierul perturbator și de migrația slavă spre vest. Gestionarea migrației populațiilor din foaierul perturbator nu s-a realizat numai prin mijloace militare, ci mai ales prin mijloace economice și civilizaționale. Cu alte cuvinte, nu numai armatele au oprit această invazie (ea nu este oprită nici acum, dar are alte forme), ci și superioritatea economică și în termeni civilizaționali, ceea ce a asigurat asimilarea acestor populații și stabilizarea relativă a zonelor amenințate. Oprirea înaintării slave spre vest s-a realizat catolicizându-i și stabilizându-i avangărzile.

Astfel, populațiile slave care au pătruns cel mai mult pe continentul european – polonezii, cehii, slovenii etc. – sunt, la ora actuală, catolice. S-a creat astfel un zid absorbant, care a dus la asimilarea religioasă a acestor populații și la transformarea lor în foarte buni europeni, așa cum sunt, de altfel și populațiile ortodoxe.

Într-un fel, se încearcă și acum limitarea, temperarea și stabilizarea populațiilor din coridorul islamic, de data aceasta, nu prin metode religioase (care n-ar avea nici o șansă în fața puternicului islam), ci prin metode ale civilizației tehnologice, modernizându-i avangărzile, adică pe toți cei care, într-o formă sau alta, ajung în lumea occidentală. Ei devin oameni de cultură și, întorcându-se în țările lor, duc mesajul complex al civilizației informaționale și tehnologice. Într-un fel, se petrece același lucru ca în secolele trecute, când, o mulțime de intelectuali și oameni politici din Rusia, România, Bulgaria, Turcia și din alte țări central și est-europene s-au format la Paris, la Berlin, la Londra, la Roma, influențând modernizarea culturii și civilizației țărilor lor de origine.

În 1991, la Colegiul Naval din Newport, Road Island, mi s-a spus că studentul cel mai inteligent și cel mai bun din acel an era un arab. Inclusiv regele Abdallah al Iordaniei și-a făcut o parte din studii în Statele Unite. Lășumii arabe îi aparțin numeroase valori din filosofie, îndeosebi în Evul Mediu, cu Avicena și Averoes, din matematică, din astronomie din logică și din foarte multe alte domenii. Este timpul ca ei să-și spună din nou cuvântul în gândirea universală. Și nu ne îndoim că, mai devreme sau mai târziu, această lume va reuși să-și gestioneze extremismul și să-și folosească eficient nu doar resursele de hidrocarburi, atâtea câte sunt și acolo unde sunt, ci și pe cele de inteligență și creativitate, care se află peste tot în această lume cu un potențial de inteligență excepțional.

Concluzie

Trecerea la unificarea celor trei forme de Orient civilizațional – Îndepărtat, Mijlociu și Apropiat – într-un singur concept – Marele Orient Mijlociu – nu este o chestiune arbitrară sau de nuanță. Într-un fel, prin caracteristicile comune pe care le prezintă întreaga zonă, prin vulnerabilitățile ei, ca și prin pericolele care își au sorgintea aici, ea generează o stare conflictuală și favorizează apariția și proliferarea unei serii de amenințări asimetrice, îndeosebi de natură teroristă, la adresa civilizației moderne. Aceste amenințări nu sunt totdeauna clare și precise. De altfel, nu întreaga lume islamică este generatoare de pericole și amenințări, ci doar extremismul ei, marja de incompatibilități și incertitudini care domină încă faliile strategice deschise aici de secole, ambiguitatea, inconsistența

perceptivă și incongruența zonelor de confluență – atâtea câte sunt ele cu adevărat – și jocul, adesea haotic, de interese. Modalitățile de reacție la aceste amenințări sunt foarte diversificate, cele militare nefiind totdeauna și acela mai potrivite. O construcție atentă a relațiilor cu lumea islamică, pe baza unei arhitecturi de securitate realiste și armonizării intereselor pare a fi soluția pe termen lung cea mai eficientă. Lumea arabă are încă foarte multe lucruri de spus, atât prin savanții ei de renume mondial care se află aproape în toate marile centre unde se realizează și se pune în operă tehnologia viitorului, cât și prin dialogul consistent între și intercivilizațional ce va însoți din ce în ce mai mult lumea în procesul de globalizare și de reconstrucție modernă și responsabilă a identităților.

IMPACTUL FACTORILOR DEMOGRAFICI ASUPRA SECURITĂȚII UMANE GLOBALE

*CS II dr. Petre DUȚU**

The demographic factors (number of inhabitants, population's composition and repartition, demographic augmentation, international migration etc.) have a strong impact on human global security and generate many implications: social, political, economic, military etc. The diminuation of these effects is a competence of national states and global organizations (UN) with attributions in population field.

I. Tendințe actuale în evoluția populației mondiale

Analiza datelor privind evoluția populației mondiale relevă următoarele aspecte mai semnificative:

1) Populația lumii continuă să crească

Cele mai semnificative creșteri demografice se înregistrează în țările în dezvoltare, în care indicele de fertilitate este ridicat. Astfel, în țările în dezvoltare, creșterea demografică rezultă din două tipuri distincte de fertilitate. De exemplu, țări ca Nigeria, cu 6,5 nașteri/femeie sau Congo, cu 6,6, continuă să cunoască o rată de fertilitate ridicată. Aceste țări au nevoie de două generații pentru a ajunge la o stabilizare demografică. În schimb, alte țări, cum sunt Brazilia - 2,5 nașteri, Mexic - 3,1, Egipt - cu 3,6, China - 1,8, India - 3,4, Indonezia - 2,7, au scăzut rata de fertilitate, dar inerția demografică le plasează încă la o generație de stabilizarea demografică¹. Piramida vârstelor, în aceste țări, este afectată de rata de fertilitate odinioară ridicată. Chiar dacă aceste tranșe de vârstă se limitează la o serie de înlocuire netă, creșterea demografică din aceste țări va continua, un anumit timp, prin inerția mecanică.

* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare

¹ Cf. *Securité internationale et facteurs démographiques: une situation changeante*, în <http://www.rand.org/cgi-bin/Abstracts/e-getabbydoc.pl?RB-5035/1>

Între 1960 și 1999, populația mondială a trecut de la 3 miliarde la 6 miliarde de locuitori. Această creștere a fost însoțită de o puternică scădere a mortalității infantile și de o creștere a speranței de viață.

În 2003, populația mondială număra 6,4 miliarde de locuitori, iar estimările pentru 2025 și 2050 erau de 7,3 miliarde de persoane și respectiv 9,2 miliarde de suflete².

2) Compoziția populației pe grupe de vârstă

Comportamentul populației este diferit de la o grupă de vârstă la alta. De exemplu, populația mondială este constituită, în cea mai mare parte (30%), astăzi, din persoane tinere (24 de ani și mai puțin) și din persoane în vârstă (15%, 65 de ani și peste). Or, tendințele migratoare variază în funcție de vârstă: tinerii emigrează mai mult decât cei mai mari ca ei, pentru că ei trebuie să părăsească căminul părintesc în căutarea de noi oportunități. Dat fiind că noua generație este relativ mai numeroasă, trebuie, deci, să se prevadă creșterea nivelului de migrație și de urbanizare, pentru a putea astfel anticipa consecințele grave pe care aceasta le poate reprezenta pentru securitatea umană globală.

3) Repartiția populației

Modul în care populația este repartizată pe planetă, de asemenea, are un impact semnificativ asupra securității umane globale. Dacă se asociază constanța nivelului de fecunditate a numeroase regiuni în dezvoltare cu rata de fecunditate puțin ridicată din regiunile industrializate, se constată că 80% din populația mondială trăiește astăzi în țările mai puțin dezvoltate. În plus, migrațiile de populații au atins nivelul cel mai înalt, fluxul net de emigranți pe plan internațional era aproximativ de 2 la 4 milioane pe an în 1996³.

Datele actuale atestă că 175 de milioane de oameni trăiesc în afara țării de naștere. Această migrațiune, în mod esențial, urmează o schemă de tipul rural-urban, din cauza faptului că populația planetară este din ce în ce mai urbanizată: în 1960, o treime din populația mondială trăia în orașe, în 2003, populația urbană reprezenta aproape jumătate (48%) din populația mondială. Și această tendință ar trebui să se mențină la un ritm similar în actualul secol.

² Cf. *Fiche des donnes sur la population mondiale*, în <http://www.prb.org/FrenchTemplate.cfm?Section=Donnes>

³ Ibidem.

Repartiția populației pe Planetă are un impact puternic asupra securității globale prin cele trei efecte majore asupra mediului ambiant. Mai întâi, cum țările mai puțin dezvoltate fac față unei creșteri a populației lor, presiunile se intensifică asupra resurselor, deja limitate, din aceste regiuni.

Apoi, mișcările migratoare exercită presiuni relative asupra mediilor locale, această tendință se relaxează în unele zone și crește în altele. În fine, urbanizarea, și în special în țările cele mai puțin dezvoltate, depășește frecvent ritmul de dezvoltare a infrastructurilor și a reglementărilor asupra mediului, ceea ce antrenează, în cele mai multe cazuri, un grad înalt de poluare.

4) Populația din țările dezvoltate tinde să îmbătrânească

Astfel, în țările dezvoltate populația din grupa de vârstă 0-15 ani este puțin numeroasă (18% din populația totală) decât în țările în curs de dezvoltare (36% din populația totală), iar cea din grupa 65 de ani și peste este mai numeroasă (15% din total) ca cea din țările în curs de dezvoltare (4% din populația totală). Impactul acestei tendințe asupra securității umane globale este unul mediat, dar important. Pe de o parte, în timp, se reduce numărul celor apti de procreare și de muncă, dar, pe de altă parte, crește numărul persoanelor vârstnice, care au nevoie de o îngrijire mai atentă sub toate aspectele și nici nu mai participă la crearea de bunuri și servicii. De aici, se pot ivi atât tensiuni și conflicte între diferitele subgrupe de populație, cât și diminuarea numărului celor activi socio-economic.

II. Securitatea umană a individului și securitatea globală

Domeniul de studiu al securității este confruntat, în prezent, cu o proliferare a conceptelor referitoare la securitate. În acest sens, se pot menționa: „securitate transnațională”, „securitate largită”, „securitate umană”, „securitate globală”, „securitate cooperativă”, „securitate internațională”, „securitate economică” etc.

În cazul în care se alege ca obiect al securității individul uman, sau populația din care acesta face parte, atunci securitatea globală privește starea de calm, de siguranță și de absență a sentimentului de teamă al oamenilor, precum și controlul adecvat și eficient al riscurilor și amenințărilor care ar putea aduce atingere integrității fizice, psihice și bunurilor materiale ale persoanelor de pretutindeni.

În conformitate cu această concepție, accentul este pus pe individ, indiferent de statul al cărui cetățean este, de etnia căreia aparține, de religia pe care o împărtășește etc. O asemenea concepție și, bineînțeles, opțiune

politică își face simțită tot mai mult prezența după încheierea războiului rece, când securitatea populației, respectiv a omului, ca ființă umană, a devenit o preocupare sistematică și relativ constantă a comunității internaționale. De altfel, în literatura de specialitate sunt multiple referiri la redefinirea conceptului de securitate⁴. Accentul, tot mai mult, se pune pe diseminarea concepției privind conceptele de securitate umană și securitate globală. Se pleacă de la faptul că, față de perioada războiului rece, când se cunoștea cu precizie cine reprezenta o amenințare pentru securitatea statelor, și anume, agresiunea militară externă venită din partea unuia dintre cele două blocuri politico-militare, în prezent, paleta riscurilor și amenințărilor s-a diversificat și nu se mai poate indica cu claritate locația sursei lor. În plus, riscurile și amenințările la adresa securității naționale și internaționale au dobândit un profund caracter global. De aceea, la amenințări globale, răspunsurile trebuie să fie tot globale. În acest context, au sporit preocupările comunității internaționale față de garantarea și asigurarea securității umane, în special, și a celei globale, în general.

O primă aplicare a acestei preocupări a comunității mondiale față de situația unei populații din interiorul unui stat este consemnată, pentru prima dată în 1991, când Consiliul de Securitate al ONU califică drept „amenințare contra păcii” o atingere a securității civililor din interiorul unui stat independent și suveran. Prin acest fapt, s-a deschis larg poarta consecințelor aplicării capitolului al VII-lea al Cartei ONU, inclusiv folosirea forței.

Acest caz de intervenție umanitară a urmărit să pună capăt „represiunii populației civile irakiene, inclusiv în zonele populate de kurzi”, care amenința pacea și securitatea internațională⁵. După acest prim pas, deosebit de important și de semnificativ, pentru noua optică asupra securității internaționale, au fost adoptate și alte hotărâri similare. De acum înainte, soarta indivizilor și a comunității cărora aparțin încetează să mai fie doar de resortul statului, ai cărui cetățeni erau, și intră în competența organizațiilor regionale și internaționale, care au ca menire garantarea securității umane individuale și globale.

Punerea individului uman, și implicit, a populației din care el face parte, în centrul preocupărilor internaționale constituie, totodată, o reorientare a politicii de ajutor în dezvoltare, prin centrarea sa pe dezvoltarea umană.

⁴ Vezi Helene VIAU, *La théorie critique et le concept de securité en relations internationales*, în <http://www.er.uqam.ca/nobel/cepes/>

⁵ Julliette, VOINOV-KOHLER, *La sécurité globale : Une approche exhaustive de menaces envers la securité de l'individu*, în http://www.deza.admin.ch/ressources/deza.product-f_337.pdf, p.5

Bunăstarea individului uman este văzută astăzi într-o multiplă determinare, ce depășește simpla limitare la factorul economic. În acest context, se au în vedere factori precum: longevitatea, sănătatea, accesul tuturor la educație sau la un nivel de viață decent, lărgirea gamei alegerilor individului, drepturile omului.

În același timp, recunoașterea că există și alte amenințări la adresa securității individului și a populației decât cele militare delimitează mai clar conținutul securității globale, așa cum este concepută de organizațiile internaționale și regionale ce au ca obiect preocuparea pentru asigurarea condițiilor adecvate traiului oamenilor în liniște, în siguranță și pace. Bineînțeles, la eforturile stăruitoare ale organizațiilor menționate se adaugă cele ale statelor democratice, care au capacitatea de a susține corespunzător activitatea referitoare la securitatea individului, a populațiilor și, prin intermediul acestora, a securității internaționale. Printre amenințările la adresa securității individului se numără: violarea sistematică a drepturilor omului, interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în suferință, accesul tuturor persoanelor la educație, la sursele de apă și de hrană.

O imagine elocventă asupra acestor preocupări ale comunității internaționale în ceea ce privește securitatea individului uman, văzut ca elementul fundamental al oricărui demers de instalare în lume a unui climat de încredere, lipsit de teama zilei de mâine etc., se întâlnește în Raportul asupra dezvoltării umane al PNUD din 1994⁶.

Orice persoană poate să-și desfășoare viața și activitatea nestingherită dacă și numai dacă sunt create și menținute o serie de condiții prielnice acestora. Astfel de condiții sunt reprezentate, în principal, de: sentimentul celui în cauză că nu există pericole, reale sau imaginare, care i-ar produce daune fizice, materiale sau psihice; existența unui sistem de control din partea individului, a grupului uman și/sau a statului asupra posibilelor pericole ce ar atenta la integritatea fizică, psihică a oricărei persoane; climatul psihosocial optim prezent în grupul uman, în special, și în societate, în general; climatul de încredere între statele lumii bazat pe colaborare, cooperare și conlucrare în toate domeniile de activitate; normele și regulile de comportare, de conviețuire etc. unanim recunoscute și respectate de către toți oamenii, atât ca indivizi, cât și ca membri ai diferitelor grupuri și comunități umane, ai unor state și uniuni de state.

Prin urmare, se poate considera că securitatea umană globală este acea stare de normalitate a mediului de securitate planetar, în care riscurile și amenințările, care ar putea aduce atingere integrității fizice și psihice ale

⁶ Ibidem, p.6 (PNUD =Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare)

persoanei, precum și a bunurilor materiale ale acesteia, se află sub controlul eficace al celor care gestionează activitatea oamenilor atât la nivel național, cât și global. Altfel spus, securitatea globală nu reprezintă o stare în care pericolele și amenințările la adresa individului și a populației din care face parte, precum și a stabilității și a păcii în lume sunt absente, ci constituie o stare de echilibru dinamic, rezultat al multiplelor și complexelor interacțiuni dintre statele lumii, dintre acestea și actorii nonstatali, în desfășurarea firească a vieții și activității umane.

III. Raportul dintre factorii demografici și securitatea umană globală

Efectele tendințelor demografice asupra securității pot fi clasificate în trei clase: 1) schimbări în natura conflictelor; 2) afectarea naturii fundamentelor puterii naționale; 3) influențarea cauzelor conflictelor în viitor; 4) modificările climatice ale planetei; 5) schemele de folosire a solului.

1) Schimbări în natura conflictelor

O mișcare de urbanizare din ce în ce mai pronunțată va tinde să schimbe natura conflictelor. Este probabil ca, în viitor, conflictele de înaltă intensitate să aibă loc în mediul urban. Iată cine pune probleme foarte ardentă pentru statele occidentale, SUA și europeni, ale căror forțe, echipamente și doctrine sunt concepute în alte scopuri. Caracteristicile proprii luptei urbane – mobilitatea restrânsă, vizibilitatea redusă, prezența civililor – riscă puternic să anuleze superioritatea tehnologică conferită, de exemplu, de armele de înaltă precizie. Este probabil ca, în viitor, spațiul urban să fie teatrul conflictelor de mică intensitate, în măsura în care ele concentrează din ce în ce mai mult pe greutatea politică, socială și economică. Cocioabele și cartierele mărginașe din orașele lumii a treia vor da recruți revoluționarilor și extremiștilor care să atace regimurile aflate la putere.

Progresele recente în materie de transporturi și de comunicații au făcut migrația intercontinentală foarte ușoară. Mărimea, vizibilitatea și rolul jucat de diaspora etnică în aceasta au fost puternic accentuate, în Europa Occidentală, în special. Grupurile de activiști din sânul comunității ar putea deveni instrumente ale țării lor de origine și, în cazuri extreme, diaspore etnice rivale ar putea transforma țara lor de primire (adopție) în locul confruntărilor în profitul țării de origine.

Este din ce în ce mai probabil ca presiunea exercitată de o populație crescândă să facă, în viitor, din problema apei o sursă de conflict și controlul apei dulci un puternic instrument de coerciție. Este, mai ales, cazul zonelor aride; numeroase națiuni în dezvoltare cunosc o creștere demografică considerabilă. În caz de conflict, țările sunt supuse la o amenințare aspră aprovizionării cu apă, mai ales dacă o țară străină controlează o porțiune importantă din aceasta. Controlul exercitat de Turcia pe malurile Eufratului oferă un exemplu de constrângere potențială. Proiectul din Marea Anatolie, care vedea acolo construcția unui mare baraj hidroelectric, va diminua debitul Eufratului de la 40 % spre Siria și la 80% spre Irak. Proiectul, odată dus la bun sfârșit, va permite Turciei să priveze, voluntar, cele două țări de orice acces la apa fluviului. Această „sabie a lui Damocles” va cântări greu în orice conflict viitor cu aceste țări și asupra chestiunii kurde.

2) Afectarea fundamentelor puterii naționale

Diferența de rată de creștere demografică va conduce atât țările cu o creștere înaltă, cât și țările cu rată scăzută să-și fondeze o putere pe o bază diferită. Unele țări cu creștere demografică scăzută își fondează din ce în ce mai mult apărarea pe intensitatea capitalistă și pe formarea superioară a trupelor, și din ce în ce mai puțin pe masa de soldați. Un număr de țări europene, de exemplu, abandonează conscripția pentru apărarea teritorială, pentru a se orienta spre forțe profesionalizate, mai puțin numeroase, concepute pentru operații expediționare acolo unde o cer interesele lor naționale. Mai puțin cheltuieli de personal, mai multe fonduri pentru noile sisteme de apărare și o investiție individuală, care va crește, cu scopul ca militarii să fie, în același timp, utilizatorii acestor sisteme (costuri de formare și costuri de consimțire pentru ca militarii să rămână în carieră). Creșterea costului global al apărării incită aceste țări să caute alianțe, cu scopul de a împărți costurile, modernizându-și, totodată, forțele. Printre țările cu creștere scăzută, cei care nu sunt în măsură să adopte un demers militar cu înaltă intensitate capitalistă, Rusia, de exemplu, vor trebui să joace mai bine pe arsenalul lor de arme de distrugere în masă.

Dimpotrivă, țările cu o puternică creștere demografică continuă să-și fondeze puterea militară pe abundența „mâinii de lucru”. Țările plurietnice văd în conscripție o manieră de a întări coeziunea națională și socială. În scopul de a profita de sisteme integrate de armament modern, un număr de țări în dezvoltare operează o cenzură netă între forțele de elită și celelalte categorii de forțe. Desigur, alți parametri – geografia, bogăția, alianțele, amenințările, strategiile proprii fiecărei țări – determină discrepanțele dintre forțele armate ale diferitelor țări. Toate lucrurile par, de

altfel, egale. Totuși, diferențele de creștere demografică pot conduce la vaste deosebiri de structură și de volum ale forțelor armate.

3) Influențarea cauzelor conflictelor

Schimbările demografice pot contribui la geneza conflictelor. Vaste migrații de populație pot crea simultan grave instabilități în țara de origine și în țara de sosire. Se poate ca emigranții să utilizeze țara de primire ca punct de sprijin împotriva țării de origine, în timp ce infrastructurile din țara de primire sunt copleșite de o imigrație foarte ridicată sau de schimbările intervenite în echilibrele etnice.

În unele țări, în special cele care primesc o populație numeroasă de tineri șomeri sau sub-utilizați, forța creșterii demografice poate întări mișcările revoluționare. În schimb, reușita revoluției contribuie la nașterea de conflicte armate, fie că revoluționarii încearcă să îi exporte mișcarea sau că vecinilor lor le este teamă.

În fine, factorii demografici pot cauza conflicte în țările plurietnice, în special acolo unde etniile sunt integrate (mai degrabă decât separate în zone net delimitate), mai ales dacă unul sau mai multe dintre grupuri au un antinaționalism istoric, când ratele de creștere demografică diverg semnificativ și când statul este tot mai slab. Începând cu anii 1990, statul federal iugoslav era pe cale de destrămare: Bosnia oferă un exemplu frapant de conflict etnic, în care factorul demografic a jucat un rol important. Între 1961 și 1991, partea sârbă din populația bosniacă a trecut de la 43 la 31%, atunci când proporția musulmanilor bosniaci creștea de la 26 la 44%. Această schimbare de echilibru a acompania slăbirea dominației sârbe și vigoarea musulmanilor bosniaci.

4) Modificările climatice ale planetei

Acești ultimi ani au fost printre cei mai calzi din câți s-au înregistrat vreodată. Studii recente lasă să se înțeleagă că aceste dereglări de temperatură sunt datorate concentrației crescânde de gaz cu efect de seră, care absoarbe radiațiile solare și încălzește atmosfera. Aceleași cercetări sugerează că cea mai mare parte a schimbărilor atmosferice sunt legate de om și de dinamicile demografice. Mai întâi, producția industrială și consumul de energie sunt responsabile de o mare parte din emisiile de dioxid de carbon ce provin de la utilizarea de carburanți fosili.

Apoi, schimbările în schema de ocupare a solului, ca despăduririle, dăunează schimburilor de dioxid de carbon între Terra și atmosferă. La fel, cultura de orez nedecorticat și creșterea animalelor, de exemplu, sunt la

originea unor puternice emisii de gaz cu efect de seră în atmosferă, în special de metan. Conform unei estimări, între 1985 și 2100, creșterea demografică va fi responsabilă de 35% din creșterea de emisii de bioxid de carbon la nivel mondial și de 48% în țările în dezvoltare⁷. Astfel, pentru a putea răspunde problemei de încălzire a planetei, este necesară o concentrare pe problemele demografice și o atenție crescândă acordată dezvoltării de tehnici de producție și de consum durabile.

5) Schemele de ocupare a solului

În scopul de a satisface nevoile de resurse ale unei populații ascendente, schimbările în schemele de ocupare a solului sunt impuse de: creșterea producției alimentare prin intermediul despăduririlor, intensificarea producției pe terenurile deja cultivate sau dezvoltarea de infrastructuri necesare pentru a susține o asemenea creștere a populației. În ultimele trei secole, suprafața mondială de terenuri cultivate a crescut cu mai mult de 450% , trecând astfel de la 2,62 milioane de km² la 15 milioane km². În paralel, un proces de despădurire s-a declanșat. Într-adevăr, o scădere netă cu 720.000 km² de zone forestiere a fost observată pe o perioadă de 15 ani (între 1980 și 1995), chiar dacă aceste zone variază enorm în funcție de regiuni: în timp ce țările în dezvoltare au cunoscut o pierdere netă de 800.000 de km², țările dezvoltate au cunoscut o creștere a pădurilor lor de 80.000 km².

Aceste tipuri de schimbări în schema de ocupare a solului au o serie de impacturi ecologice. Amenajarea de noi terenuri agricole poate antrena o eroziune a solului și produsele chimice, adesea folosite ca îngrășământ, pot deteriora solul. Despăduririle produc eroziunea și pot reduce capacitatea solului de a reține apa, ca și creșterea frecvenței și gravității inundațiilor.

Schimbările provocate prin prezența omului în schema de ocupare a solului determină o fragmentare și o pierdere a habitaturilor naturale, prima cauză directă a dispariției de specii. De fapt, dacă despădurirea păstrează ritmul său actual, în următorii 50 de ani un sfert dintre speciile de plante vor fi dispărut.

IV. Măsurile posibile de diminuare a implicațiilor negative ale impactului factorilor demografici asupra securității umane globale

Impactul factorilor demografici asupra securității umane globale poate fi atât direct, cât și mediat. În mod direct, factorii demografici

⁷ *L' environnement et la sécurité*, în <http://www.globalcentres.org/cgcp/french/html-documents/publications/security/fire.html>

acționează asupra securității umane a individului și a comunităților din care fac parte prin implicațiile de ordin social, economic, politic, militar și cultural. Mediat, impactul privește efectele acțiunii omului asupra mediului ambiant, prin afectarea climei și maniera de utilizare a solului.

Practic, impactul factorilor demografici se manifestă prin afectarea semnificativă a condițiilor care fac ca mediul de securitate global să se mențină într-o stare de normalitate. De fapt, factorii demografici se comportă ca autentice amenințări la adresa securității umane a individului și, prin aceasta, și la cea globală. Măsurile ce se pot iniția și adopta pentru a atenua semnificativ impactul factorilor demografici asupra securității umane globale privesc atât actorii statali, cât și pe cei nonstatali.

Statele lumii ar trebuie, fiecare în parte, să ia măsuri concrete, atât pe termen scurt, cât și mediu și lung, în ceea ce privește: creșterea demografică a populației lor (educație sanitară, programe de folosire a metodelor contraceptive, îmbunătățirea asistenței medicale etc.); fenomenul îmbătrânirii populației; controlul mai riguros al migrației internaționale, mai ales a celei ilegale; utilizarea adecvată a resurselor naturale (apă, hidrocarburi, materii prime etc.); introducerea de noi tehnologii în industrie și agricultură, pentru a diminua poluarea solului, subsolului, aerului, apei; renunțarea la tăierea masivă a pădurilor și derularea unor programe concrete de împădurire etc. La nivel planetar, ONU și structurile sale specializate ar trebui să adopte programe realiste privind populația mondială, dar, mai ales, să asigure îndeplinirea lor, sprijinind material și moral statele în acest scop.

ONU dezbate periodic problemele demografice în congrese și conferințe mondiale, prilej cu care adoptă o serie de documente importante. Astfel, în septembrie 2000, s-a adoptat *Declaration du Millenaire*⁸, în care se specifică un ansamblu de măsuri în domeniul vieții și activității populației planetei, pentru perioada 200-2015. Printre acestea se numără cele referitoare la: reducerea la jumătate a numărului persoanelor care trăiesc cu un venit zilnic mai mic de un dolar; diminuarea la jumătate a proporției persoanelor care suferă de foame; reducerea la jumătate a persoanelor care nu au acces liber la apa potabilă; protejarea mediului ambiant; lupta împotriva terorismului și a tuturor formelor crimei organizate.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Declaration du Millenaire*, în <http://www.un.org/french/millenaire/sommethm-7k>
2. *L'environnement et securité*, în <http://www.globalcentres.org/cgcp/french/html-documents/publications/security/fre/html>
3. *Fiche de donnes sur la population mondiale. 2003*, în <http://www.prb.org/FrenchTemplate.cfm?Section=Donnes>
4. Helene VIAU, *La theorie critique et le concept de securite en Relations internationales*, în <http://www.er.uqam.ca/nobel/cepes>
5. Juliette VOINOV-KOHLER, *La securité global: Une approche exhaustive des menaces envers la securité de l'individu*, în <http://www.deza.admin.ch/ressources/deza-product-f337.pdf>
6. *Securité internationale et facteur demographique: une situation changeante*, în <http://www.rand.org/cgi-bin/Abstract.getabbydoc.pl?RB5035/1>

⁸ Vezi *Declaration du Millenaire*, în <http://www.un.org/french/millenaire/sommet.htm-7k>

EVOLUȚIA CONCEPTELOR DE SECURITATE

Maior Gheorghe IORDACHE*
Maior Stan ANTON*

The Far East region has been changing since 1949, but in the last 55 years the changes have been radical. The positive changes are focusing now on: subregional and pan-regional dialogue; liberal democracy; open markets; individualism and rationalism. Also, there are some negative trends that appear at continental level, affecting the region's stability and security conventional and unconventional military threats, international terrorism, illicit trade of narcotics; slave trade; sea roving; economic, social, political, and ethno-religious internal threats to the states' internal stability.

1. Definiri conceptuale

Dincolo de curente de gândire, unde întâlnim definiții mai mult sau mai puțin complexe, securitatea rămâne o problemă esențială a umanității, iar definirea sa este subiectul cel mai important în aproape toate documentele oficiale ale organizațiilor internaționale. De-a lungul anilor, disputa de idei a scos în evidență divergența de opinii atât între membrii aceleiași organizații, cât și între organizații. Pentru a înțelege mai bine și a pune în practică măsurile de securitate, vă propunem să analizăm, pe scurt, definiția securității în articolele Cartei ONU și la nivelul NATO.

De exemplu, Carta ONU¹ stipulează, în cap. I, art.2, că „... toți membrii trebuie să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat sau în orice altă manieră care contravine scopurilor ONU”.

Evoluția mediului de securitate a evidențiat un anumit grad de percepere asupra definiției în sine, și mai cu seamă asupra mediului de analiză, pe principii fundamentale ale păcii, cum ar fi:

- prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă;
- combaterea terorismului;
- accesul neîngrădit la resurse etc.

În aceste condiții, marea majoritate a specialiștilor vor căuta o definiție care să întrunească criteriile de aplicabilitate în toate mediile sociale.

* Universitatea Națională de Apărare

** Universitatea Națională de Apărare

¹ *Carta Națiunilor Unite*, <http://www.un.org/aboutan/charter/index.html>

Pentru a putea face o paralelă, iată ce dorește NATO¹ și, mai ales, cum definește securitatea în art.2 al Tratatului de la Washington: „Părțile vor contribui la dezvoltarea continuă a relațiilor internaționale de pace și prietenie, prin consolidarea instituțiilor libere, prin facilitarea unei mai bune înțelegeri a principiilor pe baza cărora sunt fondate aceste instituții și prin promovarea condițiilor de asigurare a stabilității și bunăstării. Ele vor căuta să elimine conflictele din politicile lor economice internaționale și vor încuraja colaborarea economică bilaterală sau multilaterală”.

Iată de ce securitatea europeană și euro-atlantică urmărește aceleași principii de aplicabilitate în mediul internațional, dezvoltând, până la nivel de ideologie, definiția securității²: „sfera de definire a conceptului de securitate al NATO a fost actualizată în cadrul lucrărilor summit-ului de la Istanbul (iunie 2004)”, fiind subliniate următoarele obiective:

- apărarea colectivă;
- aplicarea principiului indivizibilității securității aliate;
- crearea unui „pod multilateral” peste Atlantic;
- contracararea amenințărilor la adresa teritoriului aliaților, oricare ar fi sursa acestora³.

În concluzie, cele două organizații optează, în formularea definiției securității, pentru păstrarea în parametri a tuturor elementelor care fac obiectul de studiu al proliferării păcii la nivel global.

Evoluția evenimentelor și, implicit, a nevoilor de implementare a teoriilor a dus la apariția unor noi organizații constituite din vechii actori politici și, bineînțeles, cei noi, pentru controlul regional al intereselor de grup nou apărute. Aceste noi organizații și/sau trilaterale nu fac rabat de la vechile principii, ci doar întăresc măsurile enunțate și promulgate în comun cu vechile organizații. Studiile de securitate însă nu se vor opri aici, vor evolua și se vor dezvolta odată cu apariția unor noi amenințări sau interese.

Dezbaterile pe această temă includ concepte precum: interes național, integritate națională, bunăstare prezentă și viitoare, pericolele și amenințările. Dincolo de latura obiectivă, riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității naționale, zonale, regionale și globale sunt în mare măsură definite subiectiv.

2. Securitatea europeană în schimbare, cooperarea NATO - UE

Unul dintre cei mai importanți parteneri ai NATO este în prezent Uniunea Europeană¹.

¹ *Manual NATO*.

² *Dicționarul explicativ al limbii române*.

³ Heads of State and Government, *The Istanbul Declaration Our Security in a New Era*, The Meeting of The North Atlantic Council in Istanbul on June 28, 2004.

În ultimul deceniu, Uniunea Europeană s-a confruntat cu necesitatea de a completa, printr-o strategie de securitate proprie, obiectivele Tratatului de la Maastricht², astfel:

- stabilirea unei piețe și politici comune, a unei uniuni monetare;
- promovarea dezvoltării armonioase, echilibrate și durabile a activităților economice în ansamblul comunității.

După compararea și analiza mai multor soluții de securitate, la sfârșitul anului 2003 a fost adoptată Strategia Europeană de Securitate, document ce are ca punct de plecare premisa care afirmă că răspunsurile la riscurile, pericolele și amenințările la adresa securității europene trebuie adaptate fiecărui tip al acestora, aplicându-se o strategie care poate fi transpusă pe mai multe planuri. Strategia identifică unele amenințări, dar și unele vulnerabilități, pe care le enumeră, însă fără a le explica.

Problemele majore pe care le consideră a fi vulnerabilități și amenințări nu fac referire strictă la un stat sau națiune, ci înglobează teorii la nivel general, identificând mai degrabă riscuri și pericole precum sărăcia, foametea, creșterea haotică a ramurilor economice etc.

Amenințările însă pot fi identificate în prezentări mult mai obiective:

- proliferarea armelor de distrugere în masă;
- terorismul internațional;
- crima organizată;
- atitudinea ostilă față de expatriații europeni;
- atacurile împotriva forțelor europene de menținere și/sau reconstrucție a păcii.

Conform precizărilor făcute în Strategia Europeană de Securitate, unele vulnerabilități și amenințări pot afecta întregul sistem internațional, altele vizează doar nivelurile zonal și regional, însă apar unele probleme nerezolvate precum cea a riscurilor care pot deveni amenințări.

Concepția europeană asupra securității este precizată și în „Declarația Comună pentru Integrarea Apărării Europene 2004”³ ce subliniază rolul cooperării și consensului asupra rolurilor și responsabilităților din cadrul structurilor NATO și UE și al unor planuri comune de dezvoltare a capacităților necesare implementării Forței de Răspuns a NATO și a grupărilor de luptă interarmate ale UE.

¹ Alexandra SARCINSCHI, **Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale**, Editura UNAP, 2005, p.18.

² Obiectivul Tratatului de la Maastricht.

³ *Initiative for a Renewed Transatlantic Partnership, Joint Declaration on European Defense Integration*, August, 19, 2004.

În noua arhitectură europeană, OSCE joacă un rol din ce în ce mai important, urmărind să realizeze următoarele obiective¹:

- prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor;
- controlul armamentelor și dezarmarea;
- sporirea încrederii și a securității;
- cooperarea în plan economic, cultural, umanitar și ecologic;
- conceptualizarea unui nou model de securitate în zona sa de responsabilitate.

Concepția de securitate OSCE este prezentată în Carta pentru Securitate Europeană².

Art.8 „*Fiecare stat participant are drept egal la securitate. Reafirmăm dreptul inalienabil al fiecărui stat participant și al tuturor statelor participante la securitate, incluzând tratatele de alianță așa cum sunt emise. De asemenea, fiecare stat are dreptul la neutralitate. Fiecare stat va respecta drepturile tuturor celorlalte în aceste privințe. Ele nu-și vor întări securitatea în detrimentul securității altor state*” [. . .]

Art.9 „. . . *Securitatea fiecărui stat participant este inseparabil legată de securitatea celorlalte state*” [. . .]

Toate aceste exemple oglindesc un construct alternativ de securitate. Deoarece intervenția militară a statelor-națiune puternice nu mai este suficientă sau necesară pentru menținerea păcii și stabilității, s-a considerat că este nevoie de o rețea de aranjamente regionale de securitate colectivă. ONU, NATO, UE și OSCE sunt instituții partizane unui astfel de tip de securitate. Securitatea colectivă are la bază premisa conform căreia amenințările pot apărea din interior, nu neapărat din exterior, iar evitarea pericolului este cel puțin la fel de critică precum răspunsul la amenințări cu capacitățile proprii³.

Opiniile majorității sunt centrate pe ideea că investirea în mecanisme colective non-statale de restabilire și menținere a securității va crea parteneri puternici pentru state și alianțe, în această perioadă de căutări pentru securitatea post-hegemonică.

¹ Actul Final de la Helsinki.

² *Carta pentru Securitate Europeană*, http://www.osce.org*/docs/english/1990-1997/summits/istachart99.c.htm

³ Alexandra SARCINSCHI, **op. cit.**, p.20.

INFLUENȚELE CIVILIZAȚIEI ȘI GLOBALIZĂRII CULTURALE ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE

*Colonel prof. univ. dr. Mircea COSMA**

The building up of the international security environment represents a particularly complex process, with a contradictory history and evolution, entailed by the presence and influence power of a wide range of factors. The main factors - political, economic and military - exercised their influence together with other factors of high intensity and diversity, among which the cultural factor plays a special part.

Approaching, in the beginning, the theoretical problems, specific to the cultural globalization defining, thus developing historical phenomena's certain aspects, belonging to the cultural globalization genesis, the article leads us, in the end, to certain marks within the relation between civilization and globalization process.

Highlighting the cultural globalization features during the history of our human society, regarded from a present and a future point of view, strongly reveals the obvious development of culture and civilization, as well as their place and role concerning the security environment, not only for the beginning, but also for the entire 21st century.

Globalizarea este o idee a cărei prezență nu mai poate fi pusă la îndoială și o acțiune care își manifestă tot mai mult influențele. Deși a devenit bine cunoscută în contextul exprimării și afirmării specificului epocii contemporane, sunt foarte multe analize, al căror număr este în creștere, în care se dezbate cu deosebit interes problemele fundamentale și caracteristicile ei definitorii.

Globalizarea poate fi percepută ca o lărgire, adâncire și accelerare a interconștientărilor și interconectărilor la scară mondială din toate aspectele vieții sociale contemporane, în cadrul căreia cultura se distinge ca una din dimensiunile cu influențe și sfere de cuprindere tot mai variate și profunde, mai ales, la începutul acestui secol, ca și pentru întregul secol XXI.

1. Curente și dimensiuni ale abordării globalizării culturale

Grupate în curente de reflecție teoretică și școli reprezentative, pozițiile specialiștilor în domeniul globalizării se întind pe o plajă largă a explicării acestui fenomen, care cuprinde cele trei școli reprezentative ale hiperglobaliștilor, scepticilor și transformativiștilor. Explicațiile acestora vizează aspecte inedite ale globalizării și ale raportului globalizare-cultură-civilizație-securitate națională-securitate internațională, care au ca puncte terminus fie afirmarea construcției unei noi culturi și civilizații globale, fie adâncirea tot mai accentuată a dificultăților generate de diversitatea culturilor și civilizațiilor care nu pot fi rezolvate, omenirea putând deveni martoră la contradicțiile dintre cultură și participantă la ciocnirea civilizațiilor.

Dacă pentru hiperglobaliști răspândirea globală a democrației liberale întărește și mai mult sentimentul unei civilizații globale emergente, aceasta fiind pentru mulți neoliberali vestitorul primei civilizații cu adevărat globale, în timp ce pentru radicali ea reprezintă prima „civilizație de piață” globală [1], pentru sceptici recunoașterea pattern-urilor bine înrădăcinate ale inegalității și ierarhiei în economia mondială aduce cu sine fragmentarea lumii în blocuri civilizaționale și enclave culturale și etnice [2]. Cel de-al treilea curent al transformativiștilor recunoașterea forța motrice a globalizării, la începutul acestui nou mileniu, nu se pronunță însă asupra traiectoriei viitoare a globalizării, și nici nu încearcă să evalueze prezentul prin prisma „lumii globalizate”, a civilizației globale. „Această precauție în legătură cu viitorul exact al globalizării este totuși însoțită de convingerea că pattern-urile contemporane ale fluxurilor globale economice, militare, tehnologice, ecologice, migratoare, politice și culturale sunt fără precedent din punct de vedere istoric.”[3]

În concluzie, putem remarca diversitatea înțelegerii naturii și impactului globalizării culturale, concretizată la *hiperglobaliști* prin anunțarea omogenizării lumii sub auspiciile culturii populare americane sau a consumului occidental, în general, la *sceptici*, prin evidențierea creșterii diferențelor și conflictelor culturale de-a lungul liniilor de falie geopolitică ale principalelor civilizații ale lumii, iar la *transformativiști*, prin afirmarea existenței și dezvoltării interrelațiilor dintre culturi și popoare, având ca finalitate generarea unor hibrizi culturali și noi rețele culturale globale.

Pentru a avea o opinie cât mai apropiată de realitate, plecând și de la pozițiile exprimate în cadrul celor trei mari curente de idei, vom prezenta câteva aspecte ce vizează dimensiunile globalizării culturale.

Ca primă prezență, *dimensiunea spațio-temporală* a globalizării culturale reliefează deplasarea obiectelor, simbolurilor și oamenilor peste

* Profesor universitar doctor, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

regiuni și în spațiul regional și intercontinental. Când societățile sau marile civilizații erau rupte de distanțele geografice, de deșerturi, oceane, închiderea culturală era curentă și normală. Odată cu dispariția distanțelor, închiderea devine artificială, efect al unei voințe: fie de a se separa de ceilalți, în special vecini, sau cel puțin de a se diferenția între ei, fie de a rezista agresorului.

Astăzi, mai mult ca oricând, putem vorbi de o anumită putere culturală transcendentă în care mișcarea oamenilor și a textelor, ideilor contribuie la stabilirea și fundamentarea unor convingeri culturale pe o arie extinsă, la adâncirea relațiilor culturale. Această alăturare de oameni și locuri separați în timp și spațiu, dar asociați prin prezența la posibilitatea acțiunii concomitente la transmiterea culturii prin intermediul telecomunicațiilor moderne, poate produce omogenizare, contestare, hibridizare sau indiferență. Procesul de globalizare a culturii cunoaște o complexitate și o varietate regăsite, atât la nivelul formelor, cât și al modurilor de comunicare și a celor de transport. Prin urmare, putem vorbi despre globalizarea culturii acolo unde și atunci când apar infrastructuri și instituții de transmitere, reproducere și receptare culturală la scară globală – transregională sau transcontinentală. Concretizând *dimensiunea organizațională* a globalizării culturale, instituționalizarea infrastructurilor de producție, transmitere și receptare culturală implică ierarhii și disparități.

Datele prezentate [4] în tabelele 1, 2 și 3 ne arată cât de mult se deosebește globalizarea culturală contemporană de formele din trecut.

Tabelul 1. *Caracterul global neuniform al infrastructurii și al utilizării telecomunicațiilor, 1995*

	Populația (în mil.)	Linii principale la 100 de persoane	Telefoane celulare (în mil.)	Faxuri (în mil.)	Compu-tere (în mil.)	mMitt spre exterior	mMITT spre interior
China	1.201,0	3,0	3,629	0,270	2,600	533	551
Franța	58,1	56,0	1,379	1,200	9,300	2.804	2.959
Germania	81,9	49,0	3,500	1,447	13,500	5.244	3.881
India	929,3	1,3	0,135	0,050	1,000	341	806
Japonia	125,1	49,0	10,204	6,000	19,000	1.638	1.140
Suedia	8,8	68,0	2,025	n.a.	1,700	900	n.a.
Marea Britanie	58,5	n.a.	5,737	n.a.	10,900	4.016	4.021
S.U.A	263,1	63,0	33,786	14,052	86,300	15.623	7.010

mMITT – milioane de minute de trafic telefonic

Sursă: adaptat după Staple, 1996

Tabelul 2. *Traduceri de carte (medii), 1983-1985*

	Număr total de traduceri	Procentul cărților traduse din					
		engleză	franceză	germană	italiană	spaniolă	limbi scandinave
Franța	3.979	65,5	3,3	10,0	5,4	2,6	1,3
Germania	6.676	60,7	11,9	3,4	3,2	1,9	3,9
Japonia	2.696	78,3	7,9	7,5	1,2	0,7	0,5
Olanda	4.286	56,8	18,0	15,1	1,3	1,1	2,4
Spania	7.711	50,1	20,0	10,6	6,3	0	1,9
Suedia	1.937	65,5	5,5	6,5	0,7	1,3	12,5
Marea Britanie	1.139	4,0	23,2	25,7	6,8	3,1	6,2
S.U.A	606	0,3	21,8	23,8	5,2	6,1	4,5

Sursă: Therborn, 1995

Tabelul 3. *Deținerea de televizoare 1959-1992*

	Număr de televizoare (în mil.)					Televizoare la 1.000 de persoane				
	1959	1969	1980	1988	1992	1959	1969	1980	1988	1992
Total	87,0	251,0	558,0	756,0	873,0	39,0	89,0	125,0	148,0	160,0
Africa	0,04	1,1	8,0	17,0	26,0	0,2	3,2	17,0	28,0	38,0
Asia			98,0	160,0	235,0			38,0	53,0	73,0
Asia de Est	3,5	23,0				25,0	138,0			
Asia de Sud	0,1	2,5				0,1	2,3			
America de Nord	56,2	89,0	166,0	214,0	226,0	287,0	397,0	661,0	790,0	800,0
America Latină	2,7	15,0	36,0	64,0	76,0	13,0	54,0	99,0	149,0	166,0
Europa	23,3	86,5	243,0	289,0	300,0	48,0	188,8	324,0	372,0	381,0
Oceania	0,7	3,3	7,0	11,0	11,0	43,0	175,0	296,0	411,0	375,0
Țările dezvoltate			478,0	585,0	616,0			416,0	485,0	498,0
Țările în curs de dezvoltare			80,0	171,0	257,0			24,0	44,0	61,0

Sursă: UNESCO, *Statistical Yearbook*, 1970, 1988, 1994

Reținem, pentru început, faptul că are loc o extensivă și o creștere rapidă a volumului de semne și semnificații la care sunt supuși oamenii prin emisiunile radio, programele de televiziune, vânzările de cărți și reviste etc. Apare astfel o saturație a deținerii de televizoare, aparate de radio și telefoane în Occident, o creștere semnificativă a acestora în sud și extinderea noilor tehnologii interne de comunicații.

Un al doilea aspect relevant, pentru analiza noastră, îl constituie prezența și utilizarea tot mai accentuată a tehnologiilor informaționale de

vârf prin care se asigură circulația fluxurilor culturale, în principal, specifice culturii populare, divertismentului și mai puțin celor specifice culturilor de elită, culturilor academice și științifice. Ca o categorie socială „mondială”, intelectualii au devenit de-a lungul istoriei purtători ai universalului, ai valorilor transnaționale, transistorice: de aceea, intră adesea în conflict latent sau violent cu factorii, elementele și grupurile particulariste (mișcări naționaliste și neotraditionaliste, de exemplu), sau cu alte sisteme de valori care aspiră la universalitate (mai ales religiile).

Kostas Axelos a fost primul filosof care a vorbit de „gândirea planetară” (1964), deci, în mod indirect de mondialitatea intelectuală. Apreciind că tehnica, economia politică au devenit planetare, același autor vorbește despre nașterea unei „tradiții moderne” universale și mondiale centrată pe știință și tehnologie și bazată pe filosofia subiectului individual. Ceea ce se naște este o nouă formă istorică de globalizare culturală. Există puține culturi anterioare iluminismului european în care să se conceapă o lume drept unică, iar pe oameni drept o unică rasă umană generică, deasupra și dincolo de orice distincții sociologice, biologice sau spirituale. Tot ceea ce se impune universului se descompune din interior: familie, biserică, stat, patrie, partid, universitate; în acest fel, izolarea culturală devine în tot mai mare măsură imposibilă.

Are loc nu numai o creștere a fluxurilor culturale occidentale către alte culturi continentale dar și o inversare a acestora, realizată în primul rând prin migrație, dar și prin alte forme culturale care se mișcă de la Sud la Nord și de la Est la Vest. De fapt, nu știm în ce măsură era planetară continuă epoca occidentală, având în vedere că literatura, credințele, ideile din Sud și Est pătrund tot mai evident în culturile din Occident.

Că poate apărea o situație sau alta, că lumea va asista în continuare la derularea unui proces a cărei fizionomie viitoare este pusă sub semnul incertitudinii, sunt de fapt constatări care pleacă și de la înțelegerea rădăcinilor și evoluției istorice a globalizării culturale.

2. Fenomene istorice ale genezei globalizării culturale

Prezentarea unei imagini istorice a primelor forme de manifestare a globalizării culturale și a posibilelor evoluții ale acestora ne trimit în mod logic la analiza religiilor mondiale și a imperiilor.

Având la bază sentimentul comun translocal al identității personale și sociale, ca sisteme de credințe și ritualuri care au dobândit o extensiune geografică și umană extraordinară, *religiile mondiale* – creștinism, islamism, confucianism, hinduism, iudaism și budism – au avut capacitatea de a se răspândi datorită inovației teologice și tehnologice. Inițierea în practicarea

acestor religii a durat decenii, având în vedere complexitatea creării cadrelor teologice, iar răspândirea și înrădăcinarea s-au realizat pe parcursul a mai multor secole, rolul principal revenind interpreților, textelor tipărite, dar mai ales dezvoltării ierarhiilor clericale instituționalizate și regularizate. Prin impactul lor, deși între aceste religii există diferențe deosebite, ca inovații culturale ale umanității, religiile mondiale constituie unele dintre cele mai vizibile și puternice forme de globalizare a culturii care-și găsesc rădăcinile în cei peste 2000 de ani ai umanității și care vor rămâne cu certitudine însoțitoarele întregii evoluții a societății umane.

Religiile mondiale au fost însoțite, într-o manieră specifică, de practicile expansioniste internaționale ale politicii și forței militare, promovate de *imperiile* doritoare și promovatoare ale relațiilor politice de autoritate și control. Imperiile câștigătoare au fost cele care au realizat o simbioză organică între puterea politico-militară și expansiunea culturală.

Imperiul roman, în contrast cu imperiile anterioare, din China, Persia și Grecia antică, și-a realizat integritatea și puterea pe o suprafață geografică extinsă și pe o perioadă de cinci secole, nu numai ca urmare a intervenției puterii militare, ci și a altor reglementări și inovații logistice și tehnice (în domeniul ingineriei, construcției de infrastructuri moderne etc.) și mai ales de natură culturală (utilizarea limbii, facilitățile de traducere, ritualuri și credințe împărtășite etc.). Educația prin care s-a permis și s-a impus instruirea specializată și organizată inclusiv a elitelor locale, construirea și accesul la viața culturală (construirea unor teatre și amfiteatre, răspândirea literaturii, prezența latinei sau a latinei și limbii grecești) au asigurat succesul puterii imperiale.

Prin crearea unor structuri imperiale de comunicații (sisteme de telecomunicații), atât în interes politic, cât și militar și dirijarea politicilor educaționale (idei, practici și întreg sistemul educațional englez), *imperiul britanic* a reușit să devină cel mai global dintre toate imperiile. Limba principală de educație – engleza – formarea elitelor coloniale la Oxford și Cambridge, unde au învățat actul guvernării, au reușit să promoveze cu succes modelul cultural englez și să apropie centrul de periferie.

Imperiile constituite, nu numai cel roman și britanic, au creat câteva dintre strategiile politice, militare, educaționale și infrastructura esențială pentru impunerea și răspândirea în lume a ideilor și practicilor culturale, unele cu mai multă creativitate și eficiență, ce au asigurat într-o mai mică sau mai mare măsură nașterea și extinderea proceselor specifice globalizării, a căror influențe sunt prezente și astăzi. Atât religiile, cât și imperiile au reprezentat sisteme de cultură specifice, dar și niveluri de dezvoltare și afirmare a unor civilizații proprii. Pentru a ne apropia cât mai mult de realitatea contemporană și de viitoarele deschideri sau închideri ale

procesului de globalizare, în raport cu fenomenul cultural, este necesar să identificăm raportul civilizație-globalizare.

3. Civilizația manifestare a globalizării sau a hegemoniei globale

În 1993, S. Huntington a publicat un articol despre afacerile externe, argumentând că, după sfârșitul Războiului Rece, conflictele dintre civilizații vor domina viitorul politicii globale. El a avertizat în legătură cu seriozitatea și gravitatea cunoașterii unei realități evidente, cea a conflictelor dintre civili, fiind, de fapt, criticat pentru observația conform căreia islamul are „granițe însângerate.” Mergând mai departe cu analiza sa, același autor, într-o altă lucrare publicată în 1996, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, care a fost descrisă de H. Kissinger ca o carte ce prezintă un cadru stimulat pentru înțelegerea politicii generale în secolul XXI, face observația, chiar dacă se crede sau nu, că islamul poartă cea mai mare vină în declanșarea unor conflicte în Timorul de Est, Irak, Kasmir, Kosovo și Cecenia. Militarii islamici și islamismul devin actori principali ai conflictelor din perioada postbelică. Revoltele șiiite din Iran din 1979, cele din anii '90 din Cecenia, Daghestan, Kârgâzstan, Afghanistan, Pakistan, Kasmirul indian, conflictul arabo-israelian, implicarea militarilor musulmani în cadrul diferendelor dintre populațiile ortodoxe, catolice și musulmane din spațiul fostei Iugoslavii, de-a lungul anilor '90, conflictele sângeroase din Irak, care continuă și astăzi, „par a indica o strategie coerentă a militanților musulmani, desfășurată pe mai multe fronturi, pentru construirea unor state islamice.”[5] Dacă în intervalul 1991-2000 Orientul Mijlociu a avut o pondere de aproximativ 20% din totalul cheltuielilor militare pe plan mondial, care au ajuns la 798 miliarde USD în anul 2000, situația conflictelor militare în anul 2001, prezentată în tabelul nr.4, ne arată ponderea majoritară a acestora în Africa și Asia.

Tabelul 4. Conflicte etno-politice 1993-1994

	Nr. conflictelor în regiune	Nr. țărilor pe al căror teritoriu se desfășoară conflicte armate	Ponderea în conflictele mondiale
Africa	17	18	42,5%
Asia	14	8	35%
Orientul Mijlociu	2	2	5%
Europa	2	2	5%
America Latină	5	5	12,5%
TOTAL	40	35	100%

Sursa: *Raportul asupra conflictelor armate 2001, Proiectul Ploughshares, Institutul pentru Pace și Studii ale Conflictelor. Colegiul Conrad Grebel, Canada; www.ploughshares.ca*

Ted Robert Gurr, investigând conflictele etno-politice din anii 1993-1994, a constatat că în 26 de conflicte din totalul de 50 au fost implicați musulmani. La fel, participarea musulmanilor la conflicte intercivilizaționale este de trei ori mai mare decât numărul conflictelor dintre civilizații nonmusulmane. De asemenea, conflictele intracivilizaționale au fost mai numeroase în cadrul islamului decât în oricare altă civilizație. [6]

Nu trebuie să uităm că profesorul Huntington identifică în lume următoarele civilizații majore contemporane: chineză, japoneză, hindusă, islamică, ortodoxă, occidentală și latino-americană, toate având o vehime de mai mult de 1000 de ani. Analiza autorului este centrată în jurul tezei conform căreia omenirea s-a grupat în civilizații distincte, care au devenit o forță puternică de coeziune, încă de la începutul istoriei.

Cuprinzând, fiecare în parte, mai mult de un miliard de oameni, cele patru mari civilizații ale lumii chineză, hindusă, islamică și occidentală au o religie proprie pe baza căreia s-au format confucianismul, hinduismul, islamismul și creștinismul. China și India sunt țările cele mai importante ale civilizațiilor lor, Occidentul împărțindu-se între SUA și Europa. Islamul nu are nici o țară în calitate de lider, acestea neîndeplinind toate condițiile (resurse economice, putere militară, competență organizațională și identitate islamică) în acest scop, fapt ce face dificilă corelarea cu acesta.

Cele mai mari dificultăți vin din partea lumii islamice și occidentale. În epoca modernă, civilizația occidentală a aruncat plasa propriului sistem politic asupra lumii întregi, iar de atunci se poate vorbi de o unificare economică și politică pe baza civilizației occidentale, dar au apărut limite serioase ale ideii unificării culturale a omenirii prin civilizația occidentală dominantă. După Arnold Toynbee, unificarea este mult mai eficientă pe plan economic și politic decât pe plan cultural, considerat nivelul fundamental. Constatăm, de fapt, că, harta culturală a lumii rămâne în substanța ei identică situației existente înainte ca societățile occidentale să-și înceapă expansiunea economică și politică și să dobândească hegemonia mondială. [7]

Putem vorbi de o globalizare culturală, care presupune validitatea și acceptarea simbolurilor și normelor Occidentului, sau putem vorbi de rezultatul impunerii dominației acestuia? Un lucru este cert: suntem martorii amplificării consumului de bunuri culturale de origine occidentală, chiar americană: filme produse la Hollywood, Internet, seriale americane, științe sociale socio-americane. Vorbim de o globalizare culturală, ca universalizare a bunurilor occidentale datorată calităților intrinseci ale acestora,

valorilor lor estetice și științifice, sau de o hegemonie globală concretizată prin dominarea exercitată de o lume economică, politică și culturală specifică asupra celorlalte culturi și asupra celorlalte civilizații?

Dificultățile din partea lumii islamice și Occidentale, conflictul dintre Occident și islam au o dublă determinare, una care le este proprie fiecăreia dintre aceste civilizații. Occidentul are convingerea universalității culturii și superioritatea puterii sale, care îi impune obligația de a-și extinde dominația pretutindeni [8]. Islamul este perceput de Occident ca o sursă de proliferare nucleară, terorism, iar în Europa de imigranți nedoriți. Occidentul, la rândul lui, este perceput drept o unică dominație; acesta reprezintă atât o putere universală, bazată pe tehnologia americană, precum și o ideologie universală bazată pe liberalism, democrație și drepturile omului. Liberalismul a eșuat în societățile musulmane din cauza atitudinii neospitaliere a acestora față de valorile promovate de Occident. În schimb, grupările religioase islamice au avut succes, pentru că puteau opera și în spatele unor moschei sau acțiuni caritabile pe care guvernele laice nu le pot suprima și controla.

Celelalte civilizații percep Occidentul drept o putere foarte mare din punct de vedere militar și economic, dar care este subminat de indisciplina socială, de destrămarea familiei și a convingerilor religioase, de crima organizată și traficul de droguri, precum și de populația șomeră.

Occidentul se percepe ca fiind modelul pentru noul secol în care s-a intrat, toate celelalte civilizații rivalizând cu acesta. Occidentul este copleșitor de dominant în prezent și va putea rămâne principala putere în acest secol. Treptat, însă, schimbări inexorabile, fundamentale vor avea loc în cadrul echilibrului de puteri între civilizații, iar puterea Occidentului va continua să descrească, afirmă Huntington. În cei 75 de ani, între 1920 și 1975, controlul politic al Occidentului s-a aflat într-un continuu declin, concretizat prin reducerea ponderii la nivel planetar, cu 50% cea al teritoriului, cu 80%, cea al populației, cu 35%, a producției mondiale și cu 60% cea al forței militare.

Islamul este împărțit în 46 de state independente, dar este unit de una dintre cele mai mari religii din lume și de impactul cultural al acesteia asupra adeptilor ei. Are, de asemenea, și un mare avantaj economic, și anume, controlul asupra majorității rezervei mondiale de petrol, care se prezice, că se va epuiza în acest secol. Islamul se află într-o etapă caracterizată de o creștere rapidă a populației, în 1980 musulmanii de pretutindeni reprezentau 18% din populația globului, în anul 2000 - 20%, iar ritmul acesta se păstrează și ar putea asigura 30% din populația mondială în 2025. Explozia demografică este dublată de o serie de probleme cu impact major asupra viitorului. Ponderea populației sub 15 ani în țările musulmane

este foarte mare, în medie 35% (extremele fiind Kuwait 26% și respectiv Afghanistan 43%). Cei care compun acest segment de vârstă vor fi locuitori ai mediului urban și absolvenți de studii medii, situație care produce anumite consecințe: tinerii sunt recrutați pentru organizațiile fundamentaliste, se creează un gol între generația tânără, cunosătoarea de carte și cea vârstnică, în mare parte analfabetă, ceea ce poate duce la noi conflicte și o creștere a nevoilor populației.

Nu trebuie să se uite că numărul mare de imigranți islamici a cauzat o reacție politică puternică în Europa de Vest, jumătate din copiii născuți în Bruxelles, centrul Uniunii Europene, provenind din mame arabe.

Musulmanii tineri, neangajați, nemulțumiți reprezintă o amenințare atât pentru țara lor cât și pentru Occident. Resurgența islamică le-a conferit musulmanilor încrederea în caracterul civilizației lor și în valorile acesteia în comparație cu cele Occidentale. De exemplu, cazul Algeriei: Frontul Salvării Islamice era pe punctul de a câștiga alegerile din 1991-1992, când conducătorii militari algerieni au blocat procesul democratic printr-o lovitură de stat, iar noul regim s-a bucurat de sprijinul Occidentului, fapt care a stârnit furia fundamentalistilor.

Toate civilizațiile sunt într-o concurență aspră: China nu a renunțat să fie Imperiul de Mijloc, islamul cunoaște aspirațiile universaliste ale mișcării integrale, India vrea „să digere modernitatea” afirmă Halfbass [9], Occidentul este îngrijorat în privința petrolului, proliferării armelor nucleare, migrării, supraviețuirii Israelului și drepturilor omului, fără a uita de menținerea și întărirea puterii sale mondiale. Putem aprecia că orice mare civilizație cunoaște în procesul globalizării tentația aspirației universaliste, așa cum timp de secole de izolare relativă a cunoscut tentația etnocentristă, iar calea de succes, în opinia lui Francis Fukuyama, a societăților moderne (ca Japonia) va fi cea care nu este în totalitate modernă, cea în care se îmbină stiluri vechi și noi, în care conviețuiesc tradiția și modernitatea. Să fie acesta răspunsul la marile provocări ale acestui început de secol?

Fiecare conduită nu poate fi judecată decât prin raportarea la contextul cultural în care apare, iar renunțarea la a considera cultura proprie drept singura cultură demnă de a fi importantă și chiar impusă, ține de abordarea și rezolvarea interculturală a educației și a oricărui comportament cultural, politic, economic, militar. Numai respectarea diversității devine pozitivă când este însoțită, într-o situație multiculturală, de o interogație asupra solidarității și interdependenței dintre membrii unei culturi sau ai alteia. Realizarea unei comunicări, care să recunoască și să accepte diferențele printr-o valorizare eficientă a punctelor de legătură universaliste, poate conduce la scăderea tensiunilor și gestionarea eficientă a problemelor fundamentale ale omenirii și a oricăror provocări cu care aceasta se poate

confrunța. Înțelegând societățile moderne ca entități ce se caracterizează nu atât prin ceea ce au în comun cât prin implicarea în problematica universalității, existența unității omului dată de echivalența tuturor oamenilor (toți oamenii sunt egali, dar independenți unul de celălalt), ne alăturăm autorilor idealști care resping ideea unei sciziuni în ordinea mondială a secolului XXI, în care conflictele își vor găsi tot mai puțin loc.

Civilizația și cultura apar, astfel, ca fundamente ale încrederii în puterea rațiunii științifice de a crea un dialog universal și o lume globalizată, în care ciocnirea civilizațiilor să nu aducă „frontiere însângerate”, ci o societate în care fiecare este responsabil pentru a-și face binele propriu, acceptând și ajutând înfăptuirea binelui celuilalt.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

[1] GREIDER, W., **One World, Ready or Not**, Simion Schuster, New York, 1997, PERLMUTTER, H.V., *On the rocky road to the first global civilisation*, în Human Resources 44, 1991

[2] HUNTINGTON, S.P., **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, New York, Simion and Schuster, 1996

[3] HELD, D., Mc GREW, A., GOLDBLATT, D., PERRATON, J., **Transformări globale. Politică, economie și cultură**, Editura Polirom, București, 2004, p. 31

[4] GREIDER, W., **op.cit.**, pp. 390-391, 404

[5] BARI, I., **Probleme globale contemporane**, Editura Economică, 2003, București, p. 480

[6] GURR, T.R., *People Against States: Ethnopolitical Conflict and the Changing World System*, International Studies Quarterly, vol. 38 (septembrie 1994), pp. 347-378, Apud Huntington, S. P., *op.cit.*, p. 384

[7] LECLERC, G., **Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare**, Editura Știința, București, 2003, p. 356

[8] HUNTINGTON, S. P., **op.cit.**, p. 321

[9] LECLERC, G., **op.cit.**, p. 357

ROMÂNIA - UN PILON AL SECURITĂȚII EUROPENE

*Profesor univ. dr. Eugen SITEANU**
*Colonel prof. univ.dr. Benone ANDRONIC***

Societatea europeană în ansamblul ei este, fără îndoială, un sistem alcătuit din numeroase subsisteme interconectate între ele. Din această perspectivă, Uniunea Europeană (UE) se prezintă, din ce în ce mai mult, ca un sistem de sisteme - sistemul economic, sistemul politic și sistemul de securitate și apărare -, pe care se edifică întreaga filosofie comunitară. Domeniul militar reprezintă unul dintre aceste subsisteme care, potrivit teoriei generale a sistemelor (TGS), este, la rândul său, constituit din numeroase subsisteme (Armatele statelor UE). Aceste sisteme și subsisteme se cer privite și analizate nu numai în structurarea lor delimitativă și restrictivă, ci și în procesualitatea lor.

Prin urmare, și Armata României va fi, din momentul aderării României la UE, un subsistem al domeniului militar european. Ideea nu este nouă, pentru că Europa are lecțiile ei mai vechi sau mai noi, învățate mai bine sau mai rău, mai mult sau mai puțin de cei care i-au condus și îi conduc destinele. Una dintre aceste lecții ale istoriei este cea a ofensivei islamului împotriva creștinismului încă din secolul al VIII-lea. După pacea de la Westfalia din 1648, islamul a fost considerat un pericol pentru continentul european. Armatele islamului au purtat războaie împotriva Europei secole la rând și au învăluit-o dinspre vest, prin Peninsula Iberică, și dinspre sud-est, prin Peninsula Balcanică. Desigur, nu islamul este vinovat de aceste realități istorice, ci interesele acelor vremuri, care au divizat și au însângerat atâtă amar de timp Europa.

Și România a suportat, în mare măsură, șocul respectiv. Marele Geograf ne-a așezat pe noi, la porțile Europei, iar noi ne-am îndeplinit cu prisosință misiunea de a le apăra cu vitejie milenii la rând. De-a lungul acestora, geto-dacii și apoi românii au creat și modernizat continuu și mijloacele necesare pentru a îndeplini o astfel de misiune, adică armate și, corespunzător, arta militară ca instrument al puterii militare a statului român. Spațiul românesc a fost întotdeauna, același, chiar dacă statul român

* Cercetător științific III, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate/ Universitatea Națională de Apărare

** Universitatea Națională de Apărare

a fost mai mare sau mai mic, în istoria sa zbuciumată, mai puternic sau mai slab și, uneori, divizat în câteva state românești. Pe vremea domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, existau trei țări române-surori: Moldova, Țara Românească și Transilvania. Fiind amenințat cu iminenta agresiune otomană, care punea în pericol nu numai independența și suveranitatea celor trei țări, dar și pe cea a celorlalte state sud-est și central europene, Ștefan și-a asumat misiunea istorică și europeană de stăvilire a expansiunii otomane.

Suveranul român a înțeles, la fel ca și marele său mentor, Iancu de Hunedoara, că nu va putea opri singur ofensiva armatelor otomane. De aceea, a acționat cu înțelepciune în plan diplomatic, pentru a-și face cât mai mulți aliați europeni, a manevrat cu abilitate între acțiunile complexe ale regilor polonez și ungar, care, în ascuns, urmăreau să cucerească sau chiar să-i nimicească pe românii din cele trei state-surori, reușind totuși să finalizeze o eficientă politică diplomatică de închegare a unor acorduri și alianțe militare, precum și a unei coaliții antiotomane românești, împreună cu domnitorul Vlad Țepeș, care a luptat mereu împotriva Imperiului Otoman.

Marea problemă a Europei a fost, și sperăm ca, pe viitor, să nu mai fie, nerespectarea tratatelor și acordurilor bilaterale sau multilaterale încheiate între statele vecine. Cum era de așteptat, nici cei doi regi (ungur și polonez) nu l-au respectat pe cel încheiat cu voievodul român.

Astfel, mai întâi Matei Corvin, în 1467, a trecut la agresiune împotriva Moldovei și a fost înfrânt la Baia, apoi Ioan Albert a invadat Moldova și a fost pedepsit imediat la Codrîi Cosminului, unde, pe 26 octombrie 1497, oastea poloneză a fost nimicită. Armata ungară a fost înfrântă și pusă pe fugă, la Baia, după ce pustiise Moldova și trecuse prin foc și sabie satele românești, femeile, copiii și bătrânii. Trecând peste aceste fapte reprobabile, nelociale și condamnabile, ilustrul conducător moldovean a încadrat uriașul efort economic și militar al Moldovei într-un front european antiotoman, atrăgând totuși Polonia și Ungaria într-o coaliție îndreptată împotriva Imperiului Otoman.

În tratatele de alianță cu Polonia, Ștefan a prevăzut clauza apărării comune „contra păgânilor” (a tătarilor și turcilor), apoi, în aceeași idee de securitate europeană, a scris o scrisoare papei Sixt al IV-lea, la 29 noiembrie 1474, în care pleda pentru „organizarea unei largi coaliții de forțe creștine antiotomane”. Ba mai mult, strălucitul conducător român s-a gândit să unească efortul militar al Moldovei cu unul european și asiatic, concretizat printr-o alianță a tuturor statelor interesate în oprirea expansiunii otomane adunându-i sub același stindard pe „cei alți puternici regi și principii europeni și asiatici care erau ostili Porții Otomane”. Europa creștină nu a acordat însă un ajutor substanțial armatei lui Ștefan, ci unul simbolic (2000

de ostași polonezi și 1800 unguri). Cu toate acestea, ajutat de Dumnezeu și de vitejii celor 40000 de ostași ai săi, el zdrobește, în ianuarie 1475, la Vaslui, puternica armată otomană și cere regilor și principilor din întreaga Europă „conjugarea eforturilor tuturor statelor europene în vederea stăvilirii expansiunii otomane”.

Cuvintele de laudă ale Europei curgeau în valuri: „Faptele tale contra păgânilor au adus atâta celebritate numelui tău, încât toată lumea vorbește despre tine și în unanimitate ești foarte lăudat”, scria același Papă de la Roma, dar românii aveau stringentă nevoie de soldați, săbii, paloșe, scuturi și sulite, și nu de vorbe frumoase!

Marele voievod român a reușit să mobilizeze o armată de 40000 de luptători, în anumite perioade de criză și război, pe care i-a educat și întărit moral, pe baza credinței străbune și pe care i-a condus în lupte crâncene, obținând victorii strălucite împotriva turcilor.

De aceea, unul dintre cronicari, contemporan cu marele Ștefan, Jan Dlugosz¹, scria: „După judecata mea, el este cel mai vrednic ca să i se încredințeze șefia și conducerea întregii lumi (creștine – n.n) și mai ales funcția de șef suprem și comandant contra turcilor, fiindcă alți regi și principii catolici sunt aplecați spre trândăvie, plăceri lumești sau războaie civile”.

Pentru că regii și principii Europei nu au făcut front comun împotriva expansiunii musulmane, ci doar sporadic s-au angajat în stăvilirea tăvălugului otoman, armatele turcești cuceresc pe rând Kosovo (1389), Nicopole (1396), Mohacs (1526), ajungând la porțile Vienei, în inima Europei. Dacă Europa s-ar fi unit împotriva musulmanilor, în jurul unor mari conducători și strategii ca Ștefan, ea nu ar fi fost invadată de otomani. Dar Europa a fost divizată și probabil încă va mai fi, ceea ce ar constitui o mare tragedie pentru europeni. Pentru că vorbele, oricât de frumoase ar fi ele, așa cum era lăudat Ștefan și numit de Papa „atletul lui Hristos”, nu pot să stăvilească o agresiune sau o invazie a Europei! Noi, românii, ne-am câștigat cu sabia în mână dreptul de a face o asemenea observație dură. Și Mihai Viteazul i-a învins pe turci, dar, pentru că a reușit să unească cele trei țări românești, a fost asasinat de europeni (nu de musulmani).

Istoria a demonstrat însă că Europa are nevoie de state puternice pentru ca UE să fie puternică și unită. Nu se poate realiza o unitate europeană prin distrugerea unității statelor europene. Și totuși, o parte dintre europeni au acționat recent pentru divizarea unor state europene, pierzându-și timpul și forțele în conflicte armate, în loc să-și păstreze forțele unite pentru a se apăra de amenințările care nu sunt deloc puține sau de mică

¹ Jan DLUGOSZ, *Historiae polonicae*.

însemnătate. Terorismul, de exemplu, reprezintă o amenințare de temut și cere unire, nu dezbinare și încrâncenare între etniile și religiile europene.

Dar România, chiar dacă încă nu este membră *de jure* a Uniunii Europene, și-a asumat de multă vreme responsabilitatea de „membră de facto” a UE.

Ea este nu numai consumatoare, ci și furnizoare de securitate, pe continentul european, dar și pe plan mondial. Armata României și-a respectat angajamentele privind menținerea păcii în Europa și în întreaga lume, iar statul român, în calitatea sa de parte a Alianței Nord-Atlantice, are o relație constructivă cu Federația Rusă.

Militarii români vor fi prezenți și în viitoarea forță de pace a Uniunii Europene din Bosnia-Herțegovina, așa cum au fost și sunt încă prezenți în Kosovo – provincie care pune la grea încercare securitatea Europei de Sud-Est.

UE trebuia să privească, să analizeze și să soluționeze încă de la început problema iugoslavă din perspectivă sistemică și procesuală, tratând fosta Iugoslavie și statele din componența acesteia ca un subsistem, respectiv ca niște subsisteme ale Europei. Aceasta înseamnă, cu alte cuvinte, să-i pese de statele din spațiul iugoslav și din Balcani și să-și asume responsabilitatea gestionării tensiunilor dintre ele, a crizelor balcanice care își au rădăcinile în vechiul teatru de confruntare europeană din acest spațiu. Diferențele trebuiau gestionate prin consens, prin soluții umanitare, punându-se accent pe ceea ce ne apropie, pe destinul comun, european, și nu pe ceea ce ne dezbină. Din cauza durității cu care a fost abordată, după 1989, chestiunea iugoslavă, acum provincia Kosovo reprezintă încă o problemă nesoluționată. În luna martie 2004 violențele și crimele nu au putut fi evitate.

Uniunea Europeană este nevoită să ceară din nou sprijinul comunității internaționale până când va reuși să-i integreze în structurile europene, deopotrivă, atât pe albanezi, cât și pe sârbi. Discriminarea nu poate duce decât la confruntări. Ea a fost cauza principală a ciocnirilor și a actualei probleme kosovare. De aceea, Consiliul European a dat o șansă statelor din Balcanii de Vest să adere la Uniune, atunci când vor îndeplini condițiile prevăzute în iunie 2000 (Procesul de Stabilizare și Asociere). Așadar, soluționarea problemei kosovare s-ar putea realiza prin aderarea Albaniei și Uniunii Serbia-Munte negru la UE.

Dacă în războiul de secesiune iugoslav au învins separatiștii, în războiul de secesiune din America au învins unioniștii, căci americanii și-au rezolvat singuri problemele, pe când în Iugoslavia nu s-a întâmplat la fel. Unele țări sau comunități din UE și din lume au speculat crizele, disensiunile și conflictele izbucnite inițial în Iugoslavia și apoi în spațiul ex-

iugoslav, susținând una sau alta din părțile implicate. În acest context, România a dus mereu o politică de respectare a tuturor etniilor și religiilor, a echității și de promovare constantă a relațiilor de cooperare cu toate țările și în special cu statele vecine. De aceea, statul român a fost de acord și a sprijinit deciziile ONU și NATO, apoi s-a implicat activ în asigurarea securității în Balcani, trimițând militari și polițiști români pentru forța de pace din Kosovo.

După ce ONU a autorizat misiunea de menținere a păcii sub comanda NATO în Kosovo (KFOR), România a pus la dispoziția NATO efective militare. Ca urmare, o companie de infanterie a Armatei României a participat în cadrul brigăzii multinaționale Sud-Vest din subordinea KFOR pentru stoparea ciocnirilor din martie 2004. În plus, jandarmii noștri au fost decorați pentru maniera în care au acționat în zilele de 17 și 18 martie la Priștina (la Mitrovica și Pec). Pentru profesionalismul și eroismul jandarmilor români, NATO a solicitat încă o companie pentru KFOR, pe 19 martie, dar aceasta nu a mai plecat în misiune pentru că, din fericire, ciocnirile au încetat.

Astăzi, România face parte din Alianța Nord-Atlantică și are drept de vot în soluționarea problemelor de securitate europeană ce preocupă statele NATO.

Alianța este angajată politic și militar în stabilizarea Europei de Sud-Est și în special a Balcanilor, zonă care a fost cândva și a ajuns până în zilele noastre, „butoiul cu pulbere al Europei”. În acest cadru, oferta militară românească pentru operațiuni europene de stabilitate și securitate va dovedi Uniunii Europene că România face parte deja din sistemul militar al UE. De asemenea, Uniunea va avea mai multă încredere în statul român, își va trimite investitorii și va participa mai mult la dezvoltarea economiei românești, ceea ce va avea efecte benefice și asupra bugetului armatei noastre.

Nimeni nu are nimic de pierdut în acest proces de integrare europeană și euro-atlantică. Câștigă și România, câștigă și UE, dacă se aplică teoria generală a sistemelor și analiza de sistem. În aceeași idee trebuie privită și analizată problema securității spațiului Mării Negre, nu metafizic, ci într-un context mai larg, adică într-o zonă mai largă de securitate continentală, la care să contribuie toți aliații și în special SUA. De aceea, România a optat pentru o prezență militară americană pe teritoriul ei. Este, într-un fel, împlinirea unui crez al generației de români care au luptat în al doilea război mondial și care spuneau mereu: „vin americanii!” Și sperăm că așa va fi.

Țara noastră are astăzi o contribuție europeană majoră în teatrele de operații importante ale Europei, în raport cu alte state membre UE, în

Bosnia, Kosovo etc. Astfel, în cadrul misiunii „Althea”, a UE, armata română participă cu genişti, care, în perspectivă, vor fi înlocuiţi cu specialiştii în informaţii militare². Pentru desfăşurarea acestor operaţiuni, cetăţenii români plătesc, chiar dacă majoritatea au lefuri sub standardele europene. Este deci un sacrificiu al poporului român, al celor mulţi, al celor anonimi.

Trimiterea şi menţinerea militarilor români în Kosovo, Bosnia etc. costă zeci de milioane de dolari. Celor care nu ştiu ce căutăm în afara graniţelor, le răspundem că noi, așa cum arătam încă din primele rânduri ale lucrării, am apărut întotdeauna Europa. Au existat vremuri când geto-dacii, care apărau spaţiul carpato-danubiano-pontic, nu percepeau decât că îşi apără ţara, dar azi, noi, strănepoţii lor, ştim că România este poarta Europei şi, dacă o apărăm, înseamnă că ne facem un titlu de glorie, căci apărăm UE şi ne apărăm pe noi înşine, ca români şi europeni. Fără îndoială, ne bucurăm ori de câte ori UE recunoaşte că o apărăm. Acum va trebui s-o facem, împreună cu toate statele democratice, şi împotriva terorismului care nu are frontiere.

Prin asumarea misiunilor multinaţionale la care a luat parte, Armata României a luptat pentru afirmarea imaginii pozitive a României şi a contribuit la convingerea comunităţii europene de profesionalismul militarilor români, care merită să facă parte din sistemul militar al UE.

Prin urmare, dacă armata noastră a fost vârful de lance al integrării României în NATO, se poate afirma cu certitudine că este unul dintre acele subsisteme active ale societăţii româneşti care merită deja să facă parte, în acelaşi timp, şi din sistemul militar al Uniunii Europene.

² Mihai DIAC, *NATO va finanţa construcţia unor capacităţi militare în România*, Adevărul nr. 4577 din 22 martie 2005, p. 14

CONSTITUȚIA EUROPEANĂ ȘI POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE

*Colonel Vasile PIRNEA**

Noting that the European Union was coming to a turning point in its existence, the European Council which met in Laeken, Belgium, on December, 14-15, 2001 convened the European Convention on the Future of Europe.

The Convention was asked to draw up proposals on three subjects: how to bring citizens closer to the European design and European Institutions; how to organize politics and the European political area in an enlarged Union and how to develop the Union into a stabilizing factor and a model in the new world order.

The role of the military politics in the new treaty is the subjects of this study.

Introducere

Studiind rolul politicii militare în noua Constituție europeană, constatăm că se acordă o mare atenție Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC), dar și unei politici comune de apărare. Referințele normative ale politicii militare sunt concrete și presărate cu numeroase constrângeri. Tratatul constituțional va înlocui toate tratatele actuale pe linie de PESC, prin refundarea dispozițiilor referitoare la spațiul de libertate, securitate și justiție, și va permite statelor membre să-și amelioreze capacitățile de acțiune într-un cadru comun. O apărare comună este prefigurată în articolul I-40, în cazul în care Consiliul European o va decide în unanimitate. Au fost gândite și situațiile în care nu există această unanimitate – când se poate stabili o cooperare structurată în cadrul Uniunii.

Ceea ce e mai mult ca sigur este faptul că, după adoptarea Constituției, nici un stat membru nu va putea împiedica dezvoltarea unei politici militare comune.

Europa a găsit motivările necesare unei politici externe a Uniunii Europene după inerția manifestată față de criza balcanică și imposibilitatea de a se impune în recenta criză din Golf. În fața unor provocări majore, Europa nu are politică externă. Marile puteri, Franța, Marea Britanie și

* Ofițer în Ministerul Apărării Naționale

Germania, desfășoară agende de politică externă proprii, dar nu au o agendă comună în cadrul Uniunii Europene. Strategiile țărilor membre pot să corespundă sau să se coordoneze, dar și să se contrazică sau să fie opuse, însă niciodată nu formează o politică singulară. Uniunea Europeană, putere economică unificată, care atârnă greu în lume, are numeroase, mici și mândre politici externe care nu dau greutate.

Cu toate acestea, deja de câțiva ani buni, Europa a reușit să dezvolte o proiecție externă comună, uneori însă injustă. Chiar dacă nu dispune de o veritabilă politică unitară și coerentă în fața marilor provocări internaționale, UE propune, mai mult sau mai puțin, acțiuni externe și mecanisme de cooperare prin intermediul diferitelor sale instituții.

Din această zonă apar problemele de coerență, de coordonare și, deci, apare și necesitatea aprofundării procesului de integrare europeană la care este chemat să răspundă noul tratat constituțional.

După această scurtă explicație a structurii actuale a politicii externe a UE, analiza continuă să trateze problema coerenței, pentru a se concentra în final asupra reformelor instituționale propuse de Constituție în materie de relații externe.

Limitele politicii externe europene din punct de vedere instituțional

Noua constituție integrează și raționalizează diferitele tratate care stau la baza Uniunii Europene. Constituția este adoptată la 29 octombrie 2004, la Roma, în același local unde s-a semnat în 1957 Tratatul Comunității Europene Economice. Este validată de Parlamentul European în luna ianuarie 2005 și urmează să fie ratificată de către statele membre până la sfârșitul anului 2006. Până la această dată, structura acțiunii externe a UE rămâne de mare actualitate și în vigoare.

Structura actuală a UE

UE este o organizație care are la bază două tratate: Tratatul Uniunii Europene (TUE) și Tratatul asupra Comunității Europene (TCE). TCE trebuie considerat ca un acord-cadru care reprezintă ansamblul diferitelor politici externe. El cuprinde:

a) Tratatul Comunității Europene (CE), adică materiile comunitare ale UE gestionate de Comunitatea Europeană. Moștenit de la Comunitatea Economică Europeană, creată în 1957, CE deține competențe de natură esențială, dar nu exclusiv, economice. Tratatul se caracterizează printr-o funcționare hibridă, la întrepătrunderea dintre un sistem supranațional și un

sistem interguvernamental. Comisia și Parlamentul European, care sunt două instituții independente de statele membre, joacă un rol important în acest context.

b) dispozițiile referitoare la PESC, care sunt regăsite în TUE și care nu fac obiectul unui tratat specific. PESC funcționează de manieră esențială interguvernamentală, chiar dacă Comisia și, într-o măsură mai mică, Parlamentul European (PE) îi sunt asociate. Statele membre reunite în cadrul Consiliului și al Consiliului European conservă, deci, controlul asupra acestei politici¹. PESC cuprinde și Politica Externă de Securitate și Apărare (PESA). Aceasta rămâne în întregime sub controlul statelor membre.

c) dispozițiile în materie de justiție și afaceri interne (JAI), care sunt de asemenea incluse în TUE, acționează printr-un sistem esențial interguvernamental.

Aceste domenii de competență constituie pilonii Uniunii Europene, deasupra cărora se situează Consiliul European, însărcinat să definească marile orientări ale Uniunii Europene în toate sectoarele în care intervine.

Ce trei piloni asupra cărora își manifestă autoritatea Consiliul European sunt Comunitățile Europene (pilon comunitar), PESC (pilon interguvernamental) și JAI (pilon interguvernamental).

Competențele UE în materie de politică externă

În domeniul relațiilor externe, competențele UE sunt partajate între primii doi piloni. CE și Comisia intervin mai ales în relațiile economice și cooperarea cu țările terțe. PESC, pe de altă parte, reflectă voința statelor membre de a se dota cu o politică externă care se întinde peste domeniul pur economic, evitând, pe cât posibil, să preia controlul în favoarea sferei comunitariste și supranaționale a UE.

Această distincție ascunde o realitate mai complexă și dificil de gestionat. După anii '90, cooperarea pentru dezvoltare europeană a acoperit, de fapt, o dimensiune politică ce cuprinde sectoarele de prevenire a conflictelor, statul de drept, drepturile omului, promovarea democrației și buna guvernare². Paralel, PESC și PESA intervin în domeniile diplomatic și militar, dar dau, în același timp, instrumentele gestionării civile a crizelor,

¹ Consiliul European și Consiliul Uniunii Europene (sau simplu Consiliul) sunt două instituții distincte. Primul reunește șefii de state și guverne. Consiliul Uniunii Europene reunește miniștrii statelor membre, funcție de materia tratată. În domeniul politicii externe, Consiliul UE ia forma Consiliului Afacerilor Generale și Relațiilor Externe (CAGRE) și include toți miniștrii afacerilor externe ai statelor membre.

² A se vedea F. NKUNDABAGENZI, F. SANTOPINTO, **Le développement, une arme de paix – La coopération de l'UE et la prévention des conflits**, 2003, Editions Complexe / GRIP.

care se adaugă competențelor citate în materie de cooperare pentru dezvoltare¹. Subiecte precum prevenirea conflictelor se regăsesc undeva între competențele uneia și celeilalte, și suferă în consecință de o lipsă de coerență și coordonare².

Principiul condiționalității politice de ajutor european nu poate decât să accentueze această problemă.

Născută, de asemenea, la începutul anilor '90, condiționalitatea de ajutor ar trebui să permită Uniunii Europene să capitalizeze politic enorma influență economică pe care o exercită. Ajutorul crescut este însoțit de un dialog politic care poate să ducă, în anumite cazuri, la adoptarea de sancțiuni. Drepturile omului și prevenirea conflictelor sunt cele mai importante în această privință³.

Această competență este repartizată între PESC, care are dialog cu țările terțe și decide eventuale măsuri restrictive, și cooperarea pentru dezvoltare, în măsură să gestioneze ajutorul sporit.

CE: Sunt însărcinate cu politica comercială, cooperarea pentru dezvoltare și ajutor umanitar. Cooperarea pentru dezvoltare nu este concentrată întotdeauna și exclusiv pe programele de ajutor economic și social, ci acoperă și alte teme de cooperare, cum ar fi prevenirea conflictelor, drepturile omului, democratizare, mediu, statul de drept, programele de reabilitare și reinsertie post-conflict. Membrii Comisiei și ai Parlamentului European, independent față de statele membre, se alătură acestor teme, reuniți în Consiliu pentru gestionarea competențelor CE.

PESC: Intervine în domeniile politic, diplomatic și securitar. Când statele membre realizează consensul, UE ia poziție în cadrul PESC față de principalele chestiuni internaționale. Se pun în aplicare, astfel, strategii politice și acțiuni comune. În cadrul PESC se întreține dialogul cu țările terțe. Comisia și Parlamentul European dețin un rol minor în această politică, lăsând mână liberă Consiliului.

Din 1999, PESC cuprinde și PESA. Așa cum indică numele, PESA se adresează celor două domenii strict legate între ele: apărare (UE ar trebui să dezvolte progresiv, conform deciziilor pe care Consiliul le va lua în unanimitate, competențe militare) și gestionarea crizelor (acțiuni civile și militare de gestiune a crizelor în lume).

¹ A se vedea F. NKUNDABAGENZI, C. PAILHE, V. PELOW, *L'UE et la prévention des conflits*, Raporturile GRIP, 2002/2 (www.grip.org).

² F. NKUNDABAGENZI, F. SANTOPINTO, **op. cit.**, capitolul „A la recherche d'une stratégie cohérente de l'UE”.

³ F. NKUNDABAGENZI, F. SANTOPINTO, **op. cit.**, capitolul „Développement : bilan, conditionnalité et enjeux de sécurité”.

Principalii actori ai PESC

Dispersarea competențelor UE în materie de politică externă antrenează cu ea o inevitabilă dispersare a actorilor care se ocupă de aceste politici. În rândul acestor actori, enumerăm Comisia Europeană, Președinția Consiliului și Înalțul reprezentant pentru PESC/Secretarul general al Consiliului. Acești actori își atribuie un rol de reprezentant al UE în lume. Acest panel, deja complex, se complică, dacă considerăm că, în această fază cel puțin, Comisia este o instituție colegială la care participă, printre alții, comisarii cu competențe în politica externă. Ei gestionează, în acest titlu, șase direcții generale¹. Adăugând comisarii mai sus menționați, la Președintele Comisiei, Președintele Consiliului și Domnul PESC, numărul actorilor politicii externe europene se ridică deja la 7 (cadru 3).

- Consiliul european – compus din șefii de state și guverne, definește marile orientări ale politicii externe.

- Consiliul Afacerilor Generale și Relații Externe (CAGRE) – reunește miniștrii afacerilor externe ai UE și adoptă decizii în materie de politică externă.

- Președințiile turnante ale Consiliilor europene – la fiecare șase luni, un stat membru își asumă președinția Consiliului și Consiliului European. Președinția reprezintă în lume (atunci când nu delega competențele Înalțului Reprezentant pentru PESC), conduce dialogul politic cu țările terțe, exprimă poziția UE față de problemele internaționale în cadru internațional, pune în aplicare anumite decizii. Altfel, gestionează relațiile interguvernamentale ale Consiliului (ordinea de zi, medieri între diferitele poziții ale statelor membre etc.), cea ce îi conferă un rol de impulsare și de urmărire.

- Înalțul Reprezentant pentru PESC/Secretarul general al Consiliului – reprezintă PESC pe care statele membre o definesc în cadrul Consiliului european și al Consiliului (votând în unanimitate). În realitate, Domnul PESC are o marjă limitată de manevră. Unii văd în acest reprezentant un super-funcționar sau un super-diplomat mai mult decât un veritabil responsabil politic. Este, de fapt, un funcționar auxiliar, spre deosebire de președintele Consiliului european.

- Comisia Europeană – este independentă de statele membre. Președintele ei și secretariatul de care dispune reprezintă Europa în lume, în domeniile economic și al cooperării. În interiorul Comisiei Europene, Președintele împarte această funcțiune cu patru comisari la conducerea a șase direcții generale (DG) sau birouri echivalente :

¹ Direcțiile generale ale Comisiei Europene pot să fie comparate, în ordinea mărimii și importanței, cu ministerele guvernamentale naționale.

- DG RELEX (relații externe) și comisarul său se ocupă de relațiile economice și de cooperare cu toate țările lumii, cu excepția ACP (Africa, Caraibe și Pacific). Ei sunt competenți pentru anumite chestiuni de natură politică ce vizează cooperarea în toate țările, inclusiv ACP (prevenirea conflictelor, drepturile omului, democrație etc.).

- DG DEV (dezvoltare) este servită de un comisar însărcinat și cu ECHO, biroul pentru ajutoare umanitare. Se ocupă de ajutoare pentru dezvoltare, exclusiv spre ACP. Chestiunile politice incluse în cooperarea europeană (drepturile omului, democrație, prevenirea conflictelor etc.) sunt de competența RELEX. Se poate semna că noile linii directe ale UE în materie de conflicte pun pe primul plan cooperarea economică și socială ca principale instrumente și care ar cauza crizele profunde.

- ECHO, distinct de alte DG, gestionează ajutorul umanitar acordat de către UE sub toate aspectele. Conform recentelor orientări ale Comisiei, ajutorul umanitar, neutru și apolitic, ar trebui să constituie un prim pas spre o politică integrată de prevenire a conflictelor și, în acest sens, să fie coroborat cu programele de reabilitare și ajutor pentru dezvoltare.

- DG TRADE (comerț) și comisarul său se ocupă de comerțul cu toate țările lumii, inclusiv cu Africa (pentru care patru direcții generale diferite intervin în dezvoltarea relațiilor). Comerțul se consideră un instrument de prevenire a conflictelor și de promovare a democrației, grație impactului economic și social și datorită posibilității aplicării de sancțiuni.

- DG ENLARG (lărgire) se ocupă de integrarea țărilor din Est. Chestiunile politice (drepturile omului etc.) revin noului RELEX.

- EUROPAID gestionează toate programele de ajutor extern ale Comisiei. Aceasta, cu ajutorul politicii comerciale, reprezintă cvasitotalitatea prerogativelor din sfera comunitaristă de acțiune externă europeană. Această direcție este administrată în mod colegial de comisarii RELEX și DEV.

Parlamentul European (PE) – intervine în procesul legislativ și în controlul politicilor stabilite în cadrul CE și al cooperării, dar nu deține decât un rol minor în contextul PESC.

Politica externă europeană s-a derulat până în prezent cu sincope, având probleme de coerență.

Problema coerenței nu este o proiecție teoretică sau academică. Repercusiunile sale asupra politicii externe sunt foarte concrete și, în anumite cazuri, riscă să prejudicieze influența pe care Europa încearcă să o exercite prin ponderea sa economică și generoasa sa politică de cooperare.

Ce strategie este în măsură să elaboreze UE, dacă instituțiile europene se contrazic de o manieră flagrantă, pe un diagnostic politic în mai multe țări africane sau în Balcani? Și, mai ales, cum poate UE să gestioneze

principiul condiționalității de ajutor? În anumite condiții, rămâne dificil a crede că Uniunea Europeană poate să exercite asupra puterilor unor țări africane o influență pe măsura forței sale economice. Nu ne putem mira, prin urmare, de ce Statele Unite exercită un rol predominant în astfel de regiuni, chiar dacă programele lor de cooperare sunt mai puțin generoase decât cele europene.

Actorii PESC în noua constituție europeană¹

Printre obiectivele care i-au fost atribuite expres, noua constituție ar trebui să clarifice competențele instituțiilor europene. Cum a fost explicat mai sus, politica externă a Uniunii Europene are efectiv nevoie de astfel de precizări. A fost atins acest scop? Numai viitorul va putea să se pronunțe dacă ameliorările aduse prin tratatul constituțional vor fi suficiente ca să compenseze îngreunarea instituțională realizată prin aderarea celor zece noi membri. Pentru moment, persistă anumite dubii.

Reformare la Comisia Europeană

Reforma cea mai importantă și mediatizată, propusă de Constituție, este crearea unui post de ministru al afacerilor externe (MAE), un ministru aproape comisar, chemat să pună ordine în labirintul instituțional și procedural care există în acțiunile externe ale UE. Scopul expres afișat în textul constituțional este de a veghea la coerența acțiunilor externe Uniunii Europene. În mod implicit, este vorba mai ales despre limitarea sau eliminarea dualismului Consiliu - Comisie în acest domeniu.

Labirintul instituțional și procedural a fost descris mai sus: de o parte, Comisia (cu președintele ei și alți patru comisari propuși pentru exercitarea de atribuții pe linia politicii externe² și, de cealaltă parte, Consiliul și PESC (reprezenți de statul care-și exercită președinția turnantă și de Înalțul Reprezentant pentru PESC). Or, instituția noului ministru vizează să lege aceste două sfere de acțiune. Numit de statele membre, prin vot în majoritate calificată, MAE va uni competențele Înalțului Reprezentant pentru PESC cu cele ale comisarului pentru relații externe (RELEX) al Comisiei. Acesta va fi, în acest sens, vicepreședinte al Comisiei Europene și membru al Consiliului afacerilor externe al UE, pe care-l va prezida.

¹ O versiune a Constituției pentru Europa poate fi găsită pe situl GRIP (www.grip.org).

² Comisarul pentru relații externe (RELEX), Comisarul pentru dezvoltare (DEV) și pentru ajutor umanitar (ECHO), Comisarul pentru extindere (ENLARG) și comisarul pentru comerț (TRADE).

Un picior în Consiliu și unul în Comisie, două caschete pentru un singur cap: iată, deci, formula găsită pentru a face față problemei de coerență. Această soluție de compromis va fi oare în măsură să pună capăt dualismului dintre cele două instituții? În realitate, noile dispoziții nu modifică cu nimic distincția dintre competențele comunitare ale Comisiei și cele interguvernamentale ale Consiliului. Când MAE va interveni în domeniile cooperării, o va face în cadrul Comisiei Europene, aplicând proceduri supranaționale care fac din Uniunea Europeană organizația regională cea mai integrată din lume. Când va acționa în domeniul politic, diplomatic și securitar, ministrul va schimba cascheta, redevenind ceea ce Domnul PESC este astăzi: un mandatar al Consiliului și al statelor membre. Constituția a stabilit, deci, o punte între cele două sfere de acțiune europene, dar nu s-a atins de dualismul Comisie-Consiliu ca entități. În lumina altor reforme care vor fi explicate în continuare, acest dualism ar putea chiar să se aprofundeze.

Modificări la Consiliul European

O modificare importantă o constituie instituirea unui **Președinte al Consiliului European**, ales și el în majoritate calificată de către statele membre, una din reformele majore aduse de Constituția Europeană. Președințiile turnante asigurate de guvernele țărilor Uniunii Europene la fiecare șase luni au fost considerate ca o cauză a discontinuității acțiunii europene. Noul președinte va rămâne în exercițiu pentru doi ani și jumătate, cu posibilitatea de a fi reales încă o dată, și va garanta urmărirea dosarelor tratate¹.

Funcțiunile președintelui Consiliului European au evoluat puțin față de cele ale actualei președinții turnante (Cadrul 3). Urmare a creării unui post de ministru al afacerilor externe al UE, s-ar fi putut să se aștepte la aceea ca reprezentarea PESC în străinătate să fie sustrasă Președintelui Consiliului European pentru a fi lăsată noului ministru, el însuși fiind emanația voinței statelor membre. Ceea ce nu va fi însă cazul. MAE și președintele Consiliului European vor reprezenta împreună politica externă și de securitate a Uniunii Europene, fiecare la nivelul său. Dacă instituția ministrului ar trebui să arunce o punte între Consiliu și Comisie, rolul reprezentantului PESC atribuit Președintelui Consiliului European riscă să

¹ Președintele Consiliului European va prezida numai Consiliul European. Alte formațiuni ale Consiliului de miniștri al UE rămân supuse uneia din președințiile turnante ale statelor membre via un sistem de rotație de 18 luni, cu excepția CAGRE, care va fi prezidată de ministrul afacerilor externe.

compromită avansările care vizează dualismul Consiliu -Comisie și să reducă numărul de actori în politica externă.

Noi atribuții pentru Comisia Europeană

Articolul I-25 al Constituției europene statuează că „cu excepția politicii externe și de securitate comună (...), [Comisia] asigură reprezentarea externă a Uniunii”. Această funcțiune de reprezentare va fi asumată de noul ministru al afacerilor externe, sub cascheta membrului Comisiei, ca și sub aceea a președintelui Comisiei.

O chestiune se pune în continuare: care vor fi competențele atribuite comisarilor europeni însărcinați cu politica externă (dezvoltarea și ajutorul umanitar, lărgirea uniunii și comerțului)? Este puțin probabil ca prerogativele lor să fie absorbite de noul ministru, executivul european văzându-se pus în situația de a face loc noilor membri. Din contră, ipoteza ca noul portofoliu în domeniul relațiilor externe să fie creat în sânul Comisiei prinde contur din ce în ce mai mult.

Constituția stipulează, de asemenea, ca MAE să fie însărcinat, de vreme ce operează în sânul Comisiei, „cu responsabilități care includ în domeniul relațiilor externe și a coordonării altor aspecte ale activității externe a Uniunii”¹. De manieră implicită, părând că vrea să spună că ministrul, în numele coerenței acțiunii europene, ar trebui să beneficieze de o anumită preponderență față de alți comisari.

Rolul diminuat al Parlamentului European (PE)

Legitimitatea democratică a politicii externe europene reprezintă o altă provocare la care „constituanții” sunt chemați să răspundă. Dacă cooperarea pentru dezvoltare și politica comercială sunt supuse controlului Parlamentului European (este cazul, în general, de toate activitățile încadrate de CE, pentru care PE participă la procesul legislativ), în domeniul PESC/PESA, Adunarea Europeană nu deține decât un rol marginal, nemodificat de noua Constituție europeană. Așa cum le prevedeau tratatele anterioare, Constituția se limitează a solicita ca Parlamentul European să fie informat cu regularitate „asupra principalelor aspecte și decizii fundamentale”² ale PESC și ale PESA, fără a impune constrângeri în materie de termeni de regularitate și de condiții.

Pe parcursul legislaturii precedente (1999-2004), PE și Consiliul au ajuns, într-un fel, la un acord pentru garantarea unei încadrări minime a

¹ Art. I-27, Constituția pentru Europa.

² Art. III-205, Constituția pentru Europa.

acestor consultări. Acordul interinstituțional care a fost semnat în această privință dispunea ca „de fiecare dată când Consiliul adoptă decizii în domeniul PESC care antrenează cheltuieli, acesta comunică imediat Parlamentului o estimare a costurilor”¹. Deputații europeni au dorit fără succes să insereze această dispoziție în Constituție², statele membre judecând din contră mai prudent să nu atribuie Parlamentului un astfel de drept de control în tratatul constituțional.

Votul în unanimitate și cooperările întărite

În acest moment, când statele membre ale UE trebuie să ia o decizie pe linia PESC/PESA, se reunesc în cadrul Consiliului și al Consiliului European, iar decizia respectivă trebuie să întrunească un vot în **unanimitate**. Lărgirea cu încă zece membri a făcut să apară temerea că această regulă poate să paralizeze funcționarea Consiliului într-un domeniu așa de delicat cum este acela al relațiilor externe. Temerile persistă, pentru că noua Constituție nu schimbă esențial acest punct de vedere. Numai cu câteva excepții, sistemul de vot cu referire la PESC va rămâne acela de unanimitate. Singurul progres adus de noua Constituție în domeniu este acela de atenuare a rigidității acestei reguli, prin oferirea posibilității Consiliului de a identifica, pe măsura timpului, domenii în care Consiliul să voteze în majoritate calificată.

Două opțiuni, dar fără mare putere, rămân statelor membre pentru depășirea acestor dificultăți impuse de votul în unanimitate în domeniul PESC. Prima se referă la principiul abținerii constructive, introdus prin Tratatul de la Nisa, în anul 2000, și confirmat de Constituție. A doua face referire la **cooperarea întărită**, introdusă de asemenea de Tratatul de la Nisa. Scopul cooperării întărite este de a permite membrilor mai voluntari ai Uniunii Europene să întreprindă acțiuni sau politici în anumite domenii, fără a angaja țările care nu doresc să le urmeze. Această regulă, în realitate, reia o practică deja consolidată de moneda unică și acordul Schengen privind frontierele uniunii. Codificarea sa însă în tratatele europene, și acum și în textul constituțional, s-a făcut cu gândul numai la PESC. Și totuși, în politica externă, cooperările întărite trebuie să fie autorizate de către Consiliu, în unanimitate. În fapt, dreptul de veto, pe care un singur stat membru poate

¹ Acord interinstituțional între PE, Consiliu și Comisie, din 6 mai 1999, privind disciplina bugetară și ameliorarea bugetară, JO C 172 din 18 iunie 1999.

² A se vedea Policy Paper redactat pentru Parlamentul European de către GRIP “Approche intégrée des outils et des acteurs de la gestion civile des crises par l’UE et son financement”, de Félix Nkundabagenzi, în colaborare cu B. Adam, C. Pailhe, V. Peclow et F. Santopinto, publicat pe situl PE (http://www.europarl.eu.int/meetdocs/committees/afet/20040127/05c_fr.pdf), ianuarie 2004.

să-l opună unei inițiative externe a tuturor celorlalte state membre, rămâne în vigoare.

PESA în noua Constituție

Modificările aduse Politicii Europene de Securitate și Apărare nu sunt numeroase, dar importante. Dublul obiectiv al PESA (promovarea unei integrări progresive a politicilor de apărare și conferirea unei capacități operaționale de gestionare civilă și militară a crizelor Uniunii în afara frontierelor sale) rămâne neschimbat. Noua Constituție introduce câteva noutăți care, pe termen lung, ar putea să aducă modificări substanțiale naturii acestei politici.

Este cazul, mai ales, al **luptei contra terorismului**, care se profilează ca un nou obiectiv al misiunilor de gestionare a crizelor civile și militare. Într-un prim moment, PESA ar trebui să intervină în exterior numai în numele criteriilor umanitare și de prevenire sau gestionare a conflictelor (intervenții umanitare, menținerea păcii, restabilirea păcii, dezarmare, asistență militară și civilă). Grație noului text constituțional, misiunile PESA ar putea să includă, de asemenea, în același cadru, acțiuni de luptă contra terorismului în țările terțe¹.

O noutate de fond de semnalat este instituirea **Agenției europene de apărare**, ale cărei structură și obiective sunt mai ales perenizate în articolul III-212 al Constituției. Inițiativele în domeniul industriei de apărare vor fi o prioritate pentru noua agenție, care, mai mult sau mai puțin, va interveni în toate celelalte sectoare de competență PESA.

Pe latura metodologică, tratatul constituțional oficializează posibilitatea pentru un stat sau un grup de state să gestioneze misiuni militare sau civile ale PESA în contul altor state membre ale Uniunii. Această dispoziție instituționalizează o practică consolidată, de altfel, cu ocazia misiunilor militare Artemis în Republica Democratică Congo în septembrie 2004, când Franța și-a asumat și asigurat rolul de „națiune-cadru” în gestionarea misiunii, în timp ce alte țări membre UE nu au participat la ea.

Mai merită a fi semnalate încă două elemente: clauza solidarității și cazul de agresiune armată. **Clauza de solidaritate** introdusă de Constituție cere fiecărui stat membru UE să acorde asistență țărilor care sunt ținta unor atacuri teroriste sau unei catastrofe naturale. Referitor la clauza apărării legate de o eventuală **agresiune armată** asupra unui stat pe teritoriu propriu, ea impune țărilor europene să-i acorde ajutor și asistență automat și

¹ Art. III-210, Constituția pentru Europa.

prin toate mijloacele. Acest principiu nu pune sub semnul întrebării prioritatea NATO în materie de apărare colectivă.

PESA și cooperarea structurată permanentă

În materie de securitate și apărare, Constituția introduce o noutate majoră pe linia cooperării întărite: „**cooperarea structurată permanentă**”. Textul constituțional prevede, de fapt, dispoziții specifice care conferă posibilitatea, pentru anumite state membre, să intensifice cooperarea în domeniul militar, fără să implice toate statele membre ale Uniunii.

Particularitatea cooperării structurate permanente rezidă din faptul că aceasta se va face numai între „statele membre care îndeplinesc criteriile cele mai ridicate de capacitate militară și care subscriu angajamentelor cele mai restrictive în această materie (...)”¹. Cooperarea structurată permanentă se anunță, deci, ca un club rezervat statelor membre mai dotate din punct de vedere militar. Constituția, totuși, nu precizează care ar fi „criteriile cele mai alese de capacități militare”. În această privință, se face trimitere la unul din cele 36 de Protocoale.

În cadrul rolului care îi este atribuit, Protocolul asupra cooperării structurate permanente² se aseamănă puțin cu Pactul de stabilitate și de creștere semnat de țările participante la moneda unică Euro. Acesta din urmă definește condițiile economice și bugetare față de care statele membre trebuie să se supună pentru aderarea la moneda unică. Într-un domeniu total diferit, chiar pe baza aceluiași principiu, Protocolul definește criteriile și condițiile-cadru la care guvernele trebuie să subscrie, dacă doresc să participe la cooperarea militară structurată. Protocolul cere statelor membre să aloce mai multe resurse pentru cheltuielile militare. Nu este, însă, stabilit nici un criteriu specific, cantitativ, dar textul evocă identificarea de „obiective agreate” referitoare la nivelul de investiții într-un sector. O primă evaluare de contribuții ale fiecărei țări va reveni Agenției europene de apărare, care va trebui să raporteze regulat despre acest subiect. Decizia finală asupra includerii sau excluderii unui stat membru în, respectiv, sau din participarea întărită va reveni statelor membre. Protocolul se prezintă, în concluzie, ca un fel de „Maastricht” al apărării, incitând statele membre la o politică partizană în materie de armamente.

¹ Art. I-40, paragraf 6, Constituția pentru Europa.

² Protocol privind cooperarea structurată permanentă stabilită prin art. I-40, paragrafele 6 și III-213 Constituția pentru Europa.

CONCLUZII

Problematica instituțională și procedurală care caracterizează acțiunea externă europeană a fost una din provocările la care Constituția a trebuit să răspundă. Această problemă a fost abordată de „constituanți”, întărind caracterul interguvernamental al acțiunii externe a Uniunii Europene, plecând de la dimensiunea supranațională.

Veritabilul patron al ministrului afacerilor externe va fi președinția Consiliului European, adică șefii de state și guverne. De fapt, Consiliul European trebuie să numească ministrul respectiv și tot acesta va putea să-l revoce¹. Președintele Comisiei va trebui să fie consultat în acest exercițiu, dar rămâne dificil a crede că va fi în măsură să se impună în fața statelor membre. Or, ministrul afacerilor externe este chemat să integreze Comisia, recuperând esențialul din competențele sale externe, mai ales în domeniul cooperării. Se presupune, dar și se dorește, ca politica de cooperare europeană a UE, prerogativ tradițional supranațional al Comisiei, să se înscrie în zona interguvernamentală.

Comisia, o dată numită, se caracterizează prin independența în raport cu statele membre, în timp ce noul ministru, sub cascheta sa PESC, va fi total dependent de zona guvernamentală. MAE își va conserva autonomia proprie la Comisie atâta timp cât va acționa în cadrul competențelor sale.

Puterea de inițiativă în domeniul PESC este, astăzi, împărțită între statele membre și Comisia Europeană. Măine, o dată cu adoptarea Constituției, Comisia va mai putea să propună o inițiativă PESC Consiliului, dar numai prin intermediul ministrului afacerilor externe. Constituția statuează, în fapt, că „fiecare stat membru, ministrul afacerilor externe al Uniunii sau ministrul cu sprijinul Comisiei, poate sesiza Consiliul asupra tuturor chestiunilor referitoare la Politica externă și de securitate comună...”².

Dacă Europa se pare că a progresat în materie de coerență și coordonarea politicii sale externe, întrebările la care încă nu s-au găsit răspunsuri confirmă faptul că ea a făcut un pas înapoi în domeniul integrării propriu-zise. Este pentru prima dată când un tratat european merge în această direcție. Și totuși, chiar pasul făcut înainte în domeniul coerenței ar apărea în realitate incert. Nu numai dualismul între Consiliul European și Comisie rămâne intact, dar riscă acum să fie transportat către interiorul Comisiei Europene. Care va fi relația între ministrul afacerilor externe și președintele Comisiei, care asigură și el reprezentarea externă a Uniunii în

¹ Președintele Comisiei este numit de către Consiliul European. Poate fi revocat, împreună cu întreaga Comisie, de către Parlamentul European.

² Art. III-200, Constituția pentru Europa.

domenii altele decât PESC? Un Comisar european trebuie mereu să răspundă în fața președintelui lui, care poate cere, de altfel, demisia sa. Această relație ierarhică nu va fi valabilă mereu vis-à-vis de noul ministru, a cărui legitimitate derivă din Consiliul European. Din moment ce acesta va lua locul actualului comisar pentru relațiile externe (RELEX), care sunt raporturile pe care le va întreține cu președintele Comisiei? Dincolo de frontierele sale, Comisia va deveni un corp cu două capete. Constituția, detaliată în marea majoritate a capitolelor sale, rămâne totuși opacă la acest subiect.

Noua arhitectură a politicii externe europene reprezintă, fără dubii, singurul compromis posibil în raport cu concesiile pe care statele membre au fost dispuse să le facă. Așteptând mai multă angajare din partea șefilor de state și guverne, este momentul să se facă mai multe precizări importante. Ceea ce europenii numesc solemn „constituția pentru Europa” nu este în realitate decât un simplu tratat internațional, un tratat pe care Michel Rocard l-a definit ironic ca „un regulament de ordine interioară”¹. Altfel spus, o dată ratificată, „Constituția” nu va trebui sacralizată, pentru că este susceptibilă a fi modificată în timp, așa cum s-a întâmplat cu numeroasele tratate europene care au precedat-o.

Uniunea Europeană va putea să conteze în politica sa de apărare pe contingente militare ale diferitelor state membre, puse la dispoziție pentru aplicarea PESC, pentru îndeplinirea obiectivelor definite de Consiliul UE. Statele membre care alcătuiesc forțe multinaționale pot să le pună, de asemenea, la dispoziția UE pentru înfăptuirea PESC.

Desfășurarea de operațiuni militare în lumea întreagă se ridică la rang de datorie constituțională. Forțele armate comunitare trebuie să fie disponibile pentru acțiuni de dezarmare alături de alte forțe, pentru misiuni umanitare și de evacuare, consiliere și asistență militară, de prevenire a conflictelor și menținere a păcii, misiuni de forță și de luptă în cadrul gestionării crizelor și restabilire a păcii. Toate aceste misiuni pot contribui la lupta contra terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat statelor terțe pentru combaterea terorismului pe teritoriile acestora.

¹ Interviuul lui Michel Rocard luat de către Isabelle Mandrau, *Le Monde* 10 iulie 2004.

SECURITATE NAȚIONALĂ

ROLUL FORȚELOR TERESTRE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII ROMÂNIEI – ȚARĂ MEMBRĂ NATO

General-locotenent dr. Sorin IOAN*

In this paper we have tried to define the ratio between the notions of national and collective defense, in the military political context of the early 21st century Romania, and starting from this basis, we have tried to show the way in which the Land Forces respond to challenges implied by this ratio.

We have briefly approached the basic theoretical aspects of the problem and identified the main features, as well as the elements that define their manifestation, especially in what concerns the actional aspects involved.

Meantime, we have performed a sequential approach, from the Land Forces point of view only, regarding the way in which the doctrine, the organizational structure, the endowment, the personnel training and development, the forces training in general, and last but not least, the strategic concept of using and employing them, reflect, in reality, the requirements imposed by the necessity of correlating national defense with collective defense.

I. Aspecte de corelație dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă

Din punct de vedere teoretic, Apărarea Națională (AN) este definită în dicționarele militare în uz și în literatura militară de specialitate ca „totalitatea măsurilor și acțiunilor adoptate și desfășurate de autoritățile constituționale ale statului român în timp de război, în scopul garantării suveranității naționale, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale”¹. În ceea ce ne privește, nu putem fi satisfăcuți de această accepțiune a sintagmei, decât cu două condiții. Prima, să eliminăm expresia „în timp de război”, cerință impusă de fapt că aceste „acțiuni și măsuri” se desfășoară, în forme specifice, în toate

* Statul Major al Forțelor Terestre

stările spectrului militar - la pace, în situații de criză și la război. A doua, mai puțin categorică decât prima, are în vedere introducerea, în final, ca scop al acțiunilor și măsurilor specifice, a „apărării și promovării intereselor națiunii române în raporturile cu alte națiuni”.

Cu privire la conținutul sintagmei *Apărarea Colectivă* (AC), aceasta este definită ca fiind „totalitatea măsurilor luate și a acțiunilor întreprinse de structurile militare interaliate pentru întârzierea, oprirea sau respingerea agresorului”².

În acest caz, ne-am permite să promovăm o variantă proprie a definiției, care, credem noi, exprimă mai concis cele scrise în dicționar și, în plus, exprimă o realitate faptică, și anume, participarea structurilor integrate ale alianței la misiuni vizând pacea și stabilitatea regională sau globală: „Totalitatea măsurilor și acțiunilor politico-militare întreprinse de structurile interaliate, ce vizează menținerea integrității spațiului terestru, aerian și maritim integrat, precum și promovarea intereselor legitime de pace și stabilitate ale Alianței”.

Noul Concept Strategic al Alianței, aprobat de șefii de stat și de guvern participanți la întâlnirea Consiliului Atlanticului de Nord de la Washington D.C. din aprilie 1999, nu privează statele membre de dreptul și datoria lor de a-și asuma responsabilitățile suverane în domeniul apărării, ci le dă posibilitatea, ca prin efortul colectiv, să-și realizeze obiectivele esențiale de securitate națională. În ceea ce privește apărarea colectivă, prevăzută în Articolul 5 al Tratatului de la Washington, forțele militare multinaționale ale Alianței trebuie să facă față descurajării oricărei agresiuni potențiate împotriva ei, stopării înaintării agresorului, cât de departe posibil, în cazul unui atac și asigurării independenței politice și a integrității teritoriale a statelor membre.

Fiecare țară membră a Alianței, în funcție de riscurile pe care și le asumă, trebuie să acționeze pentru:

- întărirea forțelor proprii, astfel încât să fie în măsură să ducă un război de apărare națională;
- a participa cu o cantitate de forțe la efortul colectiv de apărare în cadrul Alianței Nord-Atlantice;
- a participa la dezvoltarea și menținerea unui mediu de securitate favorabil protejării intereselor sale.

Cu aceasta, considerăm că ne apropiem și de definirea raporturilor existente între cele două concepte.

Un prim aspect de subliniat în corelația Apărare Națională - Apărare Colectivă este *interferența* existentă între ele, ce vine, în primul rând, din integrarea teritoriului național al României în zona de acoperire a prevederilor articolului 5 al Tratatului și, în al doilea rând, din comunitatea

de interese existentă între România și Alianță, ca structură politico-militară integrată. Aceasta presupune existența unor elemente ale Apărării Naționale care se întrepătrund cu cele ale Apărării Colective și invers, fenomen ce determină o altă trăsătură a raportului în discuție, și anume, *unitatea*, aceasta fiind, în același timp, și o cerință pentru optimizarea ambelor domenii. Unitatea, la rândul ei, este afectată decisiv de complementaritate.

Complementaritatea și interdependența celor două sintagme sunt date de raporturile reciproce dintre elementele componente ale capacităților militare ale membrilor Alianței. Aceasta face ca o Românie puternică, în primul rând, militar, dar și economic și politic să contribuie la tăria organismului integrat, după cum și puterea mai mare a acestuia aduce un plus de securitate pentru țara noastră și invers. De asemenea, o strategie politico-militară înțeleaptă, justă, aplicată de către statul român, poate avea efecte benefice pentru securitatea celorlalți membri, după cum aplicarea unor măsuri adecvate de către țările membre poate avea un efect favorabil asupra securității României, reciproca fiind adevărată și în acest caz. În fine, existența manifestă a unor capacități operativ-tactice și procedurale de înaltă calitate și eficiență la nivelul structurilor decizionale și acționale ale Armatei României este de natură să determine creșterea capacității operaționale a Alianței, în ansamblu, după cum și capacitățile similare actuale ale membrilor marcanți ai NATO influențează, chiar și indirect, creșterea potențialului acțional al forțelor noastre armate. Și exemplele, pe această linie, pot continua.

Cele spuse până aici, cu privire la raportul în care se află cele două elemente ale binomului Apărare Națională - Apărare Colectivă, conduc, în mod necesar, la constatarea *ascendenței* unuia dintre aceste elemente asupra celuilalt, a rolului determinant pe care îl are, în această relație vie, de continuă corelare și influențare reciprocă. Conform teoriei sistemelor, indiferent de poziția noastră în problema raportului național/internațional în relațiile externe, având în vedere și mărimea contribuției, de orice natură (financiară, militară, economică, demografică etc.), la efortul colectiv, trebuie să admitem *ascendența Apărării Colective asupra celei Naționale*, sub aspectul gradului de influență și determinare reciprocă a parametrilor de stare. Aceasta nu presupune, însă, că, într-o situație limită, de criză, în care se manifestă un evident conflict de interese într-o problemă nereglementată expres prin prevederile tratatului de aderare, satisfacerea interesului național al României nu va prevala asupra celui colectiv sau al unui alt stat membru, desigur, totul urmând a fi analizat și decis, în funcție de contextul politico-militar. Strâns legat de acest lucru, se impune să remarcăm și faptul că putem vorbi și de existența unui raport de *incluziune și integrare*, Apărarea Națională înscriindu-se, în unele aspecte, în cadrul Apărării Colective.

II. Doctrina Forțelor Terestre - motorul realizării, în fapt, a corelației Apărarea Națională - Apărarea Colectivă

Apreciem că actuala concepție doctrinară a Forțelor Terestre, înțeleasă ca un ansamblu de idei, opțiuni și obiective ce se constituie într-o largă expresie formală a cunoașterii militare, considerată relevantă la începutul secolului XXI, acoperă identitatea, structura, pregătirea, rolul, principiile generale și modul de acțiune pentru îndeplinirea misiunilor ce le revin și se va materializa în final în doctrine, manuale, instrucțiuni și alte publicații doctrinare, ce vor asigura atât elementele comune NATO, cât și elementele cu specific românesc, dar armonizate cu prevederile doctrine aliate. În acest fel, concepția doctrinară pune bazele unității de acțiune cu forțele Alianței în cadrul operațiilor comune, constituind sursa comunității de limbaj, principii generale, tactici, tehnici și proceduri, din care derivă atât structura organizatorică și cerințele de înzestrare, cât și nevoile de formare-perfecționare a personalului și de instruire a forțelor.

Așadar, necesara clasificare doctrinară a Forțelor Terestre, care se înscrie, la rândul ei, în procesul general al corelației dintre Apărarea Națională și cea Colectivă, își face deja simțită efectul în planul realității, fiind aproape de finalizare. Ceea ce este încă de așteptat de la viitor este însușirea temeinică, aprofundarea noilor prevederi de către întregul personal și introducerea lor în activitatea de zi cu zi, în special, în instruirea forțelor și în operații, astfel încât corelația dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă să fie transformată tot mai mult din ceea ce a fost - un deziderat - în ceea ce se dorește a fi - o realitate palpabilă, măsurabilă în capacități și rezultate concrete.

III. Elemente ale modernizării Forțelor Terestre ce potențează corelația dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă

1. *Structura de forțe 2007* pentru Forțele Terestre răspunde dezideratelor impuse de integrarea Apărării Naționale în Apărarea Colectivă. Pentru a argumenta această afirmație, vom enumera câteva elemente aferente acestei structuri, evidențiind legătura dintre ele și aspectul vizat al binomului în discuție.

Clasificarea forțelor existente la pace în *Forțe cu grade diferite de operaționalizare*, precum și numărul de *mari unități operaționalizate* 100% au fost determinate de o serie de factori, dintre care amintim:

a) imperativul satisfacerii cerințelor Alianței de contribuție cu forțe (AC), pe baza cerințelor minime de forțe *dislocabile* NATO, pentru Forțele Terestre, după cum urmează:

- să fie capabile să susțină până la un *cadru de divizie sau două brigăzi*, dislocate, în același timp, în operații în afara teritoriului României, cu sprijin de luptă și logistic în cadrul unei grupări de forțe mai mari, multinaționale;

- să poată fi dislocate și susținute pe o perioadă de timp de maxim doi ani (minim 6 luni);

- să respecte criteriile de operativitate NATO pentru conducere, echipare și instrucție, pentru participarea la operații de luptă, conform articolului 5 al Tratatului, sau la operații de stabilitate.

b) existența unei forțe de descurajare credibile pentru prevenirea acțiunilor destabilizatoare (AN);

c) constituirea unor structuri gata de luptă în timp scurt pentru prima ripostă în caz de atac prin surprindere, până la intervenția forțelor Alianței (AN);

d) asigurarea timpului efectiv și a capacităților necesare pentru generarea și regenerarea forțelor;

e) existența unor *forțe în teritoriu*, pentru apărarea națională sau colectivă, în interiorul granițelor statului român sau în apropierea acestuia (AN + AC), pe baza cerințelor NATO pentru acest tip de forțe, care, în principal, sunt:

- menținerea lor la nivelurile de operativitate solicitate, fără a fi imperios necesar să fie pe deplin dislocabile;

- asigurarea unei reacții inițiale la o amenințare la adresa teritoriului Alianței, care ar putea apărea la un moment dat;

- deținerea unui anumit grad de mobilitate, pentru a putea contribui la operații de stabilitate de tipul non-articol 5, în general, în vecinătate.

Constituirea unităților de *forțe speciale* și a celor de *infanterie ușoară* răspunde unui deziderat al conflictelor asimetrice moderne (AN+AC) și corespunde atât tradițiilor de luptă ale Armatei României (AN), cât și unei cerințe impuse de nevoile Alianței (AC).

Operaționalizarea unei mari unități de *vânători de munte* răspunde nevoii determinate de specificul național (AN), dar și unei cerințe NATO (AC) pentru acest tip de forțe specializate în ducerea acțiunilor în teren muntos.

Înființarea unităților de *elicoptere de atac* și introducerea lor, în perspectivă, în organica Forțelor Terestre răspunde dezideratului unei forțe

de intervenție cu mare viteză de reacție și putere de lovire superioară (AN+AC).

2. Înzestrarea/dotarea forțelor va include, după aprecierea noastră, două tipuri principale de echipamente:

- a) *cele de proveniență NATO* sau din *alte țări superindustrializate* (echipamente de comunicații și de automatizare a conducerii focului, echipamente de asigurare cu date etc.);
- b) *tehnica românească modernizată la standardele NATO* (APR/LAROM, obuzierul de calibrul 155 mm cu muniție adecvată, transportorul amfibiu blindat „Zimbrul”, mașina de luptă a infanteriei „Jderul”, tancul românesc „Bizonul”).

Această realitate, dincolo de alte aspecte mai puțin importante în contextul intervenției noastre, denotă preocuparea constantă a factorilor implicați în acest domeniu, privind satisfacerea simultană a cerințelor interoperabilității și a standardelor NATO de performanță tehnico-tactică, precum și a interesului menținerii unei industrii naționale de echipamente militare de toate tipurile, aptă să satisfacă cerințele unui conflict armat, chiar și în condițiile indisponibilității temporare sau permanente a sursei externe de aprovizionare.

3. Formarea și perfecționarea pregătirii personalului și instruirea forțelor asigură condițiile de potențial uman pentru corelarea cerințelor Apărării Naționale cu cele ale Apărării Colective.

Astfel, *baza formării și perfecționării personalului* o constituie instituțiile românești de profil, ceea ce asigură continuitate și unitate întregului proces, constituind și garanția reluării lui, chiar și în condițiile cele mai grele imaginabile, în timp ce tot mai multe categorii de personal sunt formate ori se specializează în instituții similare din țări membre ale Alianței sau chiar la școli NATO. Un fenomen nou, dar în continuă creștere, în perspectivă, îl constituie formarea și perfecționarea unor categorii de personal din țări NATO în instituții românești de învățământ, o premisă importantă a unității de acțiune cu forțele NATO în potențialele teatre de acțiuni militare.

De asemenea, *conținutul procesului de formare și perfecționare* este tot mai bine adaptat la cerințele, competențele și standardele de calificare profesională și morală specifice personalului militar din țările membre NATO, ceea ce este de natură să asigure posibilitatea acțiunii comune în unități și comandamente mixte, ca o cerință importantă a corelației dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă.

În fine, *instrucția forțelor* este desfășurată pe obiective, misiuni și sarcini, conform Listei cu misiunile și sarcinile Armatei, din care derivă cele ale Forțelor Terestre, apoi ale marilor unități și ale unităților etc. Aceasta constituie o premisă majoră pentru asigurarea stării de operativitate atât a marilor unități și unităților destinate participării nemijlocite la apărarea colectivă, cât și a celor destinate, în principal, apărării naționale, deși în acest domeniu, trebuie să recunoaștem, mai sunt încă multe de făcut.

IV. Concepția strategică de angajare și întrebuințare a Forțelor Terestre - reflectarea conceptuală a corelației dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă

Unitatea, interferența, complementaritatea și interdependența dintre cele două elemente ale binomului în discuție, precum și relativa ascendență, necesară, a Apărării Colective asupra Apărării Naționale, care conduce la integrarea celei din urmă, se reflectă cel mai exact în *Concepția strategică de angajare și întrebuințare a Forțelor Terestre*, prin care sunt stabilite:

- a) tipologia operațiilor în care pot fi întrebuințate Forțele Terestre;
- b) principiile de angajare a acestora;
- c) concepția generală și planurile, pe scenarii și variante, privind operaționalizarea, dislocarea, angajarea în operații, susținerea forțelor în teatru, redislocarea, regenerarea și trecerea la starea de pace a marilor unități și unităților.

Tipologia operațiilor executate de Forțele Terestre include o gamă largă de operații, în concordanță cu rolul lor constituțional, cu misiunile încredințate pentru Apărarea Națională și cea Colectivă, precum și cu posibilitățile multiple date de diversitatea forțelor și mijloacelor ce le compun. Astfel, operațiile executate de către Forțele Terestre pot fi: *întrunite, multinaționale, interdepartamentale sau independente (interarme)* - după criteriul forțelor participante; *operații specifice luptei armate (sub cele două forme - ofensiva și apărarea); operații de stabilitate și de sprijin și respectiv operații intermediare* - după criteriul naturii și conținutului acestora.

Pentru a răspunde cerințelor specifice Apărării Naționale și celor impuse de Apărarea Colectivă, *angajarea în operații* a Forțelor Terestre poate fi realizată în următoarele *situații*:

- în cazul iminenței sau producerii unei agresiuni ce vizează apărarea și siguranța națională;
- pentru participarea la operații de stabilitate și de sprijin;
- pentru îndeplinirea obligațiilor privind apărarea colectivă.

Angajarea în operație a Forțelor Terestre se face numai la ordinul comandantului eșalonului superior, potrivit deciziei autorităților constituționale abilitate, cu respectarea următoarelor principii:

- *prioritatea angajării* în operații a Forțelor Terestre o constituie lupta armată. Angajarea Forțelor Terestre în celelalte tipuri de operații se face numai dacă, prin acestea, nu sunt afectate operațiile specifice luptei armate în curs ori previzibile pentru perioada respectivă și în condițiile menținerii puterii de luptă a forțelor angajate;

- Forțele Terestre vor fi angajate în operații multinaționale, exclusiv în *interesul națiunii române* sau al Alianței (coalitiei);

- angajarea în operații a Forțelor Terestre se va executa *cu toate mijloacele de care dispun*, pentru a descuraja inamicul și a obține victoria;

- *viața și integritatea fizică a personalului* Forțelor Terestre reprezintă bunul cel mai de preț încredințat tuturor comandanților. Datoria acestora este să îndeplinească obiectivele stabilite prin acele mijloace care asigură pierderi minime;

- punerea vieții în pericol pe timpul operațiilor are nevoie de o *motivație puternică*, pe care numai convingerea justității cauzei, alimentate de suportul național, o poate da. Punerea vieții în primejdie, pentru țară, trebuie să fie însoțită de decizie politică, sprijin material corespunzător și suport public;

- *sprijinul național necondiționat și total* este vital pentru obținerea victoriei, în special în conflictele de durată (inclusiv în cele care se desfășoară în afara teritoriului național);

- indiferent de tipul operației, Forțele Terestre urmăresc cu prioritate îndeplinirea obiectivelor militare repartizate, dar, în realizarea obiectivului strategic final, se are în vedere *durabilitatea victoriei*. Forțele Terestre sprijină îndeplinirea obiectivului strategic și după terminarea operației propriu-zise, atât în lupta armată, cât și în operațiile de stabilitate și de sprijin.

În vederea optimizării procesului de asigurare a securității României, *întreținerea Forțelor Terestre* în ansamblul lor, precum și a unităților din compunere, este subordonată principiului integrării Apărării Naționale în cadrul, mai general, al Apărării Colective. Acest lucru este vizibil în modul de materializare a *misiunilor și sarcinilor* stabilite acestei categorii de forțe.

Participarea Forțelor Terestre la *asigurarea securității României pe timp de pace, avertizarea timpurie și siguranța spațiului terestru și aerian integrat* este materializată în acțiunile unităților aflate în serviciul de luptă

permanent, precum și în descurajarea amenințărilor probabile, prin etalarea tuturor capabilităților fizice și acționale realizate sau potențiale.

Participarea la Apărarea Națională și la Apărarea Colectivă este materializată în: realizarea structurii de forțe stabilite conform programului Structura de Forțe 2007; operaționalizarea și punerea la dispoziția Alianței a forțelor nominalizate pentru Apărarea Colectivă și pentru Forța de Intervenție NATO; pregătirea planurilor de întreținere a forțelor pentru apărarea nemijlocită a teritoriului național.

- În situația trecerii la *apărarea teritoriului României*, ca spațiu interaliat integrat, este necesar ca marile unități și unitățile din Forțele Terestre ale Armatei României să fie introduse din timp în Planurile Alianței pentru Apărarea Integrată, astfel ca, după operaționalizarea graduală sub conducerea nemijlocită a organelor de conducere administrativă, acestea să fi puse la dispoziția comandamentelor operaționale românești și să desfășoare operații în mod independent sau întrunit, în funcție de situația concretă, până la intervenția Forțelor Integrate ale Alianței (probabil, 30 de zile). După intervenția Forțelor Aliate, comandamentele, marile unități și unitățile românești se vor integra în efortul comun de apărare a spațiului aliat, pentru îndeplinirea scopului militar strategic de ansamblu al Alianței. În funcție de evoluția conflictului, sub conducerea organelor administrative ale Forțelor Terestre, se continuă procesul de generare și regenerare a forțelor și punerea graduală a acestora la dispoziția Comandamentului Aliat, însărcinat cu conducerea operațiilor în teatru.

- În situația trecerii la *apărarea spațiului comun al Alianței în afara teritoriului național*, forțele operaționalizate se pun la dispoziția comandamentelor NATO, prin transferul de autoritate al comenzii operaționale, Forțele Terestre asigurând generarea și regenerarea forțelor, dislocarea, punerea la dispoziție și susținerea logistică a acestora, conform planurilor întocmite în acest scop, pe toată durata operațiilor, până la încheierea conflictului armat și a operațiilor postconflict.

Pentru participarea la *menținerea stabilității regionale și globale* în zonele de interes, Forțele Terestre contribuie cu forțe în teatrele de operații active, precum și cu ofițeri de legătură și specialiști în comandamentele NATO.

Participând la *sprijinul autorităților statului român în caz de urgențe civile*, în cadrul Forțelor Terestre se întocmesc, din timp, planuri de intervenție și, la nevoie, unitățile stabilite participă cu forțe sau doar cu specialiști și/sau tehnică la acțiunile specifice impuse de situație.

V. Concluzii

În corelația dintre Apărarea Națională și Apărarea Colectivă, unitatea, interferența, complementaritatea și interdependența acestora determină, în ultimă instanță, ascendența apărării colective, rolul integrator al acesteia, în cadrul sistemului în care sunt incluse ambele elemente, rol pe care îl apreciem nu doar ca necesar, ci ca o condiție *sine qua non* a funcționării adecvate a binomului. În acest context, Armata României are alternativa unică a unei acțiuni concertate pentru armonizarea și integrarea deplină a cerințelor și intereselor Apărării Naționale cu dezideratele optime funcționării a Apărării Colective.

Suntem conștienți că tot ceea ce facem astăzi în Forțele Terestre, de la restructurare și modernizare la pregătire și schimbarea concepției doctrinare, este subordonat dezideratelor impuse de necesitatea corelării Apărării Naționale cu Apărarea Colectivă, în conformitate cu prevederile pe această linie ale Strategiei Militare Naționale, ce vizează integrarea tot mai deplină a Apărării Naționale în Apărarea Colectivă, prin:

- a) transferul către structurile integrate al unor atribute foste exclusiv naționale;
- b) asumarea unor sarcini internaționale în cadrul multinațional oferit de Alianță;
- c) contribuția specifică la construcția apărării colective, prin definirea instrumentelor de lucru și realizarea cadrului de manifestare și a organismelor aferente.

Ca și până în prezent, în viitorul previzibil, Forțele Terestre vor fi constant preocupate de materializarea doctrinară și acțională a exigențelor și cerințelor impuse de integrarea Apărării Naționale în Apărarea Colectivă și de asigurarea complementarității acestora, pentru realizarea cât mai deplină a intereselor naționale, ceea ce constituie însăși rațiunea noastră de a fi.

BIBLIOGRAFIE:

[1] Dicționarul de termeni, STANAG 5062 **Terminologie militară generală**, partea a 3-a, Editura Militară, București, 2002.

[2] Ibidem.

LOCUL ȘI ROLUL STRUCTURILOR SPECIALIZATE ALE ARMATEI ROMÂNIEI ÎN PREVENIREA ȘI COMBATERICA TERORISMULUI INTERNAȚIONAL

*General de flotilă aeriană Ion-Aurel STANCIU**

The dramatic events of 9/11 2001, were immediately followed by a decision of the national political authorities on Romania's commitment to the global war on terrorism along with the United States and the International Coalition. Romania, as an active participant in crises management collective efforts, proved to be not only a real factor of stability but also a genuine "security provider".

The ongoing reform of the Romanian civil society, consolidation of the market economy, strengthening of the democratic institutions while providing security and prosperity to all its citizens represent key factors within the process of integration into the Euro-Atlantic political, economic and security structures.

In this context, the military factor has a very important role to play for many reasons, as follows: firstly, because all the terrorist groups, Al-Qaeda included, are presently operating at the highest possible level of violence spectrum thus severely reducing the differences between terrorism and armed conflict; secondly, as a result of increasing interdependency of the internal and external security matters, the military factor could be requested to face also with challenges and situations usually solved out by the police forces now overwhelmed by current evolutions; thirdly, due to the fact that sometimes, it could be merely impossible for the military factor to confront with the terrorist threats by classic defense means solely; under these circumstances, if the military factor should be involved in the fight against terrorism it is deemed necessary to be employed under NATO command as the most efficient Alliance providing international security.

Starting from a pertinent analysis of counterterrorism activity, three particular forms could be noted: long-term prevention, medium-term-prevention and short-term prevention.

Significant progresses have been made in the last few years since the beginning of global war on terrorism. The final victory in this campaign will depend mainly on two major factors: definite political willing while

* Doctorand în Științe Militare/Locțiitor al șefului Direcției Operații/Statul Major General

establishing military capabilities able to face different challenges when or if occurred. The Coalition members should be reminded that counterterrorism fight is not over and maintaining credible capabilities is to their common benefit on a long-term perspective.

Evoluțiile politico-economice și militare din ultima perioadă, îndeosebi după deciziile istorice din lunile aprilie și mai 2004, prin care cele două instituții integratoare NATO și UE au făcut pași decisivi spre o nouă configurare a dimensiunii lor, prin primirea de noi membri, au marcat sfârșitul divizărilor, începutul unei noi ere, în care Europa se unifică și devine mai stabilă, iar relațiile acesteia cu celelalte organizații, forțe și centre de putere, devin esențiale pentru stabilitatea mediului de securitate actual.

Imediat după evenimentele dramatice de la 11 septembrie 2001 a urmat decizia autorităților politice naționale privind angajarea României în războiul global împotriva terorismului, alături de Statele Unite ale Americii și coaliția internațională. Această alăturare firească pentru apărarea valorilor lumii democratice avea în vedere punerea la dispoziție a spațiului aerian, maritim și terestru național, dar și participarea cu forțe, în limita posibilităților, la cerere.

Pentru țara noastră, soluția optimă de a răspunde provocărilor asimetrice este adoptarea și dezvoltarea continuă a conceptelor enunțate în Strategia Militară a României și Strategia de Securitate Națională, ca și aplicarea eficientă a acestora la realitățile momentului.

Se poate aprecia că este foarte puțin probabil ca, cel puțin pe termen scurt și mediu, România să fie angrenată într-un conflict clasic. Afirmarea rămâne valabilă chiar în contextul în care atacurile neconvenționale asupra țării noastre, care nu au lipsit niciodată, sunt, în prezent, mai numeroase și se desfășoară în tot spectrul de confruntări, de la cele informaționale la cele psihologice, de la agresiunea criminalității și degradării condiției umane la discreditarea valorilor naționale.

În acest context, factorii de decizie au adoptat un complex de măsuri, care să urmărească îmbinarea acțiunilor diplomatice cu cele de coalizare a forțelor, în vederea realizării unui mediu de stabilitate și de securitate reală în spațiul nostru de interes strategic. Participarea României la acțiunile de menținere a păcii, la lupta împotriva terorismului și criminalității și integrarea țării în structurile euro-atlantice reprezintă, cu siguranță, o prioritate în demersul actual.

Evoluția evenimentelor politico-militare recente, în special conflictul din Irak, a scos în evidență diferențieri de opinii în cadrul

Alianței, cu privire la modalitatea de rezolvare a unor situații deosebit de complexe și grave ale securității actuale.

Prin promovarea dialogului politic și a diplomației preventive, se vor găsi acele elemente comune și puncte de convergență care să ducă la o gestionare mai eficientă și la un management mai adecvat al acestor situații, astfel încât solidaritatea aliată să nu fie deformată.

Participantă activă la gestionarea și rezolvarea situațiilor de criză, România dovedește că este un real factor de stabilitate, manifestându-se ca un „furnizor de securitate”. Direcțiile și obiectivele stabilite de conducerea politică vin să demonstreze opțiunea spre democrație și economia de piață și participarea, în mod direct și efectiv, la circuitul de valori materiale și spirituale universale. Continuarea procesului de reformă a societății românești, consolidarea economiei de piață, întărirea instituțiilor democratice, concomitent cu asigurarea siguranței și bunăstării cetățenilor, reprezintă repere definitorii ale procesului de integrare deplină în structurile politice, economice și de securitate euro-atlantice.

În acest context, *factorul militar are, de asemenea, un rol important de jucat, dintr-o multitudine de motive: în primul rând*, deoarece grupurile teroriste, cum ar fi Al-Qaeda, operează la cel mai înalt nivel al spectrului violenței, estompând distincția între terorism și lupta armată; *în al doilea rând*, datorită faptului că în diferența dintre securitatea internă și cea externă se manifestă o tendință de estompere, este posibil ca factorul militar să se ocupe și de provocările și situațiile la care forțele de poliție sunt depășite de evenimente; *în al treilea rând*, datorită faptului că uneori va fi imposibil ca factorul militar să se ocupe de amenințările teroriste folosind doar mijloacele clasice militare de apărare; dacă factorul militar trebuie să joace un anumit rol în lupta împotriva acestui nou tip de terorism, acesta trebuie să se manifeste sub comanda NATO, ea reprezentând cea mai eficace alianță de securitate internațională.

Pe plan intern, *Ministerul Apărării Naționale*, ca parte componentă importantă a Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, *a luat o serie de măsuri, în scopul îndeplinirii sarcinilor care îi revin pe această linie*, astfel: a fost înființată o structură specializată, în cadrul Statului Major General; au fost încheiate protocoale de cooperare cu SRI și SPP; *s-au realizat conexiuni cu Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă (CCOA) și există un permanent flux informațional cu acesta; s-au elaborat actele normative care legiferează activitatea structurii și care direcționează procesul de planificare și conducere*, necesare pregătirii forțelor destinate activităților de prevenire și combatere a terorismului, s-au elaborat planurile operative de acțiune în situații de criză teroristă.

În cadrul strategiei globale de luptă împotriva terorismului, *prevenirea* se manifestă prin acțiuni ce vizează reducerea dezechilibrelor funcționale, menținerea echilibrului de forțe și lupta împotriva proliferării fenomenului terorist.

Ministerul Apărării Naționale desfășoară activități specifice, prin structurile sale specializate și cele ale structurilor subordonate, în scopul prevenirii tuturor categoriilor de manifestări teroriste și activități de natură să le genereze, alimenteze ori favorizeze. Aceste activități de prevenire constau în:

- activități informativ-operative, în special de monitorizare și control al elementelor teroriste care afectează obiectivele proprii;
- activități de pază, protecție și alte forme speciale de descurajare, îndrumate și monitorizate de structurile specializate din cadrul Statului Major General, pentru asigurarea securității personalului și a obiectivelor autohtone și străine de pe teritoriul național, precum și a principalelor obiective militare române din străinătate, potențial vizate de teroriști;
- activități de pregătire a intervenției pentru crize/urgente generate de acțiuni teroriste, în vederea limitării/combaterii efectelor acestora;
- activități de informare și relații publice;
- activități de cooperare internațională;
- activități de instruire și perfecționare profesională;
- activități destinate optimizării continue a cadrului legislativ, aplicabil categoriilor de misiuni ce revin Ministerului Apărării Naționale.

Pornind de la analiza obiectivă a activității de prevenire a terorismului, se pot distinge trei forme ale acesteia: prevenirea pe termen lung; prevenirea pe termen mediu și prevenirea pe termen scurt.

Prevenirea pe termen lung este destinată să împiedice apariția unei amenințări majore și este, în principal, apanajul domeniului politic și diplomatic. Rolul armatei este de a conferi consistență acțiunilor politice, prin punerea lor în practică, și a contribui la acțiunea de ansamblu, cu misiuni particulare. Deschiderea armatei spre valorile occidentale, întâlnirile responsabililor militari la nivel zonal sau internațional, efectuarea de stagii de pregătire în străinătate, schimburile de experiență cu ocazia exercițiilor comune, precum și participarea armatei la diferite operațiuni externe, în cadrul războiului global împotriva terorismului, reprezintă acțiuni care se înscriu în această formă de prevenire.

Prevenirea pe termen mediu acoperă zona de interes a domeniului strategic, se exercită în scopul prevenirii actului terorist și se referă la punerea în practică a programelor de reformă: înființarea și operaționalizarea Forțelor pentru Operații Speciale; achiziționarea de mijloace de intervenție, acțiune și culegere de informații; achiziționarea

unor sisteme de detecție pentru securitatea fizică a obiectivelor militare; crearea cadrului instituționalizat de acțiune al Forțelor pentru Operații Speciale; adaptarea strategiilor și tacticilor de acțiune, în funcție de tipul amenințărilor. În cadrul acestora se înscrie și crearea, la nivelul Statului Major General, a unor structuri de specialitate, organe de conducere și coordonare a capacității operaționale specializate, destinate prevenirii și combaterii acțiunilor teroriste.

Prevenirea pe termen scurt se referă la punerea în practică a măsurilor necesare în cazul unei situații de criză. Acestea permit să se acționeze în regim de urgență și presupun: activarea progresivă a forțelor și mijloacelor abilitate să acționeze pentru asistență operațională; punerea în practică a unor acțiuni de descurajare, prezența demonstrativă a unor mijloace aeriene, navale sau terestre; desfășurarea de acțiuni punctuale de culegere de informații; acțiuni de luptă preventive duse de elemente ale forțelor pentru operații speciale, ca ultimă posibilitate de prevenire înainte de angajarea efectivă a forțelor.

Combaterea acțiunilor teroriste, în cele mai multe cazuri, se desfășoară sub forma acțiunilor de intervenție antiteroristă și/sau a celor de intervenție/ripostă contrateroristă.

Intervenția antiteroristă reprezintă ansamblul măsurilor defensive realizate anterior producerii unor atacuri teroriste iminente, folosite pentru reducerea vulnerabilității factorilor umani, specifice și nespecifice, și a factorilor materiali. Acestea se execută de către structurile specializate care acționează, de regulă, independent, în sprijinul protecției obiectivelor Ministerului Apărării Naționale la care există posibilitatea materializării unor potențiali factori de risc, în scopul prevenirii, blocării și respingerii acțiunilor elementelor/grupărilor teroriste sau ostile, interzicerii pătrunderii acestora și ocupării obiectivelor, precum și al menținerii ordinii interioare.

Intervenția contrateroristă reprezintă ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroriștilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii, în cazul desfășurării ori producerii unui atac terorist. Aceasta se execută de structuri specializate, independent sau în cooperare cu alte forțe specializate ale organelor de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, la obiectivele militare ale Ministerului Apărării Naționale care sunt efectiv atacate sau ocupate de elemente/grupări teroriste, în scopul capturării sau anihilării acestora, eliberării eventualelor ostatici și restabilirii ordinii legale. Aceasta este acțiunea cea mai dinamică și imprevizibilă. Modul de acțiune al teroriștilor sau grupărilor teroriste este de cele mai multe ori necunoscut, sau dacă este vorba de o grupare al cărui mod de operare este cunoscut, nu se poate prevedea modul de reacție al acesteia la anumite forme de intervenție.

Pregătirea forțelor care acționează în cazul intervenției contrateroriste trebuie să fie complexă, cu o înaltă specializare și o disponibilitate permanentă. Pentru succesul misiunii forțelor, trebuie să se dețină: informații; armament performant, adaptat misiunilor; echipament ușor, rezistent, adaptabil la timp, anotimp și tip de operațiune; tehnică militară și de comunicații de ultimă generație. Subordonarea trebuie să fie strictă, iar conducerea flexibilă.

Ministerul Apărării Naționale asigură intervenția antiteroristă și contrateroristă la propriile obiective și, la cerere, protecția altor obiective, potrivit dispozițiilor legale.

Obiectivele militare sunt, după caz, personalul Ministerului Apărării Naționale, suprafețele de teren aflate în administrația instituțiilor militare, în interiorul cărora se află instalații și/sau mijloace fixe/mobile ori își desfășoară activitatea efective militare, precum și mijloacele mobile aparținând armatei, indiferent dacă se găsesc în interiorul acestor suprafețe sau pe drumurile publice, în spațiul aerian sau cel maritim.

Obiectivele militare sunt permanente sau temporare, fixe sau mobile și sunt reprezentate, în general, de: unități militare; cămine militare de garnizoană; depozite militare de orice fel; aeroporturile aviației militare și pasagerii care le tranzitează; porturile militare și persoanele care le tranzitează; mijloacele de transport aparținând Ministerului Apărării Naționale sau care sunt în responsabilitatea acestuia; instalații și tehnică militară; personalul armatei; personalități militare sau civile din cadrul Ministerului Apărării Naționale; personalul militar NATO sau al delegațiilor militare străine aflate în misiuni sau vizite oficiale în România; obiective stabilite în cadrul Alianței și pentru care organele abilitate ale României și-au dat acordul.

Ministerul Apărării Naționale are următoarele *atribuții* pentru combaterea terorismului:

- identificarea persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează acte de terorism;
- intervenția antiteroristă, în situația iminenței producerii unui atac terorist, respectiv, intervenția contrateroristă, când se derulează ori s-au produs atacuri teroriste asupra unor obiective militare;
- participarea la operațiuni militare de combatere a terorismului prin cooperare internațională, în concordanță cu obligațiile asumate în acest sens.

Potrivit Protocolului general, Ministerul Apărării Naționale este abilitat să execute, prin structurile specializate, următoarele *activități de intervenție antiteroristă/contrateroristă*:

- participarea, în cadrul SNPCT, la intervenția antiteroristă, în sprijinul protecției personalităților și obiectivelor militare care presupun existența unor potențiali factori de risc;

- executarea intervenției contrateroriste la obiective militare atacate sau efectiv ocupate de teroriști, capturarea sau anihilarea acestora, eliberarea ostaticilor și restabilirea ordinii legale;

- executarea intervenției pirotehnice la obiectivele militare atacate sau efectiv ocupate de teroriști, în sprijinul acțiunii contrateroriste la obiectivele militare în care s-au identificat mijloace de atac de orice natură, standardizate ori improvizate, precum și asanarea acestora;

- participarea, independent sau în cooperare, la executarea intervenției pirotehnice în obiective civile aflate temporar în responsabilitate;

- pregătirea și ducerea acțiunilor de intervenție antiteroristă specifice, cu obiectiv limitat, la obiectivele aflate în răspundere;

- asigurarea controlului tehnic antiterorist, în sprijinul misiunilor de protecție, pază și intervenție antiteroristă la obiectivele militare, în situația identificării unor potențiali factori de risc la adresa acestora.

Referitor la promovarea și apărarea intereselor naționale, România va acționa atât prin mijloace proprii, de natură politică, juridică, diplomatică, economică, socială, militară și de informații, cât și prin cooperarea cu alte state și participarea la procese multinaționale și în organizații internaționale. Asigurarea prin mijloace politice a intereselor României, a aliaților și partenerilor săi este esențială pentru politica de securitate a țării noastre, iar utilizarea forței armate reprezintă o opțiune de ultimă instanță. În calitate de stat membru al Alianței Nord-Atlantice, România participă la efortul de apărare colectivă, dezvoltându-și capacitățile proprii de acțiune politică și militară, pentru a îndeplini întreaga gamă de misiuni specifice NATO și angajamentele internaționale asumate.

Politica de apărare a României este adaptată la tipologia amenințărilor, provocărilor și crizelor specifice începutului de mileniu, încorporând, alături de diplomația preventivă, noile misiuni ale armatei, în contextul definirii parametrilor de adaptare a organismului militar la acestea.

Statutul României de membru NATO și aliat fidel al SUA în cadrul coaliției antiteroriste impune o abordare pragmatică a fenomenului terorist, prin adecvarea strategiilor pe termen mediu și lung la evoluțiile acestei amenințări.

Existența pe teritoriul național a unor simpatizanți ai organizațiilor teroriste acționează ca multiplicator al factorilor de risc, *pericolul unui atac terorist în România fiind apreciat la nivelul NATO și al serviciilor naționale de informații ca MEDIU, ceea ce corespunde, potrivit Sistemului Național*

de Prevenire și Combatere a Terorismului, nivelului de alertă stabilit ca fiind ALBASTRU - PRECAUT.

Pornind de la aceste premise, la nivel național a fost reanalizată strategia de luptă împotriva terorismului, stabilindu-se noi obiective. Evoluția fenomenului terorist în țara noastră este caracterizată de manifestarea unor tendințe și inițiative aparținând grupurilor sau organizațiilor fundamentaliste, ce urmăresc stabilirea unor puncte de sprijin pe plan local sau atragerea de noi membri sau simpatizanți.

Privind participarea Armatei României la acțiunile de combatere a terorismului internațional, sunt folosite, ca fundamente, documente de linie (exemplu: prevederile *Constituției României*; *Hotărârile Parlamentului* și ale *Guvernului României*; *Strategia Militară a României*; *Strategia de Securitate Națională a României*; *Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului* aprobată de CSAT; *Legea privind prevenirea și combaterea terorismului*; *Decizia Consiliului Uniunii Europene* cu privire la combaterea terorismului; prevederile *convențiilor internaționale la care România este parte: Convenția internațională pentru reprimarea finanțării terorismului*, semnată la New York, la 9 decembrie 1999; *Convenția internațională pentru reprimarea atentatelor teroriste cu bombe*, semnată la New York, la 15 decembrie 1997; *Concepția Militară a NATO privind Apărarea Împotriva Terorismului*; *obligățiile asumate de Ministerul Apărării Naționale*; *regulamentele specifice referitoare la misiunile Ministerului Apărării Naționale privind prevenirea și combaterea acțiunilor îndreptate împotriva obiectivelor militare*), care permit contribuția țării noastre la campania internațională contra terorismului, materializată în participarea, fără rezerve, de facto, în teatrele de operații.

La întâlnirea la nivel înalt de la Praga, din noiembrie 2002, NATO a recunoscut că terorismul, armele de distrugere în masă și „țările care au eșuat” constituie provocări la adresa securității în acest secol și a decis să trimită forțele oriunde este nevoie de ele pentru a răspunde acestor amenințări.

În anul 2003, Alianța a acționat conform acelei decizii și a luat în primire *Forța Internațională de Asistență de Securitate (ISAF)* din Afghanistan. Astăzi este pe deplin angajată în extinderea securității și a stabilității în acea țară răvășită de terorism religios, ajută guvernul să-și extindă autoritatea și asistă alți actori internaționali să contribuie la aceasta.

Operațiunea maritimă de succes *Operation Active Endeavour*, care s-a desfășurat în luna martie 2004, în Marea Mediterană, a fost extinsă, pentru a acoperi întreaga suprafață a mării. La Praga, NATO a pornit, de asemenea, un program complex de transformare militară, pentru a putea răspunde noilor amenințări, transformare care este pe calea cea bună.

Alianța implementează o structură de comandă de sprijin, în care Comandamentul Aliat pentru Transformare, cu sediul în Norfolk, ocupă un rol central. *Forța de răspuns NATO* a stat la dispoziție și e pe cale să atingă capacitatea maximă operațională până în luna octombrie 2006. Au fost făcuți, totodată, pași importanți în protejarea Alianței împotriva traficului și utilizării armelor de distrugere în masă, inclusiv prin înființarea unui batalion special de apărare. Atât membrii Alianței, cât și câteva grupuri de aliați dezvoltă acel tip de capacități moderne de care este nevoie pentru a face față acestor provocări împreună. Recent, miniștrii afacerilor externe au căzut de acord asupra necesității de a merge chiar mai departe, în vederea dezvoltării unui pachet mai bogat de măsuri în lupta împotriva terorismului.

Noul NATO înfruntă amenințările actuale în mod hotărât, departe de zona sa tradițională de acțiune. Este decizia Alianței de a-și moderniza structurile și capacitățile, în scopul de a fi în măsură să-și aducă o contribuție susținută și semnificativă la ceea ce este considerată a fi o luptă lungă și dificilă. Dar Alianța recunoaște și că orice răspuns eficace la amenințările teroriste necesită a fi cuprinzător și larg răspândit.

Potrivit obligațiilor asumate prin tratate, acorduri și alte înțelegeri internaționale, țara noastră s-a angajat, în interesul securității și apărării colective, să participe activ la războiul global împotriva terorismului, cu efective militare, în funcție de posibilitățile avute la dispoziție, astfel:

În operațiile "ENDURING FREEDOM" și "FINGAL" din Afghanistan

Începând cu data de 28 ianuarie 2002, pe baza aprobării Hotărârii Parlamentului nr. 21 din 19.09.2001, privind participarea României împreună cu statele membre ale NATO, la acțiunile de combatere a terorismului internațional și nr. 4/20.03.02, 15/30.04.02, 7/07.05.03 și 1/02.03.04, țara noastră participă la Forța Internațională pentru Asistență de Securitate - ISAF cu un total de **528** militari, din care:

405 militari în batalionul de infanterie dislocat la Kandahar:

- 1 companie de stat major;
- 1 companie infanterie (pe TAB – 77);
- 1 companie infanterie mixtă (TAB Cc și Autocamioane);
- 1 companie logistică (1 Pl.Tp.Dp., 1 Pl.Ment., 1 Pl.Sanit., 1 Pl.Pz.Desv.).

30 militari din cadrul detașamentului special de informații militare:

- 3 grupuri de informații - HUMINT;
- 2 grupuri de contrainformații;
- 1 structură de analiză.

25 militari ai plutonului de Poliție Militară dislocat în Kabul;

25 militari în detașamentul de instructori "ANA TRAINING" dislocat la Kabul:

- echipa de asistență pentru instrucție;
- echipă de instructori pentru infanterie;
- echipa de instructori pentru tancuri;
- echipa pentru inspecția și mentenanța tehnicii.

25 militari - personal de stat major;

4 ofițeri de legătură;

14 militari în echipajul aeronavei de transport C-130 "HERCULES" dislocat în prezent pe Aeroportul Otopeni-Militar.

Ca misiuni mai importante ar fi de menționat: patrulare, escortă, supraveghere, recunoaștere și marcarea prezenței în zonă; blocarea unor puncte obligatorii de trecere; asigurarea securității zonei de dislocare și a acțiunilor forțelor Coaliției; obținerea de informații din zona de responsabilitate; sprijinul unor acțiuni sau activități umanitare; controlul traficului și investigarea accidentelor rutiere; monitorizarea activităților criminale și controlul antiterorist; misiuni de transport aerian în sprijinul ISAF; participarea la procesul de constituire, instruire și operaționalizare a noii armate afgane; acordarea expertizei de specialitate în vederea stimulării procesului de reconstrucție a Afghanistanului; participarea la realizarea coordonării între organizațiile care participă la reconstrucție.

Comanda și controlul operațional al detașamentului românesc se execută de către comandamentul Coaliției, potrivit lanțului de comandă.

Rotirea efectivelor se execută din șase în șase luni.

Irak - Participarea la faza a IV-a de stabilizare și reconstrucție

În baza aprobării Hotărârii Parlamentului nr. 2/12.02.02 privind participarea României la coaliția împotriva Irakului și ulterior a Hotărârilor Parlamentului nr. 15/19.06.03, 1/12.02.03 și 22/09.10.03, România participă cu un detașament de 752 militari, constituit din următoarele elemente:

Un batalion de infanterie, cu 405 militari, dislocat la An Nasiriyah.

Compunere: 1 Cp.St.M.; 2 Cp.I.; 1 Cp.I.; 1 Cp.Log.

Un detașament de geniu cu 149 militari, dislocat la An Nasiriyah.

Compunere: 1 grupă de transmisiuni; 1 grupă de cercetare de geniu;

1 pluton construcții ușoare; 1 pluton construcții drumuri; 1 pluton construcții poduri; 1 pluton logistic.

O companie Poliție Militară cu 100 militari, dislocată la An Nasiriyah

Compunere: 2 Pl. PM; 1 Pl. PM Control Trafic;

1 Gp. Cc; 1 Pl. logistic.

Un detașament special de informații militare, cu 56 militari, dislocat la Babilon.

Compunere: 1 structură de comandă și analiză; 3 grupuri de informații; 1 echipă mobilă; 1 sistem de avioane fără pilot.

Personal de stat major: 42 militari.

Misiunile îndeplinite de contingentul român constau în: asigurarea securității bazelor în care sunt dislocate - misiuni permanente de pază, patrulare și cercetare apropiată; cercetarea și recunoașterea în scopul culegerii de informații; escorta convoaielor militare și civile, însoțirea și protecția VIP; construcții și reparații drumuri; amenajarea platformelor pentru elicoptere; lansarea, delansarea, inspecția și întreținerea podurilor Mabey & Johnson sau Bailey; amenajarea infrastructurii (paturi, platforme) pentru construcții pe verticală în comandamente sau baze logistice; sprijinul unor acțiuni sau activități umanitare; controlul și monitorizarea traficului; misiuni genistice în folosul populației civile.

Comanda și controlul operațional și tactic al subunităților românești se execută de către comandamentele cărora le sunt subordonate, respectiv din Italia, Marea Britanie, Polonia și SUA. Rotirea efectivelor se execută din șase în șase luni.

CONCLUZII

Contextul strategic, după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 asupra SUA, s-a modificat. Acum, lupta împotriva terorismului internațional transcende atât granițele, cât și interesele naționale. Eforturile diplomatice adecvate de realizare a cooperării multinaționale extinse reprezintă o condiție obligatorie în obținerea succesului în lupta împotriva terorismului internațional.

Forțele armate nu operează izolat, ci operează în cadrul unui context politic, și constituie doar un aspect al ripostei unui stat. În combaterea terorismului, forțele armate sprijină larg eforturile de aplicare a legii, pentru crearea condițiilor în care alte măsuri asigură soluții pe termen lung. Acțiunea militară poate, de asemenea, contribui la campania generală (națională și internațională), prin punerea la dispoziție a următoarei palete de efecte: prevenire, împiedicare, constrângere, scindare și distrugere.

Deși națiunile sunt cele care au prima responsabilitate în luarea măsurilor antiteroriste, NATO sprijină statele membre, prin consultanță, în fundamentarea concepțiilor lor de securitate, furnizarea unor analize *coroborate* pe domenii de interes, precum și punerea la dispoziția statelor solicitante a unor evaluări periodice și a informațiilor privind riscurile de ultimă oră.

Pe plan militar, s-au făcut progrese însemnate în perioada ce a trecut de când a început războiul global contra terorismului. Victoria finală în această campanie va depinde, în special, de doi factori: voința politică internațională susținută și constituirea capacităților apte să facă față provocărilor. Trebuie reamintit zilnic membrilor coaliției că lupta nu s-a terminat și că menținerea unui efort susținut este în interesul lor pe termen lung.

PRINCIPII DE TRANSFORMARE A STRUCTURILOR DE INFORMAȚII MILITARE

*General-locotenent conf.univ. dr. ing. Sergiu MEDAR**

În lumea actuală, în care amenințările asimetrice reprezintă pericolul aflat nu numai în calea dezvoltării sociale pașnice, dar chiar și în calea existenței speciei umane însăși, lupta comună împotriva acestor amenințări devine nu doar o necesitate, ci și o obligație a tuturor statelor. În această luptă, un rol deosebit îl au informațiile militare, care indică țintele prezente și viitoare și asigură protecția propriilor forțe angajate direct, mai ales în lupta împotriva terorismului, componenta cea mai agresivă a amenințărilor asimetrice. Transformarea eficientă a structurilor de informații militare în această nouă formă de ducere a războiului este esențială. Transformările trebuie să combine sinergia eforturilor cu specializarea pe subdomenii a informațiilor militare.

În modul actual de ducere a războiului, informațiile militare acționează ca un multiplicator al forței militare, însă au devenit și o condiție fără de care lupta împotriva terorismului nu se poate, practic, desfășura.

Modul de ducere a războiului este într-o continuă evoluție. Trecerea către "network centric warfare" nu mai are timp să aștepte fundamentarea teoretică și întocmirea doctrinelor specifice. Situațiile actuale din teren impun deja aplicarea în avans a unor elemente ale războiului bazat pe rețea. Sunt nenumărate exemple în Afghanistan sau în Irak care scot în evidență aplicarea deja conștientă sau nu a unor principii ale războiului bazat pe rețea. De altfel, modul în care acționează structurile teroriste amintește de unele componente ale războiului în rețea. Rezultă, deci, că aplicarea principiilor "network centric warfare" a trecut de la faza teoretică la faza necesității aplicării. Modul de desfășurare a operațiilor de informații în teatrele de operații din Irak și Afghanistan conține deja elemente ale "network centric warfare".

Pentru adepții abordării clasice a modului de alcătuire a structurilor de informații militare, această lucrare va fi o țintă a criticilor care, în general, pot fi valabile și pertinente. Pentru aceia care sunt dispuși să aplice și principiul „dar de ce nu și în acest fel”, va fi o abordare care îi va stimula către aplicarea și perfecționarea principiilor enunțate. Pentru aceia care nu

* Direcția Informații Militare

cred până nu văd, aceste principii au fost deja parțial aplicate și rezultatele obținute până în prezent sunt mai mult decât promițătoare.

Care sunt aceste principii?

1. Înlăturarea barierelor existente între informațiile de nivel tactic, operativ și strategic

Pentru comandantul batalionului de infanterie din zona de operații este important ca, pentru misiunea viitoare de patrulare, să cunoască, printre altele, pozițiile în care s-ar putea eventual instala ambuscade, ce trasee posibile de deplasare sunt distruse și nu pot fi folosite, ce tipuri de dispozitive explozive improvizate pot fi folosite, ce tactică de luptă ar putea folosi insurgenții. Am enumerat pentru argumentare numai patru din multiplele tipuri de informații necesare pentru succesul misiunii. Aceste informații ar putea intra în categoria informațiilor tactice. Dacă analizăm, însă, ultimele două tipuri de informații, acestea sunt la nivel tactic, dar au relevanță strategică. Tipul de dispozitive folosite, ca și tacticile aplicate de insurgenți, trebuie analizate la nivel central, alături de cele folosite de organizațiile teroriste în alte zone ale Irakului sau chiar în alte state, pentru a trage concluzii strategice privind metodele generale de acțiune ale structurilor teroriste sau insurgente, în vederea stabilirii mijloacelor de contraacțiune. La fel ca și în cazul tacticilor folosite de insurgenți. În același timp, este important pentru comandantul batalionului de infanterie să știe că, la 150 de km distanță, într-o zonă aflată în afara ariei de operații a batalionului, este o tabără de pregătire a insurgenților. Aceasta este o informație de nivel operativ. De asemenea, este important pentru acesta să știe că în Irak este o perioadă post-electorală, în care partidul reprezentat printr-un lider local este nemulțumit de rezultatul alegerilor și intenționează să organizeze mișcări de protest coordonate cu alte partide nemulțumite. Aceasta este o informație de nivel strategic necesară comandantului pentru a înțelege situația politică din zona sa de responsabilitate. Rezultă, deci, că orice comandant are nevoie de o multitudine de informații, fără separarea artificială a acestora la nivel tactic, operativ sau strategic.

2. Informațiile trebuie să ajungă imediat, direct la comandantul forței din teatru

După ce am ajuns la concluzia că informațiile de care are nevoie comandantul de forță sunt cele tactice, operative sau strategice, acum este necesar ca acestea să ajungă în timp real la comandantul forței.

Informațiile obținute din teatrul de operații, cele culese de structura centrală de informații din alte surse, ca și cele primite în cadrul procesului de cooperare cu alte servicii de informații naționale sau din alte state

membre ale coaliției sau alianței se prelucrează, analizează și sintetizează în structura centrală și se transmit în timp oportun comandantului forței din teatrul de acțiune.

Informațiile de avertizare, care se primesc de către structura centrală din alte surse, se transmit imediat comandantului din teatrul de acțiune și numai după aceea factorilor politico-militari și militari de decizie din țară pentru elaborarea ordinului către comandantul forței. Între timp, însă, comandantul a reușit să-și ia măsurile minime necesare pentru evitarea pericolului.

3. Constituirea în teatrul de operații a unor structuri de culegere, analiză primară și cooperare pentru furnizarea de informații prelucrate comandantului forței

În trecut, comandantul avea în subordine grupuri de cercetare capabile să culegă informații cu aplicarea unor proceduri limitate, folosind aproape exclusiv observarea, fără a avea componente HUMINT, SIGINT sau IMINT. Informațiile culese de grupurile de cercetare sunt insuficiente pentru comandant în situația complexă în care forța își îndeplinește misiunile. În aceste condiții, era nevoie de o structură complet nouă, capabilă să planifice culegerea de informații în teatru, să conducă operațiile de culegere de informații, să analizeze informațiile primite, să coopereze cu structurile de informații ale coaliției, să comunice cu J2 din Statul Major General, să întocmească raportul final, care conține inclusiv informațiile de nivel strategic, și să-l informeze pe comandant despre ceea ce acesta are într-adevăr nevoie pentru a-și desfășura acțiunile militare.

Pentru îndeplinirea acestui deziderat au fost constituite Celulele Naționale de Informații. Acestea au următoarele misiuni de bază:

- Protecția forțelor, prin furnizarea de informații oportune către comandanți
- Culegerea de informații din zona de operații
- Cooperarea cu structurile de informații din teatrul de operații.

Pentru asigurarea îndeplinirii acestor misiuni, Celula Națională de Informații devine structura de conducere operativă a misiunilor de culegere de informații din teatrul de operații.

Informațiile de avertizare asupra unor potențiale amenințări sunt culese de Celula Națională de Informații, se transmit direct și imediat comandantului. Totodată, acestea sunt analizate preliminar, de analistul celulei, după care se transmit la Centrul de Informare Operativă din structura centrală de informații. Aici, acestea se verifică și prin alte surse și mijloace, se completează și se retransmit completate cu detalii suplimentare

înapoi Celulei Naționale de Informații care le pun la dispoziția comandantului.

Celula Națională de Informații are ca principală misiune protecția forței prin punerea la dispoziția comandantului a informațiilor necesare. De aceea, Celulele Naționale de Informații se constituie, de obicei, în cadrul structurilor militare dislocate. În unele teatre de operații, cum sunt cel din Irak sau cel din Afghanistan, forțele coaliției au grupat celulele naționale de informații în ceea ce se cheamă “NIC village”, pentru a permite un schimb direct de informații între statele coaliției. Apreciem, însă, ca fiind prioritară furnizarea nemijlocită și imediată de informații către comandant, comparativ cu celelalte misiuni ale Celulei Naționale de Informații și, de aceea, în teatrele de operații, ele se află în structura de forță dislocată.

4. Comanda unică și folosirea integrată a capacităților și mijloacelor multisursă în culegerea de informații

Principalele mijloace de culegere de informații în teatrele de acțiune sunt HUMINT, SIGINT și IMINT. În majoritatea statelor NATO, acestea aparțin diferitelor categorii de forțe armate sau unor structuri de informații diferite. Punerea lor sub comandă unică în teatrele de operații, cu o ministruță de analiză primară, permite un proces integrat de colectare de informații din surse diferite, de cele mai multe ori având o țintă unică.

Comanda operațională a structurilor de informații dislocate în teatru aparține în totalitate structurilor de informații centrale, păstrând în permanență o coordonare perfectă cu Comandamentul Operațional Întrunit. Acest lanț de comandă permite exploatarea cu eficiență a tuturor capacităților de culegere și analiză, astfel încât comandanții să poată dispune de cele mai bune și oportune informații pentru executarea actului de comandă.

Acest model este aplicat cu succes în operațiile din Irak și Afghanistan.

5. Folosirea sistemelor proprii de comunicații

Modul de acțiune al subunităților de informații presupune existența a patru niveluri de comunicații. Primul nivel se referă la comunicațiile dintre membrii unui grup HUMINT, cel de-al doilea se referă la comunicațiile dintre grupul aflat în misiune și baza intermediară, cel de-al treilea la comunicațiile între baza intermediară și comandamentul forței unde se află comanda structurii de informații dislocate în teatrul de operații, iar cel de-al patrulea se referă la comunicațiile dintre structura de informații din teatrul de acțiune și comanda operațională din țară. Comunicațiile dintre baza intermediară și structura de informații din teatru, ca și cele dintre structura

de informații dislocată în teatru și comanda operațională din țară, sunt comunicații prin satelit. Orice structură de informații dislocată în afara țării, de tip NIC sau Detașament Special, dispune de un sistem de comunicații prin satelit.

Comunicațiile pe toate cele patru niveluri sunt comunicații criptate.

6. Primirea informațiilor din toate sursele la un centru unic

România este printre puținele state membre NATO care dispune de un centru de informare operativă la care se primesc toate informațiile, atât de la surse care acționează în câmp tactic, cât și cele din câmp operativ și strategic.

Analizii care lucrează în acest centru aleg din multitudinea de informații pe cele necesare comandantului forței din teatru, fără a ține cont dacă ele provin chiar din teatrul de operații sau din alte surse aflate în alte zone, dar care au dat informații relevante pentru teatrul respectiv. Acestea se sintetizează într-un “intelligence summary (INTSUM)” care se transmite zilnic comandantului forței. Se elaborează un INTSUM pentru comandantul din Irak, un altul pentru cel din Afghanistan, pentru cel din Kosovo sau Bosnia-Herțegovina.

De asemenea, aici se elaborează Buletine Informativ Zilnice pentru factorii de decizie militară și politico-militară din țară și de la Comandamentele NATO.

Periodic, acest Centru de Analiză elaborează analize cu elemente de prognoză referitoare la situația din zonele de criză sau intercorelări ale acestora cu situația politico-militară din zonele adiacente sau din acele zone în care se constată efecte sau reacții ale situației din zonele de criză.

7. Schimbul de informații cu structurile coaliției

Schimbul de informații dintre partenerii de coaliție și de alianță este matematic și valoric un multiplicator de informații și, implicit, un multiplicator al forței dislocate. Acest schimb este o activitate față de care multe servicii de informații manifestă reticență, întrucât doresc să-și protejeze sursele și să nu dea nici un fel de indicii referitoare la acestea. Există însă posibilități reale de a face schimb de informații fără a-și deconspira sursele.

Schimbul de informații dintre serviciile de informații nu este deloc simplu. Acesta presupune să oferi, la schimb, informații culese din surse proprii, și nu informații recirculate între servicii de informații diferite.

În NATO, ca și în coalițiile de forțe, există baze comune de date și sisteme informatice în care fiecare stat membru introduce informații și la care au acces toți membrii Alianței sau coaliției.

Procesul de transformare a structurilor de informații nu este un proces ușor. El cere, în primul rând, multă flexibilitate în înțelegerea amenințărilor actuale, ca și în interpretarea modului actual de ducere a războiului. Acest proces cere răbdare și perseverență, întrucât noile concepții, ca orice lucru nou, nu sunt întotdeauna acceptate și este nevoie de timp și confirmări parțiale pentru ca acesta să poată fi acceptat.

INFORMAȚIILE – ÎNTRE SURPRIZA MILITARĂ ȘI CEA POLITICĂ

*General de brigadă (r.) dr. Stan PETRESCU**

*„O țară care, în politica externă, nu încurcă agresiv pe
nimeni, nici nu poate fi băgată în seamă“.*

Emil Cioran, *“Schimbarea la față a României”*

1. Despre concepte

Dezbaterile de idei despre surprindere – în mod predominant, surpriza militară strategică – au produs o abundență literatură de specialitate, dar și o cantitate apreciabilă de explicații relativ la eșecurile trecute, fără să se ajungă însă la unele concluzii, care să îmbunătățească teoriile în domeniu.

Aprofundând analiza pe diferite domenii de manifestare, surprinderea, în general, este considerată un important factor de modificare a raportului de forțe și se argumentează că acțiunile prin surprindere au drept scop paralizarea voinței și a capacității adversarului de a opune rezistență organizată, împiedicarea acestuia să ia contramăsuri oportune și eficiente, pentru ca, în final, să-l oblige să accepte lupta în condiții dezavantajoase.

Liderii militari, ca și oamenii politici, au descurajat acele interpretări bazate pe unele presupuneri sau estimări, unele corecte, altele conținând, cum e și firesc, erori de analiză, sugerându-se, totodată, că abilitățile lor interpretative sunt la fel de bune sau, poate, mai bune decât cele ale subordonaților lor. Interpretările, mai vechi sau mai noi, ale surprizei indică fie percepții greșite, fie limitele analistului; structuri insuficient pregătite, birocratice sau birocratizate în exces, aparținând serviciilor de informații, precum și relațiile acestora, uneori problematice, cu factorii de decizie; tendința factorilor de decizie de ignorare a realității, în condiții de nesiguranță, sau o combinație a toate acestea.

Nu vom fi încercat aici o enumerare detaliată a tuturor cauzelor de generare a surprizei și nici nu vom face analize despre eșecurile producerii ei, ca urmare a cantității informațiilor, fie că sunt prea multe, fie că sunt prea puține. În general, unele explicații au puțină importanță, însă argumentele riguroase pot fi luate în calcul și centralizate după cum urmează: analiștii nu

pot interpreta informații fără ipoteze sau un sistem credibil. Dar, acest sistem poate fi greșit, în primul rând, ca urmare a unei gândiri accentuat pozitivă sau, din contră, prin frică excesivă. Există frecvent o mare rezistență în a renunța la o ipoteză, o dată ce a fost adoptată, mai ales dacă au fost investite mult timp și energie. Informațiile pot cădea din cauza faptului că sunt prea aproape de factorii politici de decizie, astfel, supunându-le aceluiași influențe și percepții greșite, caracteristice conducătorilor politici. Sau, din contră, pot fi prea departe și, astfel, nearmonizate cu realitatea și cu necesitățile conducătorilor politici. Aceasta, în schimb, creează dificultăți în evaluarea conduitei de urmat a inamicului potențial, care vor fi influențate, cum e și firesc, de propriile acțiuni.

Informațiile trebuie să fie călăuzite de experiențele trecutului, iar invocarea „lecțiilor de istorie” poate fi un joc periculos, pentru că se referă la condiții specifice, care nu mai există. Una dintre cele mai frecvente erori o constituie „imaginea în oglindă”, care include presupunerea că ceea ce știe inamicul despre propria tabără este, mai mult sau mai puțin, identic cu ceea ce știi cercetașii trimiși la fața locului. Din cauza imperfecțiunilor procesului uman de cunoaștere, ca urmare a stresului suplimentar de a lua o decizie sub presiunea timpului, a nesiguranței și a crizei ce pot apărea, există întotdeauna pericolul ca informațiile să ascundă date eronate, care ne vor duce la concluzii greșite.

Există unele explicații care aruncă vina nu atât pe eșecurile individuale, cât pe o structură organizațională lipsită de eficiență și prea complicată. Potrivit părerii unor specialiști în domeniu, serviciile de informații sunt organizații greoaie și ierarhice și, din acest motiv, există pericolul ca semnalele de avertisment să fie pierdute sau filtrate în prea multe canalele birocratice. Supercentralizarea, ca și superspecializarea, sunt, deopotrivă, periculoase și, potrivit principiului simetriei, așa sunt și opusele lor. Informarea corectă poate fi oprită prin autocenzură, căzând, astfel, într-o capcană întinsă fie de sindromul fricii, fie de sindromul încrederii excesive. Interpretarea poate fi distorsionată de „gândirea de grup” – presiunile din grup pentru a ajunge la un consens – sau prin „gândirea șefului” – acesta din urmă poate fi lovit de sindromul „disonanței cognitive” și poate lua decizii greșite sau fi stăpânit de teama de a contrazice principiile politice și strategice de bază ale factorilor politici de decizie. Politicile birocratice sporesc resentimentul firesc față de schimbare și de flexibilitate, insuflă aversiunea față de procesul de organizare și subminează autoritatea deciziei, împiedicând, într-adevăr, producerea de informații valoroase și eficiente.

Ipotezele despre surpriză și eșecurile în realizarea acesteia, ca urmare a informațiilor, au câteva trăsături comune: majoritatea tind să meargă pe întâmplare, noroc sau ghinion; accidentele sunt materialele

* Academia Națională de Informații

aleatorii și nu pot constitui premise pentru construirea teoriilor. Există, prin urmare, o aplecare frecventă spre ceea ce înseamnă raționalitate, proiecție, consistență, coordonare, ba, chiar un plan genial sau un plan de ansamblu din partea criticilor.

Unele ipoteze exprimă, în mod conștient, dificultăți inerente, dar acestea ne oferă încrederea că simplificările căilor cunoașterii pot fi făcute prin stăpânirea „codului operațional” al celeilalte părți. Un asemenea cod nu poate fi stăpânit însă fără o înțelegere profundă a sistemelor politice și sociale, a tradiției și a culturii naționale în care este înrădăcinat codul.

Pentru realizarea surprizei de orice fel avem nevoie de cât mai multe informații. Cu atât mai mult, cu cât surprinderea militară și politică se sprijină pe cei mai „lucrați” și elaborați produși de informații. În ambele situații, pentru ca acestea să poată fi evitate, este nevoie de o atență și temeinică analiză de informații, în baza căreia liderul politico-militar trebuie să decidă. De fapt, singura atribuție a unui lider este aceea de a ști *cum* și *când* să decidă. Incapacitatea de a decide sau indecizia sunt, de regulă, capcanele în care cad, îndeobște, liderii slabi. De aici, primul pas către realizarea surprinderii este ca și făcut.

Problema surprinderii, astăzi, este abordată la nivelul cel mai înalt – cel politico-strategic – și acest nivel rămâne deschis preocupărilor din domeniile securității naționale, care vizează componente și domenii cum ar fi surprinderea în domeniul politico-militar, economic, tehnico-științific și informațional.

Întrucât războiul nu este doar un fenomen pur militar, ci o expresie, extrem de complexă, a politicii, „o separare a strategiei și politicii ar putea fi realizată numai în detrimentul ambelor. Ea ar face ca puterea militară să fie identică cu aplicarea absolută a puterii și ar împinge diplomația spre abandonarea esenței sale”¹.

Sarcina structurilor de informații este de a obține informații și de a le evalua corect. Orice greșeală majoră ne poate duce și conduce la realizarea surprizei strategice și, astfel, la un eșec cu consecințe catastrofice în tot spațiul de interes al luptei. Prin urmare, funcția primordială a unui serviciu de informații este aceea de a da soluții corecte decidenților, pentru evitarea surprinderii.

Întrebuițarea informațiilor, pentru a realiza și a preveni surprinderea, a fost prezentă din cele mai vechi timpuri și până astăzi, de la triburile care alcătuiau primele comunități umane organizate, până la regatele și statele ori alianțele de state de mai târziu. De la Războiul de Yom Kippur au fost dezvoltate, dezbătute și respinse o serie întreagă de teorii

¹ H.A. KISSINGER, *Armele nucleare și politica externă*, New York: Harper & Row, 1957, p. 442.

vizând surpriza și au fost propuse sisteme noi, variate, integrate și legate de identificarea, avertizarea asupra izbucnirii crizelor, precum și de gestionarea acestora.

Desfășurat în perioada 06-24 octombrie 1973, Războiul de Yom Kippur a izbucnit ca urmare a unor puternice divergențe arabo-israeliene nerezolvate după Războiul de șase zile (război câștigat de evrei, dar cu o pace nerezolvată) și, în principal, s-a datorat atât nerezolvării, pe calea tratativelor, a problemelor litigioase și a neaplicării rezoluției ONU nr. 242 din 1967, cât și a intereselor altor state pentru menținerea și dezvoltarea influenței lor economice, politice și militare în regiunea Orientului Apropiat (desfășurate sub impactul confruntării internaționale).

Pentru a declanșa atacul, arabii au ales ziua de Yom Kippur – sărbătoare evreiască a iertării păcatelor. Momentul a fost bine ales, întrucât mii de ofițeri și soldați evrei erau împrăștiați prin țară, ca urmare a petrecerii acestei sărbători. (A fost ales, așadar, cel mai bun moment psihologic, ca urmare a informațiilor deținute de către serviciile de informații arabe).

Una dintre cauzele principale care au dus la surprinderea comandamentului suprem israelian se consideră că a fost și atitudinea de subestimare a capacității organizatorice a adversarului, oferindu-i acestuia posibilitatea de trecere la ofensivă. Structurile de informații militare israeliene nu au analizat suficient acumulările calitative făcute de țărilor arabe de la conflictul din 1967, până în 1973, pe linia pregătirii de luptă a unităților și marilor unități, eliminând aproape total din calculul lor factorul pregătire de luptă și psihologică a adversarului. Atitudinea Israelului față de armatele arabe a fost arogantă și sfidătoare în mod nejustificat. Adevărul era că guvernul credea în mitul propriului său serviciu secret militar².

Haim Herzog, președinte al Israelului, admite, în cartea sa, “The Arab-Israeli Wars” (Războaiele arabo-israeliene): „Primul succes militar arab – într-adevăr, cel mai important – a constat în elementele-surpriză (strategică și tactică) ale atacului. Acest succes se datorează, într-o măsură deloc neglijabilă, greșelilor făcute de spionajul israelian, ca și de liderii militari și politici ai Ierusalimului, dar cea mai mare parte a creditului revine sofisticatei operații de dezinformare concepute de Siria și Egipt, una dintre cele mai remarcabile din istoria modernă”³.

De data aceasta, pacea a stat sub semnul unei activități informative și diplomatice din partea Israelului, care a determinat marile puteri să stopeze extinderea conflictului. Războiul a fost oprit, dar nu definitiv, căci

² Vezi pe larg, *Studiul privind cel de-al patrulea război arabo-israelian*, Direcția Informații Militare, T.A. nr. 20535/25.12.1973, pp.75-77.

³ Payne RONALD, *Mossad, Istoria secretă*, București, Editura Colosseum, 1997, p.171.

va fi reluat cinci ani mai târziu, prin Operațiunea „Pace în Galileea”, în iunie 1982⁴.

Diferențele dintre aceste două feluri de surpriză sunt evidente: pe de o parte, s-au produs schimbări în atitudinea politică cu privire la război a liderilor politici, evitându-se, pe cât posibil, războiul în mărime naturală și la scară globală, pe de altă parte, războaiele care au avut loc după cel de-al Doilea Război Mondial au întrebuițat informații la nivelurile tactic și operativ.

2. Surpriza militară strategică

O analiză a acestor cazuri și a altor câteva arată că a existat un efect-surpriză și un răspuns total neadecvat, deoarece estimările și analizele politico-militare ale celor atacați au fost eronate.

Au existat întotdeauna informații despre un atac iminent, dar nu au fost nici complete sau, incontestabil, nu li s-a acordat importanța cuvenită. Cazul Rusiei sovietice este un bun exemplu. Sub comanda lui Stalin, Uniunea Sovietică a fost în permanență în stadiu de alertă – un atac din exterior a fost prezis chiar de la Revoluție. Stalin a fost, de asemenea, cel mai neîncrezător lider politic al timpurilor moderne. El a văzut comploturi și conspirații pretutindeni și a cerut ca toți vechii bolșevici să fie împușcați, la fel ca și mulți oameni care nu erau potențiali complotiști. Pentru că Stalin a văzut pericole de fiecare parte, trebuie să fi fost dificil pentru el să stabilească priorități și să ia precauții speciale. Este, de asemenea, posibil ca, fiind obișnuit cu pericole imaginare, să nu fi crezut în cele reale. Sau poate că a preferat să descopere conspirațiile el însuși și a respins faptul de a fi informat de către aceia care aveau ca preocupări domeniul informațiilor.

Se cunoaște că anul 1941 este anul mai multor surprize de proporții. Una dintre acestea a fost declanșarea agresiunii Germaniei hitleriste împotriva aliatului său din 1939 – Rusia sovietică. Atât Stalin, cât și comandamentul său cunoșteau, încă din vara anului 1940, că nemții își încheiaseră pregătirile pentru declanșarea războiului, aveau știință despre întreg dispozitivul de luptă german, de la Marea Baltică la Marea Neagră. În ce a constat surprinderea?

În această situație avem de-a face cu un caz teribil de automistificare a realității, de voluntarism și autoamăgire din partea conducerii militare a unui stat. Stalin nu a dorit acest război atunci și, deși nu avea posibilitatea să-l împiedice, a vrut să creadă că atacul nu se va produce, **luându-și propriile dorințe drept realități.**

⁴ Stan PETRESCU, *Informațiile – a patra armă*, București, Editura Militară, 1999, p. 183.

Dorința obsesivă a lui Stalin, a conducerii politice sovietice, de a nu provoca în nici un fel Germania, cu credința că așa va evita războiul, a constituit principala cauză a surprinderii armatei sovietice⁵. În anul următor – decembrie 1941–, are loc contraofensiva sovietică de la Moscova, care a constituit o veritabilă și uriașă surpriză pentru Hitler. Cauza este asemănătoare: **autoamăgirea, ignorarea informațiilor și lipsa de realism.**

Aceeași lună consemna atacul japonez asupra bazei navale americane de la Pearl Harbor. Deși se dețineau informații suficiente, nu li s-a dat prea multă importanță, pornindu-se de la ideea că o țară mică și înapoiată industrial, ca Japonia, nu ar îndrăzni să atace marea Americă. Pentru gruparea de forțe de la baza menționată, surpriza a fost totală și, pentru multă vreme, flota americană din Pacific, sub aspect operațional, a fost, practic, lichidată. Dacă Stalin a greșit, ca urmare a unui exces de prudență, vroid să evite orice provocare față de nemți, dimpotrivă, eroarea lui Roosevelt a fost aceea că nu a înțeles că fermitatea americană ar putea, mai degrabă, să provoace decât să descurajeze⁶. Oficialii americani au fost încredințați că japonezii „nu vor decide să atace înaintea încheierii negocierilor”⁷.

Președintele Statelor Unite ale Americii și conducerea militară nu au fost înclinate să atribuie multă importanță informațiilor referitoare la un atac iminent. În această privință, Pearl Harbor seamănă cu Războiul de Yom Kippur, caz clar de ignoranță în fața unor informații evidente. Orbiți de prea multă încredere, liderii politico-militari din Israel au ajuns la consensul din care rezulta că nici un stat arab n-ar fi în măsură să atace Israelul, cel puțin pe termen scurt.

O scurtă analiză a atacurilor-surpriză arată că acestea pot fi stăpânite, cu dificultate, în tot spațiul de exprimare acțională. Poate fi posibil să se reducă pericolul atacului prin îmbunătățirea mijloacelor de observație, prin acordarea unor resurse mai mari acestei sarcini și prin asigurarea că toate informațiile importante sunt analizate cu atenție și transmise factorilor de decizie politici. Dar, în timp ce sunt întotdeauna de dorit informații de la o varietate de surse, cantitatea mai mare nu produce, în mod necesar, și o siguranță mai mare. Puterea mai mare a celeilalte părți poate fi mai mare decât s-a presupus sau un atac militar poate fi lansat fără semne clare de avertisment. Majoritatea atacurilor-surpriză, în timpul recent, s-au terminat, după succesele inițiale, prin înfrângere sau indecis. Aceasta a fost adevărat

⁵ Constantin DEGERATU, Teza de doctorat *Prevenirea surprinderii pe timpul stării de tensiune și în perioada inițială a războiului*, București, AISM, 1996, p. 17.

⁶ General-maior Gheorghe MARIN, *Manevra strategică*, București, Editura Militară, 1992, p. 95.

⁷ *Ibidem*.

pentru invazia lui Hitler în Rusia, pentru Pearl Harbor, pentru invazia din Coreea de Sud și pentru Războiul de Yom Kippur. Surpriza, mai adesea ca niciodată, este arma părții slabe contra celui mai tare, singura armă care ascunde o promisiune de succes.

Chiar și când o asemenea surpriză s-a petrecut, areorei a fost factorul decisiv în schimbarea istoriei. Israelul a fost, cu siguranță, surprins în Războiul de Yom Kippur și, ca o consecință, poziția sa vizavi de statele arabe s-a deteriorat. Surpriza militară poate fi, câteodată, inevitabilă, dar surpriza politică ar trebui să se producă foarte rar. Eșecul în analiza politicii externe scoate la iveală faptul că a existat undeva o greșeală, nu doar în ceea ce privește posibilitatea unui atac militar, dar și în orientarea politică generală, în planurile, comportamentul, ambițiile și puterea unei anumite țări. Au existat asemenea greșeli de interpretare mai mult decât o dată. Cazurile de surpriză strategică menționate – atacul surpriză al Germaniei naziste împotriva lui Stalin, „Planul Barbarossa”, Pearl Harbor și Războiul de Yom Kippur – au fost, cel puțin în parte, eșecurile în analiza informațiilor de natură politică. Mai putem adăuga aici prima etapă a Războiului din Coreea, când, la 25 iunie 1950, trupele sud-coreene au trecut la ofensivă spre nord, dar, după o scurtă înaintare, au fost surprinse de riposta-surpriză a forțelor nord-coreene, care, chiar în cursul aceleiași zile, au declanșat o contraofensivă strategică, soldată cu o categorică înfrângere a adversarului. Iată cum „*un mare număr de evenimente istorice relevă faptul că încercările de a realiza surprinderea în perioada inițială a războiului au avut, de regulă, succes. Principala cauză a surprinderii în astfel de situații nu a fost lipsa de informații, ci incapacitatea conducerii politico-militare de a evalua corect informațiile și a decide în mod oportun*”⁸.

Implicațiile politico-militare strategice ale informațiilor scot în evidență caracterul confruntării, astfel: *pregătirea războiului are loc sub incidența factorului politic; declanșarea războiului se face în exclusivitate pe baza activităților de informații sau informative; desfășurarea războiului, în înțelesul de durată, a fost în permanență sub impactul confruntării informaționale; încheierea războiului a fost, în cea mai mare măsură, determinată de informație, cu două aspecte: oprirea lui definitivă sau oprirea lui pentru a fi reluat pentru un anumit timp; momentele decisive ale războiului au fost pregătite informațional sau au fost impuse informațional, cu repercusiuni catastrofale; concomitent cu ducerea luptei armate, ca esență a războiului, putem vorbi de o confruntare informațională în alte locuri și pe alte spații decât cele militare; cu toate că lupta armată generează beligeranța generală, de fiecare dată s-au păstrat suficiente*

⁸ Richard K. BETTS, **Abacus Surpriză**, Washington D.C., The Brookings Institution, 1982, p. 119.

*canale amiabile, directe sau indirecte, în scopul stabilirii pragului limită al confruntării militare; în cele mai multe cazuri, pacea nu a fost obținută prin confruntarea militară, ci datorită activității informative: s-a câștigat confruntarea militară, dar s-a pierdut pacea; s-a pierdut confruntarea militară, dar s-a câștigat pacea. În consecință, putem aprecia că, pe lângă confruntarea politică și militară directă, războiul dobândește o componentă nouă, confruntarea informațională, care se constituie într-una dintre cele mai puternice*⁹.

Ultimele evenimente dovedesc faptul că surpriza informațională o precede pe cea politică, surpriza militară coborând la nivelurile operativ și tactic, ceea ce demonstrează că pericolul unui război generalizat este tot mai departe, confruntarea având loc, cel mai adesea, în planul activității informative.

3. Surprinderea politică strategică

Este posibil să crezi că, în fiecare dintre aceste cazuri de atac-surpriză, acțiunile militare (concentrările de forțe armate, aviație și maritime) au fost neconcludente. Dar, informațiile militare trebuie să fie întotdeauna revăzute și reanalizate în contextul politic în care apar. Așa cum ambițiile politice externe ale lui Hitler nu au constituit un secret de stat, în iunie 1941, este greu de înțeles eșecul lui Stalin de a interpreta corect semnalele, în ciuda caracterului său neobișnuit de autoritar și extrem de bănuitor.

În cazul Pearl Harbor și invazia nord-coreeană, factorii americani de decizie politică au crezut că țara lor este invincibilă, atotputernică și, aparent, s-a presupus că această credință a fost împărtășită de japonezi și nord-coreeni. Același lucru s-a întâmplat cu israelienii în ajunul Războiului de Yom Kippur. Lipsa de anticipare a unui posibil atac egiptean a fost reîntărită de schema mentală preconcepută a israelienilor cu privire la comportarea egiptenilor în luptă.

Surprinderea politică a fost, din motive evidente, mult mai ușor de realizat în timpurile vechi. Arta surprinderii inamicului a asigurat cucerirea Troiei prin folosirea unui procedeu neașteptat¹⁰, înșelător, ca și victoriile lui Hannibal asupra Romei, și anume prin executarea unei manevre neașteptate peste Munții Alpi (218 î.C.).

⁹ Stan PETRESCU, **op. cit.**, p. 180.

¹⁰ Uriașul cal de lemn – Calul troian – a fost construit, potrivit legendei, la îndemnul lui Ulise, de către locuitorii din Ahaia, în timpul războiului troian. Aceștia s-au ascuns în cal, contribuind la căderea Troiei (**Dicționarul Explicativ**, 1996, p. 115).

În secolul 21, opinia publică națională și internațională trebuie să fie consultată cu privire la orice reorientare majoră a politicii, nemaifiind posibil să se mențină secretul asupra chestiunilor nonmilitare. Acesta este valabil chiar și în cazul relațiilor dintre o democrație și un regim nedemocratic. Surpriza politică adevărată este posibilă, teoretic, în relațiile dintre două dictaturi moderne, cu controlul complet al mijloacelor de comunicare. Surprizele în zona politicii apar, în mod frecvent, din dificultăți de înțelegere sau de comunicare, dezacord politic și acestea pot atinge faze acute atunci când un lider democrat, să zicem, are de-a face cu alți lideri, autoritari, care sunt supuși unor impulsuri bruște, de moment, și predispuși la o anume stare de inconsecvență. Cele mai mari dificultăți în analiza politicii privesc, de obicei, conduita noilor regimuri care au apărut drept rezultat al unor schimbări interne radicale. Aceste regimuri ridică întrebarea generală dacă și până în ce măsură pot fi făcute predicții despre schimbarea internă, iminentă prin mijloace violente. Asemenea schimbări au fost caracteristice perioadei de după cel de-al Doilea Război Mondial și, mai ales, în perioada post „război rece”.

Surprinderea politică este caracteristică statelor puternice asupra celor mici, dar, în mod special, perioadelor revoluționare, când este aproape imposibil să prezici ce se va întâmpla. Este foarte dificil să distingi și să discerne între informațiile care conturează un final previzibil și acele semnale care ne avertizează asupra unui pericol. Există, de obicei, unele semnale care conturează, în parte, evenimentele ce vor veni, dar acestea sunt învăluite în umbră, unele certitudinilor relevându-se cu greutate.

În cazul revoluției americane (1775) a existat puțin loc pentru surpriză. „Revoluția dăduse poporului american un loc independent în familia națiunilor”¹¹. Procesul era previzibil și de așteptat, în timp ce, contrar obiceiului, izbucnirea Revoluției Franceze a fost mult mai greu de prezis, deoarece lipseau dovezile disponibile. Astfel, revoluția Bastiliei a surprins o Europă întreagă, autoritățile franceze, incluzând aici și pe „bine informată” poliție de la Paris.

Conform unui ghid CIA – „Avertismentele revoluției”, publicat în 1980 de către Centrul de Studii al Informațiilor, se arată că „un analist cu discernământ ar fi recunoscut avertismentele unei revoluții cu cel puțin un an înainte de căderea Bastiliei”. Poate că este așa, dar analistul de atunci ar fi detectat și alte asemenea situații revoluționare în mai toate țările europene unde s-au petrecut astfel de revoluții. Acest ghid, fără îndoială, face observații pertinente și variate despre condițiile în care revoluțiile sunt, probabil, pe cale să se producă. Totuși, nu reușește să facă diferențe între o

¹¹ Allan NEVINS și Henry STEELE COMMAGER, *Istoria Statelor Unite*, București, Editura Cartea Românească, p. 102.

lovitură de stat, o rebeliune sau o revoltă ce duce la răsturnarea unui guvern și o revoluție adevărată. Se mai arată, în același ghid, că o revoluție este declanșată în mod invariabil de acțiunile unor mase nemulțumite, oprimate, încercate de mari greutăți, incoerente și arbitrare, aflate sub un regim tiranic. Dar, aceste acțiuni reprezintă, de obicei, etapa finală a unui proces revoluționar. Odată ce puterea a scăpat din mâinile regelui, sentimentul instaurat este că puterea aparține oricui ar fi în măsură să o ia!

Forțele franceze de securitate au fost convinse că mulțimile Parisului erau mult mai civilizate decât mulțimile altor țări. Lipsa instinctului de alarmare din partea autorităților a fost de neînțeles în lumina trecutului.

Nu există o amenințare mai mare în a restabili ordinea decât omul fără nume, fără casă, care locuiește ocazional prin diverse locații, unde nu primește prieteni, pentru că nu-i are și nu are slujbă, nu are un program fix, hoinărind, pur și simplu, fără nici un motiv, dintr-un loc în altul. Este masa manipulabilă, eterogenă, alcătuită din oameni de diferite categorii sociale, unii instruiți, dar și din infractori de drept comun, masă care poate fi folosită ca forță de lovire, ca declanșatoare sau temporizoare a acțiunilor. Fiind compusă din oameni șterși, debusolați, refuzați, fără inițiativă, creduli, posedă întotdeauna impulsuri neconsumate și abia așteaptă să dea cineva un semnal pentru a se elibera de tensiune. Armele ei principale sunt ignoranța (chiar și la oamenii cuți), ura, violența, intoleranța, perseverența, spiritul gregar, disprețul, insulta¹².

Evenimentele din iulie 1789 au fost exact ceea ce au așteptat de mulți ani asemenea oameni. Acest nou tip de mulțime a jucat un rol principal în revoluțiile secolului al XIX-lea în Europa.

Pentru a alege un alt exemplu, despre care specialiștii în domeniu au scris și au vorbit foarte mult, să ne oprim la Revoluția Rusă. Lenin nu a pierdut niciodată speranța unei răscoale revoluționare în timpul anilor de disperare, după înfrângerea din 1905. Lenin a accentuat întotdeauna importanța esențială a trei factori – „o situație revoluționară”, un partid revoluționar puternic și slăbiciunile și nehotărârea printre clasa conducătoare. Unul din acești trei factori, al treilea, a părut să fie mai decisiv decât celelalte două. Mișcarea revoluționară din Rusia, în februarie 1917, a reușit, deoarece guvernul țarist era slab și s-a prăbușit printr-o simplă lovitură.

În anumite cazuri, personalitatea unui conducător al mișcării revoluționare este de o importanță decisivă. Fără Lenin, bolșevicii nu ar fi preluat puterea în octombrie 1917 și ocazia nu ar mai fi venit din nou. În

¹² În revista *Gândirea militară românească*, nr.1, 1997, pp. 119-120.

aceiași mod, este imposibil de imaginat castrismul ... fără Castro! Rolul central al conducătorului în mișcările fasciste este bine cunoscut. Așa au fost Mussolini și Hitler, pentru mișcările lor, fără de care, probabil, nu ar fi putut veni la putere. Fără Khomeini, regimul șahului probabil că nu ar fi fost răsturnat și, în absența unei autorități de conducere supreme, clarvăzătoare, s-ar fi transformat imediat într-o încăierare generală între molahi.

Într-o perioadă revoluționară, previziunile politice trebuie să acorde atenție factorilor ce produc situația „obiectiv” revoluționară. Analiztii trebuie să se confrunte cu o problemă infinit mai dificilă de a prognoza dacă guvernul în cauză poate încă să gestioneze o provocare serioasă, dacă mai este considerat „legitim”¹³.

Apariția fascismului a pus serios la încercare analiztii politici ai vremii. Acesta a fost un fenomen care, pur și simplu, nu s-a potrivit categoriilor prestabilite. Experții nu s-au putut hotărî în aprecieri dacă fascismul a fost de inspirație de dreapta sau de stânga, dacă a fost „un lucru bun” sau „un lucru rău”, așa cum a spus-o cineva. Ei doar au fost de acord că fascismul a fost foarte diferit în caracter de dictaturile anterioare. Factorul nou, esențial în mișcarea fascistă, și care le-a scăpat observatorilor vremii, a fost acela că mișcarea în sine nu a fost reacționară, asemănătoare modelelor secolului 19, ci o mișcare autentică de masă.

Noutatea fascismului era aceea că, odată ajuns la putere, a refuzat să mai facă vechiul joc politic și a luat în totalitate controlul, acolo unde a putut. Mișcările fasciste au avut elemente de mișcare revoluționară, după cum au avut și oameni care doreau o transformare fundamentală a societății, adesea cu o tentă notabilă anticapitalistă și antioligarhică¹⁴.

Pentru a ne îndrepta către exemple „mai” contemporane, în anul 1976 și câțva timp după aceea, a fost la modă, în presă, să se comenteze și să se sublinieze schimbările de moment și ireversibile care au avut loc în mișcarea comunismului european, cu precădere în țările din vest, unde

¹³ Metodologii CIA au fost mult timp preocupați de întrebarea *cum și de ce se întâmplă loviturile*, și aceasta i-a dus la adoptarea „indicativului de abordare”. Un document CIA, supus unei conferințe asupra acestui subiect (martie 1985), a făcut numeroase puncte sensibile, conform cărora abordările existente sunt ancorate în tendințele științelor sociale ale zilei; că, de obicei, ele se contrazic unele cu celelalte și că încearcă să explice, în loc să prezică. Analiztii CIA au accentuat, pe drept, că loviturile de stat nu sunt evenimente întâmplătoare și că dinamica loviturilor trecute poate fi de folos în evaluarea posibilității unor viitoare preluări militare Din nefericire, „indicatorii” nu sunt clari întotdeauna. Poate cineva să se contrazică cu adevărat (așa cum face documentul CIA) că, dacă un regim intensifică represiunea oponenților săi civili, aceasta ar trebui să fie privită ca unul dintre cei mai importanți indicatori de potențial complot de lovitură? Represiunea șovăitoare și incompetentă poate să activeze o lovitură, dar represiunea nemiloasă și eficientă va avea efectul opus.

¹⁴ Eric HOBBSAWM, *Secolul extremelor*, București, Editura Lider, 1994, p. 156.

partidele comuniste au încetat de multă vreme să mai fie revoluționare, în sensul tradițional al cuvântului.

În Europa Centrală și de Sud-Est, lucrurile au stat altcumva. Reformele din partidele comuniste s-au făcut greoi și cu multă dificultate, destul de tardiv, astfel că, în timp ce în unele țări comuniste revoluțiile au avut un caracter pașnic, în altele schimbarea s-a produs în condiții de violență maximă. Surprinderea politică, în aceste situații, a ieșit din toate tiparele analiztilor și a pus la grea încercare întreg mediul global de securitate, în sensul că acesta s-a transformat, dintr-o stare bipolară într-una multipolară, din care s-au desprins cu rapiditate, ca o putere dominantă, Statele Unite ale Americii.

Atât agresiunile armate, cât și izbucnirea unei revoluții sunt precedate de o stare de tensiune. În această stare de tensiune sunt posibil de descifrat felurile surprinderii. În acest context, putem aprecia că perioada de tensiune politică și militară, ce definește situația de criză, poate să lipsească sau să fie estompată de unele variabile necunoscute, să fie de scurtă durată ori să aibă o fizionomie cu totul aparte față de modelele standard, fiind, astfel, foarte greu de descifrat și de interpretat.

O asemenea stare va putea fi relevantă și calificată ca atare numai în funcție de elementele specifice care o compun, de măsura în care interesele naționale fundamentale sunt puse în pericol, de gradul de subtilitate al tensiunilor. Astăzi, stările de tensiune sublimează, frecvent, în situații de criză, caracterizate de relații încordate, marcate de acutizarea unor pericole reale ce pot genera amenințări la adresa securității naționale și a integrității teritoriale a statului, în măsura în care, nesoluționate pașnic, aceasta ar duce la un conflict armat.

O asemenea stare de tensiune, care a sfârșit într-o surpriză politică de proporții, s-a creat pentru țara noastră, spre exemplu, în decembrie 1989, însă perceperea ei de către conducerea strategică politico-militară a fost tardivă și inoperantă. Din cauza incapacității de a înțelege această situație, a subiectivismului și automistificării, reacția conducerii politico-militare, „de partid și de stat (n.a.)”, a fost total neadecvată; la rândul său, în absența unei perspective istorice clare, reacția populară a fost anarhică și hazardată, revoluția riscând, ca, o dată cu înlăturarea regimului politic devenit caduc, să pună grav în pericol existența statului român ca stat unitar, independent și integru¹⁵.

Revoluția din decembrie 1989 a fost îndreptată, în principal, împotriva regimului dictatorial ceaușist și s-a produs pe fondul unei puternice crize economice și sociale a societății românești, a izolării ei pe

¹⁵ Constantin DEGERATU, *op. cit.*, p. 76.

plan internațional și, pe cale de consecință, a neputinței comuniștilor de a găsi calea de ieșire din acest marasm. Această situație a determinat, pe plan extern, o acțiune concertată a forțelor din afara frontierelor de înlăturare a lui Ceaușescu și a camarilei sale de la conducerea țării.

Este lipsit de orice îndoială că, din analiza conținutului stării de tensiune, puteau fi extrase suficiente informații în stare să califice existența unor pericole care să ducă la realizarea unei surprinderi politice cu final neașteptat, pe de o parte, dar și un alt fel de informații cu privire la poziția reală a principalilor actori ai epocii, din care ar fi putut fi trase concluzii necesare pentru prevenirea surprinderii, pe de altă parte. Astăzi, cunoaștem că, în mare măsură, au existat suficiente informații pentru a întări ultima dintre observații: „Din datele de care dispunem, rezultă că, la întâlnirea dintre Bush și Gorbaciov, ar urma să se discute și problema exercitării de presiuni coordonate asupra acelor țări socialiste care nu au trecut la aplicarea de reforme reale, fiind avute în vedere îndeosebi R.P. Chineză, Cuba și România”¹⁶.

Se desprinde cu ușurință concluzia că eșaloanele de comandă politico-strategice ale vremii nu au înțeles semnalele surprinderii strategice, pentru că ele nu se înscriau în tiparele lor de analiză și gândire după care se conduceau și nu corespundeau „imaginii pe care o aveau despre prezent și viitor, nu erau în concordanță cu dorințele lor”¹⁷.

Revoluția din decembrie, din nefericire, a plasat România într-o situație clară de surprindere strategică, datorată nu doar lipsei de informații, ci incapacității de a se face estimări sau previziuni în caz. Nu există mari deferențe între exemplul românesc și cazurile abordate, privitoare la Stalin și Roosevelt. Însă, spre deosebire de Stalin, care avea în spatele său un uriaș spațiu de manevră, resurse umane și materiale imense, ori de America lui Roosevelt, care reprezenta un monstru economic al lumii și își putea reface pierderile rapid, Ceaușescu nu mai avea nici o șansă. El era incapabil de reforme, pentru că pierduse contactul cu realitatea. Ceaușescu a transmis indecizia politică, incapacitatea de a decide, precum și mentalitățile sale manageriale comuniste succesorilor săi politici, care, confruntându-se cu situații de criză postdecembriste, fără precedent, nu au știut să decidă, un întreg popor confruntându-se cu alte stări de tensiune, care au dus România aproape de marginea prăpastiei.

Evenimentele din decembrie 1989 au reprezentat o surpriză strategică, în mărime naturală, cu consecințe catastrofice pentru regimul politic comunist din România, fiind afectate întreaga suflare românească,

¹⁶ Nota DSS nr. 00263 din 22.11.1989.

¹⁷ Constantin DEGERATU, *op. cit.*, p. 77.

interesele fundamentale naționale, statalitatea țării, toate instituțiile acesteia (Parlamentul, președinția, Guvernul, Armata, siguranța națională și ordinea publică etc.), precum și întregul sistem economic și social. Este necesar să arătăm că, pentru acțiunile politico-militare surprinzătoare din decembrie 1989, nu au existat conducători avizați și înzestrați cu capacitate de predicție, cu clarviziune politică, nu au existat planuri politice și militare preconstituite, ceea ce conferă momentului istoric o notă de originalitate, dar nu și una de eficiență pentru timpurile ce vor urma.

4. Informațiile și surprinderea strategică

În actualul context geopolitic și geostrategic, regional și subregional, se manifestă tot mai mult tendința de dezvoltare și dinamizare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității și siguranței naționale a statelor din centrul și estul Europei. Acestea vin să completeze, de fapt, starea de insecuritate extrem de complexă, pe fondul unei evoluții necontrolate a situației interne specifice fiecărei țări, coroborată cu stimularea și întreținerea acesteia de către factori interni și externi interesați.

Schimbările produse în Europa după dezgheț, cât și cele anticipate în prima parte a secolului XXI neliniștesc toată lumea, căci aceste probleme vor afecta configurația Europei, astfel: grupurile etnice se străduiesc să-și câștige independența sau, cel puțin, autonomia; segmentele prospere ale statelor existente încearcă să se debaraseze de cele sărace; statele mai mari, viabile, își extind sfera de influență asupra unora dintre vecini.

Pentru România, în acest context, riscurile și amenințările nu s-au schimbat foarte mult, ci s-au diversificat și s-au complicat întrucâtva. Dacă unele riscuri și amenințări provin din instabilitatea situației internaționale, altele, nemijlocite, exterioare vin, bineînțeles, din partea unor vecini de-ai noștri, care, dacă ar fi să ne aruncăm o privire prin istoria națională, au căutat totdeauna prilejuri favorabile pentru a-și crea o situație strategică avantajoasă și a provoca surprinderea în scopul măririi teritoriilor în detrimentul României.

Modalitățile de acțiune pentru asigurarea securității naționale a României sunt stabilite în funcție de interesele țării, de resurse, de evoluția proceselor economice și politico-militare, precum și de potențialii factori de risc. Aceștia din urmă reprezintă semnele cele mai vizibile care cântăresc în caracterizarea surprinderii politico-militare strategice.

Ne vom opri asupra unor riscuri, amenințări și pericole specifice, cărora România trebuie să le acorde atenție excepțională, uzând și abuzând, dacă ne este permis, de toate pârgurile politico-militare, diplomatice și de

natură informativă, în scopul prevenirii, limitării, contracarării și înlăturării lor, în acest mod fiind evitată surpriza politică și militară.

Riscuri, amenințări și acțiuni agresive nonmilitare

- *Presiuni politico-diplomatice* ostile, care vizează discreditarea și izolarea țării, destabilizarea guvernului și a forțelor politice aflate la putere, influențarea politicului și a diplomației, astfel încât să acționeze potrivit dorinței adversarului. *Orice acțiune externă îndreptată împotriva securității naționale îmbracă forma agresiunilor nonmilitare, dar nu nonviolente.*

- *Acțiuni agresive economico-financiare și tehnologice* în planul relațiilor comerciale și financiar-bancare, al investițiilor externe, al ajutorului economic extern, pentru a forța România să adopte o anumită conduită în dauna securității sale.

- *Agresiunea informațională*, întrebuițată în tot spectrul, subsumând componente, cum ar fi: acțiuni informative ostile; culegerea de informații și dezinformarea; agresiunea imagologică; penetrația culturală; agresiunea ideologică etc. Culegerea de informații și dezinformarea vor cunoaște un grad mai mare de libertate de manifestare în noul spațiu politic european, cu precădere în spațiul fost comunist.

- *Migrația cu efecte destabilizatoare* constituie o amenințare deosebită în condițiile liberalizării circulației persoanelor, căci facilitează apariția altor factori de risc foarte periculoși, cum ar fi: terorismul, traficul de droguri, problemele de natură etnică, religioasă, intoleranță.

Manifestări ale violenței atipice implicând utilizarea forței armate în modalități atipice neconvenționale

Violența atipică reprezintă o violență care nu produce efecte perceptibile, imediate. Utilizarea forței avansate neconvenționale implică o acută nevoie de informație. Dar, a adopta un comportament „informatofag” în sfera conducerii nu exprimă întotdeauna garanția valorificării superioare a informației. Ca atare, este nevoie de rațiune și raționament, de normă și moralitate, de forță de valorificare integrală într-un flux informațional.

Tipuri de acțiuni ostile nearmate

Acțiunile ostile (agresive) economico-financiare ar putea avea ca scop, într-o primă variantă, realizarea condițiilor în care România să devină furnizor de materii prime și de forță de muncă ieftină, pe de o parte, iar pe de altă parte, o piață de desfacere rentabilă pentru produsele finite. Acțiunile ostile (agresive) politico-juridice îndreptate împotriva României sunt posibile datorită unor acțiuni sistematice de intoxicare, desfășurate de către cei interesați în rândul oamenilor politici și al experților occidentali din

unele foruri externe, care au permis propagarea mistificărilor de natură istorică și juridică asupra frontierelor românești, ajungându-se ca România să fie prezentată Europei ca țară revizionistă, urmărindu-se prin aceasta să-i împiedice sau cel puțin să-i întârzie accesul la structurile atlantice.

Acțiunile agresive în domeniile conștiinței sociale cuprind o gamă largă de forme de manifestare, putând fi finalizată prin procese de desnaționalizare, de negare a culturii naționale și influențare a evoluției acesteia în sensurile dorite de adversar, prin exodul de inteligență, acțiuni în domeniul ideologiei și în cel al conștiinței religioase a populației.

Efectele acțiunilor ostile statului român în domeniile conștiinței sociale apar după o perioadă îndelungată, dar ele sunt profunde, putând duce la fenomene de schimbare a trăsăturilor caracteristice ale unei națiuni, de dispariție a unor state și de apariție a altora, noi – situația din fosta Iugoslavie, fosta Cehoslovacie etc. Considerăm că acțiunile ostile (agresive) în domeniul studiat, cu toate că nu au consecințe realizabile imediate, sunt cele mai subtile forme de acțiune nearmată și unele dintre cele mai periculoase, urmările acestora neputând fi eliminate decât cu mai multe eforturi din partea națiunii și cu pierderi incalculabile. Acțiunile informaționale și acțiunile de influențare psihologică ostile statului nostru au ca scop dezinformarea populației și a armatei asupra adevăratei stări de fapt a națiunii și a armatei, dar și a pericolului unei invazii militare, slăbirea rezistenței psihice a forțelor armate la acțiunea factorilor perturbatori și a încrederii acesteia în forțele proprii (a se vedea situația din Revoluția din decembrie 1989).

Acțiunile ostile ecologice, ca o formă de destabilizare a unui stat, au fost sesizate recent, cu toate că, de-a lungul istoriei, acestea s-au materializat din perioada aparițiilor industriilor poluante și a goanei după profit. În prezent, se practică transferul prin finanțare al industriilor poluante pe teritoriul altor state, precum și depozitarea deșeurilor radioactive, chimice etc. În principiu, acestea au caracter deliberat și se produc din considerente economice. Cu toate acestea, efectul lor asupra statului agresat este de luat în considerare, în timp, putând fi afectate și alte state din zonă.

Riscuri, amenințări și pericole cu consecințe în domeniul apărării și securității naționale, siguranței și ordinii publice

În domeniul militar enumerăm: consecințe ale aplicării reformei în armată, ca urmare a unei resurse financiare sărace; proliferarea grupărilor paramilitare; decalaje de potențial militar, ca urmare a reducerilor de armament și efective militare; menținerea unor conflicte militare, a unor surse potențiale de conflict; discriminarea directă sau indirectă în privința accesului la tehnologii și echipamente de vârf și, nu în ultimul rând, riscuri

provenite din constrângerile strategiei militare, de natură statală, juridică, geografică, economică a structurii forțelor, a negocierilor internaționale și a inerției birocratice; restructurarea, cu consecințe negative, în planul protecției apărării și a structurilor informative.

În domeniul siguranței naționale identificăm: toate faptele îndreptate împotriva suveranității, independenței și unității statului; trădarea prin ajutarea inamicului, prin transmitere de secrete; subversiunea și separatismul prin moduri conspirate; terorismul; propaganda antinațională; dezinformarea; influențarea în contra intereselor naționale a judecăților și deciziilor; intoxicarea în toate nivelurile socialului; infiltrarea, finanțarea de mișcări subversive; separatismul; ingerința; restructurarea la întâmplare, irațională și pe criterii politice și reducerea efectivelor structurilor de informații, sub influența unor organisme internaționale, în scopul slăbirii acțiunilor acestora.

În domeniul ordinii publice reținem: conflict intern armat între grupuri de persoane; tensiuni interne grave, care pot degenera în ciocniri violente; activități de instruire cu folosirea armamentului în afara cadrului legal; mitinguri, demonstrații, procesiuni, întruniri desfășurate în mod nepașnic; activități organizatorice de defăimare a țării; grevă, în contra prevederilor legale; agresiuni interne, provocate de grupuri de persoane ce acționează după reguli militare, dar în afara legii; uzurparea de funcții oficiale în instituțiile statului; propaganda politică; activități ilegale pentru subminarea formei de guvernământ și a Constituției; atentatul săvârșit asupra unei colectivități.

Se poate aprecia că avem de-a face cu o pondere de riscuri și amenințări mai mare a celei din interior, în conjuncție directă sau indirectă cu factori externi. De asemenea, riscurile și amenințările interne sau externe sunt supuse unui control informativ internațional.

Riscuri accidentale

Acestea grupează fenomene cu caracter accidental, cum ar fi: accidente nucleare civile; accidente cu arme nucleare, bacteriologice și chimice (NBC); accidente nucleare militare; război nuclear accidental; catastrofe ecologice.

Informațiile pot sta la baza multor scenarii posibile de agresiune la adresa securității unui stat. Aceste scenarii sunt elaborări diabolice ale unor structuri specializate și formează o gamă graduală din punctul de vedere al transpunerii succesive în practică. Se aplică nonviolent și îmbracă forme neconvenționale, putând trece, treptat, în modalități clasice. Serviciile de informații trebuie să aibă în control informativ-operativ ambele forme, putându-se realiza, cel mai bine, printr-o cooperare strânsă. Scenariile

trebuie să reprezinte temeiul, raționalitatea, oportunitatea, coerența și consistența organizării apărării naționale și, după nevoie, a apărării armate a țării.

Pentru a preveni, limita, contracara și combate acești factori de risc, vectori orientați către România, **rolul informațiilor, al diplomației și al armatei** trebuie să depășească rapid, pe termen scurt, această fază de tranziție. Nici o cheltuială în plus din partea bugetului nu este prea mare pentru a întări structurile de informații ale statului român.

În Occident, serviciile de informații și-au mutat accentul pe terorism, cu forma lui paroxistică – cel nuclear, pe supravegherea statelor care nu respectă prevederile internaționale și pe spionajul total.

Structurile de informații ofensive organizează măsuri informative pentru **prevenirea surprinderii**, constând în culegerea de informații despre fenomene, evoluții, activități, acțiuni, structuri, persoane, prelucreează informațiile, le selectează, evaluează și le distribuie în scopul: avertizării asupra pericolelor ce vizează securitatea și apărarea națională, adică despre pericolul de război; informării curente despre evoluția unor probleme de interes deosebit (crize, conflicte, negocieri, tratative, alianțe, încredere); organizării și participării părții române la negocieri sau diferite acțiuni de natură diplomatică; evaluării unor fenomene (economice, tehnice, sociale, financiare, de ordin demografic); stabilirii aliaților potențiali, probabili și modul de implicare în conflict; sprijinirii propagandei antirăzboi cu date specifice; activităților de recrutare a agenților cu posibilități de pătrundere la vârfuri politice, economice și militare agresoare; identificării activităților informative terorist-diversioniste, pregătite de agresor pe teritoriul național.

Structurile de informații defensive culeg, analizează, evaluează și exploatează informații pentru: identificarea membrilor agențiilor străine ale țărilor agresoare și ale aliaților acestora; identificarea colaboraționiștilor și a surselor de informații din țară ale structurilor de informații inamice; pătrunderea și cunoașterea informativă a activităților populației cu compoziție etnică identică cu cea a agresorului; stabilirea persoanelor care, într-un conflict, ar putea pactiza cu agresorul și ar putea lucra activ sau pasiv, gen „coloanele cincii și șase”; identificarea acțiunilor cercetării adverse și neutralizarea acesteia; deturnarea activității unor elemente ale cercetării adverse și obligarea lor să lucreze împotriva intereselor propriilor structuri; organizarea și desfășurarea unor acțiuni de contrasabotaj, contradezinformare, contrapropagandă și supraveghere a turiștilor și a agenților de influență.

Contrainformativ, se identifică toate măsurile privind protecția secretelor prin procedee și metode de securitate, în scopul prevenirii surprinderii și care, în mod obișnuit, vor fi: limitarea și verificarea

persoanelor care au acces la diferite categorii de secrete; reglementarea activității de elaborare, multiplicare, păstrare, mânăuire și exploatare a documentelor și a suporturilor care conțin informații; protecția electronică împotriva obținerii de informații secrete și confidențiale prin interceptarea undelor radio emise de computere și aparatura de secretizare.

Eșecul măsurilor de protecție contrainformativă aduce prejudicii extrem de grave țării. Pe primul aliniament de apărare strategică sunt dislocate, încă din timp de pace, structurile informativ-contrainformative ale statului, dar cu precădere cele contrainformative și, dacă acestea din urmă nu sunt destul de tari, pot apărea surprize incalculabile. Serviciile secrete ofensive ale adversarului au ca preocupare, în ordinea priorităților, neutralizarea serviciilor contrainformative ale țării-țintă, prin infiltrări de agenți, recrutări, compromiteri, șantaj, spargerea codurilor cifrurilor.

Surprinderea strategică politică și militară, în cea mai mare măsură, se sprijină pe informații. **Structurile de informații defensive constituie, în cadrul dispozitivului de apărare strategică, prima linie de apărare. În războiul de apărare a țării, informația suplinește calitatea sistemului militar, iar fermitatea și oportunitatea deciziei politice pot suplini benefic insuficiența informației**¹⁸.

BIBLIOGRAFIE

1. Allan NEVINS și Henry STEELE COMMAGER, **Istoria Statelor Unite**, București, Editura Cartea Românească.
2. Constantin DEGERATU, Teza de doctorat - *Prevenirea surprinderii pe timpul stării de tensiune și în perioada inițială a războiului*, București, AISM, 1996.
3. **Dicționar Enciclopedic**, București, 1986.
4. **Direcția Informații Militare, între ficțiune și adevăr**, București, 1994.
5. Eric HOBSBAWM, **Secolul extremelor**, București, Editura Lider, 1994.
6. Liddel HART, **Istoria celui de-al Doilea Război Mondial**, București, Editura Orizont.
7. Stan PETRESCU, **Informațiile - a patra armă**, București, Editura Militară, 1999.
8. Idem, **Arta și puterea informațiilor**, București, Editura Militară, 2003.
9. Walter LAQUEUR, *Aplicațiile și limitele culegerii de informații*, în **O lume a secretelor**, Fondul secolului XX, SUA, 1985.
10. Revista *Gândirea militară românească*, nr. 1/1997.

¹⁸ Stan PETRESCU, **op. cit.**, pp.123-137.

PROVOCĂRI ECONOMICE ȘI FINANCIARE

*General maior Constantin NĂSTASE**

Lumea se reconstruiește într-un spațiu de nesiguranță, stres și instabilitate. Aproape tot ce se întreprinde poartă, deopotrivă, amprenta incertitudinii, sau a unor certitudini limitate, dar și pe cea a speranței. Incertitudinile sunt un rezultat, speranța este un proiect. Toate acestea țin, deopotrivă, de realități, interese, proiecte și, adesea, de iluzii. Realitățile, interesele și proiectele au câteva coordonate comune, dintre care cele mai importante sunt cele economice și financiare. La urma urmei, economia și finanțele sunt cel mai concret și cel mai dinamic produs al activității omenești și, totodată, cel mai palpabil suport al acesteia. De aceea, interesele se confruntă în primul rând în domeniul economic și în cel financiar, iar politica cea mai concretă, cea mai dinamică, cea mai fermă și, în același timp, cea mai flexibilă – care se definește totdeauna ca sinteză a interesului – este cea economico-financiară. Nimic nu există și nu poate exista pe lumea aceasta fără o dimensiune economică și financiară. Progresele unei societăți sunt, în primul rând, progrese economice; potențialul unei societăți este, în primul rând, dimensionat economic și financiar.

Acest spațiu al vieții și viețuirii omenirii pe planeta Pământ, care pare cel mai solid și cel mai concret, rămâne, totuși, cel mai sensibil și cel mai vulnerabil, iar cel mai teribil război care se desfășoară astăzi pe planetă nu este cel care produce morți și răniți – războiul frontalier al armelor – ci războiul frontalier al economiilor, adică *războiul economic*. Acest tip de război rezultă din conflictualitatea economică și face parte din ceea ce putem numi război continuu sau război permanent. Clausewitz definea războiul ca fiind o continuare a politicii cu mijloace violente, mai exact, o modalitate violentă de punere în operă a unei politici. Unii dintre strategii de azi susțin că războiul nu este o continuare a politicii, ci un sfârșit al ei,

* Doctorand. Îndeplinește funcția de șef al Direcției Financiar-Contabile din Ministerul Apărării Naționale.

întrucât armele nu continuă dialogul politic, ci intră în acțiune atunci când și acolo unde acesta se sfârșește.

Ei, bine, aceste constatări – extrem de subtile și de realiste – au de multe ori un suport economic, se desfășoară așadar în spațiul politicii economice. Chinezul Sun Tzi, în „Arta războiului“, și indianul Kotilya, în „Arthashastra“, îi sfătuiau pe beligeranți să aibă în vedere, în primul rând, întreprinderile adversarului, să-i distrugă suportul economic al războiului, de unde rezultă că, în Antichitatea stabilizată, se recomanda aplicarea, în confruntările armate, a unor strategii indirecte, întrucât lovirea resurselor însemna, de fapt, în concepția acestor primi mari strategii ai omenirii, distrugerea economiei adversarului, adică a suportului economic și material al războiului.

În același timp însă, strategia de distrugere a economiei adverse se constituie într-un domeniu relativ independent, care presupune un sistem de acțiuni specifice. Dacă războiul armelor de foc se încheie o dată cu ultima bătălie sau cu lichidarea consecințelor acesteia, cel economic se continuă prin mijloace extrem de subtile și se concretizează, în fiecare zi, printr-un sistem de bătălii, adesea invizibile, dar prezente ca un fluid în fiecare colț al planetei, pentru piețe, tehnologii și resurse. Odinioară, geopoliticianul Harold F. Mackinder afirma că acela care stăpânește *heartlandul* (se referea la pivotul eurasiatic) stăpânește lumea. Astăzi, această afirmație a geopoliticianului britanic s-ar putea traduce, fără a-i denatura semnificația, că stăpânește lumea acela care dispune de *resurse, tehnologii și piețe*. Resursele, îndeosebi cele energetice, se află în acea Eurasie de care vorbeau Mackinder și americanul Nicolas Spykman, tehnologiile sunt un produs și un mijloc de dominare prin producție, iar piețele un teatru de confruntare.

Desigur, s-ar putea spune că, în acest imens spațiu economic și financiar, există nu numai confruntare, ci și numeroase *parteneriate strategice*, ceea ce ar părea să fie cea mai verosimilă dintre soluțiile de construcție a unui pilon economic mondial, care, alături de ceilalți doi piloni – cel politic și cel de securitate – să asigure realizarea, în sfârșit, prin globalizare, a unității și stabilității întregii lumi. Acesta este un ideal mai mult sau mai puțin frumos, ilustrat cândva de Platon în „Republica“ și de Tommaso Campanella în „Cetatea soarelui“, pentru o anumită regiune și demontat sistematic de mari teoreticieni economiști, precum David Ricardo și Adam Smith, dar reluat mereu, întrucât omul nu se poate lipsi de această frumoasă iluzie a unității întregii lumi.

Caracteristici

Provocările și vulnerabilitățile economice și financiare sunt numeroase și complexe. Întregul sens al existenței societății omenesti constă într-o competiție pentru putere, mai exact, pentru mijloacele și mecanismele puterii, care sunt, în primul rând, economice și financiare. Resursele energetice și de materii prime nu reprezintă însă totdeauna un factor de putere. În general, țările care dispun de resurse nu sunt printre cele mai puternice. Toate țările din Orientul Mijlociu sunt sărace, deși aici se află cel mai mare rezervor de hidrocarburi în exploatare. Rusia a devenit o mare putere, nu datorită resurselor naturale (deși nici acestea nu pot fi neglijate), ci datorită poziției sale geostrategice, ofensivei frontierelor politice, unor anumite conjuncturi favorabile și, evident, unui anumit tip de politică economică, dar mai ales exacerbarii dimensiunii militare, a superdezvoltării tehnologiilor militare. Într-un fel, ea a reprezentat, în epoca socialismului, ceea ce a reprezentat Imperiul mongol în Evul Mediu: *o imensă putere militară, dar fără un suport economic și financiar solid, stabil și competitiv*. Mai mult, pentru combaterea comunismului, americanii au aplicat, în confruntarea cu puterea sovietică, una dintre puținele strategii indirecte din istoria lor, cea a *îndiguirii*. Strategia îndiguirii a fost, în primul rând, o strategie economică.

Lucrurile nu s-au schimbat prea mult. În epoca de început a procesului de globalizare, tot strategiile economice și, adiacente lor, cele politice și informaționale dețin supremația în spațiul confruntării. Provocările începutului de secol sunt, în esență, provocări economice. Ele se conturează și se derulează însă în situații complexe, atipice, cu totul nefavorabile noilor politici mondialiste și, corespunzător, noului curs strategic. Lumea este, astăzi, mai mult ca oricând, disproporționată și asimetrică. Disproporția constă în decalajele imense, asimetria în disproporționalitatea strategiilor de confruntare și de impact, precum și în modul în care fiecare folosește vulnerabilitățile celuilalt.

Provocările economice și financiare ale începutului de secol rezultă în primul rând din caracteristicile spațiului economic și financiar, din dialectica extrem de fluidă, dar și extrem de solidă a confruntării și stabilității. Pentru că, orice s-ar spune, acest război economic continuu și imens nu dărmă, ci construiește.

Printre caracteristicile provocărilor economice și financiare pot fi următoarele:

- accentuarea caracterului transfrontalier;
- cibernetizarea;
- gigantismul;
- virtualitatea;
- accentuarea decalajelor;
- dominanța marilor corporații economico-financiare;
- fermitatea;
- confluența;
- fluiditatea;
- dinamismul;
- constructivismul;
- falia.

Unele dintre aceste caracteristici sunt complementare, altele sunt contradictorii și chiar exclusiviste. Dar ele se constituie într-un sistem pe care se definește, în mare măsură, configurarea economică, politică și socială a lumii.

Organizațiile și organismele internaționale, economice, politice și de securitate, între care se detașează ONU, UE și NATO, au un rol excepțional în gestionarea acestor caracteristici, precum și a provocărilor și vulnerabilităților care însoțesc din ce în ce mai mult noul tip de societate care, volens-nolens, se construiește în acest început de secol. De unde rezultă că lumea devine și trebuie să devină din ce în ce mai conștientă și mai responsabilă în ceea ce privește destinul ei.

Simetrie, disimetrie, asimetrie în dinamismul economic-financiar

Asimetria economică, deși este, în mare parte, o consecință a decalajelor, nu se confundă cu acestea și nu se reduce la acestea. Ea provine mai ales din incompatibilitatea interacțiunilor și din subtilitatea intereselor. Deși lumea trăiește în același univers economico-financiar, acest univers nu este la fel pentru toată lumea. În timp ce marea finanță acționează într-o rețea specifică, în expansiune, care promovează și favorizează un anumit tip de relații, restul lumii așteaptă și profită de consecințele acestui joc strategic, sau pur și simplu le suportă, fără să înțeleagă mare lucru din ceea ce se întâmplă în spațiul politicii financiare și al instrumentelor acesteia. Finanțele își extrag substanța nu neapărat din rotația mai mult sau mai puțin accelerată a masei monetare, deci din politicile financiare speculative, cât mai ales din

mecanismele de acoperire economică, adică din sistemul economic productiv. Acesta și numai acesta este generatorul cel mai sănătos și cel mai eficient – și singurul – al resursei financiare. La rândul lui, acest sistem nu poate exista decât în măsura în care este finanțat și integrat în grila de reconfigurare permanentă a mediului economico-financiar, cu toate elementele, structurile și funcțiunile sale.

Există o bătălie continuă în rețeaua specifică sferei finanțelor, concretizată în interacțiunile și confruntările dintre politicile financiare, structurile și funcțiunile megasistemelor financiare, în care intervin sistemele bancare, mecanismele speculative și alte elemente, supuse unui determinism dinamic și complex. Această bătălie se desfășoară cu preponderență în spațiul resurselor și pe piața de capital. Ea produce, la rândul ei, prin determinare directă sau prin inducție, un lanț neîntrerupt și haotic de bătălii în spațiul economic. Cu alte cuvinte, o analiză riguroasă a dinamismului economico-financiar trebuie să facă apel nu doar la teoria statisticii, ci și la teoria haosului.

Prin statistică, se poate determina, în linii generale, sensul sau sensurile evoluției economice și anumite determinări ale sistemelor financiare, dar nu pot fi explicate mecanismele extrem de subtile, de sofisticate și, de cele mai multe ori, imprevizibile ale dinamismului economico-financiar. Acest tip de determinism este specific *societății epistemologice*, în care informația și cunoașterea științifică profundă au un rol esențial în conceperea, construcția și reconstrucția raporturilor inter-umane. În acest cadru, societatea devine pe deplin conștientă de filosofia și fizionomia ei și, de aceea, are ca principală caracteristică, atât în spațiul ontologic, cât și în cel gnoseologic *dimensiunea epistemologică*, adică necesitatea cunoașterii științifice profunde a tuturor mecanismelor – și în primul rând a celor economico-financiare – și a evoluției funcțiilor și rolurilor acestora.

Printre principalele caracteristici ale acestui tip de societate, se vor situa, probabil, și următoarele :

- comprehensibilitatea domeniului economico-financiar ;
- filosofia procesuală ;
- capacitatea de înlăturare spontană a nedeterminărilor ;
- abilitatea de gestionare a incompatibilităților ;
- predictibilitatea sporită a proceselor sociale ;
- solidaritatea.

Aceasta este, în linii generale, o posibilă imagine a viitorului. Dar prezentul? Care sunt, din perspectivă economico-financiară, realitățile și cum pot fi ele cunoscute și influențate? În ce măsură poate fi controlat războiul economic? Care este sfera lui de cuprindere în momentul de față?

Înainte de toate, ar trebui să identificăm măcar câteva dintre amenințările economico-financiare cu care se confruntă societatea actuală, urmând ca, în măsura posibilului, să încercăm să le regăsim în ceea ce am numit *război economic*.

Există cel puțin trei tipuri de pericole și amenințări:

- de sistem ;
- de proces ;
- asimetrice.

Pericolele și amenințările *de sistem* rezultă din dinamica evoluției structurilor sistemelor economice și financiare și constau, în general, în incompatibilitățile care se creează (automat sau voit) între acestea. Printre cele mai semnificative ar putea fi și următoarele:

- amenințările de corporație;
- amenințările oligarhice;
- amenințările de falie.

Acestea sunt, în general, tipuri de *pericole și amenințări politice și strategice*, iar sfera lor de cuprindere și de manifestare se definește, deopotrivă, la nivel planetar și la nivel regional, dar și la nivel național, de ramură și chiar de întreprindere.

Războiul bazat pe Rețea (grila senzorilor, rețeaua centrală de conducere și rețeaua platformelor de luptă) își are modelul, antecedentul și suportul în *filozofia economiei dinamice și concurențiale*. Noua dinamică a concurenței, la începutul erei informaționale, se bazează pe investiții, informație în timp real, tehnologie de vârf și nanotehnologie. Tehnologia informației (IT) se concentrează pe fiecare dintre aceste determinări, ca o determinare a determinărilor, ca un sistem de sisteme. Sectorul tehnologiei informației ocupa, în 1996, doar 3% din economia americană, dar a reprezentat 33% din creșterea economică. Pe măsură ce societatea se dezvoltă are loc o trecere de la economia de tip „A” la o nouă economie de tip „B”. Economia de tip „A” este caracterizată prin masivitate, stabilitate, echilibru de piață și returnări descrescătoare în ceea ce privește investițiile. Ea este specifică epocii industrializării și a fost modelată de determinismul mecanicist. Economia de tip „B” este mai mică, mai flexibilă, dar se caracterizează prin creșteri extraordinare și generare de bogăție, absența

echilibrului de piață și returnări crescătoare asupra investițiilor. Ea este modelată de determinismul dinamic complex, având ca suport înalta tehnologie a informației. Dar, o astfel de economie presupune noi vulnerabilități, rezultate din flexibilitatea și instabilitatea pieței, din dinamismul tehnologiei și din filosofia concurențială.

Sensul de manifestare a acestor tipuri de amenințări este omnidirecțional. Spre exemplu, *amenințările de corporație* vizează :

- corporațiile (de la corporație la corporație, bătăliile intercorporații) ;
- ramurile economice ;
- economiile naționale ;
- întreprinderile.

Unele dintre aceste amenințări fac parte din natura evoluției structurilor sistemelor economice, altele sunt efectiv provocate și reprezintă modalități de înfruntare, confruntare sau de descurajare în veșnica bătălie pentru resurse, tehnologii și piațe.

Amenințările de oligarhie sunt, de asemenea, omnidirecționale și mult mai periculoase decât cele de corporație și de sistem, întrucât creează dominanță în același spațiu economic și financiar.

Amenințările de falie sunt o consecință a rupturilor create între mari sisteme economice și politice, cum a fost, spre exemplu, falia dintre economia de tip socialist și cea de tip capitalist. Dar și în interiorul economiei de tip capitalist se creează numeroase falii. Acestea sunt însă vremelnice și alternează cu numeroase zone de confluență, creând acel dinamism dramatic în care rechinul mare îl înghite pe cel mic, atât în apele foarte tulburi, cât și în cele foarte liniștite. Dar tot aici, apar o mulțime de competențe și posibilități, piața reglând atât sistemul financiar, cât și pe cel al producției și desfacerii. În aceste condiții, rechinul mare nu mai are suficient spațiu de desfășurare, întrucât rechinii mai mici sunt mult mai rapizi, mai agresivi și mai siguri pe ei.

Pericolele și amenințările *de proces* sunt și vor rămâne totdeauna cele mai complexe. Ca și cele de sistem, ele pot fi atât un produs al evoluției diferitelor procese economice și financiare, al contradicțiilor și bătăliilor de pe piața concurențială, cât și o consecință a unor politici și strategii de provocare și distrugere voită a adversarului. Analistul trebuie să le identifice și pe unele, și pe altele, să facă distincția cuvenită între ele și să propună decidentului politic măsurile care se impun. În acest spațiu se duce cel mai crunt și mai subtil război din câte există pe lumea aceasta. Este un război care are atât consecințe dramatice, cât și consecințe benefice.

Printr-un astfel de război, se distrug întreprinderi, ramuri economice și chiar economii naționale, sunt aduși o mulțime de oameni la sapă de lemn, se accentuează decalajele, se polarizează bogăția și sărăcia, cu toate consecințele politice și sociale care pot rezulta de aici. El nu poate fi însă evitat, întrucât face parte din sistem, este intrinsec societății omenești. Consecințele benefice ale acestui război se înscriu însă în progresele economice și tehnologice imense care, în dinamica economică formidabilă și în situația în care vor fi gestionate în mod responsabil și eficient, se vor repercuta asupra întregii civilizații planetare.

Dar cele mai dramatice pericole și amenințări economico-financiare sunt cele *asimetrice*. Acestea se înscriu, în linii generale, în spectrul pericolelor și amenințărilor de proces, dar de cealaltă parte a axei, în zona negativă. Cele mai frecvente tipuri de amenințări din palierul asimetric sunt următoarele :

- economia subterană ;
- spălarea banilor ;
- traficul ilegal de persoane, droguri, armament ;
- terorismul economico-financiar.

Lumea se coalizează din ce în ce mai mult împotriva economiei subterane, traficantilor de droguri, de persoane și de arme, procesului de spălare a banilor etc.

Dar și lumea de sub axă reprezintă o realitate care există și amenință, care folosește cu inteligență și iscusință vulnerabilitățile societății normale, care sunt deosebit de mari în această etapă de trecere de la societatea post-industrială la societatea epistemologică¹, bazată pe informație și cunoașterea științifică profundă și cvasicompletă.

Realități și perspective

Strategia de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene și Strategia de la Lisabona reprezintă două strategii orizontale care vizează îndeplinirea obiectivelor globale ale unei dezvoltări de durată. Aceste două strategii au, totuși, unghiuri diferite de abordare a acestei problematice. *Strategia de la Lisabona* se concentrează pe creștere și funcțiune, în timp ce *Strategia de*

¹ Este preferat termenul de *societate epistemologică*, în detrimentul celui de *societate informațională*, întrucât acesta reprezintă mai bine, mai substanțial tipul de societate spre care ne îndreptăm, în care oamenii devin stăpâni nu numai pe o informație în timp real, ci și pe sistemul de determinare științifice care le guvernează viața.

dezvoltare durabilă, elaborată de Uniunea Europeană, pune accentul pe amenințările cele mai ample care privesc dezvoltarea viitoare și pe aspectele mai generale ale prosperității și calității vieții.

Comisia Europeană se află într-un stadiu avansat de elaborare a unor indicatori prin care să se urmărească punerea în operă a *Strategiei de dezvoltare durabilă elaborată de Uniunea Europeană*. Comisia a descris, într-un comunicat, cadrul conceptual al acestui ansamblu de indicatori și, într-o anexă, a prezentat lista indicatorilor stabiliți pentru evaluarea progreselor realizate în procesul de aplicare a acestei strategii.

Pentru prevenirea unor situații dificile în ceea ce privește dimensiunea financiară a vieții social economice, Comisia Europeană se implică profund, potrivit regulamentului Comunității Economice, în dinamica vieții economico-financiare din fiecare țară membră a UE. Astfel, în 2004, ea a făcut anumite recomandări Greciei. Întrucât Grecia nu a respectat întocmai aceste recomandări, Comisia a recomandat Consiliului să ceară Greciei să pună capăt cât mai rapid posibil situației actuale a deficitului excesiv și, cel târziu până în 2006, printr-o execuție riguroasă a bugetului pe 2005, aprobat de Parlamentul grec, ca și prin aplicarea, în 2006, a unor măsuri de ajustare, să permită, în consecință, o reducere a deficitului cu cel puțin 0,6 % din PIB.

În această complexă filozofie de gestionare a megasistemelor economico-financiare, se înscrie și *Forumul Economic Mondial anual de la Davos*.

Forumul Economic Mondial (WEF) de la Davos din 31 ianuarie 2005 a depășit însă preocupările pur economice, abordând, din diverse perspective, aspectele politice și sociale ale lumii. Rareori s-a vorbit la un astfel de forum despre sărăcie, despre problemele mediului și despre cele ale păcii. În centrul acestor preocupări, s-au situat oameni politici de marcă, precum Tony Blair, Jacques Chirac și cancelarul german Gerhard Schröder. Aici au fost făcute multe propuneri concrete care urmează să fie realizate de către G8, OMC, Asia Pacific și alte organizații economice, printre care și Organizația Economică a Mării Negre.

Paola Ghillani, director executiv al fundației Max Havelaar, a subliniat, împreună cu mulți alții, că prioritatea numărul unu, înaintea globalizării echitabile și a măsurilor impuse de încălzirea climei, o constituie *lupta împotriva sărăciei*. Directorii de întreprinderi trebuie să-și asume responsabilități sociale în fiecare zi și nu numai duminica. Davos nu este locul unde se decide soarta lumii – au subliniat unii dintre participanți –, dar

poate fi, deopotrivă, un seismograf și un ecou cu incidență în acest amplu demers de lichidare a falșilor și decalajelor. Acțiunile întreprinse în întreaga lume pentru sprijinirea țărilor afectate de tragedia produsă de Tsunami în Asia de Sud-Est a demonstrat că există, totuși, și multă solidaritate în lumea economică și financiară, nu doar război și concurență.

Economia nu merge prea rău în această etapă. Totuși, șefii de întreprinderi au nevoie de cel puțin două lucruri pentru a investi pe termen lung: un *cadru previzibil și noi oportunități*.

Interesant este că, din 2000 încolo, această sesiune, din ianuarie 2005, a Forumului Economic Mondial a fost singura unde nu au avut loc manifestări violente legate de globalizare, sărăcie, nesiguranță. În pofida numeroaselor tensiuni care sunt proprii acestui început de secol (islam, relații transatlantice), s-a manifestat, la Davos, un prim *consens de solidaritate*, subliniat îndeosebi de Tony Blair. Discursul lui a fost cel mai concret și cel mai puternic. Protecția climei și problematica Africii sunt cele două priorități, în viziunea demnitarului de la Londra. Ele se înscriu perfect în proiectul *Millenium* al ONU (eradicarea sărăciei extreme până în 2025). Tony Blair urmează să primească, în următoarele șase luni, Grupul celor 8. Prin aceste demersuri, el dorește să dea un curs politic nou promisiunilor de la Davos, suprimând total datoria publică a țărilor cele mai sărace.

Sublinierea *trebuinței de acte precise, măsurabile* a constituit caracteristica principală a dezbaterilor de la Davos. Jacques Chirac a venit cu ideea taxării țărilor care practică secretul bancar. Cum era de așteptat, această idee nu a fost apreciată de patronul Băncii Naționale elvețiene, dar ideea ca atare reprezintă un semn de luat în seamă. E drept, băncile nu pot renunța cu ușurință la ceea ce le menține într-o sferă specială, pe care nu toată lumea o cunoaște, o înțelege și o acceptă, care nu poate fi ușor penetrată și schimbată. Dar de aici, nu rezultă că băncile trebuie să domine lumea, ci doar ideea că ele trebuie să fie instrumente viabile pentru a face o lume mai bună. Vor accepta oare băncile o astfel de idee? Cum? Tot ceea ce se poate spune în acest moment este că băncile vor pune în operă o politică eficientă și coerentă de finanțare și sprijinire a unei economii care să asigure lichidarea decalajelor și ridicarea calității vieții, în măsura în care o astfel de politică există. Vremea unei astfel de politici încă nu a sosit, dar nu este nici prea îndepărtată.

În legătură cu proiectul *Millenium*, mulți s-au arătat sceptici. Jeffrey Sachs a răspuns plin de optimism: „Sunt un pragmatic. Îi aud, de douăzeci

de ani, pe cinici spunând ce nu se poate face, dar eu am văzut cu ochii mei ceea ce poate fi făcut“.

Continuând filosofia necesității elaborării unei politici în sprijinul rezolvării marilor probleme cu care se confruntă omenirea, Tony Blair a spus că este de datoria și la îndemâna politicianilor să stabilească regulile jocului.

Davos 2005 se înscrie într-o mișcare de anvergură de *conștiință economică, socială și politică mondială*, în care *responsabilitatea începe să controleze și să gestioneze interesul economic și financiar*.

Interesant este și diagnosticul asupra situației lumii, pus, la Davos, în fața jurnaliștilor, în ianuarie 2005, de către unul dintre cei mai buni analiști financiari din lume, George Soros. Pe scurt, George Soros, arată următoarele:

Statele Unite reprezintă o societate deschisă, dar care nu are capacitatea de a-și recunoaște propriile erori, ceea ce reprezintă un paradox. George Bush nu și-a recunoscut erorile sale în problemele Irakului. Această atitudine este, după cum afirmă metaforic Soros, o garanție a dezastrului. Nu se poate – spune Soros – progresa în domeniul libertății, dacă nu se respectă suveranitatea statelor.

Multilateralismul, în concepția lui Soros, s-a dovedit viabil și la recentul forum de la Davos, unde s-au întreprins o serie de acțiuni, chiar și fără Statele Unite, cum a fost cea a lui Tony Blair împotriva sărăciei și supraîncălzirii planetei. Desigur - spune Soros - și americanii vor participa efectiv la aceste inițiative, pentru că nu se poate altfel. Lumea se solidarizează împotriva răului.

În *Rusia*, susține Soros, schimbările din Ucraina produc îngrijorare, iar Putin nu are cum să răspundă la manifestările fularilor portocalii, întrucât administrația sa nu este atât de puternică pe cât se crede. De aceea, Soros afirmă că nu a finanțat revoluția din Ucraina, dar a ajutat din punct de vedere financiar crearea guvernului georgian, prin ministrii săi în exil.

Orientul Apropiat nu prezintă încă acele condiții care să permită ca investitorii să vină în Cisiordania sau în Gaza, nici în Irak, de unde rezultă că zona rămâne extrem de vulnerabilă și de amenințată din punct de vedere economic și financiar.

Comunitatea internațională nu a finanțat în mod corespunzător promisiunile noului regim din *Afghanistan* și, de aceea, jumătate din PIB-ul afgan oficial provine din vânzarea opiului. În realitate, este posibil ca trei

sferturi din acest PIB să provină din asemenea surse. Va fi foarte greu să se schimbe situația.

Economia mondială în 2005 cunoaște un serios factor de dezechilibru care lovește pe nedrept țări precum Brazilia. Deși urmează cu scrupulozitate regulile fixate de instituțiile financiare internaționale, aceste țări sunt lovite de neîncrederea piețelor, ceea ce duce la lipsa stimulării unei creșteri economice semnificative, așa cum ar trebui și cum aceste țări ar merita-o. Trebuie spus că o asemenea constatare este valabilă și pentru România.

În opinia lui Soros, ideea de a se pune o taxă pe capitalurile speculative pentru a se lupta astfel împotriva sărăciei nu are nici o șansă, întrucât multe țări se opun. Guvernele pot fi însă forțate sau stimulate să contribuie la *Fondul global de luptă contra SIDA, malariei și tuberculozei*, care are nevoie de 3,4 miliarde de dolari pentru a-și atinge obiectivele. De asemenea, inițiative precum instituirea unei taxe pe biletele de avion, propusă de Jacques Chirac chiar la Davos, par, în opinia lui Soros, mai realiste și au mai multe șanse de izbândă.

Desigur, cu improvizații și taxe nu pot fi rezolvate marile probleme ale lumii cum sunt cele care țin de sărăcie, boli, securitate și siguranță socială. În Strategia Europeană de Securitate, aprobată în decembrie 2003, se arată că în jur de 45 de milioane de oameni mor anual pe planetă de foame și malnutriție, în timp ce războaiele desfășurate din 1990 încoace au produs peste 4 milioane de victime dintre care 90 % sunt civili, iar peste 8 milioane de oameni și-au părăsit, din această cauză, căminele și țările.

Aspectele prezentate demonstrează că lumea este foarte departe de a ajunge la o unitate de vedere în ceea ce privește folosirea mijloacelor economico-financiare pentru rezolvarea problemelor grave ale planetei, cum ar fi combaterea sărăciei, protecția mediului și reacțiile la catastrofe și dezastre.

Davos 2005, cât și alte forum-uri cum a fost cel al Asiei-Pacific de la sfârșitul anului trecut, de la Santiago de Chile, au reliefat, între altele, că barometrul riscurilor și șanselor rămâne variabil și imprevizibil.

Anul 2004 a permis buna funcționare a societăților, îndeosebi a celor financiare. După explozia bulei tehnologice, întreprinzătorii s-au concentrat mai întâi asupra reducerii costurilor. Ei încep să considere investițiile ca o modalitate de obținere a unor creșteri pe termen lung. Este o modalitate destul de prudentă, dar absolut necesară, datorită unei adevărate „săbii a lui Damocles“ pe care o prezintă „deficitul dublu“ american însoțit de un nivel

economic scăzut și de un risc de bulă imobiliară. Subsecretarul de stat american Robert Zoellick a subliniat efortul administrației Bush pentru progresul sistemului. El se referea însă la un sistem de securitate socială, nu la deficitul bugetar. Pentru a umple acest deficit nu au fost luate însă măsuri fiscale corespunzătoare, de unde rezultă un posibil impact negativ asupra consumatorilor și, prin urmare, asupra partenerilor comerciali ai Statelor Unite. Dollarul va continua să joace rolul său de amortizor, ceea ce se așteaptă să sporească credibilitatea și să prevină creșterea inflației. Acest lucru va juca un rol de accelerator asupra piețelor financiare care anticipă, chiar și pe termen scurt, efectul pozitiv al reformelor structurale în zona zero. Europeanii se îngrijorează de creșterea prea pronunțată a euro față de dolar, ceea ce ar prejudicia comerțul exterior, japonezii sunt foarte atenți asupra evoluției monedei chineze, întrucât China a devenit, din 2004, principalul lor partener comercial, înaintea Statelor Unite. În mod cert, China constituie o mare oportunitate. În 2004, în jur de 77 % din cele 10.000 de întreprinderi japoneze active au anunțat profit pe această piață (în 1998, procentul era doar de 46 %). Dar ritmul de reevaluare a yenului față de dolar reprezintă un mare risc, după cum afirmă Takatoshi Ito, profesor de economie la Universitatea din Tokio. Acesta ar putea duce chiar la o creștere zero. Un alt factor de risc al celei de a doua economii mondiale este de natură politică și structurală. În ceea ce privește economia chineză, care produce 4 % din PIB-ul mondial², Forumul de la Davos nu a evocat vreun risc de natura unei „căderi bruște“. Guvernul chinez a evocat o politică științifică ce va elimina factorii de risc și va asigura, în 2020, un venit mediu de 3.000 de dolari pe cap de locuitor (în 2003, acest venit era de 1.000 de dolari).

Președintele de la Credit Suisse, Walter Kielholz, a subliniat persistența unor surse potențiale de perturbare și de frânare a creșterii economice. Prima este de natură geopolitică, constând în aceea că *orice situație imprevizibilă pe acest plan va declanșa o creștere imediată și semnificativă a ratei de risc*. Cea de a doua constă în *excesul de reglementări*. Cu cinci ani în urmă, toată lumea vorbea cu entuziasm despre deregularizare. Astăzi, există pericolul căderii în re-reglementări, adică într-un exces de reglementări.

² Uniunea Europeană, care are o populație doar de 450 de milioane de locuitori, produce un sfert din PIB mondial.

Concluzie

Responsabilitatea realităților, provocărilor, riscurilor și amenințărilor economice și financiare, ca și cea a reacțiilor la acestea, este în primul rând politică. Nu întreprinderile și nici băncile sunt cele care fac lumea mai bună, ci acea politică responsabilă, care exprimă sinteza intereselor întregii lumi și a fiecărui om în parte, care folosește economia și finanțele în acest scop.

Finanțele și economia nu fac altceva decât să pună în operă un concept politic, să dezvolte, după strategii mai bine sau mai puțin elaborate, o politică economică și financiară rațională și eficientă. În același timp, interesele economice și cele financiare se constituie într-un solid suport al politicii. Din modul în care se îmbină aceste interese, ca factor determinant, cu responsabilitățile sociale, ecologice, culturale și militare depinde calitatea unei politici economice și financiare care să elaboreze decizii favorabile unor soluții pozitive pentru securitatea economică, socială, ecologică și militară a întregii planete și a fiecăruia dintre noi.

INFLUENȚA MATERIALELOR TOXICE INDUSTRIALE ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE

*General de brigadă dr. Nicolae POPESCU**

Generalități

În contextul noilor riscuri de natură CBRN se impune o reconsiderare a abordării capabilităților Armatei României în ceea ce privește desfășurarea acțiunilor militare în condițiile existenței materialelor toxice industriale în mediile urbane.

Asistăm la o creștere semnificativă a operațiilor militare care se desfășoară în localități. Acțiunile forțelor coaliției în Irak au loc preponderent în zone urbane.

Concomitent cu creșterea numărului populației din orașe, crește și numărul materialelor toxice industriale care reprezintă riscuri majore pentru forțele angajate în conflict.

Populația globului pământesc continuă să migreze din ce în ce mai mult în marile aglomerări urbane.

La sfârșitul mileniului al II-lea, pentru prima dată în istoria omenirii, erau mai mulți locuitori în zonele urbane decât în afara acestora. Noul termen pentru denumirea aglomerărilor urbane cu peste un milion de locuitori este „*mega-orașul*” (*megapolisul*). În anul 2000, 20% din populația globului locuia în mega-orașe. Până în 2020, procentul se va ridica până la 30%. *Mega-orașele* sunt specifice națiunilor în plină dezvoltare. Din păcate, foarte mulți săraci sunt atrași de mirajul aglomerărilor urbane. Majoritatea noilor locuitori ai orașelor trăiesc în suburbii, de cele mai multe ori în condiții mai rele decât cele pe care le-au avut înainte.

În aceste mari orașe sunt foarte mulți factori de risc pentru mediu. Infrastructura orașului nu se poate dezvolta odată cu mărirea numărului locuitorilor acestuia. Excesul demografic generează factori de risc și poluare. Pe măsură ce procesul de supraaglomerare se dezvoltă, complexele urbane se vor diviza, de regulă, pe considerente etnice, religioase, economice și altele.

Din ce în ce mai multă lume se mută în orașe mai mari, generându-se astfel și fenomene de tip infracțional și insurgent¹.

* Școala de Aplicație pentru NBC

Forțele insurgente, fiind obișnuite să-și recruteze adepții din zonele rurale, au urmat populația rurală la oraș. Neajunsurile și sărăcia fac ca bărbați și chiar femei să recurgă la soluții violente pentru a face față nevoilor de supraviețuire. Forțele insurgente din metropolele promet un nivel de trai mai bun decât viața de zi cu zi oferită de administrația guvernamentală.

Participarea forțelor române la misiuni în diferite teatre de operații impune stabilirea soluțiilor adecvate pentru provocările specifice acțiunilor militare în mediile urbane.

1. Riscurile urbane și impactul acestora asupra acțiunilor militare

O așezare urbană prezintă multe provocări, specifice, pentru acțiunile militare. Multe pericole sunt imprevizibile. De aceea, considerăm imperios necesară elaborarea unei metodologii privind identificarea, evaluarea și gestionarea efectelor riscurilor mediului urban asupra acțiunilor militare. Prognosticăm că, și în viitor, operațiile se vor desfășura cu o pondere deosebită în localități și, în mod special, în zonele urbane.

Nu trebuie să ne limităm doar la parcurile industriale, combinatele dezafectate și materialele toxice industriale care sunt răspândite în toată aria complexelor urbane.

Efectele materialelor toxice industriale (MTI) asupra unei populații neprotejate pot fi asemănătoare celor în cazul întrebuițării agenților chimici de luptă. În 1983, ca urmare a difuziei în atmosferă a 40 de tone de *metilizocianat*, în Bopal, India, 8.000 de oameni au murit în primele zile, peste 20.000 în lunile următoare și aproape 500.000 au rămas cu urmări pentru toată viața.

Metilizocianatul este un precursor pentru fabricarea multor insecticide folosite în lumea întreagă. Această substanță afectează ochii, sistemul nervos și aparatul respirator. În multe cazuri, mortalitatea provocată de materialele toxice industriale poate fi mai mare decât cea provocată de agenții chimici de luptă cunoscuți. Față de armele convenționale, potențialii adversari vor avea acces la materialele toxice industriale, ca și la ADM. Particularitățile mediului urban, insuficiența echipamentelor de protecție împotriva materialelor toxice industriale încurajează adversarii să recurgă la utilizarea unor substanțe chimice pentru influențarea acțiunilor forțelor alianței în diferite teatre de operații. Chiar și eliberarea întâmplătoare a unor

¹ În Somalia, ca urmare a secetei din anul 1993 și a războiului civil, o mare parte din populația de păstori a migrat în zonele urbane. Refugiații somalezi au fost forțați și să se integreze în principalele clanuri din marile orașe, precum Mogadiscio. Acest fenomen se manifestă și în Irak.

substanțe chimice într-un oraș presupune măsuri complexe pentru protecția forțelor care acționează în arealul afectat.

Toate națiunile posedă anumite capacități industriale care folosesc materiale toxice chimice, biologice, radiologice; astfel de materiale, prezente în instalații de producție, depozitate corect și transportate în condiții de siguranță, nu constituie un pericol semnificativ. Emisiile acestor materiale, ca urmare a acțiunilor deliberate sau accidentale într-o zonă de operații, pot afecta acțiunile militare.

2. Materialele toxice industriale

Materialele toxice industriale - substanțe chimice toxice, biologice sau radioactive sub formă solidă, lichidă, gazoasă/aerosoli folosite sau depozitate pentru utilizare în scopuri industriale, comerciale, medicale, militare - sunt categorisite în *substanțe chimice toxice industriale* (SCTI), *substanțe biologice toxice industriale* (SBTI), *materiale radioactive toxice industriale* (MRTI).

De asemenea, materialele toxice industriale, prin specificul, particularitățile și amploarea efectelor nocive pe care le au asupra oamenilor, pot fi împărțite în două mari categorii: materiale toxice industriale cu *acțiune imediată, trecătoare* și materiale toxice industriale cu consecințe pe *termen lung* asupra sănătății.

2.1 Substanțele chimice toxice industriale (SCTI)

Potrivit datelor cuprinse în diferite studii, din peste șase milioane de compuși chimici cunoscuți, peste un milion sunt considerați agenți chimici periculoși. Dintre aceștia, aproximativ 183.000 au denumiri diferite, ceea ce generează multe dificultăți în procesele de implementare a măsurilor de protecție și gradele de risc diferit ale acestora¹.

Agențiile/structurile cu responsabilități în domeniul protecției mediului din unele state NATO au liste cu substanțele chimice considerate cele mai periculoase pe timpul transportului comercial - aproximativ 2.700. De asemenea, sunt luate în evidență 387 substanțe chimice letale, cu acțiune pe cale respiratorie, care pot produce moartea în mai puțin de 30 de minute².

¹ Office of Emergency and Remedial, HAZMAT *Team Planning Guidance*, Washington, D.C.: Environmental Protection Agency, September 1990, p. 7, U.S. Department of Transportation, 2000 *Emergency Response Guide*, <http://hazmat.dot.gov/gydebook.htm>

² National Institute for Occupation Safety and Health, *Documentation for Immediately Dangerous to Life or Health Concentrations* (IDLHs) <http://www.cdc.gov/niosh/idlh/illh-1.html>, Centers for Disease Control.

Concomitent cu modernizarea și dezvoltarea orașelor, prezența materialelor chimice toxice industriale în complexele urbane crește în mod exponențial.

Nelimitându-se numai la parcurile industriale, acestea reprezintă pretutindeni un risc. În orașele mai puțin dezvoltate, riscurile sunt mai mari. Fără resursele necesare, în condițiile unei infrastructuri neadecvate, nu este posibilă aplicarea unui program de monitorizare a materialelor periculoase.

Chiar și statele dezvoltate au dificultăți în exercitarea controlului asupra materialelor periculoase.

2.2 Substanțele biologice toxice industriale (SBTI)

Reprezintă, în general, unii agenți patogeni și toxinele acestora. În urma unor acțiuni deliberate sau a unor accidente/distrugeri colaterale la obiective de producere, de cercetare sau de depozitare a agenților biologici, se produce contaminarea/îmbolnăvirea oamenilor, animalelor, distrugerea vegetației. Astfel de obiective pot fi: spitale, laboratoare medicale, institute de cercetare și producție din industria farmaceutică, agricultură.

2.3 Materialele radioactive toxice industriale (MRTI)

Centralele/reactoarele nucleare, institutele de cercetare nucleară, depozitele de deșeuri radioactive constituie principalele surse posibile de materiale radioactive toxice industriale. În mediul urban se găsesc materiale radiologice și la unitățile medicale (spitale, laboratoare), la unități economice (industriale), în universități.

Alte surse posibile de materiale radioactive pot fi armele nucleare furate sau de contrabandă, comerțul transfrontalier clandestin cu dispozitive care produc radiații.

Mișcarea transfrontalieră a materialelor radioactive periculoase, neînregistrate, clandestine generează adevărate crize globale.

Statele lumii a treia, ca urmare a mirajului unor avantaje economice, financiare acceptă aceste materiale, cu toate că nu au capacitățile necesare de gestionare.

3. Considerații asupra materialelor toxice industriale cu riscuri pe termen lung asupra sănătății

Pe plan mondial, sunt cunoscute peste 400 de substanțe chimice care produc efecte pe termen lung ca urmare a expunerii oamenilor la acțiunile acestora.

Acești compuși chimici provoacă creșterea gradului de îmbolnăviri de cancer, apariția malformațiilor la nou născuți sau alte afecțiuni medicale.

Agenții cancerigeni, mutageni genetici și cromozomiali, toxinele reproductive și cronice reprezintă principala grupă a substanțelor chimice cu un sporit potențial de risc, cu efecte pe termen lung asupra sănătății oamenilor.

Monitorizarea acestor substanțe chimice presupune o măsură/valoare de nivel scăzut, stabilită pentru o perioadă de opt ore. Nivelul de expunere permis pentru majoritatea substanțelor chimice industriale este foarte mic, în raport cu standardele militare de detectare a agenților chimici de luptă.

În multe cazuri, este posibilă expunerea la o concentrație periculoasă, de afectare a stării de sănătate a individului, până să ajungă la pragul de detectare.

A fost amplu mediatizat sindromul „*Furtunii în deșert*”. Unul dintre primii factori investigați pentru explicarea acestui sindrom l-a reprezentat eventuala expunere a militarilor la o concentrație scăzută a unui agent chimic de luptă.

Forțele coaliției au folosit explozivi convenționali pentru distrugerea muniției chimice capturate de la irakieni. Cercetările ulterioare au condus la presupunerea existenței unor arme chimice sau biologice cauzatoare ale Sindromului „*Furtunii în deșert*”.

O principală temă a investigației au constituit-o limitele performanțelor tehnico-tactice ale echipamentelor de detecție din dotarea forțelor coaliției.

Ca urmare a numeroaselor alarme false, detectoarele nu au mai avut credibilitatea necesară. De asemenea, acestea au fost proiectate pentru a detecta agenții chimici în concentrații relativ mari. Unele detectoare sesizează prezența agenților chimici neuroparalitici la nivelul unei concentrații care produce efectul *miotc*. *Sarinul* (GB) este detectat la concentrația de 0,2mg/m³. Concentrațiile mai mici nu sunt detectate/semnalate. Nivelul maxim permis de expunere într-un mediu contaminat cu sarin, pentru a nu afecta starea de sănătate, este de 0,00003mg/m³ și reprezintă o valoare de 10.000 de ori mai mică decât cea a „pragului” de semnalizare al detectorului¹.

Poluarea produsă ca urmare a *incendierii* de către irakieni a *sondelor de petrol* din Kuwait a fost o posibilă cauză a sindromului „*Furtunii în deșert*”.

¹ U.S. Army, Department of the Army Pamphlet 50-6, *Chemical Accident or Incident Response and Assistance (CAIRA) Operations*.

Incendiile de la sonde au împrăștiat în atmosferă un veritabil „cocktail” de substanțe poluante. Acestea nu erau detectate de nici un echipament de monitorizare a spațiului acțiunilor militare. În Kosovo, forțele de menținere a păcii s-au confruntat cu un astfel de pericol. *O instalație industrială*, localizată în Trepca, emitea în atmosferă cantități semnificative de plumb.

Plumbul este un toxic cu efect *cumulativ*. Instalația producea emisii într-o concentrație de 200 de ori mai mare decât limita admisă, având efecte evidente asupra sănătății populației și a forțelor de menținere a păcii.

În mediul urban pot avea impact operațional încă doi factori: *deficitul de oxigen* și *atmosfera inflamabilă*. Unele substanțe chimice industriale pot reduce oxigenul din aerul pe care îl respirăm. O mască de protecție cu cartuș filtrant nu are nici o valoare într-o atmosferă fără oxigen. Într-un mediu industrial, acest tip de accident este foarte des întâlnit. Și în cazul incendiilor devastatoare, de mari proporții, pe arii extinse atmosfera are deficit de oxigen.

Mediile inflamabile reprezintă un risc major pentru acțiunile militare în complexele urbane.

Unele gaze pot deveni inflamabile, și chiar explozive, când concentrația acestora ajunge la o anumită stare critică.

Exploziile combustibililor din conducte sau din recipienti/ rezervoare au efecte specifice armelor de distrugere în masă.

4. Principalele tipuri de risc

Principalele tipuri de risc generatoare de situații de urgență în România sunt grupate astfel:

- riscuri *naturale*;
- riscuri *tehnologice* (accidente, avarii, explozii, incendii - în industrie, transporturi și depozitare produse periculoase; transporturi terestre, aeriene, navale, metrou, obiective nucleare);
- riscuri *biologice* (îmbolnăviri în masă - epidemii, epizootii/zoonoze). Managementul riscurilor generatoare de situații de urgență se repartizează pe ministere și instituții publice centrale de specialitate¹.

4.1. În temeiul art. 108 din Constituție și în baza Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 21/2004 s-a constituit **Sistemul Național de**

¹ Monitorul Oficial al României nr. 9/2005, Hotărârea Guvernului României nr. 2.228/2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale și organizațiile neguvernamentale privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență.

Management al Situațiilor de Urgență, iar prin Hotărârea Guvernului nr. 1489/2004 s-a înființat **Consiliul Național pentru Situații de Urgență**.

Inspectoratul General pentru Situații de Urgență este componentă a SNMSU și face parte din forțele de protecție ale **Sistemului de Securitate și Apărare Națională**.

În cadrul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență funcționează **Centrul Operațional Național**, care îndeplinește permanent funcțiile de monitorizare, evaluare, înștiințare, avertizare, prealarmare, alarmare, alertare, coordonare și conducere operațională, la nivel național, a situațiilor de urgență. La nivelul fiecărui județ funcționează **Inspectoratul Județean pentru Situații de Urgență**, destinat să execute misiuni de prevenire, monitorizare și gestionare a situațiilor de urgență.

Din Inspectoratul Județean pentru Situații de Urgență fac parte ca structuri specializate:

a) **Centrul Operațional Județean**, care îndeplinește permanent funcțiile de monitorizare, evaluare, înștiințare, avertizare, prealarmare, alertare și coordonare tehnico-operațională a intervențiilor pentru gestionarea situațiilor de urgență.

b) **Inspeția de prevenire**, care, printre alte atribuții, îndeplinește și funcțiile de informare publică, îndrumare și control privind prevenirea situațiilor de urgență, precum și **pregătirea populației** pentru comportarea în situații de urgență.

Un *obiectiv prioritar* al acestor instituții/organe trebuie să-l reprezinte abordarea într-o nouă viziune, integratoare, a riscurilor pe care le prezintă materialele toxice industriale.

4.2. În acest sens, considerăm ca fiind necesară colaborarea **I.G.S.U.** cu **Agencia Națională de Mediu, Societatea Națională de Cruce Roșie** și cu alte instituții specializate, organizații neguvernamentale, pentru elaborarea actelor normative care să reglementeze principalele aspecte pentru gestionarea situațiilor de urgență de natura riscurilor materialelor toxice industriale.

Managementul situațiilor de urgență are la bază un proces complex și coerent, în cadrul căruia se derulează activități semnificative pentru: identificarea și evaluarea tipurilor de risc specifice zonelor de competență, precum și pentru stabilirea măsurilor de răspuns (prevenire/intervenție); elaborarea „*Schemei cu riscurile teritoriale din zona de competență*” și a „*Planului de analiză și acoperire a riscurilor*” la nivelul unităților administrativ-teritoriale; elaborarea concepției privind planificarea, pregătirea, organizarea și desfășurarea acțiunilor de răspuns, precum și a concepției de acțiune în situații de urgență; organizarea, actualizarea și gestionarea bazei de date referitoare la pericolele materialelor toxice

industriale posibil prezente în zonele monitorizate; elaborarea și aplicarea planurilor pentru pregătirea autorităților, serviciilor de urgență voluntare și private, precum și a cetățenilor; primirea și acordarea asistenței internaționale etc.

Metodologiile, norme, tehnici și proceduri concrete de desfășurare a acestor activități, de aplicare a măsurilor specifice sunt stipulate și în *Regulamentul privind gestionarea situațiilor de urgență și în planurile de intervenție/cooperare* pentru diferite tipuri de riscuri.

Întrucât riscurile generate de materialele toxice industriale reprezintă un domeniu insuficient dezvoltat în cadrul situațiilor de urgență, sugerăm ca fiind minim necesare următoarele demersuri prioritare: pregătirea muncitorilor/salariaților care lucrează în medii cu materiale periculoase, atât pentru cunoașterea caracteristicilor acestora și a măsurilor de prevenire a accidentelor, pe de o parte, și formarea abilităților de operare pentru limitarea efectelor în cazul producerii acestora, pe de altă parte.

Prin urmare, putem defini *un nivel* de pregătire pentru conștientizare, de recunoaștere a naturii incidentului produs și de identificare a emisiilor de substanțe toxice, care să alarmeze în privința pericolului și să ceară intervenția pentru răspuns de urgență. *Al doilea nivel* presupune o pregătire suplimentară pentru a face posibilă limitarea emisiilor de substanțe toxice și prevenirea expunerii personalului.

Nivelul *de conștientizare* și nivelul *operațional* de pregătire nu sunt suficiente ca acțiuni de răspuns pentru intrarea în zona de pericol în vederea stopării emisiilor.

Pentru astfel de operațiuni sunt necesare *structuri (echipe/echipaje)* specializate și *autorizate* pe tipuri de intervenții și competențe adecvate.

Formarea, calificarea, specializarea personalului serviciilor de urgență, de specialitate, pregătirea celor cu funcții de conducere cu atribuții pe linia protecției civile se realizează în **Centrul Național de Pregătire pentru Managementul Situațiilor de Urgență** sau în instituții de învățământ de profil ale Ministerului Administrației și Internelor, ale Ministerului Apărării Naționale și în alte unități abilitate din țară și străinătate¹.

4.3. Conducerea activităților de monitorizare și a intervențiilor se realizează de către **Centrul Operațional Național**, centrele operaționale județene și centrele operative.

Centrele operaționale elaborează concepția privind planificarea, pregătirea, organizarea și desfășurarea acțiunilor de răspuns, precum și concepția de acțiune în situații de urgență, potrivit reglementărilor interne,

emise în baza răspunderilor privind tipurile de risc gestionate și funcțiile de sprijin îndeplinite.

Dintre *principalele atribuții* ale unui centru menționăm următoarele: face propuneri comitetului pentru situații de urgență, respectiv Comitetului Național, privind activitatea preventivă și de intervenție în situații de urgență; asigură transmiterea operativă a deciziilor, dispozițiilor, ordinelor și urmărește menținerea legăturilor de comunicații cu Centrul Operațional Național, centrele operative, cu alte structuri abilitate în gestionarea situațiilor de urgență, precum și cu forțele (detășamente/ secții/ stații/ pichete/ echipe) aflate în îndeplinirea misiunilor; centralizează solicitările privind necesarul de resurse pentru îndeplinirea funcțiilor de sprijin și le prezintă eșaloanelor abilitate pentru soluționare; asigură transmiterea mesajelor de înștiințare¹.

Acțiunile de intervenție sunt autorizate în baza prevederilor legislative referitoare la îndeplinirea unor condiții specifice înainte de începerea eforturilor pentru răspuns la situațiile de urgență.

Printre altele, se precizează modalitățile concrete de cooperare ale *structurilor de sprijin*, ale *medicinii de urgență* la dezastre, ale *echipelor de decontaminare*.

Un rol foarte important îl constituie valorificarea „*lecțiilor învățate*”.

Principalele funcții de sprijin pe care le asigură **Ministerul Apărării Naționale** privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență sunt următoarele: monitorizarea riscurilor specifice, și a efectelor negative ale acestora; căutarea, descarcerarea, salvarea persoanelor; evacuarea persoanelor și a bunurilor periclitate; acordarea asistenței medicale de urgență; localizarea și stingerea incendiilor; neutralizarea efectelor materialelor periculoase; efectuarea depoluării și decontaminării; reabilitarea zonei afectate.

5. Modalități de abordare a riscurilor materialelor toxice industriale în acțiunile militare

5.1. Studiarea impactului materialelor toxice industriale asupra acțiunilor militare este o prioritate care trebuie luată în considerare de către specialiștii NBC.

Materialele toxice industriale reprezintă sursa unor pericole semnificative din punct de vedere operațional în spațiul de luptă.

¹ Monitorul Oficial al României nr. 1094/2004, Legea nr. 481/2004 privind protecția civilă.

¹ Monitorul Oficial al României nr. 885/2004, Hotărârea Guvernului României nr. 1492 privind principiile de organizare, funcționare și atribuțiile serviciilor de urgență profesioniști.

De aceea, aceste materiale se analizează în cadrul procesului de pregătire informativă a câmpului de luptă (PICL).

Pregătirea informativă a câmpului de luptă, din perspectiva riscurilor materialelor toxice industriale, reprezintă o secvență importantă în procesul *planificării operațiilor*.

Pregătirea informativă a câmpului de luptă cuprinde: evaluarea amenințării, evaluarea zonei de operații; analiza condițiilor meteorologice.

Pentru evaluarea amenințării determinate de existența materialelor toxice industriale în zona de operații se au în vedere: identificarea și evidența obiectivelor care au surse radioactive; identificarea și evidența combinatelor chimice și a depozitelor cu substanțe chimice industriale.

La evaluarea zonei de operații se au în vedere în mod deosebit: luarea în evidență a bolilor specifice; existența obiectivelor industriale chimice sau nucleare care pot constitui ținte pentru adversar; capabilitățile de răspuns ale civililor (spitale, clinici, facilități pentru tratament medical), care ar putea prelua contaminații ca urmare a evenimentelor de tipul emisiilor altele decât atacul (materiale toxice industriale).

5.2. Doctrina apărării NBC în Armata României (proiect) conține referiri la materialele toxice industriale, influențele acestora asupra acțiunilor militare.

Apărarea NBC cuprinde ansamblul activităților, măsurilor și acțiunilor planificate, organizate, coordonate și controlate la nivelul comandamentelor (comenzilor) pentru protejarea, menținerea/refacerea capacității operaționale, amplificarea capabilității și asigurarea libertății de acțiune a forței în scopul îndeplinirii misiunilor în condiții/medii NBC, ale producerii evenimentelor EADA și teroriste.

Structurile de apărare NBC de la toate eşaloanele au responsabilitatea să consilieze comandanții cu privire la posibilele influențe ale materialelor toxice industriale asupra acțiunilor forțelor.

Ansamblul de măsuri și acțiuni destinat asigurării protecției forțelor împotriva materialelor toxice industriale angajează participarea a trei entități distincte de specialiști: echipe *medicale*, *geniști* și *specialiști NBC*.

5.3. Serviciul medical pune accentul pe prevenirea îmbolnăvirilor.

Cerințele descrise în *anexa H* a **SMO 50007/1999** evidențiază importanța deosebită a pregătirii medicale NBC, care întotdeauna trebuie luată în considerare în baza criteriilor fundamentale de eficiență a apărării NBC la nivelul celor trei categorii de forțe. Când măsurile de prevenire/evitare au eșuat, forțele specializate trebuie să fie capabile să refacă sănătatea personalului care a fost expus.

Sintagma „*este mai ușor să prevenim decât să tratăm*” are o semnificație importantă și în cazul materialelor toxice industriale. Structurile

medicale trebuie să realizeze și să actualizeze baza de date cu riscurile medicale generate de materialele toxice industriale și să promoveze aplicarea măsurilor profilactice. Structurile medicale monitorizează gestionarea deșeurilor și consiliază comandantul în ceea ce privește aplicarea programului de prevenire a îmbolnăvirilor pentru conservarea capacității de luptă a forțelor.

Sprijinul medical pentru forțe, cât și pentru populația civilă, presupune un consum foarte mare de resurse.

Personalul medical trebuie să consilieze comandantul pentru identificarea și evaluarea riscurilor de sănătate asociate contaminării generate de materialele toxice industriale și privitor la aplicarea tratamentelor profilactice, la modalitățile de asigurare a hrănirii și apei potabile.

Apariția unor boli sau a unui vector necunoscut, pe cale naturală, în teatrul de operații constituie un indiciu de manifestare/prezență a unor agenți biologici, drept pentru care se impune aplicarea imediată a măsurilor generale de *medicină preventivă*.

Măsurile de protecție vizează toate activitățile de transport și depozitare a alimentelor, precum și de preparare și servire a hranei.

Este absolut necesară *colectarea și analiza* probelor de apă, aer și diferite materiale. Cea mai sigură măsură de igienizare a apei constă în purificarea și igienizarea acesteia; în cazul contaminării apei cu agenți biologici aceste operațiuni nu sunt eficiente totdeauna.

5.4. Structurile de geniu construiesc diferite *utilități*, inclusiv depozitele speciale pentru depozitarea în siguranță a materialelor periculoase.

Acțiunile unităților de geniu, care s-au desfășurat și se desfășoară în teatrele de operații din Balcani și din zona Golfului Persic, confirmă responsabilitatea acestora în protejarea mediului și prevenirea riscurilor generate de materialele toxice industriale.

5.5. Structurile de apărare NBC dispun de abilitățile necesare evaluării operaționale a impactului materialelor toxice industriale. **Specialiștii NBC** au pregătirea corespunzătoare pentru consilierea comandantului forței în legătură cu acest spectru de riscuri similare celor CBRN. Dispersarea forței și gradul de protecție trebuie evaluate în mod constant, corespunzător nivelului amenințării NBC și riscului EADA.

Specialiștii NBC trebuie să completeze *catalogul* cu materiale toxice industriale pentru o reprezentare veridică a diversității riscurilor prezente în mediul urban.

Această *listă* trebuie să includă cele aproximativ 400 de substanțe toxice aflate în evidența Ministerului Mediului, la categoria substanțelor

extrem de periculoase. Profesionalismul specialiștilor NBC le conferă legitimitatea de *experți* pentru asigurarea protecției forțelor în condițiile riscurilor generate de existența materialelor toxice industriale în zona acțiunilor militare.

Sistemul de Supraveghere și Avertizare NBC (SSANBC) are un rol deosebit în culegerea operativă a informațiilor în domeniu și în avertizarea oportună despre un eventual incident privitor la emisiile de substanțe chimice toxice industriale.

Centrul de Cercetare Științifică pentru Apărare NBC și Ecologie dispune de *echipe mobile de intervenție*, care acționează la ordin pentru: detecția și identificarea preliminară sau completă a naturii contaminării; aprecierea dimensiunilor suprafețelor contaminate; prelevarea de probe, ambalarea, conservarea și transportul acestora pentru analiză; transmiterea informațiilor cu semnificație CBRN/ EADA. Aceste echipe sunt înzestrate cu autospeciale pentru intervenții și laboratoare fixe sau mobile acreditate pentru analize.

6. Planificarea

Estimarea informațiilor semnificative cu privire la riscurile generate de materialele toxice industriale pe timpul desfășurării acțiunilor militare constituie un punct de plecare pentru planificarea operațiilor. La planificarea acțiunilor militare în mediile urbane, în care sunt posibile riscuri, ca urmare a existenței materialelor toxice industriale (substanțe biologice toxice industriale), sprijinul medical NBC vizează, între altele, și **activități** ca: măsuri de control anti-epidemic; diagnosticare rapidă și corectă; măsuri sanitaro-igienice și profilactice speciale (vaccinări, imunizări, tratamente preventive etc.); tratamentul personalului afectat (ca urmare a EADA).

Dintre principalele *măsuri de apărare*, incluse în cadrul planificării, specifice sprijinului medical într-un mediu cu materiale toxice industriale, menționăm: colectarea, procesarea, analiza și valorificarea informațiilor; monitorizarea punctelor decisive care pot fi contaminate EADA; protecția personalului împotriva contaminărilor și a intoxicațiilor; detecția oportună a surselor EADA.

Contaminarea, ca urmare a existenței materialelor toxice industriale în zonele acțiunilor militare, poate afecta un număr mare de persoane cu boli infecțioase și persoane expuse la substanțe chimice toxice industriale/materiale radiologice.

Într-un eveniment, reprezentând o contaminare biologică, pentru un management medical eficient, este necesară identificarea rapidă și cu

acuratețe a *agentului biologic* întrebuițat și o pregătire adecvată a specialiștilor în acest domeniu.

Compartimentul informații evaluează nivelul riscurilor pe care le generează existența materialelor toxice industriale din teatrul de operații și, în mod deosebit, cele de natură biologică.

Caracteristicile medicamentelor, serului, antibioticelor administrate populației într-o anumită zonă a acțiunilor militare pot conduce la concluzii parțiale privind întrebuițarea unor agenți biologici.

Pentru evacuarea militarilor contaminați se prevăd personalul specializat și mijloacele de transport necesare.

În cazul contaminării radioactive se aplică prevederile *ghidului de expunere operațional*.

Trierea și decontaminarea militarilor afectați se efectuează în raport cu situația tactică și natura contaminării. Pentru aceasta, unitățile medicale au planuri care se pun în aplicare în funcție de situația concretă. Prin executarea decontaminării se reduce contaminarea suplimentară, se protejează personalul medical și se limitează transferul contaminării.

Sunt necesare facilități cu sisteme cu *protecție colectivă* și o *rezervă de specialiști* (medici, asistenți).

7. Concluzii

Existența materialelor toxice industriale în teatrele de operații constituie un risc major care trebuie luat în considerare la planificarea operațiilor.

În mod prioritar este necesară completarea *bazei de date* privind existența surselor de materiale toxice industriale în teatrele de operații în care acționează unități ale Armatei Române.

În cadrul doctrinar nu este pe deplin conturat un răspuns adecvat pentru riscurile determinate de materiale toxice industriale. Se impune optimizarea *relației dintre protecția forțelor și gradul de mobilitate al acestora*. Trebuie să se cunoască ce amploare va avea realizarea protecției, ce cantitate de echipamente și materiale de protecție și de decontaminare trebuie transportată în teatrul de operații, precum și în ce măsură aceasta afectează mobilitatea și capacitățile acționale ale forțelor.

Materialele toxice industriale influențează activitățile din domeniul *logistic*: transporturile de materiale, porturile, aeroporturile, facilitățile medicale, elementele de infrastructură.

La nivel tactic, forțele nu sunt în măsură să facă față unor situații generate de EADA.

Decontaminarea presupune proceduri adecvate, decontaminanți specifici. Aeronavele, de exemplu, se decontaminează cu echipamente și materiale specifice.

Materialele toxice industriale constituie un risc nu numai pentru forțele angajate în diferite teatre de operații, dar și pentru *populația civilă* de pe teritoriul național. Riscul este cu atât mai mare cu cât pe teritoriul României se poate întâlni o mare varietate de materiale toxice industriale, răspândite în foarte multe locații, concomitent cu derularea activităților industriale în apropierea marilor centre urbane.

Responsabilitatea principală a structurilor de conducere din **cadrul Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență** constă în *monitorizarea și gestionarea* în mod eficient a riscurilor generatoare de situații de urgență.

Prima reacție trebuie asigurată de personalul serviciilor de urgență, din serviciile medicale, de organele de poliție pentru menținerea/restabilirea ordinii legale. De asemenea, este necesară intervenția specialiștilor pentru mânăuirea materialelor periculoase și a specialiștilor EOD¹.

Trebuie analizate și evaluate toate capacitățile existente pe care se contează în acțiunile de răspuns în situații de urgență.

Repartizarea managementului tipurilor de risc generatoare de situații de urgență și a principalelor funcții de sprijin pe ministere și instituții publice centrale de specialitate este o măsură necesară, dar nu și suficientă pentru a considera situația rezolvată.

Se impun evaluări riguroase ale capacităților operaționale de răspuns ale acestor ministere și instituții, elaborarea *planurilor de cooperare* pentru intervenția la situații de urgență și verificarea viabilității măsurilor stabilite etc.

Atât eforturile militare, cât și cele civile de pregătire în vederea acțiunilor de răspuns în situații de urgență trebuie *coordonate* mai bine.

Specialiștii NBC din armată sunt profesioniști de înaltă clasă, au experiența necesară pentru prevenirea contaminării CBRN sau limitarea efectelor acesteia.

Personalul din serviciile de urgență, în mod logic, are o experiență semnificativă în ceea ce privește monitorizarea riscurilor generate de materialele toxice industriale. De aceea, se impune dezvoltarea colaborării pe baza unor *proceduri și activități standard*, pentru ca acest domeniu, reprezentat de materialele toxice industriale, să fie permanent monitorizat și ținut sub control.

¹ EOD – Controlul mecanismelor explozive.

Riscurile generate de materialele toxice industriale, atât pentru forțele care acționează în diferite teatre de operații, cât și pentru cele dislocate pe teritoriul național, trebuie să fie clarificate și prevăzute cu măsuri corespunzătoare.

Procesul de planificare pentru operațiile militare și pentru acțiunile de răspuns la situații de urgență presupune o abordare realistă și de acceptare fără echivoc a *costurilor asociate* diferitelor opțiuni menite să contracareze riscurile generate de materialele toxice industriale.

Materialul de față este menit să aducă în atenție influența pe care o pot avea materialele toxice industriale asupra acțiunilor forțelor, iar demersul va continua cu evaluarea riscurilor ce trebuie luate în considerare, ca o premisă de inițiere a unei analize aprofundate pentru a cristaliza temeiul răspunsurilor adecvate acestor provocări.

BIBLIOGRAFIE:

1. Doctrina Apărării NBC în Armata României (proiect);
2. Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, București, 2001;
3. Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate, București, 2001;
4. U.S. Army, Army Regulation 385-61, The Army Chemical Agent Safety Program. Washington, D.C. Headquarters, Department of the Army, 28 Feb. 1997;
5. U.S. Army, Department of the Army Pamphlet 50-6, Chemical Accident or
6. Incident Response and Assistance (CAIRA) Operations. Washington, D.C. Headquarters, Department of the Army, 17 May 1991;
7. U.S. Army Field Manual 3-100, Chemical Operations Principles and
8. Fundamentals. Washington, D.C. Headquarters, Department of the Army;
9. U.S. Army Medical Command. Military Occupational Specialty (MOS) 91S
10. Preventive Medicine Specialist. <http://www.cs.amedd.army.mil/appd/Enlpg/mpgS/91S.mpg>
11. National Institute for Occupation Safety and Health, Documentation for
12. Immediately Dangerous to Life or Health Concentrations (IDLHs) <http://www.cdc.gov/niosh/idlh/idlh-1.html>, Centers for Disease Control.

REPERE DOCTRINARE PRIVIND OPERAȚIILE INFORMAȚIONALE (O.I.) STRATEGICE

Colonel (r) ing. Vasile PĂUN

To be present at this moment with no viable theory (Romanian perspective) of IO seems disconcerting. What does our national leadership think about information power and IO? We need a national strategy and a coherent framework to develop IO capabilities as an element of national power. This paper provides information and an analytical framework regarding the fundamentals of information operation (IO). It describes the role of IO for transformation process, provides some of the relevant definitions, discusses how IO supports national interests and presents the main IO components and their characteristics.

I. Rolul O.I. în procesul de transformare¹

Transformarea NATO implică, pentru o țară ca România, o schimbare de paradigmă în *gândirea și practica strategică*, dificilă în contextul în care „*politicile structuraliste de reformă și modernizare a sistemului de siguranță și apărare națională au fost, în esență, de natură energetică*”². Necesitatea unui proces de transformare, în anii următori, a sistemului de securitate națională, trebuie motivată de o viziune strategică de ansamblu, comună cu cea euro-atlantică.

Una din direcțiile de fond ale transformării implică promovarea unui **comportament politic proactiv**, prin managementul integrat al riscurilor și oportunităților asociate intereselor naționale, utilizând instrumente de analiză multi-sursă, simulare și sprijin decizional și dezvoltând capacități specifice O.I.

➤ Transformarea presupune o re poziționare simultană a **strategiei directe** - în care forța armată joacă primul rol - și a **strategiei indirecte** în care, fără a fi exclusă, forța armată se află într-un plan secund. Acest aspect antrenează în fapt o diversitate de „**câmpuri operaționale**” în care trebuie să se desfășoare viitoarele angajamente ale României - *câmpuri*

¹ V. PĂUN, *Importanța operațiilor informaționale strategice în strategia de securitate națională* – Impact Strategic nr.1/2004 (10)

² V. PĂUN, M. RĂDUCU, *Managementul riscurilor în acțiunile militare*, Editura UNAp., București, 2002

*conceptuale, geopolitice, psiho-sociologice, fizice, câmpuri ale sistemelor de decizie și de informații*³.

În acest context, determinarea capacităților strategice necesare protejării intereselor naționale poate să includă o **analiză a câmpurilor operaționale în care România poate acționa cu eficacitate**.

Observație. *Ofensiva fără precedent din ultimii 10 ani a SUA, în câmpul operațional conceptual, asociat războiului și operațiilor informaționale, a surprins total școlile majore de gândire strategică (Rusia, Franța, China, Germania etc.), obligându-le fie la împrumuturi și adaptări, fie la dezvoltări în pripă, cu efect asupra capacităților necesare.*

➤ **Transformarea** sistemului securității naționale face oportună și fezabilă o aliniere și adecvare la „*schimbările de fond ale naturii conflictelor*”⁴, prin dezvoltarea adecvată a domeniului „**operații informaționale**” pentru a se ajunge, la nivel național, la stadiul în care să se dispună de un cadru legislativ și metodologic adecvat, precum și de un ansamblu de **structuri și mijloace specializate**, capabile să descurajeze, pe căi și prin mijloace informaționale, acțiunile contrare intereselor naționale, să contracareze efectele acțiunilor informaționale la nivelul factorilor de decizie și al sistemelor informaționale.

Interesul pentru „noua cultură a conflictelor” și „transformare” - cu determinări majore privind proiectarea unor capacități strategice și **redefinirea proceselor de comandă - control** din perspectiva asimetriei – poate genera un cadru teoretic nou de reflecție, luând în calcul și următoarele aprecieri:

- „**Tehnologiile informaționale**, ca o condiție pentru acțiunea eficientă, sunt dimensiuni esențiale în planul evoluției gândirii și practicii strategice. Pe măsură ce aceste tehnologii se schimbă, se schimbă și contextul în care sunt făcute alegerile de politică, strategie și doctrină. Pe măsură ce sunt elaborate noi tehnologii, se modifică și sfera alternativelor posibile privind planificarea și acțiunea propriu-zisă”⁵;

- „*Revoluția informațională oferă tehnologii care modifică continuu influența binomului timp-spațiu, contribuie substanțial la creșterea complexității, transformă liniarul în neliniar și secvențialul în simultan*”⁶.

³ Col. John BOYD, USAF - *A Discourse on Winning and Losing* - http://www.belisarius.com/modern_business_strategy/boyd/essence/, January 1996

⁴ Thomas J CZERWINSKI, *Coping with the Bounds: Speculations on Nonlinearity in Military Affairs*, DOD Command and Control Research Program, 2003.

⁵ VAdm Arthur K. CEBROWSKI, USN, Written testimony to hearing on Defense Information Superiority and Information Assurance— Entering 21st Century, February 23, 1999.

⁶ Michael WARSOCKI, **Seizing the High Ground: Land Operations and Information Operations - The Information Revolution and National Security** - Strategic Studies Institute, NDU, USA, 2000.

Teoria complexității și neliniaritatea (viziunea neo-clausewitziană) generatoare de o nouă paradigmă în gândirea strategică – impun o reconstrucție a mediului de securitate (n.a.);

- „Utilizarea forței în mod eficient, pe o scară mai mare sau mai mică, se face mai mult pentru a preveni escaladarea conflictelor decât pentru o confruntare directă de forțe militare”⁷;

- „Noua cultură a conflictelor contribuie la consolidarea curentului centrat pe filosofia lui Sun Tzu: gândire bazată pe inducerea în eroare și cunoașterea minții (in)amicului”⁸. Principiile lui Sun Tzu, puse în acord cu elementele tehnologice, pun bazele unei noi strategii de competiție/negociere și de rezolvare a problemelor de securitate națională prin O.I. strategice (n.a.).

II. Definiții reprezentative

Politica NATO pentru O.I. afirmă: „**Operațiile informaționale sunt un ansamblu de acțiuni întreprinse pentru a influența factorii de decizie, în conformitate cu anumite obiective politice și militare, prin afectarea informației și a proceselor care se bazează pe informație**”⁹.

În cuprinsul documentului se precizează că: „*Operațiile informaționale integrează războiul de comandă și control cu procesul de consultare politică, cu aparatul de luare a deciziei și cu operațiile politico-militare ale Alianței (...)*”. De asemenea, (...) schimbarea operațională importantă constă în concentrarea pe rolul informației. Acest lucru include aspectele de percepție, ca și pe cele tehnice. Planificarea militară nu necesită numai implicare directă a aparatului politic de luare a deciziei, dar și o implicare și o integrare mai largă a unor elemente din conducerea militară”¹⁰.

Definiția SUA din „*Doctrina integrată a operațiilor informaționale*” - Joint Doctrine for Information Operations - arată că acestea „*reprezintă un ansamblu de acțiuni desfășurate în scopul afectării informațiilor și sistemelor informaționale ale adversarului, concomitent cu protejarea propriilor informații și sisteme informaționale*”¹¹. În sinteză, din document rezultă că aceste operații necesită o integrare strânsă și continuă a

⁷ xxx - *Joint Vision 2020*, Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Director for Strategic Plans and Policy, J5, Strategy Division. Washington, DC: U.S.Government Printing Office, June 2000.

⁸ James MOFFAT, *Complexity Theory and Network Centric Warfare* – CCRP, 2003, <http://www.dodccrp.org/Publications/pdf/ComplexityTheory.pdf>

⁹ NATO MC-422, **Information Operation Policy**, 22.01.1999

¹⁰ Ibidem

¹¹ xxx - *Joint Doctrine for Information Operations* - Washington DC, US

capabilităților și acțiunilor ofensive și defensive, proiectarea, integrarea și interacțiunea eficientă a sistemelor de comandă-control (de tip C4ISR) și sprijinul asigurat de activitatea de informații.

Strategii ruși susțin că operațiile informaționale sunt „*o cale de rezolvare a unui conflict dintre două părți. Scopul este ca una dintre părți să câștige și să păstreze avantajul informațional asupra celeilalte. Acest lucru poate fi realizat prin exercitarea unei influențe informaționale/psihologice și tehnice specifice, prin sistemele naționale de luare a deciziei, prin intermediul populației, prin structurile sale informaționale, ca și prin înfrângerea sistemului de control al dușmanului, a structurilor sale informaționale cu ajutorul unor mijloace suplimentare clasice, precum armele convenționale sau materialele nucleare*”¹².

Cea mai recentă definiție, din manualul american „FM 3-13 – *Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures*” (28.11.2003) arată că „*Information operations is the employment of the core capabilities of electronic warfare, computer network operation, psychological operations, military deception, and operations security, in concert with specified supporting and related capabilities, to affect or defend information and information system, and to influence decision-making*”¹³.

Reflectând asupra acestor definiții, trebuie subliniat faptul că au, cel puțin, trei elemente comune:

- informația - privită la nivel strategic ca un **factor de putere, armă și țintă**;

- sistemele informaționale - definite¹⁴ ca „*totalitatea infrastructurilor, organizațiilor, personalului, procedurilor și echipamentelor care realizează culegerea, prelucrarea, stocarea, transmiterea, afișarea și diseminarea informațiilor, precum și procesele care au loc ca urmare a informațiilor obținute*”;

- factorii de decizie - ținta predilectă a unei O.I. Conceptul de influențare a factorilor de decizie, direct sau indirect, poartă și numele de „*managementul percepției*”¹⁵, „*teoria controlului reflexiv*”¹⁶ sau „*război neocortical*”¹⁷.

¹² xxx - *A Russian View of Future War: Theory and Direction* - The Journal of Slavic Military Studies, nr.3/1996

¹³] xxx - Field Manual (FM) 3-13: *Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures* - [7 MB] Headquarters, Department of the Army, 28 November 2003, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/doctrine/fm-3-13.pdf>

¹⁴ Michael S. FRANKEL, Robert H. GORMLEY, *Achieving Information Dominance: The Integrated Information Infrastructure – A Vision for the 21 st Century*. SRI International Study Report, September 17, 1998

¹⁵ xxx - Field Manual (FM) 3-13, *op. cit.*

II. Caracteristici și taxonomie

➤ După Cramer¹⁸, „obiectivul strategic urmărit prin O.I. este acela de producere a unei schimbări majore în propriul statut și în cel al (in)amicului/competitorului, schimbare echivalentă, cel puțin, unei creșteri valorice proprii, și, eventual, unei diminuări a valorii (in)amicului, astfel încât să se producă o inversiune de roluri, prin intermediul unui câștig/transfer de putere/influență”.

Rezultă de aici că unul dintre principalele obiective derivate ale O.I. strategice este acela de a dobândi și menține apoi *superioritatea informațională*, ca primă condiție ce permite unui decident să exploateze oportunitățile și să aibă inițiativă (strategiile și tacticile utilizate în cadrul operațiilor informaționale trebuie adaptate la situația socială).

➤ Referințele doctrinare studiate până în prezent în domeniul operațiilor informaționale pun accentul pe **operaționalizarea puterii informației**. Cum ținta O.I. este decizia (in)amicului sau a competitorului, toate eforturile vor fi orientate spre a determina un factor de decizie să facă sau să nu facă un anumit lucru. Acest obiectiv poate fi atins prin diverse modalități precum inducerea în eroare, operațiile psihologice, războiul electronic etc., care definesc **spectrul domeniilor și disciplinelor O.I.**

O taxonomie a domeniilor și disciplinelor, care stau la baza capabilităților O.I. strategice, este propusă în figura 1, ca adaptare după¹⁹.

Observații. Poate cea mai interesantă și, în egală măsură, cea mai utilizată dintre componentele O.I. este componenta psihologică, cea care vizează influențarea sistemului de valori și a emoțiilor, prin manipularea minții și a informațiilor. Din taxonomia propusă rezultă caracterul integrator și nevoia de **abordare holistică** a O.I. strategice, deoarece acestea nu vizează doar aspectele informative (*culegerea și analiza de intelligence multi-sursă la nivelul comunității de informații*) sau informatice (*acțiuni în spațiul cyber, atacuri asupra rețelelor*).

➤ O.I. strategice contribuie la integrarea elementelor militare ale puterii naționale cu celelalte elemente (*politico-diplomatice, economice,*

mediatice etc.), în scopul atingerii obiectivelor care derivă din interesele naționale.

Consistența și utilitatea O.I. rezidă atât din integrarea și orchestrarea unor domenii și discipline mature cu unele noi (prezentate în fig. 1), cât și din filozofia de abordare a prevenirii și acțiunii/reacției la evenimente. Școala americană, atât în Information Operations²⁰, cât și în Joint Information Operations Policy²¹, le consideră ca făcând parte din categoria strategiilor și instrumentelor asimetrice (indirecte) de acțiune.

Perioadele cuprinse între momentele semnalării unui risc la adresa obiectivelor intereselor naționale, avertizarea asupra pericolului pe baza unor indici de alarmare și declanșarea efectivă a unei crize, reprezintă zone fertile pentru desfășurarea unor O.I. de prevenire, descurajare sau limitare a dimensiunilor crizei. Distincția doctrinară dintre O.I. și *Războiul informațional* (R.I.) – concept prezentat în premieră în mediile guvernamentale²² - este prezentată în figura 2²³.

O.I. strategice pot reprezenta instrumentul cel mai adecvat care poate fi folosit atât în perioadele de criză și/sau conflict, cât și pe timp de pace, în cadrul sau în afara spațiului tradițional al confruntării militare.

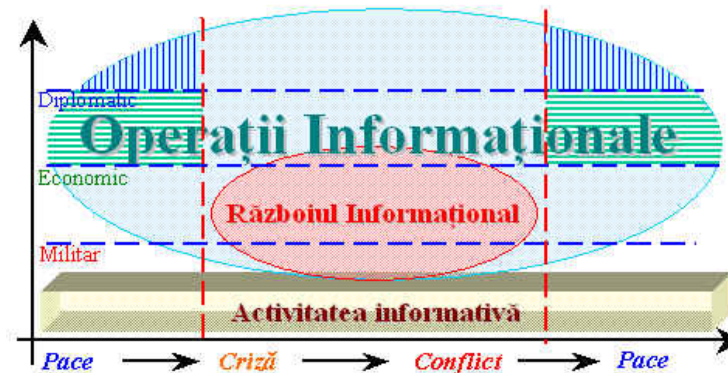

Fig. 2 - Distincția doctrinară dintre O.I. și R.I.

¹⁶ V. PĂUN, A. POPA, **O provocare strategică - Războiul Informațional**, Editura UTI, București, 2002

¹⁷ John ARQUILLA, *Cyberwar and Netwar: New Modes, Old Concepts of Conflict - Comparative Strategy*, <http://www.rand.org/publications/MR/MR503>, 2003

¹⁸ Myron CRAMER, *Information Warfare: A Consequence of the Information Revolution* - <http://www.mil.af.infowar.conseq.html>

¹⁹ **xxx** - *Information Operations: The Hard Reality of Soft Power* - Joint Command, Control and Information Warfare School Joint Forces Staff College, NDU, 2002, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/jiopc/io-textbook.pdf>

²⁰ **xxx** - *FM 100-6 - Information Operations* - 27 aug., SUA, 1996

²¹ **xxx** - *I 310.01A - Joint Information Operations Policy* - SUA, 1998

²² V. E. M. STAȘ, **Spațiul de conflict informațional**, Ed. Pro Humanitate, 1998, București, V. PĂUN, A. POPA, **op. cit.**

²³ **xxx** - *Joint Doctrine for Information Operations* - Washington DC, US

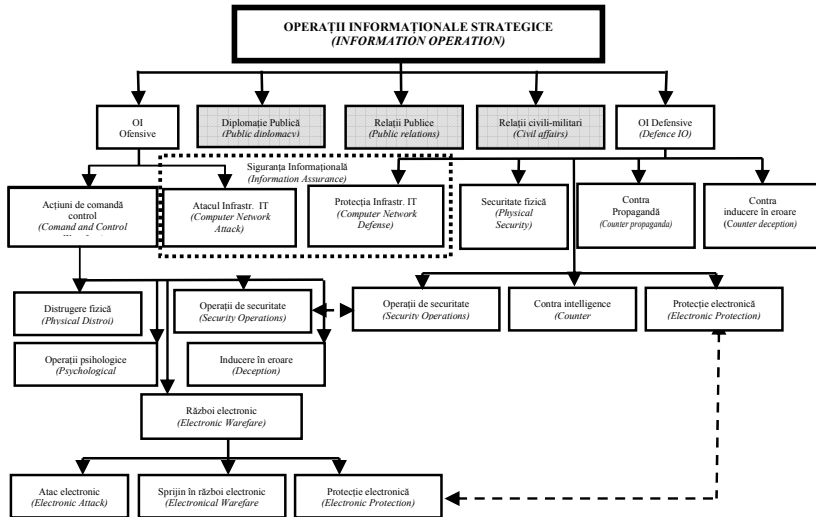

Fig. 1 - O taxonomie a componentelor O.I. strategice

III. Componentele O.I. strategice

În accepțiunea Joint Doctrine for Information Operations, operațiile informaționale necesită orchestrarea a trei componente (conform fig.3): componenta de informații, componenta acțională și componenta tehnică.

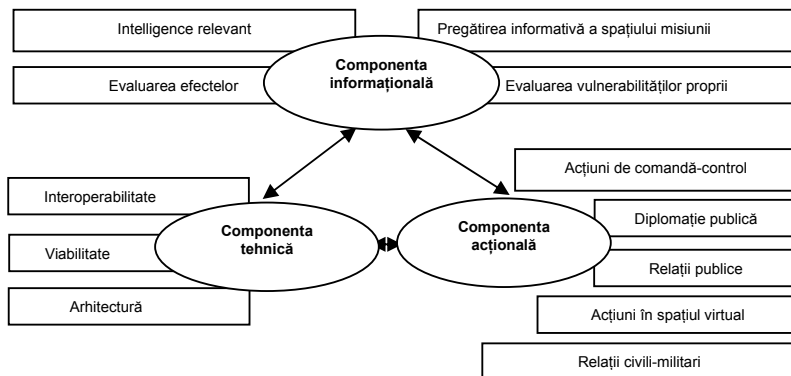

Fig. 3 - Componentele O.I. strategice

➤ **Componenta de informații** are rolul de a realiza asigurarea informativă (de intelligence) a procesului de organizare, planificare și executare a operațiilor informaționale. Aceasta trebuie să asigure culegerea, prelucrarea, corelarea, analiza și diseminarea datelor, informațiilor și cunoștințelor referitoare la spațiul misiunii (*zona de interes strategic*):

- profilurile personale ale decidenților (consilierilor), modelele proceselor decizionale ale entităților țintă și stilul de conducere;
- sursele de informații și importanța acordată diverselor surse de informații;
- arhitectura, caracteristicile tehnice, parametrii de funcționare ai sistemelor și infrastructurii informaționale;
- implicațiile și influențele de ordin cultural, social, politic, care se manifestă la nivelul culturii organizaționale.

➤ **Componenta acțională**, după cea mai recentă referință²⁴, integrează totalitatea claselor de acțiuni întreprinse pentru îndeplinirea obiectivelor operațiilor informaționale:

- acțiuni specifice „războiului de comandă-control”- *Command and Control Warfare (C2W)*;
- acțiuni specifice relațiilor publice – *Public Affairs (PA)*;
- acțiuni specifice relațiilor militari-civili – *Civil Affairs (CA)*;
- măsuri de diplomație publică sau managementul percepției – *Public Diplomacy (PD) & Perception Management (PM)*;
- acțiuni în spațiul virtual – *Information Assurance (IA)*.

„Acțiunile de comandă-control” (C2W) reprezintă utilizarea integrată, graduală și diferențiată (în funcție de obiectivele urmărite) a acțiunilor psihologice, inducerii în eroare, războiului electronic, securității operațiilor și distrugerii fizice, sprijinite reciproc de activitatea informativ-operativă (intelligence), în scopul „*interzicerii, influențării, degradării sau distrugerii capacităților de comandă-control ale entităților țintă, concomitent cu protejarea celor proprii*”²⁵, împotriva unor asemenea acțiuni. Aspectul ofensiv al acestora urmărește preluarea controlului asupra funcțiilor de comandă-control ale entităților țintă, iar aspectul defensiv urmărește asigurarea exercitării efective și eficiente a comenzii și controlului asupra entităților proprii. O dezvoltare a influenței acțiunilor de

²⁴ xxx - Field Manual (FM) 3-13, *op. cit.*

²⁵ xxx - *Joint Doctrine for Information Operations* - Washington DC, US

comandă-control din perspectiva „războiului digital” este realizată de Moffat²⁶.

Acțiunile specifice relațiilor publice (RP) reprezintă totalitatea acțiunilor organizate și desfășurate într-o concepție unitară, în scopul informării opiniei publice cu privire la cursul evenimentelor și evoluția situației. Obiectivul relațiilor publice este acela de „a influența percepțiile și înțelegerea de către opinia publică a semnificației, naturii și modului de acțiune al entităților proprii”²⁷.

Relațiile publice sprijină realizarea unui climat de încredere în capacitatea proprie de a desfășura cu succes acțiuni, având la bază principiul de a nu fi folosite ca instrument de inducere în eroare.

Acțiunile specifice relațiilor militari-civili (RMC), în contextul misiunilor internaționale în care este angajată România, vizează relațiile care se stabilesc între forțele proprii, autoritățile civile și populația dintr-un teritoriu. Relațiile militari-civili urmăresc „atingerea obiectivelor proprii, prin influențarea și/sau controlarea organizațiilor, respectiv a infrastructurilor existente în zona de desfășurare a acțiunilor (militare și/sau non-militare)”²⁸. Relațiile militare-civili au un rol important în realizarea superiorității informaționale, reprezentând interfața între forțele proprii și organizațiile administrației locale, organizațiile populației din zonă, organizațiile de voluntari și cele non-guvernamentale.

Diplomația publică (DP) este menită „să convingă diferite audiențe externe asupra adevărului și raționalității politicii, intențiilor și acțiunilor proprii”²⁹. În general, diplomația publică funcționează pe căi tradiționale – dialog diplomatic și politic direct, conferințe de presă, comunicate de presă, interviuri etc. – dar viteza la care se desfășoară azi unele evenimente cere capacități de comunicare pe măsură. Liderii unor țări mici sau actorii non-statali au azi la dispoziție posibilități de informare la fel de sofisticate ca și cele deținute de liderii marilor puteri.

O diplomație eficientă, care contribuie prin mijloacele sale specifice la „modelarea spațiului informațional”, necesită atenție acordată, în mod simultan, diverselor surse de informare, mesajelor transmise și audienței vizate.

Acțiunile în spațiul virtual (Information Assurance - IA) iau în calcul operaționalizarea la nivel strategic a celor două concepte

²⁶ James MOFFAT, *op. cit.*

²⁷ xxx - I 310.01A - Joint Information Operations Policy - SUA, 1998

²⁸ NATO MC-422, *op. cit.*

²⁹ xxx - Joint IO Planning Handbook - Joint Command, Control and Information Warfare School Joint Forces Staff College, NDU July 2002, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/jiopc/io-handbook.pdf>

(capabilități): *Computer Network Attack (CNA)* și *Computer Network Defence (CND)*. Dezvoltarea de capabilități de **Cyberintelligence** și de acțiune pe Internet (în sensul utilizării spațiului cyber ca un domeniu operațional în care să se desfășoare DP, C2W, RP) este o opțiune consistentă în planul obținerii de avantaje competitive.

➤ **Componenta tehnică** este reprezentată de *sistemele de comandă-control* cu ajutorul cărora se planifică și se desfășoară efectiv operațiile informaționale.

Sub denumirea generică de sistem de comandă-control - înțeles ca un „sistem de sisteme” (*System of Systems*) - se pot integra, după considerente operaționale și funcționale, următoarele șapte **clase de sisteme informaționale cu suport computerizat** – Computer-Based Information System (CBIS)³⁰:

- *Sisteme de procesare a tranzacțiilor* – *Transactions Processing System (TPS)*;
- *Sisteme informaționale de management* – *Management Information System (MIS)*;
- *Sisteme de sprijin decizional* – *Decision Support Systems (DSS)*;
- *Sisteme expert* – *Expert Systems (ES)*;
- *Sisteme informatice de conducere* – *Executive Information System (EIS)*;
- *Sisteme neuronale* – *Neural Computing (NC)*;
- *Sisteme de management al cunoștințelor* – *Knowledge Management System (KMS)*.

IV. Categoriile de ținte și etape în planificarea și execuția O.I. strategice

După modelul prezentat de Johnson³¹, se pot distinge trei niveluri de ținte ale unui atac informațional strategic:

➤ *Nivelul sistemelor informaționale (I)*. Neglijând obiectivul principal (procesul decizional), atacurile O.I. vizează sistemul informațional, care nu întotdeauna reprezintă un sistem electronic. În multe cazuri, acest nivel este ținta inițială a atacului, efectele fiind de natură tehnică (supraîncărcarea sursei de recepție, coruperea datelor, defectarea computerelor, distrugerii fizice etc.).

³⁰ E. TURBAN, J. ARONSON, **Decision Support Systems and Intelligent System**, Sixth edition, Prentice Hall, 2001

³¹ Scott JOHNSON, *Toward a Functional Model of Information Warfare*, <http://bss.sfsu.edu/fischer/IR%20360/Readings/Information%20War.htm>

Observație. Acest nivel este frecvent citat în literatura de specialitate, discuțiile despre O.I. concentrându-se preponderent asupra țintelor și metodelor de atac tehnic (îndeosebi în rețele și Internet), fără a se menționa strategii și tactici O.I. pentru obținerea unor efecte operaționale (nivel III).

➤ Nivelul gestionării informației (II). Atacurile vizează transferul, diseminarea, stocarea informației. Efectele unui atac la acest nivel sunt funcționale - o întârziere sau o schimbare la nivelul capacităților de transfer al informației.

➤ Nivelul proceselor decizionale (III). Prin atacul la acest nivel se obțin efecte operaționale, directe sau indirecte - nu se dorește doar gestionarea percepției, producerea nesiguranței, confuziei, ci și formarea, influențarea deciziilor, opiniilor țintei. Efectele atacurilor de la un anumit nivel generează ele însele efecte la un nivel superior. De exemplu, un atac menit să bruiască sistemul de informare blochează sau corupe elementele celui care le primește (efecte tehnice), iar acest lucru reduce informația (efecte funcționale). Efectul operațional ar putea fi întârzierea deciziei.

În sfera guvernamentală, sistemele critice vizate prin O.I. strategice cuprind sistemele de comandă și control, sistemele de intelligence, sistemele platformelor de cercetare-lovire și rețelele de comunicații strategice (care constituie nucleul infrastructurii informaționale guvernamentale).

Sfera civilă posedă și ea echivalentul acestor sisteme critice pentru securitatea națională (*centrele de decizie de la nivel politic, economic, religios, social, sistemele de alimentare cu apă potabilă, cu energie, cu gaz; sistemele bancare, sistemele de telecomunicații publice* etc.).

Pentru îndeplinirea scopului unei O.I. strategice, care, în termeni operaționali, se reduce la „influențarea, întreruperea sau întârzierea desfășurării ciclului decizional al (in)amicului, concomitent cu protejarea ciclului decizional propriu”³², se pot lua în considerare pașii clasici ai unui proces de planificare militară a O.I.³³, cu adaptările care au fost propuse, necesare nivelului strategic:

➤ *Analiza obiectivelor* - modul în care operația contribuie la gestionarea unui risc (oportunitate), identificarea nodurilor informaționale ale țintei, efectuarea unei analize de vulnerabilitate a acestora, precum și identificarea posibilităților țintei de a riposta;

➤ *Stabilirea priorităților* - stabilirea nivelelor și elementelor (sisteme informaționale versus managementul informației) care vor fi influențate/atacate și determinarea unor priorități pe baza caracterului critic, vulnerabilității, costurilor necesare și altor restricții;

➤ *Elaborarea concepției* operației - stabilirea modului de desfășurare a O.I., a structurilor de siguranță și apărare implicate, a forțelor și mijloacelor utilizate (mixul de domenii și discipline) și a modalităților de sincronizare și de sprijin;

➤ *Execuția* - îndeplinirea concepției operației prin adaptarea dinamică a celor mai eficiente elemente de atac (mixul acțional) pentru obținerea efectelor scontate, sincronizarea efectelor acțiunilor și descoperirea indicilor de contracarare de către țintă;

➤ *Analiza rezultatelor* - cu scopul de a crea un mecanism de monitorizare și feedback, necesar optimizării procesului de planificare (se poate implementa conceptul de After Action Review – AAR - din metodica simulărilor constructive).

În absența unei decizii politice de dezvoltare de capacități specifice O.I. strategice, este evidentă complexitatea sarcinii de a elabora un **model al spațiului misiunii**, ca primă abstractizare a proceselor specifice O.I.

Absența unei „mase critice” privind înțelegerea unor concepte și teorii relevante pentru securitatea națională (*superioritatea informațională, intelligence-ul strategic – element al puterii naționale, managementul riscurilor* etc.) poate plasa efortul de pionierat în domeniul O.I. strategice pe „o linie moartă”.

Pentru a răspunde oportun și dezvolta capacități în domeniul O.I., pot fi luate în calcul:

- O înțelegere mai bună a naturii și posibilităților operațiilor informaționale și a propriilor noastre vulnerabilități (nu numai printre specialiști, dar și printre factorii de decizie);

- O mai bună utilizare a arsenalului ofensiv aflat la dispoziție, dar nefolosit, și o mai clară înțelegere în special a efectelor directe, indirecte și colaterale pe care acesta le poate cauza (diplomația publică, operațiile pe Internet, relațiile publice etc.);

- Un sistem de preacord pentru alertă, de tipul sistemelor DEFCON (*Defence Condition*), ale cărui nivele susțin cunoașterea și înțelegerea proceselor și acțiunilor practicate;

- Un proces de apreciere a pagubelor corespunzătoare O.I. (în sensul instituționalizării managementului riscurilor în activitatea structurilor specializate).

³² xxx - I 310.01A, op. cit.

³³ xxx - Field Manual (FM) 3-13, op. cit.

INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI LOGISTICA APĂRĂRII NAȚIONALE. SISTEMUL LOGISTIC INTEGRAT ÎNTRE DEZIDERAT ȘI COMANDA SPECIALĂ

*Dr. Alexandru MANAFU **
*Locotenent-colonel ing. George DEDIU ***

The conception of an integrated logistic system could be done only by taking into consideration the concept of the European security strategy for the XXIst century.

The work presents on brief some considerations on the European security in the context of the integration of Romania in the EU.

There are approached a couple of aspects on the logistic system development included in the Government Program 2005-2008.

The pertinent arguments presented, the proposals on the constitution of an integrated logistic system within the framework of a national logistic system, the creation of the premises for the integration of Romania in the EU, the character of novelty motivates the reader or the listener.

Also, the annexes of the work that constitute themselves in proposals for the development of an integrating logistic system create the assembly image for the people aware of the problem.

I. Introducere

Perioada de pace și stabilitate pe care o traversează Europa la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI se datorează existenței Uniunii Europene. Acest organism a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune. Desigur, un rol important în asigurarea securității europene l-au jucat SUA, atât prin sprijinul acordat integrării europene, cât și prin angajamentele de securitate față de Europa, luate în cadrul NATO. În contrast cu evoluția pozitivă din

* Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale.

** Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale.

vestul continentului, în alte părți ale Europei, mai ales în Balcani, s-au înregistrat după 1990, o suită de crize, care s-au derulat în contextul reaşezărilor geopolitice ce au urmat sfârșitului Războiului Rece. O caracteristică esențială a acestora a fost aceea că ele au avut loc cel mai adesea în interiorul statelor și mai puțin între acestea.

II. Securitatea în cadrul Uniunii Europene

La nivel mondial, încheierea Războiului Rece a determinat, cel puțin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA dețin o poziție dominantă, la foarte mare distanță de orice alt stat. Cu toate acestea, experiența perioadei 1990-2004 a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur. În acest context, după 1990 și mai ales după 1998, Uniunea Europeană a dat un impuls eforturilor de întărire a securității și de definire a dimensiunii de apărare la nivel european. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune a inclus și ideea definirii unei politici comune de apărare, menționată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam.

Față de amenințările de tip nou la adresa securității, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

- *asigurarea stabilității și bunei guvernări în vecinătatea imediată.*

Aceasta va implica extinderea zonei de securitate din jurul Europei și asigurarea că statele din această zonă (Europa de Est, Balcanii de Vest, statele din zona Mediteranei) sunt bine guvernate.

- *crearea unui sistem de securitate internațional bazat pe multilateralism eficace.*

Într-o lume caracterizată de globalizare (amenințări globale, piețe globale, mass-media globale), securitatea și prosperitatea depind de existența unui sistem multilateral eficace. De aceea, unul dintre obiectivele Uniunii Europene trebuie să fie dezvoltarea unei societăți internaționale puternice, caracterizate de existența unor instituții internaționale eficiente, a unui ordinii internaționale bazate pe respectarea legilor, în primul rând, a principiilor înscrise în Carta ONU.

Calitatea societății internaționale depinde de calitatea guvernelor ce o compun. De aceea, răspândirea bunei guvernări, combaterea corupției și a abuzului de putere, instaurarea domniei legii și protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de a întări ordinea mondială. În acest context, un element important al acestui nou sistem de securitate internațională este considerat a fi cooperarea transatlantică în cadrul ONU.

- *pregătirea unui răspuns la amenințările de tip nou.*

Acest răspuns a inclus pachetul de măsuri antiteroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferare a armelor de distrugere în masă și asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile din Balcani.

Identificarea unor răspunsuri la noile amenințări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea, la mari depărtări, sunt mai dinamice și mai complexe. Caracterul dinamic va necesita mutarea accentului pe prevenirea crizelor și amenințărilor. Caracterul complex va necesita și soluții, pe măsură, care vor include controlul exporturilor, presiunile economice, politice, chiar militare.

UE dispune de toate instrumentele pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe.

La baza politicii sale, UE a pus noul concept al securității europene pentru secolul XXI, conform căruia Europa nu va fi niciodată cuceritoare, expansionistă, imperialistă sau hegemonică.

Prin proiectul integrării europene este conceput și implementat un model ce garantează stabilitatea relațiilor dintre statele membre, concomitent cu combinarea nevoii de integrare în spiritul păstrării identității fiecărui stat membru.

În cadrul UE, statele membre se găsesc în relații cordiale unul cu altul și, în mod cert, nu opun amenințări reciproce.

Eficiența acțiunilor UE se va concretiza în armonizarea liniilor politice, în aspecte agreate reciproc asupra terorismului, traficului de persoane și droguri, corupției, traficului de arme, spălării banilor și crimei organizate.

Adoptarea unei clauze de solidaritate va asigura evoluția statelor membre UE către o comunitate politică, angajându-se la furnizarea de ajutor reciproc și asistență în fața riscurilor de orice natură. Aceasta va permite folosirea mecanismelor și bunurilor Securității Europene și Politicii de apărare în cazuri de criză pe teritoriul UE, cum ar fi atacuri teroriste, dezastre naturale sau provocate, la cererea statelor membre interesate.

Principalul scop al UE constă în asigurarea următoarelor deziderate:

1. *stabilitatea și securitatea internațională;*
2. *un sistem economic mondial deschis, care să satisfacă nevoile statului;*
3. *o ordine legală internațională, care să asigure egalitatea efectivă;*
4. *bunăstarea globală, ca echivalent al securității naționale;*
5. *un angajament comun pentru rezolvarea conflictelor regionale.*

III. Proiecția politico - militară a integrării

Uniunea Europeană asigură o mare parte a ajutoarelor pentru dezvoltare și este un contribuitor major la operațiunile de menținere a păcii.

În mediu global, puterea politico-militară joacă un rol mai proeminent decât pe continentul european.

Proiecția puterii militare poate constitui un mijloc necesar în asigurarea stabilității internaționale. Pe fundalul globalizării și necesității unei guvernări globale, provocările politico-militare se constituie în probleme particulare pentru pacea și securitatea internațională.

Abordarea eficientă a acestei problematice de către comunitatea internațională se impune a fi tratată în mod unitar, în următoarea clasificare:

1. proliferarea armelor de distrugere în masă;
2. militarizarea excesivă;
3. terorismul;
4. statele falimentare și războaiele civile;
5. regiunile cu tensiuni cronice și dispute pe termen lung.

Principalul instrument prin care UE contribuie la securitatea globală este întărirea actualelor instituții și mecanisme de acțiune globală, aspect care se aplică și domeniului politico-militar, în care UE va promova următoarele pârghii:

✱ Stabilirea unei capacități de management al crizei pentru Națiunile Unite, notabile, prin crearea unor mecanisme eficiente de „luare a deciziilor și furnizarea unei forțe în stand-by suficiente”, la care UE va contribui cu capacitățile sale militare, în scopul de a da posibilitate Consiliului de Securitate să reacționeze rapid și eficient.

În acest sens, obiectivul principal al conceptului de „Politică Europeană de Securitate și Apărare” (PESA), așa cum a fost stabilit de către Consiliul European de la Helsinki (10-11 dec. 1999), îl reprezintă capacitatea statelor membre de a mobiliza până în anul 2003, a desfășura în termen de 60 de zile și a susține cel puțin un an, forțe militare ce pot atinge nivelul a 15 brigăzi, respectiv, 50.000 - 60.000 de oameni.

PESA a mai inclus și crearea, până în anul 2003, a unei forțe civile de reacție rapidă formată din circa 5.000 de ofițeri de poliție, care să fie capabilă să desfășoare 1.000 dintre ei în termen de 30 de zile, pentru gestionarea crizelor în domenii precum activitățile polițienești, ajutorul umanitar, repunerea în funcțiune a structurilor administrative și juridice etc.

Instituționalizarea activității în sfera prevenirii conflictelor, consolidării păcii și a stabilității interne a statelor, zonelor sau regiunilor în

criză ori amenințate de crize s-a făcut prin instituirea Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor.

* Contribuția cu expertiză și mijloace la crearea de mecanisme de prevenire a conflictelor și la realizarea de capacități de management al crizei în regiuni-cheie;

* Terorismul odată cu intensificarea coordonării intraeuropene și a armonizării politicilor, UE așteaptă cu încredere colaborarea mai eficientă cu alți parteneri, în cadrul înțelegerilor multilaterale;

* Dezvoltarea legăturilor dintre agențiile naționale de securitate, cu scopul de a acționa eficient împotriva rețelelor multidimensionale și internaționale ale crimei organizate, implicate în traficul de droguri, spălarea de bani și traficul de persoane;

* Promovarea accesului și verificarea înțelegerilor multilaterale asupra non-proliferației, controlului înarmării și dezarmării:

- prin întărirea agențiilor independente existente;
- încredințarea acestora, prin Consiliul de Securitate, cu un mandat mai cuprinzător privind inspecțiile ad-hoc și de termen lung pentru monitorizarea și asigurarea respectării angajamentelor;
- prin asigurarea de către statele membre a tuturor informațiilor disponibile.

IV. Sistemul Logistic Integrat

Pentru ca politica de securitate și apărare a Uniunii Europene să devină mai eficientă, este necesar ca UE să devină mai activă în urmărirea obiectivelor sale prin mijloace civile și/sau militare, mai coerentă prin unirea eforturilor și prin asigurarea unității de comandă în caz de criză, mai capabilă prin alocarea unor resurse mai mari, evitarea suprapunerilor și coordonarea mai bună a resurselor existente, promovarea integrării regionale, bazată pe experiența europeană pentru consolidarea relațiilor pașnice dintre state și întărirea poziției statelor în ordinea globală.

Monitorizarea permanentă a evoluțiilor potențial destabilizatoare care să asigure baza prevenirii timpurii a conflictelor, împiedicarea crizelor, folosirea întregii palete a instrumentelor disponibile UE impune cu necesitate gestionarea unitară a crizelor, dar mai ales un *sistem integrat de gestionare a resurselor*.

Viitorul nu poate și nu trebuie să constituie un salt în necunoscut.

Proiectarea unui sistem logistic integrat, propriu UE, care să asigure gestionarea resurselor disponibile este impusă de evoluția socială și

va fi prezentă - în final - în modalitatea concretă de răspuns la crize sau situații potențial generatoare de crize, indiferent de natura acestora.

Integrarea sistemului logistic va trebui să fie realizată, în primul rând, în interiorul statelor care compun UE și apoi în ansamblul acesteia. Deci, folosirea coercitivă a puterii militare este apreciată ca fiind ultima soluție în abordarea securității prin mecanismele deja existente, instituția militară este cea care poate răspunde cu prioritate comenzii sociale - realizarea unui sistem logistic integrat, în interiorul statului, cu componentele specifice, iar în interiorul UE, cu organismele de profil.

Apreciem și subliniem cu această ocazie viziunea factorilor de decizie actuală, care au prevăzut în Programul de Guvernare 2005 - 2008 realizarea unui sistem logistic integrat, prin adoptarea conceptuală și structurală a logisticii actuale la noile realități privind dimensionarea, configurația și misiunile Armatei României, astfel încât asigurarea forțelor pentru securitatea și apărarea națională și colectivă să se realizeze în strânsă concordanță cu cerințele de compatibilitate ale NATO și UE.

Proiectarea acestui sistem va trebui făcută cu luarea în considerație a ceea ce a fost bun, verificat de evoluția socială, de viață, cu specific românesc, în interes național, armonizat cu noutățile existente pe plan internațional.

Strategia de tip integral, îndeosebi strategiile operaționale, dintre care subliniem strategia acțiunilor speciale, strategia acțiunilor rapide și strategiile asimetrice, impun reconsiderări ale sistemului logistic actual și ale infrastructurilor în cadrul acestui sistem.

În acest sens, apreciem că, fără a face un scop în sine, este necesară elaborarea și punerea în practică a unei filosofii a logisticii reacției de securitate și apărare în cvasitotalitatea situațiilor posibile previzibile, începând cu cele care țin de tensiuni sociale, crize și urgențe civile (calamități, dezastră, accidente tehnologice, accidente provocate de acte teroriste) și continuând cu situațiile atipice.

În toate armatele moderne există astfel de preocupări pentru adaptarea sistemului logistic la cerințele efective ale acțiunii.

Din analiza tipurilor de reacții se desprind câteva cerințe pentru sistemul logistic, cum ar fi: cerința de anterioritate a suportului logistic, cerința de operativitate permanentă, cerința de eficiență, cerința de teritorializare, cerința de modularitate, cerința de fluiditate și flexibilitate, cerința de integralitate, cerința de suficiență, cerința de autoprotecție, cerința de autoreglare (feedback).

Toate acestea sunt, de fapt, exigențe ale unui sistem logistic modern - trebuie să asigure funcționarea logisticii în orice situație și pentru orice tip de acțiune, indiferent cine o desfășoară și cum o desfășoară.

Atâta vreme cât funcția principală este asigurarea securității și apărării naționale, a populației și a ordinii de drept, este normal, este obligatoriu ca sistemul logistic să fie astfel conceput încât să asigure în orice moment condițiile reacției de tip militar, adică suportul logistic necesar acțiunii de tip militar.

În același timp, sistemul logistic trebuie să asigure îndeplinirea misiunilor de coalitie în concepția HNS – Sprijinul Națiunii-Gazdă. Mai precis, acesta trebuie să fie teritorializat, organizat în rețele puternice, riguros concepute, în măsură de a asigura necesarul solicitat de forțele sistemului de apărare, ordine publică și siguranță națională, atât pe teritoriul național, cât și pentru misiuni în afara țării.

În această viziune, sistemul logistic are două componente distincte: a) partea mobilă și b) partea fixă, structurată în rețea, pe zone de responsabilitate, cu baze logistice mixte.

Partea mobilă cuprinde sistemul logistic al categoriilor de forțe armate, al unităților și marilor unități concentrate în sistemul logistic militar național, care obligatoriu va fi integrat în sistemul logistic național. Apartenența la un organism – în speță UE – va duce la integrarea sistemului logistic național în sistemul logistic al Uniunii Europene. De aceea, măsurile care se iau sau se impun a fi luate pentru modernizarea sistemului logistic național în cadrul conceptului european și cu sprijin european trebuie să aibă în vedere și dezideratul integrării.

V. Coordonate actuale ale sistemului logistic integrat

Sistemul logistic cuprinde un ansamblu de structuri și acțiuni de gestionare, depozitare și întreținere a bazei materiale, precum și totalitatea măsurilor care se întreprind pentru asigurarea unui nivel de trai acceptabil pentru populație, cartiriuire, aprovizionare, transport, evacuare și crearea tuturor condițiilor materiale și financiare necesare unei activități pentru realizarea obiectivului fixat. El este o funcție de maximum în condițiile date, dar, în același timp, reprezintă și o modalitate de influențare, de schimbare a acestor condiții.

Din analiza sistemelor logistice ale diferitelor țări din NATO sau UE, ca și a sistemului logistic actual al Armatei României, se pot desprinde câteva concluzii privind:

- tendința realizării unui *sistem logistic centralizat*, care să asigure resursele *necesare* pentru aprovizionare, reparații, asistență medicală, etc. în cadrul tuturor categoriilor de forțe armate;

- tendința de *acoperire logistică unitară* a întregului spațiu de responsabilitate, fie el național sau în afara propriului teritoriu;
- asigurarea unei *conduceri centralizate a sistemului logistic*, prin punerea în aceeași ecuație a nevoilor de aprovizionare și a posibilităților resurselor.

Sistemul logistic trebuie să fie integrat perfect, să funcționeze unitar, asigurând:

- necesarul de mijloace materiale și financiare;
- anticiparea consumurilor și aprovizionarea oportună;
- fluiditatea sistemului logistic;
- manevra logistică impusă de situația concretă;
- mentenanța;
- asigurarea medicală și sanitar-veterinară.

În acest sens, sistemul logistic militar trebuie să îndeplinească o dublă funcțiune:

- să aibă independență și suficientă libertate de mișcare;
- să fie integrat teritorial.

De asemenea, trebuie menționată și necesitatea imperioasă ca acesta să fie integrat sistemului logistic național și să asigure premisele integrării în sistemul macro al UE.

Aceste funcții par contradictorii. În principiu, armata este o entitate care se mișcă. În acest sens, ea trebuie să aibă toate mijloacele necesare – inclusiv o logistică de mișcare, adică mobilă, flexibilă – pentru a asigura deplasarea în timp oportun acolo unde situația strategică o cere.

Programul de Guvernare 2005-2008, documentele programatice stabilesc coordonatele *Sistemului Logistic Integrat*, care se va concretiza în:

- planificarea și conducerea logisticii forțelor operaționale;
- monitorizarea gradului de sprijin logistic și realizarea structurilor necesare pentru susținerea logistică a operațiilor;
- planificarea și organizarea transporturilor de efective, tehnică și materiale;
- planificarea, organizarea și desfășurarea activităților de mentenanță;
- planificarea, organizarea și desfășurarea activităților de hrănire, cazare, echipare, asistență medicală și sanitar-veterinară;
- evaluarea modului de funcționare a sistemului logistic și stabilirea măsurilor de corecție;

- elaborarea documentelor de conducere și de informare logistică.

Instituția militară a statului român a fost puternic teritorializată. Țara era împărțită pe zone de operații, iar structurile militare corespundeau, în principiu, acestor zone.

Teritorializarea armatei nu însemna însă divizarea ei, cum s-a crezut adesea, ci integrarea organismului militar în infrastructura teritorială deja existentă.

Chiar dacă unele unități ale Armatei Române trebuie să fie în măsură să desfășoare acțiuni și în afara frontierelor, pentru menținerea păcii, înlăturarea urmărilor stărilor de criză, asigurarea respectării normelor de drept internațional sau pentru îndeplinirea unor misiuni în cadrul NATO, și pe viitor în cadrul UE, *roștul principal al instituției militare a României este apărarea țării*. Ca atare, sistemul logistic național are o funcție teritorială deosebit de importantă. Cu alte cuvinte, prin modul în care se fac aprovizionările cu materiale, prin modul de dispunere a depozitelor, prin dependența de infrastructurile teritoriale, sistemul logistic se adaptează cerințelor, se modulează pe aceste elemente și, evident, pe cele ale acțiunilor militare.

De aici rezultă că eficiența unui sistem logistic este condiționată de:

- coeficientul de integralitate al sistemului;
- capacitatea de a realiza structuri de aprovizionare rapidă, optimă, în funcție de cerințele acțiunii militare;
- capacitatea de a răspunde prompt solicitărilor;
- capacitatea de a organiza unitar și rapid fluxurile de aprovizionare, serviciile și mentenanța necesare acțiunii militare, folosind eficient infrastructura existentă, mijloacele la dispoziție și sistemele moderne de comunicații și conducere;
- capacitatea de a modela mijloacele la dispoziție, în funcție de cerințele logisticii.

Logistica înseamnă, în ultimă instanță, punerea în ecuație a surselor de aprovizionare, a structurilor luptătoare și a infrastructurilor existente sau create în acest scop. Înainte de a trece la detaliile unui sistem logistic integrat și la „unitatea de bază” a acestui sistem, la modelul lui, ne vom referi la câteva aspecte privind noțiunile „sistem logistic național”, „sistem logistic militar” și teritorializarea acestora, mai exact, la anumite priorități ale teritorializării sistemului logistic militar și celui național.

Sistemul logistic național ar putea fi considerat sumă a tuturor sistemelor logistice. Într-o asemenea exprimare, toate sistemele logistice existente în țară trebuie să fie integrate sau, dacă nu este posibil –

integralitatea presupune conducere unitară –, în mod obligatoriu trebuie să fie interoperabile. Este aceasta o opțiune corectă, o necesitate? Sau este mai bine, mai eficient, ca sistemele logistice să fie descentralizate, particulare, individualizate, chiar separate, disjuncte?

Răspunsul la aceste întrebări nu este simplu. Există chiar tendința ca, pornindu-se de la caracteristicile economiei de piață, sistemele logistice să fie rupte între ele, separate în mod categoric.

Sistemul logistic național va trebui să cuprindă:

- sistemele logistice ale structurilor administrative ale statului (Președinție, Parlament, Guvern, prefecturi, primării), în măsura în care acestea există;
- sistemele logistice ale ministerelor și structurile subordonate acestora;

Sistemul logistic militar, care, la rândul său, cuprinde:

- sistemul logistic al armatei;
- sistemul logistic al forțelor și structurilor Ministerului Administrației și Internelor;
- sistemul logistic al celorlalte forțe de apărare, siguranță națională și ordine publică.

Toate aceste sisteme – și altele pe care nu le-am enumerat aici – au propria lor existență și nu sunt legate unele de altele decât în foarte mică măsură. Economia de piață le separă și mai mult, iar acest aspect, în situații de criză și la război, poate da naștere foarte rapid la probleme extrem de complexe, ce țin de sistemele de producție, de depozitare, de fluența transporturilor etc.

Apreciem că sistemul logistic național trebuie să fie coordonat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, prin Comandamentul Logistic Național, sau prin structura de conducere strategică a logisticii din cadrul Statului Major General și, de aceea, se impune ca acest sistem să fie integrat, iar în situații de criză și la război să poată fi ușor militarizat (eventual, prin mobilizarea la locul de muncă).

Calitatea de militar decurge din funcția principală a sistemului logistic național, aceea de a asigura funcționarea materială din punct de vedere al transporturilor și serviciilor, precum și asistența sanitară de urgență și veterinară în situații limită (vezi anexele).

Abordarea acestei probleme presupune, între altele, realizarea unor subsisteme logistice pe zone de responsabilitate, pe componente teritoriale. Apare totuși întrebarea dacă o astfel de disipare a efortului logistic este sau nu justificată. După părerea noastră, nu este.

Sistemul logistic trebuie să răspundă unor priorități, unor urgențe, să fie deci adaptat riscurilor și amenințărilor. Adică, să fie în măsură să se

adapteze rapid oricăror situații. Această funcție i-o dă capacitatea de a fi modular.

Reorganizarea armatei trebuie să însemne, în primul rând, constituirea, pe noile coordonate, a sistemului său logistic, fluidizarea sa, în funcție de misiunile concrete și de cele previzibile, precum și de condițiile oferite de infrastructura materială a țării, astfel încât eșaloanele-cheie ale armatei să aibă independență deplină, să poată acționa cu rapiditate și eficiență.

Sistemul logistic este cel care trebuie să asigure toate condițiile pentru ca respectivele eșaloane să fie aprovizionate imediat, cu cât mai puține riscuri sau manevre suplimentare. De aceea, sistemul logistic trebuie să fie organizat în rețea, fluidizat, optimizat, raționalizat.

Sistemul logistic este primul care trebuie să reacționeze, să răspundă la schimbările de situații, găsind rapid soluțiile corespunzătoare, atât pentru aprovizionarea de luptă a unităților, cât și pentru propria protecție, în toate situațiile de criză.

În ziua de astăzi, mai mult ca oricând, centrul de greutate s-a mutat în planul resurselor, în cel al asigurării complexe și totale a oricărui tip de acțiune logistică, devenind o componentă integrată perfect în orice tip de acțiune umană.

În situații de criză care pot atinge nivelul unui „război” de apărare a țării („război” de orice tip, începând cu cel economic), logistica devine o dimensiune națională a acțiunii, fiind modalitatea complexă și necesară, cu efect sinergetic în planul acțiunii, prin care națiunea își concentrează întregul efort material în planul mobilizării resurselor.

De aceea, cel puțin în concepția noastră, sistemul logistic militar trebuie să aibă neapărat o dimensiune și valoare națională, trebuie să depășească simpla „implicare militară”, să fie integrat sistemului logistic național și să asigure premisele integrării în sistemul logistic – mult mai vast – al Uniunii Europene.

Modulul logistic va fi constituit în funcție de câteva cerințe fundamentale:

- cerința de conducere centralizată;
- cerința de optimizare a fluxurilor;
- cerința de unitate a întregului sistem logistic.

Sistemul logistic, la nivelul lui cel mai înalt, este chemat să conducă, pe baza unei concepții unitare, resursele materiale și umane puse la dispoziție de către stat pentru apărare. Menirea acestuia va fi și de influențare a factorilor superiori de decizie, în acțiunile ce se întreprind pe linia pregătirii economiei naționale pentru apărare.

Sistemul logistic național ar putea fi structurat astfel:

- un comandament centralizat – eventual Comandament Logistic Național sau, pur și simplu, Comandament Logistic;
- o infrastructură logistică teritorială, compusă din surse de aprovizionare, depozite, unități tehnice, sanitare și de producție;
- modulul logistic corespunzător, care reprezintă celula sistemului logistic.

Pentru configurarea sistemului logistic la cerințele eficienței ripostei strategice, acțiunii integrate în cadrul NATO și în structurile UE sunt necesare:

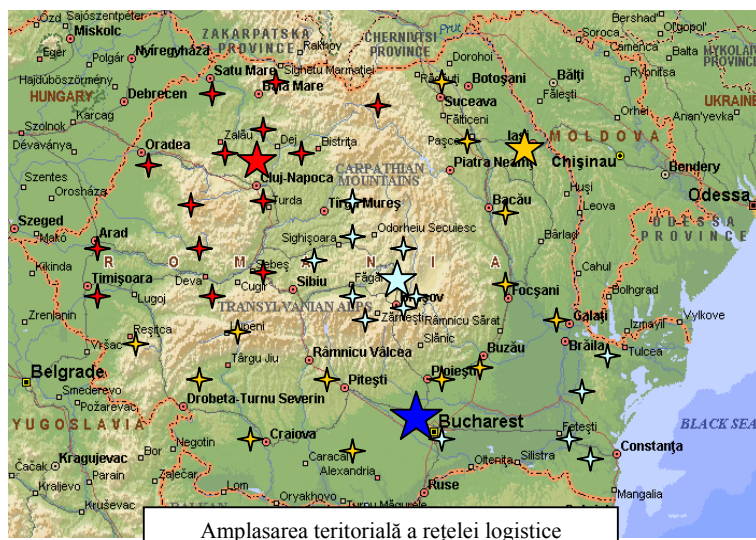
- realizarea, la nivelul Comandamentului Logistic, a unui sistem de comandă și control logistic și a unei ierarhizări a nevoilor, pe baza unui sistem de priorități și alocare a resurselor pentru apărare;
- realizarea unei structuri logistice unitare, care să asigure valorificarea eficientă a resurselor și, în același timp, protecția acestora, precum și constituirea stocurilor și rezervelor necesare pentru fiecare situație de criză potențială;
- simplificarea acțiunii logistice și integrarea ei la nivel național;
- experimentarea unui Sistem Logistic Național, care se constituie într-un suport unitar și într-un sprijin eficient pentru toate componentele sistemului național de apărare și creează premisele integrării în sistemul logistic european.

Proiectarea unei concepții de constituire, în această viziune, a unei structuri mobile a sistemului logistic, care să fie în măsură să realizeze logistica componentei românești, integrată în Forța de Reacție Rapidă Europeană, va asigura accesul României în sistemul cerut de politica comună de securitate și apărare europeană, ale cărei cerințe sunt precizate în conceptul strategiei de securitate europeană pentru secolul al XXI-lea.

Anexa nr. 1

ORGANIZAREA SISTEMULUI LOGISTIC NAȚIONAL

- o variantă -

Amplasarea teritorială a rețelei logistice

LEGENDA

Comandamentul logistic național

Comandamentul logistic (Brigada Logistică) din zona nr. 1
Bazele logistice mixte ale zonei nr. 1

Comandamentul logistic (Brigada Logistică) din zona nr. 2
Bazele logistice mixte ale zonei nr. 2

Comandamentul logistic (Brigada Logistică) din zona nr. 3
Bazele logistice mixte ale zonei nr. 3

Anexa nr. 2

PROPUNERI PRIVIND CONȚINUTUL DE ACT NORMATIV

LEGE PRIVIND CONSTITUIREA SISTEMULUI LOGISTIC NAȚIONAL (Proiect)

Art.1. În vederea realizării unității și, pe această bază, a eficienței asigurării condițiilor materiale, medicale, sanitare-veterinare și infrastructurale necesare acțiunilor, îndeosebi în situații de urgențe civile, criză sau stare de necesitate (tensiuni, calamități naturale, război etc.), se constituie, la nivelul țării, Sistemul Logistic Național.

Art. 2. Sistemul Logistic Național se compune din sistemele logistice ale ministerelor, administrației publice și altor structuri și cuprinde:

- Sistemul Logistic al Administrației de Stat;
- Sistemele logistice ale administrațiilor locale;
- Sistemele logistice ale ministerelor și structurilor subordonate acestora;
- Sistemul Logistic Militar;
- Sisteme logistice private.

Art. 3. Sistemul Logistic Național trebuie să realizeze o unitate funcțională între:

- consumatori (necesarul de consum previzibil sau cerut în mod expres);
- rețele de drumuri, căi ferate, infrastructuri și culoare aeriene, maritime și fluviale și alte elemente de infrastructură națională;
- mijloace de transport necesare, adaptate la condițiile războiului modern, și sursele de aprovizionare;
- resurse.

Art. 4. Sistemul Logistic Național trebuie să permită:

- satisfacerea oportună a cerințelor de aprovizionare, reparații, asistență medicală etc. ale tuturor structurilor militare și civile destinate să intervină în situații-limită;
- acoperirea logistică unitară a întregului teritoriu, atât pe plan național, cât și în cazul unor acțiuni militare sau civile în afara teritoriului național, în cadrul Parteneriatului pentru Pace sau la cerința expresă a Uniunii Europene sau a NATO;

- conducerea centralizată, prin punerea în aceeași ecuație a nevoilor de aprovizionare și posibilităților surselor și infrastructurilor.

Art. 5. Sistemul Logistic Național trebuie să fie integrat, să funcționeze unitar, asigurând:

- folosirea corectă a potențialului uman și material;
- necesarul de mijloace materiale și financiare;
- anticiparea consumurilor și aprovizionarea oportună;
- asistența medicală și sanitar-veterinară.

În acest sens, sistemul logistic al armatei trebuie să îndeplinească o dublă funcțiune:

- să aibă independență și suficientă libertate de mișcare;
- să fie integrat teritorial.

Art. 6. În funcție de cerințele de consum (antecalulate sau cerute în timpul acțiunilor), de locurile surselor, de mijloacele la dispoziție, de infrastructurile rutiere, feroviare, fluviale, aeriene etc., se stabilesc variantele optime și, respectiv, corecții care se impun pe timpul funcționării sistemului.

Pentru aceasta, sistemul logistic trebuie să aibă în vedere:

- starea surselor (pe categorii de materiale);
- starea stocurilor;
- situația infrastructurii materiale teritoriale;
- spațiile și tronsoanele deteriorate, gradul de deteriorare și modul de intervenție;

- starea compartimentelor de asistență medicală, în special a celor care fac parte din structurile medicale de urgență și asigurarea funcționării foarte bune a acestora.

Art.7. Conducerea și coordonarea Sistemului Logistic reprezintă un atribut al Consiliului Suprem de Apărare a Țării și se exercită prin Comandamentul Logistic Național și prin compartimentul de conducere strategică a logisticii din cadrul Statului Major General. Acest sistem este de tip integrat. Calitatea de *militar* decurge din funcția principală a sistemului logistic național, aceea de a asigura funcționarea materială, din punct de vedere al transporturilor și serviciilor, precum și asistența sanitară de urgență și veterinară la război și în situații-limită.

Art.8. Îndeplinirea nemijlocită a sarcinilor ce revin ministerelor, instituțiilor publice centrale sau locale, agenților economici de stat sau privați se va face de către Oficiul Central de Stat pentru Probleme Speciale și Agenția Națională a Rezervelor Statului (Autoritatea Națională pentru Probleme Speciale), prin organisme deja constituite.

Art.9. Sistemul Logistic Militar reprezintă componenta principală a Sistemului Logistic Național.

Sistemul Logistic Militar constă dintr-un ansamblu de structuri și acțiuni de gestionare, depozitare și folosire a bazei materiale, pentru asigurarea cu mijloacele necesare a forțelor armate care desfășoară acțiuni militare sau alte acțiuni pe teritoriul național sau în afara acestuia. Sistemul Logistic Militar cuprinde:

- Sistemul Logistic al Armatei;
- Sistemul Logistic al Ministerului Administrației și Internelor;
- Sistemele logistice ale altor structuri de reacție imediată în situații-limită.

Art. 10. Sistemul Logistic Militar este de tip integrat și se va concretiza în:

- Planificarea și conducerea logisticii forțelor operaționale;
- Monitorizarea gradului de sprijin logistic și realizarea stocurilor necesare pentru susținerea logistică a operațiilor;
- Planificarea și organizarea aprovizionării forțelor cu tehnică, produse și materiale;
- Planificarea și organizarea transportului de efective, tehnică și materiale;
- Planificarea, organizarea și conducerea activităților de mentenanță;
- Planificarea și organizarea activităților de echipare, hrănire, cazare, asistență medicală și sanitar-veterinară;
- Controlul și evaluarea modului de funcționare a sistemului logistic și stabilirea măsurilor de corecție;
- Elaborarea documentelor de conducere și de informare logistică.

Acest sistem va trebui să răspundă celor trei niveluri de reacție a Armatei României:

- Cu capacitate ridicată (Forțele Active);
- Cu capacitate redusă (parte din Forțele Teritoriale)
- Cu capacitate de răspuns cu termen lung (Forțele de Rezervă).

Art. 10. Fiecare sistem logistic își stabilește structurile interne necesare, astfel încât să fie în măsură să acționeze pe principiul integralității.

UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI REALITĂȚILE NOILOR EI VECINI

George RĂDUICĂ*

In the context of the European enlargement, the vision of the European Union's external policy suffered significant reconfiguration in the light of its new neighbours realities. That's why, European Union had to take an active role and to conceive new action concepts, embodied in the European Neighbourhood Policy. The end goal of these new foreign policies is the political and economical harmonization in order to ensure stability at its borders. With the prospect of Romania's accessing in 2007 and the chain of revolutions in the East part of our continent the European's Neighbourhood Policy towards this region is becoming more and more important for the shape of tomorrow's Europe.

Poate mai mult ca oricând, procesul de extindere europeană își mută accentul din interior spre exterior, importanța politicii externe a Uniunii Europene devenind un factor vital pentru viitorul construcției europene. Odată cu noile granițe apar și noi provocări, iar cele vechi suferă diverse mutații. Această nouă realitate impune o schimbare profundă a politicii actuale a UE, care trebuie reformulată din perspectiva noilor vecini.

Dacă până în prezent politica de extindere a reprezentat cea mai eficientă formă de politică regională, odată atinse limitele ei geografice și funcționale, ridică problema cum își va exercita UE influența asupra vecinilor comparativ cu cea pe care a exercitat-o asupra țărilor centrale și est-europene fără însă să ofere perspectiva aderării ca o condiție strictă. Politica de vecinătate trebuie să mențină un echilibru eficient între abordările regionale și individuale, între crearea sau menținerea unui cadru comun de relații cu UE și mult mai punctual, programe de parteneriat care să ia în calcul specificul fiecărei țări învecinate în parte.

În ziua de azi, UE este privită ca cea mai complexă și avansată entitate regională din lume. Programul european de integrare a fost înainte perceput de mulți ca un plan economic modest. De-a lungul anilor, a devenit tot mai limpede că se dezvoltă o încercare ambițioasă din partea numeroaselor națiuni cu o lungă istorie de conflicte armate și diverse tradiții culturale, lingvistice și economice de a fi integrate sub o ordine legală

separată și superioară. Aceasta a format baza unei integrări avansate din punct de vedere economic, politic și social.

Astfel, UE a adâncit câmpul de activitate, pe măsură ce a estompat continuu suveranitatea statelor componente. Astăzi menține o politică pan-europeană în diverse domenii economice, o monedă comună, un set comun de drepturi ale omului. Centrul vital rămâne însă piața comună, libera circulație a bunurilor și a serviciilor.

Mai mult, campania de integrare europeană a trecut printr-un proces continuu de constituționalizare, unde ordinea legală s-a transformat dintr-un set de aranjamente care legau statele suverane într-un regim integrat vertical care conferă legi și obligații entităților.

În paralel cu aceste dezvoltări, campania de integrare europeană a urmat cursul extinderii, la 1 mai 2004 accesarea a noi membri la Uniunea Europeană a adus schimbări profunde în politica europeană, atât față de noii membri, dar și față de noii vecini de la est și sud. În aceeași lună, Comisia Europeană a prezentat formal „Politica europeană de vecinătate” stabilind un nou cadru de relații și ajutor financiar pentru țările învecinate.

Președintele Comisiei Europene, Romano Prodi, a descris „Politica europeană de vecinătate” ca o ofertă de cooperare, de dialog politic și integrare economică ce are ca scop crearea unui “inel de prieteni”¹ în jurul UE. Inițiativa permite vecinilor să participe la programele și politicile majore ale UE și, în ultimă instanță, la piața unică europeană. Țările de la granițele Uniunii Europene sunt partenerii săi esențiali, contribuind la crearea unei arii largite de stabilitate politică, creștere economică și comerț extern.

În consecință, extinderea aduce cu ea nevoia de a redefini politica și relațiile economice cu acele părți ale lumii tangente la UE.

Venind în completarea amplului proces de extindere al UE, „Politica europeană de vecinătate” este o manifestare a dezideratului acesteia de a externaliza experiența sa în domeniul modelului de integrare european. Lansarea de către Comisia Europeană a Comunicării „Europa extinsă – Vecinătatea: Un nou cadru pentru relațiile cu vecinii noștri din est și sud” (inițiativa unei „Europe Extinse”) a creat un cadru nou pentru relațiile UE cu vecinii săi. Prin inițiativa „Europa extinsă”, Comisia Europeană a formulat intenția UE de a dezvolta relații mai strânse și mai coerente din punct de vedere economic, politic și social între UE și țările de la marginea granițelor sale, fiind definite scopurile strategice ale politicii europene de vecinătate.

¹ Romano PRODI, „A Wider Europe - A Proximity Policy as the key to stability” speech "Peace, Security And Stability International Dialogue and the Role of the EU", Sixth ECSA-World Conference. Jean Monnet Project, Brussels, 5-6 December 2002

* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Inițiativa „Europei extinse” a fost sprijinită de către Parlamentul European și Consiliul Ministerial, fiind ulterior denumită „Politica europeană de vecinătate”. Aceasta are scopul de a integra (până la un anumit punct, ce urmează să fie determinat) economiile țărilor vecine la cele ale Europei extinse și de a contribui la procesul de stabilitate și securitate pentru UE și vecinii săi.

Mai mult, țările învecinate au primit o ofertă de cooperare în scopul construcției unei relații privilegiate cu UE. „Politica europeană de vecinătate” urmărește crearea unui sistem de cooperare graduală, momentul de apogeu fiind integrarea economică înăuntrul unei piețe unice europene. Această cooperare ar trebui, de asemenea, să fie întărită în arena politică prin abordarea unor politici de securitate comune.

În acord cu relațiile privilegiate propuse, părțile promovează dezvoltarea economică și socială în ariile de graniță și se angajează la o colaborare mai strânsă în rezolvarea unor probleme comune în zone cum ar fi: mediul, sănătatea publică, crima organizată sau securizarea granițelor, facilitând calea spre o rezolvare a conflictelor de lungă durată în care Uniunea Europeană speră să joace un rol mai important. UE intenționează ca pe viitor să utilizeze „Politica europeană de vecinătate” ca un instrument complex social, care să promoveze atât construcția economică, democrația și statul de drept cât și drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale ale țărilor învecinate.

Extinderea s-a dovedit a fi cea mai de succes politică externă a UE combinând sprijinul politic și folosirea expertizei Comisiei. Uniunea Europeană extinsă are nevoie de vecini stabili și prosperi, astfel că aceasta trebuie să-și definească viitorul rol pe care intenționează să-l joace în context pan-european. Trebuie făcută distincția dintre „Politica europeană de vecinătate” și problema unei viitoare extinderi, oferind șansa vecinilor de a participa într-un cadru mai larg al politicilor și activităților UE, printr-o mai mare cooperare politică, de securitate, economică și culturală.

Țările învecinate, care nu au ca perspectivă imediată accesul în UE, sunt incluse în cadrul comun al „Planurilor de acțiune” atât pentru a ușura participarea la diferite activități și programe UE, cât și pentru a beneficia de anumite instrumente financiare. Prin elaborarea „Planurilor de acțiune”, Uniunea Europeană se străduiește să trateze fiecare țară învecinată în mod independent, pentru a continua dezvoltarea relațiilor bazate pe egalitate, acord reciproc și independent de statutul social de dezvoltare.

În același timp, Uniunea Europeană transmite un semnal clar înspre noii săi vecini că ei pot să-și îmbunătățească perspectivele de a deveni membri deplin, „Planurile de acțiune” conținând toate elementele necesare.

Aceste „Planuri de acțiune” și parțial înțelegerile deja existente de cooperare pot sta la baza unor parteneriate viitoare.

Specificul zonei răsăritene a vecinilor UE este marcat de trecutul lor în cadrul URSS, experiența sovietică fiind mult mai profundă decât cea a țărilor din fostul bloc sovietic care nu au fost în componența Uniunii Sovietice. Pentru Ucraina, Moldova și Belarus, Rusia este un factor care complică lucrurile, atât în sens negativ, cât și pozitiv. Dependenta de schimburile economice și furnizarea de energie de către Rusia fac ca aceasta să exercite în continuare o puternică atracție față de aceste state.

Anii ‘90 au găsit o Rusie confuză în legătură cu relațiile ei cu statele nou apărute și cu acceptarea pierderilor teritoriale. Rusia a fost un factor care a complicat relațiile UE cu Ucraina, Moldova și Bielorusia, importanța geopolitică și dominația acesteia asupra respectivelor state conducând inițial la o abordare centrată pe marele vecin de la răsărit. Cu timpul, această percepție s-a schimbat, fiecare stat afirmându-și propria individualitate.

Uniunea Europeană s-a confruntat cu sarcina de a crea o proximitate reală cu aceste state și de a formula o politică care să poată sprijini în mod efectiv stabilitatea și dezvoltarea statelor din zonă, concretizată prin încheierea de Acorduri de Parteneriat și Cooperare. Acestea aveau ca scop dezvoltarea unui dialog politic mai strâns, încurajarea comerțului, investițiilor, relațiilor economice armonioase și consolidarea democrației. Cu excepția Bielorusiei, acordurile au fost ratificate de către toate țările, ele exprimând interesul UE, dar și al vecinilor de la est, în cooperarea politică pe baze democratice.

Deși, cel puțin din punct de vedere geografic, statele estice aparțin de Europa, ele nu au primit semnale concrete de la UE care să încurajeze o viitoare aderare, deși Ucraina și Moldova și-au exprimat clar intențiile în această direcție. Provocarea pentru Uniune va fi să încerce să separe cele două mari virtuți cu care este privită de cele mai multe țări vecine, aceea că este vehicul pentru schimbare și un potențial scop final, cel al aderării. Aceasta implică conceperea unei abordări care să convină în sensul de includere în comunitatea europeană, fără a avea în mod necesar și calitatea de membru EU deplin, dar nici excluderea acestei posibilități. Astfel, iese în evidență faptul că se pune, în primul rând, accent pe procesul de adaptare la structurile și politicile UE, țările implicate fiind ajutate să-și găsească calea către „Europa”, fără a fi necesar să țintească la integrarea deplină în UE.

Ceea ce poate face UE este ca, la început, să convingă vecinii estici că prioritare sunt cerințele de integrare care să continue procesul de democratizare, consolidare statală, reformă administrativă și liberalizare

economică – contribuind la stabilizarea estului și facilitarea graduală la integrarea europeană.

Particularitatea vecinilor estici – distinctă de alți potențiali membri - este relația lor cu Rusia. Aceasta poate crea o dimensiune europeană a UE bazată pe un set de relații trilaterale în care aceste țări vor reprezenta, în grade diferite, o interfață între Moscova și Uniunea Europeană ca un element explicit al parteneriatului bilateral.

UE poate angaja o politică de vecinătate către est care să includă cele două componente: întărirea legăturilor cu fiecare dintre țările estice, ținând cont de specificul acestora și dezvoltarea unei abordări regionale care să le înglobeze pe toate în contextul relației UE-Rusia. Trebuie remarcat că țările estice tind să respingă termenul de „politică de vecinătate”, pe care îl consideră o formă politicoasă de excludere, ele văzând cu îngrijorare stabilirea treptată a unei noi cortine de fier.

Prin ideea de politică a noilor vecini, UE se pune în situația de a-și extinde influența în favoarea democrației și drepturilor omului, dar, fără perspectiva primirii de noi membri, pare destul de incert dacă va funcționa. Această rețineră, de a lăsa deschisă perspectiva extinderii UE, este subsumată grijii că UE însăși va deveni de neguvernabil, având drept consecință estomparea atracției pe care aceasta o manifestă. În acest sens, UE ar putea tinde să mute centrul de interes spre modelul SUA, care nu oferă o integrare politică vecinilor.

Cealaltă posibilitate este că Europa va continua să gândească noi arhitecturi guvernare regională și în parte integrative într-o vecinătate mai largă decât cea curentă. Aceasta va sublinia că Europa nu devine un regim binar, în termeni de “extern” și “intern” UE, ci una în care valorile europene, politicile și dinamica integrării poate fi extinsă dincolo de centru, poate în vecinătatea islamică, începând cu statele arabe mediteraneene, conducând la o influență civilizatorie pozitivă, într-o etapă viitoare, a Orientului Mijlociu.

Europa se îndreaptă către o lume de legi și reguli, de cooperări și negocieri transnaționale, o lume care pune accent pe negocieri, diplomatie, legături comerciale, pe legea internațională și mai puțin pe folosirea forței.

Extinderea Uniunii Europene schimbă profund numărul, identitatea și natura noilor vecini sau parteneri care vor forma frontiera sa externă. Această nouă vecinătate va modifica de asemenea obiectivele și uneori dinamica conflictuală a politicii externe a UE.

O primă tensiune poate fi deja discernută între rolul global și regional al Uniunii: extinderea mărește aria de acțiune a politicii externe a UE, prioritățile geografice, în special la est, într-un timp când dimensiunile globale ale securității – mai ales terorismul și proliferarea armelor de

distrugere în masă – au devenit ele însele o prioritate. Mai mult, această tensiune între diferitele obiective ale politicii externe este pasibilă să afecteze relațiile euro-americane. Noua agendă post 9 septembrie este esențială pentru consolidarea parteneriatului cu SUA – administrația Bush făcând din terorism și proliferarea sa priorități vitale – pe când majoritatea țărilor europene, și în particular cei mai noi membri, vor avea, de asemenea, priorități de securitate centrate mai mult pe stabilizarea vecinătății lor imediate.

Marile provocări de securitate pentru Europa vin mai curând de la posibilul acces la armament de distrugere în masă al unor state nedemocratice sau actori non-statali, traficul transfrontalier de ființe umane, arme și droguri. Acestea afectează dezvoltarea sănătoasă socială și economică și pot alimenta rețelele teroriste și conflictele regionale.

Trebuie avut în evidență că viitoarele granițe ale UE prezintă deja un număr de riscuri de securitate. Acestea nu prezintă în mod curent o amenințare la securitatea UE în termeni militari. Unul dintre aceste riscuri este creșterea, în mod constant, a presiunii migraționiste. Există, de asemenea, probleme legate de protecția mediului și protecția energetică rezultând atât din folosirea de energie nucleară în Europa de Est, cât și din dependența UE de petrolul și gazele naturale din zona Mării Caspice.

A doua tensiune poate apărea în cadrul dinamicii interne a Uniunii. Fără îndoială că, pe de o parte, extinderea se va adăuga la responsabilitățile externe ale Uniunii - se va găsi mult mai aproape de zonele de criză, iar pasivitatea va deveni o opțiune mai puțin posibilă. Creșterea numărului de state membre care au un rol activ în modelarea politicii externe va însemna o diferențiere mai mare, chiar divergență, fiecare țară având propriile priorități privind zonele învecinate sau instrumentele de politică externă folosite. Ajungerea la un consens între membrii Uniunii Europene asupra cum va trata aceasta cu vecinii săi, va fi una din provocările majore pe care Uniunea va trebui să le rezolve. În mod similar, va deveni mai dificilă împărțirea resurselor financiare și stabilirea priorităților de folosire a forțelor armate ale UE în sprijinul politicii sale externe, în acord cu criteriile de politică de securitate ce vor fi decise de către Uniune.

Extinderea are potențialul de a spori influența internațională a Uniunii Europene, însă aceasta nu se va realiza în mod automat. Pentru a realiza aceasta, UE trebuie să devină cu adevărat capabilă de acțiune în politica externă și de securitate, iar statele UE să-și exprime clar acțiunea coordonată în organizațiile internaționale.

În noua Uniune Europeană nu va fi ușor pentru a se sincroniza pentru acțiune într-un context global. Cât îi privește pe vecinii săi, Uniunea

Europeană trebuie să evite o nouă diviziune a continentului sau orice demarcație rigidă cu lumea islamică de la sud.

Principalul instrument pentru promovarea stabilității în proximitatea Europei este dezvoltarea pe mai departe a politicii sale de vecinătate, care oferă beneficii concrete și relații preferențiale statelor învecinate într-o arie largă, cu referire la accesul la piața comună și promovarea investițiilor. Aceste beneficii vor fi legătura cu progresul făcut în arii definite, notabil în reforma economică, democratizare și respectarea drepturilor omului, ca și o substanțială cooperare politico-militară, pentru a stabili o prevenire comună a conflictelor și mecanismelor de management al crizelor, inclusiv măsuri comune de combatere a terorismului.

Conceptul de Politică europeană de vecinătate ar putea lăsa să se înțeleagă că Uniunea Europeană ar fi aproape absentă de pe câmpul politicii de securitate. Greșit, deoarece se ignoră politica pe termen lung ce se desfășoară pe arie vastă, având ca finalitate poartă securitatea, ce trebuie văzută ca o noțiune comprehensivă, instrumentul tradițional „politicomilitar” fiind doar unul dintr-un spectru mai larg de instrumente și opțiuni la dispoziția UE.

Politica externă pe termen lung a Uniunii Europene are tocmai un scop preventiv. Exemple ar fi tranziția cu succes a Europei Centrale și de Est, procesul de stabilizare în Balcani și parteneriatul Euro-Mediterranean. Această abordare comprehensivă și cooperativă iese în evidență ca o marcă a abordării securității de către Uniunea Europeană.

Depinde de Uniunea Europeană să dezvolte strategii și forme noi de asociere pentru conturarea relațiilor cu vecinii care nu au ca perspectivă de viitor integrarea. Aceste parteneriate trebuie să ia în considerare atât interesele Europei, cât și pe cele ale vecinilor ei și să construiască și să dezvolte aceste relații în avantaj reciproc.

Uniunea Europeană este conștientă de faptul că promisiunea de a deveni membri este singura motivație importantă pentru renunțarea la suveranitate a statelor componente și adaptarea sistemelor legislative și economice la standardele sale.

În Europa, valorile comune și experiența comună au diminuat suficient beligeranța și au dus la o opțiune pronunțată pentru metode pașnice de rezolvare a conflictelor. Integrarea este puterea pașnică a Europei. O politică de vecinătate sprijinită de perspectiva aderării are, de asemenea, potențialul de a dezamorsa problemele interne de integrare.

Menținând perspectiva unei posibile viitoare aderări, implică evitarea unei lipse de credibilitate. O astfel de lipsă o poate deschide cazul Turciei. Refuzând Turciei o aderare mult așteptată, va avea consecințe nu numai pentru relațiile UE-Turcia, dar va lipsi și Europa de puterea pașnică,

o putere care se poate pierde ușor în cazul în care Europa nu-și respectă promisiunile.

Toate pârghiile care pot fi folosite în implementarea politicii de stabilitate a Uniunii Europene vor trebui revăzute în lumina extinderii, deoarece, pentru mulți din noii vecini ai acesteia, nu există perspectiva de a deveni membri sau această perspectivă este una distanțată ori vagă. Totuși, perspectiva de a fi membru deplin al Uniunii Europene a fost timp de peste zece ani un instrument folosit cu eficiență pentru a stabili frontierele externe. Cu toate acestea, în prezent, Uniunea Europeană suferă, în rol de putere globală majoră, de ceea ce ar putea fi numit un deficit de putere. Abilitatea țărilor europene, individual sau colectiv de a proiecta o forță decisivă în alte regiuni de conflict este neglijabilă.

Pentru a-și „exporta” experiența democratică și stabilitatea, filosofia Uniunii Europene se sprijină, în primul rând, pe instrumente de putere non-militare, translătând puterea economică crescândă într-un instrument diplomatic, ceea ce o poziționează ca o putere civilă și civilizatoare, care preferă să utilizeze instrumentele persuasiunii, ale dialogului strategic, ale proiectelor regionale dar și ale sancțiunilor financiare.

În acest sens, noua extindere poate fi numită ca politica de stabilitate a Uniunii cu cel mai mare succes. Dar, cum această pârghie nu poate fi extinsă la nesfârșit, vor trebui create alte instrumente pentru a ajuta membrii UE să consolideze, la frontierele lor, un cerc de buni vecini, ceea ce este esențial pentru securitatea tuturor. Trebuie recunoscut faptul că mai este loc pentru intervenții militare, în special în managementul crizelor și politica de impunere a păcii. În Balcani, de exemplu, intervenția și integrarea în Uniune a funcționat și continuă să funcționeze ca un duo eficient în procesul de stabilitate a Iugoslaviei. Acest model nu se aplică desigur în mod direct altor zone, dar, printre politicile Uniunii Europene de stabilizare a periferiei, rolul potențial al instrumentelor militare ale acesteia nu trebuie neglijat.

Aceasta nu înseamnă ca ambiția UE este de a deveni o putere globală în adevăratul sens al cuvântului, nici că va opera dincolo de hotarele sale, făcând uz de intervenții militare. Totuși, natura provocărilor cu care țările UE sunt confruntate din ce în ce mai mult face ca aceasta să adopte o abordare mult mai sistematică a lumii pentru a putea să fie gata pentru a-și împărți responsabilitatea la securitatea globală.

BIBLIOGRAFIE:

1. General Affairs and External Relations Council, Conclusions on a Wider Europe - New Neighbourhood, 16 June 2003

2. Thessaloniki European Council, Presidency Conclusions, 19-20 June 2003

3. Brussels European Council, Presidency Conclusions, 16/17 October 2003

4. Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern & Southern Neighbours, Communication from the Commission, Brussels, 11/03/2003

5. Paving the way for a New Neighbourhood Instrument, Communication from the Commission, Brussels, 01/07/03

6. European Neighbourhood Policy Strategy Paper, Communication from the Commission, Brussels, 12/05/04

7. A Wider Europe - A Proximity Policy as the key to stability, speech by R. Prodi, Sixth ECSA-World Conference. Jean Monnet Project, Brussels, 6 December 2002

8. EU Enlargement and the Union's Neighbourhood Policy, speech by Mr. Günter Verheugen at the Diplomatic Academy, Moscow, 27/10/03

9. The European Neighbourhood Policy Prime Ministerial Conference of the Vilnius and Visegrad Democracies: "Towards a Wider Europe: the new agenda", speech by Mr. Günter Verheugen, Bratislava, 19/03/2004

RELAȚIILE TRANSATLANTICE

*Lector univ. Iulian POPA**

That presentation wants to make a survey on the transatlantic relationship after the Second World War, taking into consideration the time reference points "1989" and "9/11" 2001.

Firstly, it is presented the contribution of the USA of the reconstruction of Europe after the Second World War, as a solid basis for the future partnership between Europe and the United States.

Secondly, there are briefly presented the changes, which have been made on the international arena and their consequences on the evolutions from the transatlantic relations.

Finally, will be make some proposals for the improving the political, economical and military relationship between the United States and their European allies.

Mediul academic, dar și cel politic au constatat că disciplina relațiilor internaționale¹ este cea mai dinamică dintre toate disciplinele universitare, întrucât dinamica vieții internaționale este cu totul remarcabilă. Practic, în fiecare zi, în viața internațională se întâmplă evenimente care pot avea o importanță aparte pentru fiecare dintre noi – până la urmă.

În ultimii ani, o temă/care preocupă în mod deosebit politicienii, mediul academic sau cel jurnalistico/constituie *relațiile transatlantice*. S-a ajuns să se vorbească în termeni foarte sofisticați, foarte tehnici, precum ESDI, ESDP, PESD, PESA etc., încât un segment foarte redus din publicul larg poate înțelege ceea ce vor să prezinte cei care abordează această temă.

Cred că se impune o abordare mai simplă și directă, pentru a putea înțelege cum a început colaborarea între cele două țărmuri ale Atlanticului,

* Doctorand. în Științe Politice, director general adjunct al Departamentului pentru Armamente, consilier pe probleme politico-militare al secretarului de stat și șef al Departamentului pentru Armamente, Ministerul Apărării Naționale; lector universitar drd. la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” și la Centrul de Studii NATO din București.

¹ Disciplina a apărut în 1919 în Țara Galilor, când în localitatea Aberystwith a fost înființată prima catedră de „politică internațională”.

cum s-a derulat aceasta până în 1989, cum a evoluat până la 11 septembrie 2001 și cum s-a desfășurat după 11 septembrie 2001.

Am ales aceste două borme în timp, 1989 și 11 septembrie 2001, pentru că practic toți specialiștii din domeniul relațiilor internaționale apreciază că aceste repere temporale sunt cu adevărat istorice, memorabile.

Debutul. Dezbaterile pe marginea relațiilor transatlantice a debutat când relațiile dintre Europa și SUA au început să dea semne că sunt pe cale de a se șubrezi. Aceasta, întocmai principiului jurnalistic potrivit căruia trebuie vorbit sau publicat ceva despre o stare de fapt care nu este în regulă, cu intenția de a ajuta la normalizarea aceluși aspect. La fel și cu dezbaterile despre relațiile transatlantice.

Cred că se cuvine să începem cu începutul. Când au fost primele activități practice care indicau colaborare între Europa și SUA? Fără a avea o abordare istorică, ci mai curând simbolică, cred că „*KM 0*” al acestei colaborări poate fi considerat *Planul Marshall*. Acest plan de reconstrucție a Europei, după cel de-al doilea război mondial s-a lansat la propunerea fostului Secretar de Stat american George C. Marshall, prilej cu care a fost lansată sintagma „pacea creativă”.

Marshall a avut geniala idee de a îmbina interesul american cu cel european, într-un moment în care Europa era bulversată de urmările războiului care – practic – a ruinat continentul. Interesul american era să mai „răcorească” motorul supraîncălzit al economiei americane, iar interesul european era de a reconstrui vestul continentului, și – dacă era posibil – cu costuri cât mai reduse, pentru că resursele erau limitate.

Cu prilejul lansării Planului Marshall, inițiatorul² acestuia a precizat: „*Acest plan nu este împotriva vreunei țări sau doctrine, ci împotriva foametei, a sărăciei, disperării și haosului*”³. *Avem nevoie de curaj, onoare, mândrie, milă, compasiune și sacrificiu!*”

Vorbim acum de vestul Europei, dar este mai rar amintită ideea că oferta americană a fost pentru întreg continentul, însă Stalin a respins-o, apreciind-o drept o diversivă, „pentru a acapara tinerele democrații populare”. Cu acest prilej, Stalin a vorbit și în numele viitoarelor state-satelit, care nu au putut beneficia de ajutor american pentru reconstrucția de după război. În acest fel, statele din această parte a continentului au pierdut ocazia de a ține pasul cu Europa de Vest, iar URSS a profitat de ocazie pentru a menține aceste țări sub sfera ei de influență, în mod brutal.

² George C. Marshall a primit Premiul Nobel pentru Pace, ca recompensă pentru lansarea și reușita programului de reconstrucție a Europei după război.

³ Ioan DATCU: *Diplomația*, Note de curs, Școala Națională de Studii Politice și Administrative București, 1997.

Revenind la Planul Marshall, să amintim că el s-a derulat în perioada 1947- 1952 și a însemnat comerț între cele două maluri ale Atlanticului, investiții americane, dar și ajutoare, totul în sumă de circa 18 miliarde de dolari SUA, la valoarea de atunci. Specialiștii în economie au calculat că – la valoarea de azi a valutei americane, utilizând ca etalon/referință unciile de aur – valoarea ajutorului american ar fi de circa 170 de miliarde de dolari. Alte calcule au arătat că totalul cheltuielilor făcute de SUA în cel de-al doilea război mondial (inclusiv ajutoarele) se ridică la circa 330 de miliarde de dolari, la valoarea de atunci. Trebuie reținută ideea că acest amplu efort de reconstrucție a fost eficient coordonat de o comisie care stabilea planuri concrete pentru industria energetică, pentru industria grea și pentru industria construcțiilor de mașini. Prin urmare, nu s-au cheltuit bani pentru investiții.

Adesea, istoricii amintesc o concluzie tristă, dar adevărată. *Chiar dacă SUA au intrat în cele două conflagrații mondiale mai târziu, au reușit să salveze Europa de la dezastru. Consider că aceasta trebuie să fie baza de pornire a oricărei discuții privitoare la relațiile transatlantice.* Prea frecvent liderii politici europeni trec peste aceste realități de necontestat și ignoră în intervențiile și în acțiunile lor ajutorul imens acordat de americani bătrânului continent. Este imposibil de estimat cum ar fi arătat Europa astăzi dacă nu ar fi existat Planul Marshall.

Nu e mai puțin adevărat că au existat și rațiuni bine calculate din partea americană, care au avut în vedere următoarele aspecte: transformarea Europei într-un partener comercial pentru puternica economie americană; faptul că „strămoșii” lor trăiau în Europa; și îngrijorarea privitoare la perspectiva câștigării războiului de către Germania (strategii militare americani estimau că SUA singure, nu ar fi putut învinge Germania, ulterior, dacă aceasta ar fi câștigat războiul în Europa).

Indiferent de rațiunile care au stat la baza lansării Planului Marshall, Europa are o obligație morală față de SUA.

Revenind la relațiile transatlantice propriu-zise de la începutul mileniului III, să observăm că „miezul” dezbaterilor și al disputelor vizează două laturi esențiale, respectiv:

- modul cum sunt adoptate deciziile politice majore la nivelul sistemului internațional și;
- modul cum trebuie abordată problema asigurării securității europene.

Adesea, dezbaterile din această a doua categorie se reduc la relațiile dintre Uniunea Europeană și NATO, la perspectivele cooperării transatlantice, în care SUA reprezintă „vocea primordială” în cadrul NATO.

Privind retrospectiv, pentru a respecta planul prezentării asumat inițial, putem spune că, în *perioada războiului rece* (adică între 1945 – 1989), relațiile dintre SUA și Europa Occidentală, cele dintre NATO și UE s-au derulat relativ fără probleme deosebite, și aceasta în mare măsură datorită caracterului relativ stabil oferit de structura bipolară a sistemului internațional, în care exista un grad de predictibilitate destul de ridicat al principalilor actori ai scenei politice internaționale, respectiv celor două superputeri. Această structură bipolară nu a permis evoluții spectaculoase nici din partea SUA nici din partea UE, așa încât relațiile transatlantice au fost normale, în parametri cum s-ar spune.

Perioada post război rece. Anul 1989 a marcat o schimbare profundă pe arena internațională. Se consideră că acest an a marcat finalul primului macro-ciclu din viața sistemului internațional, de circa 500 de ani, divizat în 5 secvențe de circa 100 de ani. De aceea s-a și susținut⁴ ideea că – din punct de vedere politic – secolul al XX-lea a fost unul scurt: a început în 1914 și s-a încheiat în 1989, fiind marcat de două evenimente majore în viața continentului: începutul primului război mondial și prăbușirea comunismului.

Prin prăbușirea comunismului, anul 1989 a introdus o oarecare entropie în sistem, descătușând energii – atât pozitive, cât și negative – care au fost ținute în frâu timp de 44 de ani. La doi ani de la prăbușirea comunismului, a dispărut ca actor al vieții internaționale fosta URSS, fapt care a condus la apariția unor noi actori mai mici, foste republici componente ale fostei URSS. Anul 1989 a adus noi evoluții și la nivelul Europei, care s-a văzut pusă în fața unei situații neașteptate în urmă cu câțiva ani. Studiile de specialitate chiar au ținut să sublinieze faptul că nici un serviciu secret din lume nu a putut anticipa prăbușirea comunismului, aspect dovedit de inexistența unor planuri de rezervă, planuri-alternativă, la nivelul continentului și chiar al structurilor transatlantice.

Acesta a fost, de altfel, momentul când dezbaterile cu privire la modul cum vor arăta viitoarele instituții europene au început să clatine stabilitatea relațiilor transatlantice din perioada războiului rece, în care lucrurile fuseseră foarte clare, cu inamici cunoscuți, care aveau un comportament predictibil – lucru extrem de important în politica internațională. Căderea regimurilor comuniste, dezmembrarea Iugoslaviei, divizarea Cehoslovaciei, orientarea pro-occidentală a noilor regimuri, toate acestea au contribuit la analiza și regândirea relațiilor transatlantice.

⁴ Vasile SECĂREȘ: *Teoria Relațiilor Internaționale*, Note de curs, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, 1998.

Partea bună a evoluțiilor a fost că - în cadrul Consiliului de Securitate al ONU – lucrurile au început să se deblocheze, în sensul că cele două superputeri (din care mai rămăsese una) nu au mai uzat în mod excesiv de dreptul lor de veto, așa cum se întâmplase în perioada războiului rece. Au apărut astfel speranțele unei colaborări la nivelul ONU, pe marile probleme politice și militare. Ocaziile n-au întârziat să apară și, în august 1990⁵, comunitatea internațională a acționat unitar împotriva Irakului, care invadase Kuweitul. Buna relație transatlantică s-a dovedit utilă în procesul de decizie privind riposta comunității internaționale. Astfel, a fost o bună cooperare între cele două grupări importante din interiorul Consiliului de Securitate: pe de o parte, SUA și Marea Britanie, iar pe de altă parte: China, URSS (atunci) și Franța.

În relațiile transatlantice, a urmat apoi o perioadă – între 1991 și 2001 - în care s-au dinamizat dezbaterile cu privire la evoluția instituțiilor europene și euro-atlantice, în care au apărut primele tensiuni în cadrul colaborării transatlantice. Pe plan politic, se poate spune că, după 1990, Europa Occidentală a „recuperat” țările din Estul continentului. De aceea, semnificația anului 1989 este aceea că marchează începutul unei „ere paneuropene”, din punct de vedere politic, dar și economic, social ori cultural.

De asemenea, evenimentele din 1989 au condus la transformări în structura de putere din Europa, iar principalele elemente configurate au fost reunificarea Germaniei și reducerea influenței pe continent a SUA și URSS (ulterior Federația Rusă). Se credea atunci, la începutul deceniului, că se prefigurează apariția unei lumi multipolare.

Treptat însă, puterea și influența SUA în lume au crescut în mod constant și continuu, având ca suport o economie foarte solidă, cea mai puternică economie a lumii. Această economie a SUA a permis alocarea de resurse financiare foarte mari pentru sectorul militar, ceea ce a condus la obținerea de tehnologie militară deosebit de performantă, practic cea mai performantă din lume în acest domeniu. Tehnologia militară de înaltă performanță a contribuit la rându-i la formarea unei armate mari, bine echipată și antrenată, care - în prezent – poate participa cu succes la 2,5 conflicte militare simultan, oriunde în lume.

Această forță militară impresionantă i-a conferit Americii mai mult aplomb, care încet-încet a tentat liderii politici de la Casa Albă să adopte decizii cu consultări tot mai formale cu aliații europeni, în probleme majore, de interes strategic. Acestea au fost – foarte pe scurt – etapele care au condus la divergențele tot mai accentuate dintre Europa și America.

⁵ În această lună președinția rotativă lunară a Consiliului de Securitate a fost deținută de România.

La o privire mai amănunțită, vedem că fisura în relațiile transatlantice a apărut în momentul în care puternica economie americană a avut posibilitatea de a investi din ce în ce mai mult în armată și în cercetarea de înalt nivel (în general), ca și în tehnologia militară (în special). De altfel, în ultimii 10 – 15 ani, Secretarul General al NATO (deși este prin tradiție un european) a cerut în mod repetat europenilor să investească mai mult în sectorul militar și în cercetare. Chiar Lordul Robertson a lansat o lozincă ce a făcut carieră, cerând aliaților europeni „capabilități, capabilități, capabilități.”

Nu voi prezenta date statistice, pentru că acestea sunt într-o continuă schimbare, dar ideea de fond este că SUA au un buget al apărării cu mult mai mare decât cel al europenilor. Și diferența crește de la an la an, pentru că forța economiei americane crește mereu, iar în ultimii aproape 4 ani, americanii s-au implicat foarte activ în războiul contra terorismului.

Înainte de a vedea care sunt consecințele acestor derulări din domeniul militar și al investițiilor, să vedem principalele cauze ale acestor evoluții.

În domeniile politic, social și economic sunt situații cu totul diferite în Europa și în SUA, ce explică evoluțiile din domeniul militar, care, la rândul lor, au consecințe asupra politicului și – deci - revin la factorul politic.

În zona politică, se poate remarca faptul că în SUA au loc alegeri prezidențiale o dată la 4 ani. Președintele este și șeful executivului și al Administrației Prezidențiale. El poate impune executivului – așadar, și secretarului apărării, și celui al finanțelor – o anumită atitudine față de problema investițiilor în domeniul militar. Deci, din punct de vedere guvernamental, în SUA există o stabilitate aproape desăvârșită. Rareori – în SUA - se aude de remanieri, de demisii sau demiteri. În acest mod, programul politic cu care Partidul Republican sau Partidul Democrat a câștigat alegerile prezidențiale, organizate în luna noiembrie, o dată la patru ani, poate fi dus la îndeplinire cu certitudine, fără „accidente de traseu”.

În Europa, situația este complet diferită. Să ne imaginăm că vorbim de „Statele Unite ale Europei”, pentru a avea un partener comparabil cu SUA. În Statele Unite ale Europei – și înțelegem aliații europeni ai SUA în NATO – au loc alegeri, în fiecare an, în 3 sau 4, sau 5 țări, potrivit calendarului intern al fiecărui stat. De asemenea, în Europa există diferite sisteme de guvernare: monarhii, sisteme prezidențiale ori semiprezidențiale etc. În asemenea situații, la nivelul Europei sau al Uniunii Europene, sau al țărilor Europei membre ale NATO, nu se poate vorbi de o uniformitate în programe de guvernare sau în aceleași abordări în chestiunea înzestrării

armatelor. Astfel, apare o primă cauză a decalajului militar existent între SUA și Europa.

În domeniul social, analize sociologice au arătat existența unor situații diametral opuse între cele două margini ale Atlanticului. Pe de o parte, în SUA populația crește ca număr și scade ca medie a vârstei. În aceste condiții, marea majoritate a populației privește cu înțelegere derularea programului de guvernare, inclusiv în domeniul militar, sau chiar este dezinteresată de aceste aspecte. Pe de altă parte, în Europa, populația îmbătrânește – ca medie de vârstă – și scade numeric. În asemenea condiții, o populație mai în vârstă este mai atentă la cheltuielile publice ale guvernelor. Cu alte cuvinte, bătrânii – de regulă – sunt mai interesați ca guvernul să aloce mai importante resurse financiare pentru programele sociale (pensii, medicamente, ajutoare) decât pentru programe militare sau de cercetare-dezvoltare în tehnologii militare. În asemenea circumstanțe, este de înțeles în ce coordonate poate gestiona, în paralel, guvernul unei țări europene cele două aspecte sensibile ale actului guvernamental și cât de dificil i-ar fi să vină în campanie electorală în fața alegătorilor și să promită programe militare tot mai însemnate. În situația (puțin probabilă) că va câștiga alegerile cu un asemenea program, va fi și mai dificil să-l pună în practică, dacă va dori să câștige și viitoarele alegeri.

În domeniul economic, diferențele sunt de asemenea considerabile. Economia americană este cea mai puternică din lume, este „pe val” – cum se spune în alte domenii. În asemenea condiții, este mult mai ușor de susținut o armată mare, precum și dotarea și antrenarea acesteia. Se poate spune că o economie cu „motor încins”, precum cea a SUA, chiar are nevoie să se „răcorească” utilizând armata ca partener de afaceri, dacă un alt partener extern redutabil nu găsește.

Europa, în schimb, se confruntă cu serioase probleme interne, de ordin organizatoric, constituțional și instituțional, în contextul recenteii lărgiri cu 10 noi membri și al apropierii primirii a încă doi noi membri, din ianuarie 2007. Pe lângă aceste preocupări urgente, nici creșterea economică nu este suficient de mare (în condițiile amintite), astfel încât să-i permită investiții masive în înzestrarea armatelor țărilor europene, membre ale NATO. La toate congresele și conferințele internaționale pe teme de politici de securitate se invocă nevoia de noi și însemnate investiții în domeniul militar. Dar toată lumea, chiar și reprezentanții Marii Britanii, Franței sau Germaniei – țări cu economii puternice – spun că există severe constrângeri bugetare, fiecare țară având propriile priorități interne. De exemplu, Marea Britanie trebuie să-și soluționeze problema sistemului sanitar, care va reprezenta o temă importantă în dezbaterile electorale din perspectiva alegerilor generale ce vor avea loc în luna mai 2005. Sau: Germania se

confruntă cu o rată record a șomajului și cu o foarte redusă creștere economică, urmare a șocului reunificării din 1990, care nici pe departe nu și-a estompat consecințele. Prin urmare, dacă cele mai puternice țări europene nu își pot permite să investească masiv în domeniul militar (poate cu excepția Marii Britanii), ceilalți aliați europeni ai SUA în interiorul Alianței Nord Atlantice cu atât mai puțin vor avea posibilitatea de a aloca bugete sporite pentru ministerele apărării.

Iată dar – prezentate pe scurt – trei domenii-cheie ale evoluțiilor societăților din SUA și Europa/respectiv domeniile politic, social și economic/din care rezultă în mod edificator diferențe nete în favoarea americanilor, în ceea ce privește resursele aflate la dispoziția guvernelor, care pot fi alocate domeniului militar. Având această imagine de ansamblu, putem deduce că, și în viitorul apropiat, nu sunt șanse de a se modifica aceste tendințe privitoare la evoluțiile politice, economice și sociale din SUA și din Europa și – pe cale de consecință – nici cele ce se referă la evoluțiile și investițiile din domeniul militar.

În asemenea circumstanțe, este de așteptat ca decalajul militar și tehnologic dintre Europa și SUA să se accentueze în următorii ani. Consecințele nu vor întârzia să apară în plan politic, în ceea ce privește deciziile majore la nivel internațional. Și, astfel, am revenit la problemele de actualitate, care pun la încercare relațiile transatlantice la începutul mileniului III. Principala îngrijorare care apare este că aceste dispute transatlantice se suprapun cu două alte probleme majore. Prima se referă la terorism, care amenință pretutindeni și este un inamic comun, în această nouă eră a războiului, pentru întreaga civilizație umană, iar a doua are în vedere disputele interne cu care se confruntă Uniunea Europeană, legate de aspectele menționate deja.

De aceea, este previzibil ca, și în viitor, SUA să abordeze relațiile transatlantice și deciziile comune cu o oarecare aroganță și tendință spre unilateralism, iar această atitudine - se poate spune că – are trei justificări.

Prima explicație ar fi aceea că forța militară și economică a SUA conduce la o forță politică pe măsură. Prin urmare, investițiile în domeniul militar au dus la consolidarea unei armate puternice, care îi conferă partenerului american aplombul necesar pentru a avea abordări politice în forță, chiar și față de aliați. Cu alte cuvinte, cine își poate permite să investească într-o armată pentru a o face mai puternică, mai dotată, mai înzestrată și capabilă de a se implica în teatre de operații oriunde în lume, poate avea pretenția de a-și impune punctul de vedere politic în probleme majore, în sensul promovării propriului interes, inclusiv interes economic.

O a doua explicație consider că ține cont de specularea unor anumite compromisuri acceptate de europeni, care se pot traduce acum prin

slăbiciuni abil contabilizate de americani. Este vorba de două situații majore, în care și europeni și americani au cooperat în trecutul apropiat. Mai întâi este vorba de bombardarea fostei Iugoslavii, să iar apoi de cooperarea în primul război din Golf. În ambele situații, europenii au acceptat coopereze cu SUA, deși – în privința bombardării provinciei Kosovo - întreaga opinie publică din Europa a protestat față de această intenție, și apoi acțiune, chiar fără acordul ONU. Marile neînțelegeri transatlantice au apărut pe marginea intervenției americano-britanice în Irak, din martie 2003, de asemenea fără acordul ONU, dar și fără acceptul Franței, Germaniei și Rusiei. Aceste dispute cu miez de interese economice diferite au acoperit chiar și concordia și solidaritatea transatlantică de după 11 septembrie 2001, care au generat atunci o reacție aproape unanimă în fața sfidărilor teroriste. Altfel spus, atunci când interesele economice ale europenilor nu au fost atinse, aceștia au aprobat bombardarea provinciei Kosovo de o coaliție dominată de SUA, iar în Irak, unde și rușii, și francezii, și germanii aveau și au interese economice, atitudinea americană a produs vii proteste, care au amenințat chiar solidaritatea transatlantică și viitorul NATO.

A treia explicație derivă din a doua. Inconsecvența conduitei liderilor politici europeni, combinată cu lipsa lor de unitate de acțiune și cu o comunicare deficitară a dus la o lipsă de identitate politică a Europei, care implică consecințe foarte serioase la nivel de percepție. Este posibil ca – luați de valul treburilor urgente – liderii europeni nici să nu sesizeze sau să conștientizeze gravitatea și repercusiunile asupra continentului, mai ales pe termen lung, când este foarte posibil ca Europa, „inima” sistemului internațional de state, să dispară ca actor important de pe arena internațională, fiind în situația de a nu mai avea un cuvânt important de spus în marile probleme ale lumii.

Perpetuarea acestor stări de lucruri, de altfel foarte probabilă – stimulată de îmbătrânirea continentului –, poate conduce la un blocaj, generat și de liderii continentului, de a adopta responsabilități strategice pe măsura ponderii pe care Europa ar trebui să o dețină în viața planetei, prin prisma contribuției la dezvoltarea civilizației umane. Deja continentul asiatic are un ritm sporit de dezvoltare și nu este exclusă, în viitor, o relansare a Africii, cu resursele sale imense.

La nivel european, este deja vizibilă o ruptură între nordul continentului (atașată politicii americane de dominare a lumii) și sudul european, care are o atitudine critică față de politica americană. Chiar și în interiorul celor două grupuri au apărut „fisuri”. Astfel, în nord, Germania a început să se opună politicii americane (deși până la unificarea sa, care n-ar fi fost posibilă fără sprijinul decisiv al SUA, a fost cel mai fidel aliat european). În sud, Italia încearcă să-și deruleze propria politică – cu aspirații

de putere mediteraneană –, având o apropiere vizibilă de stilul de politică externă promovat de SUA (Asupra acestei sincronizări și-au pus accentul și afinitățile celor doi lideri, Berlusconi și Bush).

Față de elementele prezentate foarte pe scurt, se pot face câteva remarci foarte interesante, care – dacă ar fi analizate de cine trebuie – ar putea fi utile în judecarea mai înțeleaptă a situației existente acum în relațiile transatlantice.

Mai întâi, se vede că europenii au uitat suspect de ușor sprijinul primit de la americani, imediat după război, sprijin fără de care este imposibil de știut cum ar fi arătat Europa astăzi. Această amnezie, existență și la nivel politic, dar și la nivelul opiniei publice, al mediului academic și al celui jurnalistic, nu face cinste europenilor. Dacă ne tot place să facem la fair play în orice domeniu, de ce nu o fac europenii și în această situație?

În al doilea rând, este vizibil și pentru un nespecialist în politică sau în relațiile internaționale că printre liderii politici europeni există prea multe vanități. În Europa este o prea mare densitate de vedete și prea puțini sunt cei dispuși la compromis, cum i-ar sta bine unui politician. Fiecare lider politic dorește să aibă ultimul cuvânt și de multe ori se pare că asistăm la un „dialog al surzilor”.

Privind spre celălalt mal al Atlanticului, observăm cu oarecare invidie spiritul foarte practic al americanilor, din care europenii continuă să se încâpățâneze să nu învețe nimic. Probabil că această atitudine spre „practic și eficientă” stă la baza decalajului de toate tipurile care separă acum Europa și America. Cu siguranță că, dacă europenii nu se dezmeticesc din această stare, în viitorii 20 – 30 de ani, diferențele vor fi de nerecuperat, iar consecințele asupra celor două lumi vor fi imposibil de estimat acum. Bănuiesc că această situație a apărut pentru că europenii au o tot mai accentuată tendință spre analiză, spre dezbateri, spre seminarii și conferințe fără nici o finalitate. Explicația acestor „timpuri morți” cred că poate să rezide în plăcerea găsită de unii lideri în exerciții intelectuale, care probabil pentru unii a devenit ca un drog.

Totodată, SUA au privilegiul unei unități statale adevărate, spre deosebire de Statele Unite ale Europei, care abia încearcă să-și deslușească viitorul. Această diferență își pune accentul asupra eficienței guvernării (guvernărilor, în cazul Europei), cu efectele pe care le vedem.

În fine, aș menționa un aspect poate mai puțin subliniat, anume faptul că America a fost poate singura superputere care nu s-a sfiit să ia ce este bun din alte culturi, nu s-a sfiit să învețe de la actorii statali mai mici. Depășirea acestei bariere psihologice a ajutat America să depășească

Europa, chiar dacă este o țară mult mai tânără, având doar cu puțin peste 200 de ani – spre deosebire de Europa, cu cultura sa antică.

Soluția depășirii diferendelor transatlantice ar fi doar una, anume ca Europa să găsească formule care să-i permită să devină o forță militară puternică, comparabilă cu cea a SUA, care să-i confere și o putere politică pe măsură. Iar aceasta se va putea doar într-un singur mod – care poate părea imposibil acum –, și anume, pregătirea unor calendare electorale interne care să se suprapună (adică alegerile să aibă loc în toată Europa în același an, o dată la patru ani).

Astfel, toate guvernele europene se pot sincroniza în priorități și vor putea acționa ca adevărate State Unite ale Europei. În consecință, și-ar putea găsi soluționarea și problema investițiilor în domeniul militar european, care ar putea rezolva problema politicii externe și de securitate comună, atât de dorită, dar foarte controversată la nivel de dezbateri, sterile deocamdată.

Cu siguranță, o asemenea ipoteză nu va face curând carieră și va fi întâmpinată cu zâmbete, dar cu cât amânarea dezbaterii ei va fi mai lungă în timp, cu atât Europa se va îndepărta de posibilitatea reală de a se apropia economic, militar și, deci, politic de SUA. În acest mod, soarta viitoarelor generații europene va fi pusă sub semnul îndoielii, prin prisma egalității șanselor raportată la „partenerii euro-atlantici”.

BIBLIOGRAFIE

1. Cornel CODIȚĂ: Analiză de politică externă, Note de curs, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, SNSPA, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Euro-Atlantică, București, 1999.
2. Cornel CODIȚĂ: Sisteme de guvernare, Note de curs, Universitatea Româno-Americană, Facultatea de Științe ale Integrării Europene, 2001.
3. Ioan DATCU: Diplomația, Note de curs, SNSPA, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Euro-Atlantică, București, 1997.
4. Mihail IONESCU: Organizația Nord Atlantică, Note de curs, SNSPA, București, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Euro-Atlantică, 1999.
5. Ioan Mircea PAȘCU: Mari teme ale politicii mondiale, Note de curs, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, Facultatea de Științe și Management Politic, 2003.
6. Ioan Mircea PAȘCU: Politica externă și de securitate a României, Note de curs, SNSPA, București, Facultatea de Științe Politice, 2004.

ASPECTE PRIVIND PROFESIONALIZAREA FORȚELOR ARMATE DIN CENTRUL ȘI ESTUL EUROPEI

*Locotenent colonel Marius POTÎRNICHE**

1. Aspecte cu privire la profesionalizarea forțelor armate

Multe țări europene se confruntă cu dilema securității. Forțele armate pe care le dețin – și care sunt menținute cu costuri considerabile – nu sunt potrivite pentru a face față provocărilor cu care Europa se confruntă astăzi și cu atât mai puțin în viitorul apropiat. Aceasta este dilema nu numai a statelor membre NATO, ci și a țărilor partenere.¹ Profesionalizarea este o problemă politică foarte sensibilă, cu implicații majore în managementul și structura forțelor armate, procesul de luare a unei asemenea decizii implicând analiza a numeroase aspecte.

1.1. Aspecte istorice

Din perspectiva istorică, introducerea serviciului militar obligatoriu este un fenomen legat de dezvoltarea industrială și progresul tehnologic. În mod gradual, dezvoltarea echipamentelor militare și a armamentului sunt reflectate în modul de ducere a războiului. Rezultatele conflictelor militare nu mai sunt decise de bătălii individualizate care să pună în evidență potențialul uman, material sau financiar al unei părți. Monarhia austro-ungară a făcut primele eforturi în introducerea unei recrutări selective, iar guvernul Mariei Tereza a început constituirea unor forțe de rezervă care să înlocuiască sau să sprijine forțele aflate în luptă. Totuși, punctul de cotitură în procesul de recrutare l-a constituit rezultatul războiului austro-prusac din 1866. Procesul de reformă s-a bazat pe Legea Serviciului Militar, adoptată în 1868, care prevedea ca fiecare bărbat, în vârstă de 20 de ani, să execute serviciul militar obligatoriu cu o durată de 3 ani și să fie pregătit pentru un serviciu ca rezervist cu o durată de 10-12 ani. Pe 5 iulie 1912, s-a introdus un amendament care prevedea ca durata de serviciu obligatoriu în trupele de uscat să fie redusă la 2 ani pentru cei activi și 10 ani de serviciu ca rezervist,

* Universitatea Națională de Apărare

¹ Chris DONNELLY, Special adviser to NATO for Central and Eastern European Affairs, *Shaping soldiers for the 21st century*, NATO Review, Summer/Autumn 2000.

iar pentru cei din forțele navale durata de serviciu obligatoriu era stabilită la 4 ani și până la 5 ani de serviciu ca rezervist.

La începutul secolului XX, multe state europene s-au aliniat acestui sistem. Capacitatea de luptă a forțelor armate și succesul în luptă nu mai depindeau, în întregime, numai de numărul militarilor, nivelul de instruire și sprijinul material, ci și de potențialul țării respective de a asigura aprovizionarea și înlocuirea resurselor materiale și umane pe timp de război. De exemplu, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, toate resursele Imperiului Austro-Ungar au fost epuizate, comandanții forțelor armate fiind unanimi de acord în a aprecia situația economică a imperiului fără speranță pentru un rezultat acceptabil al războiului.

Această tendință a continuat și pe durata războiului rece, fapt ce însemna că ambele blocuri militare (NATO și Tratatul de Varșovia) prevăzuseră în planurile lor strategice și operaționale un consum mare de resurse pentru desfășurarea unui conflict convențional global. Cerințele importante se bazau pe resursele umane, iar nevoia unor militari bine instruiți era reflectată de durata lungă a serviciului militar obligatoriu, care în țările membre ale Tratatului de la Varșovia era în medie de 2 ani.

La începutul anilor '90, reducerea masivă a potențialului militar din Europa a afectat structura forțelor armate. Relaxarea tensiunilor internaționale și apariția unor noi amenințări la adresa securității statelor nu mai justificau menținerea unor forțe militare masive și nici nevoia complexă de aprovizionare și înlocuire a resurselor materiale și umane pe timp de război. Misiunile forțelor armate au căpătat o nouă dimensiune, cu precădere în sfera operațiunile de menținere și impunere a păcii, pe măsură ce probabilitatea unui conflict regional sau global a scăzut foarte mult. Se simțea nevoia unor forțe reduse ca număr, cu grad sporit de mobilitate, bine echipate și antrenate pentru a face față unui larg spectru de misiuni, capabile să acționeze într-un mediu multinațional pe perioade îndelungate.

Ca rezultat al acestor schimbări, durata serviciului militar obligatoriu în țările foste membre ale Tratatului de Varșovia s-a redus considerabil, iar unele state membre NATO au început procesul de trecere la profesionalizare (Belgia – 1995, Olanda – 1998, Franța – 2002).

1.2. Aspecte strategice

Schimbările mediului de securitate internațional au dus la o regândire a strategiei militare pentru multe state. Dacă NATO a publicat, în 1991, Concepția Strategică de Securitate, fostele țări membre ale Tratatului de Varșovia au fost nevoite, după ani de căutări și dezbateri publice, să-și definească noua strategie de securitate. Unele țări central și est-europene și-au descoperit vocația europeană, exprimându-și imediat dorința de a fi

membre ale unui sistem de alianță militar, altele au așteptat conturarea unui sistem politic și, pentru câțiva ani, nu au avut o strategie de securitate. Dezvoltarea continuă în Europa a unui nou sistem de securitate, ca și apariția unor noi tipuri de amenințări, a făcut și mai dificilă convingerea opiniei publice din aceste țări asupra necesității definitivării unui concept strategic anume.

Astăzi țările central și est-europene au elaborat, în marea lor majoritate, concepte strategice pe termen mediu și lung de restructurare a forțelor armate, luând în calcul problema profesionalizării.

1.3. Aspecte tehnice

Dezvoltarea tehnologică și progresul tehnic în sectorul militar creează o presiune enormă pentru schimbarea standardelor forțelor armate. Revoluția industrială a influențat în mod irevocabil tranziția la sistemul de recrutare care, astăzi, reprezintă elementul primordial în formarea structurilor profesionale. Cunoașterea sistemelor de armament sofisticate și instruirea unui bun luptător necesită un timp care, de multe ori, depășește durata serviciului militar pentru un recrut, aspectul tehnic fiind factorul cel mai puțin pus la îndoială în nevoia profesionalizării forțelor armate. Dacă societatea are un număr suficient de rezerviști bine instruiți, se poate spune că profesionalizarea, din perspectivă tehnico-militară, va deveni inevitabilă. În plus, cerințele profesionismului, impuse personalului de progresul tehnic, au impact asupra artei și strategiei de desfășurare a unui război. Spre deosebire de conflictele liniare, larg răspândite în prima jumătate a secolului XX, viitoarele conflicte militare vor avea un caracter cu totul diferit, întreg personalul militar trebuind să se adapteze din mers noilor cerințe operaționale.

1.4. Aspecte sociale

Domeniul socio-militar oferă multe aspecte interesante asupra problematicii profesionalizării forțelor armate, care este strâns legată de capacitatea statului democratic de a furniza resurse umane pentru înlocuirea personalului militar. Termenul "stat democratic" nu este lipsit de înțeles, atâta timp cât el dezvăluie aspectul real al problematicii profesionalizării. Rezultatul cercetărilor sociologice, atât în țările membre NATO, cât și în țările partenere, arată clar atitudinea populației, în special a celei tinere, cu privire la profesionalizare. Un raport parțial al unei cercetări internaționale din decembrie 1996 a comparat opiniile cetățenilor cehi, germani și polonezi asupra formei serviciului militar. Majoritatea populației cehi avea o atitudine negativă asupra serviciului militar obligatoriu, în Germania raportul dintre oponenti și susținători era egal, în timp ce polonezii au avut o

atitudine favorabilă. Sectorul militar în Polonia este considerat o alternativă mai bună decât sectorul civil, în timp ce în Germania și Cehia tinerii consideră sectorul militar ca fiind lipsit de interes.² Nivelul de acceptare a diferitelor forme de serviciu militar într-o societate este direct legat de resursele financiare și umane. Acest lucru conduce către două atitudini referitoare la profesionalizare:

- a) În mod progresiv, un număr tot mai mare de tineri preferă un loc de muncă în sectorul civil sau starea lor medicală nu le permite să opteze pentru serviciul militar. Conform sondajelor, actualul sistem are probleme de supraviețuire, atâta timp cât trebuie să facă o selecție dură a recruților, astfel încât aceștia să poată obține rezultate conform standardelor stabilite. În ce privește resursele umane pentru sectorul de apărare, prognozele demografice asupra creșterii populației sunt pesimiste.³ În 1993, doar 50% din tineri au optat pentru serviciul militar, în 1999, procentul a scăzut la 30%, ca, după 2000, această să ajungă la 20% (trebuie avut în vedere că în toată această perioadă populația a scăzut). Pe baza datelor statistice și a prognozelor, în 2005, numărul tinerilor ce vor opta pentru serviciul militar va fi insuficient pentru a satisface nevoile forțelor armate.⁴
- b) Ministerele Apărării trebuie să intre pe piața locurilor de muncă și, urmând regulile economiei de piață și ale cereri și ofertei, să concureze pentru personalul de care are nevoie, fapt ce va realiza o presiune enormă asupra bugetelor militare, și așa destul de reduse. Experiența Olandei, Belgiei și Franței, care deja au trecut la profesionalizarea forțelor lor armate, vorbește despre necesitatea unei pregătiri pe termen îndelungat a forței de muncă și de studiu a pieței locurilor de muncă. În faza inițială a procesului de profesionalizare sunt de așteptat costuri ridicate pentru atingerea standardelor de calitate a forței de muncă.⁵ Pentru crearea unor relații stabile și eficiente între forțele armate și societate, este importantă, din punct de vedere socio-militar, nu numai definirea de către politicieni a misiunilor forțelor armate, dar și obținerea acordului din partea societății civile asupra nevoii crescânde a

² Source.: SYLABUS, Poznatky ze sociologických výzkumů o armádě 1994 – 1998, 1999 – AVIS: CR MoD, page 44.

³ Dlouhodobý plán výstavby rezortu obrany na léta 2001 – 2010, 2000 – Prague: CR MoD, page 16.

⁴ P. VOZNICA: *Cílená regulace početních stavů ozbrojených sil na bázi manažerských informačních systémů*, VR 3/2000, AVIS 1999.

⁵ H. MAGENHEIMER: *Zur Frage der Allgemeinen Wehrpflicht*, In Nationale Sicherheit 3/99, Landesverteidigungsakademi, Wien 1999.

resurselor financiare pentru a se atinge un nivel minim de securitate.

1.5. Aspecte economice

Întrebările cele mai frecvente pe care le pun atât autoritățile, cât și opinia publică sunt legate de costurile pe care trebuie să le plătească societatea pentru reforma sistemului militar. Răspunsul poate fi dat prin formularea unui nivel de securitate pe care îl pot asigura forțele armate, care, cu alte cuvinte, înseamnă o comparare a prețului cu „valoarea securității” pe care forțele armate o pot apăra. Se poate discuta pe tema motivației pentru profesia de militar, câștigul pe care îl poate avea cetățeanul care optează pentru o astfel de profesie, costurile pentru instruire, viitoarele beneficii sociale, valoarea lor economică și multe alte aspecte legate direct sau indirect de aspectul financiar. Din perspectivă economică, este important de menționat că țările membre NATO au stabilit o limită bugetară pentru sectorul apărării.

2. Influența mecanismelor de control civil asupra profesionalizării forțelor armate

Într-o democrație, activitățile și misiunile forțelor armate sunt stabilite și controlate de autoritățile politice prin mecanisme cum ar fi: constituția, sistemul legislativ sau politicile publice. Control politic al militarilor, atât pe timp de pace, cât și pe timp de război, poate atrage după sine o varietate de tehnici și practici instituționale, fiecare cu avantaje și dezavantaje particulare. Iată câteva din mijloacele politice, des utilizate pentru a restrânge puterea militarilor, toate cu efect asupra nivelului de profesionalizare a forțelor armate:

a) Restrângerea misiunilor

Politicienii vor căuta o restrângere a spectrului misiunilor ce revin forțelor armate, ca un mijloc de a se asigura că aceștia vor fi reținuți de la activități care îi vor pune în situație de conflict cu autoritățile civile. Dislocarea forțelor armate în garnizoane din afara sau cât mai departe de marile metropole și încredințarea unor sarcini non-combatante în afara granițelor, care de regulă sunt de lungă durată, constituie o modalitate de a evita ca militarii să fie implicați în probleme de politică internă sau sociale. De exemplu, forțele militare ale SUA sunt angajate în număr foarte mare în diferite regiuni de pe glob, ca să nu mai vorbim de geniști, care participă tot mai des la proiecte în folosul societății civile.

O asemenea politică are unele dezavantaje demne de luat în seamă. Forțele armate se concentrează prea mult pe misiuni non-combatante, securitatea internă având de suferit, pe lângă faptul că se produce o „atrofiere” a deprinderilor de luptă (cazul forțelor armate argentine, pe timpul conflictului din Insulele Falkland). Din perspectiva relațiilor civil-militare, nu se poate stabili clar, în cazul restrângerii misiunilor, până unde ține expertiza și de unde începe profesionalizarea forțelor armate.

b) Reducerea forțelor

Marea Britanie, ca urmare a unor îndelungate perioade de conflicte interne între monarhie și nobilime, a fost suspicioasă în a menține o armată numeroasă, preferând o armată mică, care de obicei, a fost desfășurată peste granițe. Și astăzi, comandamentul Corpului de Reacție Rapidă, structură la dispoziția NATO și Divizia 1 Blindată sunt staționate în Germania.⁶ Avantajele acestei politici sunt clare: numărul contează, și puținii soldați instruiți înseamnă mai puțin pericol intern pentru societate. O asemenea politică permite guvernului direcționarea resurselor bugetare spre alte nevoi. Dezavantajele, din păcate, sunt de asemenea elocvente: forțele armate, dependente de misiuni de luptă, trebuie să mențină un anumit număr de personal pentru a asigura „masa critică” sub care nu poate dezvolta și menține capacitatea de luptă. De exemplu, militarii găsesc eficient să dezvolte experiența necesară pentru a manevra mari unități de luptă (divizii sau corpuri) pe câmpul de luptă, doar dacă ei au un grup de comandanți și ofițeri de stat major bine instruiți, care în timp de pace a lucrat și a executat exerciții de antrenament în comun (spiritul de echipă este esențial pe câmpul de luptă). Armatele mici care nu reușesc să găsească o amenințare iminentă la adresa securității statului pot fi „seduse” să sprijine un anumit partid politic care le promite un buget mai mare, așa cum s-a întâmplat cu armata germană în perioada dintre cele două războaie mondiale.

c) Reducerea bugetului

Guvernul poate limita bugetul apărării și dicta căile prin care resursele financiare pot fi cheltuite de către militari. În SUA, comitete din ambele camere ale Congresului exercită un control strâns asupra celor patru bugete de apărare (câte unul pentru fiecare categorie de forțe) și pot hotărî cum aceste bugete să fie cheltuite. Un sistem de control strict al cheltuielilor pentru apărare are avantajul de a-i ține pe militari sub o atență monitorizare. Perspectiva alocării unui buget pentru apărare mare poate fi privită numai ca o recompensă pentru „bună purtare”. Alocarea și execuția bugetară sunt un

⁶ Thomas D. YOUNG, *Multinational Land Formations and NATO: Reforming Practices and Structures* (Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute, 1997), pp. 29-31; 49-50.

mijloc eficient prin care Congresul sau Parlamentul poate menține o legătură permanentă cu Statul Major General al forțelor armate. Din păcate, multe țări nu au experți civili în legislatură sau în cadrul ministerului apărării, capabili să ia decizii sau să controleze cheltuielile de apărare. Această ignoranță poate duce la resentimente din partea corpului ofițerilor, ei considerând „stupid” un control venit din partea unor civili, ce nu au nimic de a face cu problemele privind operaționalizarea structurilor militare sau sistemul de instruire, polarizând și politizând excesiv relațiile civil-militare.

d) *Limitări constituționale și legislative*

O democrație sănătoasă se poate circumscrie puterii militare prin diferite instrumente constituționale și legislative. Nu sunt avantaje sau dezavantaje inerente de utilizare a unor astfel de mecanisme. Unele modele, pur și simplu, reflectă caracteristicile fundamentale ale unei societăți democratice. În SUA, forțele armate sunt controlate prin separarea constituțională a puterii în cadrul guvernului federal, controlul civil fiind împărțit între președinte și Congres în ce privește cheltuielile bugetare și promovarea (înaintarea în grad) a ofițerilor. În sistemul european, fiecare guvern exercită controlul asupra militarilor într-un mod centralizat. În SUA, departamentele militare și structurile Departamentului Apărării (cum ar fi Statul Major Întrunit) se adresează Congresului sau opiniei publice, atunci când președintele se opune unor solicitări financiare. De la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, ministerele apărării din țările Europei și, în special, statele majore generale și-au văzut poziția și influența lor în societate serios afectate, datorită bugetului tot mai mic și controlului atent exercitat de guvern.

Comandanți de seamă din forțele armate ale Marii Britanii, obișnuiau să fie foarte activi pe scena politică, în ciuda îndelungatei tradiții de control al autorităților civile, fiind cunoscuți prin modul în care se „revoltau” împotriva reducerilor bugetare militare. În Franța, forțele armate au fost, de-a lungul timpului, subiectul unor diferite forme de control constituțional și legislativ. În 1958, Charles de Gaulle a implementat un control civil eficient asupra forțelor armate, ca răspuns la o serie de crize în relațiile civil-militare, cum ar fi revolta armată din Algeria. Astăzi, forțele armate și ministerul apărării din Franța sunt subordonate aproape complet ministerului de externe și președintelui.

Se pune întrebarea dacă președintele sau primul-ministru, cei care controlează și dau misiuni forțelor armate, sunt cei care au ordonat scufundarea, în 1985, a vasului organizației Greenpeace, *Rainbow Warrior*, în apele din Noua Zeelandă, acțiune considerată un fiasco pentru politicienii francezi aflați la putere.

e) *Cultura profesionalismului*

O altă cale constă în profesionalizare prin cultura militară în sine. Samuel Huntington, în cartea *The Soldier and the State*, argumenta faptul că profesionalismul militar va acționa pentru a-i constrânge pe militari să nu se opună normelor democratice. Dacă personalul ce deservește instituția militară are o educație adecvată și este sprijinit pentru a-și îndeplini misiunile încredințate, atunci el va dezvolta o cultură organizațională bazată pe autorefinere în situații de criză internă, respect față de autoritățile civile și lege, ceea ce Huntington numește “control obiectiv”, avantajul acestui autocontrol reflectându-se prin impunerea unei gândiri democratice întregului personal. În unele democrații tinere, în special cele cu o îndelungată istorie de corupție politică și cele cu o societate civilă slab reprezentată, este mai ușor să se insufle disciplina în rândul militarilor, decât să sperii ca politicienii să se comporte cu responsabilitate.⁷

Din punct de vedere moral, ofițerii sunt puși în fața a ceea ce ei percep ca pe o formă de guvernământ decăzută moral, totuși, ei pot concludiona, în afara sensului de profesionalism, că integritatea instituției ce o servesc, sau chiar salvarea națiunii necesită o intervenție militară pe scena politică, președintele venezuelean Hugo Chavez fiind un exemplu în acest sens.

f) *Normele societale*

Constrângerile sociale și politice pe care cetățenii-soldați le impun organizației militare reprezintă o altă modalitate prin care controlul democratic poate avea influență asupra profesionalizării forțelor armate. În măsura în care democrațiile trebuie să recunoască legitimitatea militarilor, ca un instrument de necesitate al statului, în același sens, prestigiul militarilor se bazează pe aprobarea generală de către societate a misiunilor ce le revin. Forțele armate bazate pe voluntari (profesioniști) și cele constituite prin sistemul de recrutare alimentează un ethos diferit, fiecare având avantaje și dezavantaje. Într-o democrație, armatele de profesioniști trebuie să reflecte componența socială, etnică și geografică a societății. Ideal ar fi ca democrațiile să dezvolte politici care să încurajeze cetățenii, de toate categoriile sociale, să ia în calcul varianta executării stagiului militar pentru o perioadă de timp și chiar să facă o carieră în această profesie. Prin contrast, recrutarea este în general disprețuită de către profesioniștii militari,

⁷ Samuel P. HUNTINGTON, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (Cambridge, Mass.: Belknap Press Division of Harvard University Press, 2000), see particularly 80-97.

pentru că o armată de recruți necesită mari resurse financiare pentru a îndeplini nevoia de operabilitate a unei forțe armate. Armatele constituite din recruți funcționează, de fapt, ca instituții de instruire, care, în cazul țărilor vest-europene, sunt menținute cu costurile ce ar fi fost alocate pentru modernizare. Sistemul bazat pe recrutare limitează independența, totuși este benefic, pentru că cetățeanul-soldat își oferă loialitatea statului, și nu instituției. La începutul anilor '90, Germania a ajuns la concluzia că dorința politică de a menține „cetățeni în uniformă” depășește cu mult nevoile unei armate profesioniste.

g) Libertatea presei

În cele din urmă, libertatea presei într-o societate democratică este un instrument indispensabil, la dispoziția cetățenilor și a reprezentanților acestora, pe care îl pot folosi pentru a ține sub control puterea militarilor. Accesul jurnaliștilor la activitățile militare (cu respectarea criteriilor de securitate operațională) permite opiniei publice să fie la curent cu aspectele privind securitatea statului sau o poate încuraja să participe la dezbaterile cu privire la reforma militară, asigurând, în același timp, faptul că instituția militară este răspunzătoare în fața societății și nu numai în fața unor elite politice. Pentru tinerele democrații apărute din totalitarism sau comunism, cum sunt cele din centrul și estul Europei, trecerea la forțe armate profesioniste va îmbunătăți eficiența și eficacitatea organismului militar și va crea soldați mai bine educați și responsabili social. Niciuna din căile sau tehnicile de mai sus, aplicată singular, nu va garanta un control civil eficient. Politicienii și militarii trebuie să aleagă instrumentele acceptabile pentru societatea pe care o servesc, care vor asigura loialitatea militarilor față de autoritatea politică și față de stat, conform normelor de constituire și funcționare a statului. Acest fapt impune militarilor aplicarea unor standarde înalte de profesionalism și respect față de autoritatea civilă, chiar și atunci când aceasta din urmă greșește. Pentru a governa într-o democrație, politicienii trebuie să dea dovadă de flexibilitate, uneori să manifeste ambiguitate, în special în problemele legate de politica externă. Membrii forțelor armate trebuie să accepte că instituția lor există pentru a servi statul, și nu interesele lor parohiale. În același fel, politicienii trebuie să respecte și să aprecieze contribuția indispensabilă în stat a militarilor, să caute să devină la fel de profesioniști pentru rezolvarea situațiilor de incertitudine în care sunt lăsați militarii, în această lume plină de provocări. Conducătorii politici pot acționa prin enunțarea unor misiuni precise, compatibile cu interesele politicii naționale pe care le promovează, corelând aceste misiuni cu nivelul tehnologic și starea de operativitate a acestora. Istoria a arătat că acestea sunt probleme provocatoare pentru orice democrație.

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA ROLULUI ȘI MISIUNILOR PRINCIPALELOR INSTITUȚII INTERNAȚIONALE DE SECURITATE COLECTIVĂ. EXPANSIUNEA SPRE EST A NATO

Maior Gheorghe IORDACHE*

„The main evolution trend of the security environment during 2004 has been marked out by the changes brought up by NATO and EU enlargements and by the reconsideration of their role and place in the economy and management of security, regional and global stability.

The security stabilization processes have maintained their fast rhythms. The initiatives, programmes and policies adopted in order to cement the worldwide security environment have proved their utility even if sometimes the ends were not meant ones”.

Importanța instituțiilor internaționale de securitate constă în faptul că, împreună cu legile internaționale, ameliorează și reduc efectele puterii într-un mediu internațional altfel anarhic. De asemenea, ele întăresc cooperarea pe linie de securitate dintre state, făcând posibilă abordarea în comun a problemelor specifice. Aceste organizații aliniază statele la cadrele normative și instituționale oferind, în același timp, oportunități largite ca, la rândul lor, acestea să influențeze alte state. În acest fel, organismele internaționale de securitate colectivă rămân arene de cooperare, cât și de competiție. Marile puteri doresc uneori să se manifeste în afara cadrului instituționalizat, în condițiile în care consideră că organizațiile nu servesc intereselor lor, în timp ce statele mici apreciază că pot fi atrase în conflicte care nu le aparțin, dacă participă la aceste organizații. De aceea, unele state preferă să stea în afara organismelor internaționale de securitate colectivă sau să aibă o participare redusă.

Arhitectura europeană de securitate, incluzând rolurile, participarea și interacțiunea dintre instituții, a avut o evoluție constantă în ultima jumătate a secolului. NATO a crescut în importanță, prin adoptarea unor noi doctrine, misiuni și sarcini și lărgindu-și numărul de membri. Prin contrast, în timp ce OSCE și-a îndeplinit funcțiile importante de stabilizare și de stabilire a normelor de funcționare, nu a reușit să devină un pilon central al cadrului de securitate europeană, așa cum era preconizat la începutul anilor

* Doctorand în științe militare la Universitatea Națională de Apărare

'90. Uniunea Europeană a luat măsuri deosebite pentru creșterea rolului său ca instituție de securitate, lansând proiectul Common European Security and Defence Policy (ESDP) – Politica Europeană Comună de Securitate și Apărare – în 1999. Cu toate că structura de securitate de după războiul rece se află încă în proces de reformare, este puțin probabil să devină la fel de rigidă cum a fost în perioada sistemul bipolar. Există un număr de subiecte importante ce pot fi dezbătute, privind evoluția noilor riscuri și provocări și modul în care acestea influențează percepția amenințării și agenda de securitate. Spre exemplificare, pot organizațiile pan-europene și transatlantice care s-au dezvoltat pe parcursul războiului rece să creeze un cadru adecvat care să facă față noilor amenințări și cum va afecta importanța acordată democrației și drepturilor omului organizațiile de securitate de pe continentul Euro-Asiatic?

Structura de securitate europeană s-a adaptat în funcție de recente evenimente. Războaiele din Balcani, criza din Kosovo, au constituit puncte de referință pentru argumentele legate de rolul instituțiilor de securitate. NATO a fost singura organizație în măsură să folosească puterea militară, dar demn de reținut este și faptul că a făcut acest lucru fără mandat ONU sau OSCE. Mai mult, 11 septembrie și Războiul Global Împotriva Terorismului, au ridicat problema rolului jucat de NATO în acest război, prin activarea Articolului 5 pentru prima dată în istorie, sau a devansării sale de o „coalition of willing” (coalitie a voințelor).

Multe organisme internaționale de securitate colectivă coexistă și funcțiunile lor diferă mult dar se și întrepătrund. În mediul actual de securitate strategică, organizațiile de securitate trebuie să lucreze împreună pentru îndeplinirea scopurilor propuse. În particular, războiul împotriva terorismului implică o cooperare și coordonare apropiată.

La început de secol, **Organizația Națiunilor Unite** trebuie să facă față unui grup de patru provocări a căror importanță a crescut, ca urmare a evenimentelor din ultimii ani. Prima o constituie criza de identitate. Inițial, organizația a fost percepută ca o coalitie de națiuni care au luptat și câștigat războiul împotriva Germaniei și Japoniei, dar care în curând au pășit pe câmpul de luptă al Războiului Rece. Dezintegrarea marii alianțe din timpul războiului a necesitat ajustări care nu au fost preconizate în momentul în care Carta Națiunilor Unite a fost promulgată.

A doua provocare o constituie criza de încredere care s-a manifestat la începutul unor operații desfășurate sub mandatul Consiliului de Securitate. Operațiunile Națiunilor Unite în contextul destrămării Iugoslaviei au fost considerate insuccese moderate. Operațiunile din Bosnia sub egida ONU au fost declanșate după insuccesul suferit de către Uniunea Europeană. În Somalia, o altă operațiune, al cărei scop a fost restaurarea

unei societăți pe cale de destrămare, a devenit un fiasco. O serioasă lipsă de coordonare și nesubordonarea comandanților din teatrul de operații unei comenzi centralizate au dus la nedeplinirea obiectivelor propuse.

A treia provocare ce trebuie rezolvată de către Națiunile Unite o constituie criza financiară. Refuzul Statelor Unite de a-și plăti datoriile la timp – argumentând condiții nestipulate în Cartă – reduce orice posibilitate de planificare pe termen lung a diferitelor operații.

Ultima provocare o reprezintă rapidele schimbări în relațiile internaționale determinate de fenomenul de globalizare. Dacă organizația nu poate rezolva în mod efectiv această a patra provocare, ea poate genera o criză, mult mai periculoasă decât toate celelalte trei la un loc.

Cu toate că problemele pe care Națiunile Unite trebuie să le rezolve emană din acțiunile și atitudinile guvernelor membre, organizația în sine se cere a fi supusă reformelor, dacă vrea să răspundă eficient provocărilor ce-i stau în față. Reformele instituționale vor urmări, în primul rând, transformarea organizației în așa fel încât să poată îndeplini noile sarcini, în particular, să poată interacționa cu societatea civilă, și, în al doilea rând, concentrarea atenției asupra slăbiciunilor referitoare la structuri, aspectele financiare și operațiile. Autoritatea și semnificația Consiliului de Securitate trebuie să fie întărită, aceasta putându-se realiza printr-o creștere a numărului membrilor.

Membrii nepermanenți ai Consiliului de Securitate au demonstrat în mod constant un înalt nivel de responsabilitate și competență. Acest lucru coexistă, în contrast cu dificultatea membrilor permanenți de a-și defini noile roluri în contextul imperativelor multilaterale post-război rece, dificultate care îngreunează eficacitatea și influența consiliului.

În concluzie, Națiunile Unite sunt puse în fața a numeroase provocări. Organizația s-a deplasat din primii ani ai idealismului la perioada cinică a războiului rece, căutând acum un nou rol în mediul politic, economic și social contemporan. Se manifestă o criză de încredere în cadrul organizației, datorită marginalizării și insucceselor unor operații, crizelor financiare și crizelor generate de globalizare, care au adus în scena internațională noi actori puternici non-statali.

ONU poate face față tuturor provocărilor, dar acest lucru reclamă creativitate și noi abordări. Diferențele în valorile culturale și religioase trebuie identificate și soluționate, accentul punându-se pe valorile comune fundamentale. Un concept de bază îl poate constitui principiul securității comune, ca și recunoașterea intereselor de securitate comune, sau înțelegerea unui concept de securitate largită în cadrul actual al globalizării. Conflictul din Kosovo a testat conceptul de intervenție umanitară ce trebuie văzut în contextul în care dreptul de veto este folosit constructiv sau când se

abuzează de el. Națiunile Unite trebuie să regândească principiile de suveranitate națională absolută, acordând, totodată, creditul necesar aspectelor umanitare ale conflictului. O mult mai energică abordare a aspectului privind neproliferarea și controlul armamentului poate avea un impact pozitiv asupra prevenirii conflictelor.

Sărăcia națiunilor trebuie recunoscută în practică nu doar ca un fenomen economic, ci mai mult ca o reflexie a structurilor politice și sociale. Lipsa democrației constituie cel mai important obstacol în calea dezvoltării. O strategie pentru pace și dezvoltare trebuie să se bazeze pe acceptarea și introducerea universală a democrației. Carta Națiunilor Unite se bazează pe respectul demnității umane și pe bunăstarea materială. În perioadele ce urmează scopul său ar trebui lărgit spre democrație, ca singurul sistem acceptabil de guvernare.

Organizația pentru Securitate și Cooperare Europeană (OSCE) este o organizație regională de securitate, cuprinzând 55 de state din Europa, fosta Uniune Sovietică, Canada și Statele Unite, preocupată de abordarea multilaterală și prin cooperare a securității. Adițional principiilor și normelor de bază privind aspectele politico-militare, economice, drepturile omului și promovarea implementării lor de către statele membre, o latură importantă a activității sale constă în prevenirea, managementul și încetarea actualelor sau posibilelor conflicte din zona sa de responsabilitate. Astfel, începând din 1992, OSCE a jucat un rol important în soluționarea conflictelor etnice și regionale. Constituie rezultatul eforturilor OSCE faptul că aceste conflicte au fost prezentate la nivel internațional, unde au putut fi monitorizate și influențate de către actori externi, fie state, organizații internaționale sau non-guvernamentale. Principalele principii și norme internaționale conferă legitimitate intervenției OSCE, oferind soluții care subliniază dreptul la autodeterminare (etnică sau de altă natură), în relație cu integritatea teritorială a statului în discuție. Cu toate că autodeterminarea conține în fapt o varietate de opțiuni, pornind de la autonomia culturală și cea politică până la secesiune, OSCE se opune celei din urmă, considerând-o o soluție prea radicală conflictelor regionale – în mod deosebit când se execută prin folosirea forței fără consens. Pentru OSCE, secesiunea încalcă unul din principiile internaționale de bază, și anume respectul pentru integritatea teritorială a statelor. Cu alte cuvinte, mișcarea de secesiune unilaterală, care conduce la conflicte regionale, subminează principiile pe baza cărora stabilitatea și pacea europeană post-război rece au fost constituite, prin aceasta amenințând nu doar existența statelor respective cât și securitatea internațională din spațiul OSCE.

Făcând o comparație a rolului OSCE în câteva conflicte (Ucraina, Moldova, Georgia, Tadjikistan și Nagorno-Karabah), se poate realiza o

evaluare a eficacității intervenției OSCE din câteva perspective. În primul rând, ca o organizație internațională prezentă în toate aceste cazuri, OSCE asigură date suficiente pentru o analiză profundă a dimensiunii internaționale în conflictele regionale și etnice. În al doilea rând, o comparație încrucișată ne permite să studiem limitele între care OSCE este pregătită să facă față particularităților fiecărui conflict regional sau etnic. În al treilea rând, un studiu al rolului OSCE în aceste conflicte dezvăluie aspecte introspective privind capacitatea instituțiilor internaționale de a influența instituțiile interne pentru un mai bun management al conflictelor respective. Este important de notat faptul că OSCE și organizațiile internaționale reprezintă doar simple componente ale dimensiunii internaționale reprezentative în acest context, intervențiile OSCE putând fi considerate în strânsă interdependență cu conflictele regionale și etnice la modul general, și cu consecințe specifice, pentru fiecare caz în parte.

Impactul OSCE privind regionalismul și politicile etnice rezultă din modul de abordare a securității, în care partea proeminentă o constituie teama amenințărilor substate generate de insuccesul implementării angajamentelor OSCE, incluzând respectul pentru libertățile democratice, respectarea legilor și protecția minorităților naționale. Pe această bază, OSCE a intervenit pentru prevenirea și terminarea conflictelor regionale, exemplificând cu Crimeea, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah. În particular, eforturile s-au bazat pe o interpretare predeterminată a modului de evoluție a acestor tipuri de conflicte, pe parcursul cărora integritatea teritorială a statelor trebuie respectată, cu toate consecințele ce decurg de aici. OSCE descurajează în mod activ tendințele și manifestările de regionalizare care amenință securitatea statului respectiv și, implicit, securitatea europeană. În timp ce consecința urmărită a acestei predeterminate interpretări o constituie promovarea păcii și stabilității, în fapt, dacă este aplicată cu rigiditate, acționează ca o limitare severă a rezolvării conflictului. Situația din Nagorno-Karabah demonstrează contradicția inerentă a două din principiile operaționale-cheie ale OSCE, și anume respectul față de suveranitatea statului și respectul dreptului la autodeterminare al minorităților. Acordând întâietate primei asupra celei de-a doua, OSCE a creat o formulă spre instabilitate continuă.

La înființarea NATO, în aprilie 1949, președintele Harry Truman a descris crearea Alianței Nord-Atlantice ca un act întreprins de țări perfect conștiente de valorile democratice comune, care s-au aliat, determinate de dorința de a apăra aceste valori și interese față de cei ce le-ar amenința. El menționa că Tratatul de la Washington este un document simplu, în esență, dar care ar fi putut preveni două războaie ce au avut loc, în 1919 și 1939. Scopul său constă în stabilirea unei zone de pace într-un areal al lumii care a

constituit focarul celor două războaie. Protejarea acestei zone a reprezentat un pas important în stabilirea păcii în lume. De asemenea, președintele a prezis impactul pozitiv al NATO în afara zonei de responsabilitate.

Cincizeci de ani mai târziu, NATO a decis să extindă această zonă de pace și stabilitate din vestul, spre centrul și estul Europei, urmând căderii comunismului și încetării războiului rece. Deschiderea ușilor NATO către noi membri a reprezentat împlinirea viziunii președintelui Truman. În loc să se desființeze sau să se retragă din Europa în momentul destrămării comunismului și a puterii sovietice, Statele Unite și NATO au optat pentru folosirea influenței în sprijinirea consolidării democrației și lărgirea zonei de pace și stabilitate. Alianța nu numai că a înglobat noii membri din Europa Centrală și de Est, dar și-a desfășurat forțele și în afara granițelor – cum a fost, de exemplu, în Balcani – pentru oprirea genocidului și a epurării etnice. Înființată ca un instrument menit să apere Europa Occidentală de amenințarea sovietică, NATO și-a redefinit sarcinile, participând activ la unificarea continentului, stabilirea unui climat de securitate în Europa și apărarea valorilor și intereselor transatlantice comune în afara zonei de responsabilitate.

Atribuțiile fundamentale ale Alianței în materie de securitate definesc NATO ca furnizor de stabilitate, forum de consultări, apărător al oricărui stat membru, angajat în gestionarea crizelor, promotor al parteneriatului și cooperării. Dintre sarcinile fundamentale ale NATO enumerăm:

- Securitate: să asigure unul dintre fundamentele indispensabile unui mediu de securitate stabil în zona euro-atlantică, bazat pe dezvoltarea instituțiilor democratice și pe obligația rezolvării pe cale pașnică a disputelor.

- Consultare: să servească, în conformitate cu prevederile articolului 4 al Tratatului, ca forum transatlantic esențial în consfăturile aliate asupra oricărui probleme care aduc atingere intereselor vitale.

- Descurajare și apărare: să descurajeze și să se apere în fața oricărui act de agresiune împotriva unui stat membru, după cum se stipulează în articolele 5 și 6 ale Tratatului.

- Managementul situațiilor de criză: să fie gata, de la caz la caz sau prin consens, în conformitate cu articolul 7, să contribuie la prevenirea efectivă a conflictelor și să se angajeze activ în rezolvarea crizelor.

- Parteneriat: să promoveze, pe scară largă, parteneriatul, cooperarea și dialogul cu alte țări din zona euro-atlantică, având ca scop creșterea transparenței, încrederii reciproce și a capacității de acțiune în cadrul Alianței.

În concluzie, considerăm că, pe lângă strategiile politico-militare, alianțele politice ce se construiesc astăzi, organismele internaționale de securitate constituite pentru a contracara amenințările la adresa mediului internațional de securitate, sistemul politic al relațiilor internaționale trebuie să suporte câteva modificări, dintre care amintim:

- Reformarea instituțiilor politice internaționale și regionale și adaptarea lor la noile perspective geopolitice.

- Relansarea credibilității și autorității politice internaționale. Dintre acestea, Organizației Națiunilor Unite îi revine un rol deosebit în promovarea unui nou sistem al relațiilor internaționale, care să aibă ca valori fondatoare democrația, toleranța, recunoașterea diversității și coexistenței civilizațiilor și culturilor democratice, încurajarea și susținerea statelor care promovează democrația și pacea.

- Redefinirea noilor valori și ținte ale politicii internaționale în condițiile dispariției bipolarismului și ale noilor provocări geostrategice pe care le aduce globalizarea neoliberală.

- Afirmarea unei noi filozofii a politicii relațiilor internaționale, fundamentată pe principiul multipolarismului acceptat. Această perspectivă este doar una de viitor, atât timp cât între SUA și celelalte puteri mondiale sau regionale se realizează un parteneriat politic concurențial.

- Soluționarea politică durabilă a diferendelor din Orientul Mijlociu, în special a conflictului israeliano-palestinian.

Mileniul al treilea nu va aduce sfârșitul războiului, ci doar sfârșitul războiului clasic, bazat pe un sistem al jocurilor nule. În locul lui se află un nou tip de război, un război continuu, împotriva răului, a nesiguranței și a amenințărilor asimetrice, împotriva terorismului și a crimei organizate.

Răul proliferază în aceeași măsură ca și binele; chiar dacă cele două elemente antagonice formează o entitate, echilibrul va rămâne dinamic, mereu fragil, precar.

Cu toate acestea, lumea va continua să spere în realizarea unui mediu național și internațional de securitate. Procesul acesta va fi mai lung și mai dificil, dacă forțele ostile binelui vor căuta sa-l boicoteze.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Nikolai BERDIAEV, „The Sense of History”, Ed. Polirom, 1996
2. Lord George ROBERTSON, former NATO Secretary General, Geneva Centre for Security Policy, speech – 13 October 2003, www.gcsp.ch/e/about/News/Press-articles/Robertson3.htm

3. Michael E. BROWN, „NATO at Fifty Minimalist, NATO: A Wise Alliance Knows When to Retrench”, Foreign Affairs-June 1999, www.foreignaffairs.org/.../nato-at-fifty-minimalist-nato-a-wise-alliance-knows-when-to-retrech.html

4. „Noua Concepție Strategică a Alianței, Consiliul Nord-Atlantic”- Roma, 7-8 noiembrie, 1991

5. Janusz BUGAJSKI, „The Evolution of Trans-Atlantic Security”, 2000, www.csis.org/ee/research/sp000627Security.html

6. „Final Communiqué”, Ministerial Meeting of the North Atlantic Council held in Reykjavik on 14 may 2002, Para 5, www.nato.int/docu/comm/2002/0205-icl/0205-icl.html

7. Reuters, „US proposes worldwide NATO Strike Force”, The Globe and Mail, 24.09.2002, www.globeandmail.com/servlet/ArticleNews/front/RTGAM/20020924/wnat00924/Front/homeBN/breakingnews

8. Lord George ROBERTSON, discurs la Adunarea Parlamentară NATO, Istanbul, 15 nov. 2002

9. „Projecting Stability”, discurs al Secretarului General al NATO Jaap de Hoop SCHEFFER, 17 mai 2004

10. John METZLER, „New NATO, Old Europe”, WorldTribune.com

11. „NATO and the Future of Trans-Atlantic Relations”, Remarks by US NATO Ambassador R. Nicholas BURNS at Wilton Park, Sussex, United Kingdom, 9 feb. 2004

12. Colonel prof. univ. dr. Liviu-Aron DEAC, colonel conf. univ. Ion IRIMIA, „Curs de Doctrine Politico-Militare, partea a II-a, Sisteme de securitate și Doctrine Militare”, Editura AISM, 2001

13. „Studii Europene”, Catedra de strategie militară - Colegiul Superior de Stat Major, Editura AISM, 2002.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

Redactori: VASILE POPA, CORINA VLADU
Tehnoredactor: GHEORGHE VĂDUVA

Bun de tipar: 01. 04. 2005

Hârtie: A3

Format: A5

Coli de tipar: 36,625

Coli editură: 18,3125

Lucrarea conține 586 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 410.52.20
Fax: (021) 410.03.64

B. 272/05/541

C 240/2005